

ASTA KAZLAUSKIENĖ

ERIKA RIMKUTĖ

AGNĖ BIELINSKIENĖ

BENDROJI IR SPECIALYBĖS KALBOS KULTŪRA

Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams

Antras pataisytas leidimas

Vytauto Didžiojo universitetas

Kaunas, 2011

Recenzavo:

doc. dr. Vida Žilinskienė (Mykolo Romerio universitetas)

doc. dr. Nijolė Linkevičienė (Vilniaus universitetas)

2011-05-20 nr. 11-06 Aukštųjų mokyklų vadovėlių kokybės vertinimo komisijos rekomenduota.

ISBN 978-9955-12-655-3

© Vytauto Didžiojo universitetas, 2011

© Asta Kazlauskienė, 2011

© Erika Rimkutė, 2011

© Agnė Bielinškie, 2011

TURINYS

Pratarmė	5
1. Įvadas (§ 1–8, A. Kazlauskienė)	7
1.1. Valstybinė kalba	7
1.2. Bendrinė kalba ir jos atmainos	9
1.3. Kalbos norma ir kodifikavimas	13
2. Kalbos taisyklingumas (§ 9–184)	15
2.1. Tartis ir kirčiavimas (<i>A. Kazlauskienė</i>)	15
2.1.1. Taisyklingos tarties normos	15
2.1.2. Svarbiausi taisyklingo kirčiavimo reikalavimai	19
2.1.2.1. Priegaidės nustatymo būdai	20
2.1.2.2. Pagrindinės kirčiavimo taisyklės ir dėsningumai	23
<i>Tarties ir kirčiavimo pratimai</i>	33
2.2. Leksika ir žodžių daryba (<i>E. Rimkutė</i>)	54
2.2.1. Leksikos samprata ir žodžių klasifikacija	54
2.2.2. Žodžių daryba	59
2.2.2.1. Pagrindiniai žodžių darybos terminai	59
2.2.2.2. Būdingiausios žodžių darybos klaidos	60
2.2.2.2.1. Priešdėlių vediniai	60
2.2.2.2.2. Priesagų vediniai	62
2.2.2.2.3. Dūriniai	70
<i>Leksikos ir žodžių darybos pratimai</i>	72
2.3. Morfologija (<i>E. Rimkutė</i>)	95
2.3.1. Kalbos dalys ir jų būdingiausi bruožai	95
2.3.2. Gramatinių formų vartojimas	96
2.3.3. Gramatinis žodžių įforminimas	109
<i>Morfologijos pratimai</i>	113
2.4. Sintaksė (<i>A. Bielinskienė</i>)	122
2.4.1. Linksnių vartojimas ir klaidos	122
2.4.2. Prielinksnių vartojimas ir klaidos	137
2.4.3. Dalyvių, padalyvių, pusdalyvių beirieveiksmių vartojimas ir klaidos	151
2.4.4. Sakinio dalių ir sakinių jungimo klaidos. Neteiktina žodžių tvarka	153
<i>Sintaksės pratimai</i>	159
2.5. Kartojimo pratimai	176
3. Bendrieji stilingos kalbos reikalavimai (§185–186, A. Kazlauskienė)	185
4. Viešasis kalbėjimas (§ 187–225, A. Bielinskienė)	188
4.1. Viešojo kalbėjimo samprata	188
4.2. Viešųjų kalbų tipai ir jų kūrimas	189
4.3. Viešoji monologinė kalba	196

4.3.1. Viešosios kalbos turinio logika	197
4.3.2. Viešosios kalbos komponavimo principai	198
4.3.3. Pasirengimo kalbai formos	202
4.3.4. Viešųjų kalbų sakymo būdai	203
4.3.5. Ekstralingvistiniai elementai	204
4.4. Viešasis dialogas	205
4.4.1. Viešojo dialogo rūšys	206
4.4.2. Viešasis dialogas ir monologinė kalba	208
5. Mokslo ir profesinės kalbos ypatumai (§ 226–267, E. Rimkutė).	211
5.1. Sąvokos, apibrėžimai, terminai	211
5.1.1. Mokslo ir profesinė kalba	211
5.1.2. Terminų samprata, struktūra, ypatybės ir darybos būdai	213
5.1.3. Terminų tvarkymas ir norminimas	223
5.2. Mokslinio teksto kūrimo principai	229
5.2.1. Mokslinio teksto struktūra	229
5.2.2. Mokslinio teksto dalių rašymas	231
5.2.3. Formalieji mokslinio teksto reikalavimai, citavimas	238
5.2.4. Rašto darbų žanrai	243
5.2.5. Rašto darbų kalba	246
6. Reikalų raštai (§ 267–269, E. Rimkutė).	249
7. Kalba elektroninėje terpėje (§ 270–277, E. Rimkutė)	256
7.1. Elektroninis diskursas	256
7.2. Formalieji kompiuteriu renkamo teksto reikalavimai	261
Pratimų atsakymai	267
Priedai	288
1 priedas. Kirčiuočių pavyzdžiai, vardažodžių ir veiksmažodžių kirčiavimas	288
2 priedas. Reikalų raštų pavyzdžiai	303
3 priedas. Studentų rašto darbų įforminimo pavyzdžiai	310
4 priedas. Didžiųjų kalbos klaidų sąrašas	315
Knygoje naudota ir rekomenduojama literatūra	366

PRATARMĖ

Šis vadovėlis parengtas pagal Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Specialybės kalbos programą. Jis pirmiausia skirtas Vytauto Didžiojo universiteto studentams, klausantiems Specialybės kalbos kultūros, Kalbos kultūros ir redagavimo pagrindų dalykus. Šiuo leidiniu galės naudotis ir kitų aukštųjų mokyklų studentai, vidurinių mokyklų mokiniai, visi, kurie nori savarankiškai išmokti taisyklingos bendrinės kalbos, parašyti mokslinį darbą ar dokumentą. Tikimės, kad knyga palengvins organizuoti pratybas, padės formuoti kalbos įgūdžius ar savarankiškai mokytis, pasikartoti, pasitikrinti.

Kiekvieno skyriaus pabaigoje pateikiami kartojimo klausimai atkreips dėmesį į svarbiausius dalykus. Antrojo skyriaus kiekvieno poskyrio pabaigoje pateikiami pratimai. Pratimų dalys sudarytos taip, kad jomis būtų galima naudotis ir per pratybas (tam skirta pratimų B dalis), ir savarankiškai studijuojant (pratimų A dalies atsakymai pateikti knygos gale). Manome, kad darbą turėtų palengvinti ir prie kiekvieno pratimo pateikta nuoroda į konkrečias taisykles. Vienaime leidinyje neįmanoma aprėpti visų kiekvienos specialybės kalbos dalykų, tad šioje knygoje tik glaustai aptariamos viešųjų kalbų, mokslinio teksto, reikalų raštų struktūros, kalbinės raiškos ypatybės, o pabaigoje pateikiamas rekomenduojamos literatūros sąrašas padės išsamiau išsiaiškinti rūpimus dalykus, į kuriuos skaitytojas nerado atsakymo mūsų knygoje.

Knygoje ženklas „=“ rodo, kad vertinamas reiškinys yra kalbos klaida ir bendrinei kalbai neteiktinas, o ženklas „–“ rodo, kad vertinamas reiškinys vengtinas.

Kadangi knygą rengė autorių kolektyvas, todėl neišvengiamas kiekvieno skyriaus šioks toks savarankiškumas. Manome, kad tai

nebus didelis knygos trūkumas, o tik specifinis požymis, leidžiantis įvertinti ir pačių autorių požiūrį į aprašomus dalykus.

Autorės nuoširdžiai dėkoja pirmųjų mokomosios knygos leidimų recenzentėms prof. habil. dr. Aldonai Paulauskienei ir dr. Linai Murinienei bei šio leidimo recenzentėms doc. dr. V. Žilinskienei ir doc. dr. N. Linkevičienei, įvertinusioms knygą, pateikusioms daug naudingų patarimų bei pasiūlymų.

Autorės

1. ĮVADAS

1.1. VALSTYBINĖ KALBA

§ 1. Valstybinė kalba – tai oficialiai viešajame valstybės gyvenime vartojama kalba, įteisinta įstatymais. Lietuvių kalba valstybine buvo pripažinta 1922, 1928, 1938 m. Lietuvos Konstitucijose. 1988 m. lapkričio 18 d. Aukščiausioji Taryba patvirtino Konstitucijos pataisą dėl Lietuvos vėliavos, himno, valstybinės kalbos. Labai greitai buvo priimtas įsakas „Dėl Lietuvos TSR valstybinės kalbos vartojimo“ (1989 m. sausio 25 d.) ir nutarimas „Dėl priemonių Lietuvos TSR valstybinės kalbos vartojimui užtikrinti“ (1989 m. vasario 20 d.).

1992 m. spalio 25 d. referendumu priimtose Lietuvos Respublikos Konstitucijos 14 straipsnyje teigiama, kad mūsų šalies valstybinė kalba – lietuvių kalba. 1995 m. sausio 31 d. priimtas „Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas“, o 1995 m. vasario 7 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo įgyvendinimo“. **Valstybinės kalbos įstatymas** nustato valstybinės lietuvių kalbos vartojimą viešajame gyvenime, valstybinės kalbos apsaugą, kontrolę ir atsakomybę už šio įstatymo pažeidimus. Įstatymas nereglamentuoja Lietuvos gyvenotojų neoficialaus bendravimo ir religinių bendruomenių bei asmenų, priklausančių tautinėms bendrijoms, renginių kalbos.

Valstybinės kalbos įstatymas yra teisinis dokumentas, nustatantis kalbos politiką. **Kalbos politika** – tai valstybės priimami sprendimai dėl kalbos statuso, vartosenos, vartojimo sričių ir kalbos vartotojų teisių. Gali būti įvairių kalbos politikos rūšių (**užmaskuotoji, atviroji, skatinamoji, tolerantiškoji, mišrioji kalbos politika**). Lietuvių kalbos raidos skatinimo strategija išdėstyta „Valstybinės kalbos politikos 2003–2008 m. gairėse“ (2003 m.). Šiame dokumente teigiama, kad pagrindinis valstybinės kalbos politikos tikslas – išsaugoti kalbos paveldą

ir skatinti jos plėtrą, kad būtų užtikrintas lietuvių kalbos funkcionalumas visose viešojo gyvenimo srityse. Svarbiausias kalbos politikos uždavinys – veikti valstybinės kalbos raidą taip, kad visuomenė suvoktų savosios kalbos vertę ir nenusiviltų jos galiomis. Kalbos politikos įgyvendinimo pagrindas yra kalbos planavimas, apimantis kalbos statusą (kalbos vartojimo teisinės bazės kūrimą ir tobulinimą), kalbos sistemą ir vartoseną, kalbų mokymą.

§ 2. Svarbiausias vaidmuo įgyvendinant Valstybinės kalbos įstatymą tenka **Valstybinei lietuvių kalbos komisijai** (<http://www.vlkk.lt>). Lietuvių kalbos komisija buvo įsteigta 1961 m. Jos pirmininkais buvo J. Žiugžda, K. Korsakas, J. Palionis, A. Vanagas, A. Rosinas, D. Mikulėnienė, dabar I. Smetonienė. Komisiją sudaro septyniolika Seimo paskirtų Kalbos komisijos narių. Kalbos komisijos posėdžiuose, rengiamuose ne rečiau kaip kartą per mėnesį, priimami teisės aktai – Kalbos komisijos nutarimai, privalomi valstybės ir savivaldybių institucijoms, visoms Lietuvos Respublikoje veikiančioms įstaigoms, įmonėms ir organizacijoms. Kalbos komisijos posėdžiuose svarstytinų klausimų ekspertizė atliekama pakomisių posėdžiuose. Be Kalbos komisijos narių, pakomisių posėdžiuose dalyvauja tos srities, kuriai priklauso nagrinėjamas klausimas, atstovai.

1996 m. Kalbos komisija pradėjo koordinuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintos „Valstybinės kalbos vartojimo ir ugdymo 1996–2005 m. programos“ vykdymą. Ši programa šiek tiek papildyta ir pratęsta („Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos 2006–2015 metų programa“). Programos darbus pagal sutartis su Komisija atlieka įvairios institucijos. Remiamas kalbos mokslo veikalų, filologinių ir terminų žodynų, tarmių tekstų rengimas ir leidyba, kalbos duomenų kompiuterinių bazių sudarymas, kalbos kultūros ir specialybės kalbos dėstymas aukštosiose, aukštesniosiose ir profesinėse mokyklose, valstybinės kalbos kursai kitakalbiamis ir kt. 2000 m. Kalbos komisija pradėjo koordinuoti dar dvi programas: „Lietuvių kalbos informacinėje visuomenėje 2000–2006 metų programą“, „Tarmių ir etninių vietovardžių išsaugojimo 2001–2010 metų programą“.

Kalbos komisijos priimtų nutarimų vykdymą prižiūri **Valstybinė kalbos inspekcija** (<http://vki.lrs.lt/>), įsteigta 1990 m. liepos 30 d. (viršininkas D. Smalinskas). Inspekcijai suteikta teisė nagrinėti administracinių teisės pažeidimų bylas ir skirti administracines nuobaudas

už įvairius valstybinės kalbos vartojimo ir jos taisyklingumo pažeidimus. Valstybinės kalbos vartojimą ir taisyklingumą kontroliuoja ir savivaldybėse dirbantys kalbos tvarkytojai, juos turi beveik du trečdaliai savivaldybių. Prie viešosios kalbos ugdymo prisideda ir **Lietuvių kalbos draugija** (<http://www.flf.vu.lt/lkd/>), įkurta dar 1935 m. Dabar jos pirmininkas Bonifacas Stundžia. Kalbai norminti ir ugdyti skiriama daug periodinių leidinių („Gimtoji kalba“, „Kalbos kultūra“ ir kt.), organizuojamos konferencijos (pvz., tradicinė Lietuvių kalbos instituto ir Vilniaus universiteto rengiama J. Jablonskio konferencija).

Lietuvių kalbos mokslo darbai atliekami **Lietuvių kalbos institute** (<http://www.lki.lt>), aukštųjų mokyklų lituanistinėse katedrose.

1.2. BENDRINĖ KALBA IR JOS ATMAINOS

§ 3. Bendrinė kalba – tai per šimtmečius dėl tinkamų sąlygų susiformavęs visuotinai priimtas kalbos variantas (dialektas ar sociolektas). Bendrinė kalba nėra įteisinta įstatymais kaip valstybinė kalba. Kai kurios valstybės, pvz., Australija, Liuksemburgas, Švedija, neturi įteisintos valstybinės kalbos, bet turi bendrinę kalbą.

Lietuvių bendrinė kalba pradėjo kurtis XVI a., ir iki XVIII a. buvo trys jos kūrimosi židiniai:

1) Mažojoje Lietuvoje lietuviški raštai rėmėsi pietinių vakarų aukštaičių tarme (1547 m. išleistas M. Mažvydo Katekizmas, 1591 m. – J. Bretkūno „Postilla“, 1625 m. – J. Rėzos giesmynas „Psalteras Dowido“, 1653 m. – D. Kleino „Grammatica Litvanica“);

2) Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės vidurinis (arba žemaičių, nes kūrėsi Žemaičių vyskupystės ribose) variantas (jis nedaug skyrėsi nuo Mažosios Lietuvos varianto) formavosi vidurio aukštaičių tarmės pagrindu (1595 m. – M. Daukšos „Kathechismas“, 1599 m. – M. Daukšos „Postilla“, 1598 m. – M. Petkevičiaus Katekizmas, 1600 m. – Morkūno Postilė, 1737 m. – anoniminė gramatika „Universitas lingvarum Litvaniae“);

3) Didžiosios Lietuvos kunigaikštystės rytinis (Vilniaus vyskupija) variantas rėmėsi rytų aukštaičių tarme (1605 m. – Anoniminis Katekizmas, prieš 1620 m. – K. Sirvydo žodynas ir „Punktai sakymų“).

XVIII–XIX a. bendrinės rašomosios kalbos formavimasis suaktyvėjo Mažojoje Lietuvoje: pietinių vakarų aukštaičių tarmės pagrindu buvo leidžiami žodynai (1747 m. – P. Ruigio, 1800 m. – K. Milkaus), gramatikos (1791 m. – G. Ostermejerio, 1856 m. – A. Schleicherio, 1876 m. – F. Kuršaičio), parašyti K. Donelaičio „Metai“. Didžiojoje Lietuvoje tuo metu į visuomeninį gyvenimą vis labiau skverbėsi lenkų kalba, o XIX a. pr. rašytojai rašė kiekvienas savo tarme. Spaudos draudimas po 1863 m. sukilimo visai sustabdė bendrinės kalbos formavimąsi Didžiojoje Lietuvoje, tačiau turėjo įtakos tam, kad pradėtų plisti raštai, parašyti pietinių vakarų aukštaičių tarmės pagrindu ir išleisti Mažojoje Lietuvoje.

Bendrinės kalbos formavimasis tarmės pagrindu paprastai priklauso nuo to, kokį vaidmenį visuomenėje turi tos tarmės atstovai. **Bendrine kalba tampa aktyviausio tautos sluoksniu kalba.** XIX a. pr. Lietuvoje palankiausios sąlygos bendrinei kalbai kurtis buvo Užnemunė. Čia anksčiau nei kitur panaikinta baudžiava, todėl susidarė palankios sąlygos kultūrai kilti. XIX a. nacionalinis išsivadavimo judėjimas taip pat turėjo įtakos bendrinei kalbai. Jo aktyviausi dalyviai (J. Basanavičius, V. Kudirka, J. Jablonskis) buvo iš to krašto.

1901 m. Tilžėje P. Kriaušaičio slapyvardžiu išleistoje J. Jablonskio „Lietuviškos kalbos gramatikoje“ **įtvirtinta pietinių vakarų aukštaičių (suvalkiečių) tarmė kaip bendrinės kalbos pamatas**, aptartas bendrinės kalbos ir tarmių santykis.

§ 4. Bendrinė kalba nėra vienalytė, esama įvairių jos atmainų, vadinamųjų **funkcinių stilių**, kuriems būdingas savitas žodynas, gramatinių formų ir konstrukcijų vartojimo ypatybės. Stilių lemia kalbos funkcijos ir vartojimo sritys. Kalba yra minčių raiškos priemonė, todėl svarbiausia jos funkcija **komunikacinė informacinė** (t. y. kalba turi perteikti dalykinį turinį). Tačiau vien tik dalykinės informacijos kai kada neužtenka, dėl to pavartojame kalbos elementų, atliekančių kitas funkcijas: **ekspresinę** (rodo kalbėtojo nusistatymą, vertinimą, stengiamasi padaryti tam tikrą poveikį pašnekovui), **estetinę** (ją atlieka vaizdingos kalbos elementai), **fatinę** (palaikomas bendravimas) ir kt.

Kalbos vartojimo sritys (arba visuomenės veiklos rūšys) gali būti buitinės ir dalykinės, pastarąsias sudaro administracinė ir mokslinė sritys. Yra dar viena sritis – meninė, čia kalba atlieka estetinę funkciją (vaizdas perteikiamas žodžiu). Tarpinę padėtį tarp meninės ir nemeningų sričių užima publicistika. Nuo vartojimo srities priklauso konkrečios, tik tai sričiai

būdingos kalbos ypatybės. Tad kalbos atmaina (funkcinis stilius) priklauso nuo vartojimo srities. Skiriami tokie bendrinės kalbos funkciniai stiliai:

a) administracinis (arba kanceliarinis, arba dalykinis) – tai kalba, vartojama įstaigų dokumentuose, jai būdingos sustabarėjusios frazės, šabloniškumas, schematiškumas, gausu profesinės leksikos, santrumpų, sutrumpinimų, beasmenių sakinių;

b) mokslinis – tai mokslo darbų kalba, jai būdingas apibendrinimas, dėstymo nuoseklumas, rišlumas, tikslumas, objektyvumas, išsamumas; vengiama labai emocinių ir labai vaizdingų kalbos elementų; čia gausu sąvokų, terminų, naujadarų ir tarptautinių žodžių; dažni sudėtingi beasmeniai sakiniai;

c) publicistinis – tai žiniasklaidoje vartojama kalba aktualiais visuomenės klausimais, jai būdinga ir loginė argumentacija, ir emocinės išraiškos priemonės;

d) meninis (arba beletristinis) – tai grožinės literatūros kalba, pasižyminti vaizdingumu, kalba čia atlieka estetinę funkciją, todėl apstu metaforų, įsmeninimų, emocinės leksikos, frazeologizmų, gretinimo, lyginimo, čia atsiskleidžia individualus rašytojo stilius.

Daugelio kalbininkų skiriamas **buitinis** stilius nelaikytinas bendrinės kalbos atmaina. Tai kalba šeimoje, gatvėje, su artimais žmonėmis, asmeninė korespondencija, ji esti paprasta, spontaniška, emocinga, konkreti, subjektyvi, vaizdinga, nevingiama humoro ar šiuurkštumo elementų, gausu trumpų ir nepilnų sakinių, dažnai vartojamos sutrumpintos žodžio formos. Šiam stiliui nekeliami taisyklingos kalbos reikalavimai.

Reikia pasakyti, kad ribos tarp stilių nėra labai griežtos, kalbos vartojimo sritis ir stilius gali ir nesutapti, tarkim, buityje gali būti pavartota ir daug moksliniam stiliui būdingų terminų, ir administracinio stiliaus sustabarėjusių frazių.

Aptariant bendrinės kalbos atmainas, negalima pamiršti **specialybės** ir **profesinės** kalbos, kurių pamatas yra mokslinis stilius. Specialybės kalba – bendrinės kalbos sluoksnius, kurio ypatumų mokomasi ruošiantis įgyti diplomą. Specialybės kalbos mokomasi per tam skirtas kalbos paskaitas, jos ypatybės formuojasi ir per konkrečių tos specialybės dalykų kursus bei skaitant atitinkamą literatūrą. Studijų metais išsiugdyta specialybės kalba toliau tobulinama dirbant. Tuo reikia pasirūpinti jau pačiam: skaityti naujausią literatūrą, lankyti kvalifikacinius kursus ir

kt. Taip susiformuoja profesinė kalba, be šių pastangų specialybės kalba virsta profesiniu žargonu.

§ 5. Ekonominė globalizacija turi įtakos ne tik socialiniams žmonių santykiams, bet ir kalbos šiuolaikinėje visuomenėje funkcionavimui. Todėl vis dažniau kalbininkai užsimena apie dar vieną – vartojamąją – kalbos funkciją. Kalba tam tikrose situacijose gali būti labai ryškiai orientuota į potencialų prekęs ar paslaugos pirkėją. Be to, globalizacija skatina ir vienos universalios – anglų – kalbos skverbimąsi į visas kalbos vartojimo sritis.

Anglų kalbos įtaka lietuvių gyvenime ypač sustiprėjo po įstojimo į Europos Sąjungą. Tai susiję su emigracija ir imigracija. Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktai palankūs lietuvių kalbai, bet jie iš principo reglamentuoja viešąjį vartojimą. Įvairiose situacijose (ypač neoficialiose) gana dažnai bendraujama anglų kalba (pavyzdžiui, su įmonių vadovais užsieniečiais, kai kada net Lietuvoje organizuojamose konferencijose). Tad neretai lietuvių kalbos vartojimą ar nevartojimą lemia mūsų pačių nuostatos.

§ 6. Pagal raiškos formą ir skirtingus loginius bei lingvistinius požymius kalba gali būti **rašytinė** ir **sakytinė**. Šios kalbos raiškos formos skiriasi teksto struktūra, sąvokinės leksikos tankiu ir gramatinių formų kondensavimu (Nauckūnaitė 2003: 78–83). Sakytinės kalbos frazės paprastai būna trumpesnės nei rašytinės kalbos sakiniai, tačiau pats sakytinis tekstas ne toks glaustas kaip rašytinis, jame gausu įterpinių, kartojimo, pasitaismų, siejamųjų žodžių.

Riba tarp kalbos raiškos formų tik iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti gana ryški. Neseniai atsiradusi komunikacinė elektroninė kalba savo forma yra rašytinė kalba, bet turi daugelį sakytinei kalbai būdingų ypatybių: gausu nepilnųjų sakinių, įvairiausių trumpinių ir kt.

Kalbotyroje dažnai vartojami ir **šnekamosios** bei **rašomosios** kalbos terminai. Kai kurie kalbininkai jais apibūdina kalbos reiškimosi būdą, tada šie terminai yra sakytinės ir rašytinės kalbos sinonimai. Kiti šnekamąją kalbą supranta kaip vieną iš funkcinį stilių, t. y. buitinę kalbą, girdimą gatvėse, namie, o rašomoji kalba tapatinama su normine bendrine kalba.

Pagal pobūdį bendravimas gali būti viešas ir privatus. Viešam, oficialiam bendravimui tinka **viešosios** kalbos, o privačiam, asmeniniam – **privačios** kalbos. Taip paprastai skirstoma sakytinė kalba, nors šis principas tinka ir rašytinei. Viešajai kalbai keliami didesni reikalavimai nei privačiai.

Viešajai sakytinei kalbai, be bendrųjų gramatikos reikalavimų, svarbu taisyklinga tartis ir kirčiavimas, o rašytinei – norminė rašyba ir skyryba.

1.3. KALBOS NORMA IR KODIFIKAVIMAS

§ 7. **Kalbos norma** yra kurioje nors visuomenėje pripažįstama kalbos faktų ir jų vartojimo būdų visuma. Normos gali būti dvejopos: kodifikuotos ir nekodifikuotos. Mokslininkų nustatytos normos laikytinos kodifikuotomis, o per dešimtmečius nusistovėjęs kalbos vartojimo taisyklės ar dėsningumai – nekodifikuotos, pvz., lietuvių kalboje priebalsis *t* tariamas liežuvio galiuką priglaudus prie priekinių dantų. Gana dažnai nekodifikuotos normos būna įteisinamos, pvz.: bendrinės tarties normos.

Kodifikuotosios kalbos normos, norminiai kalbos variantai nustatomi remiantis keliais kriterijais. Juos geriausiai apibūdino A. Girdeinis ir A. Pupkis (1978: 53–66). Kalba negali būti gera bendravimo priemonė, jeigu jos normos nuolat kaitaliojamos, todėl būtina paisyti stabilumo. Tačiau normų **stabilumas** – tai ne kalbos stagnacija. Kita vertus, nereikėtų bijoti variantų gausos, nes jie – vienas iš požymių, rodančių, kad norminama ne šuoliais, o nuosekliai (plg. kirčiavimo gretimybes).

Kalba yra priemonė, kuria siekiama įvairiausių tikslų, todėl ją norminant pirmiausia vadovaujama **tikslingumo** kriterijumi. Kalbininkų teikiami variantai turi būti tinkami ir reikalingi bendrauti (plg., kaip sunkiai prigyja informatikų ir kalbininkų siūlomi lietuviški *monitoriaus*, *failo* ar *skenerio* atitikmenys *vaizduoklis*, *rinkmena*, *skaitytuvas* – daugelis jau įprato vartoti nelietuviškus variantus).

Distinktyvumo, sistemiškumo, ekonomijos, taisyklingumo kriterijai susiję su variantų pasirinkimu: paprastai pasirenkami tie variantai, kurie labiau skiriasi nuo kitų to paties lygmens vienetų, geriausiai atitinka kalbos sistemą, yra trumpesni ir, žinoma, taisyklingi.

Nuo konkretaus funkcinio stiliaus priklauso vadinamųjų dalinių kriterijų – **tikslumo, aiškumo, vaizdingumo, gyvumo** – būtinybė, pavyzdžiui, dalykinė kalba turi būti tiksli ir aiški, o grožinis kūrinys – vaizdingas, o gal ir emociingas. Todėl, tarkim, dalykinėje kalboje gausu tarptautinių žodžių, specifinių žodžių junginių, dažniau vartojami daiktavardžiai. Vargu ar čia tiktų jaustukai ir išiktukai, kurių gali pasitaikyti grožiniame tekste.

Svarbus ir kalbos **grynumo** kriterijus: jeigu turime arba galime pasidaryti savą žodį, tai skolinio vartojimas gali būti pateisinamas tik stiliškai motyvuotais atvejais. Žinoma, mokslo leidiniuose neišvengsime tarptautinių žodžių, o kai kada jie net geresni už vienkartinis abejotinus vertinius.

§ 8. Kodifikuotų normų pažeidimas laikomas **kalbos klaida**. Jų gali atsirasti dėl svetimų kalbų, tarmių ir sociolektų poveikio. Kitos kalbos pavojingiausios ypač tada, kai svetima kalba laikoma prestižine ir jų gramatinės sistemos, o dažnai ir garsinė sandara labai skiriasi. Dėl tarmių poveikio pasitaikančios klaidos daugeliu atvejų yra tik viešajai kalbai (dar kitaip vadinamam neutraliajam, knyginiam, aukštajam, aiškiajam stiliui) neteiktini dalykai, o laisvuosiuose kalbos stiliuose gali būti vartojami. Kalbos klaidų šaltinis gali būti ir žargonas – kalbos atmaina, vartojama žmonių grupės siekiant išsiskirti iš kitų.

Kalbos klaidos nevienodos – skiriasi jų pobūdis, vertinimo laipsnis, gajumas. Pirmiausia kalbos klaidos skirstomos **pagal kalbos lygmenis**: tarties, kirčiavimo, žodyno, žodžių sandaros, gramatikos (morfologijos ir sintaksės) klaidos, be jų, dar yra ir logikos, stiliaus klaidos. Vienos klaidos dažnos visuose kalbos sluoksniuose ir atmainose, o kitos tik kai kuriuose kalbos stiliuose arba tam tikrų gyventojų vartosenoje.

KARTOJIMO KLAUSIMAI

---

1. Kada priimtas valstybinės kalbos įstatymas?
2. Kas yra kalbos politika?
3. Kokias žinote kalbos priežiūros institucijas?
4. Kas yra bendrinės kalbos pamatas?
5. Kokius žinote funkcinis stilius?
6. Kokias žinote kalbos raiškos formas? Kuo jos skiriasi?
7. Kaip skirstomos kalbos pagal bendravimo pobūdį?
8. Kas yra kalbos norma? Kokie pagrindiniai jų nustatymo kriterijai?
9. Ką vadiname kalbos klaidomis? Kaip jos skirstomos?
10. Kuo skiriasi Valstybinės lietuvių kalbos komisijos ir Valstybinės kalbos inspekcijos funkcijos?

2. KALBOS TAISYKLINGUMAS

2.1. TARTIS IR KIRČIAVIMAS

2.1.1. Taisyklingos tarties normos

§ 9. Opiausia tarties normų požiūriu yra balsių trukmė. Lietuvių bendrinės tarties normos reikalauja, kad ilgieji balsiai bent 1,5 karto būtų ilgesni už atitinkamus trumpuosius balsius (lietuvių kalbos garsų klasifikacija pateikta 1 lentelėje 1 priede). Tokie šių garsų santykiai turi būti išlaikyti kirčiuotame ir nekirčiuotame skiemenyje, žodžio viduje ir galūnėje. Visas balsių tarties klaidas galima suskirstyti į kelias grupes. Čia jas trumpai aptarsime.

§ 10. **Kirčiuotų trumpųjų balsių** negalima pailginti. Netaisyklingas jų tarimas – labai didelė klaida, griaunanti balsių sistemą, nes trukmė lietuvių bendrinėje kalboje skiriamasis balsių požymis, tik balsių ilgumu gali skirtis kitais atžvilgiais vienodi žodžiai, pvz.: *mēs – mēs, līs – līs*. Taisyklingos tarties galima mokytis remiantis nekirčiuota pozicija: ten trumpieji balsiai neilginami, pvz.: *riša – rišù, rùdas – rudàs*. Balsių *i, u* tarties galima mokytis ir iš rašybos: jie visada rašomi tik *i, u*. Tačiau dėl netaisyklingos tarties netaisyklingai ir parašomi.

Kadangi *a, e*, gavę kirtį, dažniausiai pailgėja (dėl to jie vadinami padėtinio ilgumo balsiais), tai dėl analogijos ir trumpieji kirčiuoti *a, e* pailginami. Todėl reikėtų įsidėmėti atvejus, kada **kirčiuoti *a, e* turi būti tariami trumpi**:

- žodžio gale, pvz.: *rankà, rankàs, gėlè, gėlès, pasàk, arbà* (išimtis: *kasnàkt, mēs*);

- nepriesaginėse bendratyse ir iš jų padarytose formose, išskyrus neveikiamosios rūšies būtojo laiko dalyvį, pvz.: *kàsti, kàsdao, kàs, kàsty, kàsk, kàsdaųes, kàsiųs, kàstinas, kàsdamas, kàsdaųus, kàsiant*, bet *kàstas*;
- veiksmazodžių priešdėliuose, pvz.: *àpkasa, àtkasa, nèkasa, nebèkasa, pàkasa, pràkasa, tebèkasa*;
- įvardžiutinių formų vyriškosios giminės vienaskaitos vardininko galūnėje, pvz.: *mažàsis, pirmàsis*;
- aukštesniojo ir aukštėlesniojo laipsnio formų priesagoje, pvz.: *mažèsnis, mažèlèsnis, mažèsnio, mažèlèsnio, mažèšnį, mažèlèšnį*;
- įvardžiuose *màno, tàvo, sàvo*;
- samplaikiniuose prieviksmiuose ir prielinksniuose, pvz.: *šiàpus, anàpus*,
- *e* trumpasis vartojamas ir tarptautinių žodžių kamieniuose, pvz.: *ampèras, mèras, reprèsija, šedèvras*.

§ 11. Dažnai netaisyklingai ištariami ir tarptautiniuose žodžiuose vartojami **trumpieji kirčiuoti e, o** balsiai. Jie paprastai turi būti tariaimi trumpi, pvz.: *rèplika, prokuròras, mòdelis*, išskyrus vieną kitą senesnę tarptautinį žodį, pvz.: *dóleris, milijònas*.

Įsidėmėtini ir tarptautiniai žodžiai su trumpuoju kirčiuotu **galiniu u, i**, pvz.: *tabù, intervù, meniù, taksù, popurù, žiurù*. Jie dažnai pailginami.

§ 12. Kita didelė tarties klaida: **nekirčiuotų ilgųjų balsių trumpinimas**, pvz.: žodžiuose *gyvūnija, ryški* nekirčiuoti balsiai negali būti ištarti kaip trumpieji *i, u* ar *a*. Mokantis reiktų remtis kirčiuota pozicija, kur tie balsiai netrumpinami: *gyvèna – gývas, qžuolýnas – qžuolas*. Nebloga atrama ir rašyba: ilgieji balsiai (garsai) žymimi ilgosiomis balsėmis – raidėmis *q, è, é, o, ð, y, u, ū*, išskyrus padėtinius *a, e*.

§ 13. Kai kada netaisyklingai ištariami ilgieji kirčiuoti balsiai. Dviskiemenių veiksmazodžių (priešdėliai ir sangrąžos dalelytė nepriskaičiuojami, todėl ir *gyti*, ir *išgyti*, ir *įsigyti* laikomi dviskiemeniais veiksmazodžiais), bendratyje turinčių *-yti, -ūti, būsimąjo laiko 3 asmuo* tariamus su trumpuoju balsiu *i, u*, pvz.: *lýti – lís, púti – pùs*. Išimtys yra tik dvi: *siúti – siūs, výti – výs*. Dažnai trumpinami ir daugiaskiemenių bei netiesiogiai prieš *-ti* einančių veiksmazodžių balsiai *ū, y*. Šie balsiai turi būti tariaimi ilgi, pvz.: *sakyti – sakýs, skýsti – skýs*.

Lietuvių kalboje yra nedaug tarptautinių žodžių su **kirčiuota ilgąja galūne -ė**, pvz.: *esė, atašė, karatė*. Jie neretai ištariami trumpi.

§ 14. Dviejų balsių sandūra vadinama **hiatu**. Lietuvių bendrinėje kalboje turi būti ištariami visi balsiai, pvz.: *reabilitacija, eksploatuoti, vakuumas*. Hiatas naikinamas tik tarptautiniuose žodžiuose: kai susiduria *i* ir kitas balsis, įterpiamas *j*, pvz.: *kliėntas* reikia tarti *klijeėntas, dietà – dijetà*.

j neįterpiamas: a) aiškios darybos žodžiuose, pvz.: *polietilėnas, triacetātas*, b) žodžiuose, kur *i* ne balsis, o minkštumo ženklas, pvz.: *liėpsusas, jubiliātas, kompiūteris*.

Kai susiduria kitas balsis ir *i*, galima tarti su *j* arba be jo, bet hiatas turi būti išlaikytas, pvz.: *archaizmas* tarti *archajėzmas* arba *archa-izmas*.

§ 15. Priebalsių tarimo klaidų nedaug, jos nėra tokios gajos kaip balsių. Šių klaidų dažnai atsiranda dėl rašybos įtakos arba ateina iš kitų kalbų kartu su konkrečiais žodžiais (pvz., *l* nederinimas pagal minkštumą).

Tik dėl rašybos, ypač skaitant tekstą ar labai lėtai šnekant, nederinami priebalsiai pagal skardumą ir tarimo vietą. Priebalsių sandūroje lietuvių bendrinės tarties normos reikalauja tarti **vienodo skardumo priebalsius**, pvz.: *vėžk* tarti *vėšk, baėgsi* tarti *baėksi, vėsdavo* tarti *vėzdavo*.

Yra dar vienas priebalsių samplaikų derinimo atvejis. Kai susiduria priebalsiai **s, z, dz, c**, ir **š, ž, dž, č**, jie pagal tarimo vietą prisitaiko prie tolesnio priebalsio, pvz.: *vabzdėių* tarti *vabždėių, rūpeščių* tarti *rūpeščių*. Tai nėra dažnos ir gana lengvai taisomos klaidos.

Jeigu du gretimi priebalsiai skiriasi tik vienu požymiu (skardumu ar tarimo vieta), tada supanašėjimo rezultatas – du vienodi priebalsiai, vadinamoji **geminata**. Lietuvių bendrinės kalbos normos reikalauja tarti tik vieną priebalsį, pirmasis praleidžiamas (vyksta degeminacija), pvz.: *pūseserė*, o žodyje *išskalbia* vyksta asimiliacija pagal tarimo vietą (*isskalbia*) ir degeminacija, todėl tariame *iskalbia*; žodžių junginyje *ant dūrų* vyksta suduslėjimas (*and dūrų*) ir degeminacija, todėl tariame *an dūrų*. Nenorminis geminatų tarimas atsiranda tik skaitant tekstą ar labai lėtai kalbant.

§ 16. Dėl svetimų kalbų įtakos nederinami **pagal minkštumą** ne tik priebalsių samplaikose (a), bet ir tiesiogiai prieš balsį vartojami prie-

balsiai (b), pvz.: a) *asfáltas* tartinas *asfáltas*, bet ne *asfál'tas*¹, *kon'c'értas*, bet ne *koncèrtas*, b) *proc'ėsas*, o ne *procėsas*, *lic'ėjus*, o ne *licėjus*, *šas'l'ýkas*, o ne *šaslykas*. Išmokti taisyklingai tarti tokius žodžius nereikia didesnių pastangų: užtenka tai įsidėmėti. Išimtyms čia yra tik kai kurie terminai, kitų kalbų posakiai ar iš tradicijos tariami žodžiai, pvz.: *álfa* galima tarti *ál'fa*, *vòltas – vòl'tas*, *sálto mortàle – sál'to mortàle*, *pòlka – pòl'ka*, *válsas – vál'sas*.

§ 17. Pasitaiko tarties normų pažeidimų, susijusių su netaisyklingu **j vartojimu**. Norint išvengti šių klaidų, reikėtų įsidėmėti kelis dalykus:

j tariamas, bet nerašomas:

a) tarptautiniuose žodžiuose naikinant hiatą, pvz., *dietà* tariama *dijetà*;

b) šaknies pradžioje prieš *ie*, pvz.: *íeško* tariama *jíeško*, *paieškà* tariama *pajieškà*;

j netariamas ir nerašomas:

a) šaknies pradžioje prieš *i*, *ė*, pvz.: *suìro*, *pàèmė*;

b) žodžiuose, kur žymimas minkštumas, pvz., *labiaũ*.

§ 18. Ne visada taisyklingai ištariami ir dvigarsiai. Dėl tarmių įtakos neretai **vienbalsinami nekirčiuoti sutaptiniai dvibalsiai *ie, uo***, pvz.: *puodėlis* tariama *podėlis*, *vietà* tariam *vetà*. Dėl svetimų kalbų įtakos vienbalsinami ir kirčiuoti *ie, uo*. Bendrinės tarties normos reikalauja *ie, uo* išlaikyti ir kirčiuotame, ir nekirčiuotame skiemenyje, vadinasi, reikia skirti žodžius: *rėkia – riėkia*, *ódq – úodq*, *pešimas – piešimas*, *kopimas – kuopimas*.

§ 19. Tarties normų požiūriu aktualūs mišrieji **dvigarsiai su pirmisiais dėmenimis *u, i***. Lietuvių bendrinėje kalboje tvirtapradžių *ùl, ùm, ùn, ùr, ìl, ìm, ìn, ìr* (ir sudėtinio dvibalsio *ùi*) pirmieji dėmenys turi būti ištariami trumpi, pvz.: *pùlti, vùlna*. Todėl kirčiuodami šių dvigarsių tvirtapradę priegaidę žymime kairiniu kirčio ženklų. Stengiantis ištarti kuo trumpesnius šiuos balsius, dažnai pakeičiama dvigarsių priegaidė, o tai jau daug didesnė klaida nei pirmųjų dėmenų ilginimas.

Dėl svetimų kalbų įtakos neretai ilginami tvirtagalių *ul, um, un, ur, il, im, in, ir* pirmieji dėmenys, pvz.: *vilkas* tariama *vylkas*, *pulkas* tariama *pūlkas*. Nenorminis šių dvigarsių tarimas niekaip nepateisinamas. Tai

¹ Kadangi leidinys skirtas ne tik filologams, todėl šiame skyriuje vengiama įprastų fonetinės transkripcijos ženklų. Tik priebalsių minkštumas žymimas simboliu '.

nėra tik tarties klaida, čia pakeičiama ir priegaidė (tai jau kirčiavimo klaida). Taip kalbantys žmonės visai neskiria šių dvigarsių priegaidės.

Tokie pat trumpi turi būti ištariami ir tarptautiniuose žodžiuose vartojami mišrieji dvigarsiai su pirmaisiais dėmenimis *o*, *e*, pvz.: *transpòrtas*, *ekspèrtas*.

2.1.2. Svarbiausi taisyklingo kirčiavimo reikalavimai

§ 20. Garsai sudaro didesnius vienetus – **skiemenis**. Šiuo požiūriu garsai nelygiaverčiai: balsiai ir dvigarsiai yra skiemens pagrindas, nes vieni gali sudaryti skiemenių, pvz.: *o-là*, *úo-das*, o priebalsiai lietuvių kalboje vieni skiemens nesudaro, jie tik šliejasi prie balsių. Pagal tai, kas sudaro pagrindą, skiemens skirstomi į **ilguosius** ir **trumpuosius**. Trumpuosius skiemenis sudaro trumpieji balsiai, ilguosius – ilgieji balsiai ir visi dvigarsiai. Skiemens ilgumas nepriklauso nuo jame esančių priebalsių, pvz.: žodį *šliūkšt* sudaro vienas trumpasis skiemuo, o *šliūkšt* – ilgasis skiemuo, priebalsių abiejuose žodžiuose tiek pat. Įsidėmėtinas dar vienas dalykas: nors dvigarsių dėmenys gali būti trumpieji balsiai, pvz.: *pìlnas*, *pùlti*, *kuñnas*, *leñkè*, *kañpas*, *spòrtas*, tokie skiemens taip pat yra ilgieji, nes jų pagrindas – ne trumpasis balsis, o dvigarsis.

Vieno skiemens išryškinimas žodyje vadinamas **kirčiu**. Kirčiuoti gali būti ir trumpieji, ir ilgieji skiemens. Ilgieji kirčiuoti skiemens dar skiriasi **priegaidėmis** – skiemens tarimo kitimu. **Trumpieji kirčiuoti** skiemens žymimi **kairiniu** kirčio ženkle, pvz.: *kìlo*, *ràsti*, *mèsti*, *kùras*, *atòmas*; **tvirtagaliai** – **riestiniu**, pvz.: *rąstas*, *laĩkas*, *kaĩtas*, *leñktis*, *vilĩkas*. **Tvirtapradžiai** skiemens, kuriuos sudaro ilgieji balsiai ir dvigarsiai su pirmuoju dėmeniu *a*, *e*, žymimi **dešiniu** kirčio ženkle, pvz.: *kąsnio*, *láiibas*, *kálnas*, *lénkas*, o skiemens su pirmaisiais dėmenimis *i*, *u* – **kairiniu**, pvz.: *zùiti*, *pìrmas*, *tìltas*, *pùlti*, *ekspèrtas*, *transpòrtas*. Taip norima atkreipti dėmesį į jų trumpą tarimą.

§ 21. Būdingiausias kirčiavimo klaidas galima suskirstyti į keletą didesnių grupių: priegaidžių neskyrimas, kirčio atitraukimas, kirčio nukėlimas, netaisyklingas kai kurių žodžių ar jų grupių kirčiavimas.

Priegaidžių neskyrimas yra nevienodas:

1) daugelis neatpažįsta ilgųjų balsių ir dvibalsių *ie, uo* priegaidžių, pvz.: *píenas – šiėnas, drožė – rōžė*;

2) mišriųjų dvigarsių *u, i + l, m, n, r* priegaidės (pvz.: *ginti – giñti, virto – virto*) gali būti painiojamos dėl dviejų priežasčių:

a) besistengiant išarti kuo trumpesnę pirmąją dėmenį (to reikalauja bendrinės tarties normos) tvirtapradė priegaidė pakeičiama tvirtagale,

b) žargoniškai pailginamas tvirtagalių dvigarsių pirmasis dėmuo (žmonės, darantys šios rūšies klaidų, paprastai visai neskiria mišriųjų dvigarsių su pirmuoju dėmeniu *u, i* priegaidės);

3) mišriųjų dvigarsių *a, e + l, m, n, r* ir dvibalsių *ai, au, ei* priegaidės (pvz.: *mérkti – meřkti, áukštas – aũkštas*) dažniausiai painiojamos kalbant žargonu.

Iš kirčio vietos klaidų dažniausias yra **kirčio atitraukimas**: kirtis atitraukiamas iš trumpos galūnės į priešpaskutinį tvirtagalį ar trumpąjį skiemenį, pvz.: *sōde (= sodė), miėstu (= miestù), Rìta (= Rità)*. **Kirčio nukėlimas** – retesnė klaida. Pavyzdžiui, dviskiemenių 3 kirčiuotės žodžių lietuvių kalboje yra mažiausiai, o daugelio 3 ir 4 kirčiuočių linksnų kirčio vieta sutampa, todėl ir kituose linksnuose 3 kirčiuotės žodžius linkstama kirčiuoti pagal 4 modelį: *galvà* yra 3 kirčiuotės, o *kalvà* 4 kirčiuotės: *galvà – kalvà, galvōs – kalvōs, gálvai – kalvai, gálvą – kalvą, su gálva – su kalvà, galvojė – kalvojė, gálvos – kalvos, galvū – kalvū, galvóms – kalvóms, gálvas – kalvàs, galvomìs – kalvomìs, galvosė – kalvosė*.

Dažnai kirčio vietos klaidų pasitaiko kirčiuojant kai kurias **žodžių grupes**. Toks iš pirmo žvilgsnio netaisyklingas kirčiavimas gali rodyti naują bendrinės kalbos kirčiavimo sistemos polinkį, nes stengiamasi apibendrinti, supaprastinti kirčiavimą, pvz., vis dažniau linkstama apibendrinti kilnojamąjį įvardžiutinių formų kirčiavimą, pastovų šakninių *-ininkas* daiktavardžių kirčiavimą.

2.1.2.1. Priegaidės nustatymo būdai

§ 22. Norint nustatyti ilgųjų kirčiuotų skiemenų priegaidę, pirmiausia reikia pasižiūrėti, kas sudaro kirčiuotą skiemenį. Remdamiesi tik garsine skiemens sandara galime sukirčiuoti labai daug teksto. Nesunkiai iš klausos galime nustatyti **dvigarsių, kurių pirmasis dėmuo a, e (ai, au, ei ir al, am, an, ar, el, em, en, er)**, priegaidę, pvz.: *áušti – aũšti, lémpa – leñpa (lepti, lepo), láuk – laũk*.

Dvigarsių, kurių pirmieji dėmenys *u, i* (*ui; u, i + l, m, n, r*), priegaidę iš klausos daugelis žmonių (ypač jaunesniosios kartos) sunkiau nustato. Norint išsiaiškinti tokių skiemenų priegaidę, galima bandyti pailginti pirmąjį dvigarsio dėmenį ir klausyti, kaip skamba išstartas žodis. Kadangi daug lietuvių tvirtapradžius dvigarsius su *u, i* pailgina, todėl toks pailgintas tvirtapradis dėmuo jiems skamba gana natūraliai, o tvirtagalis – ne, plg.: *pylkas* „*pilkas*“ – *vylkas* „*vilkas*“. Žinoma, šitas praktinis patarimas visai netinka miestiečiams, kurie ilgina ir tvirtagalių dvigarsių pirmuosius dėmenis.

Reikia įsidėmėti, kad **padėtinio ilgumo balsiai *a, e²*** lietuvių bendrinėje kalboje turi tvirtagalę priegaidę, pvz.: *bāras, ēžeras, āprašas, mētraštis*. Jeigu žodžių daryboje ar kaityboje pakinta šių skiemenų sudėtis, pakinta ir priegaidė, pvz.: *šālo – šālti, šāltas; gyvėno – gyvėnti*.

Kai kada **nosinėmis raidėmis** žymimų kirčiuotų skiemenų priegaidę galima nustatyti sugretinus giminiškus žodžius, kuriuose tie garsai kaitaliojasi su mišriaisiais dvigarsiais. Nosinėmis raidėmis žymimi skiemenys išlaiko tą pačią priegaidę, kaip ir skiemenys su mišriaisiais dvigarsiais, o dvigarsių priegaidę dažnai galima nustatyti iš klausos. Pvz.: *spręsti, nes sprėndė, kąsti, nes kāndo*.

§ 23. Žodžio galo kirčiavimas. Ilgieji kirčiuoti žodžio galo skiemenys dažniausiai turi tvirtagalę priegaidę (žinoma, žodžio gale gali būti ir trumpasis kirčiuotas skienuo), pvz., *laukaĩ, ėjaũ, gėlė, traukinỹs, akmuõ, gerũ, gerõs*. Tvirtapradę turi:

1) kirčiuotos naudininkų galūnės, pvz.: *gerám, mažíems, dienóms*. Įsidėmėtina, kad moteriškosios giminės vienaskaitos naudininkas nekirčiuojamas gale, pvz.: *pāčiai, vísai, gėrai* (išimty: *anáai, kuriáai*);

2) sutrumpėjusios formos:

a) bendratys, pvz.: *láukti* (plg. *láukti*), *rašýt* (plg. *rašýti*), *bėgti* (plg. *bėgti*);

b) liepiamosios nuosakos veiksmazodžiai, pvz.: *láuuk* (plg. *láuuki*), *rašýk* (plg. *rašýki*), *bėk* (plg. *bėki*);

c) sangražiniai veiksmazodžiai, pvz.: *prausíuos* (plg. *prausíuosi*), *prausíes* (plg. *prausíesi*);

² Norint nustatyti, ar *a, e* yra padėtinio ilgumo, reikia atkreipti dėmesį į du dalykus: a) jie neturi būti dvigarsio dėmenys, b) turi būti rašomi ne nosinėmis raidėmis.

3) kai kurie nekaitomi vienskiemeniai ir daugiaskiemeniai žodžiai (kai kurie iš jų yra trumpiniai): *ái* (ir *aĩ*), *dár, gál, jėi* (plg. *jėigu*), *jóg, kėiek, tíek, kažkėiek, lýg* (plg. *lýgiai*), *nórs, márs, víen* (plg. bevardė giminė *viena*), *vėik, aimán, anót, bevėik, išvíen, pusiáu, rýt* (plg. *rýtą*), *porýt, užporýt, rytój* (plg. *rytójuje*), *tiesióg* (plg. *tiesiógiai*), *užuot, visái; galóp* (plg. *galópi*), *rudenióp, vakaróp, velnióp; galbút* (plg. *búti*), *turbút, žutbút*;

4) įvardžiai su baigmeniu *-oks*: *jóks, kóks, tóks, anóks, kažkóks, kitóks, visóks, vienóks* ir *mús* (plg. *mūsų*), *jús* (plg. *jūsų*);

5) ištiktukai su *-ai* ir *-t*, pvz.: *matarái, keberiókšt, triókšt*.

Išdėmėtina, kad būsimąjo laiko 3 asmens veiksmažodžiai paklūsta žodžio galo taisyklei, pvz.: *rašys* (rašyti), *bėgs* (bėgti), *geřs* (gėrti).

Kai kurių linksnių sakininėje kalboje dažniau vartojamos sutrumpėjusios formos. Sutrumpėjęs daugiskaitos naudininkas išlaiko tvirtapradę priegaidę, pvz.: *laukámš – laukám, širdímš – širdím*. Sutrumpėję įgainingai ir vietininkai kirčiuojami pagal žodžio galo taisyklę, t. y. tvirtagaliskai, pvz.: *širdimì – širdim̃, galvomìš – galvóm, šakojè – šakøj, geramè – geram̃, laukuosè – laukuoš*.

§ 24. Kirčiuotos **bandraties** priesagos visada tvirtapradės, pvz.: *šienáuti, kūrėnti, kentėti, maitĩnti, skaitýti, skrajóti, kirčióuoti*. Priegaidę išlaiko ir išvestinės formos, padarytos iš **bandraties**.

§ 25. Kirčiuotas ilgasis **priešdėlis** (jei juos sudaro ne padėtiniai *a, e*) dažniausiai yra tvirtapradis, pvz.: *núodėmė, pókylis, priesaga, priešdėlis, užúomarša, apýsaka, atókvpėis, sážinė, sántaika, sámplaika*. Išimtys: *ant-* (*aĩtkapis, aĩtklodė*), *im-* (*iĩmpilas*), *in-* (*iĩnkilas, iĩntarpas*), *per-* daiktavardžiuose, padarytuose iš daiktavardžių (*perpėtė, perkaklis, bet pėrveži, pėrskaityti*), *i-* ne daiktavardžiuose (*ĩstrižas, ĩneša, bet ĩlanka, ĩvadas*). *a, e* veiksmažodžiuose paprastai būna trumpi (*pàneša, nėneša*), o daiktavardžiuose – tvirtagaliai (*pàrašas, nėrimas*).

§ 26. **Sudurtinių žodžių** kirčiuotas ilgasis jungiamasis balsis, išskyrus *-(i)a-*, turi tvirtapradę priegaidę, pvz.: *žemėlapis, kalbótyra, dailýraštis, kojúgalis*, bet *gandrálizdis, šakniávaisis*.

Sudurtinių žodžių pirmasis dėmuo paprastai išlaiko pamatinio žodžio priegaidę, pvz.: *vėidrodis (vėidas), laikrodis (laĩkas)*. Jei pirmajame dėmenyje susidaro antrinis samplaikinis dvigarsis, jo priegaidė tvirtapradė, pvz.: *gárlaivis, šundaktaris, geležĩnkelis*.

Įsidėmėtina, kad sudurtinių žodžių antrasis dėmuo dažniausiai turi tvirtagalę priegaidę, pvz.: *savanaūdis, bendramōkslis, baltaveīdis*. Išimtys: *pelėda, rugsėjis, rugpjūtis, rugiapjūtė, šienapjūtė*.

2.1.2.2. Pagrindinės kirčiavimo taisyklės ir dėsningumai

§ 27. Priešpaskutinio skiemens kirčiavimo taisyklė. Jei priešpaskutinis skiemuo trumpas arba tvirtagalis, tai kirtis tam tikrose formose nušoka į galą. Tos formos yra:

1) veiksmazodžių esamojo ir būtojo kartinio laiko 1 ir 2 asmuo, pvz.: *grįžta – grįžtù, grįžti – mýli – mýliu, mýli*;

2) linksniuojamųjų žodžių daugiskaitos galininkas, vienaskaitos vardininkas su galūne *-a*, vienaskaitos įnagininkas su vienskiemene galūne, vienaskaitos vietininkas su vienskiemene galūne, pvz.: *ranka – rankà, su rankà, rankàs; rāštą – raštù, raštė, raštùs; gėlę – gėlė, gėlės; peilis – peiliù, peiliùs; antras – antrù, antrùs; šaunų – šauniù, šauniùs*.

§ 28. Remdamiesi priešpaskutinio skiemens kirčiavimo taisykle galime nustatyti kai kurių linksniuojamų ir asmenuojamų formų priešpaskutinio skiemens priegaidę.

Tvirtagalę priegaidę priešpaskutiniame skiemenyje turi tie žodžiai, kurių daugiskaitos galininkas (ir vienaskaitos vardininkas su galūne *-a*, vienaskaitos įnagininkas su vienskiemenėmis galūnėmis *-(i)a, -e, -(i)u*, vienaskaitos vietininkas su vienskiemene galūne *-e*), esamojo ir būtojo kartinio laiko vienaskaitos pirmasis ir antrasis asmuo kirčiuojamas gale. Jei minėtos formos kirčiuojamos ne gale, tai jų (ir kitų tame skiemenyje kirčiuotų formų) priegaidė tvirtapradė, pvz.:

1) *krantùs (krantù) – krañtas; sodùs (sodù) – sōdas; vilkùs (vilkù) – vilñkas; žodžiùs (žodžiù) – žōdis; dgs. gal. altoriùs – vns. vard. altōrius; dienàs (vns. vard. dienà, su dienà) – diēnq; gėlės (su gėlė) – gēlę; žiūriù, žiūri – žiūri; grįžau, grįžai – grįžo;*

2) *kálnus (kálnu) – kálnas; liúnus (liúnu) – liúnas; tiltus (tiltu) – tilñtas; úošvius (úošviu) – úošvis; súnus – súnų; síenas (vns. vard. síena, su síena) – síenq; zýles (su zýle) – zýlę; mýliu, mýli – mýli; bégau, bégai – bėgo.*

Priešpaskutinio skiemens kirčiavimo taisyklė padeda nustatyti pirminių veiksmazodžių bendraties priegaidę. Jei bent vienoje pagrindinėje formoje (t. y. esamojo ir būtojo kartinio laiko 3 asmenyje) yra

tvirtapradė (o jų priegaidę nustatome remdamiesi priešpaskutinio skiemens taisykle), tai ir bendratis turi tvirtapradę priegaidę, pvz.: *riėkti* – *riėkia* (nes *riėkiù, riėki*), *riėkė* (nes *riėkiaù, riėkei*), *sėti* – *sėja* (nes *sėju, sėji*), *sėjo* (nes *sėjau, sėjai*), *dúoti* – *dúoda* (nes *dúodu, dúodi*), *dávė* (nes *daviaù, davei*), *dėti* – *dėda* (nes *dedù, dedi*), *dėjo* (nes *dėjau, dėjai*). Išimtis čia tik veiksmažodžiai, kurių būtajame kartiniame laike kirčiuotas skiemuo su-trumpėja, jie dažniausiai turi tvirtapradę priegaidę, pvz.: *búti* (yrà [*būna, būva, ėsti*], *bùvo*), *kliúti* (*kliūva, kliùvo*), *griúti* (*griūva [griūna], griùvo*), *siúti* (*siūva, siùvo*), *púti* (*pūva, pùvo*), *žúti* (*žūva [žūsta], žùvo*), *gýti* (*gýja, gijo*), *lýti* (*lýja, lįjo*), *šlýti* (*šlýja, šlįjo*), *rýti* (*rýja, rįjo*), *výti* (*vėja, vįjo*).

Remdamiesi priešpaskutinio skiemens priegaidės taisykle galime nustatyti ir kai kurių vedinių ar išvestinių veiksmažodžio formų priegaidę, pvz.:

1) prieveiksmai *drąsiai, godžiai, sočiai* išlaiko atitinkamų būdvardžių priegaidę: *drąsiai*, nes *drąsiùs, gōdžiai*, nes *godžiùs, sōčiai*, nes *sōčius*;

2) esamojo laiko *sprėndžia, gyvėna* priegaidę išlaiko *sprėndžiantis, gyvėnantis* (veikiamasis esamojo laiko dalyvis), *sprėndžiamas, gyvėnamas* (neveikiamasis esamojo laiko dalyvis), *sprėndžiant, gyvėnant* (esamojo laiko padalyvis), o būtojo kartinio laiko *sprėndė, gyvėno* priegaidę išlaiko *sprėndęs, gyvėnęs* (veikiamasis būtojo kartinio laiko dalyvis), *sprėndus, gyvėnus* (būtojo kartinio laiko padalyvis).

§ 29. Daugiskaitos naudininko taisyklė. Kirčiuota daugiskaitos naudininko galūnė yra tvirtapradė, todėl visose tarmėse šio linksnio kirčiavimas nepakitęs. Dėl to tai gera atrama norint pasitikrinti kai kurių linksnių ar priesagų vedinių, susijusių su daugiskaitos naudininko kirčio vieta, kirčiavimą.

Su daugiskaitos naudininko kirčio vieta sutampa ir kai kurių kitų linksnių kirčio vieta (bet ne priegaidė), pvz.: kaip kirčiuojami žodžiai *káulams, darbáms, būtams, varlėms, geriems, kamuoliáms*, ten pat kirtį turės ir:

vienaskaitos vietininkas: *káule, darbė, butė³, varlėjė, geramė, kamuolyjė*;

daugiskaitos kilmininkas: *káulų, darbų, būtų, varlių, gerų, kamuolių*;

³ Žodžių, priešpaskutiniame skiemenyje turinčių trumpąjį kirčiuotą balsį arba tvirtagalę priegaidę, vienaskaitos vietininkas su vienskiemene galūne kirčiuojamas gale, nors jų daugiskaitos naudininkas kirtį turi kamiene.

daugiskaitos įnagininkas: *káulais, darbaĩs, bũtais, varlẽmĩs, geraĩs, kamuoliaĩs*;

daugiskaitos vietininkas: *káuluose, darbuosẽ, bũtuose, varlẽsẽ, geruosẽ, kamuoliuosẽ*.⁴

§ 30. Nuo pamatinio žodžio daugiskaitos naudininko kirčio vietos priklauso ir **daiktavardžių su priesaga -ininkas** kirčiavimas. Šie vediniai kirčiuojami dvejopai.

1. Jei pamatinio žodžio daugiskaitos naudininkas kirčiuojamas ne gale, tai vedinys išlaiko kirčio vietą ir priegaidę, t. y. kirčiuojamas ne priesagoje ir yra 1 kirčiuotės, pvz.: *bũtininkas (bũrtams), var̃tininkas (var̃tams), aĩcininkas (aĩcijoms)*.

2. Jei pamatinio žodžio daugiskaitos naudininkas kirčiuojamas gale, tai vedinys kirtį turi priesagoje ir yra 2 kirčiuotės, pvz.: *tautiniĩkas (tautõms), kalbiniĩkas (kalbõms)*. Tačiau esti ir nemažai išimčių, pvz.: *daĩlininkas* (nors *dailẽ* 4 kirčiuotė), *dar̃žininkas* (nors *daržáms*), *gaĩsrininkas* (nors *gaisráms*), *gẽlininkas* (nors *gẽlẽms*), *kášininkas* (nors *kasõms*), *kẽlininkas* (nors *keliáms*), *krẽpšininkas* (nors *kreps̃iáms*), *mẽsininkas* (nors *mẽsà* 4 kirčiuotė), *mĩskininkas* (nors *mĩškáms*), *pĩrmininkas* (nors *pirmĩẽms*).

Kai kuriuos vedinius galima kirčiuoti dvejopai, pvz.: *apsauginiĩkas, -ẽ* 2 ir *apsaugininkas, -ẽ* 1, *skõlininkas, -ẽ* 1 ir *skoliniĩkas, -ẽ* 2, *spautũvininkas, -ẽ* 1 ir *spautuvininkas, -ẽ* 1, *žoliniĩkas, -ẽ* 2 ir *žõlininkas, -ẽ* 1.

§ 31. **Būdvardžių su priesaga -inis** vediniai kirčiuojami taip pat dvejopai.

Būdvardžių su priesaga **-inis** vediniai kirčiuojami skirtingai.

1. Vediniai išlaiko kirčio vietą ir priegaidę, kai pamatinio žodžio daugiskaitos naudininkas kirtį turi priešpaskutiniame skiemenyje, pvz.: *mok̃ykl̃inis, -ẽ* (plg. *mok̃ykloms*), *teãtr̃inis, -ẽ* (plg. *teãtrams*), *litr̃inis, -ẽ* (plg. *litr̃ams*). Išimtyt: *centr̃inis, -ẽ, drabuž̃inis, -ẽ, elektr̃inis, -ẽ, gir̃inis, -ẽ, kart̃inis, -ẽ, šiaur̃inis, -ẽ*. Įsidėmėtina, kad iš tarptautinių žodžių su *-ija, -ika* padaryti būdvardžiai taip pat išlaiko pamatinio žodžio kirčio vietą, pvz.: *avãrija – avãrinis, -ẽ, operãcija – operãcinis, -ẽ*.

2. Kai pamatinio žodžio daugiskaitos naudininkas kirčiuojamas ne priešpaskutiniame skiemenyje (gale arba tolesniame nei priešpaskutinis

⁴ Įsidėmėkite, kad niekada nekirčiuojamas vienaskaitos ir daugiskaitos vietininkų dviskiemenių galūnių pirmasis skienuo.

skiemuo), tai vedinys kirčiuojamas priesagoje ir yra antrosios kirčiuotės, pvz.: *žiemìnis*, -ė (plg. *žiemóms*), *tautìnis*, -ė (plg. *tautóms*), *asmenìnis*, -ė (plg. *asmenìms*), *lytìnis*, -ė (plg. *lytìms*), *buitìnis*, -ė (plg. *buitìms*), *planìnis*, -ė (plg. *planáms*), *vaizdìnis*, -ė (plg. *vaizdáms*), *žiedìnis*, -ė (plg. *žiedáms*). Tačiau yra nemažai išimčių: *skòlintìnis*, -ė, *pádalỹvìnis*, -ė, *pùsdalỹvìnis*, -ė, *pėrkeltìnis*, -ė, *lýginis*, -ė, *pórinis*, -ė.

Priesagoje kirčiuojami ir iš prievieksmių padaryti būdvardžiai, pvz.: *atgáĩ* – *atgalìnis*, -ė, *šiañdien* – *šìandienìnis*, -ė, *žũtbũt* – *žũtbũtìnis*, -ė, išimtytys: *saváimìnis*, -ė, *tiesiógìnis*, -ė.

Medžiagas žymintys būdvardžiai taip pat dažniau kirtį turi priesagoje, pvz.: *drobìnis*, -ė, *metalìnis*, -ė, *sidabrìnis*, -ė, *žirnìnis*, -ė.

Nemažai būdvardžių su priesaga *-inis*, -ė galima kirčiuoti dvejopai: *aplĩnkìnis*, -ė 1 ir *aplĩnkìnis*, -ė 2; *arbãtinis*, -ė 1 ir *arbatìnis*, -ė 2; *kasmetìnis*, -ė 2 ir *kasmėtinis*, -ė 1; *keleĩvìnis*, -ė 1 ir *keleivìnis*, -ė 2; *keliñtinis*, -ė 1 ir *kelintìnis*, -ė 2; *pagãlbìnis*, -ė 1 ir *pagalbinis*, -ė 2; *pasãulìnis*, -ė 1 ir *pasaulìnis*, -ė 2; *procentìnis*, -ė 2 ir *procentìnis*, -ė 1; *sãlygìnis*, -ė 2 ir *sãlyginis*, -ė 1; *samplãkìnis*, -ė 2 ir *sãmplaikinis*, -ė 1; *santỹkìnis*, -ė 2 ir *sãntykinis*, -ė 1; *šiemetìnis*, -ė 2 ir *šiemėtinis*, -ė 1; *šiumetìnis*, -ė 2 ir *šiumėtinis*, -ė 1; *tarpmiestìnis*, -ė 2 ir *tarpmiėstinis*, -ė 1; *tiesìnis*, -ė 2 ir *tiėsinis*, -ė 1.

§ 32. Prievieksmių su formantu *-(i)ai* kirčio vieta sutampa su pamatinio žodžio daugiskaitos naudininko kirčio vieta: *apsukriėms* – *apsukriãĩ*, *laimĩngiems* – *laimĩngãĩ*, *nevỹkusiėms* – *nevỹkusãĩ*, *ĩtemptiems* – *ĩtemptãĩ*, *baltiėms* – *baltaĩ*, *pigiėms* – *pigiaĩ*.

Išimtytys: a) ne skonį žymintys prievieksmiai, padaryti iš dviskiemenių būdvardžių su galūne *-us*, šaknyje turinčių ilgąjį balsį ar dvigarsį, pvz.: *ryškiėms* (*ryškũs*) – *rỹškãĩ*, *drãsiėms* (*drãsũs*) – *drãsiãĩ*, *irzliėms* (*irzliũs*) – *ĩrziãĩ*, o daugelio skonio prievieksmių kirčio vieta sutampa su pamatinio žodžio daugiskaitos naudininko: *gardziãĩ* (plg. *gardieėms*), *karčiãĩ* (plg. *kartiėms*), *riebiãĩ* (plg. *riebieėms*), *sũriãĩ* (plg. *sũrieėms*), *rũgščiãĩ* (plg. *rũgštieėms*), *saldziãĩ* (plg. *saldieėms*);

b) *greĩtai* (nors *greitieėms*), *neĩgiãĩ* (nors *neigiamieėms*), *suprañtamãĩ* (nors *suprantãmieėms*), *tiñkamãĩ* (nors *tinkãmieėms*), *neišvėngiamãĩ* (nors *neišvėngiamieėms*), *mĩrštãĩ* (nors *mĩrštãmieėms*), *nusikalštãĩ* (nors *nusikalstãmieėms*), *prieĩnamãĩ* (nors *prieĩnamieėms*), *reĩkiamãĩ* (nors *reikiamieėms*).

Dvejopai galima kirčiuoti: *ankstývai* ir *ankstyvaĩ*, *įdomiaĩ* ir *įdõmiai*, *maloniaĩ* ir *malõniai*, *nepadoriaĩ* ir *nepadõriai*, *padoriaĩ* ir *padõriai*, *paslaugiaĩ* ir *paslaũgiai*, *patogiaĩ* ir *patõgiai*, *pavydziaĩ* ir *pavydžiai*, *sąmojingai* ir *sąmojingai*, *sąmoningai* ir *sąmoningai*, *sąžiningai* ir *sąžiningai*, *teisėtai* ir *tėisėtai*, *tolydžiai* ir *tolýdžiai* ir kt.

Kelių prievieksmių šaknies priegaidė gali būti dvejopa (kaip ir būdvardžių, iš kurių jie padaryti): *raĩškiai* ir *raiškiai*, *rũščiai* ir *rũščiai*, *sõdriai* ir *sõdriai*, *švånkiai* ir *švañkiai*, *ũmiai* ir *ũmiai*, *váiskiai* ir *vaĩškiai* ir kt.

§ 33. Kirčiuotės – tai keturi linksniuojamųjų žodžių kirčiavimo tipai, nustatomi pagal daugiskaitos naudininko ir daugiskaitos galininko kirčio vietą (jei daugiskaitos nėra, tada pagal vienaskaitos įnagininką ir vietininką). Žodynuose jos žymimos skaitmenimis: 1, 2, 3, 3^a, 3^b, 3^{4a}, 3^{4b}, 4.

Pirmosios kirčiuotės žodžiai daugiskaitos naudininke ir galininke kirtį turi tame pačiame kamieno skiemenyje. Jeigu tai priešpaskutinis skienuo, jo priegaidė visada tik tvirtapradė, tolesniame skiemenyje gali būti bet kuri priegaidė ar trumpasis kirčiuotas skienuo. Tai pastovaus kirčiavimo žodžiai, jie visuose linksniuose išlaiko tą pačią kirčio vietą.

Antrosios kirčiuotės žodžių daugiskaitos naudininko linksnis kirčiuojamas kamiene, o galininkas – galūnėje. Šios kirčiuotės žodžiai kirtį gali turėti tik paskutiniame arba priešpaskutiniame skiemenyje (neskaičiuojant dviskiemenių galūnių). Galūnėje kirčiuojami tik tie linksniai, kurie paklūsta priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklei, t. y. vienaskaitos vardininkas su galūne *-a*, vienaskaitos įnagininkas su vienskiemene galūne *-(i)a*, *-e*, *-(i)u*, vienaskaitos vietininkas su vienskiemene galūne *-e* ir daugiskaitos galininkas. Kadangi čia veikia priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklė, tai priešpaskutinis skienuo gali būti tik trumpasis arba tvirtagalys.

Trečiosios kirčiuotės žodžių daugiskaitos naudininkas yra kirčiuojamas galūnėje, o galininkas – kamiene (priešpaskutiniame, trečiajame ar tolesniame nuo galo skiemenyje). Trečiosios kirčiuotės žodžių gali būti kirčiuota galūnė arba kuris nors visada tas pats kamieno skienuo.

1. Jei kirčiuojama galūnė ir priešpaskutinis skienuo, žodynuose žymima 3. Priešpaskutiniame skiemenyje visada esti tik tvirtapradė priegaidė, nes šios kirčiuotės žodžiai nepaklūsta priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklei, pvz.: *dárbus*, *žmónas*.

2. Jei kirtis persikelia į trečiąjį nuo galo skiemenį, žodynuose žymima 3^a arba 3^b, pvz.: *króvinius* 3^a; *saĩdinius* 3^b. Trečiosios kirčiuotės indeksas *a* rodo tvirtapradę kirčiuoto negalinio skiemens priegaidę, *b* – tvirtagalę priegaidę arba trumpąjį kirčiuotą skiemenį.

3. Jei kirčiuojamas ketvirtasis skienuo, žodynuose žymima 3^{4a} (*nuobodulys*, *núobodulį*) arba 3^{4b} (*uždaramà*, *uždaramą*).

4. Tolesni skiemenys kirčiuojami retai, paprastai visur pateikiami tie patys pavyzdžiai: *paatogrąžys* 3^{5b}, *pakomisijys* 3^{5b}, *pageležinkelė* 3^{6b}.

Kaip jau minėta, trečiosios kirčiuotės daugiskaitos naudininkas kirčiuojamas gale, todėl pagal daugiskaitos naudininko taisyklę gale kirtį turi ir vienaskaitos vietininkas, daugiskaitos kilmininkas, įnagininkas, vietininkas ir kai kurie kiti linksniai su atitinkamomis galūnėmis.

Ketvirtosios kirčiuotės žodžių daugiskaitos naudininkas ir galininkas kirtį turi galūnėje. Šios kirčiuotės žodžiai gali būti kirčiuojami tik paskutiniame arba priešpaskutiniame skiemenyje (neskaičiuojant dviskiemenių galūnių), priešpaskutinio skiemens priegaidė visada tik tvirtagalė, nes ketvirtosios kirčiuotės žodžiai paklūsta priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklei.

Ketvirtosios kirčiuotės daugiskaitos naudininkas kirčiuojamas gale, todėl pagal daugiskaitos naudininko taisyklę gale kirtį turi ir vienaskaitos vietininkas, daugiskaitos kilmininkas, įnagininkas, vietininkas ir kai kurie kiti linksniai su atitinkamomis galūnėmis.

Visų kirčiuočių modeliai pateikti 1 lentelėje.

§ 34. Daugelis **tarptautinių žodžių** kirčiuojami priešpaskutiniame skiemenyje. Ne priešpaskutiniame kirčiuojami tik žodžiai su baigmenimis: *-ija*, *-ika*, kai kurie su *-orius*, *-eris*, *-ikas*, *-umas*, *-elis*, *-ingas*, pvz.: *akācija*, *fizika*, *āktorius* (išskyrus *kalendōrius*, *egzempliōrius*, *sekretōrius*, *altōrius*, *elementōrius*, *inventōrius*), *lýderis*, *akadēmikas*, *prezĩdiumas*, *vĩkingas*. Šie žodžiai visada kirčiuojami pastoviai. Pastoviai kirčiuojami ir žodžiai su baigmenimis: *-antas*, *-ėja*, *-ansas*, *-ortas*, *-ursas*, *-ertas*, pvz.: *diktāntas*, *idėja*, *balānsas*, *impòrtas*, *konkũrsas*, *eksper̃tas*. Tarptautiniai žodžiai, turintys kitokius baigmenis, kirčiuojami nepastoviai. Taigi jų priešpaskutiniame skiemenyje gali būti trumpasis balsis arba tvirtagalė priegaidė (daugiau tarptautinių žodžių pavyzdžių žr. 1 priedo 14 lent.).

1 lentelė. Kirčiuotės⁵

Kir- čiuotė	1	2	3 ^{4a/4b} 3 ^{a/b} 3	4
Vns.				
Vard.	ĩ žĩ žĩ ' –	– – – žĩ ' – ₁	ĩ žĩ žĩ ' žĩ ₁	– – žĩ žĩ ₁
Kilm.	ĩ žĩ žĩ ' –	– – žĩ –	ĩ žĩ žĩ ' žĩ ₂	– – žĩ žĩ ₂
Naud.	ĩ žĩ žĩ ' –	– – žĩ –	ĩ žĩ žĩ ' žĩ ₃	– – žĩ ' – ₃
Gal.	ĩ žĩ žĩ ' –	– – žĩ –	ĩ žĩ žĩ ' –	– – žĩ –
Įnag.	ĩ žĩ žĩ ' – (–)	– – žĩ ' (–) ₂	ĩ žĩ žĩ ' – (–) ₄	– – – ' (–)
Viet.	ĩ žĩ žĩ ' – (–)	– – žĩ ' (–) ₃	– – – ' (–)	– – – ' (–)
Šauk.	ĩ žĩ žĩ ' –	– – žĩ –	ĩ žĩ žĩ ' žĩ ₅	– – žĩ žĩ ₅
Dgsk.				
Vard.	ĩ žĩ žĩ ' –	– – žĩ –	ĩ žĩ žĩ ' žĩ ₆	– – žĩ žĩ ₆
Kilm.	ĩ žĩ žĩ ' –	– – žĩ –	– – – žĩ	– – – žĩ
Naud.	ĩ žĩ žĩ ' –	– – žĩ –	– – – ' –	– – – ' –
Gal.	ĩ žĩ žĩ ' –	– – – ' –	ĩ žĩ žĩ ' –	– – – ' –
Įnag.	ĩ žĩ žĩ ' – (–)	– – žĩ – (–)	– – – žĩ (–)	– – – žĩ (–)
Viet.	ĩ žĩ žĩ ' – (–)	– – žĩ – (–)	– – – ' (–)	– – – ' (–)
Šauk.	ĩ žĩ žĩ ' –	– – žĩ –	ĩ žĩ žĩ ' žĩ ₇	– – žĩ žĩ ₇
Pasta- bos		¹ -a galūnėje ² viensikiemenėje -a,-e,-u galūnėje ³ viensikiemenėje -e galūnėje	¹ -as ne galūnėje ² -o ne galūnėje ³ būdv. -(i)am galūnėje ⁴ -umi, -imi galūnėje ⁵ daikt. -a, -e ne galūnėje, kiti var- daž. -as ne galūnėje ^{6,7} daikt. -ai, kiti vardaž. -i galūnėje	

⁵ Kad būtų lengviau įsiminti, lentelėje tvirtagalė priegaidė žymima riestiniu kirčio ženklu, tvirtapradė – tik dešininium, o kairinis kirčio ženklas žymi trumpąjį skiemenį. Brūkšneliais čia žymimi skiemenys. Įnagininke ir vietininke žodžiai gali turėti dviskiemenes galūnes, todėl lentelėje ten prirašytas dar vienas brūkšnelis.

§ 35. Įvardžiuotines formas turi būdvardžiai, skaitvardžiai, įvardžiai, dalyviai. Jos kirčiuojamos dvejopai:

1) pastoviai (t. y. išlaiko paprastosios formos kirčio vietą ir priegaidę) kirčiuojamos iš 1 kirčiuotės būdvardžių padarytos formos (pvz.: *išmintingasis, dantytasis*), skaitvardžiai *vienúoliktasis, -oji; dvýliktasis, -oji; tryliktasis, -oji... devynióliktasis, -oji; túkstantasis, -oji*, veikiamieji dalyviai (pvz.: *skaitantysis, skaičiusiojo, skaitýdavusysis, skaitýsiantysis*), išskyrus kai kurių dalyvių vardininkus;

2) kitos įvardžiuotinės formos turi kilnojamąjį kirtį (pvz.: *gražùsis, ketvirtàsis, manàsis*).

Neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvio įvardžiuotinių formų kirčiavimas priklauso nuo paprastosios formos daugiskaitos naudininko kirčio vietos. Tačiau dažnai ir paprastoji forma kirčiuojama netaisyklin-gai.

2 lentelė. **Neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvių kirčiavimas**

Paprastoji forma	Įvardžiuotinė forma
Padaryti iš dviskiemenių <i>o</i> asmenuotės (es. l. vns. 3 asm. turi galūnę <i>-o</i>) ir daugiaskiemenių veiksmažodžių išlaiko tiesioginės nuosakos kirčio vietą ir priegaidę, pvz.: <i>skaito – skaitomas</i> (1), <i>gyvena – gyvenamas</i> (1).	Šių paprastųjų formų daugiskaitos naudininkas kirčiuojamas ne gale, todėl įvardžiuotinės formos turi pastovų kirtį, pvz.: <i>skaitomiems – skaitomasis, gyvenamiems – gyvenamasis</i> .
Padaryti iš dviskiemenių <i>a</i> ir <i>i</i> asmenuotės (es. l. vns. 3 asm. turi galūnes <i>-a, -i</i>) veiksmažodžių yra 3 ^a arba 3 ^b kirčiuočių, pvz.: <i>kalba – kalbamas</i> (3 ^b), <i>myli – mylimas</i> (3 ^a).	Šių paprastųjų formų daugiskaitos naudininkas kirčiuojamas gale, todėl įvardžiuotinės formos turi kilnojamąjį kirtį, pvz.: <i>kalbamiems – kalbamàsis, mylimiems – mylimàsis</i> .

Įvardžiuotinės formos, turinčios kilnojamąjį kirtį, kirčiuojamos savitai, ne pagal kurios nors kirčiuotės modelį. Todėl jų kirčio vietą reikia įsidėmėti (žr. 3 lent.).

§ 36. Būdvardžių, skaitvardžių ir įvardžių **bevardės giminės** formos išlaiko vyriškosios giminės vienaskaitos vardininko kirčio vietą ir priegaidę, pvz.: *báltas – bálta, puikùs – puikù, pìrmas – pìrma, vìsas – vìsa*.

3 lentelė. Kilnojamojo kirčio įvardžiuotinių formų kirčiavimas

Vyriškoji giminė		Moteriškoji giminė	
Vienaskaita	Daugiskaita	Vienaskaita	Daugiskaita
aukštasis	aukštieji	aukštóji	áukštosios
áukštojo	aukštŭjų	aukštôsios	aukštŭjų
aukštájam	aukštĕsiems	áukštajai	aukštôsiosms
áukštąjį	aukštúosius	áukštąją	aukštąsias
aukštúoju	aukštaisiais	aukštąja	aukštôsiosmis
aukštájame	aukštuôsiuose	aukštójoje	aukštôsiose

§ 37. Priešdėlinių veiksmažodžių kirčiavimas.

Veiksmažodžiai su priešdėliu *per-* visada kirčiuojami tvirtapradiškai priešdėlyje, pvz.: *pérnešti, pérneša, pérnešė; pérrašinėti, pérrašinėja, pérrašinėjo*.

Reikia įsidėmėti, kad niekada nekirčiuojamas priešdėlis: a) daugiaskiemeniuose veiksmažodžiuose, b) bendratyse, c) tvirtapradžiuose veiksmažodžiuose, d) *o* asmenuotės veiksmažodžiuose (jų esamojo laiko 3 asmuo turi galūnę *-o*).

Kitais atvejais priešdėliai atitraukia kirtį esamojo ir (ar) būtojo kartinio laiko formose iš gretimo netvirtapradžio priešpaskutinio skiemens:

1) (*i*)*a* asmenuotės (su galūne *-ė*) veiksmažodžių būtojo kartinio laiko formose, pvz.: *nùpeikė, nèplaukė*;

2) esamojo laiko formose, turinčiose:

a) trumpąjį ar padėtinio ilgumo šaknies balsį, pvz.: *sùveda, nèskuta, pàkasa* (išskyrus *tùri, gàli*);

b) šaknyje dvigarsius, patiriančius kaitą, pvz.: *àtvelka (atvĕlkti), nùkerpa (nukĕrpti)*;

c) šaknyje dvigarsius *al, am, ar* (tik mišrieji (*i*)*a* asmenuotės veiksmažodžiai, t. y. tie, kurie turi bendraties priesagą *-ėti*), pvz., *sùkalba (sukalbėti)*.

Priešdėliniai sangražiniai veiksmažodžiai kirčiuojami kaip ir nesangražiniai priešdėliniai veiksmažodžiai. Jeigu nesangražinis veiksmažodis kirtį turi priešdėlyje, tai sangražinis veiksmažodis bus kirčiuojamas sangražos dalelytėje, pvz.: *susùveda, nesìskuta, pasìkasa, atsìvelka*,

nesìkerpa, susìkalba. Tik priešdėlis *per-* kirtį visada išlaiko, pvz.: *pėrsi-veda, pėrsikasa*.

Įsidėmėti: esamojo laiko veiksmažodžiai su galūne *-(i)a*, turintys tvirtagalę šaknį be balsių kaitos, kirčio į priešdėlį neatitraukia, pvz.: *neplaūkia (neplaūkti, nēplaukē), pašaūkia (pašaūkti, pāšaukē), nukreīpia (nukreīpti, nūkreipē)*.

§ 38. Kadangi priešdėlinių veiksmažodžių bendratis paprastai kirčiuojama šaknyje, išskyrus *per*, tai ir iš jos padarytos išvestinės formos kirtį turi šaknyje (išskyrus neveikiamosios rūšies dalyvio būtajį laiką). Kitų formų kirčiavimą reiktų įsidėmėti:

1) neveikiamosios rūšies dalyviai, padaryti iš priešdėlyje kirčiuojamų veiksmažodžių, taip pat kirčiuojami priešdėlyje, pvz.: *sūkalba – sūkalbamas* 3^{4b}, *nūpeikē – nūpeiktas* 3^b (plg. *neskaīto – neskaītomas, nutráuikē – nutráuiktas*);

2) priešdėlinių būtojo kartinio laiko padalyvių ir veikiamosios rūšies dalyvio būtojo kartinio laiko formose kirtis į priešdėlį nenušoka, pvz., *nūpeikē – nupėīkus, nupėīkēs, atvedē – atvėdus, atvėdēs*, išskyrus *per*, pvz., *pėrvedē – pėrvedus, pėrvedēs*;

3) priešdėlinis esamojo laiko padalyvis ir veikiamosios rūšies dalyvio esamasis laikas išlaiko kirčio vietą, pvz.: *sūkalba – sūkalbant, sūkalbantis, sūkalbanti; nerāšo – nerāšant, nerāšantis, nerāšanti*.

TARTIES IR KIRČIAVIMO PRATIMAI

2.1.1. Prisiminkite, kokie turėtų būti balsių trukmės santykiai (§ 9–12). Taisyklingai perskaitykite žodžių poras.

B. Rąstų – rąstu, pūsto – pūsto, tręštų – tręštų, pỹktų – pĩgtų, mūšis – mūšis, kósto – Kòsto, būrè – bürè, kąsti – kàsti, skųsti – skùsti, rýto – rìto, lúpa – lùpa, gýlè – gílè, mýnè – mìnè, kýbo – kìbo, trúko – trùko, lýtu – lítu, rąstù – rastù, drašós – Rasòs, rūpès – trupès, grįstų – ristų, būriù – buriù, šylù – šilù, skųstų – skustų, tęstù – testù, lankàs – lankàs, skalbtų – skalbtù, riekìas – riekès, šlúota – šlúota, šáukštų – šáukštu, pýpkę – pýpke, miřti – miřti.

2.1.2. Taisyklingai perskaitykite žodžius. Atkreipkite dėmesį į balsių trukmę (§ 9–12).

B. a) pàmetè, mùzika, tàvo, šilo, mažèsnis, tìpas, pigù, bìjo, atidùs, stìprų, bùdrių, ðidelè, drùska, gílų, išvaizda, jùda, kinas, nèbara, kùbas, baltàsis, klùbas, lino, lùbos, mìglà, ràsdavo, mìnusas, kavìnè, gerèsnis, pìla, kàsti, patì, pliusas, màno, patarìmas, pùpa, klìnika, pùsilgis, siùvo, skùba, pàkelia, stìklas, sùka, nèdera, šalìgatvis, gùzas, šùkos, šiùkšlès, krùvinas, degtìnè;

b) atódùsį, tęsiù, plìkių, užjùrį, liùdèti, dežùtę, grožýbè, núorùkà, obuolių, grežtùvà, pusiàsvyrà, blyškùs, kùrikà, šalù, rùkyklà, palydovùs, dvynùkų, pèrsiskyrèlį, plytàs, liùdytojà, ląstèlè, žàsìgonè, įsiùvo, lydinys, drašà, dèdùlè, àžuolų, bègìkų, ùmèdè.

2.1.3. Pasakykite šių veiksmažodžių būsimojo laiko 3 asmenį. Atkreipkite dėmesį į balsių *u, i* trukmę (§ 13).

B. Gnýbti, dýgti, atslúgti, pūsti, susigìnčyti, nuščiúti, dūkti, rýti, baidýti, gýdyti, trukdýti, rúkti, šáldyti, pildyti, guldýti, cýpti, bandýti, plýšti, núodyti, slýsti, džiúti, lipdýti, triùsti, rúdýti, trýpti, liùdyti, gýti, válgyti, kliúti, mókyti, dalýti, manýti, plústi.

2.1.4. Prisiminkite, kokių balsių trukmės klaidų gali pasitaikyti tarptautiniuose žodžiuose (§ 11–13). Taisyklingai perskaitykite.

B. a) agònija, ambulatòrija, azòtas, chaòsas, diplòmas, drakònas, egzòtika, emòcija, fòrumas, fòtelis, heròjus, istòrija, jòdas, kalòrija, kontròlè, kòpija, mikrofònas, monològas, paròdija, pomidòras, rajònas,

žargonas; akadēmija, artērija, barjēras, cēchas, deprēsija, etikētas, fakultētas, karamēlė, kontēkstas, kosmētika, logopēdas, manēvras, mēras, objektas; tabū, interviū, meniū, ekiū, aveniū, reviu, konfetī, taksī, popurī, žiurī;

b) autodafē, ateljē, fojē, krupjē, dosjē, relē, želē, filē, buklē, reziūmē, mulinē, turnē, pensnē, kupē, varjetē, fuetē, dekolte, dražē, protežē.

2.1.5. Taisyklingai perskaitykite balsių sandūrą (§ 14).

B. a) neapýkanta, paaštrėjo, neátdaras, paūmėjo, paausýs, kreivaákis, paauglýs, ilgaaúsīs;

b) ideolėgija, koalīcija, realizmas, koeficiēntas, reabilitācija, reagióti, teātras, vākuumas, virtuozas;

c) antibiōtikai, ĉempionas, kolekcionóti, periōdas, altruizmas, radiātorius, specialūs, aukcionas, biliārdas, kokainas, pacieñtas, potencialūs, biogrāfija, kuriōzas, seriālas, pensionas.

2.1.6. Taisyklingai perskaitykite žodžių junginius. Atkreipkite dėmesį į priebalsių samplaikas (§ 15–16).

B. Užspaudė tvarsčius, pasirýžk nesigráužti dėl mažmožių, prō apdangstýtą ląngą šviētė spingsulė, paklýsdavo senāmiesčio skeřsgatviuose, pusseserė viską pėrrašė į švárraštį, išdėliójo mokesčių lapeliūs, žnybtelėjo į rañkřluosčiu sūveržtą rañką, iš išgāščio ėmė gūžtis, paprasčiausiai užsimėrk ir pamirřk rūpesčius, kėlias į ūžmiestį piktžolėm užžėlė, užsimaniaū pažvelgti prō átdarą viēšbučio ląngą, užšoko añt tvorōs, gĩrgžtelėjo dūrys, skaiřčiai nuřvito, užsklėsk duris ir bėk reñgtis, ryžtingas žiñgsnis, gūžtoje šiugžda šiaudaĩ, sėdėjo užsimėrkęs, trūkdė ĉiuōžti pākraščiu, nebūk gobšuōlis – daūg neprisiglemžk, gūžĉioti peĉiaĩs, ramýbę druñsdavo mokesĉiai, apsisāugoti nuō vabzdžiū, trūksta svařsĉiū, trókřdamas išsivadóti nuō dilgĉiojanĉio skaūsma, kalbėjo geřgžđianĉiu balsū, šnibđđėjosi spiėsdamiesi priė senāmiesčio tvorōs, skruzdžiū tākas, užsimaniaū nulipdyti sniėgo sėnį, sugniāužtame delnė apgrāužtas obuolýs, užsimėsk tą apdriskusį švařką, kařkodėl grýbřtelėjo ūž skveřno, išsvāidė dáiktus, paglōsĉiau baūgřĉiają kātę, užšoko añt nuláužto mēđžio, išsisūko kóją, užsiaugĩnome bulvių, pėrrėkia visūs, ūžsienio naujienos, skausmingas išsiskyrimas, anksĉiaū susitĩkdavome dañniaū, veřsdavo đirbti priėvarta, lipdiniaĩ iš mólío, añt đidelio káлно, peř išsiblāřkymą, pateĩkite pavyzdžiū, kėsdavo skausmūs, išspaudė rūgřĉias sultis, išsiskleĩdęs gėlėš žiedas, kās ĉia tóks, neiřvėngė

vagysčių, iš išorinės pusės, sudrušsčia vandenį, siūsdavo peř rankàs, perrėžė peiliu, išsáugokime gaimtą, pažvelgė rūsčiu žvilgsniu, apipylė kažkókiu skysčiu.

2.1.7. Taisyklingai perskaitykite žodžių poras. Atkreipkite dėmesį į dvigarsių su *u, i* tarimą (§ 19).

B. Bìrbinti – bîrbti, jùngti – juñtamas, kîršinti – kîrpti, spìnta – sklîndis, mîrkçioti – mîrkkti, çîrpinti – çîrpti, mùistytis – muítas, dùlkinti – dułkti, gùrkšnìs – guřkti, ìlginti – ìlgis, išnîrti – niřti, užkîmti – kiñšti, išvîrti – praviřkti, kîlti – kiłny, lînkçioti – liñkti, mîndyti – miñdžikuoti, grùmtis – grumstas, mùrkdyti – muřkti, pasiìlgti – paiłsti, ìnkstas – iñtakas, kùrmis – kuřcias, gùltas – gułti, smìlga – smiłkti, dùmti – dumblas, ìrti – iřzti, šìldyti – šìltas, vilgyti – viłkti, dùlkė – dułkė, gînti – giñti, mînti – miñti.

2.1.8. Prisiminkite, kaip skirstomi skiemenys pagal trukmę (§ 20). Pabraukite visus (ir kirčiuotus, ir nekirčiuotus) trumpuosius skiemenis. Nustatykite, kuris skiemuo kirčiuotas.

A. Turbūt drąsiai galima tvirtinti: lietuvių kalbos archajiškumas išliko dėl dviejų priežasčių. Viena, mūsų protėvių ilgiausiai gyventa nedidelėje teritorijoje. Didelės žmonių grupės plačioje teritorijoje paprastai išsisklaido, praranda ryšį, atitolsta, greičiau kinta ir jų kalba. Antra, ilgiausiai čia, matyt, gyvavo bendruomeninė arba ikifeodalinė santvarka. Sparčiau besivystant feodalizmui, atsiranda visuomeninių sluoksnių, sparčiau maišoma kalba.

Tas mintis patvirtina ir kitų kalbų pavyzdys. Kadaisė garsūs buvo vikingai. Daug keliavo, prekiaavo, kariavo, kūrė rūsčius pasakojimus – sagas. Norvegų ir švedų kalbos taip yra pakitusios, kad švedas ar norvegas savo protėvių jau nebegali suprasti. O kas moka islandiškai, lengvai gali skaityti vikingų raštus. (A. Girdenis)

2.1.9. Iš klausos nustatykite, kuris skiemuo kirčiuotas (§ 20). Pabraukite tinkamą variantą.

A. Prieš mus stovėjo (dešimtmetis, dešimtmėtis) berniukas. (Kuriamė, Kùriame) naują draugiją. Mergaitė (kasà, kása) didžiuojasi. (Nebraižyk, Nebráizyk) peiliu stiklo. Tada tikrai ilgai (šálçiau, šalçiaũ) lauke. Namie tik (seniaĩ, sėniai) liko. Jis ilgai sekė (paskuĩ, pãskui) mus. (Vartaĩ, Vařtai) buvo praviri. Liko tik viena (riėkė, riekė) pyrago. Kibirą pastatė

(ár̃ti, artì) durų. Labai graži tavo (tařtis, tartìs). Jis buvo (garsiaikal̃bis, garsiakalbis) žmogus. Rytoj gr̃išiu (namō, nāmo). Trūksta vienos (kėdės, kėdēs). Vaikas sėdi ant (kelių, kėlių). Pradėjau (trintis, trintìs) sušalusias ausis. Nuo šalčio (gėlė, gėlė) kojas. Tėvas (jūdu, judù) surado. Ir man ten buvo (šalta, šaltà). Gražiai sužaliavo (vejà, vėja).

B. Tavo veido (minà, mìnà) manęs neišgąsdino. Susirinko visi (gìminės, giminės). Jis (laimės, laimės) ginčą. Ir man (siulė, siulė) iširo. Vaikas batus pats (ausis, ausis). Studentai (kōvos, kovōs) dar ilgai. Geležis nuo ugnies (įkaito, įkaito). Jis susirado (kìtas, kitàs) šlepetes. Ilga jo (kaĩba, kalbà) atsibodo. Vaikams (iškyla, įskyla) patiko. Jis jau buvo (pėrėjęs, pėrėjęs) per gatvę. Tai (pranešimė, pranėšime) tėvams. Buvo (surinktà, sùrinkta) daug pinigų. Tu (tùri, turì) daug draugų. Takas namo buvo (ilgas, ilgàs). (Susirinkimė, Susiriñkime) ir kitais metais. Geras to vaiko (būdas, būdàs). Tu turi labai (išlaĩdų, išlaidų) sūnų. Jis nepasakė savo (tikslų, tikslų). Tu jai mažai (rūpì, rūpi). Ilgai (vėliau, vėliau) plaukus.

2.1.10. Kiekvienoje eilutėje yra po žodį, netinkantį prie kitų. Kuris? Prisiminkite, kaip nustatoma dvigarsių su a, e priegaidė (§ 22).

- A. a) Kaimas, kaina, vaikas, aibė;
- b) kraujas, sauja, kiaunė, taukus;
- c) meilė, veidas, seilė, seifas;
- d) balsas, kalnas, dalgis, valgis;
- e) amžius, vamzdis, kamštis, ramstis;
- f) tankas, gandrai, langas, bankas;
- g) narvas, karklas, margas, vargas;
- h) keltas, velka, maldas, gelda;
- i) kempė, lempa, pempė, tempia;
- j) senbernis, lenkia, penktas, dengia;
- k) gervė, lerva, verkia, šnervės.

2.1.11. Lygindami nustatykite, kas sudaro šių žodžių kirčiuotą skiemenį – dvigarsis ar vienbalsis. Atkreipkite dėmesį į tai, kas eina po l, m, n, r: jei priebalsis, tada turime dvigarsį, jei balsis – vienbalsį. Sukirčiuokite (§ 22).

- A. a) Burlaivis – burė, stumia – stumti, dilo – dilti, durti – duria, pila – pilti, gimti – gimė, pamilti – pamilo, skina – skinti, pinti – pina,

kulia – kulti, burtas – buria, šilo – šildo, iškilti – iškilo, nusvilti – nusvilo, užkimo – užkimti, irti – iro;

b) graudenti – graudena, barti – bara, gelti – gelia, semti – semia, kala – kalti, ridenti – ridena, šaltas – šalo, kelia – kelti, gerti – geria, balo – balto, gyvena – gyventi.

2.1.12. Remdamiesi garsine skiemens sandara, nustatykite nesukirčiuotų žodžių priegaidę (§ 22). Sukirčiuokite.

B. Per pastaruosius pōrą dešimtmečių surkurta įvairiausių laiko taupymo technologijų – pradėdant šiuolaikiniais darbo kalendōriais, baigiant elektroniniu paštu, balso paštu, mobiliaisiais telefonais ir minikompiuteriais. Tačiau daugumai vargu ar kada nors laiko trūko labiau negu būtent dabar. Gali atrōdyti, jōg pamažu virstame technologijos, turėjusios mus išlaisvinti, vergais. Daugeliui iš mūsų, neišskiriant tų, kurie skaito šias eilutes, informacijos revoliucija leidžia naudotis žiniomis, kurių ankstesnės kartos būtų galėjusios tik pavydėti. Tačiau milžiniška informacijos pasiūla nepadėjo sukurti geriau informuotos visuomenės, priešingai – visuomenė labiau sutrikusi. (T. H. Eriksen)

2.1.13. Prisiminkite žodžio galo priegaidės taisyklę (§ 23) ir sukirčiuokite žodžių junginius.

A. Kiek dienų; buvo ruduo; kol nereikės rašyt; vakarop ir jie grįš; rytoj tenai ir Šukys važiuos; nė vienos gyvos; beveik kasdien kur nors einu; vaikai jau namie; einu artyn; ten jaunai gražiai merginai nedera dirbti; anot svetimų žmonių; todėl grįžau namo; kitados mums mama daug pasakų skaitė; dėl vaikų ateities pluša.

B. Pažvelgė į tetos knygas; o tu žiūrėk aukštyn; lyg mažiems vaikams pasakei; nuo aukštų kalnų; pro plonų virbų supintos tvoros plyšėlį; užuot pasakęs mylimiems sūnums; tau pačiai reikia palaukti prie namų; ties svetimų žmonių daržais; vos nenugriuvo dėžė; vien arkllys ganosi už tvoros; „valio“ šaukė vaikai; brūkšt laiškėlį geriems draugams.

2.1.14. Sukirčiuokite priesagines veiksmažodžių bendratis (§ 24).

A. Kalbėti, sakyti, banguoti, statyti, keiksnoti, skaičiuoti, vadinti, kapstyti, vaizduoti, skubėti.

B. Sodinti, giedoti, klausyti, kvatoti, žydėti, vaikyti, kartoti, valgydinti, vaduoti, mėginti, sėdėti, žygiuoti.

2.1.15. Sukirčiuokite priešdėlinius žodžius (§ 25).

A. Antakis, priešnuodis, įkainis, užuolanka, prakeiksmas, sąlyga, antkapis, priestatas, įplaukos, nuobodulį, nemiga, antpilas, pogulis, antsnukis, įgūdis, apdaras, pakelia, apskritas, nuojauta, apyaušris, įberia, sąmokslas, apysaka, padugnes, pertaras, polinkis, sąmojis, apkasas, atskiras, įdaras, atriša, įmonė, atklodė, perversmas, intakas, neganda, apybaltis, neneša, nuobauda, antlangis, nuograuža, pabaiga, atbulas, pakaitalas, užuomina, pergalė.

B. Įkalnė, prošvaistė, apytikslis, santaka, perkėla, aplankas, inkilas, perpietė, sankaupa, atneša, persnukis, antpečiai, įmoka, pobūdis, įpila, popietė, įstrižas, antausis, potekstė, antkainis, pranašas, prakasu, priedanga, nuolydis, prieglauda, apvelka, prieškambaris, apydrąšis, atkirtis, pernugaris, proskyna, apylinkė, sąmyšis, antgalis, pokalbis, užjūris, indėlis, užuomarša, priemoka, antplūdis, sąskaita, užraktas.

2.1.16. Sukirčiuokite sudurtinius žodžius (§ 26). Atkreipkite dėmesį į pirmojo dėmens (a), jungiamojo balsio (b) ir antrojo dėmens (c) priegaides.

A. a) Sūrmaišis, laumžirgis, arbatžolės, duonmilčiai, akmenpjūklis, kiaušinvagis, šilkvabalis, šonkaulis, dvarvietė;

b) dalgiakotis, kraujažolė, dujokaukė, tautodailė, takažolė, dantiraštis, vidudienis, ašigalis, keiksmožodis, arkliarūgštė, žemėlapis;

c) šaltanosis, raudongurklė, geltonodis, baltagalvė, dykaduonis, minkštaširdis, juodadarbis, gudragalvis, skeltažiedis, savanaudis, savanoris, daugiadienis, mažareikšmis.

B. a) Vasarnamis, gelžbetonis, šundaktaris, šunkelis, senbernis, pilkalinis, rūgpienis, gyvenvietė, kelrodis, šviesmatis, degtindaris, puodkėlis, pėdsakas;

b) šiokiadienis, saulėtekis, saulėgraža, kulkosvaidis, galvosūkis, ledonešis, žemėvalda, kraujospūdis, garbėtroška;

c) baltavilnė, gražiaveidė, aukštaūgis, lygiareikšmis, ilgaamžis, šventadarbis, dvimotoris, dvikamienė, šimtalangė, abipusis, abišalis, daugiastygė.

2.1.17. Prisiminkite priešpaskutinio skiemens taisyklę, padedančią nustatyti kai kurių žodžių kirčio vietą (§ 27). Parašykite ir sukirčiuokite šių žodžių vienaskaitos įnagininką ir daugiskaitos galininką. Paaiškinkite, kodėl ne visi minėti linksniai kirčiuojami gale.

A. Uždangą, išdaigą, suknią, dvasią, pasaką, girią, ranką, ankštumą, gulbė, tulpė, bruknė, slidė, prekė, laumė, puskojinė, saulė, seselė, lizdas, botagas, ratukas, skabymas, centas, litas, testas, raštas, lukštas, pirštas, tiltas, migis, medelis, sausainis.

B. Krėslas, gėralas, bėda, pėda, sėklą, dýgsnis, klýksmas, lýgis, sýkis, skýdas, įstrižas, gýslą, plýtą, slývą, výšnią, dróbė, grióvį, pópierius, kótas, krósnis, plótas, vókas, óžką, skólą, būdas, dúmas, grúdas, kúnas, rūpestis, lūžis, pūslė, smūgis, sūris, šūvis, ríešas, skiėpas, viėtą, líepą, priesaga, guólis, puódas, rúožas, šúolis, júostą, puóťą, úodegą.

2.1.18. Parašykite ir sukirčiuokite šių žodžių vienaskaitos 1 ir 2 asmenis (§ 27). Paaiškinkite, kodėl ne visi žodžiai kirčiuojami gale.

A. Gerbia, skuba, neigia, rengė, lipo, klausė, graibsto, kraustė, dažo, keikia, veda, balo, gabena, klebina, garbino, raugina, vaikščiojo, klaupta, tarė.

B. Grėbia, žnybė, lōbsta, vaikėja, žymėjo, skrieja, sėjo, spiėgia, mėgsta, blōgsta, smōgė, vōgė, gýja, plíekia, riėkė, tiėkė, rėkia, naudója, klýkė, nýksta, pýko, výksta, dūiko, klója, plójo, mója, grójo, liėpia, slėpė, krýpsta, trýpė, kuōpia, tūpė, nuōdijo, skiedžia, liėčia, riētė, tiėsia, kviētė, sviėdė, šviėčia, plētė, klýsta, slýsta, drėskė, úodžia, triūsia, plúdo, pūtė, grúdo, piėšė, plėšia, tėškė, trýkšta, trókšta, kóšia, lōšė, puošia, ruošė, kliūva, džiūvo, gríežia, rėžia, brėžė, drožia, čiuōžė, lūžo.

2.1.19. Remdamiesi priešpaskutinio skiemens priegaidės taisykle (§ 27), sukirčiuokite žodžių junginius.

A. Nusiplauk rankas, grožimės ramiu vakaru, išeis į gatves, kalbu su Tadu, susitiko su Daiva, jos vardas Irena, rengiu dukrą, einu namo, seku paskui mamą, peikiu darbą, šelpiu draugą, kenčiu skausmą, ištaisė klaidas, įdomi legenda, tris kulkas, išvaikė šarkas, sukvietė dukras, su drauge, apžiūrėjo pelkes, išbaidė lapas, su švente, pakvietė sesu-

tes, su saiku, sugavo žudikus, nupirko ratukus, prisiek segtuku, atidavė ginklus, einam krantu, perpjovė peiliu, slinko tarpekliu.

B. Žaidžiu kieme, išblaškei miegus, su sniegu, pametė po šienu, netveria juoku, tris kuolus, sutaisė plyšius, plaukia grioviu, ėjo būriu, mušė rykšte, atnešė šluotas, susitiko uoste, prisiuvo lopus, nudažė rėmus, tokiu oru, su dėde, duonos riekės, apžiūrėjo lapių olas, paliko dėmes, į tris dėžes, susiūs siūles, sergu sloga, patenkinti žūkle, paruošė pietus, siauru lieptu, kalbi niekus, su niekšu, suvalgė blynus, surinko grybus, turi tris sklypus, nuskuto ūsus, išrovė kopūstus, du sykius, eis į šokius, vienu smūgiu, susės į vietas, nuravėjau rūtas, mėtas, jokiu būdu, sušylo ir dūstu, labai kosčiu ir pasilieku namie, ilgai miegi, liečiu stiklą, griebiu pieštuką ir piešiu, riekiu pyragą, tiesiu ranką, puoši dukrą, ilgai šalu lauke, tęsiu darbą, tręši dirvą, dėviu net trejus metus, kylu liftu, tu įgrysti, labai blogsti, todėl nuliūstu, ryju kąšnius, kloju lovą, grūdū į lentyną, ko čia drybsai.

2.1.20. Parašykite ir sukirčiuokite šių vardų vienaskaitos vardininką (a), vienaskaitos įnagininką (b) (§ 27).

A. a) Álma, Ąstą, Austėją, Aūšrą, Brigitą, Dáivą, Dálią, Diāną, Editą, Elėną, Gabiją, Iėvą, Iloną, Įngą, Irėną, Jolántą, Juditą, Jūrgą, Kleopátrą, Kristiną, Láimą, Láurą, Lina, Lorėtą, Mariją, Milda, Palmýrą, Renátą, Rima, Rità, Ròma, Rūtą, Váivą, Violètą;

b) Adómas, Ągnė, Áistė, Aġgirdas, Aġvydas, Arúnas, Audrònė, Aūksė, Danguòlė, Gabriėlė, Giėdrius, Īndrė, Jónas, Jūrgis, Kęstas, Láimis, Laurýnas, Mañtas, Ramúnas, Ròkas, Výtautas.

B. a) Áida, Evelina, Gòdą, Ingrida, Ivetà, Jurgitą, Leonòrą, Mañgirdą, Margaritą, Martýną, Méta, Raimònda, Raminta, Saloméją, Sigitą, Váida, Vėrą, Virgą;

b) Akvilė, Birutė, Danutė, Gintautas, Įgnas, Kamilė, Kristijónas, Lùkas, Mìglė, Mìndaugas, Ramùnė, Rimgáilė, Rìmantė, Skirmantas, Teodòras, Tòmas, Ūrtė, Vidas, Výtas, Vytėnis.

2.1.21. Remdamiesi priešpaskutinio skiemens priegaidės taisykle (§ 28), parašykite ir sukirčiuokite šių žodžių vienaskaitos galininką.

A. Dėdės, dėsnius, glėbiūs, kėdės, krėslus, rėmus, rėksniūs, vėžius, žvėris, blynūs, dvyniūs, grybūs, kmynūs, lýsves, nýkščius, pýpkės, plyšiūs, rýkštes, rýtus, skylės, skyriūs, sklypūs, skrydžiūs, výrus,

žygiùs, žymès, brólius, klónius, lopùs, mostùs, nósis, órus, óžius, pókštus, ponùs, posmùs, rópes, rožès, stógus, šokiùs, šónus, žiógus, žodžiùs, žolès, brūkšniùs, bústus, dzūkùs, krúmus, liúnus, múrus, mūšiùs, pjúklus, pjūviùs, pūkùs, rūsiùs.

B. Rúmus, siúlus, siulès, šūkiùs, úkius, bríedžius, díegus, gíesmes, iešmùs, kiemùs, krienùs, miegùs, miestùs, niekšùs, priedùs, priešùs, riekès, siekiùs, sriegiùs, brúožus, duobès, glúosnius, juokùs, kuolùs, púokštes, skrúostus, slúoksnius, súolus, úosius; èdriùs, drégnus, létùs, péščius, plėšriùs, sėsliùs, vėsiùs, blyškiùs, gývus, grýnus, įkyriùs, įžymiùs, lýgius, ryškiùs, tyliùs, žýdrus, blogùs, dorùs, dosniùs, godžiùs, įdomiùs, oriùs, plókščius, plónus, stórus, stropiùs, žioplùs, įžūliùs, liūdñùs, niūriùs, rúgščius, rúsčius, súrius, úmius, gríežtus, kítetus, lieknùs, líesus, míelus, ríebius, riestùs, šviesiùs, šviežiùs, tiesiùs, viešùs, júodus, kruopščius, lúošus, núogus, puošniùs, uoliùs.

2.1.22. Remdamiesi priešpaskutinio skiemens priegaidės taisykle (§ 27), parašykite ir sukirčiuokite šių veiksmažodžių vienaskaitos 3 asmenį.

A. Griebiu, drėbiau, gnýbu, lobstù, gróbiau, riedù, sėdžiu, skriejau, tyliù, švyčiù, šykščiù, dėviù, mūviù, pasigrožiù, bėgau, díegiau, spiegiù, žviegiau, mėgstu, smogiù, sprógau, vogiau, pabúgstu, ródžiau, gyjù, išmókau, rūkiaù, ryjù, tąsaù, plėšiu.

B. Dėsciau, výtau, glósciau, úostau, plėkiau, riekiau, lėkiaù, rėkiù, klykiù, nykaù, pykstù, vykstù, dūkaù, rŭkstù, užgėliau, kylù, ėmiaù, išdúmiau, trýniau, rýmau, drybsaù, spoksaù, stypsaù, žiopsaù, šiepiù, slėpiaù, tūpiaù, kóriau.

2.1.23. Sukirčiuokite ir paaiškinkite, kaip nustatėte priegaidę (§ 22–28). Žodžiuose, dėl kurių kirčio vietos galite abejoti, kirčiuotas skiemo pabrauktas.

A. Teisingumas yra aukščiausias gamtos įstatymas, palaikantis tarp visų žemės gyventojų protingą sandorą. Tam išmintingam įstatymui paklūsta visi žvėrys, paukščiai, žuvys ir net vabzdžiai. Žiūrėkite, kaip darniai gyvena ir triūsia bičių avilys. Kam nors kartą yra tekę matyti avilį, tas žino, jog ten neribotą valdžią turi bičių motinėlé, išmintingai viską tvarkanti ir gausios bičių šeimos nariams teisingai paskirstanti pareigas. Vienų bičių svarbiausias rūpestis – rinkti nektarą iš žiedų, kitų – triūsti prie korijų; vienos sergi avilį, nugena besarmates vapsvas

ir kamanes, kitos tuo tarpu žiūri švaros. Yra bičių, kurios privalo globoti motinėlą, nesitraukdamos nuo jos nė per žingsnį. Kai valdovė pasensta, pačios stipriosios bitės rūpestingai ją nešioja ant pečių, o labiausiai patyrusios ir išmanančios ją gydo įvairiausiai vaistais. O jeigu nors viena bitė neatliktų savo priedermių, ji susilauktų neišvengiamos bausmės. Gamta viską numačiusi ir sutvarkiusi, kiekvienas turi dirbti savo darbą; toji išmintis – aukščiausias gyvenimo teisingumas. (Leonardas da Vinčis)

2.1.24. Parašykite ir sukirčiuokite šių žodžių vienaskaitos ir daugiskaitos vietininką (§ 29).

A. Parodóms, skriaudóms, dūdóms, srúogoms, gĩrioms, olóms, dróbėms, kėdėms, raĩdėms, pradalgėms, sienėlėms, erdvėms.

B. Pažadáms, segtúvams, lizdáms, laiškáms, lobýnams, procėsam, miestėliams, sausaĩniams, leidiniáms, kásniams, būriáms, ausĩms, skýriams.

2.1.25. Remdamiesi pamatinio žodžio daugiskaitos naudininko kirčio vieta, sukirčiuokite daiktavardžius su priesaga -ininkas (§ 30).

A. Žvalgýboms, deryboms, pagálboms, kalbóms, farmácijoms, pradžióms, mėdžiams, slĩdėms, baĩdams, maldóms, valandóms.

B. Sódams, apžvalgóms, talkóms, úkiams, dalĩms, šalĩms, sapnáms, tárpams, dvaráms, aušróms, dvásioms, téisėms, tautóms.

2.1.26. Sukirčiuokite tekstą. Atkreipkite dėmesį į daiktavardžių su priesaga -ininkas kirčiavimą (§ 30).

B. Esu žurnalistas visuomenininkas, iš prigimties savotiškas maištininkas, žvalgybininkas ir naujovių šalininkas, todėl nusprendžiau atlikti įdomų tyrimą. Tarsi derybininkas išsiruošiau į kelionę. Kartu vyko ir mano pagalbininkas, jaunas mokslininkas. Keliaudami sutikome daugybę žmonių ir visų jų klausėme, kas yra laimė. Štai jums keli atsakymai: dailininkas ir gabus menininkas teigia, kad žmogus yra laimingas tada, kai jo širdyje spindi visos vaivorykštės spalvos. Smuikininkas ir dainininkas sako, jog tikras džiaugsmas yra daina – neapčiuopiama ir jaudinanti. Giesmininkas priduria, jog ne kiekvienas ją moka išgirsti. Būgnininkas ir skudutininkas spėja, kad laimė yra puikus orkestras, suderintas iš daugybės malonių dalykų. Irklininkas ir jūrininkas

teigia, kad laimė yra jausmų vandenynas. Būrininkas ir jo bičiulis jūrų pėstininkas mano, jog laimės laivą valdo likimas. Teisininkui tikras džiaugsmas yra teisė gyventi savaip. Finansininkui ir privatininkui laimė yra lyg pinigų maišas, kurį reikia nuo vagių saugoti seife. Banko indėlininkas, sąskaitininkas ir kasininkas spėja, kad laimė yra tinkamai investuotas kantrumas ir išmintis. Raštininkui ir mašininkei laimė siejasi su daugiaženkliais skaičiais. Parašiotininkui ir šuolininkui tikras džiaugsmas yra beribė laisvė. Dviratininkas, įžymus sportininkas, teigia, jog laimė priklauso nuo sėkmės. Futbolininkui ir krepšininkui atrodo, kad laimę gali pavyti tik greičiausias žaidėjas. Tenisininkui bei tinklininkui laimė yra taiklus pasirinkimas. Ritulininkas ir slidininkas laimę tapatina su slidžia sėkme. (J. Vanagaitė)

2.1.27. Sukirčiuokite būdvardžius su priesaga *-inis* (§ 31).

A. Vertybinis, pagalbinis, kalbinis, gumbinis, trigubinis, kubinis, lubinis, izoliacinis, farmacinis, informacinis, okupacinis, operacinis, administracinis, agitacinis, orientacinis, reprezentacinis, organizacinis, pradinis, įvadinis, paraidinis, kreidinis, valandinis, grindinis, veidrodinis, grūdinis, proginis, stoginis, aliejinis, užuovėjinis, apytakinis, pelkinis, grikinis, velykinis, vilkinis, kulkinis, lankinis, ratukinis, mygtukinis, nykštukinis, balinis, dalinis, federalinis, integralinis, gaivalinis, trinkelelinis, šešėlinis, ląstelinis, kumštelinis, virvelinis, darželinis, automobilišnis, vanilinis, kaklinis, staklinis, gamyklinis, variklinis, paminklinis.

B. Tinklinis, medžioklinis, spyruoklinis, stebuklinis, alkoholinis, ligišiolinis, žolinis, veislinis, nulinis, šarminis, kryžminis, planinis, dieninis, visuomeninis, mažmeninis, kmyninis, kiaušininis, vyninis, mašininis, kelioninis, sezoninis, svogūninis, lapinis, parapinis, vasarinis, žvėrinis, išorinis, motorinis, gaisrinis, metrinis, garsinis, pusinis, klimatinis, ratinis, tuometinis, savaitinis, lytinis, plytinis, buitinis, miltinis, gamtinis, dantinis, serbentinis, procentinis, dabartinis, maistinis, lakštinis, kliūtinis, spalvinis, virtuvinis, liežuvinis.

2.1.28. Sukirčiuokite žodžių junginius. Atkreipkite dėmesį į būdvardžius su priesaga *-inis* (§ 31).

B. Kalbinis ginčas, rekomendacinis laiškas, okupacinis laikotarpis, kvalifikaciniai reikalavimai, informacinė sistema, pradiniu kapitalu, vardinu ginklu, neakivaizdiniu būdu, strateginis planas, apžvalginis straipsnis, tiesioginis debetas, klinikinė mirtis, nacionalinė valiuta,

abėcėlinis sąrašas, civilinius ieškinius, akademinis straipsnius, diplominius darbus, atominė elektrinė, gelžbetoninis pastatas, milimentrinis skirtumas, vienetinis egzempliorius, savaitinis renginys, spiritinis tirpalas, žieminis paltas, asmeninis sekretorius, brūkšninis kodas, garinė pirtis, lėtinis plaučių uždegimas, vestuvinis žiedas, didmeninė prekyba, olimpinis komitetas, milijoninis miestas, žaislinis pistoletas, ūminis susirgimas, rajoninis kelias, daiktinis įrodymas, arbatinis šaukštelis, kasdieninis drabužis.

2.1.29. Remdamiesi pamatinio žodžio daugiskaitos naudininko kirčio vieta, sukirčiuokiterieveiksmius (§ 32).

A. a) Juodiems – juodai, blogiems – blogai, riebiems – riebiai, stambiams – stambiai, žvarbiems – žvarbiai, skubiems – skubiai, grubiams – grubiai, statiems – stačiai, sotiems – sočiai, kartiems – karčiai, kurtiems – kurčiai, rūgštiesiems – rūgščiai, kruopštiesiems – kruopščiai, pigiems – pigiai, brangiems – brangiai;

b) palaidiems – palaidai, emocijoms – emocijai, sąmojingiems – sąmojingai, sąžiningiems – sąžiningai, pastabiams – pastabiai, pagarbiems – pagarbiai, privatiems – privačiai, abstraktiems – abstrakčiai, atvirkštiesiems – atvirkščiai, absoliutiems – absoliučiai, įtaigiams – įtaigiai, mieguistiesiems – mieguistai, prabangiems – prabangiai.

B. a) Džiugiems – džiugiai, klaikiems – klaikiai, nykiems – nykiai, puikiems – puikiai, ryškiems – ryškiai, giliems – giliai, kukliems – kukliai, tiksliesiems – tiksliai, lygiems – lygiai, dusliems – dusliai, lipšniems – lipšniai, rūstiesiems – rūščiai, gudriems – gudriai, judriems – judriai, aštrieiems – aštriai;

b) atsargiems – atsargiai, specialiesiems – specialiai, oficialiesiems – oficialiai, suprantamiems – suprantamai, normaliesiems – normaliai, įžūliesiems – įžūliai, geltoniesiems – geltonai, intymiesiems – intymiai, agresyviems – agresyviai, primityviems – primityviai, objektyviems – objektyviai, nuobodiesiems – nuobodžiai.

2.1.30. Sukirčiuokite žodžių junginius. Atkreipkite dėmesį įrieveiksmių kirčiavimą (§ 32).

A. Pavydžiai pažiūrėjo, atkakliai prašė, normaliai veikia, deramai sutiko, raudonai nudažė, lipšniai ir intymiai kalbėjo, saldžiai valgo, išdidžiai praėjo, pigiai pirkė, aktyviai dalyvavo, demonstratyviai išėjo, narsiai pasielgė, moderniai įrengė, skubiai išėjo, bailiai žiūrėjo, tiksliai

suskaičiavo, tyliai praslinko, sumaniai pasielgė, nesuprantamai aiškino, sūriai ir riebiai nevalgyk.

B. Padoriai rengiasi, efektyviai dirba, užgauliai kalbėjo, meiliai sutiko, atsargiai paklausė, įkyriai maldavo, liguistai reagavo, įdomiai pasakoją, atidžiai klausė, palankiai atsiliepia, gudriai išsisuko, neišvengiamai artėja, matomai pastatė, maloniai pakvietė, nuobodžiai šneka, tobulai padarė, tinkamai sutiko, patogiai sėdi, visiškai pakvaišo, pagarbiai nusilenkė, nepaprastai sunku, šiurkščiai kalba, nuosekliai pasakoją, vos girdimai priėjo.

2.1.31. Išlinksniuokite ir sukirčiuokite šiuos vietovardžius (§ 33 ir 1 priedo 2–10 lent.).

A. Šilainiai (1), Eigūliai (2), Anykščiai (3), Dubingiai (3^b), Dovilai (3^a), Giruliai (4); Šiluva (1), Ignalinė (2), Veliuona (3), Šatrija (3^b), Krekenavė (3^{4b}), Garliavė (4); Aleksotas (1), Alvitas (2), Jurbarkas (3^a), Žūvintas (3^b), Kaūnas (4); Papilė (2), Viešvilė (3^a), Pabradė (3^b), Rimšė (4).

2.1.32. Parašykite ir sukirčiuokite šių vietovardžių galininką, vietininką (§ 33 ir 1 priedo 2–10 lent.).

A. Alytūs (4), Alsėdžiai (1), Amaliai (2), Ąncia (1), Antalgė (1), Antaviliai (3^b), Apaščia (3^b) Apuolė (2), Avižonys (3), Babrungas (1), Bābtai (2), Bālstogė (1), Bāltupiai (1), Baluošai (3), Batniavė (3^b), Baūskė (2), Bīrstonas (1), Braziūka (4), Būivydiškės (1), Būtingė (1), Butrimonys (3), Čėkiškė (1), Dainavė (3^b), Daūgai (2), Daūgailiai (1), Daukšiai (4), Dėltuva (1), Dievėniškės (1), Domeikava (1), Dotnuvė (3^a), Dóvainonys (1), Drėverna (1), Dūkštas (1), Dūsetos (3^b), Dvarčionys (3), Eržvilkas (3^b), Freda (2), Gaidė (4), Gargžda (3), Gėlvonai (1), Giřkalis (1), Giruliai (4), Griřkabūdis (1), Indrāja (3^b), Jonavė (3^b), Jósvainiai (1), Judrėnai (1), Julijanavė (2), Justiniškės (1), Kaišiadorys (3), Kałtanėnai (1), Kalvarija (2), Kalvarijos (2), Kamajai (3^b), Karmėlava (1), Kāugonys (1), Kełmė (2), Kernavė (3^b).

B. Kiduliai (3^b), Kirėimai (2), Klaipėda (1), Kražaūtė (2), Krāžiai (2), Kretinga (3^b), Kriūkai (2), Kūgeliai (3^b), Kūlupėnai (1), Kulvė (4), Kūrmaičiai (1), Kuršėnai (1), Kuřių (2) marios (2), Kvėdarna (1), Labanóras (1), Labūnava (1), Laičiai (2), Laižuva (1), Lamėpdžiai (1), Lančiūnava (1), Léipalingis (1), Lekėčiai (1), Lenkėimai (2), Ligajai (3^b), Lėgumai (1), Likėnai (1), Liřkiavė (3^b), Máiřiagalė (1), Mažeikiai

(2), Mėdininkai (1), Mélnragė (1), Meteliai (3^b), Nemākščiai (2), Neringà (3^b), Neris (4), Nidà (2), Sedà (4), Nóva (1), Ožkabiliai (3^{4a}), Pabaltijys (3^{4b}), Pābirzė (1), Pagėgiai (1), Pagynė (2), Pāgramantis (1), Palemōnas (2), Palūšė (1), Panemūnė (2), Paneriai (3^b), Pavenčiai (3^b), Pėmpininkai (1), Perlojà (3), Plāteliai (1), Raudōnė (2), Rōkantiškės (1), Sántariškės (1), Sapiėginė (1), Siesikai (1), Simnas (2), Sintautai (3^b), Skaudvilė (2), Skuōdas (2), Smeltynė (2), Steĩmužė (1), Šalčininkai (1), Šeduvà (3^b), Šeštokaĩ (4), Šėta (1), Širvintos (3^a), Telšiai (3), Tirkšliai (3), Trākai (2), Vabalniņkas (2), Valākampiai (1), Valkiniņkai (2), Varėnà (3), Vařniai (2), Veisiejai (3), Veiviržėnai (1), Vėpriei (2), Vėrkiai (1), Viekšniai (3), Vilkijà (3^b), Viršuliškės (1), Višaginas (1), Zapýškis (1), Zarasaĩ (3^b), Žāsliai (2).

2.1.33. Prisiminkite, kaip galima nustatyti vardazodžio priegasų priegaidę ir kirčio vietą (§ 27, 33 ir 1 priedo 9, 10 lent.). Sukirčiuokite šiuos žodžius.

A. Siuvyklà, šokėjas, draugystė, karalienė, virtuvė, skaitovas, karalaitė, siaubūnas, strazdana, žvalgyba, anykštėnas, plautuvė, kaimynė, pilnatis, žaliava, kaunietis, didybė, obuolienė, gyvūnas, naujovė, gyvybė, kiauliena, žinovė, dejonė, alkūnė, garintuvė, lentyna, ganiava, sukčiuvienė, teplionė, Budrienė, ažuolynas, eisena, seniūnas, baudžiava, garsenybė, mityba, krikščionis, saldainis.

B. Džiūvėsis, dargana, glamonės, pilietis, vietovė, samana, grafienė, numirėlis, plėšrūnas, trintuvė, duobėtas, tolokas, tylutėlis, šimteriopas, pavojingas, mažiulis, eiliuotas, vakarykštis, skubotas, teisėtas, vėlokas, kaukėtas, sausutėlis, tenykštis, stambokas, miglotas, ūsuotas, vilnonis.

2.1.34. Gretindami tarptautinius žodžius, nustatykite kirčio vietą. Sukirčiuokite (§ 34 ir 1 priedo 14 lent.).

A. Periferinis – periferija, alerginis – alergija, demokratiškas – demokratija, stichinis – stichija, terapinis – terapija, simetriškas – simetrija, pediatriinis – pediatrija, psichiatriinis – psichiatrija, epilepsinis – epilepsija, pedagoginis – pedagogas, geografinis – geografas, filologinis – filologas, antropologinis – antropologas, tualetas – alfabetas, diabetas, bufetas, kotletas, magnetas, kabinetas, dekretas, portretas, komitetas, biudžetas; studentas – akcentas, argumentas, brezentas, cementas, departamentas, docentas, dokumentas, instrumentas, medikamentas, momentas,

parlamentas, pergamentas, prezidentas, reglamentas, temperamentas, testamentas.

B. Kulinarinis – kulinarija, isteriškas – isterija, nostalgiškas – nostalgija, diplomatinis – diplomatija, aristokratiškas – aristokratija, anestezinis – anestezija; fotografija – fotografas, archeologija – archeologas, bibliografija – bibliografas, radiologija – radiologas, technologija – technologas; metras – milimetras, centimetras, spidometras, sekundo-metras, kilometras, termometras, aritmometras, manometras, chronometras, barometras, taksometras, voltmetras; diplomas – agronomas, atomas, astronomas; ekspresas – kompresas, kongresas, interesas, procesas, progresas; intelektas – architektas, aspektas, defektas, efektas, kompleksas, konspektas, objektas, projektas, prospektas; monologas – dialogas, katalogas, nekrologas, pedagogas, technologas; telegrafas – autografas, biografas, choreografas, fotografas, geografas, paragrafas, poligrafas.

2.1.35. Parašykite ir sukirčiuokite šių žodžių vienaskaitos vardininką ir, jeigu vartojamas, daugiskaitos galininką (§ 34 ir 1 priedo 14 lent.).

A. Aksiomą, alėrgiją, alėją, alėvą, alternatėvą, anginą, arėną, árką, ástmą, atmosferą, báržą, brónžą, dėrmą, diagrámą, diėtą, elėktrą, epòchą, fáuną, féją, fėrmą, figūrą, fėrmą, fleitą, flòrą, fòrmą, idėją, ikòną, jáchtą, jùrtą, kakāvą, kòbrą, kontòrą, kultūrą.

B. Lýgą, maniėrą, medūzą, mýlią, mūzą, nòtą, náfťą, nòrmą, pástą, perspektėvą, plėurą, podágrą, pòzą, pùdrą, reklámą, satėrą, sáuną, schėmą, sirėną, sistėmą, sòfą, šáchtą, táigą, tòną, torpėdą, tribūną, tùndrą, ùrną, valiūtą, vāzą, vīzą, zòną.

2.1.36. Sukirčiuokite žodžių junginius. Atkreipkite dėmesį į tarptautinių žodžių kirčiavimą (§ 34 ir 1 priedo 14 lent.).

A. Susirinko visa aristokratija, bus agronomu, didžiuojasi elitu, kalbėjo telefonu, susidomėjo dramaturgija, dalyvavo trys direktoriai, trumpas ekskursas, kalba su dekanu, įvyko katastrofa, rūpėjo tik karjera, kalba su muzikantu, sugadintas inventorių, dėvėjo du sezonus, domėjosi importu ir eksportu, šnekėjo su diplomatu, skambina fortepijonu, kankina migrena, pakvietė du sekretorius, pasitiki advokatu, vartojo antibiotikus, susidomėjo hipnoze, pakvietė notarą, sugedo spidometras, aptarė visus variantus, mačiau albume, sudaužė

termometrą, mūsų dialoge, vaišino vermutu, penkis egzempliorius, pametė magnetą, džiaugėsi nauju projektu, gražus smokingas, sergi bronchitu, prastas alkoholis, vienu dokumentu, gyvena Trakų rajone, rentgeno aparatas, pasvėrė apelsinus, šiame periode, susižavėjo idėja, pasveikino čempionus, sugedo motoras, atnešė protokolą, senas automobilis, mūsų interesai, didelė biblioteka, įdomi hipotezė, mačiau albume, aplenkė visus ekipažus, padės kompresas, pasisveikino su laureatu, pietavom restorane, pasakė argumentus, laukiu troleibuso, sukvietė donorus, skambina pianinu, su nauja etikete, žinomas metodas, nepatenkintas kompromisu, pasodino jazminus, gerąją fėja, grįžo autobusu, turėjo du kavalierius, mokysimės kitame semestre, plauksim jachta, elektros impulsas, Vytauto prospektas, graži forma, atkirpo penkis centimetrus, pažiūrėk kataloge, prie soboro, piktinosi transportu, kava termose, pasenęs produktas, matavo voltmetru, kalbėjo su eruditu.

B. Atėjo prodekanas, svarstė hipotezes, sergu angina, nesudėtingas remontas, ligos simptomai, susibarė su barmenu, sumažėjo eksportas, pasakė savo idėjas, apžiūrėjom robotus, perrašyk paragrafą, naujame konkurse, atvyko ekspertas, patiko fejerverkas, pasipiktino advokatu ir notaru, paaiškink motyvus, naujienų agentūra, patvirtino biudžetą, mano šachmatai, domisi dramaturgija, skanus kompotas, suvalgė tris picas, atvežė produktus, nuvažiavo du kilometrus, šuns instinktas, grįšim autobusu, atnešėm referatus, skanus portveininas, pakalbėsime telefonu, dalyvavom konkurse, ejome alėja, neįvyko elektrolizė, kalbėjo su premjeru ir hercogu, pirkto bufete, ilgas remontas, važiuos magistrale, rašytojo pseudonimas, aplankėm tris muziejus, atvažiavo automobiliu, pakvietė musulmonus, pažeidė reglamentą, didelis orkestras, susidomėjo nauju mechanizmu, papuoštas krištolu, stiklinė vitrina, įpylė cinamono, paskolink konspektus, paprastas fasonas, naujasis kolega, užrašyk jų adresus, mano konspektai, piktinosi demonu, naudingas katalogas, grožimės fejerverku, sukrovė vazonus, dirbs technologu, geras transportas, naudokis šiuo klavišu, įgimtas refleksas, išpylė makaronus, stebina chaosas, moderni skulptūra, abejotina diagnozė, žaidė šachmatais, suvalgė bananus, nėra preteksto, piktinosi devizu, nustatė diagnozę, geras pedagogas, atnešk termometrą, pirkto naują mašiną, kalba žargonu, nustebino prognoze, išjuokė manieras.

2.1.37. Parašykite šių žodžių įvardžiuotinių formų vyriškosios ir moteriškosios giminės vienaskaitos vardininką. Sukirčiuokite ir pabraukite pastoviai kirčiuojamus įvardžiuotinius žodžius (§ 35).

A. Devynioliktas, manas, šnekus, rudas, garbingas, švediškąs, šimtas, žemiškąs, akylas, didingas, fiktyvus, gretimas, augantis, pastabus, septintas, alkanas, devyniasdešimtas, drėgnas.

B. Laidus, bendras, mandagus, doras, lėtas, gėlėtas, šventas, bandantis, tvirtas, kalbus, dangiškas, solidus, vienuoliktas, skurdus, būdingas, pirmas, grakštus, dėkingas, liūdnas, kalbantis, dėmėtas, sąžiningas.

2.1.38. Padarykite iš šių veiksmazodžių neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvio paprastąsias ir įvardžiuotines formas. Sukirčiuokite ir pabraukite pastoviai kirčiuojamus žodžius (§ 35).

A. Srėbia, gerbia, rāšo, šnėka, gabėna, skiria, vaizduoja, rėgi, akėja, spausdina, žymi, jodinėja, užkrečia, pakeičia, vėkdo, neigia.

B. Naikina, parodo, teigia, tvirtina, taria, vadina, lėidžia, dalija, nekilonoja, reŋgia, pildo, kaūlija, dāžo, sūka, pila, lėmia, kūrėna, valgydina, aukója.

2.1.39. Prisiminkite, kaip kirčiuojami priešdėliniai veiksmazodžiai (§ 37). Sugalvokite šiems veiksmazodžiams priešdėlių (tik ne *per-*). Parašykite ir sukirčiuokite esamojo ir būtojo kartinio laiko 3 asmens formas.

A. Drėbti, grėbti, lobti, skrieti, sėti, bėgti, diegti, spiegti, mėgti, drėgti, dygti, blogti, smogti, sprogti, vogti, gyti, vyti, riekti, siekti, lėkti, rėkti, klykti, nykti, pykti, dūkti, rūkti, trūkti, loti, ploti, moti, groti, šluoti, liepti, slėpti, krypti, kuopti, ėsti, liesti, tiesti, kviesti.

B. Sviesti, šviesti, klysti, drėksti, guosti, triūsti, pūsti, grūsti, piešti, plėšti, plyšti, ošti, košti, lošti, puošti, ruošti, kliūti, griūti, džiūti, pūti, žūti, dūgzi, griežti, mėžti, brėžti, drožti, čiuožti, užti, lūžti, rasti, lesti, mesti, vesti, risti, sklisti, busti, skusti.

2.1.40. Sukirčiuokite žodžių junginius su priešdėliniais veiksmazodžiais (§ 37). Parašykite ir sukirčiuokite šių veiksmazodžių vienaskaitos 1 ir 2 asmenis.

A. Garsiai atsikrenkščia, švariai išskalbia, vos krepšį patempia, vaikus papuošia, dar vieną dalyvį pralenkia, grindis pašluoja, šunį pašeria,

darbo dar nebaigia, sugriebia už rankos, pasistiebia ant pirštų galiukų, užžiebia šviesą, švelniai apglėbia motiną, skardžiai suspiegia, daugiau nepajėgia, žinia prislegia, susega marškinius, gandus paneigia, įsteigia naują draugiją.

B. Piktai pažvelgia, neišvengia bausmės, priraugia agurkų, prakeikia tą dieną, įteikia knygą, įveikia kliūtis, draugas mane aplenkia, kaimynė mus apšaukia, mus įstumia į vandenį, niekas neatsiliepia, keistai išsišiepia, tik mūsų dėmesį nukreipia, ištiesia ranką, sukviečia draugus, užleidžia vietą, pasibeldžia į duris, paguodžia sergantį vaiką, išplėšia laišką iš rankų.

2.1.41. Sukirčiuokite žodžių junginius. Atkreipkite dėmesį į greta žodžio nurodytą kirčiuotę.

A. Kelis milijonus (2) litų, sutiko tautiečius (2), vienu (3) kitu žodeliu, mūsiškiu transportu (1), didingu (1) darbu, su daržove (1), ėjome rugiena (1), nesigirk stiprybe (1), važiuosiu su sūnėnu (1), skani šaltiena (1), persirašyk taisykles (2), pasodino vijoklius (2), kažin kokias (3) manieras (2), visus tautininkus (2), šiokia (3) tokia (3) nauda (3), litrinis (1) butelis, daugiakalbius (2) žodynus (1), konkursinės (1) užduotys, jokiaje (3) sodyboje (1), vėlyvi pietūs (1 arba 3), trisdešimtus (4) numerius, viskuo (1) žaviuosi, vienu (3) žodžiu (2), su šitokia (1) mišraine (2), septyniuose (3) projektuose (2), suvalgė meduolius (2), artimai draugei, iš tikrųjų nuostabu, keturiasdešimčiai studentų, su teisybe (1), tokiu (3) pačiu vadovu (2), įžūlius (4) berniūkščius (2), keistas būtybes (1), visus dalykus (2), kelias rodykles (2), su čionykščiu (1) dalyviu (2), išvarė berniokus (1), nupjoviau rūgštynes (2), keturiuose laikraščiuose, šventai giesmei (3), dailiai mergaitei (1), visus šalininkus (2), tautinis (2) komitetas (2), daugiareikšmius (2) žodžius (2), gražuoliu (2) vaikinui, juodu (3) laisvu (4) paukščiu, cementinis (2) paminklas, koku (3) vandeniui, dvidešimtyje puslapių, nesavanaudišku poelgiu, senyvai (1) moteriai, laukiu tavęs, šešių šimtų (4), šitame archyve (2), suskaičiavo viršūnes (1), lieкну (4) darbštuoliu (2) jaunikačiu.

B. Moka taisykles (2), savaitinis (1) žurnalas, devynias (3) knygas (2), sukvietė pagalbininkus, liūdnuos (4) ir tylius (4) balsus, kitokioje (1) partalėje (3^b), septyniolika valandų (3^b), vienodas (1) sukneles (2), tarp-tautinėje (2) konferencijoje, dieninis (2) skyrius (2), įdomi (4) knyga (2), man per sunku, septintu (4) troleibusu (2), asmenišką reikalą,

svetimoms moterims, jokių (3) būdu (2), septyni vaikai, vaivorykštiniu (2) stiklu, dulkėtu (1) keliuku, suvalgė džiuvėsius (2), tikrai nepadoru, šia dorybe (1), virvelinė (1) keramika, penkiasdešimties metų, labai brangu, šimtu (4) procentų, jokioje (3) taisyklėje (2), ryškiau (4) geltonu (1, 3) jurginu (2), kurias karūnas (2), klausyk manęs, su savininku (2), vaiskus dangus, trys šimtai (4) žmonių (3), sotus šuo, vienišioms žmonėms, smulkmenišką žmogus, visokius (1) niekus (2), vienai (3) mergaitei, su tokia (3) daina, mito bulviene (2), pirkto knygyne (1), kokiems (3) ažuolynams (1), su kalbininku (2), vienus (3) žodžius (2), landžiu žvilgsniu (2), organizacinis (1) dalykas (2), kažkokius (3) papuošalus (3^{4b}), mažutėles (2) dėžes (2), kiekvienu (3) diktantu (1), jūsiškius (2) instrumentus (2), tokioje (3) tyloje (4), devyni klausimai (1), raudonomis (1, 3) avietėmis (2), smulkmeniškai elgiasi, pernykščiu (1) sniegu (2), šituo drąsuoliu (2), dvidešimtas pavasaris, jokių (3) knygų (2), su kauniečiu (2), nelabai patogu, dvidešimt pirmai (3) knygai, tu su manimi, dvidešimčiai pavyzdžių, penkerių metų, su tomis pačiomis natomis, dviejų sąsiuvinių (1), su dviem šimtais litų, asmeninis (2) reikalas, kam įdomu, su visuomenininku, kitokiam (1) daiktui, raudonų (1, 3) gvazdikų, aštuonis (3) egzempliorius (2), su kiekviena (3) drauge, trijų dienų, niekas (2) nemalonu, pagirk mane, pirmarūšius (2) miltus (1), nustebino savo rūstybe (1), nėra patalynės (1, 2), sudaužiau puodynes (2), nepatenkintas nakvyne (1), piktinosi neteisybe (2) ir niekšyste (2), sulaužė turėklus (2), senove (1) nesidomi, nupjaustė viršūnes (1), tai ne naujiena (1), stebėjo žaidynes (2), didžiuojasi tautybe (1).

2.1.42. Sukirčiuokite tekstą. Nustatykite linksniuojamųjų žodžių kirčiuotę.

A. Lygindamas žodžius ir mintis, mėginsiu šnekėti kaip daržininkas, nors neturiu nei sklypo kolektyviniam sode, nei sodybos prie ežero, nei artimųjų, tebegyvenančių kaime. Bet aš gerai atsimenu, kaip auga, sakysim, česnakai, kurių dailius, tačiau aštraus kvapo neturinčius laiškus norėčiau palyginti su žodžiais, o neišsakytas mintis – su gerai visiems pažįstamom česnako skiltelėm. Žinau, kad aš ne pirmas būsiu pastebėjęs, jog žodžiais sužaliavusi mintis, toli gražu, neprilygsta tai, kuri lieka tūnoti mūsų smegenų žievėje (kaip įprasta manyti). Betgi česnakas, gerbiamieji, – tai ne tik lancetiški lapai ir sidabro lukšteliai padengtos skiltelės! Kas rudenį mėgino išrauti česnaką, tas gerai žino, kokios šaknų barzdos slepiasi gilesniam dirvožemio sluoksnyje.

Tai va, aš ir noriu pasakyti, kad be minčių, iš kurių mes suformuojam savo teiginius, neiginius ir norus, yra dar minčių šaknys ir plika akimi nematomi šakniaplaukiai, čiulpiantys labai sudėtingą gyvenimo substratą, sudarytą iš mūsų praeities, iš dabarties ir kažkokiu būdu nujaučiamos ateities.

Kai neišrankus žolėdis padaras nuėda lapus su visu stambu, dar ne bėda. Bet kai įsimeta besotis kirminas, ryjantis šaknis lyg išbadėjęs italas makaronus, tada jau, kalbant apie žmogų, prasideda intelekto merdėjimas. Žodžiai dar žaliuoja ir netgi klesti, bet mintys vis lie-seja, nyksta, pūva – pragaištingasis kirminas baigia pagrauzti šaknis. (K. Saja)

2.1.43. Sukirčiuokite mokslinių tekstų ištraukas.

Sudėtingesnis atvejis yra tuomet, kai atome krūvis pasiskirstęs simetriškai. Neturėtume užmiršti, kad elektroną reikia įsivaizduoti kaip bangą aplink atomo branduolį, t. y. neigiamo krūvio debesėlį. Patogus simetriško krūvio pasiskirstymo atome pavyzdys yra vandenilio arba helio atomai. Kad toks atomas pradėtų sąveikauti su aplink esančiomis dalelėmis, jame reikia indukuoti krūvio persiskirstymą. Paprastai tokią persiskirstymą sukelia polinė molekulė, pavyzdžiui, vandens molekulė. Polinės molekulės elektrinio lauko veikiami teigiamų ir neigiamų krūvių svorio centrai pasislenka, neigiamas krūvis persiskirsto nesimetriškai. Dėl to pasikeičia molekulių elektriniai dipoliniai momentai ir tarp jų atsiranda indukcinės traukos jėgos. (A. Kanapickas)

Bendroji geologija nagrinėja geologinių procesų vaidmenį ir jų reikšmę litosferos bei viršutinės mantijos susidarymui ir evoliucinei raidai. Ji taip pat domisi visais geologiniais procesais, kurie sąlygojo Žemės kilmę, jos geosferų, mineralinės ir organinės medžiagos atsiradimą, uolienuų ir naudingųjų iškasenų susidarymą ir pasiskirstymą litosferoje. Dinaminė geologija tiria dabartinius geologinius procesus, vykstančius žemės paviršiuje, kurie ardo senas ir formuoja naujas uolienas, keičia jų mineralinę sudėtį, vidinę sandarą, slūgsojimo sąlygas, pasiskirstymą Žemės plutoje ir reformuoja reljefą. Inžinerinė geologija nagrinėja viršutinius Žemės plutos sluoksnius ir jų dinamiką. (R. Tarvydas)

Veikianti informacinė sistema gali būti modernizuojama, pritaikoma kintantiems ir didėjantiems vartotojų poreikiams. Valdymo objekto veikla yra dinamiška, nes ilgainiui kinta vykdomos funkcijos,

organizacinės struktūros, veiklos sąlygos, tvarka, atsiranda naujos darbo ir paslaugų rūšys. Todėl sukurta sistema sensta fiziškai ir morališkai, atsiranda naujos techninės ir programinės priemonės, tobulesnės informacinės technologijos. Tas plėtojimas savo turiniu ir atliekamų darbų pobūdžiu panašus į naujos sistemos kūrimą, t. y. tobulinant sistemą, atliekami visi arba tik kai kurie darbai, reikalingi kuriant naują sistemą, ir numatyti standartuose ar kitoje šiuos darbus reglamentuojančioje medžiagoje. (L. Simanauskas)

Reformacija, davusi pirmuosius katekizmus (pirmąsias spausdintas knygas) lietuviams, latviams ir estams, labai skatino Livonijos švietimą. Septyniolikto amžiaus gale iš Vokietijos į Livoniją (Latviją ir Estiją) atėjo pietizmo idėjos. Pietizmas reikalavo tikinčiojo vidinės laisvės ir tikrai krikščioniško gyvenimo, priešinosi formaliam tikėjimo tiesų aiškinimui. Pietistai leido knygas, skatino altruistinę veiklą – atidarė našlaičių prieglaudas ir mokyklas. (B. Masionienė)

Pramoninio pirkimo procesą veikia įvairių asmenybių, grupių interesai, lūkesčiai. Jie priklauso nuo daugelio veiksnių, parengiančių ir priimančių sprendimą asmenų individualių savybių. Tai gali lemti ne tik gamybos efektyvumo kriterijai, bet ir asmeniniai kontaktai, noras padaryti paslaugą, savanaudiški motyvai. Čia labai svarbi informacija. Jei nėra informacijos apie gaminius, ypač perkant pirmą kartą, atsiranda specifiniai produkcijos veiksniai: firmos prestižas, dizainas, reklama. Specifiniai įmonės veiksniai gali daryti įtaką pasirenkant kolektyvinį ar asmeninį sprendimą. (A. Ivaškevičienė)

2.2. LEKSIKA IR ŽODŽIŲ DARYBA

2.2.1. Leksikos samprata ir žodžių klasifikacija

§ 39. Kurios nors kalbos žodžių visuma paprastai vadinama žodynu, arba leksika. Tai greičiausiai kintanti kalbos sritis. Naujų žodžių atsiradimą, senų nebevertojimą lemia gyvenimas: sukuriamas naujas arba iš kaimynų pasiskolinamas daiktas, sužinoma apie naują reiškinį – turi atsirasti ir jo pavadinimas, kuris gali būti skolinamas kartu su daiktu, arba kuriamas naujadaras (pvz.: *gruzdintuvė, mikrobangų krosnelė, žinias-klaida, tinklaraštis*). Nenaudojamo daikto ar pasenusios realijos pavadinimas pamirštamasis, lieka tik literatūroje ir žodynuose. Tai vadinamieji archaizmai (juos pakeitė nauji dabartinės kalbos žodžiai) ir istorizmai (pasenusių reiškinų ar daiktų pavadinimai), pvz.: *vaizba* – prekyba, *žmonysta* – svečiavimasis, *veldėmė* – kas paveldima, *verslamonė* – verslo įmonė, *apypenai* – kenksmingas valgis, nuodai, *melmuo* – kryžkaulis, *ubas* – krosnis, *medėjas* – medžiotojas, *valdonas* – valdovas, *avynas* – motinos brolis, *laigonas* – žmonos brolis.

§ 40. Kilmės atžvilgiu žodžiai skirstomi į **savuosius** ir **skolinius**. Skoliniai – iš kitos kalbos pasiskolinti kalbos elementai, dažniausiai žodžiai arba žodžių junginiai. Taip pat yra reikšmės skolinių (jie vadinami semantizmais). Patys skoliniai labai įvairiai klasifikuojami.

§ 41. Skoliniai **pagal raišką** skirstomi į:

1) tiesioginius – svetimos raiškos žodžius, pvz.: *on line, haute couture, halloween, second hand*;

2) netiesioginius – žodžius, pasidaromus savo kalbos išgalėmis, bet kaip kitos kalbos poveikio rezultatas: tokie būna išversti skoliniai – vertiniai ir semantizmai (žr. § 45).

§ 42. **Pagal prisitaikymo laipsnį** skiriami:

1) visiškai prisitaikę skoliniai, pvz.: *agurkas, fizika, universitetas*;

2) iš dalies prisitaikę skoliniai, pvz.: *kompaktinis diskas, tonikas*;

3) neprisitaikę prie besiskolinančios kalbos sistemos skoliniai, pvz.: *e-mail, play list, housewife, duty free, boutique*.

§ 43. Pagal skolinimosi laiką skiriami:

- 1) senieji skoliniai, pvz.: *filologija, respublika, gandra*s;
- 2) naujieji skoliniai, pvz.: *imidžas, popkornai, leiblas, telešopingas*.

§ 44. Skoliniai **pagal kilmę**, t. y. iš kurios kalbos jie atėję, skirstomi į:

1) slavizmus – skoliniai iš slavų (dažniausiai rusų, lenkų, baltarusių) kalbų, pvz.: *grybas, knyga, vynas, anūkas, česnakas, kanapė, kmynas, aliejus, kišenė*;

2) germanizmus – skoliniai iš germanų (anksčiau iš vokiečių, dabar ir iš anglų) kalbų, pvz.: *pinigas, kunigas, gandra*s, *kambarys, rūmas, rėmas, midus, spamas, printeris*;

3) lotynizmus – skoliniai iš lotynų kalbos ir iš jos kilusių romanų (dažniau italų, prancūzų) kalbų, pvz.: *administracija, konstitucija, sopranas, tenoras, frakas, bulvaras*;

4) skolinius iš graikų kalbos, pvz.: *alfabetas, leksika, fizika, sintaksė, psichologija*;

5) skolinius iš kitų kalbų, pvz.: *burė, skarda* (abu iš suomių).

Lietuvių kalboje didžiausias senųjų skolinių grupes sudaro slavizmai ir germanizmai.

§ 45. Skoliniai **vertės požiūriu**, t. y. teiktini ar neteiktini bendrinei kalbai, skirstomi į norminius (teiktinus) ir nenorminius (neteiktinus).

1. Norminiai yra:

- Senieji skoliniai – vieninteliai juos pasiskolinusios kalbos įvardijamų dalykų vardai, kurių svetimumas nejaučiamas, pvz.: *agurkas, cukrus, stiklas, arbata, pinigas, kunigas, knyga, vynas*.

- Tarptautiniai žodžiai (internacionalizmai) – tokie svetimžodžiai, kurie vartojami daugelyje pasaulio kalbų. Tarptautiniai žodžiai yra dvejopi: a) negalimi pakeisti savais, nes tie tarptautiniai žodžiai yra vieninteliai sąvokų pavadinimai, pvz.: *konspektas, fakultetas, istorija, institutas, respublika, funkcija, biologija, atomas, rentgenas*; b) galimi pakeisti savais, pvz.: *pneumonija (plaučių uždegimas), kontinentas (žemynas), akcentuoti (pabrėžti)*.

- Darybiniai vertiniai – žodžiai, padaryti pagal kitos kalbos darybos modelį, pvz.: *asmenybė, dangoraižis, metraštininkas, padėtis, laikraštis, sąžinė, įvadas*.

- Hibridai – mišrios kilmės žodžiai: vieni turi pasiskolintą šaknį (*kompiuterizavimas, reketuotojas, ekoženklas*), kiti – nelietuvišką priesagą ar priešdėlį (*supergaliūnas, dzūkizmas, ultragarsas, kontražvalgyba*).

2. Nenorminiai skoliniai, nevartotini viešojoje bendrinėje kalboje, yra:

- Svetimybės (barbarizmai) – tai žodžiai, neatitinkantys bendrinės lietuvių kalbos normų ir turintys lietuviškus atitikmenis. Vienos svetimybės yra labai senos, vartojamos tik šnekamojoje kalboje, pvz.: *biškis* (= *truputis*), *bulkutė* (= *bandelė*), *išmiera* (= *dydis*), *liuosas* (= *laisvas*), *prūdas* (= *tvenkinys, kūdra*), *sklepas* (= *rūsys*), *šriūbas* (= *varžtas*), *tušinti* (= *troškinti*), *ženytis* (= *tuoktis*). Kiti barbarizmai atėję į lietuvių kalbą palyginti neseniai, daugiausia iš anglų kalbos, jų atitikmenys ne visada noriai visuomenės priimami, pvz.: *dispenseris* (= *skirstytuvas, dalytuvas*), *fenas* (= *džiovintuvas*), *laimas* (= *žalioji citrina*), *peintbolas* (= *dažasvydis*), *steikas* (= *amerikietiškas kepsnys, didkepsnis*). Aktyviai svarstomi lietuviški kompiuterijos terminų atitikmenys: *apgreidas* (= *plėtojimo įranga*), *brauseris* (= *naršyklė*), *čipas* (= *lustas*), *draiveris* (= *tvarkyklė*), *interfeisas* (= *sąsaja*), *kontroleris* (= *valdiklis, valdyklė*). Spaudoje galima rasti naujųjų svetimybų, kurių ir rašyba nepritaikyta prie lietuvių kalbos taisyklių, pvz.: *e-mailas, e-parašas* (= *el. paštas, el. parašas*), *poolas* (= *amerikietiškas biliardas*), *country* (= *kaimiška muzika, kantri*).

- Nenorminiai hibridai (kai kurie iš jų laikytini daliniais skoliniais) – žodžiai, taisytini dėl netaisyklingų darybos formantų ar vienos šaknies, pvz.: *daleiskim* (= *tarkim*), *ružavas* (= *rožinis*), *medpunktas* (= *medicinos punktas*), *bėdavoti* (= *bėdoti*) (daugiau apie tai žr. 2.2.2.2 skyrių *Būdingiausios žodžių darybos klaidos*).

- Vertalai (netaisyklingi vertiniai) – tai lietuvių kalbai nebūdingos sandaros žodžiai ar žodžių junginiai, pvz.: *išdava* (= *padarinys, rezultatas*); *išsireiškimas* (= *posakis*); *stovis* (= *būklė, padėtis*); *prie ko čia tu* (= *kuo tu čia dėtas*)?; *kaip taisyklė* (= *paprastai, dažniausia*); *makaronus kabinti* (= *mišlą į akis pūsti, akis dumti*); *lygsvara* (= *pusiausvyra*); *vienok* (= *bet, tačiau*); *viščiukus skaičiuoja rudenį* (= *pažiūrėsim, kai dugną dėsim*); *ateisiu kažkur tai* (= *maždaug, apie penktą*).

Prie nenorminės leksikos priskirtini semantizmai – žodžiai, vartojami jiems neįprasta reikšme. Dėl taisyklingos formos sunkiai atpažįstami, pvz.: *kirpėja atleido* (= *apkirpo*) *klientą*; *paperka* (= *sužavi*) *nuoširdumu*; *krizė iššaukia* (= *sukelia*) *protestą*; *gimitoji* (= *savoji*) *klasė*;

teisinga (= *taisyklinga*) *laikysena*. Ar žodis vartojamas tinkama reikšme, galima sužinoti pasitikrinus „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“. Pavyzdžiui, veiksmazodis *skaityti* gali būti vartojamas tokiomis reikšmėmis:

1. raštą suprasti, reikšti jį žodžiais: *S. knyga, laišką. Garsiai, balsu s. Prancūziškai s. Kas skaito rašo, – duonos neprašo (flk.)*. 2. dėstyti žodžiais: *Paskaitą s. Universitete skaitė lietuvių kalbos bendrąjį kursą*. 3. *knyg.* meniškai sakyti, deklamuoti. 4. skaičiuoti: *Piniigus s. Pirštais s.*

Kaip matome iš „Dabartinės lietuvių kalbos žodyno“, reikšmė „manyti“ šiam žodžiui nebūdinga (ji perimta iš rusų kalbos). Vadinasi, sakinyse *Skaitau, kad tu galėtum ir geriau mokytis* taisytinai į *Manau, kad tu galėtum ir geriau mokytis*.

Dažniausiai semantizmai pasiskolinami iš kitų kalbų, t. y. iš kitų kalbų (dažniausiai rusų) perimama tam tikram žodžiui nebūdinga reikšmė. Yra ir lietuviškų netinkama reikšme vartojamų žodžių, pvz., *abuojas* reikšme „abejingas“ (vartotinas reikšme „pasiutęs, piktas, įkyrus, nedoras, prastas, bjaurus“); nevartotinas iš būdvardžio *aplamas*, reiškiančio „paviršutiniškas, neapdairus, žioplas“, padarytasrieveksmis *aplamai* reikšme „apskritai“.

§ 46. Skoliniai pagal tai, kiek skolinamasi (visas žodis ar jo dalis: priešdėlis, priesaga, sudurtinio žodžio dėmuo), skirstomi į:

- 1) ištisinius – skolinami žodžiai ar ištisi posakiai;
- 2) dalinius – skolinamasi žodžio dalis, pvz.: priešdėlis (*dasiprotėti* (= *susiprotėti, susiprasti*), *prabalsuoti* (= *balsuoti*)), priesaga (*kaimynka* (= *kaimynė*), *morkavas* (= *morkinis*)), sudurtinių žodžių dėmuo (*radio-centras* (= *radijo centras*), *fotojuosta*) (plačiau žr. 2.2.2.2 skyrių *Būdingiausios žodžių darybos klaidos*).

§ 47. Skoliniai pagal tai, ar skolinama raiška ar reikšmė, skirstomi į:

- 1) raiškos ir reikšmės skolinius. Šiai grupei priklauso:
  - a) senieji skoliniai, pvz.: *baravykas, krienas, pipiras, ryžiai, vyšnia*;
  - b) tarptautiniai žodžiai, pvz.: *kontekstas, konkursas, demokratija*;
  - c) svetimybės, pvz.: *pūzlės* (= *déliionė*), *pampersai* (= *sauskelnės*), *čipsai* (= *bulvių traškučiai*), *pletkas* (= *gandas*), *pakė* (= *aplankas, segtuvas*), *kaldra* (= *antklodė*);
  - d) hibridai, pvz.: *dantistas* (= *odontologas*), *nedavažiuoti* (= *nenuvažiuoti, neprivažiuoti*).

2) Reikšmės skoliniai – tai:

a) semantizmai, pvz.: *sekančią (= kitą) dieną; produktų įpakavimas (= tara, pakuotė) suplyšo*;

b) kai kurie vertiniai ir vertalai, pvz.: *neužilgo (= netrukus); jis pas save (= savo kabinete)*.

§ 48. Vartojimo atžvilgiu žodžiai skirstomi į **visuotinę** ir **nevisuotinę** leksiką. Visuotinę leksiką vartoja visi lietuviai: žemaičiai ir aukštaičiai, vyrai ir moterys, seneliai ir paaugliai, studentai ir dėstytojai, gydytojai ir vairuotojai. Nevisuotinė leksika žinoma tik tam tikros teritorijos gyventojams, socialinės ar profesinės grupės atstovams. Nevisuotinė leksika yra **tarmybės** ir **žargonybės**.

1. Tarminius žodžius, arba tarmybes, vartoja kurios nors Lietuvos dalies gyventojai. Labai didelė klaida tarminio žodžio pavartojimas šnekant bendrine kalba nelaikomas. Vis dėlto per daug tarmybių vartoti nederėtų, nes pašnekovas gali jų ir nesuprasti. Tarminė leksika yra tas šaltinis, kuris gali papildyti bendrinę kalbą. Atidžiau pavartę žodyną, rastume nemažai tarmybių, kurios galėtų pakeisti (net išlaikytų stilistinį ekspresyvumą) svetimybes ar žargonybes ir labai pagyvintų dažnai gana nevaizdingą šnekamąją kalbą. Pavyzdžiui, dzūkų vartojami žodžiai: *trailsa* „plepys“, *kupurna* „kupstas, velėna; mažas žmogus“; vakarų aukštaičių *draska* „žievė; draskytojas; vaidingas žmogus“; *sūtrauka* „susitraukęs daiktas, žmogus“, *papūta* „vėjo pagairė“; *skinkis* „silpnas alus, gira; prasta sriuba“; rytų aukštaičiams žinomi žodžiai: *sėda* „saulėlydis“, *varčia* „vartų stulpas“, *pluja* „bastūnas, valkata; niektauza“, *gerkliūgas* „rėksnys“. Ypač ekspresyvi yra žemaičių leksika, pvz.: *žalga* „lanksti kartelė, didelė vytis; nepatogumas; aukštas, ištįšęs žmogus“, *ledžinga* „pasaga; pačiūža“, *soma* „kas vaikštinėja kaip apkvaišęs“, *kramė* „gyvatės, varlės, silkės galva, žmogaus galva (niekinamąja reikšme)“, *agnus* „smarkus, judrus, energingas“, *paitvėti* „kamuotis sergant, galuotis“, *plustinti* „judinti, kratyti, purtyti“.

2. Kita nevisuotinės leksikos grupė yra žargonybės – tai kurio nors socialinio ar profesinio sluoksnio vartojami šnekamosios kalbos žodžiai, pvz.: studentų kalboje *barakas* (= *bendrbutis*), *kolis* (= *kolokviumas*), *kašė* (= *krepšinis*), *kompas nulūžo* (= *kompiuteris sugedo*), *stipkė* (= *stipendija*), *tūsas* (= *vakarėlis*).

2.2.2. Žodžių daryba

2.2.2.1. Pagrindiniai žodžių darybos terminai

§ 49. Žodžių daryba yra žodžių darymo iš turimų žodžių savo kalbos priemonėmis būdų ir tipų sistema. Darybos atžvilgiu žodžiai yra dveji: **pirminiai** (paprastieji žodžiai) ir **antriniai** (dariniai). Pirminiai (paprastieji) žodžiai nėra padaryti iš kitų žodžių, o paveldėti iš prokalbės, pasiskolinti iš kitų kalbų ar dar kitaip atsiradę, pvz.: *diena, namas, vyras*. Antriniai žodžiai (dariniai) yra pasidaryti iš kitų žodžių. Jie skirstomi į **vedinius** ir **dūrinius** (sudurtinius žodžius). Vediniai remiasi vienu pamatiniu žodžiu, pvz.: *grožis* iš *gražus*. Dūriniai paprastai remiasi dviejų ar daugiau žodžių junginiu, pvz.: *dangoraižis* iš *dangus* ir *raižyti*.

§ 50. Žodžių darybos priemonės yra įvairūs **afiksai** (formantai): priesagos, galūnės ir priešdėliai (afiksas – bendras tarptautinis priešdėlių, priesagų, galūnių ir kitų žodžio dalių, išskyrus šaknį, pavadinimas).

Šaknis – pagrindinė skaidžiųjų žodžių dalis, prijungianti afiksus ir galinti susijungti su kita šaknimi. Šaknis skiria vieną žodį nuo kito, pvz.: *nam-as* ir *dien-a*, ir yra bendra giminiškiems žodžiams, pvz.: *nam-inis*, *nam-elis* ir *dien-inis*, *dien-raštis*.

Priesaga (sufiksas) – žodžio dalis, esanti tarp šaknies ir galūnės (paprastai priesaga sakoma kartu su galūne). Ji parodo, kuriai kalbos daliai priklauso žodis, pvz., su priesaga *-uoti* padaromi veiksmažodžiai (*dain-uoti*), su priesaga *-elis* – mažiabiniai daiktavardžiai (*sūn-elis*) ir pan.

Priešdėlis (prefiksas) – žodžio dalis, esanti prieš šaknį ir keičianti jos reikšmę. Jis nerodo žodžio priklausymo kalbos daliai (plg. *iš-eiti* ir *iš-ėjimas*, *ne-nuorama* ir *ne-nurimti*).

Galūnė (fleksija) – kintamoji žodžio dalis, rodanti jo ryšį su kitais žodžiais, pvz.: *dien-os*, *dien-ai*, *raš-o-me*. Ne visi žodžiai turi galūnę: galūnės neturi nekaitomi žodžiai, pvz., *ledis*, *tango*, kai kurios kaitomų žodžių formos, pvz., *berniuk* (vienaskaitos šauksmininkas), *kalbant* (paldyviai), *pirmyn* (kai kurie prieveiksmai).

Kamienas – žodžio dalis be galūnės, pvz.: *neapsakom-as*.

2.2.2.2. Būdingiausios žodžių darybos klaidos

§ 51. Kai kurie lietuvių kalbos žodžiai netaisyklingai sudaromi dėl keleto priežasčių:

- dėl lietuvių kalbai svetimų žodžių elementų, pvz., priešdėlių (*daeiti* (= *prieiti*)), priesagų (*morkavas* (= *morkinis*; *morkų spalvos*));
- parenkami netinkami lietuvių kalbos žodžių elementai, pvz., priesagos (*asmeniniai* (= *asmeniškai*), *fiziniai* (= *fiziškai*), *bejėgiai* (= *bejėgiškai*));
- ne savo darybos reikšme vartojami žodžiai ar žodžių darybos formantai, pvz.: *atskiedėjas* (= *skiediklis*, t. y. ne asmuo, o priemonė), *autoatsakovas* (= *atsakiklis*, t. y. ne žmogus, o prietaisas), *pereidinėti* (= *pereiti*, kai pasakomas ne kartotinis veiksmas));
- sudurtiniai žodžiai kartais sudaromi pažeidžiant lietuvių kalbos darybos normas, pvz.: *vyrinžinierius* (= *vyriausiasis*; *vyresnysis inžinierius*).

2.2.2.2.1. Priešdėlių vediniai

§ 52. Kalbos normų požiūriu vieni priešdėlių vediniai laikomi:

1. Svetimais ir nevertotinais, pvz.: *danešti* (= *prinešti*). Priešdėlis *da-* yra visiškai lietuvių kalbai neteiktinas. Jį reikia keisti šiais priešdėliais: *pri-*: *davažiuoti* (= *privažiuoti*), *daeiti* (= *prieiti*), *nedateklis* (= *nepriteklis*); *iš-*: *nedavirtas* (= *neišvirtas*); *pa-*: *dabaigti* (= *pabaigti*); *su-*: *nedakėpėlis* (= *nesubrendėlis*) ir kitais. Kartais priešdėlis *da-* visai nereikalingas, pvz.: *kaip jis daleido* (= *leido*) *tai daryti?* Vedinius su *da-* galima pakeisti netgi visai kitais žodžiais, pvz.: *daleiskim* (= *tarkim*; *manykim*; *sakykim*), *kad rytoj turėsime daug laisvo laiko*.

2. Nereikalingais: kai kuriuos žodžius reikia vartoti be priešdėlio, pvz.: *prisilaikyti* (= *laikytis*) *įstatymų*; *dovanų įpakavimas* (= *pakavimas*); *blogas buto išplanavimas* (= *planavimas*; *planas*); *dirba išfasuotoju* (= *fasuotoju*); *dalyvauti pasitobulinimo* (= *tobulinimosi*) *kursuose*; *už narystę Europos Sąjungoje prabalsavo* (= *balsavo*) *80 proc. žmonių*; *už pravažavimą* (= *važavimą*) *be bilieto – bauda 20 litų*; *vakar žinių laidą pravedė* (= *vedė*) *nauja žurnalistė*; *elektros pralaidumas* (= *laidumas*); *ši muzika pridūda* (= *teikia*; *duoda*; *suteikia*) *gerų emocijų*; *garų surinktuvas* (= *rinktuvas*); *uogų supirkėjas* (= *pirkėjas*; *pirkikas*).

Priešdėliniai vediniai vartojami tada, kai priešdėlis suteikia papildomos reikšmės, rodo veiksmo baigimo atspalvį ir pan. Priešdėlis nereikalingas, jei jis neteikia naujos reikšmės ar suteikia visai kitą reikšmę, kuri nevertotina tam tikrame kontekste, pvz., *prisilaikyti* (= *laikytis*) *įstatymų*, bet vertotina: *eina prisilaikydamas tvoros*. Kai kurie lietuvių kalbos veiksmažodžiai gali būti vartojami ir su priešdėliu, ir be jo. Dažniausiai rekomenduojama rinktis nepriešdėlinę formą, nors priešdėlinio veiksmažodžio vartoseną nelaikoma klaida, pvz.: *pakvietimas* (*kvietimas*) *į kiną*; *pabaigti* (*baigti*) *darbą*; *nemaža dalis tremtinių sugrįžo* (*grįžo*) *į tėvynę*; *vasarą miške kūrenami laužai sukeli* (*kelia*) *didelį pavojų*; *apdrausti* (*drausti*) *gyvybę*; *į salę įleidžiami* (*leidžiami*) *tik suaugę* (dar žr. § 101–104 apie veikslą).

3. Netinkamais: kartais pasirenkamas ne tas priešdėlis, turintis ne tą reikšmę, kurią norima pasakyti tam tikru žodžiu, pvz.: *prakonsultuoti* (= *pakonsultuoti*) *ligonį*; *apjungti* (= *sujungti*) *dui klases*; *atžymėti* (= *pažymėti*) *talonėlį*; *atremonuoti* (= *suremonuoti*) *butą*; *žmogus yra įdvasinta* (= *sudvasinta*) *būtybė*; *norėčiau tau išskirti* (= *paskirti*; *skirti*) *šią knygą*; *tėvas išsakė* (= *pasakė*) *vieną pastabą*; *išnaudotos* (= *sunaudotos*) *visos statybinės medžiagos*; *didelis įrenginių nusidėvėjimas* (= *susidėvėjimas*); *vakar buvo pajungta* (= *prijungta*) *elektra*; *jaunos rašytojos romane persipina* (= *susipina*) *jos vaikystės išgyvenimai ir dabartis*; *pranalizuokite* (= *išanalizuokite*) *savo klaidas*; *pramatyti* (= *numatyti*) *ateitį*; *praeikite* (= *paeikite*) *į priekį*; *prigalvoti* (= *sugalvoti*) *knygos pavadinimą*; *priduoti* (= *atiduoti*) *namą*; *metimas nebuvo užskaitytas* (= *įskaitytas*); *tai buvo mano užmanymas* (= *sumanymas*); *stalas užneštas* (= *apneštas*) *žemėmis*; *sudalyvauti* (= *dalyvauti*) *konkurse*.

§ 53. Kitos pastabos dėl priešdėlių vartojimo. Priešdėlis *be-* nededamas prie būdvardžių, turinčių priesagą *-inis*, pvz.: *bankas suteikė bepalūkaninį kreditą* (= *nepalūkaninį kreditą*; *kreditą be palūkanų*). Tokie žodžiai keistini priešdėlio *ne-* vediniais arba žodžių junginiu.

Dažnai vartojami du netaisyklingos darybos daiktavardžiai su priešdėliu *be-*: tai daiktavardžiai *betvarkė* ir *bedarbystė*. Jie keistini *netvarka* ir *nedarbu*⁶ (plg. *nelaimė*, *nemiga*, *nelaisvė*, *negarbė*). Bet galima vartoti būdvardžius *betvarkis* ir *bedarbis*.

⁶ Elektroniniame „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ (Vilnius, 2003) įrašyti abu žodžiai: **nedarbas** „nebuvimas darbo, uždarbio“ ir **bedarbystė** „darbo nebuvimas“.

Lietuvių kalbai nebūdinga vedinių daryba su priešdėliu **nu-** ir priesaga **-inti**. Tokie veiksmažodiniai vediniai dažniausiai keistini dviem žodžiais, pvz.: *nuasmeninti* (= *padaryti beasmenį*), *nuriebalinti* (= *pašalinti riebalus*), *nužievinti* (= *nulupti žievę*), *nudruskinti* (= *pašalinti druską*) ir pan., bet galima vartoti *nutautinti*.

Iš veiksmo pavadinimo ir prielinksnių **prieš** ir **po** nesudaromi būdvardžiai su priesaga **-inis**, pvz.: *geriu priešų uždegiminiu vaistu* (= *vaistus nuo uždegimo*); *moteriai prasidėjo pogimdyminė depresija* (= *depresija po gimdymo*).

Priešdėlis **su-** nereikalingas veiksmažodiniams daiktavardžiams, vartojamiems kaip terminai, pvz.: *garų surinktuvas* (= *rinktuvas*).

2.2.2.2.2. Priesagų vediniai

§ 54. Kai kurie daiktavardžiai, būdvardžiai, veiksmažodžiai irrieveksmiai yra sudaromi su **netaisyklingomis**, pvz., *-ka* (*petruška* (= *petražolė*)), *-takas* (*mobiliakas* (= *mobiliojo ryšio telefonas; mobilusis*)), arba **netinkamai parinktomis** priesagomis, pvz., *-ėjas* (*krovėjas* (= *kroviklis*, t. y. prietaisas), *-iniai* (*esminiai* (= *iš esmės; iš tiesų; iš tikrųjų*)).

§ 55. **Priesaginiai daiktavardžiai**. Vieni daiktavardžiai yra laikomi netaisyklingais, nes yra sudaryti su netinkamomis lietuviškomis priesagomis (žr. § 56), kiti – su neteiktinomis svetimomis priesagomis (žr. § 57).

§ 56. Daiktavardžiai su lietuviškomis priesagomis.⁷

1. Priesaga **-ėjas** vartojama asmenų (veikėjų) pavadinimams daryti, pvz.: *šokėjas, kepėjas, siuvėjas*. Ši priesaga vartojama netaisyklingai, kai su ja sudaromi įrankių, prietaisų, daiktų, priemonių pavadinimai, pvz.: *išjungėjas* (= *jungiklis*), *kėlėjas* (= *keltuvas*), *skiedėjas* (= *skiediklis*), *perjun-*

Minėtina, kad terminas yra **nedarbas** (angl. *unemployment*) – padėtis, kai asmuo ne savo noru neturi mokamo darbo ir, būdamas darbingas, negali jo rasti (Socialinės apsaugos terminų žodynas, Vilnius, 1999, p. 50). Žodyne nurodomi ir kiti terminai su šiuo žodžiu, pvz.: **nedarbo draudimas, nedarbo lygis, nedarbo mažinimas, nedarbo rizika** (p. 50–51). Europos terminų žodyne „Eurovoc“ (žr. www.lrs.lt), teikiamas tik **nedarbas**. Taigi, nors žmones, neturinčius darbo, vadiname *bedarbiais*, siekiame, kad Lietuvoje mažėtų **nedarbo lygis** (tokie nedarbo ir bedarbystės paaškinimai pateikti *Valstybinės lietuvių kalbos komisijos* konsultacijų banke, žr. <http://www.vlkk.lt/lit/3883>).

⁷ Lietuvių kalboje skiriami asmenys nuo įnagio, prietaiso ar kokio valiklio. Kitose kalbose yra atvirkščiai – daiktų pavadinimai personifikuojami, t. y. vartojamas vienas žodis ir asmeniui, ir prietaisui pavadininti.

gėjas (= *perjungiklis*) (nepainioti: tas pats žodis vienu atveju gali nurodyti asmenį, pvz.: *plytų kėlėjas po sunkaus darbo atrodė pavargęs* (šiuo atveju vartojama taisyklingai), ir prietaisą ar įrankį, pvz.: *sugedo plytų kėlėjas* (= *keltuvas*)).

2. Priesaga **-tojas** taip pat vartotina tik asmenims, pvz.: *masažuotojas nerūpestingai atlieka savo darbą; pavojinga minų ieškotojo profesija*. Kalbos klaida laikomi minėtos priesagos vediniai daiktų pavadinimams nusakyti, pvz.: *įjunkite elektrinį masažuotoją* (= *masažuoklį*); *į kištukinį lizdą įkištas prailgintojas* (= *ilgintuvas; ilginamasis laidas*); *nuotraukoms gaminti naudojamas išryškintojas* (= *ryškalas*); *reikalingas naujas braižytojas* (= *nauja braižyklė*); *sugedo srovės skirstytojas* (= *skirstiklis; skirstytuvas*). Priesagų *-ėjas, -tojas* vedinius kartais galima pakeisti daiktavardžiais su *-torius*, pvz.: *informuotojas – informatorius, registruotojas – registраторius*. Su tarptautine priesaga *-torius* galima sudaryti ir asmenų, ir įrankių ar kitokių prietaisų pavadinimus, pvz.: *įmonės registраторius suprato, kad reikia įkrauti automobilio akumuliatorių*.

3. Priesaga **-ietis** vartojama asmenims pagal jų gyvenamąją ar kilmės vietą pavadinti, pvz.: *vilnietis, kaunietis, europietis, amerikietis*. Darant asmenų pavadinimus iš valstybių, kraštų pavadinimų, turinčių priesagą *-ija*, ji išmetama ir pridedamos galūnės *-as, -is*, pvz.: *Lenkija – lenkas, Vokietija – vokieitis, Latvija – latvis, Japonija – japonas*, todėl neteiktini žodžiai yra *kinietis ir australietis*. Vietoj jų reikia vartoti *kinas* ir *australas*. Šios taisyklės išimtis yra *gruzinas*, o ne **gruzas*, Somalijos gyventojas yra *somalietis*, o ne **somalis*, Kolumbijos – *kolumbietis*, o ne **kolumbas* ar **kolumbis*.

Kalbos normų požiūriu neteiktini priesagos *-ietis* vediniai, nusakantys asmenų pavadinimus iš dvižodžių gyvenamųjų vietų pavadinimų, pvz.: *kazlūrūdietis* (= *Kazlų Rūdos gyventojas*), *naujavilnietis* (= *Naujosios Vilnios gyventojas*). Taip pat vengtini gyventojų pavadinimai iš sudurtinių vietovardžių, pvz.: *didžiasalietis* (= *Didžiasalio gyventojas*), *tauralaukietis* (= *Tauralaukio gyventojas*).

Didelė klaida yra su priesaga *-ietis* sudaryti vediniai, žymintys asmenis ne pagal gyvenamąją vietą, o pagal priklausymą kolektyvui, bendruomenei ar kokiam kitai organizacijai. Nėra teiktini tokie vediniai, kaip *šviesietis* (= „Šviesos“ draugijos narys), *spartietis* (= „Spartos“ fabriko darbininkas), *leidykietis* (= leidyklos darbuotojas), *bendrapartietis* (= tos pačios partijos narys). Žinoma, kai kurie vediniai yra labai paplitę, seniai

vartojami, pvz., *žalgirietis*, todėl toleruoti, bet darant naujus žodžius reikėtų paistyti anksčiau išvardytų darybos principų.

Pagal priklausymą kokiai nors organizacijai vartotini keli priesagos *-ininkas* vediniai, pvz.: *vařpininkas, aušriniñkas*.

Su priesaga *-ietis* sudaromi daiktavardžiai iš daiktavardžių. Greta minėtos priesagos daiktavardinių vedinių dažnai girdimi būdvardiniai vediniai *gerietis* ir *blogietis*. Juos reikėtų keisti tokiais atitikmenimis: *geruolis, gerutis, blogiukas, blogutis, blogulis*.

4. Lietuvių kalboje asmenims pagal gyvenamąją vietą pavadinti dar vartojama ir priesaga *-iškis*.⁸ Kartais priesagų *-ietis* ir *-iškis* vediniai gali būti vartojami sinonimiškai, pvz.: *kaunietis* ir *kauniškis, šiaulietis* ir *šiauliškis*, bet *ukmergiškis*, o ne **ukmergietis, palangiškis*, o ne **palangietis*. Priesagos *-iškis* reikšmė šiek tiek platesnė: jos vediniais galima pavadinti ir asmenį, ir daiktą, pvz.: *vilniškė televizija, kauniškis laikraštis*.

5. Priesagą *-ija* turi kuopiniai daiktavardžiai, pvz.: *studentija, darbininkija, lapija, gyvūnija*. Visumos reikšmę turintys daiktavardžiai tam tikrame kontekste gali būti vartojami kaip atitinkamų daiktavardžių daugiskaitos sinonimai, pvz.: *susirinko visi kaimo vyrai – susirinko kaimo vyrija*. Tais atvejais, kai norima pasakyti, jog veiksmą atlieka daugelis asmenų, nežymint jų visumos, apibrėžtumo, reikėtų vartoti atitinkamo žodžio daugiskaitą, pvz.: *dvasininkija* (= *dvasininkai*) *neturėtų kištis į politiką; streikuoja fabriko darbininkija* (= *darbininkai*).

6. Su priesagomis *-imas* ir *-ymas* daromi abstraktieji daiktavardžiai iš veiksmažodžių. Kai kuriais atvejais siūloma minėtų priesagų vedinius keisti kitais žodžiais:

1) veiksmažodžiais, pvz.: *pakviestas užsienio ekspertas atlikti stebėjimą įmonėje* (= *stebėti įmonės veiklą*); *trūksta pinigų algų išmokėjimui* (= *algoms išmokėti*) – šiuo atveju daiktavardžio kilmininką, t. y. *algų*, reikia keisti naudininku – *algoms*, o veiksmažodinį daiktavardį *išmokėjimui* reikia keisti veiksmažodžio bendratimi, t. y. *išmokėti; telefonas pasiteiravimui* (= *pasiteirauti*) (dar žr. § 124 sintaksės skyriuje).

⁸ Labai nedari yra šiaurės rytų Aukštaitijoje vartojama priesaga *-ėnas*. Lietuvių kalboje vartojami tik keli šios priesagos vediniai: *rokiškėnas, anykštėnas* (nors vartojama ir sinoniminė forma *anykštietis*), *kupiškėnas* (arba *kupiškietis*). Su šia priesaga sudaryti dar keli asmenvardžiai: *indėnas, romėnas, miestelėnas*.

2) daiktavardžiais su kitomis priesagomis, pvz.: *batų taisymas* (= *taisykla*); *valiutos keitimas* (= *keitykla*); *kitas troleibuso sustojimas* (= *kita troleibuso stotelė*).

3) reikalingi galūnių vediniai, pvz.: *įrenginių apkrovimas* (= *apkrova*; *krūvis*); *perėjimas* (= *perėja*).

4) reikalingas visai kitas žodis, pvz.: *atmosferos iškritimai* (= *krituliai*).

7. Priesaga **-umas** taip pat vartojama abstraktiems daiktavardžiams daryti. Su šia priesaga dažniausiai sudaromi daiktavardžiai iš būdvardžių (*geras* – *gerumas*, *ilgas* – *ilgumas*) ir dalyvių (*tinkamas* – *tinkamumas*). Tokius vedinius dažnai galima pakeisti sinonimiškai vartojamais galūnės vediniais, pvz.: *gražumas* – *grožis*, *ilgumas* – *ilgis*. Reikėtų nepiktnaudžiauti **-umas** vediniais ir, jei įmanoma, vartoti kalboje esančius žodžius, pvz., *vidujiškumą* reikia keisti *vidumi*, *visagališkumą* – *visagalybe*, *begalinumą* – *begalybe*.

§ 57. Daiktavardžiai su taisytinomis svetimomis priesagomis.

1. Šnekamojoje kalboje galima išgirsti keletą daiktavardžių su svetimomis slaviškomis priesagomis. Iš jų būdingiausios **-ka**, **-kė** ir **-uška**, pvz.: *petruška* (= *petražolė*), *kaimynka* (= *kaimynė*), *dainuška* (= *dainelė*), *voveruška* (= *voveraitė*), *skalbiankė* (= *skalbyklė*; *skalbimo mašina*). Kartais galima išgirsti priesagą **-ka**, vartojamą mažybiniams vardams sudaryti, pvz.: *Vycka* (= *Vytukas*; *Vytelis*; *Vytas*), *Birutka* (= *Birutė*), *Gražkė*, *Gražka* (= *Gražina*, *Gražinutė*).

2. Dar minėtinos svetimos priesagos **-arėja** ir **-erėja**, su kuriomis pasitaiko netaisyklingos darybos daiktavardžių, pvz.: *batarėja* (= *baterija*), *loterėja* (= *loterija*), *oranžerėja* (= *oranžerija*).

3. Su priesaga **-ėjas** vartojami keli neteiktini daiktavardžiai, pvz.: *geradėjas* (= *geradarys*), *niekadėjas* (= *niek(a)darys*; *nenaudėlis*; *niekšas*), *piktadėjas* (= *piktadarys*).

4. Lietuvių kalbai neteiktina priesaga **-ikas**, kuri nusako skolintinius mažybinės reikšmės daiktavardžius, pvz.: *kubikas* (= *kubas*; *kubelis*; *kubiukas*), *pufikas* (= *pufas*; *pufiukas*; *pampusas*; *pampsiukas*).

5. Neteiktini daiktavardžiai daromi su priesaga **-(in)yčia**, pvz.: *cukrinychia* (= *cukrinė*), *druskinychia* (= *druskinė*), *rūkinychia* (= *rūkykla*).

6. Pastaruoju metu dažnai galima išgirsti neteiktiną priesagą **-iakas**, pvz.: *mobiliakas* (= *mobiliojo ryšio telefonas*; *mobiliusis*), *stipriakas* (= *stiprintuvas*), *vidiakas* (= *vaizdajuosčių leistuvas*).

7. Neturėtų būti daromi sudurtiniai daiktavardžiai su lietuvių kalboje kaip darybos priemone neįteisintu dėmeniu **-holikas**, pvz., *darboholikas* (= *darbomanas*; plg. *melomanas*, *narkomanas*), nes dėmuo *-holik-* yra žodžio *alcoholis* dalis (bet ne šaknis), kuri negali būti naudojama kaip darybos formantas sudarant naujus žodžius.

§ 58. Priesaginiai būdvardžiai. Labiausiai taisytini yra būdvardžių vediniai su priesagomis *-inis*, *-iškas*; taisyklingiau vartojami priesagų *-ingas*, *-uotas*, *-tinas* vediniai. Visiškai lietuvių kalbai neteiktini yra būdvardžiai su slaviška priesaga *-avas*.

1. Priesaga **-inis**. Daugelį priesagos *-inis* vedinių galima pakeisti atitinkamos reikšmės daiktavardžių kilmininkais, bet ne visada galima tokia sinonimija, pvz.: *gaisrinis*; *gaisro jutiklis*, bet *gaisrinė mašina*. Nuspręsti, kada vartojami priesagos *-inis* vediniai, kada kilmininkas, padės šios taisyklės:

1) Jeigu labiau pabrėžiamas tam tikrą ypatybę turintis daiktas (veikėjas, objektas), vartojamas kilmininkas, o jeigu ypatybė, rūšis – priesagos *-inis* būdvardis, todėl reikia taisyti, pvz.: *kosmetologinis* (= *kosmetologijos*) *kabinetas*; *metodinis* (= *metodikos*) *kabinetas*; *aktorinis* (= *aktorių*) *meistriškumas*; *buities* (= *buitinės*) *prekės*; *elektros* (= *elektrinė*) *viryklė*.

2) *-inis* būdvardžiai tinka rūšiai nusakyti panašiai kaip įvardžiuotinės formos, todėl kartais reikia vartoti neįvardžiuotinį būdvardį su priesaga *-inis*, pvz.: *pridėtosios* (= *pridėtinės*) *vertės mokestis*; *intelektualioji* (= *intelektinė*) *nuosavybė*. Nepriesaginiai būdvardžiai reiškia ne rūšinį pavadinimą, bet ypatybę ar kokybę, todėl reikia skirti *operatyvinis skyrius* kaip skyriaus pavadinimas ir *operatyvus skyrius*, kai norima pasakyti, kad skyrius dirba operatyviai.

3) Kai priesagos *-inis* būdvardis visiškai sinonimiškas daiktavardžio kilmininkui, geriau rinktis kilmininką, pvz.: *nuotykinis* (= *nuotykių*) *romanas*; *pavasarinės* (= *pavasario*) *gėlės*. *-inis* vedinius reikia vartoti tada, kai kilmininkas gali būti dviprasmiš, pvz.: *sunki materialinė šeimos padėtis* – *kokia jūsų šeiminė padėtis*, t. y. ar esate vedęs (ištekėjusi), ar turite vaikų?

4) *-inis* vediniai netinka pareigų apimamai sričiai nusakyti, pvz.: *ekonominis*; *finansinis* (= *ekonomikos*; *finansų*) *direktorius*, *techninis* (= *technikos*) *direktorius*, tačiau yra ir išimčių, pvz.: *techninis redaktorius*.

5) Su priesaga *-inis* negalima daryti būdvardžių iš abstrakčiųjų daiktavardžių, jau turinčių priesagą *-umas*, pvz.: *gilluminis* (= *gilusis*) *grėžimas*. Taip pat nedaromi iš daiktavardžių su priesaga *-imas*, pvz.: *draudiminis* (= *draudimo*; *draudos*) *agentas*; *rinkiminė* (= *rinkimų*) *apylinkė*.

6) Vietoj priesagos *-inis* vedinių geriau vartoti dūrinius ne su priesaga, o su galūne, pvz.: *mažagabaritinis* (= *mažagabaritis*) *kroviny*; *trumpametražinis* (= *trumpametražis*) *filmas*; *bendrauniversitėtinis* (= *bendras universiteto*; *universitetų*) *komitetas*, nors galima sinonimiškai vartoti *kasdieninis* – *kasdienis*, *šiandieninis* – *šiandienis*.

7) Nevartotini *-inis* vediniai su priešdėliu *be-* – juos reikia keisti galūnės vediniais, pvz.: *bejungtukinis* (= *bejungtukis*) *sakinys*; *begarsinis* (= *begarsis*) *filmas*. Kai kuriuos priesagos *-inis* ir priešdėlio *be-* vedinius geriau keisti dviem žodžiais, pvz.: *bealkoholinis* (= *be alkoholio*; *nealkoholinis*; *gaivusis*) *gėrimas*.

8) Priesagos *-inis* būdvardžiai nedarytini iš tokių prielinksnių konstrukcijų, kurios turi asmens ar veiksmo pavadinimą reiškiantį išvestinį daiktavardį, pvz.: *ponudegiminis gydymas* (= *gydymas po nudegimo*; *nudegimų gydymas*) (dar žr. § 52 apie priešdėlių vedinius).

9) Prieš priesagą *-inis* paprastai praleidžiamos tarptautinių žodžių priesagos *-ij-* ir *-ik-*, pvz.: *akcinis* iš *akcija*, *avarinis* iš *avarija*, *akustinis* iš *akustika*; todėl reikia keisti *antimafijinis* į *antimafinis*, *antibakterijinis* į *antibakterinis*, *pensijinis* į *pensinis*. Išimty: *linijinis* iš *linija*, *fizikinis* iš *fizika*, *muzikinis* iš *muzika*, *klinikinis* iš *klinika*, *kolonijinis* iš *kolonija* (nepainiokite su *koloninis* iš *kolona*).

10) Kartais vietoj *-inis* vedinių vartotini priesagos *-ingas* vediniai – tai priklauso nuo reikšmės, pvz.: *karinė* (= *karinga*) *tauta*, bet *karinė tarnyba*; *baltyminga* (= *baltyminė*) *medžiaga*, bet *baltyminga duona*, t. y. turinti daug baltymų.

11) Kai kurie *-inis* vediniai savo reikšme nesiskiria arba mažai skiriasi nuo priesagos *-iškas* vedinių, pvz., *antgamtiškas* ir *antgamtinis* gali pakeisti vienas kitą, bet *paviršutinis žemės sluoksnis* ir *paviršutiniškas sprendimas* (plačiau žr. apie priesagą *-iškas*). Tos pačios šaknies būdvardis su priesaga *-iškas* reiškia kokybinę, o su *-inis* – rūšinę išskiriamąją ypatybę, pvz.: *visuomeniškas darbas* ir *visuomeninis transportas*.

12) Kai su priesaga *-inis* daromi būdvardžiai iš tarptautinių daiktavardžių, užtenka tik šios priesagos ar galūnės, todėl keistini būdvardžiai su *-alinis*, *-arinis*, *-atinis*, *-etinis*, *-yvinis*, *-orinis*, pvz.: *emocionalinis*

(= *emocinis*) *krūvis*; *horizontalinė* (= *horizontalioji*) *plokštuma*; *parlamentarinė* (= *parlamentinė*) *respublika*; *problematinis* (= *probleminis*) *klausimas*; *energetinės* (= *energijos*) *sąnaudos*; *kooperatyvinis* (= *kooperatinis*) *ūkis*; *iliuzorinis* (= *iliuzinis*; *iliuzijų*) *pasaulis*. Nepainioti: *astralinis kūnas*; *patriarchalinė visuomenė*; *memorialinis muziejus*; *ateminis veiksmažodis*; *pragmatinis sprendimas*.

13) Nevartotini priesagos *-inis* būdvardžiai, padaryti iš veikėjus reiškiančių veiksmažodinių daiktavardžių, turinčių priesagas *-ėjas*, *-tojas*, pvz.: *gydytojinis* (= *gydytojo*; *gydytojų*) *pasitarimas*; *rašytojinis* (= *rašytojų*) *klubas*; *vertėjinis* (= *vertėjų*) *susitikimas*.

2. Daugeliu atvejų priesagos *-iškas* vediniai gali būti pakeičiami kilmininku, pvz.: *gyvenimiškoji* – *gyvenimo patirtis*, *moteriškas* – *moters balsas*. Žinoma, ne visada *-iškas* vedinius galima pakeisti daiktavardžio kilmininku, pvz., moterišku balsu gali kalbėti ir vyras, todėl tokiu atveju nesakoma *moters balsas*.

1) Nevartotini *-iškas* vediniai veikėjo priklausymui kokiai nors kategorijai, ypač tautybei, reikšti, pvz.: *švediškieji* (= *švedų*) *sportininkai*; *rusiškieji* (= *rusų*) *aktorai*; *katalikiška* (= *katalikų*) *bendruomenė*; *švietėjiškas* (= *švietimo*; *švietėjų*) *darbas*; *kariška* (= *karo*) *tarnyba*; *australiškoji* (= *Australijos*) *kengūra*.

2) Priesagos *-iškas* vedinius, žyminčius esminę ypatybę, reikia keisti priesaga *-inis* arba kilmininku, pvz.: *fonetiška* (= *fonetinė*) *transkripcija*; *pieniškos* (= *pieninės*) *dešrelės*; *moksliška* (= *mokslinė*) *konferencija*; *graikiški* (= *graikiniai*) *riešutai*.

3) Dažnai tarptautinių būdvardžių priesagą *-iškas* galima pakeisti galūne *-us*, pvz.: *individuališkas* (= *individualus*) *darbas*; *perspektyviška* (= *perspektyvi*) *specialybė*.

4) Žodžių dūrybos atveju kaip darybos priemonė geriau tinka ne priesaga, o galūnė, pvz.: *aiškiaregiškas* (= *aiškiaregis*), *daugiareikšmiškas* (= *daugiareikšmis*), *bejausmiškas* (= *bejausmis*). Kai jaučiamas reikšmės skirtumas (priesagos dariniai nurodo būdvardį, o galūnės dariniai – daiktavardį), galima vartoti ir priesagos *-iškas*, ir galūnės vedinius, pvz.: *beprotiškas darbas* – *šalia manęs sėdi beprotis*; *savanoriška tarnyba* – *sužeistas savanoris*. Yra ir absoliučiujų sinonimų, pvz.: *dviprasmiškas* ir *dviprasmis*, *lengvabūdiškas* ir *lengvabūdis*.

3. Kartais priesagos *-ingas* vediniai yra sinonimiški priesagos *-iškas* ar kitos formos vediniams, pvz.: *simpatingas*; *simpatiškas žmogus*;

giminingos; giminiškos kalbos. Bet rekomenduojama pasirinkti *-iškas* ar *-inis* vedinius šiais atvejais: *taktingas* (= *taktiškas*) *žmogus*; *fantastinga* (= *fantastiška*) *naujiena*; *entuziastingas* (= *entuziastiškas*) *sutikimas*; *mirtingas* (= *mirtinas*) *priešas*, bet *žmogus* yra *mirtinga būtybė*; *mokslingas* (= *mokslinis*; *mokslo*) *darbas*, bet *mokslingas žmogus*, t. y. daug mokslų išėjęs.

4. Priesagos **-uotas** vediniai nevartotini turėjimo ko nors reikšme, dvasinei ar esminei daikto ypatybei žymėti, pvz.: *nervuota* (= *nervinga*) *mokytoja*; *profiliuotas* (= *profilinis*) *mokymas*; *sluoksniuotas* (= *sluoksningas*) *gruntas*, bet *sluoksniuotas pyragas*.

5. Kai kuriais atvejais reikia keisti būdvardžius su priesaga **-tinas** priesagos *-inis* vediniais, pvz.: *dirbtinas* (= *dirbtinis*) *medus*, bet *dirbtinas darbas*, t. y. darbas, kurį reikia daryti; *visuotinas* (= *visuotinis*) *susirinkimas*; *išimtinis* (= *išimtinė*) *priežiūra*; *pakartotinis* (= *pakartotiniai*) *rinkimai*.

6. Vis dar galima išgirsti būdvardžių, sudarytų su neteiktina slaviškos kilmės priesaga **-avas**, pvz.: *ružava* (= *rožinė*; *rausva*) *spalva*; *bordavas* (= *vyšninis*; *tamsiai raudonas*) *švarkas*; *kerzavi* (= *kerziniai*) *batai*.

§ 59. Priesaginiai veiksmažodžiai. Veiksmažodžių priesagos dažniausiai parenkamos taisyklingai, išskyrus *-inėti*, *-dinėti*, *-(i)oti* ir *-avoti* vedinius.

1. Taisytini kai kurie su priesagomis **-inėti**, **-dinėti**, **-(i)oti** sudaryti veiksmažodžiai. Veiksmažodžiai su šiomis priesagomis žymi kartotinį veiksmą, pvz.: *tuometu skaitinėjau laikraščius*; *mergaitė ilgai perrašinėjo pratimą*; *tėvas valandą vežėjo vaiką, kad šis nurimtų*. Nepainiokite priesagas *-inėti*, *-dinėti* turinčių veiksmažodžių, kurie nepabrėžia trukmės, pvz.: *įrodinėti teoremą*; *atsakinėti pamoką*. Reikia keisti su minėtomis priesagomis sudarytus veiksmažodžius, kurie reiškia ne kartotinį, o tęstinį kartinį veiksmą, pvz.: *mane partrenkė mašina, kai pereidinėjau* (= *ėjau*) *per gatvę*. *Penktą žaidimo minutę atrodė, kad jau pralaiminėjame* (= *pralaimime*; *esame bepralaimę*) *rungtynes*.

2. Lietuvių kalbai ypač neteiktini priesagos **-avoti** vediniai, pvz.: *baliavoti* (= *puotauti*; *pokyliauti*; *švęsti*), *bėdavoti* (= *bėdoti*; *skųstis*), *komandavoti* (= *komanduoti*; *įsakinėti*).

§ 60. Priesaginiai prieveiksmiai. Taisytini būdo prieveiksmiai, turintys priesagą **-(i)ai**, padaryti:

• iš būdvardžių su priesaga *-inis*, pvz.: *asmeniniai* (= *āsmeniškai*), *besąlyginiai* (= *besąlygiškai*; *be sąlygų*; *griežtai*), *esminiai* (= *iš esmės*; *iš tiesų*; *iš tikrųjų*), *materialiniai* (= *materialiai*), *principiniai* (= *iš principo*).

Išimtis: ***begaliniai***;

• iš santykinių būdvardžių, turinčių vienaskaitos vyriškosios giminės vardininko galūnę *-is*, o daugiskaitos naudininko *-(i)ams* (pvz., *bejėgis*), pvz.: *bejausmiai* (= *bejausmiškai*; *be jausmo*), *beprasmiai* (= *beprasmiškai*), *betiksliai* (= *betiksliškai*; *be tikslo*), *civiliai* (= *civiliškai*). Bet galima vartoti tokiusrieveksmius: *tylutėliai atsiduso*; *pusdykiai pardavė*; *pokviliai atrodo*; *padalijo apylygiai*.

2.2.2.2.3. Dūriniai

§ 61. Būdingiausias sudurtinių žodžių (dūrinių) darybos klaidos yra šios:

1. Keistini sudurtiniai sutrauktiniai žodžiai, sudaryti iš vieno ar kelių žodžių pradžios ir paskutinio viso žodžio, pvz.: *dietgydytojas* (= *dietologas*), *medsesuo* (= *medicinos sesuo*), *vyrinžinierius* (= *vyriausiasis*; *vyresnysis inžinierius*), *bendragamyklinis* (= *bendrasis, visos gamyklos*), *visaapimantis* (= *visa apimantis*), *visagalintis* (= *visagalis*; *viską galintis*).

2. Kai vienas dėmuo yra tarptautinis, o kitas lietuviškas, taip pat reikia keisti sudurtinį žodį, pvz.: *autodalys* (= *automobilių dalys*)⁹, *elektroenergija* (= *elektros energija*), *radiocentras* (= *radijo centras*), *mikromonė* (= *labai maža įmonė*), *megastiprus* (= *labai stiprus*; *didelio galingumo*), todėl geriau *monospektalis*, o ne *monovaidinimas*, nes abu dėmenys tarptautiniai. Taip pat neteiktini iš tikrinio ir bendrinio daiktavardžio sudaryti įmonių vardai, pvz.: *Lietstatyba*, *Varėngrybas*. Tais atvejais, kai pirmasis dėmuo niekada neina atskiru žodžiu, sudurtinio žodžio negalima pakeisti dvižodžiu junginiu, pvz.: *fotoaparatas*, *mikroautobusas*, *makroekonomika*, *hiperfunkcija*, *agroplėvelė*, *aviakatastrofa*, *ultragarsas*,

⁹ Dėmuo *auto-* lietuvių kalboje vartojamas ne kaip savarankiškas žodis, o tik kaip sudurtinio žodžio dėmuo, pvz., *automagistralė*. Nevartotini dariniai, sudaryti iš *auto-* ir lietuviško žodžio, reiškiančio automobilio dalį ar jam priklausantį daiktą, pvz., ne *autodažai*, bet *automobilių dažai*, tačiau vartotinas sudurtinis žodis *autoservisas*. Jei antrasis dėmuo yra ryškia priesagą turintis veiksmazodinis daiktavardis, reiškiantis veiksmą ar veiksmo vietą, taip pat reikia vartoti dviejų žodžių junginį, pvz., ne *autoplovykla*, bet *automobilių plovykla*.

hidroturbina, audioaparātūra, videokasetė.¹⁰ Apskritai lietuvių kalbai nebūdingi daugiašakniai sudurtiniai žodžiai (sudurtiniai sutrauktiniai dariniai), pvz.: *hidroenergprojektas* (= *hidroenergijos projektas*), *agrozoomokykla* (= *agronomijos ir zootechnikos mokykla*).

3. Neteiktini asmenis reiškiantys priesagos *-ietis* žodžiai, padaryti iš dvižodžių ar keliažodžių gyvenamųjų, darbo vietų, įstaigų, įmonių ar organizacijų pavadinimų, pvz.: *naujavilnietis* (= *Naujosios Vilnios gyventojas*), *vaiknamietis* (= *vaikų namų auklėtinis*) (plačiau žr. § 56 apie priesagą *-ietis*).

4. Suduriant dvi žodžių dalis į vieną žodį, paprastai keičiama antrojo žodžio galūnė. Vyriškoji giminė dažniausiai turi galūnę *-is*, o moteriškoji – *-ė*. Todėl jei antrasis dėmuo yra daiktavardis, reikia keisti jo galūnę, pvz.: *bendraautorius* (= *bendraautoris*), *lengvaatletas* (= *lengvaatletis*), *kilovatvalanda* (= *kilovatvalandė*), *vėjažuvis* (= *vėjažuvė*). Negalima pakeisti kai kurių žodžių galūnės, pvz.: *alyvpalmė, bendraįpėdinis*. Tokiu atveju geriausia vartoti žodžių junginį – *alyvinė palmė; vienas iš įpėdinių*.

5. Nevartotini priesagos *-umas* vediniai iš sudurtinių žodžių. Jie keistini dviem žodžiais ar kitu geresnės sandaros žodžiu, pvz.: *darbaimlumas* (= *darbo imlumas*), *savitvardumas* (= *savitvarda*).

6. Prieveiksmis *pusiau*, įeidamas į žodį kaip sudėtinė dalis, dažniausiai trumpėja, pvz.: *pusvalandis, pusaklis*, nors vartojama *pusiaunaktis, pusiaužiemis*. Todėl reikia keisti dūrinius su pilnu dėmeniu *pusiau*, pvz.: *pusiaukrūmis* (= *puskrūmis*), *pusiaugynėjas* (= *saugas*), *pusiautomatinis* (= *pusautomatis*). Bet teiktini ne visi sudurtiniai žodžiai su dėmesiu *pus*, pvz., dviem žodžiais *pusinė sekcija* keistinas dūrinys *pussekcija*.

7. Kai sudurtinio žodžio pirmasis dėmuo yra prielinksnis, prideda ma kitą giminę, nei buvo pamatiniame žodyje, nurodanti galūnė, pvz.: *pogrupė* (= *pogrupis*), *potekstis* (= *potekstė*). Galūnė keičiasi ir tais atvejais, kai nesiskiria dūrinio ir pamatinio žodžio giminė, pvz.: *skyrius* – *poskyris, nosis* – *panosė, miškas* – *pamiškys; pamiškė*.

¹⁰ Siūloma tarptautinius sudurtinių žodžių dėmenis *auto-* ir *video-* keisti lietuviškais atitikmenimis *garso* ir *vaizdo*, pvz.: *audiokasetė* – *garso kasetė, garsajuostė; videojuosta* – *vaizdo juosta, vaizdajuostė; audioaparātūra* – *garso aparātūra; videoaparātūra* – *vaizdo aparātūra*.

LEKSIKOS IR ŽODŽIŲ DARYBOS PRATIMAI

2.2.1. Raskite tarptautinius žodžius, kurie turi lietuviškus atitikmenis.

A. Absurdas, adresas, akcentuoti, akcija, baritonas, chaosas, charakteris, debatai, defektas, dekolė, demokratas, dempingas, drakonas, egoistas, ekstraktas, ekskursija, eksperimentas, epopėja, evoliucija, fantazuoti, filologija, flora, fauna, frazė, geometrija, gigantas, harmoningas, incidentas, infekcija, insulinas, intensyvus, intriga, jubiliasas, juristas, kanceliarija, kapišonas, komfortabilus, konfliktas, konkurentas, konkursas, kontaktas, kontrastas, kotletas, kriminalas, kritika, legalus, lyderis, limfocitas, meridianas, milimetras, moralė, parabolė, periodas, prioritetas, progresas, realybė, registratūra, resursai, rezervas, reziumė, serenada, stimulus, tolerancija, universalus.

B. Adekvatus, absorbuoti, absoliučiai, aparatas, aristokratija, deficitas, degustuoti, deleguoti, devizas, dezertyras, distancija, egzistuoti, elektra, etninis, faktorius, funikulierius, galaktika, garantuoti, gladiolė, instrumentas, karbonadas, komandiruotė, komfortas, kontinentas, kontraktas, konvulsijos, kursorius, landšaftas, likviduoti, masė, melodija, niša, opera, optimalus, panika, pauzė, poliklinika, realizuoti, represuoti, respektabilus, retorika, sanitaras, sistemingai, specialiai, specifinis, štrichas, universitetas, vaflis, variantas, vulkanas.

2.2.2. Iš šių skolinių išrinkite nevartotinus (t. y. svetimybės) ir pasakykite jų lietuviškus atitikmenis (§ 45).

A. Agrastas, alapas, alyva, arbata, asilas, asiūklis, baranka, batas, beždžionė, blynas, blogas, cielas, daboti, dėdė, dėžė, gandras, garstyčia, grybas, kambarys, karalius, kalakutas, kaminas, karpis, katilas, kavonės, knyga, kopūstas, lelija, liūtas, mėsa, meška, ola, pyragas, popierius, ryzas, rūmas, sakalas, sijonas, seimas, smuikas, spinta, šalikas, šeškas, šiupeliukas, žilka.

B. Aliejus, amatas, bačka, baravykas, blūdyti, bravoras, bulvė, daboکلė, grikis, guzas, kaladė, kanapė, kantas, kardas, kermošius, knopkė, kolyti, košė, lastai, lėlė, miestas, morka, plyta, ploščius, ryžas, skarda, šniūrelis, ūsai.

2.2.3. Suskirstykite pateiktus žodžius į 1) vartotinus skolinius, 2) nevartotinus skolinius, 3) semantizmus ir 4) vertalus.

B. Kompromisas, kopyraitas, fenas, žinoti, grubus, blicas, pastato stovis, lygsvara, absoliutus, neužilgo, autodetailingas, balkis, gerbūvis, man nieko nesigauna, čili, pašvęsti gyvenimą, dezertyras, išsireiškimas, vienok, kaip sykis, kažkada tai, bukeris, fakelas, fundatorius.

2.2.4. Pateikite pavyzdžių su šiais tarptautiniais žodžiais (atlikdami užduotį naudokitės „Tarptautinių žodžių žodynu“).

B. Abonentas – abonementas, afektas – efektas, efektingas – efektyvus, formacija – farmacija, kompanija – kampanija, kompleksas – komplektas, kritinis – kritiškas, magistratūra – magistrantūra, pastilė – postilė, šriftas – šifras.

2.2.5. Pateikite tarptautinių žodžių ir svetimybų lietuviškus atitikmenis (naudokitės informacija, pateikta Valstybinės lietuvių kalbos komisijos interneto svetainėje www.vlkk.lt/konsultacijos, taip pat žr. § 45).

B. 1. Plataus vartojimo prekes gaminantys gigantai sponsorystę sieja bizniu. 2. Kornfleiksai – gera dienos pradžia. 3. Ryte ofiso sekretorė pasigedo ne tik laptopo, printerio, bet ir smulkmenų: koreguoklio, markerio. 4. Nacionalinę modernaus šokio fiestą vainikavo grandiozinis fejerverkas. 5. Eime pažaisti pulo. 6. Šeštadienį vyks vindserfingo varžybos. 7. Mėgstu važiuodamas į paskaitas pasiimti plejerį. 8. Dokumentą Mantas nuskanavo skeneriu. 9. Po penkių minučių talblo pamatysite mačo rezultatus. 10. Suvėlė ir taip pastirusią naujoko šėveliūrą. 11. Keptos arba virtos pieniškos dešrelės su „fri“ bulvėmis. 12. Prieš 15 metų pradėjo rinkti alaus skardines, padėkliukus, bokalus, kitus aksesuarus, periodinius leidinius apie alų. 13. Bendras fiskalinis deficitas bus apie 1,5 proc. 14. Jo nuomone, monetarinėje politikoje bankų sistemoje neturėtų būti imtasi kokių nors esminių pertvarkų. 15. LTV siūlo kino juostą apie bulterjerą, mąstantį šunį, kurio mintys, deja, labai tolimos tradiciniam „žmogaus draugo“ imidžui. 16. Jos buvęs bosas Bilas, kaip pasirodo baigiamajame dramatiškame pokalbyje su juo, nori ją įtikinti: tu esi ir lieki tik kileris. 17. Policija gali jus nubausti, nes parkuojate ne pagal taisykles. 18. Taip jau susiklostė jų-dviejų keliai, kurie gal ir nėjo paraleliai, bet ir nesikirto. 19. Išdervavo savo perdžiūvusias valtis ir pasiekdavo kontinentą kada panorėję.

2.2.6. Raskite vertalus ir juos pataisykite (§ 45).

A. 1. Tačiau negalima išleisti iš akių, jog krikščioniškas domėjimasis civilizacija visuomet netvirtas. 2. Gi neužbaigtos bylos, matomai, buvo nutraukiamos pirmoje eilėje. 3. Politinės partijos atkakliai siekia įtakoti visuomenės informavimo priemones. 4. Vis tik pareigūno iššaukiantis elgesys nebuvo apsvarstytas. 5. Grūdinkimės, pakol sveiki esame. 6. Nekurie moksleiviai nesugeba savistoviai ruošti namų darbų.

B. 1. Tam tikrais momentais išrodo, kad kažkas tai tvyro ore. 2. Amerikos įstatymdavystė laikosi pažiūros nesikišti į moralinius dalykus. 3. Nežiūrint į tai, kad kalbėtojas yra puikus oratorius, jo kreipimosi keletas išsireiškimų tikrai nepapuošė. 4. Abu vyrai prityrę agronomai, atkaklūs, išradingi. 5. Nebeišlaikiau lygsvaros ir nugriuvau. 6. Gal kažkas tai galėtų laisvanoriškai sutvarkyti aplinką? 7. Tuoju pat galėtume viską parduoti, vienok viską spręsti reikia dalykiškai ir gerai apgalvoti. 8. Šeimos gerbūvis priklauso ne tik nuo didelių pajamų, bet ir nuo tarpusavio sutarimo. 9. Prie ko čia aš?! Aš visai nekaltas! 10. Kas link mokslų, tai apie juos nenoriu nė girdėti. 11. Jis ant tiek išsigando, kad net patyrė lengvą šoką, o to pasėkoje sulėtėjo širdies darbas. 12. Direktorius dabar pas save, galite užėti. 13. Pasirodo, šie žodžiai įtakojo visą likusį jo gyvenimą. 14. Autorius poetizuoja savistovią asmenybę. 15. Kiekvieną žmogų supa taip vadinama intymioji zona. 16. Tokios politikos pasėka – gerokai nusurdęs valstybės biudžetas.

2.2.7. Raskite semantizmus, t. y. sakinius, kuriuose paryškinti žodžiai pavartoti svetimais reikšmėmis (§ 45). Pataisykite juos.

A.

1. a) Žmogaus pareiga yra gerai **užlaikyti** šventovę.
- b) Todėl **užlaikyti** jo nė nereikia, jis pats iki išnaktų užsisėdi ką nors knypuriuodamas.
- c) Dauguma traktorių **užlaikyti** nuo kolūkių laikų arba 15–20 metų senumo atvežti iš Vakarų.
- d) Nesuprantu, kam šovė į galvą mintis **užlaikyti** pensijas.
- e) Labai svarbu savo regione kuo ilgiau **užlaikyti** turistą, tai svarbu šalies ekonomikai.
- f) Ji norėjo skaityti, dainuoti, gražiai ir švariai rengtis, namus **užlaikyti**.

2. a) Istorikų nuomonė **vieninga**.
- b) Labiausiai pabrango bendrovės „Rusijos **vieninga** energetikos sistema“ vertybiniai popieriai.
- c) Lietuvos Respublikoje kuriama **vieninga** paminklosaugos valdymo sistema.
- d) Liberalų sąjunga šiuo metu nėra tvirta ir **vieninga**.
- e) Geros mokyklos bendruomenė – **vieninga**.
- f) Iki šiol nėra sudaryta **vieninga** aukščiausioji rinkimų institucija.
- g) Šiuo įstatymu yra sukurta **vieninga** mokesčių sistema.
- h) Visi vėl pasijuto **vieninga** šeima.
- i) Bus organizuojamas viešas akcijų pardavimas **vieninga** kaina.
3. a) Buvo tikima gydomąja vandens, šventų upių, rasos galia, **ypatingai** tautosakoje.
- b) Prisiminė dar iš Lietuvos atsivežto naminio senelio vyno butelį, kurį slėpė **ypatingai** progai.
- c) Laikas slinko **ypatingai** greitai, lygiai taip pat, kaip tada.
- d) Niekas nekeiksnijo ir neišjuokė jo kūrinų, bet niekas **ypatingai** ir negyrė.
- e) Kaip liudija jo žudikai, tai patvirtina jį priklausius **ypatingai** žmonių grupei.
- f) Ankstyva vaikystė **ypatingai** yra pilna tokių įspūdžių.
4. a) Buvo problemų **įsirašyti** į traukinį net su bilietais.
- b) Dabar iškilo antras uždavinys – padidinti gamybos potencialą, **įsirašyti** į rinką.
- c) Pageidaujamų dainų kompaktinį diską galima **įsirašyti** ir už devynis, ir už penkiolika litų.
- d) Pergalę naujajame čempionate į savo sąskaitą galėjo **įsirašyti** ir „Sakalai“.
- e) Ne viską būtina **įsirašyti** į sąsiuvinį.
5. a) **Tamprus** saitas su gamta įveda dar vieną labai svarbią temą moterų poezijoje.
- b) Nustatytas **tamprus** atvirkštinis ryšys tarp indekso S reikšmių ir ankstyvojo derliaus kiekio.

c) Šuns galūnės labai proporcingos, žvilgsnis aiškus, pilvas apvalus, **tamprus**, nenudrībęs.

d) Jo kėbului panaudotas **tamprus** plienas, dėl to apie 80 proc. padidėjo standumas.

6. a) Žurnalo tikrasis savininkas **tūlas** A. Petraitis išmetė „Veido“ kūrėją ir redaktorių iš darbo.

b) Apstu įvairiausių problemų, bet **tūlas** amerikietis jų nepastebi.

c) Pirmajame straipsnyje minimas geras vyras – **tūlas** A. Kliorė.

d) O gal kartais atlygis būna toks, kad **tūlas** daktaras ryžtasi aukoti savo gerą vardą.

e) Kartais dvasias iškvieisti moka **tūlas** žemaitis, tarnaujantis samdiniu.

7. a) Kokia **plonybė** tos mergelės.

b) Vaikas labai mėgsta žodžių žaismą, įvairiausias **plonybes**, nevienareikšmius žodžius.

c) Kaunietė advokatė teigė į **plonybes** nesigilinsi.

8. a) Pirkdami pažiūrėkite, ar nepažeistas maisto prekių **įpakavimas**.

b) Siuntinio **įpakavimas** apsiuvant audeklu (be audeklo vertės) kainuoja 10 Lt.

c) Dažniausiai **įpakavimas** būna ryškesnis už gyvas gėles.

d) Ne visų šokoladų **įpakavimas** gaminamas užsienyje.

e) Lietuviškų kompotų **įpakavimas** nelabai patrauklus.

9. a) Iš muitinės bus **išieškotas** ir žyminis 150 tūkst. litų mokestis.

b) Žodžio ir muzikos ryšys buvo gerai **išieškotas**.

c) Veikalai yra labai spalvingi, įdomūs, nepaprastai **išieškotas** jų ritmas, tembrai...

d) Visas miškas **išieškotas** – niekur nėra.

10. a) Vilniuje buvo leidžiama **eilė** žurnalų.

b) Gal nors Kalėdų rytą **eilė** prie klausyklos bus ilgesnė už šiandienos eilutę.

c) Visa **eilė** užsienio ir tarptautinių organizacijų apklausė įvairių šalių žmones.

- d) Tada ant jo sumūrijama viena **eilė** paprastų molinių plytų.
 e) Tuomet atėjo mano **eilė** susikrimtus linguoti galva.

11. a) Ar nebūna bandymų rinkimų kampanijos metu **papirkti** spaudą?
 b) Merginas dainininkas turės **papirkti** asmeniniu žavesiu.
 c) Griežtas, bet teisingas šuo. **Papirkti** galima tik labai dideliu kaulu.
 d) Jus gali mėginti **papirkti** gražiais pažadais, įdomiu pasiūlymu.
 e) Jaunuoliai stengėsi pranokti vieni kitus, savo sąmoju ir šaunumu bandė **papirkti** publiką.

12. a) Nekilnojamojo turto vertinimas – sritis, kurioje **persipina** daugelio valstybės institucijų veikla.
 b) Šioje šventėje glaudžiai **persipina** religija ir senieji papročiai.
 c) Tarnystė dievams visur **persipina** su tikrove ir net ją užtemdo.
 d) Audinyje raudoni siūlai **persipina** su mėlynais ir pilkais.
 e) Sesė moka labai greitai **persipinti** savo kasas.

13. a) Tvarkos pradžia yra **betvarkė**.
 b) Užsienio apyvartos, žaliavų apribojimai ir bankų **betvarkė** lėmė vis didėjančius mūsų ekonomikos sutrikimus.
 c) Žemė buvo dyka ir **betvarkė**, tik Dievo dvasia pleveno viršum vandenų.
 d) Gėdinga **betvarkė** prie valstybės sienų ir muitinėse.

14. a) Jie tegali nurodyti principus, kurie turėtų **apspręsti** aplinkos mokomosios medžiagos pasirinkimą.
 b) Darbuotojui mokamo darbo užmokesčio dydį turi **apspręsti** darbo rinka ir jo derybos su darbdaviu.
 c) Moters pasirinkimą gali **apspręsti** jos požiūris į šeimą.
 d) Ne gyvenamoji vieta turėtų **apspręsti** žmogaus pareigą savo kraštui.

15. a) Apdžiūvusį trynį užpilkite šaltu vandeniu ir po kelių valandų jis bus kaip **šviežias**.
 b) **Šviežias** oras reikalingas ne tik vištai.
 c) Jeigu numatoma žvėris skaičiuoti pagal pėdsakus, reikia palaukti, kol iškris **šviežias** sniegas.

- d) Baravykus šaldo, voveraites eksportuoja **šviežias**.
- e) Išsimiegojusios ir atsigavusios merginos veidas vėl buvo **šviežias**.
- f) Nusipirk visus tos dienos laikraščius, kuriuose aprašytas **šviežias** nusikaltimas.
- g) Gerai gydo įsisenėjusias ir **šviežias** žaizdas, stabdo kraujavimą.

B.

16. a) Sutemus prekybinėse gatvėse langai, vitrinos turi būti **apšviesti**.

b) Atsiųsk, Viešpatie, Šventosios dvasios dovanų mūsų protui **apšviesti**.

c) Vilniuje, prie televizijos bokšto, visiškai rimtai pareikalavo **apšviesti** fotojuostą.

d) Bandydavau draugelį nors kiek „**apšviesti**“, bet jis tik nepatikliai šypsodavosi.

e) Trumpomis žiemos dienomis akvariumą reikia **apšviesti** dienos šviesos lempomis ne mažiau kaip 4–5 valandas.

f) Ar tai ne pasityčiojimas iš vyskupo M. Valančiaus pastangų **apšviesti** ir išblaivinti lietuvius?!

g) Kol visi sugrįš, krikštamotė skuba **apšviesti** Sigutę: – Ar žinai, ką apie tavo kaimynę šneka?

i) Nežinau dabartinių kainų, gal gali **apšviesti**.

17. a) Aparatu galima naudotis namie ir **apsieiti** be brangių vaistų.

b) Manau, kad galėčiau **apsieiti** be jo pagalbos.

c) Su tokiais ponais reikia **apsieiti** kaip su ligoniais.

d) Galima **apsieiti** ir be muilo: tam tinka kviečių sėlenos, išmirkytos vandenyje.

e) Su šventa ugnele jis irgi mokėjo pagarbiai **apsieiti**: mokėjo ją pagarbinti.

f) Dažnai garso operatoriai tiesiog nemoka **apsieiti** su garsu.

g) Gal tai bus akstinas maloniau **apsieiti** su kitais?

h) Žmogus gali **apsieiti** be daug ko, o be žmogaus – niekada.

18. a) Labai stengiausi, kad būtų **išleisti** Mykolo Riomerio atsiminimai.

b) Sėkla sudžiūvusi, todėl net derlingiausioje dirvoje negebės **išleisti** daigelio.

- c) Ketinama **išleisti** darbuotoją nemokamų atostogų.
- d) Ūkininkai laikė garbe **išleisti** dukterį už gero meistro.
- e) Kompanija ketina jau šiemet **išleisti** naują kremą jautriai odai.

19. a) Visos tvoros apipustytos. Visi keliai ir takai **užnešti**.
- b) Ten plaukti rizikinga – gali **užnešti** ant seklumos.
  - c) Kryžius buvo per sunkus, kad Jėzus vienas galėtų **užnešti** jį į Golgotos kalno viršūnę.
  - d) XVIII amžiaus pabaigoje **užnešti** smėliu Karvaičiai, Senųjų Naglių gyvenvietė.
  - e) Aš sumokėsiu. Galėsite vėliau man pinigų **užnešti**.

20. a) Nebūtinai susilenkęs turi vaikščioti, galima šiek tiek atsitiesti ir galvą **pakelti**.
- b) Jis nenori prieš tėvus rankos **pakelti**.
  - c) Laikraštis įgytų teisę 20 proc. **pakelti** reklamos kainas.
  - d) O aš nežinosiu, už ką ir tostą **pakelti**.
  - e) Dirvonskių šeimynai užtenka laiko **pakelti** akis į dangų.
  - f) Mėgink **pakelti** akmeninę laisvės naštą.
  - g) Darbuotojos buvo užsiėmusios ir nesiteikė **pakelti** bylos, kad peržiūrėtų dokumentus.
  - h) **Pakelti** dvasines kančias būna kur kas sunkiau nei fizines.
  - i) Kunigaikštis pasiryžo **pakelti** ginklą prieš kryžiuočius.

21. a) Lietuvoje **bendrai** neretai susitinku su žmonėmis, kurie nesidomi tuo, kas vyksta už Lietuvos.
- b) Pirmieji paklūsta **bendrai** tėkmei, plaukia pasroviui. Antrieji jų sąskaita susižeria didelius pinigus.
  - c) Šie pinigai motutei išmokami neatsižvelgiant į tai, ar motutė **bendrai** ar atskirai gyvena.
  - d) Amerikoje literatūra (ir **bendrai** dvasinėmis vertybėmis) domisi tik mažytė mokinių dalis.
  - e) Vis dėlto pradžioje labai **bendrai** galima teigti, jog frazė „žiūrėk ir suprasi“ leidžia suvokti, ką mes darom.
  - f) Dabar matyti, kas išliko ir iki šiol tebėra svarbu – **bendrai** paėmus, tai funkcinės bei struktūrinės pakraipos darbai.

22. a) Jo piešiniai vos iš kelių štrichų, bet išraiškingi ir **išbaigti**.
 b) Kartais įgūdžiai įveikia mane: norisi viską **išbaigti** iki galo, profesionaliai.
 c) Teiginys, nors ir paradoksalus, bet teisingas ir reikalingas norint **išbaigti** mano dėstomą mintį.
 d) Ir jie jau **išbaigė** visas grūdų atsargas.

23. a) Kaip nesunku pastebėti, **gaunasi** gana rišli, glausta įvykių raidos schemelė.
 b) Bet pašalpos dydis **gaunasi** juokingai mažas – tik 3,74 Lt.
 c) Taip ir **gaunasi** užburtas ratas.
 d) Turėjome bėgti į buvusios stovyklos pakraštį, kur siūravo lieknų beržiukų grupelė, iš ten **gautis** į mišką ir tą laiką, kai čia virs mūšis, ištūnoti krūme.
 e) Atostogomis senųjų kalbos klaidų grįžimo nepateisinsi, – jos pradėjo **gautis** gerokai anksčiau.
 f) Ligonis jau pradėjo **gautis**.

24. a) Tokių žmonių **išdirbti** sklypelio už buteliuką jau neprisiprašysi.
 b) Kaip sakoma, darbe gali **išdirbti** tik iki pirmos algos.
 c) Kartojimas yra svarbi skaitymo technikai **išdirbti** priemonė.
 d) Kartais tekdavo per parą **išdirbti** po keliolika valandų.
 e) Lietuviai Lenkijoje galėjo **išdirbti** bebrų, vilkų, lūšių, ūdrų, sabalų ir kiaunių kailiukus.
 f) Štai mano keliai, kuriais aš eisiu, ir štai mano **išdirbti** planai, kuriuos aš realizuosiu.

25. a) Tau tik pačiai rūpėjo būti **matomai**.
 b) **Matomai** ateityje bus priimti teisės aktai, kurie reglamentuos šiuos klausimus.
 c) Ne pyragai, **matomai**, ir naujoje vietoje.

26. a) Demokratai yra už viešumą, negerovių šalinimą, tačiau mano, jog negalima **perlenkti** lazdos ir įžeisti žmogaus orumo.
 b) Banknotai buvo **perlenkti** per pusę.

- c) Servetėlę galite pasitiesti ant kelių. Jeigu ji didelė, galite **perlenkti** per pusę.
- d) Norint gauti tiesę a, statmeną į tiesę b, reikia popieriaus lapą **perlenkti** taip, kad tiesės b abi dalys sutaptų.
- e) Tai mes primetam visiems savo instinktus. Vis dėlto ir čia nereikia **perlenkti** – gyvulys yra tik gyvulys.

27. a) Visus aštrius instrumentus leidžiama **pernešti** tik apsauginiuose dėkluose.
- b) Velionio, kilusio iš Simno ūkininkų šeimos, širdžiai teko **pernešti** 1951–1959 m. Sibiro tremtį.
- c) Dabar žinoma, kad ir erkės lerva, ir limfa gali **pernešti** šios ligos sukėlėjus.
- d) Po sočių pietų tuos prakeiktus akmenis reikės **pernešti** atgal ir tvarkingai sukrauti.
- e) Tavęs aš prašysiu nelieti ašarų, ramiai ir kantriai **pernešti** visus skausmus, kartais pasimelsti.
- f) Nežinodami pasisėmėme keleriems metams jėgos **pernešti** žiaurias laikumas.

28. a) Poetas nori dirbti, rašyti, laukia, kad greičiau baigtųsi karas, nori jį **pergyventi**.
- b) Mes **pergyvenom** du pasaulinius karus.
- c) Kiek nežinios, pasimetimo, gėdos turėjo **pergyventi** narkomanų artimieji.
- d) Tautai, kaip ir žmogui, lengviau **pergyventi** nelaimę, kai kalta ne ji pati.
- e) Ką daryti, kad žmonija sugebėtų **pergyventi** žvaigždes.
- f) Vaikui teko **pergyventi** visą vienatvės siaubą.
- g) Pasyvumą skatino ir inteligentijos **pergyventi** smūgiai.

29. a) Nutarė nusipirkti dar vieną butelį degtinės ir dar kiek **pašvęsti**.
- b) Juozas Mikėnas galutinai pasiryžta **pašvęsti** gyvenimą skulptūrai.
- c) Nesu tas žmogus, kuris visą gyvenimą galėtų **pašvęsti** aplinkosau-gai.
- d) Verta **pašvęsti** keletą valandų ir pasiklausyti, ką apie Jurgį Baltrušaitį kalbės profesoriai.

- e) Buvo metų, kai aš norėjau tau **pašvesti** savo gyvenimą.
 f) Girininkijos darbuotojai nerūko, susirenka draugėn **pašvesti**, pabendrauti su šeimomis.

- 30. a)** Labai sunku apginti vartotoją, kai rinkos elementai tik **randasi**.
 b) Iš kur pajūrio valstybėje Lietuvoje **randasi** alpinistų?
 c) Išvažiavome ieškoti žymiojo alaus baro „Pas Aleksandrą“, deja, nė vienas nežinojo, kur jis **randasi**.
 d) Ar galėtumėt paaiškinti, iš kur **randasi** tas skausmas ir ilgesys jūsų kūryboje.
 e) Dabar mano paveikslai **randasi** Vilniaus Dailės muziejaus saugyklose.
 f) Jo priešininkų, atrodo, **randasi** vis daugiau.

- 31. a)** Vietoj atsakymo išgirdau klyksmą: „**Sekantis!**..“
 b) Nieko nesuvokiantis apie verslą, **sekantis** beviltiškas pasakas žmogus susilaukė audringo pritarimo.
 c) Sėdėjo laukdamas, kada išnyks prieblandos gaubiamas rūšys ir siaubo pasakas **sekantis** diakonas, kada pasimatys kokia pieva, upelis, javų laukas.
 d) **Sekantis** etapas – atliekų rinkimas, rūšiavimas.
 e) Vyras, **sekantis** jos pėdomis, pažastyje turėjo pasikišęs laikraštį.

- 32. a)** Pakeliui stabtelėjome tame mieste, kuris man tarsi **gimtasis**.
 b) Pasaulio čempiono **gimtasis** baseinas – „Traktor“– gali didžiutis juo.
 c) Išgyvendami nostalgiją, bėgliai labai baiminosi, kad **gimtasis** jų tėvų žodis ir ugniavietės šiluma nenugrimztų užmarštin.
 d) Gimtinės miškų ilgesys kaip ir paukštį **gimtasis** lizdas dažną miškininką labiausiai traukia.
 e) Šiuo metu aš vėl važiuoju į „Stary“ teatrą Krokuvoje. Tai mano **gimtasis** teatras, ten daugiausia režisuoju.

- 33. a)** Vaike, čia ypatingi akiniai. Juos visada **užsidedu**, kai kalbu su melagiu.
 b) Tuoj bus **uždėta** grožio karalienės karūna.
 c) Jei rytą jaučiuosi agresyvus, **užsidedu** ryškią peteliškę.

- d) Jei turiu laiko, prieš miegą **užsidedu** ausines ir įsijungiu grotuvą.
 e) Pasitaiko, kad prekybininkai **užsideda** didesnę nei 25 proc. antkainį.
 f) Žemę sukausto gruodas, ant sniego **užsideda** ledo pluta.
 g) Apeiginių šokių metu vienuoliai **užsideda** alegoriškas kaukes.
 h) Milda apsivelka paltuką, **užsideda** kailinę, sesers išaugtą kepurę.

2.2.8. Ištaisykite sakinius ir nurodykite leksikos klaidų rūšis (§ 45–47).

B. 1. Pasiėmiau savo organaizerį ir pasižymėjau markeriu svarbiausius dienos darbus. 2. Viršininkas šiandien neatėjo į darbą, matomai, susirgo. 3. Nekurie darbuotojai neužilgo turės laisvanoriškai išeiti iš darbo. 4. Mėnesio darbų planas įvykdytas pilnai. 5. Aš savistoviai gyvenu jau nuo šešiolikos metų. 6. Noriu tarti didelį acių mamoms, pašventusioms savo gyvenimą vaikams. 7. Tyrimas būtinas, kad perspėtume ligą. 8. Praėjimo nėra. 9. Mūsų naujieji įrenginiai dirba puikiai. 10. Šalies įstatymdaviai kartais priima sau palankius įstatymus. 11. Mačiau, kaip kažkoks tai žmogus lipo per tvorą. 12. Kiekvieną pavasarį, kaip taisyklė, susergu gripu. 13. Naujame name dar nepajungta elektra ir šildymas. 14. Jis netgi savo gyvybę statė į pavojų dėl manęs. 15. Straipsnis žurnale bus patalpintas po mėnesio. 16. Nutariau persivesti į kitą fakultetą. 17. Pasiėmiau laptopą ir nuskubėjau į preskonferenciją. 18. Kas liečia mano sąžinę, tai ji rami. 19. Vakarėlyje ji vedė save labai iššaukiančiai. 20. Jaunystėje labai gerai žinojau lenkų kalbą. 21. Skaitytoją paperka herojės naivumas. 22. Savalaikis ligos diagnozavimas palengvina gydymą. 23. Realybė suvokiama pojūčių pagalba. 24. Aš pilnai išklausiau darbo saugos instruktažą. 25. Skaičiavimuose įsivėlė grubi klaida. 26. Visą vakarą žaidėme boulingą. 27. Direktoriui teko nešti atsakomybę už padarytus nuostolius. 28. Kaip nekeista, melas išaiškėjo.

2.2.9. Ištaisykite sakinius.

B. 1. Mano paskaičiavimais, pilnas išaugs 2 procentais. 2. Atvežė gerų prekių, gi aš kaip sykis neturiu pinigų. 3. Pasakydamas tiesą truputį perlenkiau lazda. 4. Disketėje neberadau reikalingo failo ir visos direktorijos. 5. Iškilus neišlumams, reikėjo pakelti bylą ir peržiūrėti dar kartą. 6. Visi „Žalgirio“ fanai sirgo už komandą. 7. Vairuotojas buvo pagautas neblaiviamame stovyje. 8. Ant grilio pasikepiau dešrelių.

9. Automobilį pirkau lizingu. 10. Šiandien užvežė naujų prekių, todėl, kai atleisiu klientą, lėksiu apsipirkti. 11. Visi labai pergyvenome dėl nepasisekusio renginio. 12. Kas čia per išsireiškimas? 13. Kai pareisi namo, pamajakink. 14. Kaip norėčiau nukeliauti į Šiaurės polių! 15. Mano printerio toneris pasibaigė. 16. Mano rašto darbas užskaitytas. 17. Štai, pažvelk, kokie neišpasakyto grožio kalnai! 18. Rytoj kolis, todėl prisidariau špargalių. 19. Po mėnesio išmokome teisingai kirčiuoti. 20. Šiandien pravažiavome 100 kilometrų. 21. Tūlas lietuvis nusipirko prabangiausią automobilį. 22. Tai korupcijos išdava. 23. Vakar Jonas man prisipažino meilėje. 24. Jurgis apsidėdė su penkeriais metais vyresne Elena. 26. Dirbu sekretorės pareigose. 27. Į šitą klausimą neatsakysiu, klauskite sekantį. 28. Suvesk tekstą kompiuteriu. 29. Dirbk, kas priguli, nesizvalgyk. 30. Šiandien pas mus pastatė elektros skaitliuką. 31. Ši gydymo įstaiga man ne prie širdies: gydytojai grubūs ir nemandagūs. 32. Gliukozamino sulfato maisto papildas dėka jį vėl gyvena normalų gyvenimą, o skausmas ir diskomfortas liko praityje. 33. Kai nuspręsite naudoti seleną, įsitikinkite, kad perkate organinio seleno preparatus.

2.2.10. Ištaisykite sakinius; paaiškinkite, kaip reikia keisti naujuosius skolinius.

B. 1. Vilniaus oro uosto duty-free parduotuvėje kai kurių prekių kainos yra aukštesnės negu pačiame Vilniuje. 2. Stambi second hand prekybos firma parduoda vokiškus dėvėtus rūbus. 3. Konferenciją moderavo Lenkijos mokslininkas. 4. Seniems, nereikalingiems dokumentams naikinti buvo nupirkta šrederis. 5. Hakeriai atsirado Amerikoje beveik tuo pat metu, kai pasaulį išvydo pirmasis personalinis kompiuteris. 6. Nuo pirmųjų hospisų prasideda visuomeninis judėjimas kaip atsakas dehumanizuotai medicinai ir mirties ignoravimui. 7. Gal kam įdomu išgirsti, iš kur kilęs tas keistas barbekiu pavadinimas ir kepimo būdas? 8. Laimas auga tropikuose ir mėgstamas vartoti tų šalių nacionalinėse virtuvėse. 9. Telešopingas – ateities prekyba. 10. Būtina išsivalyti ir tarpdančius, tam skirti flosai ir krapštukai. 11. Anksčiau jie vadinosi kinofikatoriais, dabar – distributoriais. 12. Kai turi tokį helperį, jau tampa nepriklausomas, gali neriboti savo poreikių, norų; helperis pakeičia tau ar rankas, ar kojas. 13. Kastingas gali būti pamatas, ant kurio statysi savo modelio, aktorės ar šokėjos karjerą. 14. Lietuvių dizainerių butikas. 15. G. Cloony namai, aptverti elektronine tvora,

stovi ant staus skardžio, todėl nelengvai pasiekiami net įkyriausiems paparaciams. 16. Sneikai prie alaus. 17. Mokytojas ėmė statyti jau ne spektaklius, o tik „scenas“ – Europoje tai vadinama *workshops*. 18. Žinoma, aktyviausi kaip visuomet yra tyneidžeriai. 19. Ir nors lietuviai klipmeikeriai ne visuomet turi naujausios technikos, drąsiai drįstu pareikšti, kad niekuo nenusileidžia MTV produkcijai. 20. Darbo dedlains – sausio 10 d. 21. Reklaminiai baneriai – tai vienas iš geriausių būdų parodyti Jūsų kompaniją internete. 22. Lietuviams nepavyko prasibrauti į playoffus. 23. Tarp jaunimo populiarus pyrsingas – auskarų pribadyta į visas veido vietas, nesvarbu – vaikas ar mergina. 24. Galima pasirinkti švelnų pilingą su vos juntamais grūdėliais. 25. Ekskliuzyviųjų prekių parduotuvė. 26. 1932-ųjų rimeikas pasakoja apie gangsterio Tonio Montanos (Al Pacino) ir jo artimo draugo Menio Rei pabėgimą į Majamį. 27. Ofšorinių įmonių rūšys ir įstatinis kapitalas. 28. Automarkete jūs greitai parduosite ar nusipirksite automobilį.

2.2.11. Raskite netaisyklingos darybos priešdėlių vedinius ir juos pakeiskite teiktiniais žodžiais (§ 52–53).

A. 1. Prie parduotuvės būriavosi būrelis bedarbių, diskutuojančių apie didžiulę bedarbystę Lietuvoje, betvarkę aukščiausiuose valdžios sluoksniuose ir sunkų gyvenimą. 2. Tik šiandien man daėjo, ką jis vakar kalbėjo apie direktorių. 3. Dar šiame pareiškime turi parašyti savo pavardę ir vardą. 4. Kas apmokė šiuos studentus? 5. Nustebau, kad Jonas po dešimties darbo metų apleido klestinčią firmą. 6. Prašyčiau atžymėti mano taloną. 7. Penktos klasės mokytoja sugeba apjungti visus mokinius. 8. Ligoniuui rekomenduojama gerti nudruskintą vandenį. 9. Ponudegiminiai randai lieka visam gyvenimui. 10. Jovita visą mėnesį prisilaikė dietos. 11. Bendrosios praktikos gydytojas davė nukreipimą pas okulistą. 12. Mokytoja ekspertė paruošė teminį matematikos kurso išplanavimą.

B. 1. Anksčiau žmonės buvo įpratę prie visokių nedateklių. 2. Užsiųpę pilną baką benzino, vyrai pasuko Molėtų link. 3. Apšildymo sezonu reikia daug pinigų išleisti mokesčiams. 4. Dėl skolų visam namui atjungė elektros tiekimą. 5. Pasijdomauk, kiek kainuoja šis megztinis. 6. Nėra lengva per trumpą laiką išgauti norimą efektą. 7. Kariai sėkmingai užbaigė kovą. 8. Gamindama valgį Jolita visada atmatuoja produktų porcijas. 9. A. Petraitis su P. Antanaičiu sudarė beteterminę

nuomos sutartį. 10. Neužmetinėk to, kas jau buvo seniai. 11. Be galo padidėjo kainos už vandens pašildymą. 12. Draudimo išmokėjimo skyrius. 13. Pravažiavimo bilietai studentams parduodami su 80 proc. nuolaida. 14. Raštai nukopijuoti ir užtvirtinti antstolių, bet labai prastos kokybės. 15. Atvykite ir sudalyvaukite mūsų žaidime! 16. Garantinis ir pogarantinis aptarnavimas. 17. Nebegalite pakęsti dūmų, blogo kvapo ir betvarkės virtuvėje, o Jūsų šeima lieka nepatenkinta po eilinės vakarienės? Pristatome išeitį – naująjį garų puodą. 18. Nacionalinė teismų administracija paskaičiavo, kad dėl nepagrįstai sumažintų atlyginimų apygardų ir apeliacinio teismo teisėjai patyrė net 130 mln. litų nuostolių. 19. Tai gali būti traktuojama kaip užslėpta reklama.

2.2.12. Kur reikia, įrašykite tinkamą priešdėlį (§ 52–53).

A. 1. Ar šioje parduotuvėje _pakuojamos dovanos? 2. Vertintojų komisija atidžiai _klausė mokinių deklamuojamus eilėraščius. 3. Jau turi prasidėti spektaklis, bet į salę žiūrovai dar ne_leidžiami. 4. Už tokį _sižengimą gresia mirties bausmė. 5. Žiūrėjau _garsį kino filmą. 6. Miesto meras tuoj įsikurs neseniai _restauruotame name. 7. Nemėgstu būti _naudojamas darbdavio. 8. Ar žinote, kiek per metus visame pasaulyje _gaunama naftos? 9. Ar _lipsite kitoje stotelėje? 10. Kristina norėjo _dalyvauti Dainų šventėje.

B. 1. Kalėdodamas kunigas _šventino žmonių namus. 2. Per kelias dienas darbuotojai turėjo _laisvinti patalpas. 3. Prie tiesioginių interesų grupių galima _skirti personalą, akcininkus, tiekėjus. 4. Tapytojas _naudojo _aliejines (reikalinga neigiama forma) medžiagas. 5. Susirinko kvalifikacijos _teikimo komisija. 6. Jaunieji Prienų rajono krepšininkai sėkmingai _baigė kovą ir nugalėjo stipresnius varžovus iš Kauno. 7. _ilginta darbo diena. 8. Būtina _sirašyti pas gydytoją.

2.2.13. Panagrinėkite, ar taisyklinga priešdėlių vartoseną (kokiomis reikšmėmis vartotini priešdėlių vediniai, žiūrėkite „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“, taip pat § 52–53).

A. 1. Šitos padangos visai išsidėvėjusios. 2. Aleksui nieko neišėjo. 3. Virtuvėje kabo garų surinktuvas. 4. Prieš kirtimą medžiai yra nužievinami. 5. Daugybę metų praleidę tremtyje, patyrę daugybę sunkumų lietuviai sugebėjo nenužmogėti. 6. Pardavėja lėtai aptarnauja pirkėją. 7. Automobilių techninis aptarnavimas. 8. Banke kortelė buvo greitai atblokuota. 9. Tai leido geriau susipažinti su Lietuvos įmonių veikloje

iškylančiomis problemomis. 10. Turime džiaugtis atstatyta nepriklausomybe. 11. Ausiai plauti gydytojas panaudojo beadatinį švirkštą. 12. Niekaip negalėjau užvesti automobilio, todėl galiausiai reikėjo pakrauti akumuliatorių. 13. Po kelių valandų Angelė viršininkui nunešė išbaigtą sutartį. 14. Ona Bradauskienė išgyveno karą, tremtį, tėvų ir brolių netektį.

B. 1. Pas mus atliekamas priešpardaviminis servisas. 2. Sanatorijoje ligoniai priiminėjo purvo vonias. 3. Kas yra šio užmanymo autorius? 4. Naujas mokinys buvo įtrauktas į sąrašus. 5. Firma pažadėjo per mėnesį įvesti telefoną. 6. Kalnuose turistai dažnai susitraumuoja. 7. Kviečiame pasisakyti ponią Lukoševičienę. 8. Praėjimas tuneliu. 9. Sunkiai sergančiam ligoniui buvo pravesta konsultacija. 10. Ką priduoja eilėraščiui gausus meninių priemonių vartojimas? 11. Derybos prasideda nuo priekaištų ir išmetinėjimų galimiems partneriams. 12. Valdininkas paneigė tokias kalbas, sakydamas, kad viskas tiksliai paskaičiuota. 13. Sistemų pajungimas į pultą ir stebėjimas. 14. Iki sklypo pravestos visos komunikacijos. 15. Akumuliatorių prieš žiemą būtina pakrauti. 16. Šios gyvūnų rūšys praėjo ilgą evoliucijos kelią.

2.2.14. Panagrinėkite žodžių su priešdėliais poras, nustatykite, kuris tekste paryškintas žodis vartojamas taisyklingai, o kuris – ne (§ 52–53). Atkreipkite dėmesį į žodžių reikšmes.

A. 1.1. Matininkas po savaitės pateikė žemės sklypo **išmatavimus**. 1.2. Žemės **išmatavimui** reikėjo skirti daug laiko. 2.1. Vakar į parduotuvę **užvežė** naujų prekių. 2.2. Draugė važiavo pro šalį ir **užvežė** mane į darbą. 3.1. Senoji Balaišienė **pergyveno** savo vyrą ketveriais metais. 3.2. Neringa labai **pergyvena** dėl neišlaikyto matematikos egzamino. 4.1. Vaikas **nukrito** nuo dviračio. 4.2. Krepšininkas **nukrito** baudos aikštelėje.

B. 1.1. Sąskaitą turite **sumokėti** iki mėnesio 25 dienos. 1.2. Ar jau **sumokėjai** mokesčius? 2.1. Dailininko paveikslai **paperka** romantišioms nuotaikomis. 2.2. Kurį valdininką **papirkai**, kad gavai tokį gerą žemės sklypą? 3.1. Ar jau **pasiuntėte** kalėdinius sveikinimus? 3.2. **Pasiunčiau** dukrą į parduotuvę nupirkti duonos. 4.1. **Neperlenk** savo įtakos dėl šios bylos ištyrimo. 4.2. **Perlenk** medžiagą per pusę ir tada kirpk. 5.1. Nesitikiu, kad kada nors man **atleisi**. 5.2. Neįgalieji ir nėščios moterys parduotuvėje **atleidžiami** be eilės.

2.2.15. Pataisykite neteiktinus priesaginius daiktavardžių vedinius (§ 56–57).

A. 1. Ant dėmės užpilkite dėmių išėmėjo. 2. Sugedo autopakovėjas. 3. Į dažus reikia įpilti skiedėjo. 4. Koks tu dažų skiedėjas, jei nežinai, kiek pilti tirpintojo! 5. Nors kambaryje buvo įjungtas elektrinis oro drėkintojas, buvo neįmanoma dirbti dėl didžiulio karščio. 6. Kad pranyktų tabako kvapas, papurkšk oro gaivintojo. 7. Prie vyriausybės rūmų protesto akciją pradėjo inkariečiai. 8. Ar galėtum susikalbėti su koku nors kiniečiu? 9. Aistringos brazilietės žavi savo temperamentu. 10. Šiais laikais užsienyje geriau nesutikti savo tautiečių. 11. Reikia keisti visuomenės nuomonę, kad visi vaiknamiečiai – potencialūs nusikaltėliai. 12. Malonu sutikti pažįstamą žemietį. 13. Mes, ansambliciai, jaučiamės kaip viena šeima. 14. Parapijiečiai ateina į šv. Mišias kaip tikinti katalikiška bendruomenė.

B. 1. S. Kontrimienė beveik metus išdirbo „Drobės“ fabrike medžiagų balintoja. 2. Ar moki naudoti šitą treniruotoją? 3. Užmiršau išjungti vandens šildytoją, todėl jis perdegė. 4. Naujasis nuotraukų ryškintojas greitai tapo mėgstamiausiu kolektyvo nariu. 5. Perplaudami skalbinius įpilkite kamštelį audinių minkštintojo. 6. Priimame paraiškas dyzeliniams pakrovėjams tiekti. 7. Kaune susirinko sąjūdiečiai paminėti dešimtąsias Nepriklausomybės sąjūdžio metines. 8. Žaiskime tokį žaidimą: berniukai bus blogiečiai, o mergaitės – gerietės. 9. Susirinkime dalyvavo didžioji dalis bendrabutiečių. 10. Žalgiriečiai laimėjo lemiamas rungtynes. 11. Pastaruoju metu pagrindiniuose šalies dienraščiuose padaugėjo neigiamų straipsnių apie dvasiškius. 12. Šiais metais buvo atleisti net 400 drobiečių.

2.2.16. Sudarykite asmenų pavadinimus iš šių vietovardžių (§ 56).

A. Vengrija, Danija, Gruzija, Olandija, Estija, Azija, Europa, Brazilija, Čekija, Plungė, Alytus, Kretinga, Panevėžys, Šiauliai, Varėna.

B. Šiluva, Skuodas, Rokiškis, Kudirkos Naumiestis, Anykščiai, Molėtai, Merkinė, Varniai, Australija.

2.2.17. Kodėl netaisyklingai vartojami šie su lietuviškomis priesagomis sudaryti daiktavardžiai ir kaip jie keistini? (§ 56).

A. 1. Neseniai pasirodė straipsnis apie nesąžiningai dirbančią Kau-no **valdininkiją**. 2. Rūbų **taisymas** ir **siuvinimas**. 3. Reikia keisti

susidėvėjusius gamyklos **įrengimus**. 4. Revizorius atliko **patikrinimą** ir rado daugybę trūkumų. 5. Kokio **išmatavimo** rūbus nešioji? 6. Pedagogų pareiga – ugdyti mokinių **asmeniškumą**. 7. Dar neteko matyti tokio **neišmanėliško**. 8. Šiandien pinigai renkami bažnyčios **išlaikymui**.

2.2.18. Raskite netaisyklingos darybos arba netinkamai vartojamus priesagos -inis vedinius ir pakeiskite juos tinkamais žodžiais (§ 58).

A. 1. Visą laiką nešioju rankinį mechaninį laikrodį. 2. Pas įtariamąjį rastas televizorius, vaizdo kamera ir dvikasetinis magnetofonas. 3. Vaikams iki 16 metų parduodami tik bealkoholiniai gėrimai. 4. Pirmiausiai turite nubrėžti vertikalinę liniją. 5. Atlikus sistematinę tyrimą paaiškėjo šie dalykai. 6. Finalinėse varžybose susitiks Lietuvos ir Australijos rinktinės. 7. Studentės teoretiniai samprotavimai nepagrindžia darbo pradžioje iškeltos hipotezės. 8. Žmonėms ir gyvūnams pavojingas radioaktyvus spinduliavimas. 9. Jų paviršius labai gerai atspindi šiluminę energiją. 10. Ne visi pritaro jūsų siūlomoms konstitucinėms pataisoms. 11. Priėmus bedarbių rėmimo įstatymo pataisas, pratęstas bedarbio pašalpos mokėjimas priešpensijinio amžiaus bedarbiams.

B. 1. Medicininių terminų žodynas. 2. Keraminė vaza, kuri puikiai dera tiek moderniam, tiek klasikiniame interjere. 3. P. Narbutas laikinai pavaduoja techninį direktorių. 4. Pooperacinis gydymas gali būti labai ilgas ir skausmingas. 5. Bendrovė „Žibintas“ atlieka priešpardavininį servisą. 6. Anketą pildykite spausdintinėmis raidėmis. 7. Universitete galima pasirinkti daugiadisciplinarias studijas. 8. Nupirktas naujas mechaninis kūjis. 9. Prasidėjo pavasarinė Seimo sesija. 10. Progresyvinius mokesčius moka daugelio išsivysčiusių pasaulio šalių gyventojai. 11. Balsuoti teikiamoms įstatyminėms pataisoms nepritaria Seimo Ekonomikos komitetas. 12. Įgyvendinus trejų metų trukmės projektą Rokiškio psichiatrinę ligoninę tikimasi reformuoti į europietišką teisminės ekspertizės centrą. 13. Gautos absoliučios vyriausybės garantijos paskatintų kai kurias firmas skolintis daugiau nei neišvengiamai reikia. 14. Kūriniam būdingas platus kontekstas (biblijinis, mitologinis, kultūrinis). 15. Medicininė komisija nustatė, kad buvusi darbuotoja profesine liga jau sirgo iki įsidarbinimo „Norfoje“. 16. Atlikus preliminarinę cheminę analizę, nustatyta, kad tai – varis arba jo lydinys.

2.2.19. Raskite netaisyklingos darybos priesaginius būdvardžius ir pakeiskite juos tinkamais žodžiais (§ 58).

A. 1. Ar mėgsti indiškus patiekalus? 2. Kokie prancūziški dainininkai tau patinka? 3. Moksleivė išmano gramatiką, bet daro nemažai stilistiškų klaidų. 4. Profesorius V. Petraitis skaitė pranešimą moksliškoje konferencijoje. 5. Lietuva nuo seno yra žemdirbiška valstybė. 6. Nebūk toks lengvabūdiškas ir pagalvok apie ateitį! 7. Mėgėjiškos dešrelės šiandien kainuoja 6 Lt 99 ct. 8. Zigmą dažnai aplanko pranašiški sapnai. 9. Vakarėlyje Marius sutiko simpatingą merginą ir jų santykiai laikui bėgant virto santuoka. 10. Studentiški laikraščiai, tiesą sakant, neįdomūs.

B. 1. Pakartotini rinkimai vyks š. m. gruodžio 15 d. 2. Iš vandens ištrauktam berniukui tuoj pat buvo padarytas dirbtinas kvėpavimas, bet jo gyvybės nepavyko išgelbėti. 3. Pensijinio amžiaus žmonės šių žodžių visiškai nevertoja ir nėra girdėję apie juos. 4. Teismo anstoliams problematiška išieškoti skolas iš valstybės įmonių. 5. Tai trečia pagal dydį iš šešiolikos Vokietijos federatyvinių žemių, kurioje gyvena 9,7 mln. gyventojų. 6. Tuoj bus pradėtas visuotinas susirinkimas. 7. Lietuva kol kas žemdirbiškas kraštas, kur žemės ūkyje dirba apie ketvirtadalis gyventojų. 8. Save jis laikė geriečiu. 9. Tai padarė ne kilnių tikslų vedinas, o dėl šalto išskaičiavimo. 10. Norima, kad būtų paremtas nors vienas kaunietiškas Valstybės atkūrimo dienos renginys. 11. „Baltoji varnelė“ pristato energetinių produktų žvaigždę.

2.2.20. Raskite nevertotinas veiksmažodžių formas ir jas pakeiskite taisyklingais žodžiais (§ 59).

A. 1. Gydytoja paprašė nusirenginėti. 2. Netrukdyk man, juk matai, kad peržiūrinėju sąskaitas. 3. Prieš kelerius metus Jonas baiginėjo universitetą, bet, sutrikus sveikatai, turėjo mesti mokslus. 4. Mergaitė skubėdama bėgiojo per gatvę namo. 5. Teisėsaugos pareigūnai per valandą apklausinėjo liudininkus, nustatinėjo žuvusiųjų asmenybes.

B. 1. Kas atsitiko, ko bėginėji iš vieno kambario į kitą? 2. Dirbinėji kažkokius niekus – geriau imkis rimtų darbų! 3. Panevėžiečiai, leidę varžovams be atsako laimėti 10 taškų, jau atsilikinėjo. 4. Posėdžio, kuriame buvo pristatinėjama bendrojo plano koncepcija, dalyviai ėmė kvatoti, pamatę Telšių rajono vietovių pavadinimus. 5. Kai baiginėjau mokyklą, turėjau dvi aistras – matematiką ir muziką. 6. Jis mano, kad

reikia nuolat atlikinėti žygdarbius. 7. Tegul kažkas kitas užmezginėja naujus ryšius.

2.2.21. Paaškindite, kodėl kai kurie prieviekimai yra nevertotini, pakeiskite juos taisyklingais žodžiais (§ 60).

A. 1. Rakauskų šeima, auginanti penkis mažamečius vaikus, ekonominiai verčiasi labai sunkiai. 2. Išoriniai Albinas atrodo nuostabus, bet jaučiu, kad vidiniai jis nėra geras žmogus. 3. Begaliniai noriu nuvažiuoti į Romą. 4. Antanina sumurmėjo kažką beprasmiškai sau po nosimi. 5. Į kariuomenę neimami psichiniai atsilikę asmenys. 6. Direktorius šimtaprocentiniai užgarantavo, kad darbininkai šį mėnesį gaus didesnes algas.

B. 1. Principiniai galima sutikti su Juliaus pasiūlymu. 2. Statyboms užbaigti orientaciniai reikės 10–20 tūkst. litų. 3. Savo darbą gydytoja atliko bejausmiškai. 4. Teoriniai projektas turėtų būti baigtas jau po savaitės. 5. Aš asmeniniai manau, kad Danguolė yra neteisi. 6. Šis darbas sunkus fiziniai.

2.2.22. Pakeiskite netaisyklingai sudarytus dūrinius. Paaškindite, kodėl neteiktini šie žodžiai (§ 61).

A. 1. Skyriaus vyrgydytojas labai barė medseserį dėl jos nuolatinio vėlavimo į darbą. 2. Kas šių statybų genrangovas? 3. Ar žinote, kas matuojama ampervalandomis? 4. Lina pamatė, kad autoservise meistrai sudaužė priekinį autožibintą. 5. Filmas sukurtas Lietuvos kinostudijoje. 6. Vytautas Antanaitis teismo pripažintas namo, esančio Aguonų gatvėje, bendrasavininku. 7. Pastaruojau metu pagausėjo pranešimų apie didelius makro klimato pokyčius. 8. Autoinspekcijoje laukė didžiulė pasipiktinusių žmonių minia. 9. Pusiaupriekabė privalo turėti numerį. 10. Trakų festivalį globoja prima balerina Maja Pliseckaja. 11. Grįžusi namo Alina suprato, kad parduotuvėje prieš ją stovėjęs pusamžis vyriškis pasiėmė jos puskepalą duonos. 12. Gal galėtumėte pasakyti, kioje gatvėje yra agrochemtarnyba? 13. Pranas įgijo elektrosuvirintojo specialybę. 14. Įmonė neseniai įsigijo modernų pneumokrautuvą.

B. 1. Vagys iš mašinos pavogė automagnetolą. 2. Gaisrininkai dėvi kostiumus iš ugniaatsparios medžiagos. 3. Vakarų valstybėse vis daugiau naudojama ekotepalų. 4. Gintautas priklauso aeroklubui „Skraidyklė“. 5. Vyriausybė skyrė daugiau nei numatyta lėšų agroverslui skatinti. 6. Naujai atidarytoje parduotuvėje rasite didžiausią videoaparatus

pasirinkimą. 7. Šalia manęs sėdėjo mergina su audioplejeriu ir garsiai klausėsi muzikos. 8. Penktadieniais ir šeštadieniais Gariūnuose veikia autoturgus. 9. Vakar žiūrėjome pusiaufinalines varžybas. 10. Šiandien redkolegija svarstys, ar verta leisti K. Linkaičio knygą „Pavasario šalnos“: 10. Mikro autobusų nuoma keleivių pervežimui. 11. Gamyklos vyrinžinierius liko nepatenkintas darbu.

2.2.23. Įrašykite reikiamą priesagą arba galūnę (§ 56–61).

A 1. Student_ po atostogų nenoriai renkasi į paskaitas. 2. Perėj_ kitoje gatvės pusėje. 3. Duj_ orkaitė. 4. Išsiskalbk kasdien_ drabužius. 5. Su Giedriumi suderinti susitikimo laiką gana problem_. 6. Kalėdas ir Nauj_ metus švenčiame tradic_ su šeima. 7. Jolanta geriausiai iš visų sprendžia integr_ lygtis. 8. Latv_ dainininkai sėkmingai pasirodo *Eurovizijos* konkurse. 9. Automobilių taisy_. 10. Sigita dirba chem_ valy_. 11. Ši džiovykla skirta skalbini_ džiovin_ balkone, vonioje, virš radiatoriaus ar kitur. 12. Indeliai pagaminti iš kerami_ stiklo, su sandariais dangteliais.

B 1. Adomas labiau mėgsta juodąjį, o ne pien_ šokoladą. 2. Gerai material_ apsirūpinęs vyras susipažintų su simpati_ 25–30 metų mergina. 3. Seimo narys P. Ramanauskas pateikė projektą dėl pensi_ amžiaus sutrumpinimo. 4. Jau rytoj galėsite sužinoti preliminar_ rezultatus. 5. Nerv_ vaikams prieš miegą duokite melisos ar mėtų arbatos. 6. Laisvės alėjoje atidarytas naujas kin_ restoranas. 7. Tik įvairiapus_ žmonės būna geri vadovai. 8. Neveikia televizijos kanalų jung_. 9. Liepsnos skirstyt_. 10. Jums dar labai trūksta gyvenim_ patirties. 11. STT vadovo likimas bus nulemtas kitą savaitę po pakartotin_ balsavimo. 12. Japon_ automobilių dalys. 13. Teor_ (būdvardis iš *teorija*) atžvilgiu – tai labai įdomus dalykas.

2.2.24. Sugalvokite sakinių su taisyklingai vartojamais šiais žodžiais (gali būti įvairios jų formos).

B. Atleisti, užmetinėti, išskirti, prisirašyti, atstatyti, pergyventi, pasisakyti, nukreipti, praeiti, pašvęsti, priduoti, ypatingai, galvoti, gautis, grubus, maišyti, naudoti, pagalba, pilnas, rasti, sekantis, talpinti, teisingai.

2.2.25. Ištaisykite žodžių darybos klaidas.

B 1. Jis buvo praėjęs muitinės patikrinimo procedūras. 2. Papuošė salę lengva, spalviniai tinkančia dekoracija. 3. Ar pakanka įstatyminės

bazės smulkiąjam ir vidutiniam verslui? 4. Lango apkaustai su priešsilaužimine sistema. 5. Kai pačiu netinkamiausiu metu išsikrauna telefonas, visada padės CMT-60 kelioninis pakrovėjas. 6. Alergines reakcijas gali sukelti ir antioksidantai, emulsifikatoriai, ir stabilizatoriai, ir balintojai. 7. Nevertėtų pamiršti, kad laisvės sąvoka su ekonomika susijusi tik per ideologinius ir politekonominius saitus. 8. Pasak *Mercer Consulting*, dabar pravažiavimas Londono metro yra pats brangiausias pasaulyje. 9. Jau kitąmet norint užsipilti 92 markės benzino, jo reikės gerokai paieškoti. 10. Užmanymas surengti koncertą Panevėžyje vis dar gyvas. 11. Kuriant šią reklamą savanoriškai sudalyvavo beveik 100 žmonių. 12. Dokumentų, įrodančių, kad mes jį atremontavome, yra tik keletas. 13. Mieli klientai, mokėdami internetu, prašome griežtai prisilaikyti sąskaitoje nurodytų skaitiklių numerių eiliškumo, pildyti atidžiai ir tiksliai į nurodytas eilutes. 14. Bus svarstomas automobilių aptarnavimo centro Kaune techninis projektas. Jį projektuoja S. Mikštas (AB „Miestprojektas“). 15. Akims stiprinti skirtas medicininės paskirties produktas – natūralus daugiakomponentinis preparatas, kurio sudėtyje esančios biologiškai aktyvios medžiagos yra suderintos cheminiu, technologiniu ir farmakologiniu atžvilgiu. 16. Sunkių išgyvenimų, stresų keliamos įtampos mažinimo būdai, emocijų ir asmenybinių problemų įveikimo būdai. 17. Rašant pakvietimus, reikia laikytis pakvietimų rašymo etiketo. 18. Galime gabenti įvairaus dydžio laivus, tačiau jeigu laivas ar kateris yra viršgabaritinis (netelpa į konteinerį), jo pargabenimas gali būti atliekamas tiktai ant denio. 19. Su jais elgėsi nežmogiškai. 20. Mentolas (pipirmėtės aliejus) yra registruotas kaip bereceptinis išorinio naudojimo vaistas. 21. Elektroniniai sveikinimai (e-sveikinimai, e-atvirutė) – naujas sveikinimo įvairiomis progomis (ar be progos) formatas. 22. Lietuvis – naujausio biotechnologijų išradimo bendraautorius.

2.2.26. Ištaisykite pabrauktus žodžius. Pratime yra leksikos ir žodžių darybos klaidų.

B. 1. Neraminantis jo buvimas trikdo naktinį poilsį. 2. Fonteblo mišką labai mylėjo garsusis lietuvių kilmės poetas Oskaras Milašius. 3. Ji ne visai tiksliai išsireiškė. 4. Šį kartą perlenkei lazda: savo žodžiais tikrai įžeidei Vidmantą. 5. Tikėjomės, kad mūsų įmonė jau po trejų metų neš pelną. 6. Norėčiau sudalyvauti tokiaame egzamine. 7. Tik pasišventęs menininkas sugeba tiesiai pažvelgti į dabarties tikrovę.

8. Tada atsiskleidė pačios bjauriausios, patologinės žmogaus elgsenos pusės. 9. Prašom nebeskambinti, nes mūsų laida jau baiginėjasi. 10. Tradiciškai lėtinį skausmą mažajame dubenyje gydo ginekologai, skirdami priešuždegiminį gydymą. 11. Vandens tiekėjai paskaičiavo, kad mokesčių surinkimo sąnaudos išaugo daugiau kaip tris kartus. 12. Vyriškiui netrukus stuktels 50 metų. 13. Studijuoti šiuos mokslus jam išpuolė jau pasiekus brandą. 14. Aš dar buvau jauna ir kalbinama pasimesdavau. 15. Tokias prekes reikia išimti iš gamybos. 16. Čiulpinukai dvigubo poveikio: palengvina kvėpavimą ir malšina gerklės skausmą. 17. Statistikos departamentas pastebi, kad 2005 m. padidėjo mirtingumas. 18. Planuojama išleisti vieningą atsiskaitymo už komunalinius mokesčius knygelę. 19. Mokiniai biblioteką užplūsta tada, kai pagal programą praeinama B. Sruogos kūryba. 20. Išmokite betarpiškai bendrauti.

2.2.27. Ištaisykite leksikos ir žodžių darybos klaidas.

B. 1. Gal mano abuojumas nebuvo jam suprantamas. 2. Kada išeina paskutinis autobusas į Kauną? 3. Vakare mus pasiekė neraminanti žinia. 4. Susirinkime buvo svarstyta ir kita tema, susišaukianti su anksčiau svarstytu klausimu. 5. Kitų metų įmonės biudžetas yra pakankamai skurdus. 6. Kalėdos pernai išpuolė gražios. 7. Trigubos apsaugos kūno purškalas dezodorantas Gillette Arctic Ice. 8. Mes siūlome: automobilių apsaugos sistemas; palydovines apsaugos sistemas; motociklų apsaugos sistemas; imobilaizerius; centrinius durų užraktus; navigacines sistemas; displėjus; automobilines radijo stotis. 9. Kremas jau po dviejų savaičių atstato odos elastingumą. 10. „Gintaro baldai“ skirti namams ir ofisams. 11. „Colgate“ – numeris vienas prekinis ženklas, rekomenduojamas odontologų. 12. Aš myliu gerą muziką. 13. Jei oda problematiška, jūs tai matote ir jaučiate. 14. Neturintis analogų ypatingai tikslus lazerinis ratų balansavimas. 15. Šis priešraukšlinis kremas lūpoms ne tik padeda apsisaugoti nuo mažų raukšlelių. 16. Krempudros nereikia tepti ant kaklo, jos tonas turi pilnai atitikti veido spalvą arba būti bent pustomiu šviesesnis. 17. Turime gerai atidirbtą techniką. 18. 1997 m. Airijos krizė iššaukė finansinę krizę. 19. Nugalėtojai bus apdovanoti brangiomis pypkėmis ir kitais pypkiavimo aksesuarais. 20. Arvydas Urba baigė Lietuvos žemės ūkio akademijos studijas, todėl visai suprantama, kodėl jis rengia žemdirbiškas laidas.

2.3. MORFOLOGIJA

2.3.1. Kalbos dalys ir jų būdingiausi bruožai

§ 62. Lietuvių kalbos žodžiai pagal bendrąsias reikšmes ir jas atitinkančius gramatinius požymius skiriami į klases, vadinamas kalbos dalimis. Lietuvių kalboje yra vienuolika kalbos dalių. Pagal galėjimą eiti sakinio dalimis skiriamos į savarankiškas (daiktavardis, būdvardis, skaitvardis, įvardis, veiksmažodis,rieveiksmis) ir nesavarankiškas (dalelytė, prielinksnis, jungtukas, jaustukas ir ištiktukas). Sakinio dalimis dažniausiai eina tik savarankiškosios kalbos dalys.

§ 63. Kalbos dalys dar skirstomos į kaitomasias ir nekaitomasias. Kaitomosioms kalbos dalims būdingos tam tikros gramatinės kategorijos: daiktavardžiai turi giminės, skaičiaus ir linksnio kategorijas; būdvardžiams būdingos giminės, skaičiaus, linksnio, laipsnio, apibrėžtumo kategorijos. Skaitvardžių gramatinės kategorijos priklauso nuo jų klasės: kelintiniams skaitvardžiams (pvz., *pirmas*, *penkioliktas*) būdingos beveik tos pačios kategorijos kaip ir būdvardžiams, o kiekiniai skaitvardžiai¹¹ pasižymi skirtingomis gramatinėmis kategorijomis: vieni gali būti ir vyriškosios, ir moteriškosios giminės, gali būti linksniuojami, o kiti visiškai nekaitomi. Įvardžių gramatinės kategorijos priklauso nuo įvardžio reikšmės, jo reikšminės grupės, bet iš esmės nesiskiria nuo kitų vardažodžių gramatinių kategorijų.

Veiksmažodžiai nuo vardažodžių skiriasi savo gramatinėmis kategorijomis. Būdingos visoms veiksmažodžių formoms¹² yra tranzityvumo, veiklo ir sangrąžos kategorijos. Kai kurie veiksmažodžiai gali būti asmenuojami, kaitomi laikais, nuosakomis, skaičiais (šios kategorijos būdingos asmenuojamosioms veiksmažodžių formoms); kiti veiksmažodžiai pasižymi tokiais gramatinėmis kategorijomis kaip ir vardažodžiai – tokie yra dalyviai. Padalyviai yra kaitomi laikais, o pusdalyviai yra vyriškosios

¹¹ Kiekiniai skaitvardžiai skirstomi į pagrindinius (pvz.: *vienas*, *penki*, *šešiolika*, *septyniasdešimt*, *tūkstantis*), dauginius (*vieneri... devyneri*), kuopinius (*dvejetas... devynetas*) ir trupmeninius (pvz.: *viena antroji*, *šešios dešimtosios*).

¹² Veiksmažodžiai skirstomi į asmenuojamąsias formas (čia įeina visos laikų ir nuosakų formos) ir neasmenuojamąsias formas (tai bendratis, dalyviai, padalyviai ir pusdalyviai).

arba moteriškosios giminės, jie kaitomi skaičiumi. Bendratis – visiškai nekaitoma veiksmažodžių forma.

Nekaitomos kalbos dalys:rieveksmiai, dalelytės, jungtukai, prielinksniai, jaustukai ir ištiktukai, niekaip nekaitomos.¹³

2.3.2. Gramatinių formų vartojimas

§ 64. Dažnai daroma klaidų vartojant giminės, skaičiaus gramatines kategorijas; įvardžiuotines ir neįvardžiuotines formas; laipsnius; laikus ir nuosakas; sangražines ir nesangražines formas; veikslus; ne visada mokama pasirinkti tinkamos rūšies dalyvius; kartais netinkamai vartojamos ilgosios ir trumposios formos.

Giminės vartojimas

§ 65. Daiktavardžių giminės vartojimo klaidos:

1. Daiktavardžių vyriškoji giminė vartojama apibendrintai (abiejų lyčių) profesijoms, pareigoms, rangams įvardyti, pvz.: *įmonei reikalingas vadybininkas, buhalteris ir vairuotojas; nario mokestis*. Vyriškoji giminė – nežymėtasis giminės kategorijos narys ir dėl to vartojama plačiau nei moteriškosios giminės formos, todėl reikia sakyti: *studentai šiandien laiko egzaminą*, jei tarp studentų yra nors vienas studentas. Kai iš anksto nežinoma, katros giminės asmuo bus įvardytas, gali būti greta vartojami abiejų giminių daiktavardžiai arba pridėjama moteriškosios giminės galūnė, pvz.: *gavėjo (gavėjos) parašas; studento, -ės asmens kodas*.

2. Vyriškosios giminės daiktavardžiai nevartojami vietoj moteriškosios pavadinant moteris pagal pareigas, profesijas, teisinį statusą, rangus, titulus, mokslo laipsnius, pedagoginius vardus ir pan., pvz.: *direktorius (= direktorė) Ieva Narušytė; senato narys (= narė) Aušra Klumbienė*.

3. Moteriškosios giminės daiktavardžiai negali apibendrintai reikšti oficialių pareigų, profesijų, teisinio statuso, kvalifikacinių laipsnių ir pan.

¹³ Išsamiau apie kalbos dalis, jų kaitybą ir darybą žr. *Lietuvių kalbos žinyną, Dabartinės lietuvių kalbos gramatiką*, A. Paulauskienės *Lietuvių kalbos morfologiją* ir kitus kalbinius darbus. Toliau šioje knygoje aptariama nenorminė gramatinių formų vartoseną.

pavadinimų, pvz.: *L. Masaitienė laikinai eina katedros vedėjos* (= vedėjo) *pareigas*. *K. Ivankovič gavo Lietuvos Respublikos pilietės* (= piliečio) *pasą*. *Ieva sėkmingai apsigynė bakalaurės* (= bakalauro) *darbą*. *Profesorė Jonaitienė laikinai eina rektorės* (= rektorius) *pareigas*.

4. Vyriškosios giminės daiktavardžiai keistini moteriškosios, kai juos sakinyje, einančius vardine tarinio dalimi arba priedėliu, reikia derinti su kitu moteriškosios giminės daiktavardžiu, pvz.: *Anglija tapo jų sąjungininku* (= sąjungininke). *Socialinės darbuotojos yra neįgaliųjų žmonių globėjai* (= globėjos). Galima vartoti vyriškąją giminę, kai sakoma apibendrintai, pvz.: *geriausi vargonininkai – moterys*.

5. Tarptautiniai nekaitomi daiktavardžiai, turintys gale kirčiuotą -ė, priskiriami moteriškajai giminei, todėl su jais derinami žodžiai taip pat turi būti moteriškosios giminės, pvz.: *didelis* (= didelė) *fojė*; *gilus* (= gili) *deklėtė*; *pirmasis* (= pirmoji) *kupė*; *įdomus* (= įdomi) *esė*. Bet gali būti ir *naujasis*, *naujoji atašė*; *senas*, *seną portjė*, nes nurodomi asmenys.

6. Vyriškosios giminės žodžiai vartojami su nelinksniuojamais daiktavardžiais, turinčiais gale -i, -u, -o, pvz.: *tarptautinis žiuri*¹⁴; *įdomus interviu*; *aistringas tango*, išskyrus tuos atvejus, kai tokie daiktavardžiai reiškia moteriškosios lyties asmenis, pvz.: *turtiną ledi*.

§ 66. Būdvardžių ir būdvardiškųjų žodžių giminės vartojimo klaidos:

1. Būdvardžių ir būdvardiškųjų žodžių, kurie vartojami be daiktavardžių, kai reikalingas papildymas, vyriškosios giminės formas reikia keisti bevardės giminės forma, konstrukcija su bevarde gimine, pvz.: *pabraukite reikalingą* (= tai, kas reikalinga). *Remiantis išdėstytu* (= tuo, kas išdėstyta), *priimtas sprendimas*. *Laikome tikslingą* (= tikslingą) *atnaujinti bendradarbiavimą*. *Formuluotėje nereikalingo* (= to, kas nereikalinga) *būtina atsakyti*. *Nepasiduokite laikinam* (= tam, kas laikina). *Poeto eilės sieja skaitytoją su nežinomu* (= nežinoma; nežinomybe; tuo, kas nežinoma).

2. Kartais vietoj būdvardiškųjų žodžių formų geriau tinka daiktavardis, pvz.: *ryškus baigtinio* (= baigtinumo, baigties) *ir begalinio*

¹⁴ „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“ nurodo, kad *žiuri* – moteriškosios giminės daiktavardis, bet kalbininkai rekomenduoja šį žodį vartoti kaip vyriškosios giminės.

(= *begalybės*) *skirtumas*. *Siekiame aukšto* (= *aukštumo*) *ir idealaus* (= *idealumo, idealo*).

3. Būdvardžių ir būdvardiškųjų žodžių vyriškosios giminės ir bevardės giminės formos gali būti vartojamos sinonimiškai su neapibrėžiamosios reikšmės įvardžiais *kas, kas nors, kažkas, niekas* ir prievėksmiai *kiek, daug, mažai*. Vardininko ir galininko pozicijose dažniau renkamosi bevardės giminė, o kituose linksniuose – vyriškoji giminė, pvz.: *kas nauja (naujo)? Nepadariau nieko blogo (bloga)*. *Šioje knygoje radau mažai naujo (nauja)*. *Ji traukia aplinkinius kažkuo ypatingu (ypatinga)*.

4. Galima sinonimiškai vartoti vyriškosios giminės formas, bevardę giminę ir konstrukcijas su bevarde gimine, kai būdvardis ar būdvardiškas žodis atstoja daiktavardį, pvz.: *patyriau visko: ir gero (gera), ir blogo (bloga)*. *Ieškok geriausio (tai, kas geriausia)*. *Ne prieš gerą (gera) ši ramybė*. *Pilsto iš tuščio į kiaurą (kiaura)*. Kilmininko formos dažniau vartojamos po neiginio, pvz.: *negaliu nieko gero (gera) pranešti*.

§ 67. Dažniausiai **prievėksmiai** gali būti pakeičiami būdvardžių bevarde gimine, pvz.: *man čia gerai (gera)*. *Mažai (maža) pasaulyje sąžiningų žmonių*.

§ 68. Galima vartoti **įvardžių** ir giminines, ir negiminines formas tokiuose kontekstuose: *tą (tai) reikia pasakyti*. *Problema yra ta (tai), kad dabar neturiu laiko*. *Viena (vieną) galvoji, o kita (kitą) sakai*. Kai įvardis *tas* vartojamas apibendrinamąja reikšme kilmininko, naudininko ir įnagininko pozicijose, negalima tų formų ir bevardės giminės sinonimija, pvz.: *netikime tu o*. *Tam reikia daug jėgų*. *To negaliu užmiršti iki šiol*. Įvardis *tai* vartojamas siejamąja reikšme, pvz.: *gintaras – tai Lietuvos auksas*.

§ 69. Laikui nusakyti vietoj **kelintinių skaitvardžių** ir **įvardžio** *kelintas* vyriškosios giminės kilmininko formos reikia vartoti moteriškosios giminės formą, pvz.: *kelinto (= kelinta (diena)) šiandien? Kelinto (= kelintą (valandą)) baigiasi paskaita? Atlyginimai bus mokami devinto (= devintą (dieną))* (taip pat žr. § 122 sintaksės skyriuje).

§ 70. Tarmėse arba laisvuosiuose stiliuose galima sinonimiškai vartoti veikiamųjų **dalyvių** vyriškosios giminės daugiskaitos vardininką vietoj moteriškosios giminės, kai derinama su moteriškosios giminės daiktavardžiais, pvz.: *kalnai keltuoti, pakalnės nuplikę!* Oficialioje kalboje reikėtų vengti tokių formų, pvz.: *taisyklės buvo įsigalioję*

(= *įsigaliojusios*) nuo praėjusių metų pradžios. Dienraštyje aprašytos parodos, įvykę (= *įvykusios*) „Lango“ galerijoje. Vyriškosios formos vartojamos apibendrinamąja reikšme arba beasmenių sakinių tarinio pozicijoje, pavyzdžiui, tokiuose junginiuose: *sveiki sulaukę šv. Kalėdų! Atrodo, per naktį paliję.*

§ 71. Nevartotinos **kuopinių skaitvardžių** ir **įvardžių** su priesaga *-et-* moteriškosios giminės formos, pvz.: *Praėjus keletai* (= *keletui*) *dienų po avarijos pasijutau blogai. Pasigedome keletos* (= *keleto; kelių draugių. Keletoje* (= *keliose*) *konferencijose buvau sutikusi šį profesorių.* Bendrinėje kalboje įvardis *keletas* nerodo giminės ir nėra derinamas. Jis pats yra pagrindinis junginio narys, valdantis kilmininką, pvz.: *keletas vyrų* – *keletas moterų*, todėl taisytinios anksčiau minėtos formos.

Skaičiaus vartojimas

§ 72. **Vienaskaitą reikia keisti daugiskaita** šiais atvejais:

1. Kai žymimas kiekis, sudarytas iš daugiau nei vieno vieneto, vietoj vienaskaitos reikia vartoti daugiskaitą, pvz., kai neapibendrintai reiškiami augalų, gyvūnų ir pan. rūšis: *šiek tiek įdėkite citrinos* (= *citrinų rūgšties. Ūkininkas kovoja su amaru* (= *amarais*). *Gaminami baldai iš medžio plokštės* (= *plokščių*). Jei sakoma apibendrintai, dažniausiai kaip rūšies pavadinimas, galima vartoti vienaskaitos formas, pvz.: *gandras – Lietuvoje paplitęs paukštis. Gegutė deda kiaušinius kitų paukščių lizduose.*

2. Neapibendrintai reiškiant daugiau kaip vieną asmenį taip pat reikia pasirinkti daugiskaitą, pvz.: *leidykla „Vaga“ skaitytojui* (= *skaitytojams*) *pasiūlė naują žinomo prozininko apsakymų rinkinį. Ligonio* (= *ligonių*) *lankymas tik nuo 16 valandos. Bet Vaiko teisių apsaugos tarnyba, nes čia apibendrinta.*

3. Reikalinga daugiskaita reiškiant renginių, vietų ir pan. pavadinimus, susijusius su vienos rūšies daiktų sancaupa, pvz.: *Moters* (= *Motery*) *užimtumo centras; Laikrodžio* (= *Laikrodžių*) *muziejus. Apibendrintai galima vartoti vienaskaitą, pvz.: šauniausio moksleivio rinkimai; Motinos ir vaiko klinika.*

§ 73. **Daugiskaitą reikia keisti vienaskaita**, kai:

1. Kai daiktavardis yra abstraktusis, reiškia neskaidomus (neskaičiuojamus) daiktus ir yra vienaskaitinis, pvz.: *radijo stočių eteriuose* (= *eteryje*) *skamba dainos iš naujojo albumo. Jų jaunystės* (= *jaunystė*)

buvo skirtingos (= skirtinga). Stilistiniais sumetimais pabrėžiant gausumą arba kai daiktavardžiai pasidaro skaidomi, pavartotos vienaskaitinio daiktavardžio daugiskaitos formos nėra laikomos klaida, pvz.: tai gilumai vandenilio! Gaisras nusinešė penkias gyvybes.

2. Žodžių *profesija, amatas, specialybė, verslas* ir pan. vartojamos vienaskaitos formos, pvz.: *jaunuoliai per trejus metus įgyja šaltkalvių (= šaltkalvio) specialybę. Darbo birža bedarbiams siūlo keisti kvalifikaciją ir įsigyti siuvėjų (= siuvėjo), virėjų (= virėjo), stalių (= staliaus) profesiją.* Bet galima daugiskaita, kai daiktavardis eina su asmenis reiškiančių žodžių daugiskaita, pvz.: *vaikai mokosi staliais;* kai daiktavardis žymi siekiamą arba pasiektą socialinę, politinę ar profesinę padėtį, pvz.: *kandidatas į prezidentus.*

3. Rekomenduojama rinktis daugiskaitos formas kalbant apie šventes, dienas ir pan. progas, susijusias su tam tikra žmonių grupe (pagal profesiją, specialybę, socialinę padėtį ir pan.), pvz.: *Mokytojo (= Mokytojų) diena.* Vienaskaita vartojama apibendrinta simboliškai reikšme, pvz.: *Motinos diena.*

§ 74. Galima vartoti ir vienaskaitą, ir daugiskaitą, kai įvairias medžiagas pavadinantys ir galintys būti kaitomi skaičiais daiktavardžiai reiškia daiktų įvairovę, pvz.: *parduotuvės lentynose puikavosi kelių rūšių vynai (vynas), likeriai (likeris), trauktinės (trauktinė) ir kiti stiprieji gėrimai.*

§ 75. Nepainiokite vienaskaitos ir daugiskaitos, kai šios formos skiria daiktavardžio reikšmes, pvz.: *tėvų susirinkimas* (t. y. ir tėvų, ir mamų) – *ne tik mamos, bet ir tėvai gali eiti vaiko priežiūros atostogų.*

§ 76. Skaitvardžių *abu*¹⁵, *du* dviskaitos naudininkas ir įnagininkas gali būti pasakomas ir *abiems, dviems*, ir *abiem, dviem*. Rekomenduojama rinktis variantą be *-s*, pvz.: *pritariu jums abiem. Išvykstu dviem mėnesiams.* Minėtos kitų skaitvardžių formos turi gale *-s*, pvz.: *vaistų užteks dar trims dienoms. Sportininkai ruošiasi dvejomis svarbioms rungtynėms.*

§ 77. Sinonimiškai vartojamos asmeninių ir rodomųjų įvardžių daugiskaitos bei dviskaitos formos, pvz.: *mes (mudu) važiuojame namo. Nenoriu jūsų (judviejų) matyti. Tos (tiedvi) merginos man kažkur matytos.*

¹⁵ Vienų kalbininkų manymu, *abu* yra skaitvardis, kitų – įvardis.

§ 78. Viena iš dažniausių klaidų, susijusi su skaitvardžių vartoseną, – vietoj dauginių skaitvardžių su daugiskaitiniais daiktavardžiais vartojami pagrindiniai skaitvardžiai, pvz.: *dokumentų tvarkymas tęsiasi jau tris (= trejus) metus. Abi (= abejos) kelnės jau per trumpas. Užsisakėme penkias (= penkerias) naujas duris.*¹⁶ Taip pat vartojami ir skaitvardinės kilmės įvardžiai, pvz.: *keliose (= keleriose) rungtynėse dalyvavo A. Macijauskas?* Bet nereikia persistengti ir vartoti dauginių skaitvardžių ar analogiškai padarytų įvardžių su skaičiais kaitomais daiktavardžiais, pvz.: *trejas (= tris) dienas ligonis privalo nieko nevalgyti. Kiekvienais (= kiekvienais) metais Regina stengiasi aplankyti Lietuvą.*¹⁷

Įvardžiuotinių ir neįvardžiuotinių formų vartojimas

Pagrindinė įvardžiuotinių formų paskirtis – pabrėžti, apibrėžti ir išskirti, pvz.: *trečioji vidurinė mokykla; gražioji lietuaitė; naujieji kaimynai.* Įvardžiuotinės formos vartojamos rūšiai žymėti, ypač terminologine reikšme: *lengvoji pramonė; sveikieji skaičiai; raudonieji serbentai, gimtoji kalba, įspėjamieji ženklai, nekilnojamasis turtas;* švenčių, įvairių dalių skaitvardiniams pavadinimams reikšti: *Vasario šešioliktoji; trečioji kirčiuotė.* Įvardžiuotinę formą turi pareigybių, instancijų pavadinimai: *vyriausiasis redaktorius; Aukščiausiasis Teismas.*

§ 79. Neįvardžiuotinių formų vartojimas vietoj įvardžiuotinių

1. Klaida laikomas neįvardžiuotinių formų vartojimas vietoj įvardžiuotinių rūšių, išskiriamajai daikto ypatybei reikšti sudėtinuose terminuose ir pavadinimuose, pvz.: *juoda (= juodoji) arbata; viešas (= viešasis) maitinimas; bendros (= bendrosios) praktikos gydytojas.* Kai kurie terminai yra išgalėję neįvardžiuotinės formos – jų nereikia keisti, pvz.: *juoda duona; sausas vynas.* Šnekamojoje kalboje ir kituose laisvuosiuose stiliuose galima pavartoti ir neįvardžiuotines formas: *paduok mano mobilų telefoną.*

¹⁶ Ypač pavojingos yra formos *dvejų* (kiekinis dauginis skaitvardis) – *dviejų* (kiekinis pagrindinis skaitvardis) ir *trejų* (kiekinis dauginis skaitvardis) – *trijų* (kiekinis pagrindinis skaitvardis).

¹⁷ Šiame sakinyje vartojamas daugiskaitinis daiktavardis *metai*, bet įvardžio *kiekvienas* nereikia derinti su šiuo daiktavardžiu.

2. Kai būdvardis ar dalyvis sudaiktavardėję, išskiriamajai daikto ypatybei reikšti geriau vartoti įvardžiuotines formas, pvz.: *tikinčių* (= *tikinčiųjų*) *protesto akcijos*; *neturiu grynų* (= *grynųjų*).

3. Geriau vartoti įvardžiuotines formas sudėtiniuose kreipiniuose pabrėžiamąja arba nurodomąja reikšme, pvz.: *gerbiamas* (= *gerbiama-sis*) *prezidente!* bet *didžiai gerbiamas pirmininke!* – čia įsiterpia prieveiksmis *didžiai*. Neįvardžiuotinės formos vartojamos, kai būdvardis turi kokybinę reikšmę, pvz.: *brangūs tėveliai!* Jei kreipiamasi vien būdvardžiu, reikalinga įvardžiuotinė forma, pvz.: *brangūs, mylimoji!*

§ 80. Įvardžiuotinių formų vartojimas vietoj neįvardžiuotinių

1. Jei išskiriamajai daikto ypatybei reikšti sudėtiniuose terminuose vartojami būdvardžiai su priesaga *-inis*, nereikia įvardžiuotinės formos, pvz.: *apatinysis* (= *apatinis*) *žandikaulis*; *viduriniai amžiai* (= *viduriniai amžiai*; *viduramžiai*). Pabrėžiamajai ypatybei reikšti galima pavartoti ir įvardžiuotinę formą, pvz.: *manimi labiausiai rūpinosi vidurinioji sesuo*. Suprieveiksmėjęs arba sudaiktavardėjęs būdvardis su *-inis* taip pat gali būti įvardžiuotinis, pvz.: *stengiasi iš paskutiniųjų*.

2. Geriau vartoti neįvardžiuotines formas tais atvejais, kai dalyviai įeina į išplėstinį pažyminį, pvz.: *šalį valdančioji* (= *valdanti*) *partija išsirinko naują lyderį*, bet *rinkimus laimėjo valdančioji partija*, nes čia neišplėstinis pažymins.

3. Kai reiškiamą paprastoji (neišskiriama ir nepabrėžiama) ypatybė, užtenka neįvardžiuotinės formos, pvz.: *romanas į lietuvių kalbą išverstas pirmąjį* (= *pirmą*) *kartą*, bet *tai buvo pirmasis mūsų susitikimas*, nes čia pabrėžiama.

4. Dešimtis reiškiančių skaitvardžių įvardžiuotinės formos nevartotinos ištisam dešimtmečiui reikšti, prie jų būtinas ir daiktavardis *dešimtmėtis*, pvz.: *trisdešimtieji* (= *ketvirtasis dešimtmėtis*) – *tai pats kūrybin-giausias laikas rašytojo gyvenime*.

Laipsnių vartojimas

§ 81. Laipsniavimas yra **sintetinis (vientisinės formos)**, t. y. kai laipsnio rodiklis (priesaga) yra sudėtinė žodžio dalis, pvz.: *ger-as* – *ger-esn-is* – *ger-iaus-ias*, arba **analitinis (samplaikinės formos)**, kai laipsniui reikšti vartojama nelyginamojo laipsnio forma ir pagalbinis

žodis, pvz.: *labiau patyręs; mažiausiai paplitęs*. Lietuvių kalboje vyrauja sintetinis laipsniavimas, t. y. vientisinės, o ne samplaikinės formos.

§ 82. Samplaikinės formos vartojamos:

1) veikiamųjų dalyvių aukštesniajam ir aukščiausiajam laipsniui reikšti, pvz.: *Airija – viena iš labiausiai išsivysčiusių Europos šalių*;

2) laipsniuojant būdvardžius su priesaga *-inis*, pvz.: *pokalbių laida dabar taps labiau pramoginė*;

3) lyginamuosiuose posakiuose su *negu, nei* priešinamoms ypatybėms reikšti, pvz.: *buto apstatymas labiau patogus nei prabangus*;

4) kai *labiau, labiausiai* vartojami ne kaip laipsnio formos, pvz.: *iš visų kolektyvo vyrų jis labiausiai (daugiausiai) mylimas moterų*.

§ 83. Rekomenduojama, kur tik įmanoma, **analitines formas keisti sintetinėmis**, todėl vienas iš dažnesnių taisytinių dalykų ir yra samplaikinės aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio būdvardžių, neveikiamųjų bei reikiamybės dalyvių, prievoksmių formos, kurias reikia keisti vientisinėmis formomis, pvz.: *ši užduotis labiau sudėtinga (= sudėtingesnė) nei pirmoji. Tai labiausiai perkama (= perkamiausia) knyga. Labiausiai keista (= keisčiausia), kad jiems nepasisekė*.

§ 84. Mažesniajam ypatybės kiekiui reikšti geriau vartoti formas *ne toks, ne taip*, o ne *mažiau koks*, pvz.: *pageidautina, kad paskutinis žaidimas būtų mažiau (= ne toks) judrus. Šiąnakt sulaukti šalnų mažiau (= ne taip) tikėtina*. Mažiausiam ypatybės kiekiui reikšti rekomenduojama pasirinkti formas *pats ...iausias*, o ne *mažiausiai koks*, pvz.: *iš parodai pateiktų darbų šis atrodo mažiausiai ryškus (= pats neryškiausias)*.

§ 85. Būdvardžių *elementarus, ekstremalus, maksimalus, minimalus, optimalus* nereikėtų laipsniuoti, nes jie ir taip parodo didžiausią ypatybės kiekį, todėl vietoj šių žodžių aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio formų geriau vartoti nelyginamąjį laipsnį ar kitus būdvardžius, pvz.: *buvo priimtas optimaliausias (- optimalus; geriausias) sprendimas. Čia negali būti net elementariausių (- elementarių) klaidų. Gamykla visą mėnesį dirba maksimaliausiu (- maksimaliu; didžiausiu) režimu*.

Laikų ir nuosakų vartojimas

§ 86. Galima sinonimiškai vartoti **vientisines ir sudėtines** būtojo kartinio laiko formas praeities veiksmui, kurio rezultatai aktualūs kalba-

muoju momentu, reikšti, pvz.: *ar buvai (esi buvęs) Austrijoje? Kas matė (yra matęs) spektaklį „Hamletas“?*

Reikėtų nepainioti sudurtinių formų su *tapti* ir *būti* bei neveikiamosios rūšies dalyviu, pvz.: *Nijolė greitai tapo (= buvo) paaukštinta darbe.*

§ 87. Netaisyklingai vartojamos vientisinės formos vietoj sudurtinių tariamam, neįvykusiam, dažniausiai su sąlygos atspalviu praeities veiksmui reikšti, pvz.: *jeigu grįžčiau (= būčiau grįžęs) anksčiau, viso to nebūtų įvykę. Idomu, kas būtų (= būtų buvę) daroma, jei nebūtumėte laiku grąžinę paskolos.*

Sangražinių ir nesangražinių formų vartojimas

§ 88. Netaisyklingai **sangražinės** formos vartojamos, kai:

1) veiksmas negali vykti savaime, pvz.: *už kiek parsiduoda (= parduodamas) šis butas? Gaila, bet jokio orų pagerėjimo nenusimato (= nenumatoma, nelaukiama) artimiausiu metu. Kaip tariasi (= tariamas) šis žodis? Nepirk šio švarko – jis tau nesižiūri (= netinka).*¹⁸

2) Sangražinę formą galima pakeisti neveikiamosios rūšies dalyviu, kai veiksmo atlikėjas yra negyvas daiktas ir pats negali atlikti veiksmo, pvz.: *parduotuvė užsidaro (= uždaroma) 22 val.* Kartais atsižvelgiant į tai, ar norima išreikšti savaiminį veiksmą ar veiksmą iš šalies, vartojamos atitinkamai sangražinės ir nesangražinės formos, pvz.: *kuriasi (kuriam) nauja studentų organizacija.*

3) Savaiminės reikšmės sangražiniai veiksmažodžiai keičiami tą pačią reikšmę turinčiais paprastaisiais nesavaiminiais veiksmažodžiais, pvz.: *virusinės ligos labai greitai plečiasi (= plinta).* Tais atvejais, kai savaiminis veiksmas gali būti reiškiamas tuo pačiu veiksmažodžiu, tik su balsių kaita šaknyje, reikia rinktis pastarąją formą, o ne sangražinę.

§ 89. **Nesangražinės** formos nevertotinos su sangražiniu įvardžiu (*savęs, save*) į save nukreiptam veiksmui reikšti. Jas reikia keisti sangražinėmis formomis, pvz.: *Jonas skelbia save (= skelbiasi) pranašu.* Bet nepainiokite tokių atvejų: *keikia save už tokią kvailystę ir jis dažnai keikiasi.*

¹⁸ Atkreipkite dėmesį, kad savaiminiam veiksmui ar būsenai reikšti vartojami keli sangražiniai, dažniausiai neigiami, veiksmažodžiai: *nieko nesinori; šiandien nesidirba; kaip tau nesiseka!; nors esu pavargęs, bet visai nesimiega.* Dar kelių veiksmažodžių (*girdėti, justi, matyti*) nesangražinės formos gali būti vartojamos sinonimiškai su sangražinėmis, pvz.: *girdėjosi (buvo girdėti), kad kažkas lipa laiptais. Jau iš tolo matėsi (buvo matyti) raudonas bažnyčios stogas.*

§ 90. Galima vartoti sangražines ir nesangražines formas šiais atvejais:

- kai veiksmažodžių sangražos dalelytę dubliuoja įvardžio *savęs* linksniai arba prielinksninės konstrukcijos, nors tokiu atveju užtektų tik sangražinio veiksmažodžio, pvz.: *siuvasi sau (siuvasi) suknelę. Žmogus vedasi su savimi (vedasi) šunį;*

- veiksmo ryšio su veikėju pastiprinimui reikšti, kai sangraža yra perteklinė, pvz.: *kažkas pasibeldė (pabeldė) į duris. Sėskis (sėsk) prie stalo;*

- veiksmažodžio *stažuoti* galimos abi formos: ir sangražinė, ir nesangražinė, kai veiksmas nukreiptas į patį veikėją, pvz.: *gydytojas metus stažavo (stažavosi) Izraelyje.*

§ 91. Sangražos dalelytė nekaitoma, todėl reikėtų vengti moteriškosios giminės pusdalyvių daugiskaitos galūnių *-osios, -osis*, pvz.: *moterys grįžo juokdamosios (= juokdamosi; besijuokdamos).*

§ 92. Taisytini kai kurie iš rusų kalbos išsiversti sangražiniai veiksmažodžiai. Jie dažniausiai keičiami visai kitais žodžiais, pvz.: *atsiprašau, kad taip gavosi (= išėjo). Kur randasi (= yra) Centro poliklinika?* Tai leksikos klaidos (žr. 2.2 skyrių *Leksika ir žodžių daryba*).

Rūšies vartojimas

§ 93. **Veikiamosios rūšies dalyviai keistini neveikiamosios rūšies dalyviais ar kitais žodžiais** šiais atvejais:

1) kai nusako daikto paskirtį, rūšį, tipą, ypač sudarant terminus ir pavadinimus, pvz.: *salėje daug sėdinčių (= sėdimų) vietų; jis dirba vadovaujantį (= vadovaujamą) darbą; įspėjantysis (= įspėjamasis) ženklas; gaidinantieji (= gaidinamieji; gaidieji) gėrimai; plečiantieji (= plečiamieji) vaistai.*¹⁹ Bet nepainiokite tų atvejų, kai veikiamosios rūšies dalyviai vartojami veikėjams nusakyti: *bėveik visi salėje sėdintys žiūrovai kažką kramtė. Į susirinkimą kviečiami vadovaujantys darbuotojai.*

¹⁹ Tokie reikalavimai keliami terminų darybai ir vartosenai, pvz.: reikia vartoti terminą *drėkinamasis*, o ne *drėkinantis kremas, gydomieji*, o ne *gydantieji augalai*. Žodžių junginyje, kuris nėra terminas, galima vartoti veikiamosios rūšies dalyvį, pvz.: *šioje vietoje reikia įspėjančio ženklo*. Riba tarp terminų ir ne terminų yra labai neaiški. Galima vartoti veikiamosios rūšies dalyvius tada, kai dalyvis turi valdomą žodį, pvz.: *prisirinkome skrandį gydantį žolelių*, ir kai daiktas yra tiesioginis dalyvio veiksmo atlikėjas, pvz.: *nešančioji raketa*.

Atkreipkite dėmesį, kad terminus sudarantys neveikiamosios rūšies dalyviai turi būti įvardžiuotiniai, pvz.: *atsakomasis redaktorius, vykdomoji valdžia, nekilnojamasis turtas, draudžiamosios pajamos*.

2) Rekomenduojama vartoti neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvį daikto požymiui reikšti, kai tas daiktas gali būti dalyvio veiksmo atlikėjas, nors veikiamosios rūšies dalyvio vartosena irgi nelaikoma klaida, pvz.: *pabudau skaudama (skaudančia) galva. Mūsų kolektyvas pasiekė svaiginamų (svaiginančių) laimėjimų. Komanda patyrė triuškinamą (triuškinantį) pralaimėjimą*. Panašiai vartojamirieveiksmai: geriau vartotirieveiksmį, padarytą iš neveikiamosios rūšies dalyvio, pvz.: *kai kurie narkotikai veikia slopinamai (slopinančiai)*. *J. S. Bacho muzika nuteikia raminamai (raminančiai)*. Vartotinas iš veikiamosios rūšies dalyvio padarytasrieveiksmais *atsakančiai*, pvz.: *atsakančiai prisivalgiau*, ir iš veikiamosios rūšies būtojo kartinio laiko dalyvių padarytirieveiksmai, pvz.: *nevykusiai jaučiuosi*.

§ 94. Reikia nepainioti tų atvejų, kai gali būti vartojamas ir veikiamosios, ir neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvis. Pirmuoju atveju reiškiamas daikto, kuris yra tiesioginis veiksmo atlikėjas, požymis, o neveikiamosios rūšies dalyvis reiškia požymį to daikto, kuris yra veikiamas kito veikėjo, pvz.: *varantysis (varomasis) ratas*.

§ 95. **Neveikiamosios rūšies dalyviai keistini veikiamosios rūšies dalyviais ar kitais žodžiais**, kai reiškiamasavaiminė (t. y. be pašalinio poveikio, specialaus įsikišimo atsiradusi) ypatybė, pvz.: *padidintas (= padidėjęs) kraujospūdis; išplėstos (= išsiplėtusios) venos; padidinto (= didesnio) tikslumo staklės*. Kai reiškiamaypatybė, atsiradusi dėl poveikio iš šalies ar specialaus įsikišimo, reikalingas neveikiamosios rūšies būtojo laiko dalyvis, todėl sakoma: *galiausiai buvo padidintas darbo užmokestis; žurnalas priėmė spausdinti išplėstą ir gerokai papildytą straipsnį*.

§ 96. Nepainiokite neveikiamosios rūšies nesangražinio dalyvio, reiškiančio iš šalies kylančią ypatybę, ir veikiamosios rūšies sangražinio dalyvio, kuris reiškia iš paties veikėjo veiksmo kylančią ypatybę, vartosenos, pvz.: *esu labai sujaudintas* (kažkas kitas mane sujaudino) – *esu labai susijaudinęs* (pats susijaudinau).

§ 97. **Daiktavardinė dalyvių vartosena**. Yra keletas neveikiamosios rūšies esamojo laiko sudaiktavardėjusių dalyvių, pvz.: *nusipirkome naujus miegamojo (kambario) baldus. Reikia pakeisti sugedusią kuiliamosios (mašinos) detalę. Mylimasis, noriu tau kai ką pasakyti*.

§ 98. Veikiamosios rūšies dalyviai gali pakeisti daiktavardį šiais atvejais:

- kai pavadina kalbamuoju momentu (laikiniai) veikiantį asmenį, pvz.: *vos tik atvažiavo autobusas, į jį vienas per kitą ėmė brautis laukiantieji*;
- kai asmeniui nusakyti nėra atitinkamos reikšmės daiktavardžio, pvz., *tikintysis*.

§ 99. Ne visada dalyvis gali pakeisti daiktavardį. Nevartotini esamojo laiko veikiamosios rūšies dalyviai vietoj daiktavardžių asmenims pagal pareigas pavadinti, pvz.: *siuntinys buvo paliktas pas bendrabučio būdinčiąją (= budėtoją). Posėdžio pirmininkaujantysis (= pirmininkas) nesiklausė dalyvių pranešimų. Skelbiamas konkursas radijo laidų vedančiojo (= vedėjo) pareigoms užimti.*

§ 100. Taip pat rekomenduojama pasirinkti daiktavardį, o ne esamojo laiko veikiamosios rūšies dalyvį asmenims pagal nuolatinį veikimą pavadinti, pvz.: *visiems besimokantiems (= visiems, kurie mokosi; moksleiviams, studentams; mokslo jaunimui) ketvirtadienį į naktinį klubą bilietai su nuolaida. Per metus mūsų įmonėje dirbančiųjų (= darbuotojų) padaugėjo 20 proc.*

Veikslo vartojimas

§ 101. Veikslas – visoms veiksmazodžių formoms būdinga kategorija. Visus veiksmazodžius pagal tai, ar jie reiškia trukminį, ar baigtinį veiksmą, galima skirti į eigos (pvz.: *kalba, daro, rašydavo, bėginėdavo*) ir įvykio (pvz.: *pasakė, padarė, trinktelėjo*) veikslo veiksmazodžius. Veikslo trukmės (baigtumo) opozicija dažniausiai reiškiamą priešdėliais, kartais priesagomis. Veikslo formos ne visada taisyklingai vartojamos.

§ 102. Vietoj įvykio veikslo reikia vartoti eigos veikslą:

1) Kai nereiškiamą veikslo baigtis, geriau vartoti nepriešdėlinį veiksmazodį, pvz.: *ar (iš)lipate kitoje stotelėje?*

2) Įrankių, prietaisų ir veikėjų pavadinimams reikšti vartotini veiksmazodiniai daiktavardžiai be priešdėlio, jeigu priešdėlis neturi specialios reikšmės, pvz.: *garų surinktuvas (= rinktuvas); darbų paskirstytojas (= skirstytojas), bet drabužių sukirpėjas ir plaukų kirpėjas.*²⁰

²⁰ Daiktavardžiai veikslo neturi, šią kategoriją perima iš veiksmazodžių, iš kurių yra padaryti, t. y. *sukirpti* ir *kirpti*.

3) Vartotina bendratis be priešdėlio veiksmo eigai reikšti po pradžios veiksmažodžių *pradėti, imti*, kai su priešdėliu bendratis veiksmas yra baigtinis, pvz.: *šiais metais pradėjo išeiti (= eiti) specialus leidinys žemdirbiams*. Bendratis su priešdėliu vartojama po pradžios veiksmažodžių veiksmo eigai reikšti:

- jeigu nepriešdėlinė forma ta reikšme arba iš viso nevartojama, pvz.: *imu suprasti, kodėl jis manęs vengia*;
- kai skiriasi priešdėlinio ir nepriešdėlinio veiksmažodžio reikšmė, pvz.: *dvejų metų vaikai pradeda pastebėti ir smulkesnius paveikslėlių skirtumus*.

Vartojama bendratis su priešdėliu po pabaigos veiksmažodžių veiksmo eigai reikšti, pvz.: *duona baigia supelyti*.

§ 103. Vietoj eigos veiksmo reikia vartoti įvykio veikslą:

1) veiksmo baigčiai reikšti geriau vartoti veiksmažodį su priešdėliu, pvz.: *nepažįstamas žmogus skubiai kabinu (= pakabino) ant sienos skelbimą ir nuėjo*;

2) geriau vartoti veiksmažodį be priešdėlio veiksmo baigčiai reikšti:

- kai veiksmo baigtį rodo pati veiksmažodžio reikšmė, pvz.: *rašytojas ką tik pabaigė (baigė) naują romaną*;
- kai veiksmo rezultatas yra akivaizdus, pvz.: *romaną iš vokiečių kalbos išvertė (vertė) M. Kubilius*.

§ 104. Vietoj veiksmažodžio be kartotinės priesagos vartojamas veiksmažodis su kartotine priesaga (*-inėti, -dinėti*) tęstiniam nekartotiniam laikui reikšti, pvz.: *užkliudė mašina, kai pereidinėjau (=ėjau per) gatvę* (dar žr. 2.2.2.2.1 skyrių apie priešdėlių vedinius).

Apskritai geriau vartoti nepriešdėlinius vedinius, ypač jeigu veiksmo eigos kryptis aiški iš konteksto.

Ilgųjų ir trumpųjų formų vartojimas

§ 105. Laisvuosiuose stiliuose galima sinonimiškai vartoti ir ilgąsias, ir trumpąsias formas, pvz.: *kalbėjom (kalbėjome) su senom (senomis) draugėm (draugėmis)*. *Eikit (eikite) pabaigt (pabaigti) darbą!* Vienu ar kitų formų vartojimas nelaikomas kalbos klaida.

Geriau rinktis trumpąją tariamosios nuosakos vienaskaitos antrojo ir daugiskaitos pirmojo asmens formą, pvz.: *būtime (būtime) nieko nesakę*. *Ar galėtum (galėtumei) man padėti?* Rekomenduojama

vartoti ilgąją tariamosios nuosakos daugiskaitos antrojo asmens formą, pvz.: *ar turėtumėte (turėtute) šiandien vakare laiko?*

Galima sinonimija tarp veikiamosios rūšies esamojo laiko vyriškosios giminės vienaskaitos ir daugiskaitos dalyvių vardininko trumpųjų formų su galūnėmis *-(i)qs*, *-įs*, *-(i)q*, *-į* ir ilgųjų formų su priesagomis *-(i)antis*, *-intis*, *-(i)antys*, *-intys*, kai dalyvis eina tariniu, pvz.: *direktorius sakė einąs (einantis) atostogų*. Ilgosios formos vartojamos, kai dalyvis eina pažyminiu, pvz.: *žmogus, einantis kitoje gatvės pusėje, buvęs mano kaimynas*.

2.3.3. Gramatinis žodžių įforminimas

§ 106. Lietuvių kalboje kai kurie žodžiai turi kelis variantus. Vieni iš jų vartotini bendraujant neoficialiai, tarmėse, kiti – kalbant oficialiai. Kai kurios skirtingai kaitomos formos nėra vieno žodžio variantai, o skirtingi žodžiai, todėl reikia jų nepainioti. Dažnai nežinoma, kokia galūnė ar baigmuo vartotinas, kaip linksniuojami kai kurie žodžiai.²¹

Vardažodžių galūnės ir baigmenys

§ 107. Daiktavardžiai

1. Kai kurie daiktavardžiai gali būti priskiriami skirtingiems kamienams, todėl skiriasi galūnės, kartais ir giminė. Todėl bendrinėje kalboje vartotinos skliausteliuose pateiktos formos: *akmenio* (- *akmens*), *akmeniu* (- *akmenim(i)*), *anglio* (- *anglies*), *atvejas* (- *atvejis*), *dalgė* (- *dalgis*), *dantys* (- *dantis*), *debesys* (- *debesis*, todėl *debesies*, o ne *debesio*), *gegužis* (- *gegužė*), *krepšis* (- *krepšys*), *kulnis* (- *kulnas*), *lapkritis* (- *lapkritis*), *pagalvis* (- *pagalvė*), *pėstysis* (- *pėsčiasis*), *piemenio* (- *piemens*), *rudenio* (- *rudens*), *sąmojus* (- *sąmojis*), *sandėlys* (- *sandėlis*), *sąsiuvinys* (- *sąsiuvinis*), *smegenys* (vyr. g.) (- *smegenys* (mot. g.)), *stabdis* (- *stabdys*), *trukdis* (- *trukdys*), *turgai* (- *turgūs*), *žvejas* (- *žvejys*).

Čia išvardytas formas siūloma taisyti tik kalbant oficialiai.

²¹ Apie tai, kurias formas geriausia vartoti, išsamiai rašoma knygelėje „Kalbos patarimai 1: Gramatinės formos ir jų vartojimas“.

Nelaikoma klaida nepriesaginių daiktavardžių, kurių vardininko galūnė *-as* eina po *j*, vienaskaitos vietininko galūnės *-yje* arba *-uje* pasirinkimas, pvz.: *kraujyje* (*kraujuje*), *vėjyje* (*vėjuje*). Geriau vartoti formą *Dieve*, o ne *Dievuje*.

2. Yra nemaža skolinių, kurių baigmenis reikia keisti kitais, pvz.: *aliuminijus* (= *aliuminis*), *altarista* (= *altaristas*), *amplituda* (= *amplitudė*), *analizas* (= *analizė*), *benzolas* (= *benzenas*), *bilobilis* (= *bilobilas*), *butelys* (= *butelis*), *cholesterinas* (= *cholesterolis*), *ekslibris* (= *ekslibrisas*), *elipsis* (= *elipsė*), *emalė* (= *emalis*), *fikas* (= *fikusas*), *folga* (= *folija*), *ikra* (= *ikrai*), *kilka* (= *kilkė*), *konsensas* (= *konsensusas*), *ksilolas* (= *ksilitas*), *mafiozis* (= *mafiozas*; *mafininkas*), *mentolas* (= *mentolis*), *mohera* (= *moheris*), *opijumas* (= *opijus*), *orimulsionas* (= *orimulsija*), *paparacis* (= *paparacas*), *polistirolas* (= *polistirenas*), *radija* (= *radijas*), *remarkė* (= *remarka*), *salicilis* (= *salicilas*), *sardina* (= *sardinė*), *skumbrija* (= *skumbrė*), *staurida* (= *stauridė*), *stirolas* (= *stirenas*), *validolas* (= *validolis*), *zomšas*, *zamšas* (= *zomša*). Šiuo atveju abi formos negali būti vartojamos sinonimiškai, reikia rinktis skliausteliuose esančius žodžius.

§ 108. Kalbant ar rašant laisvesniu stiliumi galima vartoti kelis tam tikrų **būdvardžių** variantus. Bendrinėje kalboje rekomenduojama pasirinkti vieną, todėl keistini šie būdvardžiai: *blaivas* (- *blaivus*), *smailas* (- *smailus*), *smailakampis* (- *smailiakampis*), *šviežus* (- *šviežias*), *tyrus* (- *tyras*), *ūmas* (- *ūmus*).

Geriau pasirinkti santykinių galūnės *-is* arba priesagos *-inis* vyriškosios giminės būdvardžių vienaskaitos naudininko galūnę *-iam*, o ne *-iui*, pvz.: *ilgamečiui* (- *ilgamečiam*) *bendradarbiui*; *apynaujam* (- *apynaujamam*) *švarkui*; *šešiolikmečiui* (- *šešiolikmečiam*) *jaunuoliui*. Galūnė *-iui* vartojama, kai santykinis būdvardis yra sudaiktavardėjęs, pvz.: *daugiau bučiam namui reikia remonto* – *šiam daugiau bučiui reikia remonto*. Kai su daiktavardžiu eina sudaiktavardėjęs priedėlis, taip pat galima vartoti galūnę *-iui*, pvz.: *pasiguodžiau tėveliui sengalvėliui*.

§ 109. Dauginių **skaitvardžių** galūnė *-is* keistina *-ius*: *dvejis* (- *dvejus*), *trejis* (- *trejus*), *ketveris* (- *ketverius*), *devyneris* (- *devynerius*).

§ 110. Rekomenduojama oficialiuose stiliuose taisyti kai kurias **įvardžių** formas: *tai tik mano pačio* (- *paties*) *reikalas*. *Kuom* (- *kuo*) *tau nusikaltau?*

Sinonimiškai vartojamos formos *tas pat* ir *tas pats*, *ta pat* ir *ta pati*, *toks pat* ir *toks pats*, *tokia pat* ir *tokia pati*.

§ 111. Geriau vartoti aukščiausiojo laipsnio **prieveiksmių** formas *daugiausia, pirmiausia, pirmučiausia*, o ne *daugiausiai, pirmiausiai, pirmučiausiai*, pvz.: *jis daugiausiai (daugiausia) padarė*.

Vardažodžių linksniavimas

§ 112. Kai kurių skolinių nelinksniuojamoji forma keistina linksniuojamąja²², ypač kai paskutinis skiemuo nekirčiuotas: *bikini* (= *bikinis*), *brendi* (= *brendis*), *bugivugi* (= *bugivugis*), *charakiri* (= *charakiris*), *cunami* (= *cunamis*), *dingo* (= *dingas*), *ekstazi* (= *ekstazis*), *hobi* (= *hobis*), *internet* (= *internetas*), *kakao* (= *kakava*), *karaoke* (= *karaoke*), *kari* (= *karis*), *kivi* (= *kivis*), *mango* (= *mangas*), *martini* (= *martinis*), *poni* (= *ponis*), *spageti* (= *spagečiai*), *suši* (= *sušis*), *viski* (= *viskis*), *zombi* (= *zombis*), *žaliuzi* ar *žaliuzijos* (= *žaliuzės*).

Simboliniai pavadinimai vis dažniau nekaitomi, negramatinami; nebelinksniuojami net galūnę *-a* turintys pavadinimai, pvz.: „*Zebra*“ (= „*Zebros*“) *virtotojus konsultuojame telefonu ir el. p. Savo sąskaitą galima papildyti nemokamai pateikus „Maxima“ (= „Maximos“) kortelę. Apie nuolaidas teiraukitės „Mega“ (= „Megos“) informacijoje.*

§ 113. Laisvuosiuose stiliuose galima vartoti linksniuojamąją kai kurių skolinių, ypač jei jie turi kirčiuotą galinį *-ė*, formą, bet rekomenduotina rinktis nelinksniuojamąją formą, pvz.: *einu į ateljė (- ateljė); parašiau ilgą esė (- esė) santrauką; dar trūksta šiek tiek želės (- želė)*.

§ 114. Kai samplaikiniai **skaitvardžiai** yra kiekiniai arba dauginiai, jų pirmasis dėmuo turėtų būti kaitomas, pvz.: *išleidome beveik trys tūkstančiai (= tris tūkstančius) aštuonis šimtus litų. Paminklas pastatytas praėjus šimtas (= šimtui) penkiasdešimčiai metų. Universitetą baigsiu du tūkstantis (= tūkstančiai) tryliktais metais.*

Samplaikinių kelintinių skaitvardžių visada linksniuojamas tik paskutinis žodis, pvz.: *sutartis galioja iki du tūkstančiai penktųjų metų.*

²² A. Paulauskienė (1994) ir kai kurių kitų kalbininkų nuomone, lietuvių kalboje nėra nelinksniuojamųjų daiktavardžių. Yra tik daiktavardžių, neturinčių linksnių galūnių, o jų linksniavimą ir funkciją sakinyje rodo derinamieji žodžiai, pvz.: *nauja ateljė* (vardininkas) *jau visai čia pat; aš dar nemačiau naujos ateljė* (kilmininkas); *naujai ateljė* (audininkas) *trūksta darbininkų; neseniai įrengė naują ateljė* (galininkas). Taigi derinamųjų žodžių galūnės kinta priklausomai nuo begalūnio žodžio vaidmens sakinyje, ir tai galima laikyti *ateljė* tipo žodžių linksniavimu.

Galima vartoti ir linksniuojamąją, ir nelinksniuojamąją dešimčių pavadinimų formą, pvz.: *dar trūksta dvidešimt (dvidešimties) žmonių; penkiasdešimt (penkiasdešimčiai) darbuotojų įteikti atleidimo lapeliai.*

Veiksmazodžiai

§ 115. **Veiksmazodžių priesagos.** Rekomenduojama keisti kai kurias veiksmazodžių ar iš jų padarytų žodžių formas: *įgaliuoti, -iuoja, -iavo* (= *įgalioti, -ioja, -iojo*); *įgaliavimas* (= *įgaliojimas*); *nervuoti(s), -uoja(si), -avo(si)* (= *nervinti(s), -a(si), -o(si)*); *nervuotas* (= *nervingas*); *nuomuoti(s), -uoja(si), -avo(si)* (= *nuomoti(s), -oja(si), -ojo(si)*); *nuomavimas* (= *nuomojimas*); *nutautėti, -ėja, -ėjo* (= *nutausti, -sta, -o*); *mėgiamas* (= *mėgstamas*).

Galima vartoti abu toliau išvardytų formų variantus, pvz.: *dalyti, -ija, -ijo* (*dalinti, -ina, -ino*); *vardyti, -ija, -ijo* (*vardinti, -ina, -ino*); *būva* (*būna*); *džiūna, džiūva* (*džiūsta*); *griūna* (*griūva*); *irsta* (*yra*); *kliūna* (*kliūva*); *gelbi* (*gelbėja, gelbsti*); *merdėja* (*merdi*); *saugoja* (*saugo*). Minėtos formos turėtų būti vartojamos vienodai, t. y. jei tekste vartojate formą *dalinti*, tai stenkitės nevartoti *dalyti* ir, atvirkščiai.

Nevartotini *kainuoti, -uoja, -avo* (= *kainoti, -oja, -ojo*), *įkainuoti, -uoja, -avo* (= *įkainoti, -oja, -ojo*) ir kiti tos šaknies dariniai reikšme „nustatyti kainą, vertinti“, pvz.: *butas įkainuotas* (= *įkainotas*) *keturiasdešimt tūkstančių litų*, bet *butas kainuoja keturiasdešimt tūkstančių litų; nukainuotos* (= *nukáinotos*) *prekės*.

§ 116. **Fonetiniai veiksmazodžių šaknies variantai.** Ribotos trukmės veiksmą reiškiančių veiksmazodžių šaknyse reikėtų vartoti ilgąjį balsį arba *-ė*, o ne trumpąjį balsį arba *-e*, pvz.: *kad pasiekčiau knygą, teko pasilipėti* (= *pasilypėti*) *aukščiau. Kas jus pavežėjo* (= *pavėžėjo*)? *Panėšėk* (= *panėšėk*) *mano krepšį*.

Geriau vartoti formas *grandyti*, o ne *gramdyti*, *krinta*, o ne *krenta* (todėl *atkrintamosios*, o ne *atkrentamosios varžybos*), *paralyžuoti*, o ne *paraližuoti* ar *paralyzuoti*.

MORFOLOGIJOS PRATIMAI

2.3.1. Panagrinėkite įvairių kalbos dalių giminės vartoseną. Raskite ir ištaisykite netaisyklingai vartojamas formas (§ 65–71).

A. 1. Sekretorius I. Balšaitienė. 2. Advokato L. Girdenytės kabinetas. 3. Prašome įrašyti gavėjo vardą ir pavardę. 4. Sveikiname apsigynus magistrės darbą. 5. K. Musteikienei suteiktas tikslųjų mokslų daktarės laipsnis. 6. Po bakalaurės darbo gynimo Liną jau galima vadinti bakalaurė. 7. Sesuo – geriausias Karolinos patarėjas. 8. Įmonė „Garantas“ buvo tarpininkas išieškant skolas iš vienos Baltarusijos įmonės. 9. Už sklandžią esė Justė susilaukė daug pagyrų. 10. Paskutiniame turnė dainininkė atrodė pavargusi. 11. Ir blogame reikia išvelgti gėrio kibirkštėlę. 12. Vienbalsiai buvo pritarta pasiūlytam. 13. Per savo gyvenimą žmogus padaro tiek daug pikto. 14. Nuo kelinto grįžti į darbą?

B. 1. Atostogausiu nuo dvidešimto iki kito mėnesio trečio. 2. Nemažai Lietuvos verslininkų svokė, kad jų turimos žinios yra pasenę. 3. Negalėjai pakentėti keletos dienų! 4. Disertacijos konsultantas – prof. habil. dr. O. Vaičaitienė. 5. Ką laikai reikšmingu? 6. Profesorė Jonaitienė turi habilituotos mokslų daktarės laipsnį. 7. Jei tinkamai vertinsite, bet nepervertinsite rekomendacijų, jos gali tapti puikiu pagalbiniu renkantis kandidatą. 8. Į koncertinį turnė ji leis savo „Boeing 757“. 9. L. Mažutienė eis prodekanės pareigas iki konkurso.

2.3.2. Raskite netaisyklingai vartojamas skaičiaus formas ir skaitvardžius, jas pataisykite (§ 72–78).

A. 1. Dėl užsitęsios sausras nelaukiama gero ankštinės kultūros derliaus. 2. Klaipėdos jūrų muziejuje pastaraisiais metais pagausėjo ruonio populiacija. 3. Šokoladinis saldainis su lazdyno riešutais. 4. Rytinių radijo laidų vedėjai pateikia klausytojui informaciją apie orą, svarbiausius dienos įvykius. 5. Mamos knyga (žinynas nėščiosioms). 6. Anksčiau išleisti sūnų į kunigus buvo laikoma didele garbe. 7. Agronomų profesija pastaruoju metu tapo nepaklausy. 8. Kada bus Tėvo diena? 9. Žmogaus organizmui reikia daug baltymo. 10. Ką galite mudviem pasiūlyti? 11. Užsienyje Elena užsibuvo net šešeriomis dienomis ilgiau, nei planavo. 12. Sunku darže išnaikinti varputį. 13. Šis kisielis priylgsta natūraliam; vienintelis E raide pažymėtas konservantas jame – citrinos rūgštis.

B. 1. Parduotuvėje didelis žuvų produktų pasirinkimas. 2. Ieva apsilankė keliose futbolo varžybose, bet taip ir nepamėgo šios sporto šakos. 3. Irena ir Andrius supiršo trejas jaunuolių poras ir net septyniose vestuvėse buvo piršliais. 4. Per pirmuosius du metus studentai turi išmokti sistemaiškai mąstyti. 5. Specifinį skonį suteiks kalendra, česnakas ir paprika. 6. Baltijos šalys pirmosios iš visų sovietinių valstybių paskelbė nepriklausomybes. 7. Neeiliniame uždaramo parlamento posėdyje sudaryta speciali komisija tirs saugumui iškilusias galimas grėsmes. 8. Iki metų pabaigos investuotojai neturėtų tikėtis uždirbti tokių pelnų kaip per dešimt praėjusių metų mėnesių. 9. Kviečiame į lietuvių liaudies pasakos konkursą, kuriame išrinksime geriausius pasakotojus. 10. Gegužės 12 d. VDU bus švenčiama Absolvento diena. 11. Moterų politikų iniciatyvą skatinantį projektą tris metus vykdė Kauno moters užimtumo ir informacijos centras. 12. Ar tikrai daugelį smulkių įmonių ištiks bankrotai? 13. Viena didžiausių plastikinių langų gamintojų siūlo darbą Vilniuje pardavimų vadybininkui. 14. Buvo apklaustas įvairių išsilavinimų 51 žmogus, nuo 11 iki 81 metų (amžiaus vidurkis – 24 metai).

2.3.3. Paaiškinkite įvardžiuotinių formų vartojimą. Raskite netaisyklingus sakinius ir juos pataisykite (§ 79–80).

A. 1. Laukas buvo aptvertas spygliuota viela. 2. Pagrindinių (pirmos) pakopos studijų metu įgyjamas bakalauro kvalifikacinis laipsnis. 3. Ypatingas batonas kainuoja 1,2 Lt. 4. Šis batonas ypatingasis, nes jo sudėtyje yra kelių rūšių grūdai. 5. R. Laurinaitis nusprendė įsteigti uždara akcinę bendrovę. 6. „Kauno pienas“ pradėjo gaminti naujos rūšies pieniškuosius ledus. 7. Įstatymo pataisa labiausiai nepatenkinti smulkiojo ir vidutinio verslo atstovai. 8. Šiuos vyriškos giminės žodžius ne visi taisyklingai vartoja.

B. 1. Ko nors neišspausdinus, visada būtų galima sakyti, kad nuslėpti svarbiausieji dokumentai. 2. Suaugusių mokymo centras. 3. Jie laikė save vidurinėsios klasės atstovais. 4. Antroji jaunosios prozininkės knyga sulaukė didesnio susidomėjimo nei pirma. 5. Ar pritariate, kad Kovo aštunta būtų paskelbta nedarbo diena? 6. Gitana ištekėjo tik keturiasdešimtaisiais savo gyvenimo metais. 7. Kviečiame į vakaronę visus žmones, turinčiuosius fizinę negalią. 8. Aštuoniasdešimtaisiais Lietuvos politiniame gyvenime įvyko esminių pokyčių. 9. Vietoj vyriškos giminės būdvardžių pavartokite moteriškos giminės formas.

10. Pasak UAB „Dextera“ Klaipėdos filialo direktoriaus, horizontalios žaliuzės, ko gero, yra tobuliausios. 11. Tai bus paskutinis jo, kaip vyriausybės vadovo, vizitas karo draskomoje šalyje. 12. Pasak Z. Aleksandravičiaus, kaimo žmogus pamiršo, kaip atrodo gryni pinigai. 13. Kiekvienas žmogaus pirštas yra skirtingo ilgio – pavyzdžiui, vidurinis pirštas yra gerokai ilgesnis už smilių. 14. Pirk *Acer* nešiojamą kompiuterį ir dovanų gauk *Canon* printerį. 15. Ji buvo garsi 60-ųjų estrados žvaigždė.

2.3.4. Panagrinėkite, ar visi pratime esantys laipsniuojami žodžiai vartojami taisyklingai (§ 81–85).

A. 1. Naglis yra labiau dėmesingas man negu Laimonas. 2. Džekas Nikolsonas – labiausiai mėgstamas mano aktorius. 3. A. Liutvinskas tarp klinikos gydytojų yra mažiau populiarus kaip J. Andriukaitis. 4. Labiausiai baisu, kad negauname jokių žinių apie Jolitą. 5. Po šios kelionės jautėmės labiau išvargę nei po sunkaus fizinio darbo. 6. Stenkitės nepasimesti ekstremaliausiose situacijose. 7. Plaučių vėžys – labiausiai paplitusi liga tarp rūkančiųjų. 8. Penktadienis – mažiau palanki diena finansiniams reikalams tvarkyti.

B. 1. J. Bružas mūsų įmonėje yra labiausiai patyręs meistras. 2. Vanduo žmogaus organizmui labiau būtinas negu maistas. 3. Povilas po kelių susitikimų pasidarė man labiau artimas. 4. Sunku suprasti, kodėl V. Jonaitis yra vienas iš mažiausiai mėgstamų politikų. 5. Manau, kad šis sprendimas optimaliausias. 6. V. Kliunka – labiausiai ieškomas nusikaltėlis. 8. Ši programa labiausiai panaši į užsienyje rengiamas tokio pobūdžio programas. 9. Be automobilio jautėmės lyg jauna mama, palikusi savo naujagimį labiausiai patikimai auklei. 10. Apatinė kūno dalis tampa mažiau judri, nes kojos būna prikaustytos prie slidžių ar snieglentės. 11. Skelbiama, kad 5 proc. ir mažiau – tai normalus, minimaliausias nedarbo lygis. 12. Po šių kursų vaikai tampa labiau atsakingi.

2.3.5. Pataisykite netaisyklingai vartojamas vientisines ir sudėtines, sangražines ir nesangražines, įvykio ir eigos veiksmo veiksmažodžių formas (§ 86–92, § 101–104).

A. 1. Ar pirktum šią knygą, jei nebūčiau pataręs? 2. Pavyzdžiu tiems žmonėms, kurie nors kartą matė baltąsias naktis. 3. Kokiose užsienio šalyse buvote? 4. Tikriausiai viskas baigtųsi gerai, jei nebūtum

įsikišusi. 5. Ar tau šiandien dirbasi? 6. Kokia raidė rašosi po *j* žodyje *vėjelis*? 7. Pagaliau Vytautą aplankė įkvėpimas ir nuo to laiko romanas tarsi pats rašėsi. 8. Tokia problema savaime neišsispres – turi ką nors daryti. 9. Jaunojo poeto eilėraščiuose gausu meninių priemonių, daug kas pasakoma tarp eilučių – gal dėl to jie taip sunkiai skaitosi. 10. Patalpoje girdėjosi kiekvienas žodis iš gatvės. 11. Jums skirtos penkios minutės pristatyti save. 12. Kopimas į Everestą buvo didžiausias savęs išbandymas. 13. Įmonės vadovo kabinete radus pasiklausymo aparatą, buvo iškviesta policija.

B. 1. Kas įvyktų, jei Diana nebūtų tavęs išpėjusi? 2. Šiandien galerijoje „Arka“ atsidaro nauja žymaus vengrų grafiko paroda. 3. Nesinorėjo pyktis su profesoriumi, todėl apsimečiau nepastebintis jo šališkumo. 4. Pabandykime ir pažiūrėkime, kas iš to gausis. 5. Vincui persikėlus į naują butą, jau kelinta naktis nesimiega. 6. Skubiai ir pigiai išsinuomoja dviejų kambarių butas Šilainiuose. 7. Kaip pateikti save dalyvaujant paskelbtame konkurse darbo vietai užimti? 8. Norėdami pristatyti save internete ir pasinaudoti mūsų siūloma galimybe, turite parengti medžiagą interneto svetainei. 9. Muzika parsiduoda prekybos centruose šalia kruopų ir miltų. 10. Tik laikas gydo netekties skausmą numirus artimam žmogui. 11. Filmą garsino T. Banza. 12. Po truputėlių baiginėju savo bakalauro darbą, beliko sutvarkyti išvadas.

2.3.6. Panagrinėkite veikiančios ir neveikiančios rūšies dalyvių, iš jų padarytų prieveiksmių, taip pat sudaiktavardėjusių dalyvių vartoseną (§ 93–100).

A. 1. Plaudami įrankius įpilkite 0,5 proc. stiprumo dezinfekuojantį skystį. 2. Liutauro darbas yra sėdintis, todėl jis stengiasi nors savitgaliais išvykti į gamtą ir daugiau pajudėti. 3. Kiek kainavo naujoji presuojanti mašina? 4. Po sunkios ir įtemptos darbo dienos rekomenduojama prieš miegą išgerti raminančiosios arbatos, išsimaudyti šiltoje vonioje. 5. Kokias funkcijas atlieka vykdomoji valdžia? 6. Kas čia rėkia tokiu spiegiančiu balsu? 7. Lietuvos rinktinė patyrė triuškinantį pralaimėjimą. 8. Per Kūčias žmonės labai rūpestingai ruošia stalą: pirmiausiai užtiesia jį akinančiai balta staltiese. 9. Kęstas niekinamai pažvelgė į mane ir nuėjo nieko daugiau nepasakęs. 10. Dėl apsunkinto virškinimo gydytojas skyrė virškinimo fermentų.

B. 1. Susijaudinusi jaučiu pagreitintą širdies ritmą. 2. Kaip jums pavyko pasiekti, kad net tris kartus buvo pagreitinta detalių gamyba ir

gerokai pagerinta jų kokybė? 3. Diskutuojama, ar verta, kad toje pačioje klasėje mokytūsi normalūs ir sulėtinto mąstymo vaikai. 4. Sužavėtas merginos grožio jaunas poetas paskyrė jai visą eilėraščių ciklą. 5. Įmonės vadovas kalbėjo taip įtikinančiai, kad net didžiausi skeptikai sutiko dar kurį laiką neskelbti bankroto. 6. Tarpininkaujantysis sužlugdė visą sandorį. 7. Dabar mokyklos stengiasi pritraukti kuo daugiau moksleivių, nes nuo besimokančiojo krepšelio priklauso mokyklos pajamos. 8. Sergantieji plaučių uždegimu privalo gerti antibiotikus. 9. Vienuolės nuolatos dirba pasiaukojamą darbą, lanko visų apleistus, ligotus žmones. 10. Iš parlamento tribūnos kalbėjo pirmininkaujantysis posėdžiui Romanas Zvaryčius. 11. Skelbiamas konkursas bendrabučio budinčiojo vietai užimti. 12. Jis neužtikrina, kad dirbdamas vadovaujantį darbą žmogus su klientais bendraus valstybine kalba. 13. Regeneruojantis kremas odai apie akis.

2.3.7. Jei reikia, ilgąsias formas pakeiskite trumposiomis ir atvirkščiai (§ 105).

A. 1. Sakoma, kad jis galintis dirbti dvylika valandų iš eilės ir visai nepavargstantis. 2. Eikim geriau namo, kol dar visai nesutemo. 3. Mes irgi daugiau skaitytumėme, jei tik turėtume daugiau laiko. 4. Pasėdėtute su mumis, pakalbėtute, o tada eitute pas seserį. 5. Ar jie turi teisę taip kalbėt? 6. Žmogus, norįs teisti kitą, pats turi būti be nuodėmės.

2.3.8. Panagrinėkite, kurie žodžiai ar žodžių formos keistinos. Geriau pavartokite tą formą, kuri taisyklingsnė oficialioje kalboje (§ 107–116).

A. 1. Aštuoniolikmečiui turi būti suteikta teisė balsuoti. 2. Ar tau ne per šilta su tokiu storu moheros megztiniu? 3. Janina jau atostogavo gegužį ir dar turės atostogų kažkurį rudenio mėnesį. 4. Išgerk tabletę validolio, gal nors kiek pagerės. 5. Skelbiama ekslibrisų paroda. 6. Seni žmonės dažnai turi padidėjusį cholesterolino kiekį. 7. Už tai, kad vairuotojas partrenkė pėstijį ir pabėgo iš įvykio vietos, gresia kelių šimtų litų bauda. 8. Atitrauk žaliuzijas, atidaryk langą ir įleisk gryno oro. 9. Koks rastas alkoholio kiekis kraujuje? 10. Pirkite šį tortą, jis tikrai šviežus. 11. Geriau paklausk jo pačio. 12. Mėsa, suvyniota į folgą, taip greitai neatšalo. 13. Kramtomoji guma su mentoliu. 14. Sulaikytas rekordinis kiekis į šalį nelegaliai įvežtų ekstazi tablečių. 15. Iš rezervuaro ištekėjo kelios tonos orimulsiono. 16. Ką blaivus galvoja, tą

girtas pasako. 17. Tai buvo vienas puikiausių operos spektaklių, matytų per pastaruosius ketveris metus.

B. 1. Koks jūsų hobi? 2. Tuoj gražuolės pasirodys su bikini. 3. Vištiena su kariu. 4. Labai mėgstu spageti, kivi ir mango. 5. Metai turi trys šimtai šešiasdešimt penkias arba šešias dienas. 6. Keliasdešimčiai žmonių buvo nutrauktas vandens tiekimas. 7. Niekada ne per vėlu mokintis. 8. Pareikšti įtarimai jam ir jo šešiolikmečiui draugui. 9. Nedovanokite dušo želės, kempinių ir šampūno rinkinių; tokia dovana gali pasirodyti netaktiška. 10. Nemaniau, kad reiks tiek daug daiktų. 11. Nukainuotų prekių parduotuvė. 12. Per užpuolį buvo panaudotos nervus paraližuojančios dujos. 13. Puikus moteriškas zomšo paltas dabar tik 149 Lt! 14. Uždarbiavo pardavinėdamas laikraščius, dirbo kroviku ir padavėju bohemos mėgiamoje kavinėje.

2.3.9. Įrašykite reikiamą baigmenį ar priešdėlį. Pavartokite tinkamą skliausteliuose esančio skaitvardžio formą (§ 65–116).

A. 1. Prašom_ sėsti_ prie stalo. 2. Pasakykite keletą moterišk_ ir vyrišk_ giminės daiktavardžių. 3. Namu grįžau tik kelet_ dienų. 4. Užsienyje teko _būti (2) metus, (8) mėnesius ir (5) dienas. 5. Dėl padid_ (dalyvis iš veiksmažodžio *padidėti*) paklausos baldų gamykla pradėjo dirbti (3) pamainomis. 6. Gerai tiems žmonėms, kurie kalba įtikina_ ir kuriais visi _tiki. 7. Įmonės vadov_ R. Šarkienė pasveikino vadybinink_ specialybę įgijusias merginas. 8. Rašytoj_ namuose bus pristatoma jaun_ prozininkės J. Griškaitės pirm_ knyga. 9. Pamestą student_ pažymėjimą, išduotą Giedrei Linkaitytei (Nr. smf 0012), laikyti negaliojančiu. 10. Į paskutin_ etapą pateko tik (3) kandidatai. 11. Sulaikyti du įtariam_. 12. Kaune _restauruojama vis daugiau senų pastatų. 13. Lina nepastebėjo draudž_ ženklų ir pasuko į priešpriešinio eismo juostą. 14. Dienos prekė – oro drėkint_, kabinami ant radiatorių. 15. Dieninis drėkin_ kremas su žali_ arbata sausai ir jautriai odai. 16. Avokad_ aliejus turtingas vitaminų (A, D, E), minkština ir regeneruoja odą. 17. Palangės paviršius matinis, spalva balta; lengvai valo_, nesunki paviršiaus priežiūra.

B. 1. Susirink_ moterys _dainavo liaudies dainas. 2. Drėkin__ (dalyvis iš *drėkinti*) kaukė sausai ir jautriai odai. 3. Kokius vaistus _skyrė gydytoja dėl sumaž_ kraujospūdžio? 4. Nusipirkau (3) žirkles. 5. Kas ten iš tolo mato_? 6. Nors pralaimėtos (4) rungtynės, bet mūsų komanda dar nepraranda vilties patekti į pusfinalį. 7. Kel_ metus Austėja nematė

savo brolio, gyvenančio užsienyje. 8. Pasirašo prorektor_ J. Jonaitienė, laikinai einanti rektor_ pareigas. 9. Išankstiniai prezident_ rinkimai vyks kartu su Seimo rinkimais. 10. Renkami parašai už Socialdemokratų kandidatą į prezident_. 11. Mobil_ telefono dizaino žiebtuvėlis. 12. Balt_ šokolado saldainiai su vyšni_, lieso pieno ir jogurt_ kremu įdaru. 13. Kilimin_ dang_ parduotuvė. 14. Selenas padeda skauda_ sąnariams. 15. Vaikai iki (5) metų į koncertą įleidžiami nemokamai.

2.3.10. Ištaisykite pabrauktus žodžius.

B. 1. Jeigu būčiau žinojęs, kad man taip atsitiks, tikrai nevažiuočiau. 2. Dviratininkė varžovę pralenkė penkeriomis sekundėmis. 3. Gėrimą sudaro meliono, citrinos, apelsino sultys. 4. Knygynai nuolatos skelbia labiausiai perkamų knygų sąrašus. 5. Šis lipdukas klijuojasi ant automobilio galinio stiklo. 6. Pelningumai pasiūlymuose turi būti nurodomi dviejų skaitmenų po kablelio tikslumu. 7. Tokia nuostata gali tapti save išpildančia pranašyste. 8. Pastarąjį pusmetį daugiausiai augo vartotojiškų paskolų portfelis. 9. Taip dirbo teatre režisieriai su aktoriais penkiasdešimtaisiais metais. 10. Kai reikia, nutraukite pasiskantįjį. 11. Siūlome darbą slenkančių grafiku. 12. Namas bus remontuojamas kapitaliai. 13. Ši trupmena susiprastina. 14. Labiausiai būdingas jo bruožas – užsispyrimas. 15. Rašyti jis nemėgo, bet redaguoti parašytą jam buvo priimtina. 16. Ypač apsunkinta padėtis tų archyvų, kurie tiesiogiai nefinansuojami. 17. Tortą galite papuošti kivi gabalėliais. 18. Jų eteriuose transliuojamos panašios laidos, o telenovelės ir pokalbių šou rodomi dažniausiai panašiu metu.

2.3.11. Ištaisykite morfologijos klaidas.

B. 1. Džonatanas – vienas populiariausių žaidėjų visų laikų judriausio ir ekstremaliausio žaidimo. 2. Galime suteikti visapusišką konsultaciją. 3. „Žygio batai“ parduotuvėse – jau kalėdinės kainos. 4. Nuo 40 metų erekcijos sutrikimus paprastai nulemia padidintas kraujospūdis, diabetas, širdies, galvos smegenų kraujagyslių susirgimai. 5. Užkrečiamų ligų profilaktikos centras. 6. Baumės vykdymas atidėtas dviem metams. 7. Geriausia kivi dauginti auginiais, tuomet anksti žydi ir dera, sėjinukai pražysta maždaug po 5 metų. 8. Geros naujienos „Maxima“ pirkėjams. 9. Vilniaus apskrityje dirbančiųjų padaugėjo beveik 9 tūkstančiais. 10. Labai gražiai turėtų žiūrėtis lygaus megztinio ir kiauraraščio kombinacijos. 11. Mažiau tikėtina, kad žmogus yra tiesiog

romantiškas. 12. Blogiausia, kad kaimo mokyklų pajėgumai, kalbant ekonomikos terminologija, panaudojami tik 40–60 proc. 13. Šiai ligai būdinga sulėtinta medžiagų apykaita. 14. Tada jaučiamos bereikalingos įtampos. 15. Prieš kelis metus dėl prastos sanitarinės būklės mokykla buvo uždaryta. 16. Lietuvoje – pasitikėjimo valstybe krizė, į kurią pirmiausiai atvedė strateginio mąstymo stoka. 17. Jei žvynelinė pažaidė ir sąnarius, vartotini tokie vaistiniai augalai: kadagys, kraujažolė, šalavijas, ramunėlė, medetka. 18. Laidoje taip pat pamatysite, po kiek litų dainininkė įkainavo savo brangiausias kūno dalis. 19. Seniūnijoje veikia UAB „Birvetos tvenkiniai“, kur auginama žuvis. 20. Komanda padėjo ilgamečiui treneriui už darbą, atsidavimą, energiją. 21. Keletos dainų, tarp jų titulinės „Neprarask vilties“, žodžių autoriumi tapo pats maestro, bet savęs vadinti poetu jis neskuba. 22. Kaip rašė laikraščiai, „Lietuvos rytas“ laimėjo jau šešias rungtynes. 23. Daug galime kalbėti apie paauglių nusikaltimus, stumdyti tas atsakomybes nuo vieno prie kito. 24. Šis prietaisas praverstų ir skrydžių valdymų dispečeriams. 25. Šiuo metu dirbti Vilniuje reikalingas personalo atrankų projektų vadybininkas.

2.3.12. Ištaisykite leksikos, žodžių darybos ir morfologijos klaidas; paaiškinkite, kokio pobūdžio šios klaidos.

B. 1. Ligos simptomai pirmiausia pasireiškia apsunktinu rijimu. 2. Šiomet dar nebuvau neapmokamų atostogų. 3. Visi aplinkui tokie nervuoti, baisu ir žodį ištarti. 4. Onkologinis centras dirba be poilsio dienų. 5. Nepilnamečiams neparduodami svaiginantys gėrimai. 6. Naujų prekių užveža du kartus per savaitę. 7. Jau pravažiavome šimtą kilometrų, o jų nepasivijome. 8. Jaučiuosi begaliniai pavargęs. 9. Neseniai skambino kolega A. Lukšienė iš agrobendrovės. 10. Skaičiau pranešimą moksliškoje konferencijoje apie pastaruoju metu gausėjančią spygliuočių kenkėjo populiaciją. 11. V. Pavardenis buvo prastas renginio vedantysis. 12. Mes jums suteiksime beprocentinę paskolą trimis mėnesiams. 13. Po pakartotino telefono skambučio, kai įsijungė autoatsakovas, Laimonas pabudo iš savo minčių. 14. Valantis pienelis su vitaminais ir ženšeniu. 15. Valdininkams derėtų rimčiau rūpintis žmonių gerbūviu. 16. Pacientas skundėsi padidintu cholesterolino kiekiu kraujuje, apsunktinu kvėpavimu. 17. Po keletos valandų P. Juodis atsistojo, išgėrė puodelį žalios arbatos, suvalgė ant elektros viryklės padėtas vakarykščias spageti. 18. Kaip senai tas buvo!

19. Užsidarinėjančiose įmonėse labai prasta darbo drausmė. 20. Liginis neperneš tokios vaistų dozės. 21. Sunku pakomentuoti šį beprecedentinį atvejį. 22. Makadamijos aliejus atstato ir intensyviai rūpinasi jūsų plaukais. 23. Labiausiai keista, kad tik šiandien suprato, kaip beprasmiškai praleido beveik visą savo gyvenimą, ypač pastaruosius du metus. 24. Visada galima pakeisti savo gyvenimą, apspręsti savo likimą, bet tam reikia įveikti problematiškus dalykus. 25. Nepastebėjau to įspėjančio ženkle ir nesustojau laiku. 26. Mes dirbame prisilaikydami visų instrukcijų ir planų. 27. Tai buvo nuostabus užmanymas. 28. Viso įrenginio paleidėjui įtaisomas specialus fiksatorius. 29. Pasikartojančio reumato požymiai yra mažiau ryškūs. 30. Du tūkstantis ketvirtieji metai ypatingi tuo, kad yra pažymėti naujo vieningo pasaulinio vardo, skirto rašaliniams spausdintuvams, sukūrimu. 31. Jis – juridiniai atsakingas asmuo. 32. Suteikiame garantinį ir pogarantinį aptarnavimą. 33. Bendravalstybinis susitarimas įsigalioja nuo gegužės pirmo.

2.4. SINTAKSĖ

2.4.1. Linksnių vartojimas ir klaidos

§ 117. Linksniai lietuvių kalboje vartojami parodyti žodžio santykį su kitais žodžiais, t. y. žodžio sintaksinį vaidmenį sakinyje. Jų yra septyni (tarmėse ir daugiau): vardininkas, kilmininkas, naudininkas, galininkas, įnagininkas, vietininkas ir septintasis – šauksmininkas. Linksniai turi reikšmes. Linksnio reikšmę dažniausiai rodo galūnė kartu su šalia esančiais žodžiais.²³ Pavyzdžiui, vietininku dažniausiai reiškiamą vietą, todėl viena pagrindinių šio linksnio reikšmių – vietos nusakymas. Vardininkas su tapsmo veiksmažodžiais reiškia būseną ir pan.

Dažniausios tokios linksnių reikšmės: **subjektas** – aktyvus veikėjas, atliekantis veiksmą (*žmonės bandė ieškoti*), **objektas** – pasyvus veikėjas, į kurį nukreiptas veiksmas (*pamatė tėvą*), priemonė (*važiuoju autobusu*), būvis ar būseną (*noriu tapti laimingas*), **požymis** (*drabužių spinta*), **aplinkybės** (būdas (*gyvena džiaugsmo ir varge*)), **laikas** (*vidurnaktį išgirdau riksmą*), **vieta** (*vaikai žaidžia kieme*), **kiekis** (*tris kilometrus ėjome pėsti*), **kokybė** (*išvydau mergaitę gėlėta suknele*), **tikslas** (*atėjau kastuvo*), **nuolaida** (*juokai juokais*), **stiprinimas** (*susirinko tūkstančių tūkstančiai*), **atžvilgis** (*gražumo graži, bet neturtinga*) ir kt.

§ 118. Linksnių vartojimo klaidų paprastai atsiranda tada, kai jie netinkamai vartojami žodžių junginyje. Jų būna dvejopų (plačiau žr. Šukys 1998: 54): 1) valdymo klaidos, kai pasirenkamas žodis, reikalaujantis visai kito linksnio, pvz.: *atstovauti tautą* (= *tautai (kam?)*), *gabus muzikoje* (= *muzikai (kam?)*) ir 2) reikšmių painiojimo klaidos, kai linksnis vartojamas jam nebūdinga reikšme, pvz., *knyga išleista anglių kalboje* (= *kalba*) – vietininkas nevartojamas daikto požymiu reikšti. Neretai

²³ Kalbotyros moksle diskutuojama, kam priklauso linksnis: morfologijai ar sintaksei. Paprastai jis suvokiamas kaip morfologinė kategorija (linksnio rodiklis – galūnė) ir aprašomas morfologijos skyriuje. Tačiau kalbos kultūros mokslui labiau rūpi linksnio reikšmė, linksniu reiškiami žodžių ryšiai sakinyje, o tai jau sintaksės objektas. Tas pats pasakytina ir apie prielinksnius ir su jais sudaromas prielinksines konstrukcijas, apie dalyvines, pusdalyvines ir padalyvines konstrukcijas.

klaidų atsiranda dėl kitų kalbų įtakos (dažniausiai slavų ir germanų). Tokios klaidos griežtai taisytinos, nes ardo kalbos gramatinę sistemą.

Vardininkas

§ 119. Vardininkas yra pagrindinė daiktavardžio forma. Vardininku reiškiamas asmuo, daiktas ar reiškiny. Pagrindinės šio linksnio reikšmės: subjektas (*Rezervo fondo pinigai bus skiriami stichinių nelaimių ir katastrofų padariniams likviduoti.*), nuolatinis (su veiksmazodžiais *būti, likti, (at)rodyti(s)*) (*Dviejų vaikų tėvas liko našlys.*) ar laikinas (su *apsimesti, būti, darytis, jaustis*) būvis (*Paauglys jau buvo priklausomas nuo narkotikų.*). Vardininku pasakomi simboliniai pavadinimai (*laikraštis „Laikinoji sostinė“*), kreipinys *ponas (-ia)* (*Ponas* (taip pat *pone*) *Jonaiti, ką manote šiuo klausimu?*). Šis linksnis taip pat yra dvejetainis (plačiau žr. § 132), jis derinamas tik su subjekto linksniu.

§ 120. Vardininko klaidos retos. Pagrindinė klaida – kiekio apibrėžtumo ir neapibrėžtumo nepaisymas.

1. Vardininkas netinka **neapibrėžtam daiktų kiekiui** reikšti su žodžiais *atsirasti, būti, daugėti, kilti, pasitaikyti* ir kt. Jį reikia keisti dalies kilmininku, žyminčiu visumos dalį, pvz.: *Perkaitus saulėje, atsiranda karščiavimo požymiai (= požymių). Tarp darbuotojų dažnai būna nesusipratimai (= nesusipratimų). Po paskaitos dažnai iškyla visokie klausimai (= visokių klausimų).*

2. Vardininkas netinka **kreipiniui** reikšti. Šiuo atveju vartojamas tam tinkamesnis šauksmininkas: *Dėstytojas (= dėstytojau), aš nepasirošiau egzaminui.* Išimtys: *ponas* (pvz., *Pone (arba ponas) Jonaiti, ar galiu jūsų paklausti?*) ir retorinis kreipinys (pvz., *Ką tu žmogau (arba žmogus) padarysi, jei esi tik mažas sraigtelis.*), kurios galima vartoti ir vardininko linksniu.

Kilmininkas

§ 121. Kilmininkas yra linksnis, valdomas daiktavardžių, veiksmazodžių ir kiek rečiau būdvardžių. Tai dažniausiai vartojamas lietuvių kalbos linksnis. Juo žymimas objektas (su veiksmazodžiais ir būdvardžiais: *Jis siekė kilnaus tikslo. Jis godus pinigų;* su skaitvardžiais: *Į posėdį atėjo tik dvidešimt žmonių;* neapibrėžtas kiekis ar jo dalis (*Ekonomistai*

pripažįsta, kad prekybininkai gali vaikiotis maksimalaus pelno.); tikslas (*Išvažiavau atostogų.*). Kilmininkas būtinas sudarant žodžių junginius su neigiamos reikšmės veiksmažodžiais: *Jis ėmė nekęsti skurdo ir vargano gyvenimo.* Taip pat juo reiškiamas įspūdžio sustiprinimas (*Susirinko tūkstančių tūkstančiai.*), išskyrimas iš visumos, t. y. išskirties kilmininkas (*Jis buvo vienas gabiausių žurnalistų.*), ir atžvilgio kilmininkas (*Šis variklis per mažo galingumo.*).

§ 122. Kilmininko klaidos:

1. Dažniausiai kilmininko klaidų randasi, kai jis vartojamas **su veiksmažodžiais, reikalaujančiais kito linksnio ar prielinksniės konstrukcijos**. Gana dažnos klaidos su šiais veiksmažodžiais: *prieti: Mokslininkai priėjo bendros išvados* (= bendrą išvadą, prie bendros išvados); *pasiekti* (reikšme „pasiekti tam tikrą ribą“): *Krovinio svoris siekė septynių kilogramų* (= septynis kilogramus). *Pagaliau pasiekėme visko* (= viską), *ko norėjome*. Tačiau negalima painioti su veiksmažodžio *siekti* reikšme „stengtis laimėti“, kuris reikalauja kilmininko ir vartojamas taisyklingai: *Jis siekė savo tikslo*. Taip pat ir reiškiant neapibrėžtą kiekį: *Jis pasiekė didelių laimėjimų*. Veiksmažodis *reikalauti* taip pat turi kelias reikšmes, kurių viena su kilmininku nevartojama. Kilmininkas netinka vartoti, kai reikalaujama ko nors iš asmens, pvz.: *Jie reikalavo direktoriaus* (= iš direktoriaus), *kad išspręstų šį klausimą*.

2. Kilmininkas netinka **lyginimui** reikšti su prieveiksmiais (*ne*) *daugiau*, (*ne*) *mažiau*. Šie prieveiksmiai reikalauja prielinksninių konstrukcijų, pvz.: *Salėje susirinko daugiau šimto* (= daugiau negu *nei*); *daugiau kaip šimtas žmonių*. *Reikia surinkti ne mažiau dešimties balų* (= ne mažiau negu *nei*); *ne mažiau kaip dešimt balų*).

3. Kartais persistengiama vartojant **dalies kilmininką**, ypač su abstrakčios reikšmės daiktavardžiais, pvz.: *Lemiamos įtakos* (= lemiamą įtaką turėjo paskutiniai jo žodžiai. *Šių metų politiniai pokyčiai turėjo didelės reikšmės* (= didelę reikšmę).

4. Nerekėtų vartoti kilmininko, kai nėra **neigiamo veiksmažodžio**, pvz., *Iki automobilio liko kokių* (= kokie) *penkiasdešimt žingsnių*.

5. Pasitaiko ir šiaip nevartotinų, dažniausiai **verstinių posakių**, kurių reikėtų vengti. Labai dažna klaida, atėjusi iš rusų kalbos – datos pasakymas kilmininko linksniu: *Kelinto* (= *kelinta*) *šiandien? Šiandien liepos penkto* (= *penkta*). Nerekėtų be reikalo vartoti ir atžvilgio kil-

mininko, pvz.: *Šį automobilį pirkau prieš metus laiko (= prieš metus). Mergina buvo labai aukšta, apie 180 cm ūgio (= apie 180 cm).*

6. Stiliaus požiūriu teksto skaitymą ir suvokimą labai sunkina **per didelis kilmininkų**, susitelkusių į vieną vietą, **skaičius**. Norint to išvengti, reikėtų, jei tik įmanoma, tekstą išskaidyti į šalutinius sakinius, keisti naudininkais, vietininkais arba vartoti dalyvius, pvz.: *Įvyko pasitarimas mokinių mokymo ir profesinio orientavimo kokybės gerinimo organizavimo klausimu (= pasitarimas, kaip gerinti mokinių mokymą ir profesinį orientavimą)* (žr. Šukys 1998: 136).

Naudininkas

§ 123. Pagrindinė naudininko linksnio reikšmė – žymėti paskirtį ar tikslą, pvz.: *Nebeliko laiko diskusijoms. Vadovybė neskyrė lėšų seminarams rengti*. Taip pat būdingos ir kitos reikšmės: objektas (*Sportininkė varžybose atstovavo Lietuvai.*), subjektas (*Man nemalonu dėl tokio jo poelgio.*), būvis, reiškiamas daiktavardžio ar įvardžio naudininku, suderintu su būdvardžiu ar būdvardiškuoju žodžiu (t. y. dvejetainis naudininkas) (*Jam reikėtų būti apsukresniam.*), laikas (*Kelionę jis nusprendė atidėti metams.*).

§ 124. Deja, su naudininku daroma nemažai klaidų ir jos gana paplitusios. Ypač dažnai su naudininku netaisyklingai pasakoma paskirtis ir laikas.

1. Naudininko geriau nevartoti **su jo nereikalaujančiais žodžiais: su veiksmazodžiais** atitikti, kreipti dėmesį, kviesti, linkti, piktintis, vertinti ir kt., pvz.: *Gaminys atitinka visiems kokybės reikalavimams (= visus kokybės reikalavimus). Vis daugiau dėmesio kreipiame sveikatai (= į sveikatą). Kviečiu arbatai (= arbatos). Jis linkęs tiksliesiems mokslams (= į tiksluosius mokslus). Piktinomės tokiais tvarkais (= tokia tvarka). Rašinys įvertintas penketui (= penketu); su būdvardžiais godus, lygiagretus, šykštus ir kt., pvz.: Jis godus turtui (= turto). Parlamentas taikos sutartį ratifikuos trimis etapais, lygiagrečiai nusiginklavimo procesui (= su nusiginklavimo procesu). Tėvas šykštus pinigams (= pinigų).* Su veiksmazodinės kilmės daiktavardžiais vartojamas naudininkas ne klaida. Jis sinonimiškas kilmininkui ar kilmininkui su prielinksniu, taigi vartojamas arba kilmininkas, arba naudininkas, pvz., *Nuolaida šiems baldams (šių baldų nuolaida) – 15 procentų. Jo polinkis alkoholiui*

(į alkoholį) trukdo normaliam šeimos gyvenimui. *Prekybininkai nepatenkino reikalavimų įvežamiems vaisiams ir daržovėms (įvežamų vaisių ir daržovių reikalavimų).*

2. Naudininkas nevartojamas **padalyvinėse konstrukcijose**, kai veikėjas yra tas pats, nes tai nestilinga, kartais dviprasmiška, pvz.: *Padalijus (= Padaliję) ši skaičių iš viso atlikto darbo, gausime apibendrintą efektyvumo rodiklį.*

3. Gana dažnai dvejetainis naudininkas (plačiau žr. § 132) pavartojamas ten, kur reikėtų kitų dvejetainių linksnių. Jis netinka **būviui** reikšti, kai asmeniniame sakinyje būdvardis ar būdvardiškas žodis derinamas su daiktavardžiu (veiksniu ar papildiniu). Tokiu atveju reikalingas kitas dvejetainis linksnis (atitinkamai vardininkas, kilmininkas ar galininkas), pvz.: *Jis turėjo troškimą būti moraliu (= moralus). Prašėme jų būti atsargiems (= atsargių). Visa tai pasmerkia mus būti priklausomais (= priklausomus).*

4. Naudininko nereikia vartoti, kai daikto požymis reiškiamas nežymint jo **paskirties**. Tokiu atveju labiausiai tinka kilmininkas, pvz.: *Automobilį apdraudžiau dvidešimt penkių tūkstančių litų sumai (= dvidešimt penkiems tūkstančiams litų). Buvo padaryta žalos šimtui tūkstančių litų (= šimto tūkstančių litų žala).*

5. Labai plinta **paskirties naudininkas**, kurį būtų galima keisti bendratimi. Ypač kai veiksmožodinis daiktavardis turi priesagą *-imas, -ymas*, pvz., *Dėžė skirta įrankių laikymui (– įrankiams laikyti). Laiškai paruošti siuntimui (– siųsti). Prekės skirtos pardavimui (– parduoti). Telefonas pasiteiravimui (– pasiteirauti). Šįkart parduotuvė negavo užsakymų prekėms (– prekių užsakymų).* Be to, kartais per dažnai naudininkas vartojamas rūšiai nusakyti, kai čia labiau tinka kilmininkas, pvz., *Nusipirkau spintą drabužiams (– drabužių spintą). Prekybos centre atidarytas naujas skyrius – drabužiai vaikams (– vaikų, vaikiški drabužiai).* Tokie pasakymai daro kalbą kanceliarišką ir nebūdingi lietuvių kalbai. Ne visi taisyklingai pasakomi ir pareigybių pavadinimai, pvz., *Paskirtas naujas direktorius komercijai (= komercijos direktorius). Perrinktas universiteto prodekanas mokslo reikalams (= mokslo reikalų prodekanas).* Tačiau kai pareigų pavadinimai keliažodžiai ir rodo pavaldumą, tinka ir naudininkas, nes tokiais atvejais kilmininkas nelabai įmanomas dėl atsirandančių dviprasmybių, pvz., *Pranešimą perskaitė*

prezidento atstovas spaudai (ne klaida ir *prezidento spaudos atstovas*).
Paskirtas vyriausiojo gydytojo pavaduotojas pediatrijai.

6. Naudininkas nevartojamas, kai tikslas nusakomas **su slinkties** (*eiti, važiuoti* ir t. t.) ar **siekimo** (*rinktis, kviesti, prašyti*) **veiksmažodžiais**. Tokiu atveju reikėtų vartoti kilmininką, pvz.: *Direktorius išvyko atostogoms* (= *atostogų; atostogauti*). *Dėstytojai susirinko katedros posėdžiui* (= *į katedros posėdį*). *Kviečiu pietums* (= *pietų; pietauti*). *Prezidentas išvyko oficialiam vizitui* (= *su oficialiu vizitu; oficialaus vizito*) *į Ukrainą*.

7. Naudininko geriau nevartoti, kai žymima **konkretaus laiko riba be paskirties**. Gana dažni netaisyklingi pasakymai su naudininku: *šiai dienai, šiai minutei, pabaigai* ir pan., pvz., *Šiai dienai* (= *iki šios dienos*) *užregistruota šimtas prašymų*. *Metų pabaigai* (= *pabaigoje*) *liko tik tūkstantis litų*. Laiko trukmei nusakyti naudininkas netinka tokiuose posakiuose: *Ar ilgam* (= *ilgai*) *užtruksi?* *Palauk manęs minutėlei* (= *minutėlę*). Tačiau kai žymima paskirtis ar tikslas, naudininkas vartojamas: *Išvykau ilgam*.

Galininkas

§ 125. Galininkas vienas dažniausių lietuvių kalbos linksnių. Svarbiausia jo reikšmė – žymėti objektą. Su galininko linksniu susijusi veiksmažodžių tranzityvumo sąvoka. Jei veiksmažodžiai reikalauja objekto galininko, tai jie tranzityvieji (galininkiniai). Galininkas dažniausiai žymi objektą, pvz.: *Prieš porą valandų gavome pranešimą apie gaisrą*. Su vilkėjimo, dėvėjimo, avėjimo veiksmažodžiais labiau įprastas galininkas, nors ne klaida ir įnagininkas, pvz.: *Apsivilkau marškinius (marškinius)*. Taip pat šiuo linksniu reiškiamas apibrėžtas kiekis (*Gavome penkis tūkstančius litų programinei įrangai atnaujinti.*), laikas (*Atsibudau vidurnaktį.*). Vartojamas ir dvejetainis galininkas (plačiau žr. § 132).

§ 126. Galininko klaidų dažniausiai atsiranda tada, kai veiksmažodžiai vartojami su galininku, nors reikalauja visai kito linksnio.

1. Pirmiausia galininkas nevartojamas **su kai kuriais veiksmažodžiais**, kurie iš tikrųjų reikalauja kilmininko, naudininko arba įnagininko. Jo negalima vartoti su šiais veiksmažodžiais: *atstovauti, ieškoti, laukti, kenkti, reikalauti*, reikiamybės dalyviais: *nešinas, vedinas* ir kt., pvz.: *Mūsų*

komanda atstovavo Lietuvą (= Lietuvai). Mums teko ieškoti pagalbininkus (= pagalbininkų). Mes tave (= tavęs) jau seniai laukiame. Alkoholis ilgainiui gali pakenkti sveikatą (= sveikatai). Darbininkai reikalavo direktorių (= iš direktoriaus) geresnių darbo sąlygų (taip pat žr. § 122: 1 punktą). Nusikaltėlis paspruko nešinas lagaminą (= lagaminu).

2. Užuot vartojus dvejetainį galininką, neretai klaidingai pavartojamas įnagininkas. Tai gana dažna **dvejetainių linksnių derinimo klaida** (taip pat žr. § 132). Reikėtų nepamiršti, kad būdvardžio ar būdvardiškojo žodžio galininkas turi būti derinamas su daiktavardžio galininku: *Mes įvertinome šį darbą labai varginančiu (= kaip labai varginantį). Kas gali padaryti mane laimingą (= laimingą)?*

3. Galininko netinka vartoti **su tranzityviaisiais veiksmažodžiais**, turinčiais neiginį *ne-*. Tokiu atveju būtinas kilmininkas: *Neprašyk mane (= manęs) pakeisti priimto sprendimo.*

4. Galininkas nevartojamas **neapibrėžtam kiekiui ar daliai** žymėti. Čia reikalingas dalies kilmininkas: *Šiose varžybose žaidėjai pasiekė didelius laimėjimus (= didelių laimėjimų). Darbuotojai buvo pavesta nupirkti kanceliarines prekes (= kanceliarinių prekių) biurui.*

5. Šis linksnis netinka vartoti, kai **tikslas, siekimas** ar **paskirtis** pasakomi su judėjimo reikšmės veiksmažodžiais. Netaisyklingas galininkas dažniausiai vartojamas su bendratimi. Tokiu atveju jis keičiamas kilmininku, o bendratis nukeliama už daiktavardžio, pvz.: *Eismo policijos brigada atvyko apžiūrėti avariją (= avarijos apžiūrėti). Ir vėl, jei reikės, stosime ginti tėvynę (= tėvynės ginti). Šis pratimas ypač tinka reguliuoti diafragmos judesius (= diafragmos judesiams reguliuoti).*

Įnagininkas

§ 127. Įnagininku reiškiamas objektas, kuris rodo daiktą ar asmenį, į kuriuos nukreiptas veiksmas: *Miestas garsus istoriniais architektūriniiais paminklais. Visuomenės domėjimasis menotyryninkų darbais gana ribotas; taip pat priemonė, kuria atliekamas veiksmas: Automobiliu važiuojo keleiviai buvo nugabenti į ligoninę.* Be to, šiam linksniui būdingos įvairių aplinkybių reikšmės: vietos (*Pasieniais stoviniavo ginkluoti kareiviai.*), laiko (*Metų metais aš brandinau šią idėją.*), kiekio (*Jis už mane vyresnis penkeriais metais.*). Reikia nepamiršti, kad įnagininkas reikalingas vartoti, kai laikinas ar kintamas būvis reiškiamas

daiktavardžiu su buvimo, tapsmo, virsmo veiksmažodžiais, pvz., *Dvi savaites jis buvo mokytoju*.

§ 128. Kalbant apie įnagininko klaidas, reikia atkreipti dėmesį, kad šis linksnis gana dažnai klaidingai vartojamas vietoj kitų linksnių ir ima stumti juos iš vartosenos (ypač dvejetainius linksnius).

1. Nemažai įnagininko klaidų pasitaiko tada, kai **veiksmažodis reikalauja kito linksnio**, o ne įnagininko. Įnagininkas nevartojamas su pilnį reiškiančiais veiksmažodžiais (*pripildyti, prikrauti, gausėti, prisotinti, (pra)turtėti, (pra)turtinti* ir kt.): *Molinį indą reikėjo pripildyti vandeniū (= vandens). Kai valstybė saugi, ji gausėja investicijomis (= joje gausėja investicijų). Maistas praturtintas vitaminais ir mineralais (= turtingas vitaminų ir mineralų; papildytas vitaminais ir mineralais)*. Kokybei reikšti įnagininkas nevartojamas su būdvardžiais *dosnus, gausus, sotus, turtingas* ir kt. Tokiu atveju įnagininkas keičiamas kilmininku, pvz.: *Politikai prieš rinkimus visada dosnūs pažadais (= pažadų). Mūsų maistas turi būti turtingas vitaminais (= vitaminų; vitaminingas; gausus vitaminų)*.

2. Lietuvių kalbai nebūdingos įnagininko konstrukcijos **su tokiais būdvardžiais**, nusakančiais kokybę: *blogas, geras, didelis, mažas, silpnas, stiprus*, pvz.: *Jis nėra blogas savo elgesiu (= nėra blogo elgesio). Jis pakankamai didelis savo ūgiu (= jo ūgis pakankamai didelis; jis pakankamai didelio ūgio). Moteris dar stipri savo sveikata (= stiprios sveikatos)*.

3. Įnagininkas nevartojamas **veikėjui** reikšti. Tokios konstrukcijos nelietuviškos, atėjusios iš kitų kalbų, pvz.: *Žemės bus apgyvendintos žmonėmis (= žmonių; žemes apgyvendins žmonės; žmonės apgyvendins žemes)*.

4. Įnagininkas vengtinas **nuolatiniam, nekintamam būviui** reikšti, ypač su veiksmažodžio *būti* formomis, pvz.: *Jis buvo mokytoju (= mokytojas). Jis visą gyvenimą buvo gydytoju (= gydytojas)*, taip pat su žodžiais *likti, rodyti (atrodyti, rodytis)*, pvz.: *Jis liko našliu (= našlys). Kiek jį pamenu, jis visą laiką atrodė vargšu (= vargšas)*. Kai tarinio jungtį sudaro būdvardžiai ar būdvardiškieji žodžiai, įnagininkas apskritai neįmanomas, išskyrus kelis atvejus (t. y. kai tarinio jungtis yra žodžiai: *išrinkti, laikyti, vadinti, virsti*, pvz., *Petraitytė buvo išrinkta geriausia* ir t. t.), todėl su būdvardžiais vartojamas tik vardininkas: *Vaikas nuo pat mažens atrodė gabiu (= gabus). Tą dieną jis buvo nusiminusiu (= nusiminęs)*.

5. Įnagininkas nevartojamas **dvejybinio linksnio būdvardiškuoju dėmeniu** (žr. § 132) (a) vietoj dvejybinio vardininko būdvardiškojo dėmens: *Pagaliau jis tapo laimingu* (= *laimingas*); (b) kilmininko būdvardiškojo dėmens: *Jo dar niekas nematė tokiu nusiminusiu* (= *tokio nusiminusio*); (c) dvejybinio naudininko būdvardiškojo dėmens: *Jam reikėjo ateiti pirmu* (= *pirmam*); (d) dvejybinio galininko būdvardiškojo dėmens: *Šis eleksyras padaro visus jaunais ir sveikais* (= *jaunus ir sveikus*).

6. Įnagininkas ne visada taisyklingai pavartojamas **būdui** reikšti, ypač su abstrakčiaisiais daiktavardžiais. Tokios konstrukcijos keičiamos į prielinksnes: *Į darbą kibo dideliu užsidegimu* (= *su dideliu užsidegimu*). *Mielu noru* (= *su mielu noru; mielai*) *pasidalyčiau mintimis su miesto politikais*.

7. Nereikėtų vartoti įnagininko nelietuviškose konstrukcijose **laiko momentui** žymėti, pvz.: *Penkiamete mergaite* (= *būdamą penkiamete mergaite*), *ji jau svajojo apie politikės karjerą*. Taip pat kai kuriais atvejais įnagininkas netinka **laiko tarpui** reikšti: *Penkiomis minutėmis* (= *penkias minutes*) *pavėlavome į posėdį*.

8. Gana paplitęs **atžvilgio įnagininkas**, kurio kai kuriais atvejais nereikėtų vartoti arba jį turėtume keisti kitu žodžiu. Tokį įnagininką geriausia praleisti, kai pasakoma, su kuo kas nors lyginama, pvz.: *Jis už mane vyresnis amžiumi* (= *vyresnis*). Kitais atvejais tokie atžvilgio įnagininkai, kaip *pagalba*, *prasme*, *keliu*, *eile*, *atveju*, *adresu* keičiami kitu žodžiu ar linksniu arba praleidžiami, pvz.: *Teatre vaidmenys kuriami gestų, mimikos, balso pagalba* (= *gestais, mimika, balsu*). Bet: *Bendravome su vertėjo pagalba* (būtinai su prielinksnine konstrukcija), nes čia minimas padėjęs ar tarpininkavęs veikėjas, asmuo. *Šia prasme* (= *šiuo atžvilgiu*) *esate neteisus. Mes žinomi ta prasme* (= *dėl to*), *kad sugebame išsisukti iš bet kokios padėties*²⁴. *Šis sprendimas buvo priimtas susitarimo keliu* (= *būdu; bendru sutarimu*). *Šią bylą reikėtų peržiūrėti skubos eile* (= *tvarka*). *Šio sprendimo nepasiteisinimo atveju* (= *nepasiteisinus šiam sprendimui*), *turėsime keisti veiklos strategiją. Pasipylė nemažai priekaištų vadovo adresu* (= *vadovui*).

²⁴ Šnekamojoje kalboje posakis *ta prasme* imtas pernelyg dažnai vartoti kaip pertaras: *Ta prasme, aš žinau* (= *Aš žinau*), *kad taip negalima elgtis*. Šio pertaro, kaip ir kitų, pvz., *reiškia, nu*, reikėtų stengtis visiškai atsisakyti.

9. Reikėtų paminėti dar kelis posakius, kurie nors ir labai paplitę, tačiau nevartotini. Posakis *paaukštinti (pažeminti) pareigomis* (ar *pareigose*) keistinas į *perkelti, paskirti į aukštesnes (žemesnes) pareigas: Darbininkas paaukštintas pareigomis* (= *perkeltas į aukštesnes pareigas*). Nevartotinas verstinis posakis *didele, didžiąja dalimi: Didžiąja dalimi kaltas* (= *daugiausia kaltas; kalčiausias*) buvo džipo vairuotojas.

Vietininkas

§ 129. Vietininko linksnis skiriasi nuo kitų linksnų tuo, kad niekada nereiškia nei objekto, nei subjekto. Dažniausiai sakinyje jis eina aplinkybėmis: vietos, būdo, laiko. Senieji raštai rodo, kad anksčiau buvo vartojami keturi vietininkai: inesyvas (*miške*), iliatyvas (*miškan*), adesyvas (*miškien*), aliatyvas (*miškop*), tačiau dabartinėje bendrinėje kalboje dažniausiai vartojamas tik vienas – inesyvas.

Dažniausia ir pagrindinė vietininko reikšmė – žymėti vietą, pvz.: *Mano galvoje kirbėjo galybė minčių. Baltijos jūroje aptiktas nemažas naftos telkinys*. Šiuo linksnium taip pat nurodoma veiklos sritis (*Jis daug nuveikė medicinos moksle.*), laikas (*Vakare bus paskelbti rinkimų rezultatai.*), būvis ar būseną (*Teisėsaugininkai užklupo gamintojus pačiame darbų įkarštyje.*), požymis, kai juntama vietos reikšmė (*Mokymasis universitete finansuojamas valstybės.*).

§ 130. Vietininko klaidos gana dažnos ir labai paplitusios. Dažniausiai painiojamos šio linksnio reikšmės.

1. Vietininkas nevartojamas **būsenos patyrėjui** reikšti, pvz.: *Pagaliau juose* (= *jiems*) *prabudo sąžinė. Skatiname sveikatingumą ir gyvybingumą aplinkiniuose* (= *aplinkinių sveikatingumą ir gyvybingumą*).

2. Kalbant apie kokią nors veiklos sritį, vietininkas nevartojamas **veiksmui** (a) ir **ypatybei ar požymiui** (b) reikšti, kai vieta nežymima: a) *Vaikinas prisipažino meilėje* (= *mylįs; kad myli*). *Jis nieko nenusimano remonte* (= *apie remontą; apie remonto darbus*); b) tokie klaidingi pasakymai taip pat dažni su žodžiais *gabus, kaltas, silpnas, stiprus* ir kt. reiškiant ypatybę ar požymį: *Jis gabus matematikoje* (= *matematikai*). *Vairuotojas kaltas tame* (= *tuo*), *kad nepraleido pėsčiojo. Jis silpnas (stiprus) muzikoje* (= *menkai; prastai; gerai išmano muziką*).

3. Vietininkas nevartojamas **būdui** reikšti su sustabarėjusiais verstiniais posakiais:

daugelyje atvejų, daugumoje, didžiumoje: *Daugelyje atvejų (daugumoje; didžiumoje) (= daugeliu atvejų; dažniausiai, paprastai, iš esmės) žmonės nusivilia politikais;*

eilėje atvejų: *Ši liga pasitaikė eilėje atvejų (= neretai);*

esmėje, visumoje: *Astrologija savo esmėje (visumoje) (= iš esmės (apskritai)) nėra rimtas mokslas;*

pagrindė: *Mūsų grupė pagrindė (= iš esmės, apskritai) ir paruošė šventę;*

paskutinėje eilėje (= paskutinį; paskiausia; pabaigoje), pirmoje eilėje (= pirmiausia; pradžioje): *Pirmoje (paskutinėje) eilėje (= pirmiausia; paskiausia) reikia užpildyti anketą;*

pilnumoje (= visai; visiškai; iki galo): *Užduotis per egzaminą išsprendžiau pilnumoje (= iki galo; visas).*

4. Vietininkas ne visada tinka **būviui, būsenai, požymiui** reikšti su šiais žodžiais:

apimtyje: *Apklausa atlikta mažoje apimtyje (= atlikta mažos apimties apklausa);*

atstume: *Penkių metrų atstume (= atstumu) rastas gulintis žmogus;*

aukštumoje: *Ilgą laiką Lietuvos literatūros kritika stovėjo aukštumoje (= buvo aukšto lygio), o dabar ji lyg prarado pusiausvyrą.*

būklėje: *Ligonis atvežtas sunkioje būklėje (= sunkios būklės);*

etate: *Dirbau dviejuose etatuose (= dviem etatais; turėjau du etatus);*

formoje: *Jis nekokioje formoje (= nekokios formos);*

galioje: *Nutarimas tebėra galioje (= tebegalioja);*

jurisdikcijoje: *Dokumentai yra departamento jurisdikcijoje (= priklauso departamento jurisdikcijai);*

kalboje: *Knyga parašyta anglų kalboje (= kalba);*

kame: *Kame reikalas (= koks; kas per reikalas);*

kompetencijoje: *Šios problemos nėra tarybos kompetencijoje (= kompetencija; nepriklauso tarybos kompetencijai);*

lygyje: *Renginys vyko aukštame lygyje (= buvo aukšto lygio);*

normoje: *Kraujospūdis normoje (= normalus; geras);*

nuosavybėje: *Ši žemė kaimo seniūno nuosavybėje (= yra kaimo seniūno nuosavybė; priklauso kaimo seniūnui);*

nuotaikoje: *Direktorius šiandien ne nuotaikoje (= be nuotaikos; blogos nuotaikos);*

nuotolyje: *Šis miestelis yra 5 kilometrų nuotolyje (= už 5 kilometrų);*

originale: *XVI a. rankrašty skaitėme originale (= skaitėme XVI a. rankraščio originalą);*

pardavime: *Nauja buitinė technika jau pardavime (= parduodama);*

pavaldume: *Atliktas visų įmonių, esančių savivaldybės pavaldume (= pavaldžių savivaldybei), patikrinimas;*

pavidale: *Vanduo gali būti trijuose pavidaluose: kietame, skystame ir dujiniame (= trijų pavidalų: kieto, skysto ir dujinio);*

ryšyje (su) (= susijęs), **sąlytyje (su)** (= glaudžiai, labai susijęs): *Istorijos ir archeologijos mokslai glaudžiamie ryšyje (sąlytyje) (= glaudžiai susiję).*

stadijoje (*rašant praleidžiamas*): *Mūsų firma tik kūrimosi stadijoje (= kuriasi);*

statuse (= įgaus, turės statusą): *Istojau į aukštąją mokyklą, todėl dabar esu studento statute (= studentas; turiu studento statusą);*

stiliuje: *Bažnyčia pastatyta gotikos stiliuje (= stiliumi);*

stovyje (= būklė; būvis): *Jie nepajėgūs išlaikyti šio pastato, todėl jis dabar tokiam apverktiname stovyje (= tokios apverktinos būklės).*

sudėtyje (= visos sudėties): *Komanda pasirėngusi pilnoje sudėtyje (= visa);*

sumoje (= suma; sumos, iš viso): *Bendroje sumoje (= iš viso) pelno gauta 5000 Lt;*

tame (= tas; toks): *Reikalas tame (= toks), kad lėšų daugiau tam neskirta;*

tame skaičiuje (= iš jų; iš to skaičiaus), **tame tarpe** (= tarp jų; iš jų): *Išvyko 20 žmonių, tame tarpe (skaičiuje) (= tarp jų) ir direktorius;*

tempe (= tempu): *Šiomis dienomis žmonės gyvena labai greitame tempe (= greitu tempu);*

variante (= variantais; variantus): *Išbandėme tolesnį planą įvairiuose variantuose (= įvairiais variantais).*

5. Vietininkas nevartojamas veiksmo ar būsenos **priežasčiai, pagrindui** reikšti. Dažniausiai tai verstiniai žodžiai ar sustabarėję posakiai:

išdavoje (= dėl...; nuo...): *Neatsargaus krosnies kūrenimo išdavoje* (= dėl neatsargaus krosnies kūrenimo) apsinuodijama smalkėmis;

įtakoje: *Draugų įtakoje* (= dėl draugų įtakos) jo elgesys pasikeitė;

pasekmėje, pasėkoje (= todėl; dėl; kaip rezultatas): *To pasekmėje* (*pasėkoje*) (= dėl to; kaip to rezultatas) įvyko gaisras;

poveikyje (= nuo...; dėl...): *Šio vaisto poveikyje* (= nuo šio vaisto) skausmas apimsta;

rezultate: *To rezultate* (= dėl to; kaip to rezultatas) įvyko ginkluotų susirėmimas;

sąryšyje (su): *Sąryšyje su* (= dėl; ryšium su) atleidimu iš darbo, nutariau pailsėti.

6. **Tiksliui ir paskirčiai** nusakyti vietininkas taip pat netinka. Tokiu atveju reikia vartoti naudininką su bendratimi, pvz.: *Šis įrankis naudojamas medienos apdirbime* (= medienai apdirbti).

7. Vietininkui nebūdingos vadinamosios **polinksnių** (kartais ir prielinksnių) **reikšmės**, kurios dažniausiai atkeliaavusios iš kitų kalbų ir visai netinka lietuvių kalbai. Prielinksnio funkciją kartais turi žodis *laikė*, pvz.: *Laikė dviejų valandų* (= per dvi valandas) pristatysime prekę į namus. Kaip polinksniai klaidingai vartojami žodžiai *bėgyje, laikotarpyje*, pvz.: *Nusikaltimas buvo padarytas vienos valandos bėgyje* (= per vieną valandą). *Pas gydytoją turite atvykti trijų dienų laikotarpyje* (= trijų dienų laikotarpį; per tris dienas).

8. **Vietai** reikšti vietininkas nevartojamas su žodžiais *glūdėti kame, slypėti kame*, kurie keičiami į *yra kas, turi ką*, pvz.: *Problema glūdi nesusivaldyme* (= yra nesusivaldymas). *Jo stiprybė slypi tvirtame būde* (= yra tvirtas būdas). Tačiau sakiniuose *Šiuose žodžiuose slypi gili prasmė* ir *Jame glūdi kažkas tokio, ko neturi kiti* vietininkas su žodžiu *slypėti* pavartotas taisyklingai. Čia žiūrима, ar daiktavardis yra konkretusis ar abstraktusis: jei konkretusis, tada tokius posakius vartoti galima.

9. Kai kuriais atvejais vietininkas **praleidžiamas**, pavyzdžiui, su žodžiais *asmenyje, ribose, savyje, sudėtyje*, nes ir be jų pasakymas aiškus ir taisyklingas: *Maironis – kunigas ir poetas viename asmenyje* (= kunigas ir poetas). *Kauno miesto ribose* (= Kauno mieste) buvo užfiksuota

padidėjusi oro tarša. Vaisiai ir daržovės savyje turi (= turi) daug vitaminų. Vandens sudėtyje (= vandenyje) rasta kenksmingų medžiagų.

10. Neteiktinas ir sustabarėjęs vidaus einamasis vietininkas – **ilia-tyvas**: *vardan ko, ženklan ko*, kuris keičiamas prielinksniu *dėl* arba padalyviu, pusedalyviu, pvz.: *Vardan (= dėl) savo svajonės atsisakiau visko. Pritarimo ženklan (= pritardamas) linktelėjau galva.* Tačiau dabartinėje teisinėje kalboje labai paplitęs posakis *patraukti baudžiamojon atsakomybėn* vartojamas, pvz.: *Šios įmonės vadovai buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn.* Taip pat vartojama ir kitų iliatyvo atvejų, pvz.: *pereiti nuosavybėn, perduoti (kieno nors) žinion*; kai kuriuose specialiuose ar sustabarėjusiuose posakiuose: *Dešinėn! Vardan tos Lietuvos; iškilti aikštėn* ir pan.

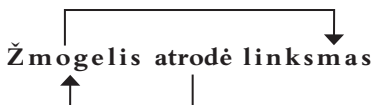
Šauksmininkas

§ 131. Šauksmininkas kiek išsiskiria iš kitų linksnių. Jis neturi reikšmių, o jį vartojant paprastai nedaroma klaidų. Šauksmininkas tinka tik **kreipiniui** reikšti. Juo kreipiamasi į gyvas ar negyvas (sužmogintas) būtybes, pvz.: *Tomai, ką tu manai šiuo klausimu? Mieloji, tu man labai brangi. Dainuok, širdie, gyvenimą. Dieve, kur man beėti, į ką kreiptis!*

Dvejybiniai linksniai

§ 132. Dvejybiniai linksniai lietuvių kalbai būdingi nuo seno. Tačiau dėl kitų kalbų įtakos šie linksniai nyksta, nebemokama jų vartoti, jie suplakami į vieną linksnį – įnagininką.

Dvejybiniai linksniai sudaryti iš dviejų tarpusavyje suderintų dėmenų: daiktavardžio ir būdvardžio ar būdvardiškojo žodžio (dalyvio, būdvardiškojo skaitvardžio ar įvardžio), kuris neina derinamuoju pažyminiu, o papildo tarinį ir kartu būtinai derinamas su daiktavardžiu, pvz.: *Žmogelis atrodė linksmas.* Juos jungia veiksmažodis (dažniausiai veiksmažodžiai *būti*, *(pasi)daryti*, *tapti*, *virsti*, taip pat slinkties veiksmažodžiai *bėgti*, *eiti*, *šliaužti* ir t. t.), veiksmažodžiai, rodantys tam tikrą veikėjo padėtį (*stovėti*, *gulėti* ir t. t.), žmogaus būseną (*juoktis*, *žiūrėti*, *laukti* ir t. t.), būties momentus (*gimti*, *mirti*). Taigi susidaro dvigubas arba „dvejybinis“ ryšys:

Dvejetainių linksnių yra keturi: dvejetainis vardininkas, dvejetainis kilmininkas, dvejetainis naudininkas, dvejetainis galininkas ir dar kartais minimas penktasis – dvejetainis įnagininkas. Vartojant šiuos linksnius reikia įsidėmėti, kad daiktavardis visada derinamas linksniu su būdvardžiu ar būdvardiškuoju žodžiu: vardininkas su vardininku, kilmininkas su kilmininku ir t. t.

1. Dvejetainį vardininką sudaro subjektas (vardininko linksnis) ir su juo suderintas būdvardis ar būdvardiškasis žodis, pvz.: *Jis nori tapti laimingas. Petras parėjo visiškai nusiminęs. Jis stovėjo užsimiršęs ir atsiribojęs nuo viso pasaulio.* Svarbiausia klaida – įnagininkas vietoj vardininko, pvz.: *Jis pasikeitė: tapo ramiu, tvarkingu ir mandagiu* (= *ramus, tvarkingas ir mandagus*).

2. Dvejetainį kilmininką sudaro daiktavardžio kilmininkas ir su juo suderintas būdvardis ar būdvardiškasis žodis. Veiksmažodis (tarinys) dažniausiai neigiamas galininkinis veiksmažodis, pvz.: *Vien pinigai nepadaro žmogaus laimingo.* Kaip ir dvejetainio vardininko atveju, pagrindinė dvejetainio kilmininko klaida – įnagininko vartojimas, pvz.: *Visos šios privilegijos nedaro gyvenimo sudėtingesniu* (= *sudėtingesnio*). Taip pat nevertotinas naudininkas, pvz.: *Jų norėta būti labai išmintingiems* (= *išmintingų*).

3. Dvejetainį naudininką sudaro daiktavardžio naudininkas ir su juo suderintas būdvardis ar būdvardiškasis žodis, pvz.: *Gera gyventi sveikam. Jam patiko būti giriamam.* Šis linksnis dažniausias beasmeniuose sakiniuose. Įnagininkas, kuris siekia išstumti dvejetainius linksnius, ir šiuo atveju nevertotinas, pvz.: *Jam reikėjo būti mandagesniu* (= *mandagesniam*) *su tėvais*.

4. Daiktavardžio galininkas, žymintis objektą, ir būdvardis ar būdvardiškasis žodis, būtinai suderintas su daiktavardžiu, sudaro **dvejetainį galininką**. Šiais atvejais įnagininkas taip pat netinka, pvz.: *Apsidžiaugiau radusi vaikus sveikais* (= *sveikus*). *Aš padarysiu tave laimingą* (= *laimingą*).

5. Dvejetainis įnagininkas labai retas ir paprastai vartojamas taisyklingai. Jį sudaro daiktavardžio įnagininkas ir būdvardis ar būdvardiškasis žodis, pvz.: *Su juo girtu nesusikalbėsi*. Reikia įsidėmėti, kad įnagininkas su dvejetainiu vardininku, kilmininku, naudininku ir galininku nevertotinas.

2.4.2. Prielinksnių vartojimas ir klaidos

§ 133. Prielinksnis yra nekaitoma tarnybinė kalbos dalis, kuri eina su linksniu ir rodo linksniuojamojo žodžio ryšį su kitais žodžiais. Dažniausiai prielinksniai vartojami prepoziciškai (t. y. prieš linksnį), tačiau yra ir vadinamųjų polinksnių, kurie vartojami postpoziciškai (t. y. po linksnio). Prielinksniai paprastai vartojami su kilmininku, galininku ir įnagininku.

Pagrindinės prielinksnių reikšmės: **objektas** (*pyko ant draugo*), **priemonė** (*su kastuvu*) ir **aplinkybių reikšmės** (**vietos** (*prie kalvos*), **krypties** (*bėgo į mišką*), **laiko** (*į vakarą*), **būdo** (*stovėti ant rankų*)), **kiekio** (*svėrė iki 3 kg*), **priežasties** (*neatvykau dėl ligos*) ir kt.

§ 134. Prielinksnių vartojimo klaidų atsiranda dėl kelių priežasčių (plačiau žr. Šukys 1998: 54–57): **1)** pirmiausia bendrinėje kalboje gali būti nevertojamas pats prielinksnis, pvz.: *vedlug, apart* ir kt. Tokie prielinksniai keičiami savais atitikmenimis: atitinkamai *pasak, pagal* ir *išskyrus, be*; **2)** kartais prielinksnis (dažniau polinksnis) pavartojamas ne toje vietoje, pvz.: *Dėka gydytojų (= gydytojų dėka) pasveikau per mėnesį*; **3)** prielinksnis gali būti pavartotas ne su tuo linksniu, pvz.: *Eisiu pas draugų (= pas draugus)*; **4)** gana dažnai prielinksnis pavartojamas ne ta (skolinta) reikšme arba pridedamas ten, kur jo visai nereikia. Tuomet taisant parenkamas tinkamas prielinksnis arba jo visai atsisakoma, pvz.: *Šiandien pavėlavau ant susirinkimo (= į susirinkimą). Knygą pasiskolinau pas dėstytoją (= iš dėstytojo). Visi atsiprašėme prieš direktorių (= direktoriaus).*

Kilmininko prielinksniai

Ant

§ 135. Prielinksnis *ant* vartojamas su kilmininku. Pati svarbiausia ir bendriausia prielinksnio *ant* reikšmė – būti kieno nors paviršiuje, pvz.: *Ant vandens plūduriavo prakiurusi valtis*. Tačiau šis prielinksnis turi ir konkretesnių reikšmių, pvz., reiškia vietą (*Ant valstybinės reikšmės pastatų buvo iškeltos vėliavos.*), veiksmo priemonę ar būdą (*Vienas iš jogos elementų – stovėjimas ant galvos.*), objektą (*Jis ant manęs pyko kone visą gyvenimą.*).

§ 136. Prielinksnis *ant* neretai klaidingai vartojamas pagal kitų kalbų pavyzdį, ypač slavų. Dažnai pavartojami verstiniai posakiai ar net jau spėjusios sustabarėti konstrukcijos.

1. Pirmiausia prielinksnis *ant* nevartojamas **vietai** reikšti, kai norima pasakyti ne pačią vietą, o kryptį ar buvimą viduje, pvz.: *Labai skubu, noriu spėti ant susitikimo (= į susitikimą)*. *Nuvažiavę į miesto centrą, patekom ant (papuolėm ant) didžiulio mašinų kamščio (= patekom (papuolėm) į didžiulę mašinų grūstį)*.

2. Veiksmo **būdui** ar **būsenai**, nesusijusiems su vieta, reikšti prielinksnio *ant* taip pat negalima vartoti, pvz.: *Dabar esu ant biuletenio (= turiu biuletenį (nedarbingumo lapelį))*. *Mūsų operatorius dirba ant pilno etato (= visu etatu)*. Kalbant apie kiekį, klaidingai pavartotą prielinksnį *ant* reikėtų keisti į įnagininką, pvz.: *Apsiskaičiavau ant šimto litų (= šimtu litų)*. *Automobilis, važiuavęs ant šimto trisdešimt (= šimto trisdešimt kilometrų per valandą greičiu), nuslydo nuo kelio ir patyrė avariją*.

3. Prielinksninė konstrukcija su *ant* nebūdinga kalbant apie daikto **požymį**, nesusijusį su vieta, pvz.: *Batai ant aukštų kulnų (= aukštais kulnais, aukštakulniai batai) kenkia pėdai*.

4. Minėtas prielinksnis taip pat nevartojamas su kai kuriais veiksmažodžiais ir būdvardžiais **objektui** reikšti. Prielinksnis *ant* lietuvių kalbai nebūdingas su veiksmažodžiais *keisti*, *mainyti*. Tokie pasakymai atėję iš slavų kalbų ir juos geriau keisti prielinksninėmis konstrukcijomis su prielinksniu *į*, pvz.: *Išsikeičiau litus ant dolerių (= į dolerius)*. Su būdvardžiais *apstus*, *-i*, *gabus*, *-i*, *godus*, *-i*, *šykštus*, *-i*, *turtingas*, *-a* prielinksnis *ant* taip pat nevartojamas, pvz.: *Derlius apstus ant bulvių*

(= bulvių). *Studentas labai gabus ant tiksliųjų mokslų* (= tiksliesiems mokslams). *Jis labai godus (šykštus) ant pinigų* (= pinigų). *Bukime turtingi ant gerų žodžių* (= gerų žodžių).

5. Prielinksnio *ant* konstrukcija netinka veiksmo atlikimo **priemonė** žymėti, pvz.: *Išmokau groti ant pianino* (= pianinu). *Kaimynas dirba ant autobuso* (= vairuoja autobusą).

6. **Paskirtis**, veiksmo **tikslas** dažniausiai reiškiamas naudininku, todėl prielinksnis *ant* tokiu atveju netinka. Tokia konstrukcija apskritai nebūdinga lietuvių kalbai, nes perimta iš rusų kalbos: *Kai kurios socialiai remtinės šeimos neturi pinigų net ant maisto* (= maistui). *Pavėlavome ant vakarienės* (= vakarienės; į vakarienę).

7. Prielinksninės konstrukcijos su *ant* nevartojamos **laikui** ar laiko **trukmei** žymėti. Tokie pasakymai taip pat išplito veikiami rusų kalbos, pvz.: *Susitikimas buvo perkeltas ant rytojaus ryto* (= rytojaus rytui). *Reikėjo ateiti ant dvylikos* (= dvyliktą), *bet pusvalandį pavėlavau. Ateik pokalbiui ant penkių minučių* (= penkioms minutėms).

8. Labai dažnai prielinksnio *ant* klaidingai nusakomi **matmenys** ir **dydžių santykis**. Tokių pasakymų geriau nevartoti, pvz.: *Tas kambarys buvo keturi ant penkių metrų (4×5 m)* (= keturi iš penkių metrų; keturi ir penki metrai). *Šių cheminių medžiagų kiekio santykis du ant trijų (2 : 3)* (= du ir trys; du su trimis). *Sirupą skieskite ant pusės stiklinės* (= puse stiklinės) vandens.

9. Neretai klaidingai vartojami **verstiniai posakiai**, kur prielinksnį *ant* geriau keisti į vietininko konstrukciją, pvz.: *Atsargiau ant posūkių* (= posūkiuose). *Šiandien taip sunku ant dūšios* (= sieloje; dvasioje). Dažnai pavartojami netaisyklingi, iš rusų kalbos atėję posakiai *ant tiek, ant kiek*, kuriuos geriau vartoti be prielinksnio, pvz.: *Gyvenimo tempo ant tiek* (= toks, tiek) *greitas, kad sunku viską suspėti. Ant kiek* (= kiek) *aš stengiausi, vis tiek nepavyko susitarti*. Taip pat netaisyklingai pasakomi tokie sakiniai: *Sėdžiu ant dietos* (= laikausi dietos). *Atsisveikinu su jumis ant visados* (= visam laikui) ir pan.

Dėl

§ 137. Prielinksnis *dėl* arba jo ilgesnė dabartinėje kalboje jau gana reta forma *dėlei* vartojamas su kilmininko linksniu. Pagrindinė šio prielinksnio reikšmė – priežasties ir paskirties, pvz.: *Į egzaminą neatvykau*

dėl labai rimtos priežasties. Taip pat gali reikšti tikslą (*Krepšinio varžybos vyko dėl pirmos vietos.*), nuolaidą (*Dėl tokio užmokesčio neverta nė dirbti.*) ir objektą (*Priimtas nutarimas dėl įstatymo pataisų.*). Šis prielinksnis labai dažnas administracinėje ir teisės kalboje.

§ 138. Daugelis prielinksnio dėl klaidų atsiranda per dažnai ir nemotyvuotai šio prielinksnio konstrukciją vartojant administraciniame stiliuje. Paprastai tokia konstrukcija būna ilga. Sakinys tampa per daug kanceliariškas ir nesklaidus. Tokią konstrukciją geriau keisti į neprielinksinę arba į šalutinį sakinį.

1. Prielinksniui dėl būdingesnė priežasties reikšmė, todėl kai norima perteikti **paskirtį**, geriau atsakyti prielinksnio ir vartoti naudingą (žr. § 124), pvz.: *Ši knyga parašyta dėl ikimokyklinio amžiaus vaikų* (= *ikimokyklinio amžiaus vaikams*). *Rinkome pinigų dėl maisto* (= *maistui*). *Taupau pinigų dėl mašinos* (= *mašinai*).

2. Ir pačiai **priežasčiai** ne visada tinka prielinksnis dėl, ypač jei tame pačiame junginyje vartojamas veiksmažodinis daiktavardis su priesaga *-imas*. Tokius kiek griozdiškus kanceliariškus pasakymus geriau keisti šalutiniu sakiniu, pvz.: *Dėl nesugebėjimo laiku atlikti numatytus darbus administratorė buvo atleista iš darbo* (– *Administratorė buvo atleista iš darbo, nes nesugebėjo laiku atlikti numatytų darbų*). Panašių konstrukcijų atsiranda ir reiškiant tikslą, pvz.: *Atėjau dėl išvykimo į komandiruotę* (– *atėjau pasiteirauti, ar galėsiu vykti į komandiruotę*). Prielinksnio dėl su veiksmažodiniu daiktavardžiu reikėtų atsakyti ir daiktavardiniuose junginiuose, pvz.: *Sprendėme nesutarimus dėl lėšų numatytiems darbams paskirstymo* (– *kaip paskirstyti lėšas numatytiems darbams*).

Tačiau reikia prisiminti, kad šių konstrukcijų vartojimas labai priklauso nuo teksto žanro ir funkcinio stiliaus. Mokslinėje ar teisiniuose dokumentų kalboje, kur daug apstabarėjusių žodžių junginių ir posakių, šias prielinksnines konstrukcijas vartoti galima, tik, žinoma, nereikėtų per daug piktnaudžiauti, pvz.: *Švietimo skyrius pateikė siūlymus dėl mokytojų programų vykdymo. Priimtas nutarimas dėl dvišalės tarpvalstybinės sutarties vykdymo*.

3. **Su kai kuriais veiksmažodžiais** ir iš jų padarytais **veiksmažodiniais daiktavardžiais**, kai jie žymi objektą, prielinksnis dėl apskritai nevartojamas: *gydytis – gydymas dėl, mirti – mirtis dėl, atsakyti – atsakomybė dėl, atsiskaityti – atsiskaitymas dėl: Jis ilgus metus gydėsi dėl reumato* (= *nuo reumato*). *Gydymas dėl sklerozės* (= *nuo sklerozės*) ne

visada sėkmingas. Gana jaunas vyras staiga mirė dėl vėžio (= nuo vėžio). Mirtingumas dėl vėžio (= nuo vėžio) vis auga. Tu man dar turėsi atsakyti (atsiskaityti) dėl padarytų nuostolių (= už padarytus nuostolius).

Iki, lig(i)

§ 139. Pagrindinė prielinksnių *iki, lig(i)* reikšmė – žymėti veiksmo ribą, t. y. iki kokios ribos vyksta veiksmas, pvz.: *Buvome nuėję tik iki miško, kai užklupo lietus.* Šie prielinksniai gana dažni samplaiuose su prieveiksmais. Šie prielinksniai būdingi nusakant tam tikrą galutinę ribą, pavyzdžiui, laiko: *Gydymo procedūra užtrunka iki 10 minučių;* kiekio: *Visi ligi vieno turi užsiregistruoti prie ketvirto langelio;* būdo: *Liepsnos greitai persimetė iki pastato viršaus.* Prielinksnis *iki* su prielinksniu *nuo* dažnai sudaro rėminę konstrukciją ir žymi pradinę ir galinę ribas, pvz.: *Nuo gegužės 1 iki 12 d. vyks dalyvių registracija.*

§ 140. Prielinksnių *iki, lig(i)* klaidos:

1. *Iki* nevartojamas beasmeniuose sakiniuose **būviui** reikšti. Tokia prielinksninė konstrukcija atėjusi iš rusų kalbos ir nebūdinga lietuvių kalbai, pvz.: *Man dabar ne iki jūsų problemų (= ne jūsų problemos galvoje). Dabar jam ne iki mokslų (= ne mokslai rūpi; ne mokslai galvoje).*

2. Kai kuriuos **daiktavardinius pasakymus** su prielinksniais *iki, lig(i)* geriau keisti veiksmažodiniais, pvz.: *Kraujospūdis turi stabilizuotis iki normos (= normalizuotis).* Posakis *iki tokio laipsnio* keičiamas prieveiksmais *tiek, taip*, pvz.: *Tai pavojinga, bet netikėjau, kad iki tokio laipsnio (= taip; tiek (tik ne ant tiek!)). Gyvenimas pablogėjo iki tokio laipsnio (= taip; tiek), kad žmonės nebeturi už ką susimokėti mokesčių.*

3. Vartojant prielinksnį *iki* **kiekiui** reikšti, kartais susidaro dviprasmybių, pvz.: *Pelnas padidėjo iki 50 tūkstančių litų.* Tokiame sakinyje neaišku, ar pelnas padidėjo 50 tūkstančių litų, ar pasiekė 50 tūkstančių ribą, todėl reikėtų vengti tokių posakių. Išvengiant dviprasmybės, sakinį galima pasakyti taip: *Pelnas pasiekė 50 tūkstančių litų.*

Prie

§ 141. Bendroji šio prielinksnio reikšmė – žymėti buvimą šalia. Tai gi dažniausiai nurodoma vieta, pvz.: *Prie ambasados vykdoma protesto*

akcija, taip pat buvimas drauge: *Gera buvo gyventi prie tėvų – jokių rūpesčių*. Galima žymėti ir priklausymo santykius kalbant apie organizacijas, įstaigas bei jų padalinius, pvz.: *Valstybės kontrolė prie Lietuvos Respublikos Seimo* ar šiaip daikto tinkamumą, tikimą, pvz.: *Prie šio aštraus patiekalo tinka baltasis vynas*. Prielinksniu *prie* žymimas objektas: *Jam patiko skautų veikla, todėl nusprendė prisidėti prie jų*. *Besiginčydamį priėjome prie bendro susitarimo*.

§ 142. Prielinksnio *prie* klaidos nėra dažnos.

1. Dažniausiai klaidingai nusakomos **veiksmo sąlygos**, t. y. tam tikros veiksmo aplinkybės, pvz.: *Prie gerų norų (= labai norint) viskas įmanoma*. *Vanduo užverda prie 100 laipsnių temperatūros (= esant 100 laipsnių temperatūrai)*. Prielinksnis *prie* nevartojamas tokiuose posakiuose: *prie (kokių) aplinkybių, prie uždary durų, prie ligos, prie progos, prie (kokių) sąlygų*: *Nusikaltimas padarytas prie sunkinančių aplinkybių (= sunkinančiomis aplinkybėmis)*. *Posėdis vyko prie uždary durų (= Vyko uždaras posėdis)*. *Prie plaučių uždegimo (= sergant plaučių uždegimu) geriama antibiotikai*. *Prie progos (= esant progai; pasitaikius progai) šis klausimas bus svarstomas per posėdį*. *Prie tokių kenksmingų sąlygų (= tokiomis kenksmingomis sąlygomis) neįmanoma dirbti*. Šie verstiniai posakiai atėję iš kitų kalbų ir lietuvių kalbai nebūdingi, todėl jų nereikėtų vartoti. Neretai pasakoma ir taip: *Prie ko čia aš (= kuo čia aš dėtas; kaltas)*. *Prie ko čia (= kuo čia dėtos) tos akcijos*. *Tu čia nėra prie ko (= tu čia niekuo dėtas; tu čia nekaltas)*.

2. Prielinksnis *prie* netinka vartoti **keitimo santykiui** reikšti, pvz.: *Pinigai keičiami santykiu vienas prie vieno (= vienas su vienu; vienas už vieną)*.

3. Nereikėtų persistengti reiškiant **pavaldumo, priklausymo santykius**. Tokiais atvejais geriau vartoti priklausomybės kilmininką. Prielinksnis *prie* vartojamas, kai norima pabrėžti ne pavaldumą, o tik priklausymą tam tikrai organizacijai ir pan.: *Šį nutarimą priėmė tuometinė Valstybinė lietuvių kalbos komisija prie Lietuvos Respublikos Seimo*. Pavaldumui žymėti reikia vartoti kilmininką: *Studentų atstovybė prie Vytauto Didžiojo universiteto (= Vytauto Didžiojo universiteto studentų atstovybė) gina studentų teises*. *Prie Kraštotyros muziejaus (= Kraštotyros muziejuje) veikia jaunųjų istorikų būrelis*.

Galininko prielinksniai

Apie

§ 143. Prielinksnis *apie* dažniausiai žymi objektą (*Mąsčiau apie tą šturpą, visuomenę sukrėtusį įvykį.*), ypatybę ar požymį (*Prieš pradėdami dirbti išklauseme instrukciją apie darbų saugą.*) ir apytikrį dalyką: laiką (*Pažadėjau ateiti apie 5 valandą.*), kiekį (*Šis kambarys yra apie 20 kvadratinų metrų.*), vietą (*Rytoj apie Kauną turėtų palyti.*). Kai kurios šio prielinksnio reikšmės sinonimiškos prielinksnio *aplink(ui)* reikšmėms (žr. § 145).

§ 144. Prielinksnio *apie* klaidos nėra dažnos.

Pagrindinė klaida – netaisyklingai pasakomas **objektas**. Su kai kuriais veiksmažodžiais, kai objektas pasakomas tiesiogiai, prielinksninės konstrukcijos vartoti nereikėtų, pvz.: *Mes prisiminėme apie šio garsaus žmogaus gyvenimą* (= šio garsaus žmogaus gyvenimą). *Reikėtų pasiderėti apie pieno supirkimo kainas* (= dėl pieno supirkimo kainų). Su veiksmažodžiais *domėtis, ginčytis, rodyti, skųstis* minėtasis prielinksnis taip pat nevartojamas arba keičiamas į prielinksninę konstrukciją su *dėl* (dažniausiai su veiksmažodžiais *ginčytis* ir *skųstis*), pvz.: *Direktorius pasidomėjo apie mano praeitį* (= mano praeitimi). *Pastaruoju metu mes daug ginčijamės apie politiką* (= dėl politikos). *Šiame kūrinyje parodyta apie nuoširdžius dviejų žmonių tarpusavio santykius* (= parodyti nuoširdūs dviejų žmonių tarpusavio santykiai). *Pirkėjai skundėsi apie prastos kokybės prekes* (= prastos kokybės prekėmis; dėl prastos kokybės prekių). Panašių klaidų daroma ir su daiktavardinėmis prielinksninėmis konstrukcijomis. Ten, kur objektą galima pasakyti tiesiogiai, prielinksnio *apie* nereikia vartoti, pvz.: *Nutarimas apie doktorantūros nuostatų pakeitimą* (= dėl doktorantūros nuostatų pakeitimo) *patvirtintas rugsėjo 30 dieną*.

Aplink

§ 145. Prielinksnis *aplink* sinonimiškas prielinksniui *apie*. Tačiau sinonimiškos ne visos prielinksnio *apie* reikšmės. Prielinksnis *aplink* dabartinėje bendrinėje lietuvių kalboje vartojamas tik viena reikšme – vietos. Tačiau siūloma prielinksnio *aplink* vengti reiškiant **apytikrę vietą**, pvz.: *Aplink* (– *apie*) *Ignaliną daug ežerų*.

I

§ 146. Prielinksnis *į* vartojamas su galininku. Pagrindinė jo reikšmė – kryptis *į* vidų, t. y. daiktas ar reiškinys, *į* kurį nukreiptas veiksmas. Gana dažnos vietos (*Prekių eksportas į vakarus kasmet didėja.*), veiksmo būdo (*Grupė žmonių buvo padalyta į pogrupius.*) reikšmės.

§ 147. Prielinksnio *į* klaidos dažniausiai atsiradusios dėl svetimų kalbų įtakos (ypač rusų kalbos). Paprastai su šiuo prielinksniu netaisyklingai pasakomas veiksmožodis ar būdvardis (prielinksnį tokiu atveju reikia praleisti).

1. Prielinksnis *į* gali būti klaidingai pavartotas **objektui** reikšti su veiksmožodžiais, kurie nereikalauja prielinksnio, pavyzdžiui: *atsiliepti (į ką)* (reikšmė „daryti poveikį“), *daryti įtaką (į ką)*, *daryti poveikį (į ką)*, *daryti spaudimą (į ką)*, *įsimylėti (į ką)*, *nurodyti (į ką)*, *skirti dėmesį (į ką)*, *veikti (į ką)*: *Ilgainiui rūkymas atsiliepia į sveikatą (= sveikatai)*. *Tėvai daro didelę įtaką į vaiką (= vaikui)*. *Nustatyta, jog kompiuteriniai žaidimai daro neigiamą poveikį į vaikų psichiką (= vaikų psichikai)*. *Direktorius neretai daro spaudimą į savo darbuotojus (= savo darbuotojams)*. *Beveik visos mergaitės klasėje įsimylėjo į Marių (= Marių)*. *Kaip didžiausią šio įvykio kaltininką jis nurodė į mane (= mane)*. *Daug dėmesio teko skirti į mokslus (= mokslams)*. *Psichotropinės medžiagos neigiamai veikia į psichiką (= psichiką)*.

2. Prielinksnis *į* netinka žymėti **laiko tarpui**, kurio metu vyksta pasikartojantis veiksmas, pvz.: *Šiuos vaistus reikia gerti tris kartus į dieną (= per dieną)*. *Pas odontologą rekomenduojama apsilankyti bent du kartus į metus (= per metus)*.

3. **Kai kurių konstrukcijų**, pavyzdžiui, *tikėti į ką* reikėtų **vengti**. Tokią konstrukciją geriau keisti *į* galininką, pvz.: *Jis visą gyvenimą tikėjo į Dievą (= Dievą)*. Siūloma vartoti įnagininką, motyvuojant tuo, jog galininkas vartojamas, kai norima pabrėžti kieno nors egzistavimą, o įnagininkas – kai norima pabrėžti patį tikėjimą, pasitikėjimą. Panaši konstrukcija *šauktis į ką*. Bendrinėje kalboje rekomenduojama vartoti kilmininką, pvz.: *Ligonis šaukėsi į daktarą (= daktaro)*.

Pas

§ 148. Pagrindinė prielinksnio *pas* reikšmė – žymėti vietą, susijusią su asmeniu ar daiktu, arba būti toje aplinkoje (*Studijų metais teko gyventi*

pas gimines.). Su slinkties veiksmožodžiais prielinksnis *pas* rodo kryptį, siekiamą tikslą, susijusį su konkrečia vieta (*Vykti pas draugus.*).

§ 149. Prielinksnio *pas* klaidos atsiradusios dėl slavų kalbų įtakos. Jos labai paplitusios ir dažnos mūsų kalboje.

1. Bene dažniausiai prielinksnis *pas* klaidingai pavartojamas reiškiant **nuosavybės, priklausymo, turėjimo** santykius. Tai labai paplitę su asmeniniais įvardžiais, pvz.: *Pas mane dabar nėra laiko* (= *Dabar aš neturiu laiko*). *Direktorius dabar pas save* (= *savo kabinete*). *Pas jį* (= *jos*) *gražūs batai*. *Pas ligonį* (= *ligoniui*) *ant rankų ir pilvo atsirado bėrimų*. *Pas mane* (= *man*) *atsitiko nelaimė*. Tačiau kai kurios prielinksnio *pas* konstrukcijos su įvardžiais ne klaida, kai žymima vietos, buvimo reikšmė, pvz.: *Pas mus buvo svečių*. *Pas mane yra draugų* – t. y. jie dabar svečiuose.

2. Prielinksnio *pas* netinka vartoti su kai kuriais veiksmožodžiais reiškiant veiksmo **adresatą** (nesusijusį su vieta). Tokie pasakymai dažniausiai perimti iš slavų kalbų ir lietuvių kalbai nebūdingi. Veiksmožodžiai *atsiprašyti, gauti, imti, įsigyti, klausti, kreiptis, nuomoti(s), pirkti, prašyti, reikalauti, skambinti, skolintis, skųstis, teirautis, vogti* nevartojami su prielinksniu *pas*, pvz.: *Neimk pas jį* (= *iš jo*) *pinigų*. *Šį daiktą įsigijau* (*pirkau*) *pas turgaus prekeivį* (= *iš turgaus prekeivio*). *Ar galima pas jus* (= *jūsų*) *paklausti?* *Aš kreipiausi net pas prezidentą* (= *į prezidentą*)! *Studijų metais nuomojais kambarį pas tokią senutę* (= *iš tokios senutės*). *Noriu paprašyti pas jus* (= *jūsų*) *patarimo*. *Darbuotojai reikalavo pas direktorių* (= *iš direktoriaus*) *didesnių atlyginimų*. *Skambinau pas pavaduotoją* (= *pavaduotojui*) *dėl įvykusio incidento*. *Pasiskolinau knygą pas draugą* (= *iš draugo*). *Skųsiuos pas patį ministrą* (= *pačiam ministrui*). *Reikia pasiteirauti pas sekretorę* (= *sekretorės*). *Pas Petrą* (= *iš Petro*) *pavogė laikrodį*.

Per

§ 150. Prielinksnis *per* turi daug reikšmių ir vartojamas gana taisyklingai. Pagrindinės reikšmės: vietos santykis (*Visą dieną vaikščiojau per kabinetus, bet pažymos negavau.*), atstumas (*Viską mačiau, nes stovėjau per šešis metrus nuo įvykio vietos.*), laikas (*Per visą žiemą išsilaikė minusinė temperatūra.*), veiksmo būdas ar priežastis (*Gripu*

galima užsikrėsti per orą.), apytikris kiekis (*Už darbą moka per tris tūkstančius.*). Pasitaiko tik keletas nenorminės vartosenos atvejų.

1. Prielinksnis *per* netinka abstrakčiai ar konkrečiai **priemoni** reikšti, pvz.: *Vien tik per moralizavimą (= moralizavimu; moralizuodamas) vaiko neišauklėsi. Ši liga pasireiškia per skausmą (= skausmu) šone.*

2. **Būdui** reikšti netinka posakis *per brūkšnij (-elij)*, pvz.: *Šiuos du žodžius reikia rašyti per brūkšnelį (= skirti brūkšneliu).*

3. Prielinksnij *per* geriau keisti prielinksniu *pro*, kai konstrukcijos veiksmažodis pavartotas su priešdėliu *pra-*, pvz.: *Kai kurie spėjo prabėgti per užtvarką (= pro užtvarką).* Tačiau ne visi kalbininkai pritaria tokiai nuomonei. Pavyzdžiui, A. Paulauskienė (2001: 182) labiau linkusi prielinksnius *per* ir *pro* šioje konstrukcijoje laikyti sinonimais.

Prieš

§ 151. Pagrindinė prielinksnio *prieš* reikšmė – būti priekyje, iš priekio arba būti priešingam. Taigi dažniausiai vartojamas: vietai (*Prieš (priešais) posūkį į miestelį įvyko avarija.*), kryptčiai (*Prieš vėją nepapūsi.*), laikui (*Laikas prieš Kalėdas – tai susikaupimo ir ramybės laikas.*), objektui (*Jis nusistatęs prieš alkoholį.*), lyginimo santykiui (*Prieš jį mes tarsi vargšai.*) reikšti. Lietuvių kalboje dar vartojamas prielinksnio *prieš* variantas *priešais*, kuris tinka tik vietai ir būdai reikšti.

§ 152. Prielinksnio *prieš* klaidos dažniausiai nulemtos kitų kalbų įtakos (daugiausia rusų). Prielinksninė konstrukcija turi būti keičiama į neprielinksninę.

1. Prielinksnis *prieš* nevartojamas veiksmo **objektui** reikšti tokiuose posakiuose: *atsiprašyti (prieš ką), atsparus (prieš ką), būti atsakingam (prieš ką), gintis (prieš ką), girtis (prieš ką), demonstruoti (prieš ką), jausti pareigą (prieš ką), neapykanta (prieš ką), nusikalsti (prieš ką) priešintis (prieš ką), prieštarauti (prieš ką)* bei su iš šių veiksmažodžių padarytais daiktavardžiais, pvz.: *Atsiprašiau prieš visus darbuotojus (= visų darbuotojų). Šis metalas atsparus prieš koroziją (= korozijai). Jaučiuosi atsakingas prieš tautą ir tėvynę (= tautai ir tėvynei). Turėjome gintis prieš audrą (= nuo audros). Pasigyriau prieš visus draugus (= visiems draugams). Naujasis gamyklos įrenginys turėjo būti pademonstruotas prieš visus darbuotojus (= visiems darbuotojams). Jaučiu pareigą*

prieš šeimą (= šeimai). Aš nejučiu neapykantos prieš nusikaltėlius (= nusikaltėliams), o jų gailiuosi. Jis nusikalto prieš įstatymus (= įstatymams). Prieš jį (= jam) net neverta prieštarauti, vis tiek neperkalbėsi.

Labai dažnai prielinksnis *prieš* netaisyklingai pavartojamas kalbant apie varžybas, pvz.: *Lietuvos rinktinė žaidė prieš latvius (= su latviais) ir laimėjo. Komanda patyrė pralaimėjimą prieš savo varžovus ispanus (= savo varžovams ispanams).* Šis prielinksnis taip pat netinka kai kuriuose medikų kalbos posakiuose, pavyzdžiui, su tokiais žodžiais: *gydyti, skiepyti, vaistas, preparatas: Ligonius teko gydyti prieš salmoneliozę (= nuo salmoneliozės). Vaikus skiepijome prieš stabligę (= nuo stabligės). Šis vaistas labai efektyvus prieš peršalimo ligas (= nuo peršalimo ligų).*

2. Neretai kalbant apie kokias nors **naikinimo priemones** (dažniausiai vabzdžių), pavartojama prielinksninė konstrukcija *prieš*. Geriausia čia vartoti paskirties naudininką, pvz.: *Nusipirkau nuodų prieš graužikus (= nuodų graužikams naikinti). Skystis prieš uodus (= skystis uodams nubaidyti) pravers miške.*

Prielinksniai, vartojami su keliais linksniais

Po

§ 153. Prielinksnis *po* yra vienintelis prielinksnis, kuris vartojamas net su trimis linksniais: kilmininku, galininku ir įnagininku. Kai kurie sustabarėję lietuvių kalbos posakiai (pavyzdžiui: *po senovei, po teisybei, po šiais dienai* ir kt.) rodo, kad su prielinksniu *po* seniau buvo vartojamas ir naudininkas. Dažniausios reikšmės: laiko tarpas (*Po dviejų valandų turiu susitikti su klientu.*), vieta (*Po kojomis šnarėjo rudeniniai lapai.*), pasiskirstymas lygiomis dalimis (*Kiekvienai egzamino užduočiai skirta po dešimt minučių.*).

§ 154. Vartojant šį prielinksinį, paprastai beveik nedaroma klaidų.

1. Tik kartais prielinksnis *po* pavartojamas **vietos** reikšme, nors reikėtų labiau pabrėžti būdą, pvz.: *Močiutė kaime duoną kepavo po pečiu mi (= krosnyje).*

2. Taip pat prielinksnis *po* su įnagininku nevertojamas veiksmo **būdui** ar **pagrindui** reikšti, pvz.: *Leidimai išduodami po parašu* (= su parašu; pagal parašą). *Dokumentas galioja tik po antspaudo* (= su antspaudo). *Jis gyveno po turtingo dėdės globa* (= globojamas turtingo dėdės).

Už

§ 155. Prielinksnis už vartojamas su dviem linksniais: kilmininku ir galininku. Pagrindinė šio prielinksnio reikšmė – būti kitapus daikto ar po ko.

§ 156. **Prielinksnis už su kilmininku.** Dažniausiai reiškiamą vietą (*Už sienos pasigirdo kažkoks brazdėjimas.*), objektas (*Visi susiėmę už galvos.*), atstumas (*Gyvenu už penkių kilometrų.*), laikas (*Tas susitikimas įvyks tik už mėnesio.*).

1. Gana dažna prielinksnio *už* klaida, kai kalbama apie **vietą**, mažai susijusią su buvimu kitapus daikto. Klaidingi posakiai *už vairo*, *už stalo*. Tokie posakiai neapdairiai perimti iš rusų kalbos²⁵, pvz.: *Už vairo* (= *prie vairo*) *atsisėdau būdamas šešiolikos metų. Sėskit, sveteliai, už stalo* (= *prie stalo*).

2. **Su vedybas** (kalbant apie vyrą) **reiškiančiais veiksmažodžiais** prielinksnis *už* nevertojamas, pvz.: *Tėvas sumanė apvesdinti sūnų už turtingos merginos* (= su turtinga mergina).

§ 157. **Prielinksnis už su galininku.** Pagrindinė prielinksnio *už* su galininku reikšmė – žymėti objektą (*Dirbu už tris.*), taip pat priežastį (*Už taisyklių nepaisymą skiriu nuobaudą.*), tikslą (*Kovojame už lygias teises.*) ir kt. Vartojant šį prielinksnį su galininku taip pat pasitaiko klaidų.

1. Kai kuriais atvejais prielinksnio *už* vartosena perimta iš slavų kalbų, ypač **priežasčiai** reikšti. Geriausiai priežastį nusako prielinksnio *dėl* konstrukcija, pvz.: *Aš džiaugiuosi už jus* (= *dėl jūsų*). *Šiek tiek jaudinamės už savo tautiečius* (= *dėl savo tautiečių*).

²⁵ J. Šukys teigia, jog tokių posakių galima rasti ir tarmėse. Su prielinksniu *už* konstrukcija *už stalo* reiškia sėdėti užstalėje, esančioje toliau nuo durų (plačiau žr. Šukys 1998: 522).

2. Ne visada taisyklingai pasakomas **objektas**. Kai kuriais atvejais prielinksnis už vartojamas klaidingai, pvz.: *Už tokius žodžius (= dėl tokių žodžių) jis labai supyko.*

3. Prielinksnis už apskritai nevartojamas **su kai kuriais pasakymais**, pavyzdžiui, kalbant apie sportą su veiksmožodžiais *žaisti, sirgti* (už *ką*), pvz.: *Sportininkas žaidė už Lietuvos komandą (= Lietuvos komandoje). Per Europos čempionatą visi sirgome už Lietuvos komandą (= palaikėme Lietuvos komandą).* Posakis *imti (laikyti) už pagrindą* nebūdingas lietuvių kalbai, todėl taip pat nevartotinas, pvz.: *Šiuos įkalčius reikėtų imti už pagrindą (= pagrindu).*

4. Administracinėje kalboje gana dažni netaisyklingi pasakymai **lai-kui** reikšti, pvz.: *Už šį mėnesį (= per šį mėnesį) surinkta 5 tūkst. litų. Už praeitus metus (= per praeitus metus) gauta 200 tūkst. litų pelno.*

Kiti prielinksniai

§ 158. Kiti prielinksniai lietuvių kalboje vartojami gana taisyklingai, galima paminėti tik kai kurias pavienes dažniau pasitaikančiais klaidas.

§ 159. **Prielinksnis iš** nevartojamas **būdui, priemonei** reikšti, pvz.: *Vaikas supykęs spyrė iš kojos (= koja).* Taip pat nevartojami kai kurie posakiai atėję iš kitų kalbų, pvz.: *Iš pirkėjų pusės nėra jokių nusiskundimų (= pirkėjai neturi jokių skundų).*

§ 160. **Prielinksnis nuo** klaidingai pasakomas reiškiant **vietą**, pvz.: *Nuo vieno lauko (= iš vieno lauko) derliaus nuimta pusė tonos.* Arba tiksliai kilmės vietai nusakyti, pvz.: *Kilęs jis nuo Žemaitijos (= iš Žemaitijos).* Tačiau apytikrė kilmės vieta su prielinksniu *nuo* gali būti pasakoma, pvz.: *Esu kilęs nuo Kauno.*

§ 161. **Prielinksnis pro**. Kai kuriais atvejais geriau vartoti neprielinksninę kitos leksinės raiškos konstrukciją, pvz.: *Ar praejai pro technikinį (= atlikai techninę apžiūrą; techniškai patikrinai automobilį)? Nusiminiu, nes nepraejau pro konkursą (= nelaimėjau konkurso; nepasisekė konkurse).*

§ 162. **Prielinksnis su** nevartojamas **priežasčiai** nusakyti (dažniausiai kalbant apie ligą), pvz.: *Berniuką paguldė į ligoninę su smegenų sutrenkimu (= dėl smegenų sutrenkimo). Jis sirgo su širdimi (= širdies liga).* Požymiui nusakyti prielinksnis *su* taip pat netinka, pvz.: *Nusipirkau butą su geresniu išplanavimu (= geresnio suplanavimo butą).*

§ 163. **Prielinksnis *sulig***. Šio prielinksnio nereikėtų vartoti reikšti **vietai**, ties kuria kas nors vyksta arba žymima riba, pvz.: *Sulig priimtu vyriausybės įstatymu (= pagal priimtą vyriausybės įstatymą) įsigaliojo nauja įvežamų vaisių ir daržovių tvarka. Sulig darbu (= pagal darbą) ir užmokestis.*

§ 164. **Prielinksnis *ties*** nevertotinas, jei nereiškiami **vietai**. Su šiuo prielinksniumi dažniausiai pasitaiko veiksmažodis *apsistoti*, pvz.: *Šiandien daugiau apsisistosime ties trečiuoju punktu (– prie trečiojo punkto) – kaip įveikti nerimą.*

§ 165. **Prielinksnis *virš*** netinka konkrečiam **kiekiui**, **sumai** nusakyti, pvz.: *Į mitingą susirinko virš tūkstančio (– daugiau kaip (nei, negu) tūkstantis; per tūkstantį) žmonių; arba kokios ypatybės, savybės viršijimui, pvz.: Tai jau virš įžūlumo (– tai neapsakomas įžūlumas).*

Polinksniai

§ 166. Polinksniai visada vartojami po linksnio (kilmininko). Juo paprastai laikomas žodis *dėka*.

§ 167. **Dėka**. Polinksnis *dėka* vartojamas reiškiant minties pagrindą, priežastį, dėkojimą, pvz.: *Tik gydytojų dėka likau gyvas ir sveikas.*

1. Viena dažniausių polinksnių klaidų – tai jų vartojimas prieš linksnį, pvz.: *Nepalūžau tik dėka pačių mylimiausių žmonių (– pačių mylimiausių žmonių dėka).*

2. Polinksnis *dėka* taip pat gali būti pavartojamas ten, kur jo visai nereikia, t. y. kur nėra jokio dėkojimo ar minties pagrindo. Tokias konstrukcijas reikėtų keisti į prielinksnines su prielinksniumi *dėl*, pvz.: *Gero fizinio pasiruošimo dėka (= dėl gero fizinio pasiruošimo) buvau paviestas dalyvauti varžybose.*

3. Kartais polinksnis *dėka* pavartojamas ne su kilmininku, o su naujininku. Tai labiau būdinga tarminei vartosenai, pvz.: *Dėka tėvui (= tėvo dėka) nelikau nuskriaustas.*

§ 168. Dar vienas žodis *link* gali būti vartojamas ir prieš linksnį, ir po linksnio, tad jo vartojimas nėra griežtai apibrėžtas. Jis tinka vartoti nusakant slinktį, kryptį į daikto pusę, pvz.: *Automobilis nuvažiavo miško link (link miško).*

§ 169. Kai kurie prieveiksmai taip pat gali būti vartojami kaip polinksniai, pavyzdžiui, *labui*, *metu* ir kt. Jie beveik niekada neina prieš

linksni, tad gali būti laikomi polinksniais, pvz.: *Viską dariau tik tavo labui. Posėdžio metu vyko didelis ginčas.*

2.4.3. Dalyvių, padalyvių, pusdalyvių beirieveiksmių vartojimas ir klaidos

Dalyviai

§ 170. Dalyviai gali būti vartojami netiesioginėje atpasakojamojoje kalboje, kai mintis nėra kalbančiojo, o pakartota, pvz., *Jis sakęs, kad tai buvo nelaimingas atsitikimas.* Sudėtiniam sakinyje dalyvis visada vartojamas ankstesniam nei pagrindinis veiksmui reikšti, pvz., *Atsisveikinęs su draugais, nuvykau į stotį.*

§ 171. Vartojant dalyvius taip pat daroma klaidų (plačiau apie dalyvių morfologijos klaidas žr. § 93–100). Veikiamasis būtojo laiko dalyvis netinka reikšti **veiksmui**, vykstančiam tuo pačiu metu arba tuoj pat po tariniu reiškiamo veiksmo, pvz.: *Saulė pakilo aukštyn, apšvietusi (= ir apšvietė) visas tamsiausias pakampes. Turnyrą laimėjo Lietuvos komanda, iškovojusi (= ir iškovojo) kelialapį į finalą. Po staigios liūtys kilo kelis šimtus namų apsėmęs potvynis (= kilo potvynis ir apsėmė kelis šimtus namų; kilęs potvynis apsėmė kelis šimtus namų).*

Veikiamasis būtojo laiko dalyvis taip pat nevartojamas pastoviai daikto ypatybei, kylančiai iš veiksmo, vienalaikio su tarinio veiksmu, reikšti, pvz.: *Lietuviškai nekalbėjęs (= nekalbantis) vyriškis rankos mostu parodė to nedarysiąs.*

Padalyviai

§ 172. Padalyvis žymi ne to paties veikėjo atliekamą, savaime vykstantį ar beasmenį veiksmą: *Atėjus pavasariui, atbunda gamta.* Padalyviai taip pat vartojami sustabarėjusiuose posakiuose, įterpiniuose, pvz.: *Tiesą sakant, aš pamiršau tuos dokumentus;* arba kaip suprieveiksmėje padalyviai: *Netrukus išgirsite dienos naujienas.* Dažniausiai su padalyviu pasitaiko tokių klaidų:

1. Padalyvis nevartojamas to paties veikėjo **šalutiniam veiksmui** reikšti, tam geriau tinka pusdalyvis (žr. § 174), pvz.: *Einant (= eidami)*

gatve, pėstieji ne visada laikosi kelių eismo taisyklių. Studentuojanti (= studijuodami) universitete, studentai įgyja naujų žinių ir gebėjimų. Palyginus (= palyginęs) šių gaminių kokybę, nusprendžiau pirkti kokybiškesnį gaminį. Kai kuriuos sustabarėjusius posakius nedelsiant, nepaisant to, nežiūrind ko šiuo atveju taip pat reikėtų keisti pusdalyviu, pvz.: Į laišką turiu atsakyti nedelsiant (= nedelsdamas). Nuo 1392 metų Vytautas valdė Lietuvą atskirai, nepaisant (= nepaisydamas) unijos akto.

2. Padalyvis niekada nevartojamas **tikslui** reikšti su jungtukais *kad, idant*, pvz.: *Kad išvengus (= kad būtų išvengta) nuostolių, reikia apgalvoti strategiją. Idant radus išeitį (= kad surastume išeitį; norint surasti išeitį), reikia pasitarti.*

3. **Nuolaidai** reikšti padalyvis nevartotinas su konstrukcija *vietoj to, kad*. Be to, ši konstrukcija yra vertinys iš slavų kalbų (taip pat žr. § 182: 1 punktą), pvz.: *Vietoj to, kad pasimokius (= užuot pasimokęs), jis vėl kartoja tas pačias klaidas.*

4. Būtojo laiko padalyvis su jungtuku *jei(gu)* netinka **šalygai** reikšti, pvz.: *Jeigu nusprendus (= nuspręsimė) priimti šį sprendimą, galime patirti nuostolių. Jeigu dar pagalvojus (= pagalvotume), surastume geresnį sprendimą.*

5. Padalyvio rekomenduojama vengti reiškiant **paskirtį**, pvz.: *Šis prietaisas naudojamas matuojant slėgį (= slėgiui matuoti).*

Pusdalyviai

§ 173. Reikia įsidėmėti vieną pagrindinių pusdalyvio vartosenos ypatybių – juo reiškiamo veiksmo veikėjas tas pats kaip ir pagrindinio veiksmo, o juo reiškiamas veiksmas vyksta tuo pačiu metu kaip ir pagrindinio veiksmo: *Eidamas keliu sutikau seniai matytą pažįstamą.*

§ 174. Pusdalyvio klaidų daugiausia randasi, kai nepaisoma veiksmo atlikimo laiko.

1. Gana dažna pusdalyvio klaida, kai neatsižvelgiama, jog **pagrindinis ir šalutinis veiksmas nesutampa**, t. y. veiksmas vyksta skirtingu laiku. Tokiame sakinyje pusdalyvį reikėtų keisti į asmenuojamąją formą (veiksmazodį), pvz.: *2005 metais baigiau Vytauto Didžiojo universitetą, įgydamas (= ir įgijau) anglų filologijos specialybę. Surašėme protokolą, atspausdinami (= ir atspausdinome) jį trimis egzemplioriais.*

2. Pusdalyvio rekomenduojama nevertoti reiškiant **ypatybę**, kurią turi veikėjas, pvz.: *Važiuodami viešuoju transportu žmonės (= važiuojantys viešuoju transportu) neretai apšvarinami kišenvagių.*

Prieveiksmiai

§ 175. Prieveiksmių klaidos:

1. Prieveiksmio klaidų pasitaiko vartojant jį su formantu *-(i)ai* ir priesaga *-išk-* daikto **kokybei** žymėti, pvz.: *Kepsnys kaukazietišškai (= kaukazietiškas kepsnys) rekomenduojamas mėgstantiems valgyti aštriai. Restorane valgėmė ryžius kiniškai (= kiniškus ryšius; pagal kinų receptą paruoštus ryžius).*

2. Kai kurie **prieveiksmių dariniai** lietuvių kalboje apskritai nevartojami, pvz.: *Nesavalaikiai (= ne laiku; pavėluotai) diagnozuotas navikas gali nulemti mirtį. Tai buvo dvasiniai stiprus žmogus (= stiprios dvasios žmogus). Ūkis neįformintas dokumentaliai (= dokumentiškai). Nusiminęs atsistojau prie lango ir betiksliai (= be tikslo) stebėjau praeivius* (plačiau žr. § 60).

3. Atliekant įvairius skaičiavimus, dažna klaida – galutinę sumą reiškiantis **prieveiksmis viso**, kurį reikia keisti prielinksnine konstrukcija *iš viso*, pvz.: *Viso (= iš viso) trys tūkstančiai litų.* Taip pat nevartojamas žodžių junginys **didele dalimi**, perimtas iš rusų kalbos, pvz.: *Žmonės didele dalimi (= dažniausiai) pasimetę, kai vyksta didelės permainos. Sėkmę didele dalimi (= daugiausia; dažniausiai) lemia profesinė intuicija.*

4. Reikėtų nevertoti **suprieveiksmėjusių vietininkų**, kurie tiesiogiai išversti iš rusų kalbos, pvz.: *esmėje, daugumoje, pagrinde, principe ir pan.* (plačiau žr. § 130: 3 punktą).

2.4.4. Sakinio dalių ir sakinių jungimo klaidos. Neteiktina žodžių tvarka

Sakinio dalių jungimo klaidos

§ 176. Savarankiškos žodžių formos sakinyje sudaro tam tikrą sintaksinę struktūrą, t. y. susijusios tam tikrais gramatiniais ir prasminiais (semantiniais) ryšiais. Pagal tų ryšių pobūdį ir skiriamos sakinio dalys:

veiksny, tarinys, papildinys, pažyminy, aplinkybės. Šios sakinio dalys susijusios viena su kita ir atsako į klausimus (*kas? ką veikia?* ir t. t.).

§ 177. Sakinio dalių jungimo klaidos:

1. Sakinio dalys dažniausiai klaidingai jungiamos rusų kalbos pavyzdžiu. Nereikėtų jungtuku *ir* jungti vardažodžių (daiktavardžių ir būdvardžių) ir prievėksmių, kurie vartojami kaip stiprinamosios konstrukcijos: *šimtai ir šimtai, tūkstančiai ir tūkstančiai, daug ir daug, labai ir labai*, pvz.: *Į mitingą susirinko minios, šimtai ir šimtai, tūkstančiai ir tūkstančiai* (= *šimtų šimtai; tūkstančių tūkstančiai*). *Daug ir daug* (= *daug; labai daug; daug daug; be galo daug*) *kartų buvo su juo kalbėta, bet veltui – jis nepasikeis. Šiandien esu labai ir labai* (= *labai labai; nepaprastai; be galo pavargęs*).

Veiksmao pasikartojimui, vienodumui reikšti, kai į porą jungiami tos pačios šaknies žodžiai, taip pat geriau apsieiti be jungtuko *ir*, o pirmąjį žodį vartoti kilmininko linksniu, pvz.: *Keliu slinko virtinės ir virtinės* (= *virtinių virtinės*) *automobilių, pakelėse būriavosi minios ir minios* (= *minių minios*) *žmonių*.

Reikia įsidėmėti, kad šių klaidų daroma tik su vardažodžiais ir prievėksmais. Veiksmažodžių jungimas jungtuku *ir* – ne klaida. Taip sukuriamas stiprinamasis, tęstinumo efektas, pvz.: *Ji vargo ir vargo visą gyvenimą. Ėjome ir ėjome, kol pagaliau pasiekėme mišką*.

2. Ne visais atvejais tinka vartoti jungtuką *bei*. Jis nėra visiškai sinonimiškas jungtukai *ir*. Paprastai jungtukas *bei* vartojamas jungiant dvi vienarūšes **artimos reikšmės** sakinio dalis, pvz.: *Mūsų klientai niekada nereiškia pykčio bei nepasitenkinimo, nes jiems malonu pirkti mūsų parduotuvėje*. O jungiant tolesnės reikšmės sąvokas, geriau tinka jungtukas *ir*, pvz.: *Duomenų nepateikimas arba pavėluotas pateikimas gyventojams bei (– ir) valstybinei mokesčių inspekcijai*. Reikia įsidėmėti, kad jungtukas *bei* niekada nejungia sakinių.

3. Porinis jungtukas *kaip...*, *taip* nevartojamas **gretinimui** reikšti (ši konstrukcija tiesiogiai perimta iš rusų kalbos), tam geriau tinka kartojamasis jungtukas *tiek...*, *tiek (ir)*, pvz.: *Fiksuota baudų suma nustatyta kaip Baudžiamajame, taip ir Administraciniame* (= *tiek Baudžiamajame, tiek Administraciniame; ir Baudžiamajame, ir Administraciniame*) *kodeksuose*.

Sakinių jungimo klaidos

§ 178. Sakinių jungimo klaidų atsiranda netaisyklingai jungiant sudėtinių sakinių dėmenis, pagrindinį sakinį su šalutiniu. Jungiamojo žodžio funkciją dažniausiai atlieka jungtukai, dalelytės,rieveksmiai, verstiniai posakiai. Vieni jų apskritai nevartojami lietuvių kalboje, todėl keičiami lietuviškais atitikmenimis, o kiti nevartojami tam tikrose samplaikose ir konstrukcijose (pvz., su bendratimi ar padalyviu).

§ 179. Jungtukai

1. Sudėtinio sakinio šalutinio dėmens nereikėtų pradėti jungtukais *kad* ir *idant* su bendratimi ir padalyviu (žr. § 172: 2 punktą) reiškiant tikslą. Geriau ir taisyklingiau būtų vartoti tariamosios nuosakos veiksmažodžius, pvz.: *Reklama reikalinga, kad patraukti pirkėjo dėmesį* (= *kad būtų patrauktas pirkėjo dėmesys*). *Kad gerai išlaikyti egzaminą* (= *kad būtų gerai išlaikytas egzaminas; norint gerai išlaikyti egzaminą*), *reikia nemažai mokytis*. *Idant užkirsti kelią* (= *norint užkirsti kelią*) *ligoms, reikia laikytis higienos reikalavimų*.

2. Ne visada skiriama, kuriais atvejais vartoti jungtuką *kad*, o kuriais *jog*. Neretai šie jungtukai vartojami sinonimiškai ir gali pakeisti vienas kitą, tačiau tikslo šalutiniams sakiniams jungti jungtuko *jog* nereikėtų vartoti, pvz.: *Išsigijau šunį, jog (= kad) saugotų namus*.

3. Su jungtuku *jei(gu)* bendratis ir padalyvis (žr. § 172: 3–4 punktą) taip pat netinka **sąlygai** ar **nuolaidai** reikšti. Tokios konstrukcijos yra vertiniai iš rusų kalbos, pvz.: *Ordinas būtų bevertis, jeigu imti ir nuspręsti* (= *imtume ir nuspręstume*) *jį suteikti kiekvienam suaugusiam kanadiečiui*. *Jeigu nusprendus* (= *nuspręstume*) *dirbti kartu, svarbu iš anksto numatyti reikalingą žmogų*.

4. Porinio jungtuko *jei(gu)...*, *tai* rekomenduojama vengti reiškiant **priešinimą**, pvz.: *Jeigu anksčiau* (= *anksčiau*) *mes galėdavome sau leisti nuvykti prie Juodosios jūros, tai dabar* (= *o dabar*) *vos galų su galu suduriame*. Tačiau sąlygai tokia jungtukų konstrukcija galima, pvz.: *Jeigu prastai dirbsi, tai atlygio negausi*.

5. Jungtukas *kai* nevartojamas dviem veiksams **gretinti**, pvz.: *Mes šį tą pasiūlėme, kai* (= *o*) *opozicija tuo metu nieko nenuveikė*. Tokių samplaikų *kai dėl, kas dėl* atžvilgiui reikšti, *kai tuo tarpu* – priešinimui reikėtų vengti šalutiniuose sakiniuose, pvz.: *Kai dėl* (= *dėl*) *manęs, tai*

nesirūpinkit, neprašūsiau. Mes važiuojame asfaltuotu keliu, kai tuo tarpu (= o) jie trumpesniu keliu mišku.

6. Jungiant laiko šalutinius sakinius, reikėtų vengti jungtuko *kuomet*. Šis jungtukas labiau paplitęs tarmėse, tačiau bendrinėje kalboje geriau vartoti *kai, kada*, pvz.: *Ateina metas, kuomet* (– *kai, kada*) *reikia palikti tėvus ir kurtis gyvenimą pačiam.*

7. Jungtukas *kuris* neteiktinas reikšti **ypatybei**, kuri kyla iš veiksmo, vykstančio vėliau už pagrindinį, pvz.: *Užpuolikas sumušė gatvę ėjusį žmogų, kuris* (= o šis) *dabar gydomas ligoninėje.*

8. Kai nėra neigimo, geriau nevartoti neigimo veiksmažodžių, pvz.: *Kur tik nepažvelgsi* (= *kur tik pažvelgsi*), *visur badas ir skurdas.*

9. Samplaika *o tai* netinkama **priežasčiai** reikšti, pvz.: *Pasiimk skėtį, o tai* (= *nes*) *kiaurai permirksi.*

10. **Pridūrimui** vartojama samplaika *o taip pat* neteiktina, nes jungtuko *o* labiau linkstama reikšti priešinimą, o šiuo atveju tai nėra pabrėžiama, pvz.: *Mes vykome į pajūrį, o taip pat* (= *taip pat, be to, ir*) *nusprendėme užsukti ir į Klaipėdą. Pridūrimui reikšti taip pat reikėtų vengti samplaikos prie to*, pvz.: *Ji labai graži, prie to* (– *be to*), *dar ir turtinga.*

§ 180. Dalelytės

Dalelytė *gi*, jungiant sakinių dėmenis, nevartojama **priešinimui** reikšti. Ją reikėtų keisti priešinimą perteikiančiais jungtukais *o, bet, tačiau*, pvz.: *Viena skautų būrio grupė nubėgo į kairę, mes gi* (= o mes), *antroji grupė, – į dešinę.* Neretai pasitaiko, kai dalelyte *gi* jungiami ir sakiniai, pvz., *Amžinybė yra pats būties sinonimas; būti laikinai – tai tik praeiti. Mes gi* (= O mes) *trokštame būti, ne tik praeiti.*

§ 181. Prieveiksmiai

Prieveiksmis *sykį* nevartojamas jungtuko reikšme **sąlygai** žymėti, pvz.: *Sykį* (– *jei(gu); jei jau; kad*) *nusprendei, taip ir daryk.*

§ 182. Verstiniai posakiai ir samplaikos

Neretai sakiniams jungti pasakomi verstiniai posakiai ir samplaikos, dažniausiai pasiskolinti iš rusų kalbos.

1. Samplaika *vietoj to, kad* su bendratimi ar padalyviu sudaryta rusų kalbos pavyzdžiu ir nevartojama **nuolaidai** reikšti. Tam turime savą jungtuką *užuot*, pvz.: *Vietoj to, kad aplankyti* (= *užuot aplankęs*), *tai jis nė akyse nesirodo. Vietoj to, kad pasimokius* (= *užuot mokęsis*), *jis užsiima pašaliniais dalykais.*

2. **Įterpiniu** neretai pasakoma samplaika *kaip ne kaip*. Ją geriau keisti lietuvišku atitikmeniu *šiaip ar taip*, pvz.: *Kaip ne kaip (= šiaip ar taip), jis vis dėlto garsus žmogus*. Tačiau *kaip ne kaip* galima vartoti kaip prievieksmį, pvz.: *Gal kaip ne kaip baigsime tą darbą*.

3. Tikras vertinys iš rusų kalbos – posakis *kaip ne keista*. Jis netinka **nuolaidai** reikšti. Šis posakis neteiktinas dar ir dėl to, kad pavartojama neigiama forma, nors sakinyje ir nėra neigimo (žr. § 179: 9 punktą), pvz.: *Kaip ne keista (= keista; nors ir labai keista), man pasisekė rasti rėmėjų*. *Man, kaip ne keista (= kad ir keista; nors ir keista), skausmas akimirksniu atlėgo*. Siūloma vengti ir posakio *kaip pavyzdžiui*, jį geriau vartoti be jungtuko *kaip*, pvz.: *Man patinka aštrus maistas, kaip pavyzdžiui (= pavyzdžiui), meksikietiškas*.

4. Griežtai taisomi tokie **vertiniai**, kaip *kas liečia, kas link*. Jie keičiami prielinksniu *dėl, o dėl*, pvz.: *Kas liečia mano sveikatą (= o dėl mano sveikatos; kalbant apie mano sveikatą), tai ji puiki*. *Kas link darbo (= o dėl darbo; kalbant apie darbą), tai aš jį susiradau*.

5. **Cituojant**, perpasakojant kieno nors žodžius, moksliniame stiliuje, oficialiai kalbant nereikėtų sakyti (*kieno*) *žodžiais*, pvz.: *Politikų žodžiais (= anot, pasak politikų; kaip sako politikai), šalyje ekonomika auga*.

6. Prielinksninė konstrukcija *su tikslu* nevartojama su bendratimi **tiksliui** nusakyti. Toks vertinys keistinas į *kad* su tariamosios nuosakos veiksmazodžiais, pvz.: *Aš kreipiausi į policiją su tikslu pranešti (= kad praneščiau; norėdamas pranešti) apie vagystę*. *Mokausi su tikslu sužinoti (= kad sužinočiau) ką nors nauja*.

7. **Vertinys tuo pačiu** netinkamas reikšme „drauge, kartu“, pvz.: *Karas paveikė visas gyvenimo sritis, o tuo pačiu (= drauge; kartu) palaužė ir dvasią*.

Neteiktina žodžių tvarka

§ 183. Lietuvių kalbos žodžių tvarka griežtai neapibrėžta. Ji gali palyginti laisvai kisti priklausomai nuo noro pabrėžti vieną ar kitą dalyką. Tačiau gramatiškai apibrėžta žodžių tvarka negali varijuoti. Ji turi paklusti gramatikos dėsniams. Vienas iš tokių gramatinių veiksnių, ribojančių laisvą žodžių tvarką – tai prielinksnio vartojimas linksnio

atžvilgiu, taip pat pažyminio ar pažyminio šalutinio sakinio vieta po pažymimojo žodžio ir kt.

§ 184. Lietuvių kalbai nebūdinga žodžių tvarka dažnai neapdairiai perimama iš kitų kalbų. Ji gali būti neteiktina žodžių junginio arba sakinio lygmeniu (jungiant šalutinį sakinį prie pagrindinio).

1. Pavyzdžiui, derinamasis ar nederinamas pažyminys nevartojamas po pažymimojo žodžio prekių ar gaminių pavadinimuose ir kitur, pvz.: *Parduodama silkė rūkyta* (= *rūkyta silkė*). *Tai buvo idėja mano brolio* (= *mano brolio idėja*).

2. Įprasta, kad kelintinis skaitvardis pasakomas prieš daiktavardį, o ne atvirkščiai, pvz.: *Lentelėje 3 (trečioje)* (= *3 (trečioje) lentelėje*) *pateikta statistika*.

3. Dviprasmybių sukelia pažyminio šalutinis sakinytas pavartotas ne prie pažymimojo žodžio, pvz.: *Bus konsultuojami gyventojai ir priimami jų pareiškimai, kurie gyvena rajonuose* (= *rajonuose gyvenantys gyventojai ir priimami jų pareiškimai; gyventojai, kurie gyvena rajonuose, ir priimami jų pareiškimai*).

4. Labai dažnai žodžių tvarka supainiojama dėkojant: pagal bendrinės kalbos reikalavimus, prieviksmį *labai* reikia vartoti prieš *aciū* ir *dėkui*: *labai aciū, labai dėkui*, pvz.: *Ačiū labai* (– *labai aciū*) *už jūsų gerus žodžius. Dėkui labai* (– *labai dėkui*), *kad prisidėjote rengiant šventę*. Taip pat daroma klaidų sakant mandagumo žodį *prašau*: *Pasakykite, prašau* (– *prašau pasakyti; prašyčiau pasakyti*), *ką manote šiuo klausimu*.

SINTAKSĖS PRATIMAI

2.4.1. Raskite nenorminius vardininko linksnio vartojimo atvejus ir pataisykite (§ 119–120).

A. 1. Linkiu laimingai nuvykti, ponas Antanas. 2. Jis per trumpą laiką tapo turtingas, tačiau greitai tuos turtus iššvaistė. 3. Aš pamėgau tėviškės gamtą ir džiaugiuosi, kad miške per naktį išdygsta grybai, o žiemą geležinkelį užkloja baltos pusnys. 4. Dabar dažnai pasitaiko atvejai, kai greitosios medicinos pagalbos automobilis vėluoja. 5. Pasitaiko pavieniai užteršimai nesaikingai arba nemokėsiškai naudojant trąšas. 6. Dažniausiai pasitaiko alergija pienui, kiaušiniams, jūros žuvisms, vėžiagyviams, miltiniams produktams. 7. Kilo mintys, norai, bet nauji kelionės vaizdai tildė buvusius samprotavimus. 8. Ką žmogus benušprėsi, direktoriui viskas negerai. 9. „Saulės“ prekybos centras turėtų būti atidarytas jau kitų metų rudenį. 10. Mokykla „Žemyna“ atvėrė duris gausiam pirmokų būriui.

B. 1. Ponas Jonaitis, ar galėčiau su jumis šnektelėti? 2. Priimtas įstatymas, leidžiantis eiti stratego pareigas kas penkeri metai. 3. Laidos „Stilius“ žurnalistė parengė reportažą apie garsaus politiką gyvenimą. 4. Aš visada svajojau tapti studentas. 5. Ponas Petraitis daugelį metų buvo mūsų ligoninės geriausiu gydytoju. 6. Dieną vėl pasijutau prisilėgtu kaip sliekas po akmeniu. 7. Po pokalbio su viršininku jis pasijuto nuskriaustu, nevertinamu ir niekam tikusiu nevykėliu. 8. Po penkiolikos gyvenimo metų kartu jie vis dar buvo laimingi. 9. Delfinai padeda sveikti autizmu sergantiems vaikams. 10. Atsiranda asmenys, tvirtinantys, kad gyvybe šiais laikais galima manipuliuoti. 11. Šiame dirvožemio sluoksnyje randasi augalinės liekanos, kaupiasi organinės medžiagos. 12. Vairuotojas, sustokite, prašau.

2.4.2. Raskite nenorminius kilmininko linksnio vartojimo atvejus ir pataisykite (§ 121–122).

A. 1. Kauno bendrovių vadovams nepavyko prieiti bendro susitarimo. 2. Išlaidos elektrai, šilumai, remontui, darbuotojų atlyginimams ir kitoms reikmėms siekia dviejų milijonų litų. 3. Pati aukščiausia visžalė sekvoja, išlikusi iki mūsų dienų, siekia „tik“ 110 metrų aukščio. 4. Sergamumas tuberkulioze kai kuriuose Lietuvos regionuose jau pasiekė epidemijos lygio. 5. Mes reikalavome darbdavių fabrikuose įvesti

8 valandų darbo dieną. 6. Jai ne daugiau dvidešimties. 7. Buvo atėjęs direktorius ir klausė tavęs. 8. Projektų tęstinumui didelės reikšmės turėjo nepriklausomų ekspertų skaičiavimai ir išvados. 9. Merkurijus slinks aukštyr būdamas dešiniau nuo Jupiterio. 10. Keli pirmo būtinumo kompensuojamieji vaistai turėtų likti poliklinikų žinioje. 12. Birželio dvidešimt ketvirto bus nedarbo diena.

B. 1. Neatsiras jokių naujų faktų, leidžiančių naujam parlamentui priėti vienokias ar kitokias išvadas. 2. Knygotyros centro duomenimis, šis skaičius siekė dvidešimt penkių tūkstančių. 3. Čia vokiečių propaganda pasiekė aukščiausio melo ir faktų iškraipymo lygio. 4. Kada atvežė į lagerį, svėriau ne ką daugiau keturiasdešimties kilogramų. 5. Kristina prašė dvasininko pagalbos, bet šis buvo bejėgis. 6. Šios priemonės turėjo lemiamos įtakos sergamumo diferija sumažėjimui. 7. Prezidentas vyks trijų dienų vizito į Japoniją. 8. „George V“ yra vienas garsiausių ir prašmatniausių Paryžiaus viešbučių. 9. Kas dėl turtingumo, tai jis turtingas, tačiau nelabai išvaizdus. 10. Kurorte išbuvau apie mėnesį laiko. 11. Parengėme mokymo darbo įvairių formų pedagoginio krūvio vykdymo įvertinimo darbo valandomis normatyvų projektą.

2.4.3. Raskite nenorminius naudininko linksnio vartojimo atvejus ir pataisykite (§ 123–124).

A. 1. Individualios įmonės savininkės veikla atitinka aukščiau nurodytoms sąlygoms. 2. Buvo sutelktas dėmesys smulkiųjų verslininkų kontrolei. 3. Nuostolis įvertintas šimtui litų. 4. Tėvai jau seniai pastebėjo vaiko polinkį blogiui. 5. Reikalavimai importuojamai žuvų produkcijai Danijoje yra vienokie, Norvegijoje – kitokie. 6. Materialiai atsakingos L. Petraitienės skaičiavimuose nustatytas trūkumas 14428 Lt sumai. 7. Notaro konsultacijos. Telefonas pasiteiravimui: 8 682 56278. 8. Pasibaigus galiojimo terminui, druska tinkama naudojimui, bet jau ne kaip joduota. 9. Užsienio reikalų ministras buvo pakviestas deryboms. 10. Šiai dienai turime užsirašiusių 30 dalyvių.

B. 1. Rusijos indėlis Europos saugumui ir stabilumui gana svarus. 2. Jam būtų buvę sunku prasimušti, jeigu jis nebūtų parodęs, kad linkęs bendradarbiavimui su KGB. 3. Daugelio studentų baigiamieji darbai buvo įvertinti aštuonetui. 4. Jis nuo pat vaikystės godus pinigams. 5. Potraukis alkoholiui žmogų pražudo. 6. Paslaugų kontrolės viršininkė ragina klientus būti atidesniems ir nebijoti reikšti pretenzijų.

7. Laisvam tautiniam mažumų vystymuisi, ypač gimtosios kalbos vartojimui ir jos lavinimui mokyklose, neturi būti daroma jokių kliūčių. 8. Darbdavys pakvietė pokalbiui penkis pretendentes. 9. Prezidentas išvyko oficialiam vizitui į Rusiją. 10. Ir pabaigai dar noriu tarti keletą žodžių.

2.4.4. Raskite nenorminius galininko linksnio vartojimo atvejus ir pataisykite (§ 125–126).

A. 1. Lietuvos rinktinę atstovavo aštuoni Kauno plaukimo mokyklos sportininkai. 2. Aš dėkoju mamai už tai, kad ji mane užaugino geru žmogumi. 3. Paskubėk, aš tave laukiu. 4. Šįmet miesto medžiui pakenkė sausra – jie ėmė džiūti. 5. Nusprendžiau mokytis anglų kalbą. 6. Motina klausė vaiką, ar jis tai padarė. 7. Visi susirinkome pasveikinti direktorių. 8. Buvome sukviesti išklausti instruktažą. 9. Nusipirkau trąšų tręšti daržą. 10. Šis žolelių preparatas skirtas numesti svorį.

B. 1. Valstybės pareigūną teisme atstovavo jo įgalioti teisininkai. 2. Kai noriu atsipalaiduoti, pasiimu knygą arba klausausi operetę. 3. Dėstytojau, aš norėčiau jus paklausti. 4. Narkotikai gerokai pakenkė aktorius Roberto Downey jaunesniojo karjerai. 5. Neaišku, ar nusikaltėlis tykojo advokatę, ar ji atsitiktinai atsidūrė šioje vietoje. 6. Jis netiki Dievą. 7. Berniukas vilkėjo gražų kostiumą. 8. Buvau išsiųstas suorganizuoti seminarą. 9. Vaistinėje nusipirkau vaistų malšinti skausmą. 10. Kas vakarą ji liejo ašaras dėl subyrėjusio gyvenimo.

2.4.5. Raskite nenorminius įnagininko linksnio vartojimo atvejus ir pataisykite (§ 127–128).

A. 1. Jie vežėsi gana daug mantos: dvi dideles rankines ir kuprinę, prigriūstas drabužiais, negendančiais maisto produktais, buitinėmis smulkmenomis. 2. Paslaptingo išėjimo iš šio pasaulio akimirka sutaiškė visus, širdis pripildė meile, atlaidumu ar bent laime. 3. Pajūrio oras prisotintas jodu, ir tai teigiamai veikia nervų sistemą. 4. Iš miesto požeminių vandeningųjų sluoksnių išsiurbtu kuru pripildėme penkiasdešimt geležinkelio cisternų. 5. Greitai jis praturtėjo pinigais. 6. UAB „Vilkyškių pieninės“ sviestas „Jūra“ praturtintas jodu. 7. Kadangi šiandien šaltoka, apsivilkau žieminiu paltu. 8. Sportininkas turėjo būti antru, bet dėl teisėjų klaidos jam atiteko trečioji vieta. 9. Šiais metais Petraitis tapo inžinieriumi. 10. Su mielu noru aš tau patarsiu. 11. Bro-

lis tarnavo karininku. 12. Aklieji gatvėje orientuojasi lazdelės pagalba. 13. Lietuvos ūkio būklę didžiąja dalimi lems išoriniai veiksniai.

B. 1. Pavasarį dar labiau praturtėjome naujomis žirnių veislėmis iš Vakarų Europos. 2. Šeima pavasarį pagausėjo vaikais. 3. Turėtume visada būti dosnūs geraiis žodžiais. 4. Ši moteris labai tvirta savo charakteriu. 5. Visą savaitę jis išbuvo vyriausiuoju skyriaus gydytoju. 6. Vaikas nuo pat mažens silpnas savo sveikata. 7. Vaikų darželis perpildytas vaikais. 8. Jis buvo labai gabiu studentu. 9. Nors gimė bjauriuoju ančiuku, bet užaugęs pavirto grakščia gulbe. 10. Vakar vaikas buvo labai nusiminusiu. 11. Šie vaistai vėl jį padarė sveiku ir laimingu. 12. Būdama mažamete, mergaitė pateko į avariją. 13. Duomenis suskaičiavome kompiuterio pagalba. 14. Ginčą teks spręsti teismo keliu. 15. Svarbu, kad valstybės tarnautojai būtų sąžiningais. 16. Analitikų teigimu, euras Lietuvai gali tapti ne tik gelbėjimosi ratu, bet ir tvirtu finansiniu pagrindu ekonomikoje. 17. Ši šalis yra labai didelė bei gausi gyventojais, todėl jos nuomonė būtų sviri formuojant Europos Sąjungos politiką.

2.4.6. Raskite nenorminius vietininko linksnio vartojimo atvejus ir pataisykite (§ 129–130).

A. 1. Manyje užgimė nauja mintis – padaryti ką nors naudinga žmonėms. 2. Jie įtariami nusikaltime. 3. Ar tu ką nors nusimanai kompiuteriuose? 4. Ši komanda užėmė pirmąją vietą virvės traukime. 5. Jam kyla sunkumų tame, kad jis nesugeba sukonzcentruoti dėmesio. 6. Po karo gyvenome pastovioje baimėje. 7. Užaugome krikščioniškoje dvasioje. 8. Šis susirgimas pasitaikė eilėje atvejų. 9. Ligonis yra sunkioje būklėje. 10. Jį rado neblaiviam stovyje. 11. Sutuoaktiniams nusigręžti vienam nuo kito reiškia nebebūti kartu pirmiausia dvasinėje plotmėje. 12. Visa tai atsitiko valandos bėgyje. 13. Dauguma studentų korporacijų vadų buvo suimti ir įkalinti, tame tarpe ir R. Butautas. 14. Komanda išvyko žaisti nepilnoje sudėtyje. 15. Aukštas valstybės pareigūnas buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn.

B. 1. Kuo daugiau žmonėse atsiras vilties, tuo daugiau atsiras ir pasitikėjimo. 2. Mokslininkai nustatė, kad Saulėje yra kur kas didesnis slėgis, negu iki šiol buvo manyta. 3. Analizės ir sintezės analogai matematikoje – diferencijavimas ir integravimas. 4. Mokinys visiškai silpnas matematikoje. 5. Sprendime numatyta už žemę atsilyginti vertybiniais popieriais. 6. Socialdemokratams pasirengę dalyvauti tolesniame šio aktualaus klausimo sprendime. 7. Visų tų išpūdžių rezultate priėjau

išvados. 8. Principe, tai ne mūsų reikalas. 9. Kauno miesto valdžia savo kompetencijos ribose taip pat ėmėsi kardinalių sprendimų. 10. Mano kursinis darbas dar tik kūrybos studijoje. 11. Tai ko neatėjai, kame reikalas? 12. Pažymą atsiųs dviejų dienų laikotarpyje. 13. Šiame istorijos laikotarpyje suklestėjo ekonomika. 14. Tautos jėga slypi vienybėje. 15. Mes visi pasiruošę aukotis vardan laisvės. 16. Mūsų valstybės įvaizdžio formavime žioji didelės skylės, kurios sukelia visuomenės nepasitenkinimą. 17. Dažniausiai čia svaresnių argumentų randa konservatoriai, o liberalai pralaimi bene svarbiausioje jiems vietoje – žmogaus laisvių gynime. 18. „Apskritasis stalas“ jaunimo politikos įgyvendinime vaidina bene svarbiausią vaidmenį. 19. Dienos, kai susitarimai apie pasaulinę prekybą ar klimato pokyčius galėjo būti priimti tik Vakarų šalių tarpe, baigėsi. 20. Kitos besivystančios šalys turi būti šios organizacijos sudėtyje. 21. Devintojo mūsų amžiaus dešimtmečio pradžioje Europa buvo savotiškoje euforijoje. 22. Gal tai slypi pasikeitusiame supratime? 23. Sąžiningumas egzistuoja tik teorijoje. 24. Daugiausia įtakos žmogaus teisių reguliavime vaidina pati valstybė.

2.4.7. Raskite nenorminius dvejetainių linksnių vartojimo atvejus ir pataisykite (§ 132).

A. 1. Širdyje nusprendžiau tapti ryžtingu. 2. Vaikas iš pirmo žvilgsnio pasirodė prižiūrėtu ir išauklėtu. 3. Jam reikėtų būti atidesniu įvairiose situacijose. 4. Mantas dar nuo vaikystės norėjo tapti lakūnu. 5. Jis pasidarė visiškai nenuovokiu ir išsiblaškiusiu. 6. Žmogus kvailu gimei, kvailu ir numirsi. 7. Jauniklis gimė bjauriuoju ančiuku, tačiau išaugo tikra gulbe. 8. Ar tu laikai mane kvailu? 9. Nevadink manęs geru, aš toks pat kaip ir visi. 10. Jis pasijuto atstumtu ir niekieno nemylimu. 11. Aš dar niekad nemačiau jos laiminga ir besišypsančia.

B. 1. Mes atstovaujame tuos, kurie nori tapti turtingais savo sąžiningu darbu. 2. R. Rocevičius tapo Europos sambo čempionu. 3. Praeitais metais jis tapo pasaulio garsenybė. 4. Šis politikas buvo universiteto dėstytoju. 5. Niekas dar nematė brolių tokiais pasipūtusiais kaip šią dieną. 6. Robertas pasijuto vienišas ir bejėgis. 7. Ši ponija penkiolika metų išdirbo mokytoja, o šią dieną tapo bedarbė. 8. Nors ir senas, bet būdamas dar stipriu, nuveikė tiek, kiek jaunas, trykštantis energija žmogus nenuveiktų. 9. Reikia būti labai energingu, kad padaryti profesinę karjerą. 10. Kaip kavalieriui gal reikėtų būti ir kiek lieknėsiu.

11. Aš jo niekada nemačiau tokiu sugniuždytu. 12. Pilietis nesijaučia svarbiu ir neis į rinkimus. 13. Kauno rajono savivaldybė prašo gyventojų būti geranoriškais, pakančiais ir supratingais. 14. Kiekvienas visuomenės narys turi būti aktyvus ir stengtis būti naudingu.

2.4.8. Raskite prielinksnio *ant* nenorminės vartosenos atvejus ir pataisykite (§ 135–136).

A. 1. Vaikams nerekomenduojama ilgai būti ant saulės. 2. Bėgu ant susirinkimo. 3. Atsisėdome ant kranto ir grožėjomės gamta. 4. Šis maišas sveria ant 30 kilogramų mažiau. 5. Man pasiūlė savo akcijas Vakarų banke išmainyti ant pelningesnių. 6. Mano gera draugė groja ant fortepijono. 7. Nedarbo procentas auga, bedarbiai tuoj neturės pinigų ant duonos. 8. Ant pietų nespėjome, tačiau pataikėme ant vakarienės. 9. Jis ant tiek nieko neišmano, kad net sunku įsivaizduoti, kaip dar čia dirba. 10. Išvykimas ant trijų dienų į Rygą nieko nepakeis. 11. Prašau nešaukti ant manęs, aš dėl to nekaltas. 12. Naujas vaistinis preparatas patvirtintas tyrimais, išbandytas ant gyvūnų. 13. Ant šlaito stūkso viduramžių pilis.

B. 1. Aš jų niekaip nenoriu ižėisti, tegu jie neužpyksta ant manęs. 2. Redakcijai straipsnį reikia pateikti dviem egzemplioriais: vieną atspausdintą ant popieriaus, kitą – diskelyje. 3. Biuras įsikūręs ant Gedimino ir A. Mickevičiaus gatvių kampo. 4. Kai nematau savo akimis tokių baisių – ant širdies ramiau. 5. Šiandien nespėjome ant rytinio autobuso. 6. Visos prekės pabrango ant šimto litų. 7. Mano brolis labai gabus ant tikslųjų mokslų. 8. Kadangi buvo godus ant turto, tai dalyvavo kartu su sėbrais pinigų plovimo operacijoje. 9. Maisto ant šešių žmonių turėtų pakakti. 10. Svečiams pasakiau ateiti ant dvylikos. 11. Patalpos plotas – penkiolika ant dvidešimt vieno. 12. Pas mus prasta padėtis su kompiuteriais: ant vieno kompiuterio dirba du žmonės. 13. Išeinu iš darbo ant visam. 14. Viską išbandžiau ant savo kailio.

2.4.9. Raskite nenorminius prielinksnių *dėl*, *dėlei* atvejus ir juos pataisykite (§ 137–138).

A. 1. „Tai svarbiausios rungtynės per mano karjerą, – pripažino mačo žvaigždė. – Bet dalį parako aš dar pasilikau dėl mačo su „Kinder“. 2. Šis konkursas surengtas dėl mokinių. 3. Dėl manęs gali nesirūpinti. 4. Apsisprendėme dėl naujų patalpų biurui pirkimo. 5. Įdomumo dėlei pateiksime keletą istorinių faktų. 6. Kilo nesusipratimas dėl telefono

sąskaitų apmokėjimo. 7. Reikėtų sužinoti dėl vykimo į konferenciją. 8. Ligonį ilgus metus gydė dėl reumato. 9. Biudžetinių įstaigų varotojams buvo leista atsiskaityti dėl suvartotos energijos pavėluotai. 10. Pastaraisiais metais mirštamumas dėl onkologinių ligų auga.

B. 1. Norėčiau nusipirkti kažką dėl buto, bet neturiu pinigų. 2. Labai nerimavau dėl vaikų. 3. Pasirašėme sutartį dėl buto pirkimo. 4. Darbuotojai diskutavo dėl naujo žmogaus priėmimo. 5. Reiškiamo užuojautą dėl brolio mirties. 6. Kilo ginčų dėl sveikatos reformos vykdymo. 7. Norėčiau pasiteirauti dėl autobuso į Austriją išvykimo laiko. 8. Gydymas dėl depresijos turi būti ilgas, dažnai trunka metus ir ilgiau. 9. Kiekvienas pareigūnas privalo atsakyti dėl neteisėto projekto suderinimo. 10. Žmonės buvo šaudomi KGB kalėjimuose, mirė dėl bado ir šalčio Sibiro lageriuose.

2.4.10. Raskite nenorminius prielinksnių *iki, lig(i)* atvejus ir juos pataisykite (§ 139–140).

A. 1. Esu labai užsiėmęs, man dabar ne iki tavo problemų. 2. Širdis iš išgaščio, atrodo, nukrito ligi pat kulnų. 3. Iki gruodžio 25 d. turi būti baigti visi projekto darbai. 4. Nešuliai turėtų sverti iki 30 kilogramų. 5. Nenieikink savęs iki tokio laipsnio, kad nuvertintum savo galimybes. 6. Dirbau iki jėgų netekimo, kad tik negalvočiau apie nenusisėkusį gyvenimą. 7. Cholesterolio kiekis yra sumažėjęs iki normos. 8. Nedarbas išaugo iki 6 procentų.

B. 1. Petruai taip striuka pinigų, kad jam dabar tikrai ne iki kelionių. 2. Pelkynai plytėjo ligi pat horizonto, driekėsi į visas puses. 3. Iki visiškos laimės buvo likę tiek nedaug, o štai ėmė ir apkarto gyvenimas. 4. Kiekvienas žmogus asmeniškai nusistato ribą, iki kokio laipsnio jis nori būti laimingas. 5. Priklausomai nuo logistikos proceso sudėtingumo įmonėje gali dirbti nuo vieno iki kelių šimtų darbuotojų. 6. Ko tau trūksta iki pilnos laimės? 7. Turistai ten gali iki soties pašėlti, atskleisti tamsiausius savo charakterio užkaborius. 8. Skola išaugo iki 1 milijono litų.

2.4.11. Raskite nenorminius prielinksnio *prie* atvejus ir juos pataisykite (§ 141–142).

A. 1. Prie tokių kenksmingų sąlygų kai kurie darbininkai įmonėje išdirbo apie 15 metų. 2. Pasitarimas vyko prie uždarytų durų. 3. Prisdėk prie mūsų, jei nori dalyvauti organizacijos veikloje. 4. Seimo

Pirmininkas pasidžiaugė, kad prie dabartinių ekonominių sąlygų šių metų infliacija buvo mažesnė nei pernai. 5. Prie ko čia aš, aš juk nemačiau, kaip įvyko avarija. 6. Pasikalbėję apie orus bei šilumą, grįžome prie reikalo. 7. Tol ginčijomės, kol priėjome prie bendros nuomonės. 8. Jei prisidėsi prie šios organizacijos, gali nukentėti. 9. Užsienyje dauguma jaunų vyrų nelegaliai dirba prie statybų.

B. 1. Saulėje prie aukštos temperatūros susidarę trumpųjų bangų spinduliai lengvai prasiskverbia pro Žemės atmosferą. 2. Prie pirmos progos Lietuvos kariai, šauliai ir moksleiviai sukilo prieš sovietų tironiją. 3. Prie sąnarių skausmo padeda ir liaudiškos priemonės. 4. Ši palaidinė jai labai prie veido. 5. Jam nebuvo prie širdies estetizmas ir įvairios moderniojo meno apraiškos. 6. Puskarininkis nelaukdavo ilgai, tuoj pat įsakmiai ragindavo grįžti prie darbo. 7. Chemines medžiagas sumaišėme santykiu vienas prie vieno. 8. Prie prancūziško kepsnio trūksta raudonojo vynu. 9. Administracinės komisijos prie Savivaldybių tarybų nagrinėja šio kodekso 49, 59, 78 straipsnius. 10. Buhalterija prie Vytauto Didžiojo universiteto tvarko net ir tokius reikalus. 11. Priėjęs prie lango, pastebėjau nepažįstamus jaunuolius.

2.4.12. Raskite nenorminius prielinksnių apie, aplink atvejus ir juos pataisykite (§ 143–145).

A. 1. Paauglystėje labai domėjausi apie senovės Graikiją. 2. Papasakok man apie savo nutikimą. 3. Ekonomikos augimas rodo apie gerėjantį gyvenimą. 4. Apie vakarą dangus apsiniaukė. 5. Darbuotojams reikėjo pasiaiškinti apie šį atsitikimą. 6. Prašyčiau pakomentuoti apie šių krepšininkų žaidimą. 7. Vyriausybės priimtas nutarimas apie sezoninį darbą turės būti peržiūrėtas. 8. Mąščiau apie kiekvieno žmogaus individualybę, kad visų galimybės skirtingos. 9. Apie seną beržą pridėjo grybų. 10. Susirinkime ilgai svarstėme apie darbuotojo Petraičio nusižengimus. 11. Aplink kaimą telkšo net penki ežerai. 12. Aplink Vilnių šiandien turėtų palyti.

B. 1. Kartą, kai gulėjau vadinamojoje inteligentų palatoje, ginčijomės apie poeziją. 2. Suomiai ir anksčiau skundėsi apie ekonominę krizę ir finansinius sunkumus. 3. Jiš pasidomėjo apie mano praeitį. 4. Apie ką liudija šio Seimo darbas ir jo priimami įstatymai? 5. Laikas apie Kaldėdas skirtas susikaupimui ir apmąstymams. 6. Anksčiausiai pasirodė Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas apie nepelno organizacijas. 7. Jeruzalėje vyko ginčas apie naujo rajono statybą. 8. Aplink

Kėdainius tvyro rūkas. 9. Teko liudyti apie jo nusizengimus prieš visą kolektyvą. 10. Apie namą bėgiojo būrys vaikų. 11. Aplink Kauną išsi-giedrijo. 12. Aplink Upytę plyti tankūs miškai.

2.4.13. Raskite nenorminius prielinksnio *į* atvejus ir juos pataisykite (§ 146–147).

A. 1. Neteisinga mityba anksčiau ar vėliau atsiliepia į sveikatą. 2. Prezidento užmojai daryti įtaką į vykdomosios valdžios sprendimus kėlė rūpestį. 3. Ligoniui buvo paskirti skausmą malšinantys vaistai, kuriuos reikėjo gerti tris kartus į dieną. 4. Per atostogas nusprendėme vykti į kelionę. 5. Šie vaistai tiesiogiai veikia į skaudamą vietą. 6. Psichologai pataria šeimai daugiau skirti dėmesio į bendravimą ir laiko leidimą kartu. 7. Mes visą laiką tikėjome į šviesią Lietuvos ateitį. 8. Darbą Energetikos problemų institute iškeičiau į preparatų, skirtų veterinarijai ir sodininkystei, kūrimą.

B. 1. Investuotojai susirūpinę dėl daromos įtakos į privatizavimo procesus. 2. Dėl pažymos reikia kreiptis į finansų skyrių. 3. Informuota visuomenė gali ir turi daryti didesnę poveikį į valdžios struktūras. 4. Į valdžios struktūras įsimašė ir nesąžiningų politikų. 5. Jis buvo įsimylėjęs į gražiausią klasės mergaitę. 6. Įsitraukti į įdomią veiklą visada malonu ir naudinga. 7. Nors tai tikslųjų mokslų licėjus, bet nė kiek ne mažiau dėmesio skiriama į literatūrą ir kalbas. 8. Į ką pavirto mūsų visuomenė? 9. Direktorius pavaduotojas į komandiruotę vyks-ta du kartus į mėnesį. 10. Daugelis žmonių šiandien nebetiki į Dievą. 11. Finansų sistemos darbuotojai primena, kad senųjų kupiūrų nereikia keisti į naujas.

2.4.14. Raskite nenorminius prielinksnio *pas* atvejus ir juos pataisykite (§ 148–149).

A. 1. Turėjau atsiprašyti pas pareigūną už parodytą nepagarbą. 2. Dėl Finansų ministerijos skolos važiuosime pas viceministrę derėtis. 3. Dėl dalyvių registracijos galima teirautis pas sekretorę. 4. Pas sekretorę dabar yra lankytojas. 5. Butą išsinuomojau pas vieną gerą pažįstamą. 6. A. R. Petrausko išleistų vokų su politiko atvaizdu dar galima nusipirkti pas patį dailininką. 7. Smulkaus verslo teoretikas perspėja: „Pinigai, pasiskolinti pas palūkininką, niekada neatneš jokio pelno.“ 8. Pas vaiką paraudo akys.

B. 1. Katedros vedėjas dabar pas save kabinete. 2. Pas mane dabar yra svečių. 3. Medžiagą, kurios ieškojau, gavau pas savo draugę. 4. Darbuotojai kreipėsi pas įmonės direktorių dėl pablogėjusių darbo sąlygų. 5. Sąskaitos faktūros reikalaukite pas pardavėją. 6. Pas kaimyną pavogė automobilį. 7. Užjaučiu Danutę: pas ją dabar tiek problemų, kad kažin ar ištvėrs.

2.4.15. Raskite nenorminius prielinksnio *per* atvejus ir juos pataisykite (§ 150).

A. 1. Turėjau apsispręsti per dvi valandas. 2. Per ginčus nieko neišsprendi. 3. Šie žodžiai rašomi ne per brūkšnelį, o skyrium. 4. Mes ką tik praėjome per senovinėmis plytelėmis grįstą skersgatvį. 5. Perėjome per gatvę degant raudonam šviesoforo signalui. 6. Viršininkas už darbą žadėjo mokėti per 3000 litų. 7. Visą dieną laksčiau per kabinetus. 8. Vaistus teko gerti tris kartus per dieną. 9. Vilius buvo vyresnis už savo žmoną per dešimtį metų. 10. Per kelis mėnesius akcijų rinka stabilizuosis.

2.4.16. Raskite nenorminius prielinksnių *prieš, priešais* atvejus ir juos pataisykite (§ 151–152).

A. 1. Prieš didžiuosius vartus būriavosi žmonės. 2. Tauta gynėsi prieš priešus. 3. Kiekvienas pilietis turi jausti pareigą prieš valstybę. 4. Prieštaravimas prieš valdžią ne visada baigiasi gerai. 5. Visa tauta kariavo prieš pavergėjus. 6. Komanda pralaimėjo prieš kroatų. 7. Mes nusistatę priešais tabaką ir alkoholį. 8. Jaučiu pareigą prieš visuomenę ir noriu būti kažkuo jai naudingas. 9. Imdamasis šių apmąstymų, priešais akis turėjau visą Vatikano II Susirinkimo atliktą darbą.

B. 1. Jis turėjo teisę stotis priešais visuotinybę kaip individas. 2. Prieš šventės prasidėjo didžioji pirkimo karštligė. 3. Turėjome atsiprašyti dėl įvykusios klaidos prieš renginio organizatorius. 4. Atsiprašėme prieš visą auditoriją. 5. Ir skaitytojui, ir profesionalui aišku, kad šiandien žurnalistas atsakingas prieš savo sąžinę. 6. Skystis prieš vabzdžius gana veiksmingas. 7. Gydytoja rekomendavo gerti vaistus prieš uždegimą. 8. Krepšinio žvaigždės žaidė prieš NBA veteranų rinktinę. 9. Nemandagu demonstruoti savo pyktį prieš kolegas. 9. Buvo reikalaujama atsiprašyti prieš žydų tautą už nekaltų mūsų piliečių kančias, vežimą į koncentracijos stovyklas.

2.4.17. Raskite nenorminius prielinksnio *po* atvejus ir juos pa-taisykite (§ 153–154).

B. 1. Po penkiasdešimties minučių prasidės krepšinio rungtynių transliacija. 2. Skirstymo pagal poreikius taisyklė: skirstyti po lygiai, bet atsižvelgiant į kiekvieno poreikius. 3. Kaliniai turi būti laikomi po griežta priežiūra. 4. Lietuva 50 metų buvo po Sovietų Sąjungos priespauda. 5. Jis perdavęs 250 ar 300 dolerių ir po savaitės iš jo gavęs kvitą po parašu ir antspaudu. 6. Po parašu uždėjau antspaudą.

2.4.18. Raskite nenorminius prielinksnio *už* atvejus ir juos pa-taisykite (§ 155–157).

A. 1. Jis jau du kartus buvo išrinktas Kroatijos lygos snaiperių karaliumi ir žaidė už čempionę Zagrebo „Hrvacia“. 2. Už šį ketvirtį gauta tik 5 tūkst. litų. 3. Katalikai turi jausti pareigą balsuoti už kandidatą, kuris brangina tikėjimą. 4. Lenkijoje mes už juos sirgome, bet, deja, kroatai pralaimėjo antrą kartą. 5. Per čempionatą Kijeve teko sėsti už vairo kenčiant baisų skausmą. 6. Goštautas savo dukrą ištekino už stačiatikio Simono, o sūnų apvedino už stačiatikės. 7. Marija susipažino su iš Amerikos grįžusiu Vaidu ir tais pačiais metais už jo ištekėjo.

B. 1. Lietuvaitės mielai teka už užsieniečių. 2. Vairuotoja buvo antrą-kart sulaikyta už vairo išgėrusi. 3. Už kelių dienų palis. 4. Ponas sėdėjo už stalo, o vidury kambario tupėjo šuo. 5. Už stalo stovėjo nauja, medžiu kvepianti spinta. 6. Šiandien dirbu už direktorių. 7. Šiuos žodžius jis palaikė už įžeidimą. 8. Už tokį nusikaltimą esi vertas mirties. 9. Visa Lietuva sirgo už „Žalgirio“ komandą. 10. Paulius dalyvavo ne viename krepšinio turnyre, taip pat žaidė už mokyklos krepšinio rinktinę. 11. Kai kuriems dar iš tiesų gali tekti pakariauti už tikrąją tiesą ir nepriklausomybę. 12. Menininkas tikėjo žmogumi, ir jeigu jam kas ką sakė, jis priėmė už tiesą.

2.4.19. Raskite nenorminius prielinksnių ir polinksnių atvejus ir juos pataisykite (§ 159–165, § 167–169).

A. 1. Lionginas gyveno ir dirbo Bažnyčios naudai ir Tėvynės labui. 2. Kadangi nepraėjau pro atranką, nepatekau į konkursą. 3. Kadangi policija buvo viską užtvėrusi, tai neleido man pereiti pro gatvę. 4. Ligonis paguldytas į ligoninę su kraujuojančia skrandžio opa. 5. Kromvelio dėka Anglijoje ilgainiui įsigalėjo parlamentinė demokratija. 6. „Baikit šias tuščias kalbas!“ – trenkė iš kumščio į stalą šeimininkas. 7. Žodyną

visada laikau ties ranka. 8. Memorialinio kambario interjeras iš dalies susiformavo dėka geranoriškai paaukotų rakandų. 9. Atliekant antrą apsisukimą, ertmių tūris mažėja ir suspaustos dujos juda link nejudančios spiralės centro. 10. Iš mano pusės pageidavimų nėra.

B. 1. Daugelis čia pateiktų rezultatų gauti tik dėka tų žmonių, kurie visa širdimi rėmė ir remia mokslą. 2. Mano tėvai kilę nuo Žemaitijos. 3. Apsistosime ties tais autoriais, kurie aiškiai sako, jog belaisvis nužudytas per aukojimą. 4. Iš vienos pusės, taip pasielgti būtų geriausia. 5. Iš vienos pusės miestą supa Liublianicos upė, iš kitos – Alpių kalnai. 6. Nuo šių vartų šiaurės vakarinio kampo link senosios Vilnios vagos ėjo atitvarinė siena. 7. Sulig Egipto užkariavimu persiškuose Saulės atvaizduose atsiranda egiptietišku motyvų. 8. Pietiniame planetos pusrutulyje labai gerai matyti tamsi dėmė didumo sulig Žeme. 9. Močiuotei blogai su širdimi. 10. Vaikus paguldė į ligoninę su apsinuodijimu.

2.4.20. Raskite nenorminius bendraties, dalyvių, padalyvių, pUSDalyvių ir prieveiksmių atvejus ir juos pataisykite (§ 170–174, § 175).

A. 1. Vietoj to, kad nukreipti pyktį į jį žeidžiančią aplinką, nukreipia jį į save patį. 2. Rašant kursinį darbą, studentai turi naudotis ne tik lietuvių, bet ir užsienio literatūra. 3. Pašėlę studentai šoko visą naktį. 4. Nepaisant šalčio ir rūko, atvyko dešimtys tūkstančių indų maldininkų. 5. Dvidešimt karininkų vakar rytą sėdo į autobusą, kad nuvykti į vieną prie sostinės esančių gyvenviečių. 6. Nenoriu gyventi betiksliai, todėl nusprendžiau siekti mokslo aukštumų. 7. Svečiuose mus pavaišino kava airiškai.

B. 1. Kurį laiką einant užsienio reikalų ministro pareigas jis irgi laikėsi antilenkiškos politikos. 2. Sunegalavus turbūt per dažnai griebiamės tablečių. 3. Viso išlaidų priskaičiuota 5 tūkstančiai. 4. Kad tinkamai pasiruošus egzaminui, reikia daug perskaityti. 5. Nepaisant abejonių ir nepasitikėjimo savo jėgomis, Tomas apsisprendė vykti į Prancūziją. 6. Vietoj to, kad greitai apsisprendus, buvo nutarta ilgiau pasvarstyti. 7. Vieną vakarą avelė prapuolusi, o šeimininkas ėjęs jos ieškoti. 8. Laišką išsiųskite nedelsiant. 9. Į kabinetą atėjo visi darbuotojai, atsinešę reikiamus dokumentus. 10. Vienam iš batalionų vadų nusprendus pasukti į miesto parko pusę, iš paskos nuėjo ir kiti batalionai. 11. Mokiausi Vytauto Didžiojo universitete, įgydamas anglų filologijos specialybę. 12. Parengėme straipsnių rinkinį, išleisdami jį 2 tūkst.

egzempliorių tiražu. 13. Istorikai apie praeitį didele dalimi remiasi archeologiniais šaltiniais.

2.4.21. Raskite nenorminius sakinio dalių, sakinių jungimo ir neteiktinos žodžių tvarkos atvejus ir juos pataisykite (§ 176–182, § 184).

A. 1. Aš dar ir dar kartą kartoju, prašome pasiruošti balsuoti. 2. Aš labai ir labai norėčiau dar kartą pabuvoti Venecijoje. 3. Kaip ir Lietuvoje, taip ir užsienyje moterys kovoja už lygias teises. 4. Kiekvieną kartą ji vis skundėsi ir skundėsi gyvenimu. 5. Garbaus jubiliejaus proga susirinko artimieji, draugai bei pažįstami. 6. Kaip nekeista, bet medicinos literatūroje nėra vieningos šoko klasifikacijos. 7. Kas link opozicijos vaidmens, tai aš neturiu nuomonės. 8. Dėkui labai už jūsų gerus patarimus. 9. Statistikos departamento teigimu, šalyje ekonomika auga sparčiau nei praeitais metais. 10. Kur tik nenuėisi, visur minios ir minios.

B. 1. Jeigu eiti tiesiai, nueitume į centrinę miesto gatvę, jeigu į kairę – pasiektume uostą, prie to, pamatytume ir jūrą. 2. Viena grupelė pasuko į dešinę, mes gi nuėjome tiesiai. 3. Kas dėl kelionės, tai mes į ją nevažiuosime. 4. Kaip laimė, taip ir nelaimė užklumpa netikėtai. 5. Vietoj to, kad užmigti, prasivarčiau visą naktį. 6. Jeigu galėčiau, tai padėčiau. 7. Aš mėgstu žiemos sporto šakas, kaip pavyzdžiui, slidinėjimą, ledo ritulį ir kt. 8. Sykį padaręs, nesigailėk. 9. Vieną sykį sutikau gerą naujieną. 10. Atėjau su tikslu pasikonsultuoti, o tuo pačiu pasakyti gerą naujieną. 11. Perskaitykite, prašau, puslapyje dvidešimt penktame esančią pastraipą, o taip pat išanalizuokite schemą antrą. 12. Apsivilk šilčiau, o tai susirgsi. 13. Kaip ne kaip, bet bėgikas pasiekė finišą.

2.4.22. Raskite ir paaiškinkite klaidas.

B. 1. Mes negalėjome jį išduoti, nes jis buvo geru mūsų draugu. 2. Gerumo akcijos rengėjai buvo nustebę, iš kur atsirado tokie geri žmonės, padėję daugybei nuskriaustų vaikų. 3. Neatsargus darbuotojas paleido krovinį ir sužalojo mano pirštą. 4. Mumyse pagaliau prabudo sąžinė. 5. Gaisras padarė nuostolių milijonui litui. 6. Skystis prisotintas anglies dioksidu. 7. Jis buvo apsėstas mintimi atkeršyti už skriaudą. 8. Sesers vestuvėse būsiu pabrolys. 9. Sausio 1-ai dienai turi būti užbaigti visi restauravimo darbai. 10. Per šiuos metus daug nuveikta mokinių mokymosi sąlygų gerinimo srityje. 11. Principe šis

vaikas nėra blogu, tačiau praeitą savaitę buvo pripažintas kaltas padaręs nusikaltimą. 12. Du mūsų įmonės darbuotojai buvo paaukštinti pareigose. 13. Ar šiais laikais populiariu būti geru ir sąžiningu? 14. Mes dar nematėme tėvo tokiu sugniuždytu ir nuliūdusiu. 15. Mūsų teatras išvyko gastrolėms.

2.4.23. Raskite ir paaiškinkite klaidas.

B. 1. Parodyk man Angliją ant žemėlapio. 2. Visą mėnesį teko gydytis dėl plaučių uždegimo. 3. Iki kokio laipsnio reikia nusigyventi, kad prarasti viską: namus, šeimą ir visa, kas brangu. 4. Man dabar ne iki linksmybių. 5. Žmonės su negalia skundėsi apie pasunkėjusį gyvenimą. 6. Gal prie progos pasirašytumėte vieną dokumentą. 7. Apie ką liudija toks aukštas bedarbystės lygis šalyje? 8. Būdamas prie pinigų, jau kitąmet įsteigė kelias įmones. 9. Kilo karštos diskusijos apie rublinių indėlių grąžinimą. 10. Ant saulės išbuvaui kone dvi valandas. 11. Šis sportininkas treniruojasi keturias valandas į dieną. 12. Pas šį ligonį nesveiki plaučiai. 13. Prašyčiau daugiau dėmesio skirti į ekonomikos problemas. 14. Šiuo metu net ir su aukštuoju išsimokslinimu sunku rasti darbą. 15. Žaisdami prieš Rusijos komandą nesitikėjome laimėti.

2.4.24. Skliaustuose pasirinkite teisingą atsakymą.

B. 1. (Visumoje; apskritai) mūsų planas pavyko. 2. Mūsų komanda pralaimėjo (prieš ispanus; su ispanais; ispanams). 3. Turiu labai pasistengti, kad gerai (išlaikyti; išlaikyčiau) egzaminą. 4. Kiek tu išleidi pinigų (per mėnesį; ant mėnesio; į mėnesį). 5. Jis yra (gambiausias; gambiausiu) mūsų klasėje. 6. (Kas link; kas liečia; kai dėl; o dėl; kas dėl) pinigų, tai aš jų turiu pakankamai. 7. Kaip tapti žmogui (laimingu; laimingam; laimingas), recepto nėra. 8. (Nusikvatojusi; nusikvatomama) Monika įsimaišė į pro šalį traukiančią (labai ir labai; net ir labai; nepaprastai) didelę minią. 9. (Valandos laike; valandos bėgyje; po valandos; per valandą) turėtų atvykti aukšti valstybės pareigūnai. 10. Mes važinėjomės po kurortą, (kai tuo tarpu; kai tuo metu; o; tuo tarpu; tuo tarpu kai) mūsų bute „šeimininkavo“ vagiškai. 11. Žmonės (didele dalimi; nemaža dalimi; žymia dalimi; didžiąja dalimi; dažniausiai) nepasitiki valdžia. 12. (Kaip vakar, taip ir šiandien; tiek vakar, tiek ir šiandien; taip vakar, taip ir šiandien; kiek vakar, tiek ir šiandien) išgulėjau lovoje (su temperatūra; dėl temperatūros; karščiuodamas).

13. (Gruodžio pirmai dienai; iki gruodžio pirmos dienos; gruodžio pirmo) darbai turi būti baigti ir nunešti (pas direktorių; direktoriui). 14. Už atliktą darbą ši mėnesį sumokėta (daugiau tūkstančio; daugiau kaip tūkstantis; virš tūkstančio) litų. 15. Įmonė skyrė nemažą sumą (kompiuterinės įrangos pirkimui; kompiuterinei įrangai pirkti; dėl kompiuterinės įrangos pirkimo; ant kompiuterinės įrangos pirkimo). 16. Ar čia yra (karštas vanduo; karšto vandens)? 17. Jį pripažino kaltu (dėl nusikaltimo; nusikaltime; nusikalimo padaryme). 18. Mes turėjome atstovauti (Lietuvai; Lietuvą) televizijos konkurse Prahoje. 19. Truputį pasiginčiję, priėjome (išvados; prie išvados; išvadą), kad reikia keisti požiūrį į tautines vertybes. 20. (Šiai dienai; šiuo metu; šiandien dienai) priskaičiuotas nemažas biudžeto deficitas.

2.4.25. Ištaisykite pabrauktus žodžius ar žodžių junginius.

B. 1. Puikus pavyzdys – informacijos paieškos tarnybos, tokios kaip visiems gerai žinoma „Google“, kurios milžiniški duomenų centrai sudėtingų algoritmų pagalba indeksuoja ir analizuoja visą informaciją. 2. Įstatymų yra dešimt, bet jie visi yra konkretūs, juos atsiminti yra lengviau ir to pasekoje – taikyti. 3. G. K. apieškojo nukentėjusiojo K. S. kišenes, radęs automobilio raktelius, atrakino ir sėdo už automobilio vairo. 4. Visi Lietuvos piliečiai lygūs prieš įstatymus. 5. Apibendrinant noriu pasakyti, jog tarptautinė teisė užima vis svarbesnį vaidmenį mūsų gyvenime. 6. Kodėl ši tendencija vis auga ir nematyti prošvaisčių sustabdyti nusikalstamas veikas? 7. Neretai smurto proveržį sukelia maža tėvų patirtis vaikų auklėjime. 8. Daugelis tėvų mano, jog niekas nesužinos apie jų smurtavimą, tačiau yra tam tikri apribojimai ir organizacijos, kurios stengiasi apsaugoti vaikus. 9. Neseniai mus sukrėtė netikėtas įvykis studentų tarpe. 10. Teismas – tai paskutinė instancija, kartu ir žmogaus viltis, kurios dėka įvykdomas teisingumas. 11. Pabaigai norėčiau pridurti, kad ne tik teisininkai turi ugdyti sąžiningumą. 12. Bylos eigoje buvo nustatyta, kad kaltinamasis suplanavo nusikaltimą. 13. Koordinatoriaus funkciją turėtų atlikti Teisingumo ministerija, pasitelkiant kitas ministerijas. 14. Vieni žmonės ryžtasi daryti nusikaltimą, kiti rizikuoja būti apgautais ir išnaudotais. 15. Nurodomi atvejai, kai teisėjai neetiškai elgiasi teismo proceso metu. 16. Kiekvieno nepilnamečio gyvenime yra labai svarbūs autoritetingi žmonės. 17. Jis neleido žurnalistams fiksuoti jo viešai pasakytas kalbas. 18. Daugelis teigia, kad smurto plitimui įtakos turi televizija

ir internetas. 19. Kad išvengti galimų nepatogumų ir apsaugoti save, reikia pasidomėti teisiniais dalykais. 20. Vaikystėje besiformuojančios asmenybės psichiką didžiąją dalimi veikia tėvų ir kitų šeimos narių įtaka. 21. Galima pasiūlyti humaniškesnių priemonių sustabdyti nusikalstamumą. 22. Vykstame oficialiam vizitui į Maskvą. 23. Taip teigė ir Nusikaltimų prieš asmenį skyriaus prokuroras. 24. Reikalingas darbuotojas su aukščiauju išsilavinimu.

2.4.26. Raskite sintaksės klaidas ir ištaisykite.

B. 1. Pritariu nuomonei, kad jaunimo tarpe jaučiamas apolitiškumas. 2. Vis dažniau atsiranda žmonės, kurie šią specialybę renkasi vedini ne geranoriškų tikslų tėvynės labui, bet neįstojus į norimą ar dėl gražiai skambančio pavadinimo. 3. Teisinės valstybės kūrimas ir kiti procesai turimos patirties dėka vyko greičiau ir efektyviau. 4. Išliko beveik visi pagrindiniai elementai, kurie reikalingi pertvarkyti Europos Sąjungą. 5. Jis deramai atstovavo Lietuvą ne tik Europos Parlamente, bet ir visame pasaulyje. 6. Europos Sąjunga neriboja valstybių narių kultūrinį bei tautinį identitetą, atvirkščiai – jį skatina. 7. Karas pasikeitė tiek idėjiniame, tiek technologiniame lygmenyje. 8. Europos Sąjungos institucija sukūrė savo profilius bendravimui skirtuose interneto tinklalapiuose. 9. Dažnai sakoma, kad politikas turi būti ryžtingu, siekti tikslo ir turėti kitas charizmatiškas asmenybės savybes. 10. Galima daryti išvadą, kad problema slypi būtent žmonių sąmonėje. 11. Esmė glūdi tame, kad reikia kažką keisti. 12. Paskutinis įmonės plėtros etapas užtikrina efektyvesnį darbo jėgos pasidalijimą, o taip pat sustiprina konkurencingumą. 13. Girti asmenys padarė nusikaltimą prieš sunkinančių aplinkybių. 14. Tau teks atsakyti prieš įstatymą. 15. Rinkimų apylinkių komisijose dirba virš 500 žmonių. 16. Teismas skyrė bausmę įstatymo numatytose ribose. 17. Suomijos ūkį didele dalimi lems eksportas. 18. Vis tik per dvidešimt metų Parlamento galios žymiai išaugo. 19. Kadangi rinkėjų daug, tai pavienis rinkėjas jaučiasi mažiau atsakingu ir mažiau prisidedančiu prie rezultato.

2.4.27. Raskite, ištaisykite ir paaškindite sintaksės klaidas.

B. 1. Suprantama, politiką labai veikia šalies ekonominė padėtis, dažnai ji formuojama taip, kad sumažinti švietimo kaštus ir padidinti įsitaigų našumą. 2. Pastaruoju metu netyla diskusijos dėl iššvaistytų milijonų, kurie buvo skirti formuoti valstybės įvaizdį. 3. Vietoj to, kad

renkamės dažniausiai televizijos ekrane matytą veidą, verčiau pasidomėtume kandidatų programomis. 4. Lietuva ramiai džiaugiasi saugumu tik dėka aljanso. 5. Aš atėjau su tavim laidą vesti. 6. Nežiūrint į visus sunkumus, su pasaulio banko pagalba buvo pradėtos ekonominės ir struktūrinės reformos, kurių dėka 2008 m. Albanijos BVP siekė 3800 JAV dolerių. 7. Kol baigsis rinkimai ir bus surengta prezidento inauguracija, Lietuvos ekonomikoje jau bus įvykę reikšmingi neigiami pokyčiai. 8. Vietovėse, turinčiose ne daugiau 1 tūkstančio gyventojų, ikimokykliniam, priešmokykliniam ugdymui bus pritaikomos buvusių mokyklų, kultūros centrų ir kitos patalpos. 9. Maskva nedelsiant pažadėjo, kad jei nebus atsižvelgta į Rusijos interesus, europiečių laukia nauji gamtinių dujų pristatymo sutrikimai. 10. Ką tik kalbėjęs apie tai, kad trūksta pinigų mokyklos aptarnaujančio personalo išlaikymui, mokyklos direktorius neslėpė, jog priedą prie algos jau gavęs. 11. Gelbėtojai dirba dieną ir naktį, tačiau rasti gyvus šansų vis mažėja. 12. Iki teismo tyrimo byloje surinkus pakankamai medžiagos, rodančios, kad yra nusikalstamos veikos požymiai ir pakankamas pagrindas manyti, jog tą veiką padarė įtariamuoju toje byloje laikomas asmuo, visa medžiaga nedelsiant turi būti perduodama teismui.

2.5. KARTOJIMO PRATIMAI

2.5.1. Ištaisykite leksikos klaidas, paaiškinkite jų pobūdį.

B. 1. Mano nuomone, ypatingai šios srities specialistai turėtų žinoti, kokius žodžius naudoti rašant straipsnius. 2. Parduodu skeitbordą, labai geros kokybės ir visiškai pigiai. 3. Kurortas Jums siūlo įvairių aktyvaus laisvalaikio praleidimo būdų: vandens pramogų parką, pasivažinėjimą dviračiais, peintbolą ir t. t. 4. Nuolatinis, pasak V. Čyvo, pareigūnų sponsorius – UAB „Helisota“. 5. Kaip jūsų „aš“ reaguoja į tai, kad griunamas jūsų, kaip pareigūno, imidžas? 6. Šią rolę tuoj pat gali nugvelbti iš panosės. 7. Reklamos patalpinimas yra priimtinas kai kuriose *News* grupėse. 8. Kokybiškai atliekame langų sandarinimo darbus. 9. Tyrimo objektas – aukštąjį išsimokslinimą turintys migrantai iš Lietuvos. 10. Reklama tarsi perša nuomonę, kad kūdikis be sauskelių „Pampers“ yra nepilnavertis. 11. Darbo tikslas – išsiaiškinti, kiek ir kaip skolinio vartojimą įtakoja reklama. 12. Tam įtakos turėjo tarptautiniai ekonominiai veiksniai, to pasekoje lietuvių kalboje dažnai galima išgirsti tokius žodžius: *akcizas*, *subsidijs*. 13. Nutarimas dėl rinkliavų už automobilių parkavimą ir įvažiavimą į senamiesčio zoną. 14. Deivas čia tikrai primena scientologinį ateivį – filosofuojantis, džiazą dievinantis kileris, prašauantis vos vieną kartą. 15. Prieš dirbdami fizinį ar namų ruošos darbą, nusiimkite auksinius žiedus. 16. Konsultacijų grafikas patalpintas internete. 17. Siūlomos formuluotės apie teroristus yra labai jau panašios į Kremliaus naudojamą terminiją. 18. Parduodamos įvairių išmatavimų medinės durys. 19. Reikia mokėti betarpiškai bendrauti. 20. Neišnaudojo dėkingiausių progų. 21. Kaip nekeista, šiais metais pradėjo veikti miesto čiuožykla, į kurią kasdien ateina daug jaunimo. 22. Ar tai tik ypatingai žingeidus ir neįtikėtiną atmintį turintis pradinukas, ar vis dažniau pasaulyje minimas indigo vaikas? 23. Pasak R. Lengvino, per panašias akcijas ir koncertus susikūrė mitas, kad V. Uspaskichas yra Kėdainių geradėjas ir Lietuvos mesijas. 24. SEB oficialiai pareiškė, kad atidžiai stebi pakitimus gimtajame bankų sektoriuje ir kad galbūt dalyvaus bendrovių susijungimuose. 25. Tai specifinė kalba su jai būdingais terminais ir išsireiškimais.

2.5.2. Ištaisykite žodžių darybos klaidas, paaiškinkite jų pobūdį.

B. 1. Detalus teritorijos apstatymo projektas. 2. Prekybos patalpose turi būti geras apšvietumas. 3. Buto apdaila yra daugiaetapis ir sunkus procesas. 4. Ekožygis Kulpės upės baseinu. 5. Maisto produktų sudėtis ir energetinė vertė. 6. Tačiau vis vien nuo kokios nors sumaitotos skardinės jums šypsosis „Utenos alus“ arba švytės folijinė „Estrella“ žvaigždė. 7. Mokestis už JAE vizą negražinamas, jei imigracinė tarnyba atsisako suteikti vizą. 8. Buvo tai išimtinis žygis, kainavęs per tris tūkstančius dolerių. 9. Vilniuje bus statomas daugiafunkcinis meno centras. 10. Susitikimo metu ministras buvo įtikintas pakeisti įsakymą dėl Druskininkų liginės kardiologinio ir neurologinio skyriaus uždarymo. 11. Magučių kaimo pievoje buvo surastas šis paieškomas automobilis. 12. Gavus užsakymo patvirtinimą reikia pravesti pinigus už prekes į įmonės sąskaitą banke (tai galite padaryti savo elektroninėje bankininkystėje arba nuėję į bet kurį banką). 13. Aro kaina 25 000 Lt (su išpareigojimu pravesti komunikacijas pavasarij). 14. Ambulatorijoje įsikūrė vaikų konsultacija, procedūrinis kabinetas. 15. VGTU bibliotekos serialinių leidinių katalogas. 16. Pramoninės ir buitinės paskirties moduliniai elektros paskirstymo skydeliai. 17. Žolės surinktuvo kaina 650 Lt. 18. Paprastai ant betono klojama stabilizuota šiltnaminė plėvelė ir prie pagrindo tvirtinamos lagės. 19. Savanoriai su pasieniečiais mokėsi vykdyti valstybinės sienos apsaugą.

2.5.3. Ištaisykite morfologijos klaidas, paaiškinkite jų pobūdį.

B. 1. Didžiąją paslaugų eksporto ir importo dalį sudarė gabenimų paslaugos. 2. Liberalų sąjūdžio atstovas netiesiogiai suabejojo, ar pirmininkaujantysis blaivus. 3. Antras tarp daugiausiai uždirbančių Lenkijos sportininkų taip pat yra futbolo vartininkas. 4. Renginio metu ministras įteikė Užsienio reikalų ministerijos garbės ženklą ilgamečiui „Amerikos balso“ darbuotojui R. Sakadolskiui. 5. Gryni pinigai už parduotas bendrovės akcijas sąskaitose atsidurs dar šios savaitės pabaigoje. 6. Po keletos dienų prie savo namų Pševorsko mieste žuvo pinigų keitėjas su savo drauge. 7. Butai senamiestyje rezervuojami itin greitai – ilgiau neparsiduoda tik ne itin racionalaus išplanavimo, tamsūs ar dėl kitų priežasčių mažiau patrauklūs butai. 8. Paskutinį kartą Palangoje buvote beveik prieš trejus metus. 9. Daugiausia netikrų

banknotų aptinkama tarnyboms perskaičiuojant bendrovių pinigus. 10. Nepaisant to, kad baiginėjau magistrantūros studijas, dėstytojai žiūrėjo labai nepalankiai. 11. Siūlome darbą pamainomis, slenkančiu grafiku. 12. Metų šalies įvykius fiksuojančios fotografijos paroda surengta pirmą kartą Lietuvos fotografijos istorijoje. 13. Pardavimų į Vakarus apimtys pastaraisiais metais išaugo beveik dvigubai. 14. Mažiausiai sudėtingas buvo trečiasis etapas. 15. Reklamos įtakos aptarimas leidžia geriau suvokti, kodėl vartojame šį skolinį ir galbūt išugdyti savistabos jausmą, kuris padėtų nedaryti bent elementariausių kalbos klaidų. 16. Turbūt labiausiai neraštingi iš mūsų pareigūnų yra policininkai. 17. Greipfruto sultys naudojamos odai balinti ir ypatingai tinka toms moterims, kurių oda labai jautri. 18. „Paauglys“ yra laikomas prastesniu, mažiau skambiu žodžiu nei angliškasis jo atitikmuo „tyneidžeris“. 19. Belaidis „Zebra“ internetas pusę metų nemokamai. 20. Čia trūksta viešų tualetų. 21. Sukarintos civilinės saugos sistemos pajėgos. 22. Tiekėjų tiekiamų žaliavų, pusgaminių, komplektuojančių detalių ir pan. vertė visumoje sudaro gana ženkliai įmonės bendrųjų sąnaudų dalį. 23. Jei turėtumėte nors vieną originalią idėją ar interpretaciją, gautųsi labai geras esė. 24. Visiems vaisiams su „Norfa“ nuolaidų kortele – 20 proc. nuolaida. 25. Vyriausybė dabar braukia prakaitą nuo kaktos ir nervuojasi, nes jai skirta kritikos banga neįtikėtina stipri. Tuo tarpu Seime net nesuprantama, kokia košė verdama. 26. 1984 m. rugpjūtį B. Adamso laukė naujas iššūkis ir sėkmė – T. Turner pakvietė jį kartu įrašyti duetą „It’s only love“, kurį kritikai įvertino puikiai, o klausytojai iškėlė į pirmąsias vietas radijo stočių eteriuose. 27. Pomi-dorų pastą atskiesti trupučiu vandens, išmaišyti ir supilti į keptuvę su grybais. Galima patiekti su spageti. 28. Ši medžiaga naudojama vidi-niams kiemeliams ir terasoms įrenginti.

2.5.4. Ištaisykite sintaksės klaidas, paaiškinkite jų pobūdį.

B. 1. Jis išvertė J. Marcinkevičiaus, V. Mačernio, S. Gedos eilėraščių. 2. Ekranu apšvietimui naudojami diodai užima mažiau vietos. 3. Būtų galima pasigaminti ekologiškas tyreles. 4. Noriu gyventi būdamas, o ne atrodydamas tokiu, kokiu norėtų mane matyti kiti. 5. Taip jis elgdavosi kaskart, kai bent valandai sūnus kur nors užtrukdavo. 6. Baimė mokyklai buvo ne vienintelė problema. 7. Tik meilė mažiesiems žmonių draugams žmogų gali padaryti kilnesniu, geresniu, supratingesniu, labiau užjaučiančiu. 8. Užvažiavimui ant tilto gali trukdyti greta esanti

elektros pastotė. 9. Ištisomis dienomis sėdėdamas vienoje pozoje iš kubelių dėliojo piramides. 10. Norint ligoniui suteikti kvalifikuotą pagalbą, namie to nepadarysi. 11. Vadovaujantis šio įstatymo nuostata, duomenų valdytojas privalo nurodyti apibrėžtą ir teisėtą tikslą, kurio siekiant jis tvarko ar ketina tvarkyti asmens duomenis. 12. Reikalingi siuvėjai siūti moteriškus švarkus, paltus. 13. Vaiką pervežimui į Kauną ruošę reanimatologai komos ištikto berniuko tėvų irgi nematė. 14. Ar neapsakomas pomėgis technikai netrukdė gyventi? 15. Jau nusibodo valdininkų verksmai ir rūpestis tik savo, partijos ir bendražygių interesais ir gerove. 16. Į savivaldybės mažąją salę susirinko būrys žmonių spręsti seniai pribrendusias miesto paveldo išsaugojimo problemas. 17. Inspektoriai rado 18 pažeidimų ir skyrė baudų už 2 tūkst. litų. 18. Vaizdingas protestas už gyvūnų teises mažai ką sudomino. 19. Vėlyvesnės brandos augalai žūsta jau prie 3–5 laipsnių. 20. Pinigų reikšmė vaikui didėja jam augant. 21. Vokietijos rinktinė, D grupėje jai likus žaisti dar trejas rungtynes, jau surinko 23 taškus. 22. Po tėvus atsikvošėti raginančia peticija pasirašė tūkstančiai žmonių. 23. Posėdžiavę Latvijoje trijų Baltijos valstybių vyriausybių vadovai daug dėmesio skyrė ir santykių su Rusija problemoms. 24. Netoli Druskininkų įvyko eismo nelaimė, nusinešusi pagyvenusio druskininkiečio gyvybę. 25. Jis konkurso nugalėtojiui įteikė apie 500 litų kainavusį kalnų dviratį. 26. Mobilusis e-parasas – tai elektroninis pasas, su kurio pagalba klientas, atėjęs į interneto banką, galės gauti visas paslaugas, kurias jis gauna banko padalinyje. 27. Tam, kad įsitikinti, ar pesticidų kiekis neviršija leistiną normą, atliekami laboratoriniai tyrimai. 28. Juk būna, kad ir gaisrai kyla, ir į mišką įvažiuoti neįmanoma. 29. Automobiliuose gali būti paslėptos cigaretės. 30. Aukštus valdininkus, tiesiogiai vykdžiusius absoliučią ir dievišką faraono valdžią, supo žemesni valdininkai. 31. Jis pradėjo religinę reformą, sukrėtusią visą administracinę sistemą.

2.5.5. Pakeiskite pabrauktus žodžius taisyklingais atitikmenimis (šią pratinę yra leksikos, žodžių darybos, morfologijos ir sintaksės klaidų).

B. 1. Didėjant keleivių srautui mieste, prailginami atskirų linijų maršrutai.

2. Mane dėl šių aplinkybių praeitą kartą apklausinėjote, aš daviau atsakymus į šiuos klausimus; galiu pasakyti, kas liečia mane asmeniškai, nes aš negaliu atsakyti už direktorių, už kitus paduotojus.

3. Be to, nežiūrint problemų JAV nekilnojamo turto rinkoje, nematyti, kad kapitalas trauktųsi iš besiplečiančių rinkų.
4. Šios medžiagos tampa ypatingai laidžiomis prieš aukštesnės temperatūros.
5. Pensijinio amžiaus žmonės šių žodžių visiškai ne naudoja ir nėra girdėję apie juos.
6. Kaip taisyklė, tokiuose tyrimuose dalyvauja ne vienas, o keli ar keliolika specialiai instruktuočių apklausų vedančiųjų.
7. Šios asociacijos tikslas yra vienyti visus Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų narius, įtakojančius aukštojo mokslo reformą, atstovaujant ir ginant dirbančiųjų aukštosiose mokyklose teises, interesus, siekiant didesnio skaidrumo politikoje ir finansavime.
8. Viršsvoris gali būti siejamas su padidinta galimybe išgyventi sveikstant po krizinių būsenų, pvz., infekcijų ar medicininių intervencijų, o taip pat kai kurių kitų ligų atveju.
9. Kainų sumažėjimą daugiausia įtakojo butų miegamuosiuose rajonuose paklausos sumažėjimas, kai tuo tarpu prestižinių butų kainos nemažėjo.
10. Skaitant magistrinį darbą atkreipkite dėmesį į išvadas.

2.5.6. Ištaisykite kalbos klaidas.

1. Konkurencingumas nustatomas naudojant kelių faktorių grupes, kurių kiekviena nustatoma pagal eilę kriterijų (viso apie keletą šimtų kriterijų). Į nurodytą faktorių skaičių įeina: nacionalinės ekonomikos dinamiškumas, gamybos efektyvumas, žmogaus resursai, valstybės vaidmuo, resursai ir infrastruktūra, bendras šalies pasiruošimas, tame tarpe firmų, stimuliuoti prekybinę veiklą, šalies politika naujovių įvedime, socialinė-politinė padėtis.

2. Mokslo ir technikos pažanga yra pagrindinis vedančiųjų pasaulio ekonomikos šakų pirmoje eilėje mašinų gamyboje, cheminėje pramonėje faktorius. Veikiant mokslui ir technikai, pagreitinant tempais atsinaujina gamybos ir vartojimo techninė bazė, kinta žaliavos, pastoviai tobulėja gaminama produkcija, gausėja jos asortimentas.

3. Pakankamas dėmesys turėtų būti išskiriamas visiems marketingo informacinės sistemos gyvavimo ciklo etapams, o ypač vartotojų apmokymui, jų konsultavimui, kadangi pagal šiuolaikinį kokybės supratimą marketingo informacinė sistema turėtų būti skirta vartotojų poreikių tenkinimui, problemų sprendimui, ir jei pati marketingo

informacinė sistema savo funkcionavimu kels problemas, tai marketingo informacinės sistemos efektyvia vadinti tikrai negalima.

4. Privalomo draudimo iniciatoriumi yra valstybė, kuri tokiu būdu įpareigoja juridinius ir fizinius asmenis įnešti lėšas bendrų visuomeninių interesų pagerinimui. Privalomas draudimas yra neterminuotas, t. y. galioja visą laiko periodą, kol draudėjas naudojasi apdraustu turtu.

5. Rinkos ekonomika grindžiama asmenų pasirinkimo laisve. Principe, kiekvienas gali nuspręsti pats, kaip jam pasiegti. Žmogus gali laisvai leisti savo pajamas ir savistoviai apspręsti, kokią jų dalį paskirti taupymui.

6. Išaiškinant klausimą, kodėl monopolija neištumia konkurencijos, būtina atkreipti dėmesį į tai, kiek skiriasi tarp savęs kovojančios firmos. Konkurencija nesusiveda į kovą stipriojo prieš silpnąjį: tokiu atveju galingos monopolijos tikrai išstumtų silpnesnius varžovus. Bet kurio ūkinio vieneto veikla konkurencijos sąlygomis tikrinama dvigubai. Iš vienos pusės firmos rėmuose vidinė kontrolė, o iš kitos pusės – kontrolė iš firmų konkurenčių pusės, kuri pasireiškia rinkos veiklos galutiniais rezultatais.

7. Konkurencija – tai pats efektyviausias ir pigiausias ekonominės kontrolės metodas, atnešantis visuomenei mažiausius nuostolius. Tokios rūšies kontrolė yra svarbi ir dinaminė jėga, kadangi ji pastoviai verčia gamintojus mažinti gamybos nuostolius bei prekių kainas, didinti realizacijos apimtis bei gerinti produkcijos kokybę. Konkurencija tik atrodo lengvai suvokiamas dalykas, vienok ji turi galybę aspektų, kurių geresnis supratimas padėtų atsispirti konkurentams.

8. Apibendrinant visas objektyvias ir subjektyvias, socialines, ekonomines, technines ir kitas aplinkybes, jų sąveiką su žmogaus emocininėmis, valinėmis, intelektualinėmis savybėmis, galima apibūdinti nusikaltimo mechanizmu: tai sudėtinga aplinkybių sistema, iššaukianti nusikaltimą.

9. Taigi laikmetis reikalauja, kad paslaugų įmonės personalo ugdymui skirtų vis daugiau ir daugiau dėmesio, kadangi įmonės vadovai turi suvokti personalo ugdymo reikšmę. Jie turi skirti daugiau dėmesio darbuotojų apmokymo programų, kvalifikacijos planų sudarymui bei kompetencijos ugdymui.

10. Pasaulinė patirtis rodo, kad paslaugos šiuo metu yra dominuojanti veiklos sritis. Išsivysčiusiose užsienio valstybėse paslaugose dirba

du trečdaliai dirbančiųjų. Jos gamina 60-70 proc. bendrojo nacionalinio produkto.

11. Jei nerandate kataloge savo automobilio, kuris tiesiog gali būti neįvestas į internetinį katalogą, arba jūsų pavaizduotas spoileris netenka galime pritaikyti jums spoilerį ir nuo kito modelio arba pagaminti visiškai naują ekskluzivinį variantą (pagal fotografiją ar piešinį). Jei nesuprantate detalių pavadinimų arba jų paskirtis jums nelabai aiški, siūlome paskaityti straipsnį apie išorės tiuningą (Spoilerius).

12. Visos šios institucijos apsijungia vienos technologinės platformos pagrindu. Be tematinio apsijungimo egzistuoja ir geografinė platformos dimensija, nes formuojamos ne tik ES platformos, bet ir atskiros platformos kiekvienoje šalyje. Toks platformų formavimo principas leidžia apjungti visus suinteresuotus, esančius viename regione, tam tikrų technologijų principu. Tačiau vieningos ES platformos egzistavimas nustato tų platformų kryptį ir leidžia, įvairioms ES šalims, efektyviai išnaudoti savo potencialą, siekiant bendrą su kitomis ES šalimis tikslų, tuo pačiu didinant Europos konkurencingumą.

13. Kaip sprendimo būdas numatomas vieningos platformos vystymo vizijos ir strategijos formavimas, bendrų projektų rengimas, bendras finansavimo šaltinių ieškojimas, valstybinių institucijų sprendimų įtakojimas vystant visuomenės informavimą, komunikacijas ir elektronines technologijas, bei priimant naujus įstatymus, normatyvinius aktus ir koreguojant senus.

14. Su šia sistema gerai derinasi visi mobilaus elektroninio parašo projektai, kurie užtikrina galimybę vienareikšmiškai identifikuoti asmenį kaip pacientą, taip ir gydytoją. Ateityje identifikavimas mobilių technologijų pagalba bus ypatingai patikimas, kai mobiliuose telefonuose bus saugoma ir biometrinė žmogaus informacija.

15. Paslaugų kūrimui ir teikimui turi būti sukurti įrankiai ir technologijos, kuriomis galėtų naudotis vartotojai, neturintys specialios IT kvalifikacijos, o šių technologijų pagalba sukurti produktai turi tikti įvairioms ryšio terpėms, bei įvairiems terminaliniams įrenginiams.

16. Jų metu aptariama jungtinės veiklos sutarties tikslo bei uždavinių įgyvendinimo eiga, progresas, numatomi sekančio mėnesio pagrindiniai darbai, stebimas atliekamų darbų atitikimas terminams, ES teisės aktams ir Lietuvos Respublikos įstatymams.

17. Laisvalaikio industrijai iškilo nauji iššūkiai. Tipiniu atveju atsiranda naujos „subkultūrinės grupės“, kurios, panaudodamos Interneto

galimybes, sukuria naujus paslaugų kanalus ir paslaugas. Dažniausiai pradžioje atsiranda visa eilė sprendimų, o paskui vienas iš jų tampa dominuojančiu.

18. Vartotojas jaučia, ar suasmeninimas yra efektyvus, pagal tai, ar jis gauna relevantinę informaciją tada, kai jam reikia; informacija turi būti pateikta tokiu pavidalu, kaip jam reikia, ir į tas priemones, kuriomis jis naudojasi. Tai liečia ne tik video, muziką, interaktyvią televiziją, bet ir mokymąsi, bendruomenes, asmeninį bendravimą su kitais, parduotuves, bilietus kelionei.

19. Įranga šiomis paslaugom gauti jau egzistuoja, tai telefonai su išplėstomis funkcijomis arba kompiuteris arba delniniais kompiuteriais su išplėstomis ryšio funkcijomis. Kol kas minėtos paslaugos dar nėra tiekiamos saugiai, pilnumoje, patogiai ir ekonomiškai efektyviai, tačiau mokslas ir technologijos vystosi šių paslaugų teikimo ir pačių paslaugų kūrimo kryptimi.

20. Ateities konverguoti tinklai turės apimti visą eilę suinteresuotų vartotojų ir paslaugas teikiančių institucijų, pradedant turinio kūrėjais, tinklo paslaugų teikėjais, įrangos gamintojais, agreguotų paslaugų teikėjais ir baigiant skaitmeninių teisių valdytojais ir prižiūrinčiomis institucijom, bilingo ir kliringo centrais, vartotojų valdymo paslaugų teikėjais, inžinerinėmis infrastruktūromis, automobilių gamintojais, ofisų įrangos gamintojais ir pan. Galutinis paslaugų vartotojas turi turėti galimybę gauti paslaugas bet kur, bet kada ir naudodamasis įvairia įranga. Tai sąlygoja tokias besivystančios sistemos savybes kaip pastovus kitimas ir atsinaujinimas. Savo ruožtu tai iškelia specialius reikalavimus vartotojų terminalinei įrangai. Ji turi būti pigi ir trumpaamžė, kad nebūtų problemų ją keisti ir būtinumo prisitaikyti prie senos įrangos vystant naujas technologijas, kuriant elektroninį turinį ir teikiant paslaugas.

21. Vystantis mobilių telefonų technologijom mobilus telefonas pagal savo funkcines charakteristikas nenusileidžiantis personaliniam kompiuteriu, todėl jų plėtros galimybės didžiulės, o realizuojamos paprastai – užtenka instaliuoti specializuotą programinę įrangą. Toks telefonas tai iš esmės mobilus terminalas, galintis perduoti ir gauti informaciją iš įvairių įrenginių įvairiais informacijos perdavimo būdais. Be mobilaus ryšio tai gali būti IrDA, Bluetooth, NFC ir kitos. Elementarus tokio vartojimo pavyzdys telefono aparato naudojimas televizoriaus valdymui.

22. Lietuvoje ilgą laiką buvo supainiotos dvi kategorijos – Mokslas ir Mokymas (Studijos), todėl ir Mokslas iš esmės buvo sutapatinamas su Studijomis. Iš kitos pusės studijos susijusios su Mokslu ta prasme, kad studentai, norėdami kelti kvalifikaciją turi išmokti daryti Mokslą. Ši mokslo darymo stadija, kai studentai, įskaitant ir doktorantus, dalyvauja tiriamajame darbe mokymosi tikslais labiausiai klaidina visuomenės ir valdžios atstovus. Mokslas be Studijų negali išgyventi, nes mokslui nuolat reikia naujų idėjų ir naujų jėgų, todėl egzistuoja toks tamprus ryšys.

3. BENDRIEJI STILINGOS KALBOS REIKALAVIMAI

---

§ 185. Gera kalba apibūdinama ne tik kaip taisyklinga, paisanti nustatytų kalbos normų, bet ir stilinga. Ji turi būti aiški, tiksli, logiška, o kai reikia, gyva, paprasta, glausta, kelti estetinį pasigėrėjimą. Visus stilingos kalbos reikalavimus galima būtų suskirstyti į dvi grupes: a) funkcinių stilių normos, b) bendrieji stiliaus reikalavimai. Norint išvengti pirmosios grupės klaidų, reikia gerai suvokti žodžio vartojimo sferas, jausti jo reikšmės atspalvius: vieni žodžiai tinka moksliniame tekste, kiti – publicistikos straipsnyje, dar kitus pasirinksite rašydami reikalų raštus ar laiškus draugams.

Kalbos vienetai, kurie priklauso nuo bendravimo situacijos, vadinami stilistiškai nuspalvintais, kiti yra stilistiškai neutralūs. Stilistinių atspalvių skalė gana plati, nes labai skiriasi jų vartojimo sfera, kalbėjimo situacijos. Pagrindine stilistiškai nuspalvintų elementų priešprieša kalbininkai laiko knygines ir šnekamosios kalbos atspalvius. Stilistinių šnekamosios kalbos atspalvių turintys kalbos elementai dažni buitinėje kalboje, grožinėje literatūroje, pasitaiko jų ir publicistikos tekstuose. Tokie žodžiai dažnai dar turi ir emocinių atspalvių, prie jų neretai žodynuose būna pažyma *šnek.* (šnekamoji kalba), *buit.* (buitinė kalba), *fam.* (familiarus žodis), *vulg.* (vulgarus žodis), *niek.* (niekinamai vartojamas žodi), *menk.* (menkinamasis žodis) ir kt., pvz.: *sutaršyti* šnek. „su apetitu suvalgyti“, *vėpla* menk. „menkos nuovokos žmogus, išsiblaškęs, žioplys“, *pajodžarga* niek. „kas visur daužosi, padauža, nenuorama“. Knyginiai kalbos elementai paprastai vartojami viešojoje, oficialiojoje (mokslo, administracinėje, dažnai ir publicistikos) kalboje, prie jų žodynuose kai kada rašomos pažymos *kanc.* (kanceliarinė kalba), *spec.* (specialioji kalba), *mat.* (matematika), *ekon.* (ekonomika), *sport.* (sportas) ir kt., pvz.: *lygtis* mat. „lygybė, turinti nežinomųjų“, *geba* fiz. „gebėjimas sukelti reiškinių, būseną, ypatybę“.

Paprastai nesunkiai skiriami buitinio stiliaus žodžiai, formos, frazės, sakinio sandara. Pavyzdžiui, perskaitę žodžius *akiniai, mèmė, ataskaita, standartas, kiaulystė, žioplųs, biudžetas, veiksmas*, lengvai atskirsite, kad *mèmė, kiaulystė, žioplųs* vartotini šnekamojoje kalboje. Stilistiniai atspalviai gerai matyti ir sinonimuose, pavyzdžiui, *išlipti, iškopti, išsikarti, išsiristi, išsiropšti, išsirangyti, išsirabždinti, išsikabaroti, išsikapstyti, išsirepečkoti, išsirioqlinti, išsikapanoti, išsikepurnėti, išsikeberioti*. Šioje sinonimų grupėje pirmieji du žodžiai yra neutralūs, *išsikarti, išsiristi* gali turėti menkinamąjį atspalvį, kiti yra šnekamosios kalbos pavyzdžiai.

Šnekamosios kalbos pavyzdžių moksliniuose tekstuose (dažnai ir administraciniuose raštuose) sugebama išvengti, tačiau publicistikos tekstuose ir viešosiose kalbose, ypač jaunimo laikraščiuose, radijo ir televizijos laidose, gausu. Visada teisinamasi, kad taip stengiamasi sudominti skaitytoją ar klausytoją, neatitrūkti nuo jo. Taigi ribą tarp šnekamosios ir knyginės kalbos gana neblogai skiriame, bet ne visada atsižvelgiame į kalbėjimo situaciją, kalbos vartojimo sritį. Sakytinę kalbą dažnai suprantame kaip šnekamosios sinonimą.

Tekstas (ir rašytinis, ir sakytinis) turi būti stilistiniu požiūriu vienisias. Kito stiliaus priemonių vartojimas jame turi būti motyvuotas. Pavyzdžiui, a) *Lietuviai gyvena ir gyvena vienoje iš istorijos kryžkelių. Moksliška i tai vadinama geopolitine padėtimi*. b) *Nežinau, ar išdrįščiau šokti su parašutu. Jeigu reikėtų, tikriausiai ryžčiausi tai padaryti. Tačiau pirmą kartą išeinant į sceną, liaudiškai šnekant, kinkos dreba*. Išretinti žodžiai rodo, kad bus pavartotas ne to stiliaus žodis ar posakis.

§ 186. Stilinga kalba paprastai apibūdinama tokiomis ypatybėmis: taisyklingumas, logiškumas, aiškumas, glaustumas, grynumas, paprastumas, gyvumas, tinkamumas, estetiškumas, skambumas, turtingumas. Pirmosios trys yra bendros ir mažai tepriklauso nuo kalbos formos, tematikos, funkcijų. Kitos yra specifinės, būdingesnės kuriam nors konkrečiam stiliui. Kai kurie kalbininkai taisyklingumą ir logiškumą laiko ne ypatybe, o gero stiliaus prielaidomis.

Kalbos **taisyklingumas** susijęs su kalbos normų paisymu ir yra kalbos kultūros objektas. Netaisyklingas žodis ar jo forma yra kalbos klaida ir rodo gramatikos bei kalbos kultūros neišmanymą. Nenorminių variantų vartojimas turi būti motyvuotas ir autorius, žinantis gero stiliaus reikalavimus, visada mokės tinkamai tai padaryti. Su taisyklingumu susijęs kalbos **grynumas** – savų žodžių, posakių, sintaksinių konstrukcijų

vartojimas. Kalbos grynumas labiausiai nukenčia ne nuo vienos kitos svetimybės, bet nuo svetimos konstrukcijos. Todėl turime būti labai atidūs, vengti versti paraidžiui.

Kalbos **logiškumas** susijęs su mąstymo dėsnių paisymu. Logiškumui nusižengiama, kai sąvokas skirstome ne vienu pagrindu, nenuosekliai dėstome mintis, darome minties šuolių. Dėl logikos klaidų kalba gali būti neaiški: autoriaus minčių klausytojas ar skaitytojas (adresatas) gali nesuprasti. Kalbos **aiškumas** susijęs su jos **paprastumu**. Tačiau ne kiekvienas paprastas tekstas yra aiškus, pavyzdžiui, dažnai dviprasmybių kyla dėl neapdairiai vartojamo įvardžio. Labai svarbus ir kalbos **glaustumas** – gebėjimas atrinkti ir pateikti tik tai, kas būtina. Šio reikalavimo nepaisoma, kai tuščiažodžiaujama, vartojami žodžių junginiai vietoj galimo vieno žodžio, pavyzdžiui, *vykdo patikrinimą* taisytinai *tikrina*. Kalbos paprastumas ir glaustumas jokių būdu neprieštaruoja jos **vaizdingumui, turtingumui**. Vaizdinga kalba yra viena iš svarbiausių grožinio stiliaus ypatybių, o turtinga kalba turėtų būti visų stilių siekiamybė. Kalba neturi būti monotoniška, negalima įkyriai kartoti tuos pačius ar bendrašaknius žodžius. Kalbos turtingumą puikiai atskleidžia gebėjimas tinkamai vartoti sinonimus.

Stilinga meninė, publicistinė kalba yra **gyva**: joje turi būti kuo daugiau veiksmažodžių, didesnė formų įvairovė. Tai, žinoma, būtina grožinio stiliaus ypatybė. Tačiau ir mokslinio teksto kalba bus gyvesnė, jei pasistengsime išvengti veiksmažodinių daiktavardžių.

KARTOJIMO KLAUSIMAI

1. Kokiomis ypatybėmis pasižymi stilinga kalba?
2. Kas yra stilistiškai nuspalvinti kalbos vienetai?
3. Kada galima tekste pavartoti kito stiliaus vienetų?
4. Kokias žinote pagrindines stilingos kalbos ypatybes, bendras visiems stiliams?
5. Kurios ypatybės būdingos grožiniam stiliui?

4. VIEŠASIS KALBĖJIMAS

4.1. VIEŠOJO KALBĖJIMO SAMPRATA

§ 187. Viešasis kalbėjimas arba menas kalbėti, gera iškalba dar nuo antikos laikų buvo labai svarbus ir išplėtotas mokslas. Tas mokslas ir iki šių dienų vadinamas **retorika**. Paprastai retorika suprantama kaip iškalbos teorija ir praktika, o jos pagrindinė forma yra viešasis kalbėjimas arba viešojo kalba.

Šąvoka *viešas kalbėjimas* gali būti suvokiama gana plačiai. Tai ir kalbėjimas auditorijai paskaitos metu, ir oficialiosios kalbos, pavyzdžiui, teisme ar Seime, masinė komunikacija per radiją ir televiziją, kai informacija pasiekia klausytoją netiesiogiai, o radijo bangomis. Retorikoje (ir, žinoma, šiame skyriuje) terminas **viešasis kalbėjimas arba viešojo kalba** apibrėžiamas kaip dvišalė komunikacija. Tačiau tai nėra dialogas, nors šiame procese dalyvauja ir kalbėtojas (oratorius), ir klausytojai (auditorija). Bene svarbiausias viešosios kalbos požymis – tai *tiesioginis* kontaktas tarp kalbėtojo ir klausytojų, tarp kurių užsimezga grįžtamasis ryšys. Vadinasi, masinė netiesioginė komunikacija (TV, radijas, magnetofono juostelė) neturėtų būti laikoma viešosios kalbos atmaina.

Retorikos požiūriu viešojo kalba – kalbėtojo monologas tam tikra tema, skirtas iš anksto organizuotai klausytojų grupei tiesiogiai bendraujant su klausytojais.

§ 188. **Viešosios kalbos bruožai.** Svarbiausias tokios kalbos skiriamasis bruožas – *tiesioginis kontaktas*. Kalbėtojas ir klausytojas susiduria akis į akį. Be to, iš anksto yra numatyta konkreti vieta (auditorija, salė), sutartas laikas.

Nors kalbėtojas kalba monologu, neįmanoma nepastebėti klausytojų reakcijos arba *grįžtamojo ryšio*: klausytojai reaguoja į sakomą tekstą, rodo susidomėjimą arba nepasitenkinimą, tai paryškina savo judesiais,

gestais ir pan. Po oratoriaus kalbos gali užsimegzti dialogas tarp kalbėtojo ir klausytojų. Taigi tiesioginis ryšys su klausytojais ir sąlygoja grįžtamąjį ryšį.

Viešoji kalba išsiskiria dar ir tuo, kad jai būtina *pasiruošti iš anksto*. Oratorius žinodamas progą ir temą, kuria reikės kalbėti, parengia kalbos tekstą, numato kalbėjimo tikslą. Be to, viešajai kalbai būdinga tam tikra *kompozicinė struktūra* ir išdėstymas.

§ 189. Viešoji kalba priklauso oficialiajam kalbėjimo stiliui, todėl ji dar apibūdinama kaip sakytinė kalba. Tačiau ją reikėtų skirti nuo šnekamosios (buitinės), kuri vartojama asmeniniam bendravimui kasdienėje, neoficialioje aplinkoje (pavyzdžiui, šeimoje, su draugais). Gana dažnai ruošiantis kalbai tekstas užrašomas (yra netgi parašytų, bet niekada nepasakytų kalbų), tačiau tokie tekstai nelaikomi rašytine kalba, nes jie vis vien pasakomi žodžiu arba perskaitomi (pavyzdžiui, moksliniai pranešimai) susirinkusiai auditorijai, todėl atitinka sakytinės viešosios kalbos apibrėžimą ir sampratą. Be to, viešoji kalba sakoma bendrine kalba, turi būti laikomasi kalbos kultūros ir stiliaus reikalavimų. Nuo rašytinės kalbos ji skiriasi tuo, kad jai daro įtaką ekstralingvistiniai elementai: laikysena, mimika, gestai, taip pat gyvas kontaktas su auditorija.

§ 190. Viešojo ir neviešojo kalbėjimo funkcijos. Viešosios kalbos teksto ypatybės lemia ne tiek tematika, kiek funkcija. Tekstu paprastai siekiama tam tikro tikslo: ką nors perteikti, koku nors būdu paveikti klausytoją. Taigi funkcija – tai tam tikros paskirties, užduoties, tikslo įvykdymas.

Kiekvienas parašytas ar pasakytas tekstas, kaip ir viešoji kalba, gali turėti vieną iš trijų funkcijų: 1) informacinę, 2) apeliacinę ir 3) estetinę (plačiau apie kalbos funkcijas žr. § 4).

4.2. VIEŠŪJŲ KALBŲ TIPAI IR JŲ KŪRIMAS

§ 191. Viešosios kalbos gali būti skirstomos remiantis skirtingu klasifikacijos pagrindu. Pats paprasčiausias skirstymas, buvęs populiarus dar antikos laikais, – pagal kalbos turinį ir paskirtį. Pagal tai antikinė retorika buvo skirstoma į: 1) politinę, 2) teisinę ir 3) proginę. Panašiai viešosios kalbos skirstomos J. Bielinienės vadovėlyje „Iškalbos menas“ (2000), tik

pateikiama šiek tiek daugiau rūšių. Toks skirstymas paremtas dalykiniu principu. Taigi anot J. Bielinienės, viešosios kalbos skiriamos į penkis tipus: 1) socialinės politinės kalbos, 2) akademinės kalbos, 3) teismų kalbos, 4) socialinės buitinės kalbos, 5) bažnytinės kalbos.

Visai kitoks skirstymas pateiktas R. Koženiauskiene „Retorikoje“ (2001). Monografijos autorė viešąsias kalbas skirsto pagal teksto atliekamą funkciją (žr. § 194): 1) informacinės, 2) apeliacinės, 3) emocinės kalbos. Kaip matome, šioje klasifikacijoje atsirado informacinės kalbos, kurių nebuvo antikoje. Politinės, teisinės, proginės kalbos atitiktų apeliacines ir emocines (R. Koženiauskiene skirstymu), o J. Bielinienės klasifikacijoje akademinės atitiktų informacines kalbas, visos kitos – apeliacines ir emocines.

Viešųjų kalbų tipus, skiriamus pagal dalykinį principą, panagrinėsime plačiau.

§ 192. Viešąsias kalbas skirsime į šešis tipus: 1) akademinės, 2) teismų, 3) teologinės, 4) politinės, 5) administracinės, 6) proginės ir pramoginės kalbos.

Akademinėms kalboms, arba dar vadinamosioms **mokslo kalboms**, būdingas loginis argumentavimas, aiškumas, nuoseklumas, dalykiškas požiūris, objektyvumas, konkrečios mokslo srities terminija. Šių kalbų tikslas – aiškiai ir įdomiai perteikti informaciją vienu ar kitu klausimu.

Labiausiai paplitęs akademinės kalbos pavyzdys – **paskaita**, kurios tikslas – mokslinės temos išdėstymas, žinių perteikimas, mokymas. Paskaitų yra įvairių: ciklinės, apžvalginės, epizodinės, vienkartinės. Aukštojoje mokykloje paskaitos dažniausiai būna ciklinės arba apžvalginės. Lektorius medžiagą paskaitai renka iš įvairių šaltinių. Kompiliuodamas mintis, pateikdamas įvairių šaltinių konspektą, dėstytojas išsako ne savo nuomonę, o apibendrina surinktą medžiagą, tyrimų duomenis. Be duomenų ir informacijos pateikimo lektorius turi ir didaktinių tikslų – išmokyti, paskatinti domėtis. Idealu, jei paskaita nėra vien sausas teorijos perteikimas. Labai daug kas priklauso nuo lektoriaus sugebėjimo vesti paskaitą, motyvuoti studentus. Akademinė paskaita gali būti ir diskusijos ar dialogo formos, kai iš anksto susipažinę su tema ir medžiaga studentai per paskaitą diskutuoja skaityta tema. Būna ir kiek kitokio pobūdžio vienkartinės paskaitų, kuriose pranešėjas pristato savo atlieka-

mų tyrimų rezultatus, probleminius klausimus, supažindina auditoriją su mokslo naujovėmis.

Pranešimas (mokslinis, politinis, ataskaitinis ir kt.) taip pat gana dažnas akademinės kalbos pavyzdys. Paprastai jis skirtas aktualiai, probleminei kurios nors srities temai. Temos gali būti įvairios, pradedant mokslinėmis, baigiant buitines temomis. Pranešimas dažniausiai skirtas supažindinti klausytoją. Pateikiama faktinė medžiaga, iškeliami problema, logiškai išdėstomi argumentai, suformuluojamos išvados, pateikiami būdai, kaip išspręsti problemą. Pranešimo mintis turi būti aiški, faktai teisingi, nes klausytojai iškart pastebi netikslumus, įvertina kiekvieną pasakytą mintį. Pats pranešimas neturėtų būti labai ilgas, nevertėtų klausytojų apkrauti ilgomis citatomis, statistika, o jei ir reikia pateikti skaičius, tai juos apvalinti. Jei vis dėlto pranešimas ilgas, geras oratorius mokės sudominti klausytojus, galbūt pašmaikštaus leisdamas truputį pailsėti.

J. Bielinienė knygoje „Iškalbos menas“ pateikia tris etapus, kaip pasiruošti pranešimui (o pasiruošimas rengiantis kalbėti būtinas net ir patyrusiam kalbėtojui):

- 1) išsiaiškinti temą, uždavinį, klausytojų sudėtį;
- 2) surinkti medžiagą, pasiruošti galimiems klausimams;
- 3) sudaryti pranešimo planą, parengti pradžią ir pabaigą.

Būtų geriau, jei pranešimas pasiruoštas raštu, auditorijoje būtų pasakomas žodžiu. Tačiau paskaita ir pranešimas – bene vieninteliai žanrai, kuriuos, pagal iškalbos teoriją, leidžiama skaityti.

Pagal kalbėjimo tikslą pranešimai gali būti: *informaciniai propagandiniai*, kai suteikiama informacija, bandoma įtikinti; *agitaciniai*, kai skatinama priimti sprendimą, sužadinti norą veikti; *diskusiniai*, kai aptariamas koks nors projektas, sumanymas; *statistiniai*, kai pateikiami statistiniai duomenys, ataskaita.

Panašaus pobūdžio yra **žinutė**, kai pateikiama objektyvi informacija apie įvykį, atsitikimą atsisakant bet kokių vertinimų, komentarų ir išvadų. Pranešėjas būtinai turi žinoti, ką nori pasakyti ir dėl ko. Žinutė turi būti lakoniška, glausta ir tikslī.

Moksliniai pranešimai dažniausiai skaitomi mokslinėse konferencijose, seminaruose. Juose skelbiami tyrinėjimų duomenys, faktai, atradimai, hipotezės. Tokiame pranešime turi būti ypač pabrėžiamas naujumas: nauja tema, nauji atradimai arba sena tema, bet nauja

problematika, metodologija ir pan. Visa tai reikėtų ypač akcentuoti. Paprastai neapsieinama be vaizdinės medžiagos: lentelių, grafikų, skaidrių, vaizdo medžiagos ar filmo peržiūros ir kt. Bene kiekvienas pranešimas baigiasi diskusija ar atsakymais į klausimus.

Mokslinė apžvalga – tai kurios nors mokslo srities temos, problemos, rezultatai. Dažniausiai apžvelgiama literatūra ta tema, pateikiami skaičiai, išvados. Tokio pobūdžio apžvalga dar vadinama referatu. Jame trumpai apžvelgiama kokio nors mokslo darbo tema, turinys.

§ 193. Teismų kalbos paprastai dvejopos: kaltinamosios ir ginamosios. Tokių kalbų tikslas – įrodyti, įtikinti. Kalba turi būti objektyvi, tiksli, korektiška, įtaigi. Netikslinga ginčytis dėl to, kas jau akivaizdu, o remtis įstatymais, ieškoti įstatymuose spragų ir pateikti svarių argumentų. Kaltindamas prokuroras turi būti objektyvus, nešališkas, čia netiks pasišaipymai ar humoras. Gindamas advokatas turi remtis įtikinamais ir objektyviais argumentais. Tokiose kalbose be įtikinimo dažnai apeliuojama į teismo proceso dalyvių jausmus, orumą, garbę, moralę. Kalboje daug retorinių priemonių, kalbos emociškos, vežlios, uždegančios. Teismų kalbos yra kartu ir parodomąjo pobūdžio: loginė argumentacija, įrodymų ir iš jų išplaukiančių įtikinimų galia veikia klausytojus, sukelia estetinius jausmus.

Teismų kalbos negali būti parengtos iš anksto, nes dažnai, keičiantis aplinkybėmis, po liudytojų parodymų ar kt., situacija keičiasi, ir advokatas ar prokuroras turi prisitaikyti ir tuoj pat sureaguoti.

§ 194. Teologinės arba bažnytinės kalbos – tai pamokslai, įvairūs religiniai skaitymai ir pamokymai. Tokių kalbų tikslas – įkvėpti, įteigti, jose iškeliami etiniai ir moraliniai klausimai, tikėjimo dogmos. Jos pasižymi ypatingu dvasingumu, pakilumu, juntama didaktikos gaidelių.

Vienas pagrindinių teologinės kalbos žanrų – **pamokslas**. Pamokslai atsirado IX–X a. pr. Kr., formuojantis įvairioms religijoms, religinėms kryptims. Mums labiausiai žinomi krikščioniški pamokslai, išplitę dar ankstyvojoje krikščionybėje. Tai Šventojo Rašto aiškinimai, sakomi laikantis antikinės retorikos taisyklių. Pamokslų turinį nustato Bažnyčios teisių kodeksas. Pamokslai gali būti įvairūs: Šventasis Raštas aiškinamas eilutė po eilutės, išplėtojama kuri nors viena Šventojo Rašto mintis. Kaip rengti, sudaryti ir pasakyti pamokslą moko homiletika.

§ 195. Politinės kalbos – tai politiniai pranešimai, apžvalgos, diplomatinės, patriotinės kalbos, kalbos, sakomos mitinguose ir pan. Dalis tokių kalbų atitinka informacines kalbas, kur perteikiama tam tikra informacinė medžiaga, ataskaita. Kita dalis kalbų dažniausiai patriotinio ar propagandinio pobūdžio, įtaigios, uždegančios klausytojus ar minią, skatinančios paklusti ir veikti. Jos veržlios, pakilios, uždegančios.

Politinės kalbos sakomos oficialių valstybės pareigūnų ar politinių veikėjų. Tokios kalbos turi programinį turinį ir susijusios su politinėmis aktualijomis ar istorija. Jose aptariama vidaus arba užsienio politinė padėtis, aktualūs politiniai klausimai. Svarstant įstatymus, pavyzdžiui, Seime, taip pat skaitomi **politiniai pranešimai**. Tokie pranešimai dažniausiai poleminio pobūdžio, kritiški.

Tikri retorikos meno pavydžiai – **diplomatines kalbos**. Jos žavi sugebėjimu paslėpti žodžiuose tikrąją prasmę ir mintį.

Politinė apžvalga – tai naujausių vidaus ir užsienio politikos įvykių apžvalga ir vertinimas. Tokioje kalboje suteikiama žinių, komentuojami įvykiai, lyginami keli faktai, nuomonės. Kalbėtojas pateikia savo požiūrį, išsako savo nuomonę. Gana dažnos spaudos apžvalgos, kai vienas įvykis pristatomas skirtinguose laikraščiuose, arba apžvelgiamos svarbiausios kelių laikraščių temos. Tai ypač mėgstamas žurnalistų žanras (pvz., A. Čekuolio apžvalgos).

Agitacinės kalbos skirtos suagituoti, sutelkti žmones kokiam nors vienam tikslui. Tokioje kalboje pirmiausia iškeliamą idėją, nurodomos priežastys stengiantis įtikinti, nuteikti klausytojus priimti idėją ir paskatinti veikti. Pažadai tokioje kalboje labai veiksmingi. Kalba turi būti jausminga, su įvairiais šūkiiais, kvietimu nepraleisti progos, pilna šūkių, raginimų, kvietimų, kuriais reikalaujama garsaus minios pritarimo. Jausmus reiškiantis oratorius lengvai užkrečia savo nuotaika ir klausytojus. Agitacinės kalbos buvo sakomos Lietuvos Atgimimo laikotarpiu 1988–1990 metais.

§ 196. Administracinių kalbų pavyzdys yra ataskaitiniai pranešimai, pvz., susirinkime, konferencijoje ir kt. Tai gali būti politinis ataskaitinis pranešimas, projektų svarstymas ir ataskaitos, darbinės veiklos rezultatų aptarimas ar bet kuri kita sritis.

Ataskaitinis pranešimas yra kiek kitokio pobūdžio nei mokslinis ar politinis. Jis skirtas atsiskaityti už tam tikrą padarytą darbą, projektą ir pan. Paprastai mintis dėstoma tam tikra seka išvardijant papunkčiui

uždavinius, atliktus darbus, pasiektus rezultatus, statistinius duomenis, kas nepavyko ir t. t. Neretai rengiami *kolektyviniai pranešimai*, kai iš kiekvienos atsakingo žmogaus atskaitos parengiamas bendras ataskaitinis pranešimas.

§ 197. Proginės ir pramoginės kalbos. Tai šventinės kalbos, sveikinimai, jubiliejai, tostai, užstalės kalbos, gedulo ir laidotuvių kalbos.

Proginės kalbos skirstomos į: 1) šventines ir 2) sveikinamąsias kalbas. **Šventinės kalbos** sakomos minėjimuose, iškilminguose posėdžiuose, įvairioms sukaktims paminėti. Vienos jų gali būti pristatomojo pobūdžio. Kalbėtojas išsamiai pristato nusipelnusio asmens ar sukaktuvininko biografiją, nuveiktus darbus, nuopelnus. Tokia kalba turi būti būtinai giriamojo pobūdžio, iškeliamos asmens savybės ir nuopelnai. Paprastai išlaikomas gana oficialus tonas, nors neretai įterpiama ir pa juokavimų.

Proginėms kalboms taip pat priklauso ir **sveikinamosios kalbos**. Jos sakomos minint kolektyvo arba atskiro žymaus žmogaus jubiliejų. Paprastai tokiose kalbose išvardijami nuopelnai, pasakomi palinkėjimai. Kritinių pastabų neturėtų būti. Kalbos pasižymi iškilmingumu, šventišku, kuriama pakili nuotaika, rodoma ypatinga pagarba ir dėmesys sveikinamajam. Į sveikinimo kalbą neretai įterpiama ir eiliuotų posmų. Būdingi superliatyvai, iškilmingi kreipiniai. Jeigu paeiliui kalba keli kalbėtojai, tai jie būtinai prisideda prie pirmiau kalbėjusiojo žodžių, taip pabrėždami bendrumą su kitais.

Dar skiriama **padėkos** kalba, kaip atsakas į sveikinamąją ar pristatomąją kalbą. Pirmiausia dėkojama už pagyras ir skirtą dėmesį. Kad ir kaip buvo išgirtas ir išaukštintas, asmuo, sakantis padėką, pabrėžia savo kuklumą ir kad jis nevertas tokių pagyrų ir tokios pagarbos. Neretai apie save pasakojantis kalbėtojas nuo pagyrų „išsisuka“ šmaikštaudamas, pasitelkdamas autoironiją.

Sakant **laidotuvių kalbą**, arba vadinamąją epitafiją, taip pat mini mi tik gerieji velionio asmeniniai bruožai, nuopelnai, nuveikti darbai, tačiau pagyrų mirusiajam nedaug. Svarbu akcentuoti, kad šie nuopelnai nebus pamiršti. Pirmiausia šia kalba skirta pagerbti mirusįjį. Išreiškiamas skausmas ir liūdesys netekus mylimo ir gerbiamo žmogaus, mąstoma apie būtį, mirties neišvengiamybę. Politinių veikėjų laidotuvėse tinka paminėti mirusiojo politines nuostatas ir idėjas, nuopelnus valstybei,

pasžadėti tęsti pradėtus darbus, kuriuos jis dirbo žmonių labui ir pan. Kalbos stilius pakilus, iškilmingas, kupinas liūdesio ir rimties.

Savo stilistika ir forma panašios **atminių** kalbos, sakomos mirties metinių proga. Jose emocijų ir liūdesio mažiau, daugiausia pasineriama į prisiminimus, iškeliami geriausi mirusiojo asmenybės bruožai.

Pramoginės kalbos sakomos įvairiuose neoficialiuose šventiniuose renginiuose, pvz., vestuvėse, puotose ir kt. Šios kalbos skirtos prajuokinti, pralinksinti, užimti svečius. Jos linksmos, sąmojingos, lengvo, neretai pribloškiančio turinio ir būtinai atitinkančios renginio paskirtį. Šių kalbų funkcija – estetinė.

Pagrindinis proginių ir šventinių kalbų žanras – **tostas**, sakomas prie stalo. Tai lakoniškas, šmaikštus pasakojimas, neretai apie draugystę, meilę, kurio pabaigoje visada siūloma pakelti taures už tai, kas buvo pasakyta ir palinkėta. Kiek ilgesnė už tostą gali būti **tostas-prakalba**. Ji sakoma iškilminga proga, pavyzdžiui, ambasadoje, prezidentūroje ir pan. Pirmiausia paminima, kokia proga susirinkta, padėkojama renginio organizatoriams, siūloma pakelti taures. Tai taip pat iškilminga, šventiška kalba.

Oracija – tai lietuvių liaudies vestuvių veikėjų (kvieslio, piršlio) kalbos. Šios kalbos yra ypač šmaikščios, žaismingos, pilnos humoro, fantazijos, tačiau kartu ir iškilmingos. Jose gausu retorinių figūrų. Tai vienas iš retorikos meno pavyzdžių.

§ 198. Kai kurie tyrėjai (pavyzdžiui, R. Koženiauskiene) viešąsias kalbas skirsto pagal teksto funkcijas: 1) informacinės, 2) apeliacinės ir 3) emocinės kalbos.

Informacinių kalbų funkcija – informuoti, supažindinti, pranešti, perteikti naujas žinias, mokyti ir pan. Tokios kalbos paprastai apmąstomos iš anksto, dažniausiai parašomos, o po to perskaitomos. Jos pasižymi logiškumu, faktų nuoseklumu, loginiu argumentavimu, moksliskumu. Jos labiausiai veikia protą, skatina mąstyti ir daryti išvadas. Svarbiausios informacinių kalbų rūšys keturios: pranešimas, paskaita, pamoka ir aiškinimas.

Apeliacinės kalbos paprastai ne skaitomos, o sakomos. Tokia kalba oratorius tikisi palenkti auditoriją į savo pusę, stengiasi įtikinti ir daryti įtaką klausytojo mintims, jausmams, siekia nuteikti jį ir paskatinti veikti. Tai ypač emocingos, veržlios ir įtaigos kalbos. Iš dalies jų sėkmė priklauso nuo oratoriaus sugebėjimo įtikinti ir įteigti. Apeliacinės kalbos apraiškų turi komercinė reklama. Apeliacinės kalbos dar skirstomos į įtikinimo, įtaigos ir skatinimo kalbas.

Įtikinimo kalbos remiasi racionaliais argumentais, įrodymais, apeliuoja į orumą ir sąžinę, pasitelkiamos citatos, žinomų žmonių išmintis. Įtikinimo kalboms būdingas objektyvumas, logika susipynusi su emociingumu, vaizdingumu. Tokios ginamosios advokato ir kaltinamosios prokuroro kalbos, taip pat rinkimų ar parlamentinės kalbos.

Įtaigos kalbos negalimos be įtikinimo. Tai tarsi įtikinimo tąsa, kai įtikintas klausytojas užsidega, ima pritarti oratoriui. Tokiose kalbose iškeliami etiniai ir moraliniai idealai. Tai dažniausiai patriotinės, propagandinės, mitingų kalbos, kurios patraukia savo raiška, emociingumu, pakiliu tonu.

Skatinimo kalbos ragina klausytoją veikti. Ir tai neįmanoma be įtikinimo ir įtaigos. Tokiose kalbose atvirai kviečiama susiburti, susitelkti, oratorius emociingai, šaukiamaisiais sakiniais stengiasi paveikti minią psichologiškai, įkelti jausmus, uždegti ryžtu, suvienyti, įžiebtį viltį, norą pakeisti esamas aplinkybes. Šios kalbos dažniausiai patriotinės, revoliucinės, skatinančios iš esmės perkainoti vertybes, išsilaisvinti.

Emocinių kalbų tikslas – paveikti jausmus, o pagrindinė funkcija – estetinė. Be pateikiamų faktų ir loginės argumentacijos tokios kalbos pasižymi ypatingu poetiškumu, vaizdingumu, originalumu. Jos turi meninio stiliaus bruožų. Jose gausu retorinių figūrų: palyginimų, metaforų, alegorijų ir kt., reiškiami meilės, džiaugsmo, dėkingumo jausmai. Oratorius atvirai išreiškia savo asmeninę nuotaiką ir jausmus. Tokia kalba klausytojui sukelia estetinę pasigėrėjimą, veikia jausmus ir emocijas. Tokios yra proginės kalbos: laidotuvių, sveikinamosios, tostai, oracijos.

4.3. VIEŠOJI MONOLOGINĖ KALBA

§ 199. Kad ir koks patyręs oratorius bebūtų, beveik visada prieš eidamas kalbėti apmąsto savo būsimąją kalbą. Kalbos sėkmę lemia ilgas ir kruopštus rengimasis, temos išanalizavimas, pačios kalbos eigos apmąstymas. Kalbos rengimas apima kelis etapus: pirmiausia svarbu turinio parengimo logika, komponavimo principai, vėliau apmąstomos pasirengimo kalbai formos, sakymo būdas. Galiausiai, reikėtų išmokti kontroliuoti savo gestus, laikyseną, mimiką, atsisakyti blogų įpročių ir visko, kas trukdo būti geru oratoriumi.

4.3.1. Viešosios kalbos turinio logika

§ 200. Rengdamasis kalbėti viešai oratorius pirmiausia turėtų išsiaiškinti kalbėjimo turinį – temą. Jis privalo gerai išmanyti savo dalyką, kad išmanymu ir erudicija pralenktų klausytojus. Rengiant viešosios kalbos turinį reikėtų: 1) įsigilinti į problemą; 2) suformuluoti temą; 3) išryškinti pagrindinę mintį; 4) numatyti auditorijos lygį bei tikslus; 5) susidaryti planą. Kai kurie tyrėjai dar pabrėžia, kad labai svarbu, ypač nepatyrusiam kalbėtojui, pasipraktikuoti balsu iš anksto.

§ 201. **Problemos pažinimas.** Rengdamasis kalbai kalbėtojas turėtų išsiaiškinti problemą, t. y. bendresnę temą, į kurią įeina konkreti tema. Problema dažniausiai pateikiama iš šalies: kas nors pakviečia kalbėti viena ar kita tema, jubiliejaus proga, dalyvauti konferencijoje ir kt. Tad kalbėtojui belieka suformuluoti temą, surinkti medžiagą, temą padaryti aktualią klausytojams. Labai svarbu, kad ir pačiam oratoriui ta tema būtų suprantama, įdomi ir aiški. Rengiantis kalbai, reikalinga surasti papildomos informacijos, įdomių faktų, detalių, palyginti skirtingų autorių mintis, pateikti priešingą nuomonę, parinkti citatų. Rengiantis kalbėti, skaitant literatūrą ta tema, labai naudinga pasižymėti savo mintis, argumentus ar išvadas. Vėliau surinkta medžiaga susisteminama, išrenkama tai, kas svarbiausia.

§ 202. **Temos formulavimas.** Tema suformuluojama jau žinant kalbos apimtį, auditoriją, kuriai bus kalbama, ir kitas aplinkybes. Pati formuluotė turi būti daug pasakanti, sudominanti klausytoją, turėtų nurodyti gaires, apie ką bus kalbama. Ji gali būti formuluojama trejopai: konstatuojamuoju sakiniu, pvz.: *Pusė šimtmečio gedulo ir vilties*; retoriniu klausimu, pvz., *Ar pereisim laiko upę*; šaukiamuoju skatinamuoju sakiniu, pvz., *Jaunime, būk vertas savo epochos.*²⁶ Pavadinimas neturėtų būti labai mokslinis ir ilgas, nes tai atbaido klausytojus. Geriau temą suformuluoti trumpai, šmaikščiai, kad klausytojas užsidegtų noru sužinoti daugiau. Kalbėjimo tema neturi būti labai išplėsta ir apimti daug aspektų, geriausia, kai kalbama vienu klausimu, bet išsamiau, tokiu būdu išvengiama paviršutiniškumo ir nereikalingo blaškymosi. Temos pavadinimas dažnai

²⁶ Pavyzdžiai pateikti iš R. Koženiauskiėnės knygos „Retorika: iškalbos stilistika“ (p. 96–97).

ir būna tas svarbiausias visos kalbos klausimas, teiginys ar pagrindinė mintis.

§ 203. Pagrindinė mintis. Pagrindinė visos kalbos mintis gali būti pasakoma vienu sakiniu. Gana dažnai ji sutampa su kalbos ar pranešimo pavadinimu. Rengiantis kalbėti, visą kalbą reikėtų pabandyti sutraukti į vieną sakinį – pagrindinę mintį. Tokiu būdu kalba visada bus kreipiama į vieną tikslą ir taip išvengiama painiojimosi, nenukrypstama į šalutinius ne tokius reikšmingus dalykus.

Kartais pagrindinė mintis dar vadinama idėja, ypač politinėse kalbose. Idėja įkvepia kalbėtoją, iš jos kyla konkretūs argumentai.

§ 204. Intencija ir tikslas. Kiekviena kalba turi turėti intenciją. Juk ir kalbama tam, kad būtų kažkas pasakyta, padarytas koks nors poveikis klausytojui. Intenciją, arba dar kitaip vadinamą siekimą, nulemia trys dalykai. Pirmiausia, tema, kuria kalbės oratorius: ką jis norės pasakyti, ko bus siekiama. Antra – priežastis, dėl kurios bus kalbama, ir trečia – laikas, vieta, aplinkybės, auditorijos išprusimo lygis, amžius, motyvai. Atsižvelgdamas į klausytojus, kalbėtojas turi derinti savo kalbą ir tikslus. Labai svarbu, kad kalbėtojo tikslai sutaptų su klausytojų.

Intencija susijusi su kalbėjimo funkcijomis: informuoti, įtikinti, paveikti jausmus. O tikslas – įgyvendinti intenciją. Jei kalbėtojas turi tikslą įtikinti klausytojus balsuoti už jį, tai jo intencija – įtikinti.

§ 205. Kalbėjimo planas. Rengiantis kalbėti viešai, gali padėti plano sudarymas. Jis reikalingas tam, kad kalbant nebūtų nukrypstama nuo temos. Taip pat naudojamas pragmatiniais tikslais – kalbėtojui žvilgtelėjus į kalbėjimo planą, suaktyvinama atmintis, primenama, kas dar nepasakyta. Planas gali būti paprastas ir sudėtinis. Paprastame plane tik išvardijami svarbiausi kalbos teiginiai. Sudėtinis planas visada turi įžangą, dėstymą ir pabaigą. Dėstymas dar smulkinamas į atskiras dalis ir punktus. Kiekviena dalis išplaukia iš prieš tai esančios ir tokiu būdu pasiekiamas kalbos vientisumas, išvengiama minties šuolių.

4.3.2. Viešosios kalbos komponavimo principai

§ 206. Viešosios kalbos **kompozicija** – tai oratoriaus surinktų faktų, žinių, pavyzdžių, savų minčių, argumentų išdėstymo tvarka. Nepakanka vien surasti informaciją, ją reikia sugrupuoti taip, kad būtų

suprantama ir įtikinama. Nuo informacijos pateikimo priklauso visos kalbos sėkmė.

Pati kalbos kompozicija labai daug priklauso nuo temos, kalbėtojo, klausytojų, kalbėjimo situacijos ir pan., todėl gana sunku pateikti bendrų taisyklių, kaip komponuoti tekstą. Daugelis kalbėjimo meno specialistų pabrėžia, jog pagrindinis kalbėjimo principas – nenukrypti nuo temos ir pagrindinės minties. Taip pat svarbu nuoseklus medžiagos dėstymas, nežymūs perėjimai nuo vienos dalies prie kitos, vengiant minties šuolių, turinio ir formos darna.

§ 207. Vis dėlto pripažįstama, jog egzistuoja tam tikri **kompozicijos principai ir reikalavimai**. Jų yra keletas: 1) nuoseklumas, 2) ekonomiškumas, 3) tinkamumas, 4) originalumas, 5) baigtumas. Trumpai aptarsime kiekvieną.

Nuoseklumas turbūt vienas pagrindinių viešosios kalbos reikalavimų. Blaškymasis nuo vienos minties prie kitos supainioja klausytoją, kalbą daro paviršutinišką ir nevykusią. Šis principas susijęs su turinio logika, kalbėjimo ir minčių eiga bei dėstymo tvarka. Kiekviena sakoma mintis turi derėti viena prie kitos ir logiškai keisti viena kitą. Atskiras kalbėjimo dalis reikėtų susieti vieną su kita, geriausia, kai jos pasiskirsčiusios proporcingai; nederėtų išplėsti vienos dalies, o kitą tokio paties svarbumo tik paminėti. Kalbėjimo pradžia ir pabaiga taip pat siejamos su visu kalbos turiniu, pradžia turėtų būti tarsi įžanga į visą kalbėjimą. Visos mintys turi nuosekliai rutuliotis viena kryptimi pagrindinės temos ar kalbėjimo kulminacijos link ir pereiti į logiškas išvadas. Nenukrypti nuo temos, išvengti padrikumo ir painiavos padeda plano sudarymas. Susidarius nuoseklų planą, daug lengviau pagal jį komponuoti ir kalbą. Atskiras dalis ir mintis padeda jungti jungtukai, dalelytės ar kiti siejamieji žodžiai: *taigi, vadinasi, be to, pirma..., antra, viena vertus..., kita vertus* ir daugelis kitų.

Ekonomiškumas – tai ne kalbos trumpumas, o nereikalingų faktų, miglotų, nieko nepasakančių minčių, nereikalingų pavyzdžių išbraukimas iš kalbos. Ruošiantis ir redaguojant kalbą, svarbu išmesti nereikalingus žodžius, neaiškias, nuo pagrindinio teiginio nutolusias mintis ir pastraipas.

Tinkamumas apima visą kalbą, ne tik kalbos kompoziciją. Šio principo laikymasis priklauso nuo oratoriaus profesinių sugebėjimų prisitaikyti prie auditorijos ir situacijos, tinkamai susieti viso kalbėjimo

dalį, taktiškumas, saikas, geras stiliaus išmanymas, žodžio taiklumas, įtikinamumas.

Originalumas svarbus ne tiek savo įmantrumu, kiek savitu minčių išdėstymu, autentišku medžiagos sugrupavimu. Kad kalba būtų originali, kartais užtenka paprastos kompozicijos, prie visos kalbos derančios įžangos ir pabaigos vengiant standartinių stereotipinių frazių, banalių posakių.

Baigtumas. Kiekviena kalba, kad ir kaip originaliai ir gražiai pradėta, bus nevykusi be tinkamos pabaigos. Neužtenka vien sukomponuoti medžiagą, būtina įvertinti kiekvieną sakomą žodį ir pastraipą, ar tai nesuardo visumos ir nepažeidžia nuoseklumo principo, ar mintis, sakinytis ir kompozicija atlieka užsibrėžtą tikslą ir kalbėjimo paskirtį, galiausiai, ar tekstas atitinka lietuvių kalbos kultūros ir stiliaus reikalavimus.

§ 208. Be šių aptartų principų, kurie apima visai kalbai rengti būtinus reikalavimus, dar svarbu paties teksto eiliškumas, minčių dėstymo tvarka, todėl jau nuo seno įprasta, kad bet koks tekstas, žodinis ar rašytinis, turi įžangą, dėstymą ir pabaigą.

Rekomenduojamos tokios 20 minučių kalbėjimo struktūrinės dalys:

3 min. įžanga: 1 min. pasisveikinimas (kreipimasis į susirinkusiuosius),

1 min. prisistatymas,

1 min. temos pristatymas;

15 min. dėstymas: 5 min. pirmajai temos daliai,

7 min. antrajai daliai,

3 min. apibendrinimui.

2 min. pabaiga.

§ 209. **Įžanga** arba **kalbos pradžia** ypač svarbi. Nuo jos daugiausiai priklauso kalbos sėkmė, auditorijos dėmesys ir kontaktas su ja. Pradžia turėtų būti aiški, efektinga, įsimenama. Sakoma, kad itin emociinga pradžia, kai, pavyzdžiui, pranešama kokia nors skaudi ar džiaugsminga žinia, visada gerai paveikia klausytojus, suaktyvina jų dėmesį. Tačiau kalbos pradžia labai priklauso ir nuo situacijos, tikslo bei temos. Neretai klausytojų dėmesį suaktyvina ir gerai nuteikia kalbėtojo atžvilgiu humoras. Tik jis neturėtų būti įžeidžiantis, ciniškas ar banalus. Labiausiai tinka autoironija, nuotykis, susijęs su kalbama tema, ar citata. Kuklumas,

atsiprašinėjimas ar prisipažinimas apie nepakankamą pasiruošimą kalbėti kalbos pradžioje visai netinka.

Labai svarbus ir *kreipinys* pradedant kalbą. Originaliai pasisveikinus ir tiesiogiai kreipiantis į klausytojus, sužadinamos auditorijos simpatijos, suaktyvinamas dėmesys. Viešųjų kalbų kreipiniai paprastai yra oficialūs, sakomi pagarbiai, be jokio cinizmo.

§ 210. Dėstymas – svarbiausia viešosios kalbos dalis. Joje sukaupta pagrindinė informacija ir kalbėjimo esmė. Pateikiami duomenys, tyrimų rezultatai, įrodymai, sprendimo būdai ir argumentai. Didelį dėmesį reikėtų skirti faktų naujumui, naujai interpretacijai, savoms išvadoms. Dažna kalba pagyvinama pavyzdžiais, statistiniais duomenimis, vaizdine medžiaga. Visas kalbos ar sakomo pranešimo turinys turi įtikinti, sudominti, apšviesti auditoriją. Visa tai įmanoma tinkamai komponuojant tekstą, nuosekliai dėstant mintį, pasitelkiant kai kurias gero oratoriaus gudrybes (įterpti anekdotą ar pajuokavimą, daryti nedideles pauzes ar pertraukėles nukreipiant klausytojų dėmesį ir vėl jį sugrąžinant prie dėstomo dalyko ir t. t.).

Galimi įvairūs minčių dėstymo būdai, pavyzdžiai:

- *chronologinis*, kai faktai pateikiami nuo pradžios einant vis tolyn;
- *problemnis*, kada dėmesys skiriamas pagrindiniams dalykams, problemų sprendimui;
- *analogijos metodas*, kai remiamasi sąvokų, daiktų požymių panašumu;
- *aiškinamasis iliustracinis metodas*, kur pateikiamos gatavos žinios ir kt.

Visi šie būdai ir metodai padeda sukompnuoti tekstą, sugrupuoti turimą informaciją ir duomenis. Kad ir kaip bus išdėstoma medžiaga, vis dėlto daug svarbiau kalbant nenutolti nuo pagrindinės minties. Jei kalbama pagal iš anksto pasiruoštą planą, nedaryti minties šuolių nuo vienos dalies prie kitos, pateikti apibendrinimus.

§ 211. Išvados arba **pabaiga** turėtų būti ne mažiau efektinga negu pradžia. Ji, žinoma, turi derėti prie viso kalbos turinio, kalbos paskirties ir pobūdžio. Kartais ji gali būti susiejama su kalbos įžanga. Taip pat pabaigoje tinka daryti apibendrinimus, išvadas, pateikti galimus sprendimus, pasiūlymus, agituoti kažką padaryti ir pan. Kartais užtenka pasakyti palyginimą, susijusi su turiniu. Pabaiga turėtų sukurti baigtumo įspūdį ir

nebūti per ilgą. Geriau vengti tokių posakių kaip *ir pabaigai, tai tiek, štai ir viskas*. Gana dažnai nuo pabaigos priklauso, ar klausytojai prisimins sakytą kalbą.

4.3.3. Pasirengimo kalbai formos

§ 212. Surinktą ir sudėliotą pagal kompozicinę struktūrą medžiagą kalbėtojas turi paversti tekstu. Paprastai toks tekstas užrašomas. Tačiau kiekvienas kalbėtojas elgiasi skirtingai. Pradedantysis jaunas oratorius galbūt užsirašys visą tekstą, patyręs kalbėtojas pasitenkins susidaręs kalbėjimo planą ar užsirašęs pagrindines mintis, tezes.

Taigi galimos kelios pasirengimo kalbai formos:

Planas yra tik pagalbinė priemonė, kuri neleidžia nukrypti nuo temos, primena, kokia eile dėstyti mintis. Kalbėtojas plane išvardija svarbiausias kalbėjimo dalis. Kalbant svarbu laikytis susidaryto plano ir natūraliai pereiti nuo vienos dalies prie kitos (taip pat žr. § 201).

Visos kalbos užrašymas. Kalbėtojas pasirašo visą kalbos tekstą, sutvarko jį ne tik loginiu, kompoziciniu, bet ir stilistiniu aspektu. Šis pasirengimo būdas geras tuo, kad tekstą galima redaguoti, iš naujo apmąstyti, atsisakyti nereikalingų pastraipų, parinkti tinkamesnių žodžių ar pavyzdžių. Tačiau specialistai rekomenduoja neskaityti pasirašyto teksto, o pasakyti atmintinai arba laisvai atpasakoti.

Kartais kalbą oratoriui parašo kitas asmuo, vadinamas logografu. Oratorius išmoksta jam parašytą kalbą ir sėkmingai ją pasako, o tikrasis rašytojas lieka klausytojui nežinomas. Labai svarbu, kad parašyta kalba tiktų tam asmeniui, jo amžiui, erudicijai, kalbėjimo stiliui.

Konspektas – tai kiek sutrumpintas kalbos tekstas. Užrašytos pagrindinės mintys, svarbiausias tekstas, citatos ar argumentai, įdomesni komentarai. Tai tinka labiau patyrusiam kalbėtojui. Kai kurių įžymių kalbėtojų naudojamas laisvas konspektas, kai mintys užrašomos ant kortelių, kurios vis papildomos naujomis atradus naujų faktų, perskaičius naują literatūrą ar radus tinkamą citatą. Tokiu būdu kaupiama medžiaga kalbai, surenkama vis naujų faktų.

Tezės dar siauresnės negu konspektas. Jose suformuluojami svarbiausi teiginiai, parašomas sutrumpintas kalbos variantas, padedantis laikytis nuoseklumo ir tvarkos.

4.3.4. Viešųjų kalbų sakymo būdai

Pagrindiniai viešųjų kalbų sakymo būdai yra keturi: 1) teksto skaitymas, 2) sakymas atmintinai, 3) laisvas sakymas, 4) improvizavimas.

§ 213. Teksto skaitymas. Kalbos skaitomos dažniausiai dviem atvejais: pirma, kai skaitomas mokslinis pranešimas arba paskaita, ir antra – skaitoma aukšto valstybės pareigūno kalba, kada ypač svarbu kiekvienas sakomas žodis, terminas, formuluotė. Visas kitas kalbas pagal retorikos taisykles pageidautina sakyti, o ne skaityti. Jei vis dėlto tenka skaityti kalbą, rekomenduojama kuo dažniau pakelti akis ir palaikyti ryšį su auditorija.

§ 214. Sakymas atmintinai. Antikinė retorika labai daug dėmesio skyrė oratorių atminčiai lavinti. Buvo mokoma užrašytą tekstą išmokti mintinai. Dabar kalbos mokymasis mintinai nėra pats tinkamiausias kalbos sakymo būdas. Tai trukdo kalbėtojui įsijausti, laisvai kalbėti, nes vis stengiamasi nepamiršti teksto, mikčiojama. Net vieno žodžio pakeitimas kitu gali baigtis visos kalbos nesėkme. Jei vis dėlto reikia tekstą išmokti mintinai, pirmiausia rekomenduojama skaityti tekstą tyliai, tik po to garsiai; mokytis mintinai geriausia dalimis, po to pakartoti visą tekstą. Galima kalbą repetuoti prieš veidrodį arba įrašyti į vaizdajuostę, tokiu būdu pamatomi savo paties trūkumai, mimikos, gestai.

§ 215. Laisvasis sakymas. Laisvasis sakymas bene geriausias kalbų sakymo būdas. Tokiam kalbos sakymui ruošiamasi dvejopai. Vienais atvejais kalbėtojas kalbą pasirašo, ją gerai išnagrinėja, įsimena faktus, svarbiausius teiginius, jei reikia, net išmoksta mintinai apibrėžimus, citatas. Sakydamas kalbą viešai, oratorius atkuria ją savais žodžiais, laisvai formuluoja mintis, matydamas auditorijos nuotaiką, reakciją keičia kalbos struktūrą, išplečia mintį, atsisako kai kurių teksto dalių. Taip kalbėtojas išvengia prisirišimo prie teksto ir laisvai jį perpasakoja.

Kitais atvejais kalbėtojas nepasirašo kalbos, o tik jos planą ar konspektą (plačiau žr. § 212). Tokiu būdu nenuklystama nuo pagrindinės temos, laikomasi iš anksto apgalvotos kompozicijos, o mintys reiškiamos laisvai, natūraliai, atsižvelgiama į kalbėjimo situaciją, auditorijos reakciją ir nuotaikas.

§ 216. Improvizavimas – tai kalbėjimas iš anksto nepasirengus, ekspromtu. Tai šiek tiek panašu į laisvą kalbėjimą, tačiau kalbėtojas

neturi kalbos plano ar konspekto. Dažniausiai tai ilgametės patirties, ilgai kauptų faktų ir apmąstymų rezultatas. Patyręs kalbėtojas tokiu būdu palaiko gyvą ryšį su auditorija, įrodo savo meistriškumą, profesionalumą, todėl improvizavimas visiškai netinka nepatyrusiam kalbėtojui. Nors ir patyręs kalbėtojas, improvizuodamas taip pat gali padaryti klaidų, tačiau tokius netikslumus žinomam oratoriui klausytojai lengvai atleidžia.

4.3.5. Ekstralingvistiniai elementai

§ 217. Visa, kas daro poveikį oratoriaus kalbai, vadinama **ekstralingvistiniu kontekstu**. Tai ir auditorija, ir apšvietimas, klausytojų kiekis, tylą ar triukšmas. Ši kalbėtoją supanti aplinka beveik nepriklauso nuo paties kalbėtojo. Tačiau ir pats kalbėtojas kuria ekstralingvistinį kontekstą. Savo laikysena, gestais, mimika jis tarsi papildo kalbą, daro ją įtikinamesnę, gyvesnę arba atvirkščiai. **Laikysena, gestai, mimika dar vadinami ekstralingvistiniais elementais**. Jie priklauso neverbaliui bendravimui, kuris neretai daug daugiau pasako nei ištarti žodžiai. Šie elementai kuria vizualinį kodą arba regimąjį stilių ir, be abejonės, veikia klausytoją. Dažniausiai jie atliekami nesąmoningai, o jų pobūdis labai priklauso nuo žmogaus charakterio, temperamento, netgi tautybės. Panagrinėsime kiekvieną elementą atskirai.

§ 218. Oratoriaus **laikysena** turi būti natūrali, kiekvienas judesys turi atitikti kalbos turinį. Kalbant rekomenduojama stovėti, nes taip geriau sklinda balsas, įdėmesni klausytojai. Svarbu nestovėti kaip įbestam, bet ir daug judėti nepatartina, nes tai išduoda nervingumą. Geriausia remtis abiem kojomis, nes taip išlaikoma pusiausvyrą, galima žengti žingsnelį pirmyn arba atgal. Žingsnis pirmyn paprastai sustiprina mintį. Patariama stovėti tiesiai, nesikūprinti, rankas laikyti laisvai, galvą tiesiai. Vengti kai kurių nemalonių judesių ar veiksmų, kurie blaško auditoriją: žingsniuoti, belsti rašikliu į stalą, be perstojo taisyti plaukus ar kaklaraištį, kalbėti įbedus žvilgsnį į vieną tašką ir pan.

§ 219. Kalbant natūraliai juda ne tik rankos, bet ir galva, pečiai. Tai padeda išlaikyti pusiausvyrą. Dar **gestai** padeda išryškinti kalbą ir daro tam tikrą poveikį auditorijai. Nors gestai – nesąmoningų psichinių procesų dalis, tačiau juos galima valdyti valios pastangomis, ypač kalbant viešai. Gestų gausa arba jų nebuvimas paprastai priklauso nuo tautybės

ir temperamento (meksikiečiai, prancūzai, italai gestikuliuoja daug daugiau negu lietuviai ar anglai). Tačiau kalbant viešai geriausia nedaryti daug gestų, nes jų gausa gali blaškyti dėmesį ir rodo nekultūringumą. Geriau, kad kiekvienas gestas ir judesys būtų motyvuotas ir kartu išraiškingas, atitiktų emocinį kalbos krūvį.

Gestai gali būti:

- *mėgdžiojamieji arba informaciniai*, kuriais nusakomas judėjimo greitis, kryptis ar pan.;
- *pabrėžiamieji*, kuriais paryškina mintis;
- *ritminiai*, atitinkantys kalbos ritmą;
- *emociniai*, išreiškiantys įvairius jausmus;
- *abejotimo gestai*, kuriais kalbėtojas parodo savo abejonę, netikrumą.

Vieni gestai yra *tarptautiniai*, jie susikūrė per ilgą laiką ir yra bendri visoms arba daugumai tautų. Tačiau yra ir *individualių*, tik tai tautai būdingų gestų, todėl reikėtų labai atsargiai gestikuluoti užsienio šalyse, nes mums įprastas gestas kitoje šalyje gali reikšti visai ką kita.

§ 220. Veido **mimika** atspindi sakomą turinį. Geriausia, kad kalbėtojo veido išraiška būtų rimta, bet ne rūsti. Nuolat šypsotis kalbant rimtomis mokslinėmis temomis taip pat netinka. Reikėtų išmokti atsakyti negerų įpročių, pavyzdžiui, šniurkščioti nosimi, raukyti kaktą, kaišioti liežuvį ir pan.

§ 221. Be visų aukščiau aptartų elementų oratorius turėtų rūpintis ir savo **išvaizda**. Kalbėtojas turėtų būti tvarkingai apsirengęs, susišukavęs, pasitempęs. Nevertėtų rengtis perdėm madingais drabužiais, kurie nukreiptų dėmesį.

Taigi labai svarbu visa, kas kalbant įgyja tam tikrą reikšmę. Visi ekstralingvistiniai elementai kuria bendrą komunikacinį kontekstą, veikia klausytojus ir pačią kalbą.

4.4. VIEŠASIS DIALOGAS

§ 222. Viešasis dialogas jau antikinės retorikos laikais buvo labai populiarus žanras. Garsieji filosofai net savo kūrinius rašė dialogo forma (pavyzdžiui, Platono dialogai). Dialogas daug daugiau pastangų

reikalaujanti kalbėjimo forma. Pokalbyje reikia mokėti aiškiai išsakyti savo poziciją, parinkti taikliausius argumentus, įtikinti pašnekovą, sugėbėti greitai reaguoti į oponento pastabas. Neretai dialogo metu tenka keisti savo nuomonę ir sutikti su pašnekovu, pripažinti savo klaidas. Bet dažniausiai pokalbio dalyviai jau turi iš anksto suformuotą nuomonę, kurią stengiasi apginti pateikdami įtikinamų argumentų.

Labai svarbu laikytis pokalbio kultūros: nemandagu pertraukinėti pašnekovą, šiurkščiai atsakinėti į replikas, neleisti kalbėti. Mokėti išklaudyti kartais sunkiau negu pasakyti.

Kai kurios viešojo dialogo formos dar vadinamos ginčo kalbomis. Jas aptarsime plačiau.

4.4.1. Viešojo dialogo rūšys

§ 223. Vadinamąsias ginčo kalbas sudaro polemika, debatai, diskusija, disputas.

Polemika – prieštaraujančių požiūrių, nuomonių, pasisakymų gvildenimas stengiantis apginti savąjį požiūrį, teiginį ir paneigti kito.

Debatai – probleminis klausimų svarstymas, viešas aptarimas susirinkime, posėdyje.

Diskusija – tai ginčas, norint išsiaiškinti vieną ar kitą klausimą, rasti bendrą susitarimą ir sprendimą. Diskusijos metu pateikiamos priešingos nuomonės, pažiūros, nuostatos. Diskusijos dalyviai bando logiškai pagrįstais argumentais paveikti kitų dažniausiai priešingos nuomonės dalyvių poziciją. Diskusija naudinga tuo, jog jos metu išsiaiškinamos priešingos nuomonės, iškyla naujų aspektų, naujų problemų, kurių nebūtų įmanoma nuspėti nesusidūrus su priešingomis nuomonėmis. Taip pat dalyviai turi galimybę išsikalbėti, išreikšti ir pasitikslinti savo pažiūras. Vienais atvejais diskusijos dalyviai susitaria ir randa bendrą sprendimą, kitais atvejais prieštaravimai gali tapti nesuderinami, diskusijos dalyviai pasidalija į priešingas stovyklas. Vienas svarbiausių diskusijos reikalavimų – gerbti kito nuomonę, leisti kalbėti ir taktiškai paneigti oponento nuomonę pateikiant savus argumentus.

Disputas – ginčas su idėjos, mokslo, verslo kitaminčiais. Juo siekiama ne tik apginti savo nuomonę, bet ir įtikinti, patraukti savo pusėn. Disputas yra tarsi kova, kurioje tikimasi pritraukti naujų šalininkų,

sumenkinti priešininkus, o svarbiausias tikslas – nugalėti. Norint sutriuškinti priešininką, imamasi įvairiausių metodų: pasitelkiama loginių argumentų, imamasi psichologinio poveikio, apeliuojama į asmenį, stengiamasi demaskuoti, tiesiogiai kreipiamasi į klausytojus ir bandoma juos nuteikti prieš oponentą, patraukti į savo pusę ir t. t. (plačiau žr. § 224). Dispute bandoma bet kokia kaina įrodyti oponento idėjų absurdiškumą, nelogiškumą, įrodymų silpnumą. Tokio pobūdžio ginče patariama, klausant pašnekovo kalbos, analizuoti, kaip geriau ir įtikinamiau sutriuškinti oponento idėjas ar įrodymus. Reikia parodyti oponento neišmanymą apie jo kalbamus dalykus arba iškelti aiškias suktybes, kurių gali imtis pašnekovas. Geriau, kai stipriausi kontrargumentai išsakomi kalbos pradžioje. Labai gerai, jei sukeliamas pašnekovo pyktis, tada pykčio pagautas priešininkas nebesugeba taisyklingai protauti, išmušamas iš vėžių.

§ 224. Dialogo metu naudojami įvairūs būdai, kaip sukritikuoti priešininką ar atsakyti į jo metamus kaltinimus.

Vienas iš tokių būdų – **priešingos nuomonės atrėmimas**. Dažnai kalbėtojas, išreikšdamas savo nuomonę, turi atremti oponento prieštaraujantius teiginius, argumentus ar išvadas. Pasitelkdamas savus argumentus kalbėtojas atremia priešingą nuomonę. Priešingos nuomonės atrėmimas gali eiti kartu su argumentacija, po jos arba prieš ją. Ir pačią kalbą galima pradėti priešingos nuomonės atrėmimu, pvz.: *Klaidinga nuomonė tu, kurie mano, kad...* Polemiškumo atspalvis kalboje dažnai suintriguoja, sudaro netikėtumo įspūdį.

Be to, yra nemažai kitų būdų, kaip atremti priešininką. Kalbėjimo meno teoretikai aprašo tam tikrus **argumentų atrėmimo būdus**, kurie padeda kalbėtojui nuspėti oponento veiksmus ir mintis. Bet kokio pokalbio metu svarbiausia mokėti atskirti, kurie priešininko argumentai yra stipresni, o kurie silpnesni. Bandant sutriuškinti pašnekovą, rekomenduojama pradėti nuo stipresnių argumentų. Labai svarbu mokėti žaibiškai atsakyti į kaltinimus ir provokacinius klausimus.

Vienas iš būdų atremti kritiką yra **nuspėjimas**. Taip priešininkui užbėgama už akių. Kalbėtojas nujaučia varžovo atsakymus ir mintis ir pats juos išsako tokiu būdu iš anksto apsigindamas ir išvengdamas nereikalingų kaltinimų. Taip pat naudojamas **tariamo pritarimo būdas**. Kalbėtojas tarsi sutinka su oponento teiginiais, bet vėliau, pasitelkdamas ironiją, juos sukritikuoja, pvz.: *Taip, galime ir toliau taip elgtis, bet kokius vaisius skinsime...* Panašus būdas – **sutikimas**. Tik šiuo atveju

sutinkama iš tiesų, neapsimetant, kad būtų įgytas klausytojų palankumas (pvz., teisme kaltinamasis sutinka su teisėjo nuosprendžiu).

Pakreipimas – tai toks būdas, kai priešininko argumentas pakreipiamas savo naudai, pvz.: argumentuoti į teiginį: *Popiežiaus dvaras gyvena bedieviškai* galima taip: *Nepaisant viso šito, matome, kad krikščionių tikėjimas auga ir darosi vis tyresnis...*

Geras būdas išsisukti nuo kaltinimo – **atmetimas**. Kalbėtojas atmeta priešininko teiginį, kaip nesusijusį su tema, visai čia netinkantį.

Argumento krypties pakeitimo būdas – tai būdas, kai oponento žodžiai atsisuka prieš jį patį, t. y. jis nugalimas jo paties ginklu, pvz.: oponento teiginys: *Geras politikas tas, kuris žino įstatymus*, o galimas atsakymas į tokį teiginį: *Geras politikas tas, kuris žino, kaip tuos įstatymus apeiti*.

Palyginimas – oratorius į oponento tvirtinimą atsako palyginimu ar analogija, pvz.: *Negalima iš vieno poelgio spręsti apie žmogų, kaip neįmanoma iš knygos viršelio suprasti, kas jos viduje*.

Yra ir nelabai toleruojamų argumentų atrėmimo būdų, pvz., **argumento, taikomo žmogui, metodas**, kai nebegalėdamas atremti oponento kalbėtojas imasi kritikuoti ne teiginį, o patį asmenį. Kartais kalbėtojas gali tiesiogiai kreiptis į klausytojus, apeliuoti į jų jausmus, taip stengdamasis palenkti juos į savo pusę. Kreipimasis į klausytojus visada sukelia dideles emocijas. Toks metodas vadinamas **argumentu, taikomu klausytojams**. „Lazdos“ **argumento metodas**, kai kalbėtojas grasina, baugina įvairiomis bausmėmis, jei bus paklūstama oponento žodžiams. Kiti būdai: **užuojautos sužadrinimo metodas**, **ironiškosios nekompetencijos metodas** (pvz.: *Žinote, tokio protingo teiginio negalėtų pakomentuoti net pats filosofas Gudrutis.*) ir kt.

Taigi kiekviena atremta oponento nuomonė ar teiginys garantuoja sėkmę ir palankumą pačiam kalbėtojui, be to, nuginkluoja priešininką, sukritikuoja jo požiūrį.

4.4.2. Viešasis dialogas ir monologinė kalba

§ 225. Viešasis dialogas susijęs su viešąja monologine kalba. Gana dažnai oratoriui pasakius (monologinę) kalbą, išsirutulioja dialogas tarp kalbėtojo ir klausytojų. Be to, oratoriui kalbant, klausytojai dažniausiai

nelieka abejingi. Kalbos pabaigoje jie gali užduoti klausimų, pasitikslinti apie išgirstą dalyką, išreikšti savo nuomonę ar laidyti replikas, daug ką galima nuspėti ir iš klausytojų veido mimikos, gestų. Tai vadinamasis grįžtamasis ryšys, be kurio neįmanomas joks tiesioginis verbalinis kontaktas.

Apskritai pokalbis tarp oratoriaus ir auditorijos kiek skiriasi nuo jau aptartų viešojo dialogo formų. Paprastai toks pokalbis vyksta klausimų atsakymų būdu, be to, daugiau kalba kalbėtojas, o ne klausytojai. Jis ir vadovauja užsimezgusiam pokalbiui. Pokalbis skiriasi nuo viešojo dialogo tuo, kad čia beatodairiškai neginama sava nuomonė, nebandoma nurungti pašnekovo ir pan. Kalbėtojas labai taktiškas ir laikomas daugiau žinančiu ir išmanančiu kalbama tema.

Dialoginė kalba iš kalbėtojo reikalauja daug daugiau pastangų, geresnių mąstymo įgūdžių, gebėjimo greitai reaguoti į klausimus, prisitaikyti prie klausytojų nuotaikų, atsakinėti tiksliai ir konkrečiai, priverčia kalbėti „be popierėlio“. Gerai pasirengęs kalbėtojas nevensgia auditorijos klausimų, išklausoma netgi kritiką ir pateikia savų argumentų, kad paaiškintų priešingą nuomonę.

Rengiantis kalbėti, labai naudinga pasiruošti atsakymus į galimus klausytojų klausimus arba į juos iškart atsakyti pačioje kalboje. Į gaunamus klausimus kalbėtojas turėtų atsakinėti drąsiai, konkrečiai ir glaustai, jei klausimas nesusijęs su tema ir yra už jos ribų, kalbėtojas gali neatsakyti į tokį klausimą, o jei klausimas keblus ir trūksta žinių į jį išsamiai atsakyti, reikėtų nevengti ir nebijoti pasakyti, kad negali iškart atsakyti. Kalbant geriau tuoj pat neatsakinėti į klausytojų klausimus, o palikti pabaigai, kad nekiltų sumaištis.

Klausimai kalbėtojui gali būti dvejopi: *pasiaiškinamieji*, kai norima išsiaiškinti nesuprastą terminą, argumentą, ir *papildomieji klausimai*, susiję su aptarta tema. Gali būti klausiami to, apie ką visai nebuvo užsiminta.

Taigi viešasis dialogas neatsiejamai susijęs tiek su monologine kalba, tiek su dialogu. Kiekvienas kalbėtojas, dalyvaujantis dialoge, turi laikytis ir monologinei kalbai būdingų principų: turinio logikos, t. y. nenukrypti nuo temos, turėti aiškių ir svarių argumentų, kalbėti nuosekliai nešokinėjant nuo vienos minties prie kitos; taip pat prieš diskusiją atlikti parengiamąjį darbą: surinkti medžiagą, faktus, apmąstyti problemą, savą poziciją ir kt.

1. Kas yra viešoji kalba ir kuo ji skiriasi nuo neviešojo kalbėjimo?
2. Kokios yra viešojo ir neviešojo kalbėjimo funkcijos?
3. Kokie pagrindiniai viešųjų kalbų tipai? Pasakykite viešųjų kalbų pavyzdžių. Kokie jų bruožai?
4. Ką reikėtų išsiaiškinti rengiant viešosios kalbos turinį?
5. Kokie pagrindiniai viešosios kalbos komponavimo principai? Kokios pagrindinės viešosios kalbos teksto dalys?
6. Kokios galimos pasirengimo kalbai formos? Apibūdinkite jas.
7. Kokie galimi viešųjų kalbų sakymo būdai? Apibūdinkite juos.
8. Kas yra ekstralingvistiniai elementai? Kokią įtaką jie daro kalbai?
9. Kokios yra viešojo dialogo rūšys?
10. Kuo skiriasi viešasis dialogas ir viešoji monologinė kalba?

5. MOKSLO IR PROFESINĖS KALBOS YPATUMAI

5.1. SAŲOKOS, APIBRĖŽIMAI, TERMINAI

5.1.1. Mokslo ir profesinė kalba

§ 226. **Mokslo kalba** – kalbos atmaina, vartojama mokslinio stiliaus tekstuose, mokslinėse diskusijose ir pan. **Profesinė kalba** – tam tikros profesijos žmonių, pvz., gydytojų, matematikų, architektų, lingvistų ir kt., vartojama kalba. Profesinė kalba pasižymi tam tikrais specifiniais mokslo kalbos žodžiais, kurie gali būti nesuprantami kitų profesijų atstovams, pvz., medicinos terminas *hemeralopija* (regėjimo sutrikimas, kai prastai matoma arba visai nematoma prieblandoje ir tamsoje), kalbotyros terminas *metatonija* (priegaidės pasikeitimas tai pačiai žodžio daliai priklausančiame skiemenyje žodžių darybos metu ar skirtingose to paties žodžio formose, pvz.: *láisvė* – *laĩšvas*).

§ 227. **Mokslo kalbos ypatybės.** Mokslo kalbai būdingas apibendrinimas, dalykinis tikslumas, dėstymo logiškumas, objektyvumas, glaustumas, išsamumas, aiškumas. Mokslo kalbos dalykinį tikslumą lemia terminų ir vienareikšmių, tiesioginės reikšmės žodžių vartojimas. Mokslinio teksto žodžio reikšmei apibrėžti nereikia platesnio konteksto – jis turi būti aiškus ir vienareikšmis.

Mokslo kalbos sintaksei būdingos konstrukcijos, pabrėžiančios dėstymo logiškumą (pvz.: *pirma, antra, kita vertus*), įspraudai (pvz.: *vadinasi, taigi, pavyzdžiui*), sudėtiniai jungtukiniai sakiniai (pvz.: *Daiktavardžiai, reiškiantys pojūčiais suvokiamus konkrečius dalykus, yra konkretieji, o visi kiti priklauso abstrakčiųjų daiktavardžių klasei.*).

Objektyvumą pabrėžia beasmenės ir pasyvinės konstrukcijos (pvz.: *Šioje darbo dalyje yra apibrėžiamas daugiareikšmiškumas apskritai. Toliau analizuojami smulkesni daugiareikšmiškumo tipai, pateikiama jų klasifikacija. Paaiškinama, kodėl darbo objektu pasirinktas morfologinis daugiareikšmiškumas*).

Būdingi mokslinio stiliaus trūkumai yra gremėzdiškos sakinio konstrukcijos, daiktavardžių gausa (pvz.: *šio darbo rašymui (= šiam darbui rašyti; rašant šį darbą) pasirinkta tokia tema...*), nekonkretūs, neaiškūs, netinkami žodžiai (pvz.: *didelė reikšmė, be galo svarbus, labai įdomus*).

Mokslo kalbai būdingas nominatyvinis stilius: vartojama daug abstrakčiųjų daiktavardžių. Toks rašymas daro kalbą abstrakčią ir sudėtingą, o tai daugelio mokslininkų ir studentų siekiamybė. Jų manymu, tai yra svarbiausias mokslo kalbos skiriamasis požymis. Tačiau reikia stengtis vartoti kuo mažiau bent jau veiksmožodinių ir būdvardinių daiktavardžių su priesagomis *-imas, -ymas, -umas*.

Darbe patartina rašyti esamuoju arba būtuoju kartiniu laiku, o ne būsimoju. Net ir įvade galima vartoti ne būsimąjį laiką, nes, kai skaitomas įvadas, visas darbas jau būna parašytas, todėl logiškai atrodo esamasis ar būtasis kartinis laikas.

Daugelio dėstytojų nuomone, rašto darbuose studentai (ir, žinoma, mokslininkai apskritai) turėtų vengti rašyti pirmuoju asmeniu. Vis dėlto kai kuriais atvejais (motyvuojant temas, metodų pasirinkimą, aprašant eksperimentą) gali būti pavartotas ir pirmasis asmuo (pvz.: *Pasirinkau šią temą, nes... Todėl manau, kad šie metodai tinkamiausi*). Pirmojo asmens vartojimas neturėtų būti suprantamas kaip teksto individualumas. Teksto individualumą lemia kalbos žodingumas, gebėjimas parinkti kuo taiklesnį sinonimą, gramatinių formų įvairovė, sakinio struktūra.

Viena iš didžiausių klaidų, pasitaikančių pradedančiųjų rašyti mokslinius darbus, – rašymas mokslo populiariajam kalba. Mokslo populiariajamieji darbai skirti pristatyti savo specialybės dalykus nespecialistams, todėl reikia rašyti paprasčiau, vartoti mažiau tarptautinių žodžių, specialybės terminų nei moksliniame darbe. Mokslinio darbo kalba, palyginti su mokslo populiariajamuoju, turi būti sausa, be vaizdingų, be šnekamosios kalbos elementų, be moralizavimų; neturėtų būti dažnai reiškiamas niekuo nepagrįsta asmeninė nuomonė. Moksliniame darbe skyrių pavadinimai negali būti klausiamieji sakiniai, pvz.: *Kodėl vartojame skolinius?* Tai tinka tik mokslo populiariajamiesiems darbams.

Rašydami mokslinius darbus pirmųjų kursų studentai dažnai būna pernelyg kategoriški (šią ypatybę kartais galima pastebėti ir vyresnių studentų darbuose), pvz.: vartoja tokius teiginius: *visi vartoja*, *visur vartoja*, *niekas nežino* ir pan. Mokslo darbuose reikia vengti tokių kategoriškų teiginių. Negali būti nepagrįstų, neįrodytų teiginių. Mokslo darbe reikia remtis teoriniais darbais, savo atliktu tyrimu. Išvadas galima daryti tik remiantis teorija ir empiriniais duomenimis.

5.1.2. Termino samprata, struktūra, ypatybės ir darybos būdai

§ 228. Termino samprata. Profesinėje kalboje vartojama daugybė terminų, t. y. žodžių, pavadinančių tiksliai nustatytą mokslinę sąvoką ir vartojamų vienos kurios nors mokslo šakos kalboje. Sąvokos žodis ir terminas nesusijusios giminės rūšies santykiu, nes terminai nėra vien tik tam tikra žodžių rūšis. Terminas sąvoka netelpa į žodžio ribas, nes terminas gali būti ir vienažodis, ir pastovus žodžių junginys.

Termino esmę pirmiausia lemia santykis su juo žymima sąvoka. Galima būtų sakyti, kad žodžio ir sąvokos santykis yra neapibrėžtas, o termino ir sąvokos – griežtai apibrėžtas. Terminologijoje svarbiausia, kad sąvoka būtų apibrėžta pagal tos sąvokos vietą kurios nors srities, dažniausiai mokslo, sąvokų sistemoje. Tos sąvokos apibrėžimas terminologijoje yra vadinamas *termine reikšme*. Pavyzdžiui, bendrinės kalbos žodis *karšis* gali būti apibūdinamas kaip „panaši į karpį dugninė žuvis, auksinio atspalvio žvynais“, o terminologijoje jis bus apibrėžiamas pagal žuvų sistematiką būtiniais požymiais: „karpinių šeimos žuvis; žiotys pusiau apatinės ir išsikiša į priekį kaip dumplės; trynio maišelis cigaro formos“ ir pan.

Taigi svarbiausias terminų požymis – griežtai apibrėžtas jų turinys. Tai reiškia, kad terminais turi būti aiškiai skiriamas veiksmas (pvz., *dekoravimas*) ir jo rezultatas (pvz., *dekoracija*), veikėjas (pvz., *dekoratorius*), priemonė (pvz., *dažiklis*, *standiklis*).

Terminai dažniausiai turi vieną reikšmę, bet tai nereiškia, kad visur reiškia tą patį. Tas pats žodis skirtingose mokslo šakose gali reikšti skirtingus dalykus, plg. kalbotyros ir biologijos terminą *morfologija*.

Termino netermino priešpriešai nustatyti taikomi įvairūs kriterijai. Pavyzdžiui, remiantis statistiniu kriterijumi gali būti nustatomas žodžių junginių pastovumas, kuris yra svarbus skiriamasis sudėtinių terminų požymis. Loginių teoremų kriterijumi nustatomas smulkesniųjų sąvokų terminiškas: jeigu kalbos vienetas, įvardijantis gimininę sąvoką yra terminas, tai ir atitinkami kalbos vienetai, įvardijantys rūšines sąvokas, irgi yra terminai.

Šalia sąvokos *terminas* dar vartojama ir sąvoka *terminoidas* – tai neiškaus turinio sąvoka, santykiaujanti su terminais, bet neįeinanti į jų sistemas, pvz., žodis *šaltis* fizikos terminijoje. Todėl terminoidai neturi terminams būdingų ypatybių (tikslumo, sistemiškumo ir kt.).

Terminų tvarkybos teoriją nagrinėja leksikologijos šaka – terminologija. Kurios nors srities ar apskritai kalbos terminų visuma – tai terminija. Terminografija – tai terminų žodynų sudarymo teorija ir praktika.

§ 229. Terminų struktūra. Formos atžvilgiu terminai dažniausiai skirstomi į vientisinius (vienažodžius) ir sudėtinius (keliažodžius). Vientisiniai terminai yra ne tik pirminiai (paprastieji) žodžiai, bet taip pat vediniai, sudurtiniai žodžiai, pvz.: *briaunainis, geltonkerpė*. Sudėtiniai terminai dažnai įvardija rūšines sąvokas, pvz.: *ilgieji balsiai, miškinė lelija, mobilusis telefonas*. Terminų žodynuose ir standartuose ilgiausi sudėtiniai terminai yra septynžodžiai, bet kartais moksliniuose tekstuose pasitaiko ir ilgesnių.

Turinio (funkciniu) atžvilgiu terminai skirstomi į rūšinius (t. y. siauresnius), pvz.: *tikrinis daiktavardis, baltieji serbentai, bendroji terminologija*, ir gimininius (t. y. platesnius), pvz.: *daiktavardis, serbentai, terminologija*. Gimininė sąvoka negali egzistuoti atskirai nuo rūšinių sąvokų, o rūšinės sąvokos – nuo gimininių. Vadinasi, rūšiniai ir gimininiai terminai visada tarp savęs yra susiję.

Tarpusavio santykių atžvilgiu terminai skirstomi į hiperonimus (gimininius pavadinimus rūšinių pavadinimų atžvilgiu), pvz.: žodis *spygliuotis* žodžio *pušis* atžvilgiu; hiponimus (rūšinius pavadinimus gimininio pavadinimo atžvilgiu), pvz.: žodis *pušis* žodžio *spygliuotis* atžvilgiu, ir ekvonimus (vienodo lygmens terminus), pvz.: žodžiai *pušis* ir *eglė*.

§ 230. Terminų atsiradimas ir išnykimas. Terminais gali virsti bendrinės kalbos arba tarminiai žodžiai, pvz.: žodis *cukrus* tam tikrose mokslo srityse, pvz., kulinarijoje, gali būti vartojamas kaip terminas.

Taip pat šio žodžio vartimą terminu rodo daugiskaitinė forma – *cukrūs* (tam tikra cheminių medžiagų klasė), vartojama chemijoje. Terminais gali virsti sąvokos, atėjusios iš kitos mokslo srities.

Vyksta ir atvirkščias procesas – determinizacija (terminų vartimas neterminais). Terminai virsta neterminais dėl dviejų priežasčių: 1) įprastinių mokslo terminų trumpinimo, pvz., terminas *vidaus degimo variklis* sutrumpinamas ir virsta paprasčiausiu *varikliu*; 2) daug terminų pereina į kasdienę vartoseną ir netenka savo termininės reikšmės, pvz.: *elektra, ekranas, koncertas, trintis*.

§ 231. Profesionalizmai ir žargonizmai. Terminijai taip pat priklauso profesionalizmai – žodžiai ar pasakymai, būdingi tam tikros profesinės grupės žmonių kalbai, pvz.: medikų profesionalizmais galima laikyti žodžius *anamnezė, lancetas, dispanserizacija* ir kt., kurių dažnai nesupranta kitų mokslo sričių atstovai. Virsdamas profesionalizmu, tas pats žodis skirtingose žmogaus veiklos srityse įgauna visai kitą reikšmę, pvz., *šaknis* botanikų, kalbininkų ir matematikų kalboje, *srovė* kaip fizikų ir literatų terminas.

Be tikrųjų profesionalizmų yra žargoniškų profesinės šnekamosios kalbos atitikmenų – tik tam tikroje aplinkoje tevertojamų žargoniškų žodžių ir posakių, t. y. žargonizmų, pvz., medikai *askorbo rūgštį* kartais žargoniškai vadina *askorbinka*; neretai informatikų kalboje galima išgirsti *daunlaudinti*, t. y. *parsisiųsti* ir pan.

Profesinis žargonas yra ryškiai stilistiškai konotuota šnekamosios kalbos žodyno dalis. Jo žodžiai ir posakiai yra ekspresyvūs, šiurkštūs, kandūs, humoristiški profesijai būdingų darbo priemonių, darbo procesų pavadinimai. Žargonizmų negalima vartoti rašytiniuose mokslo darbuose – reikia pasirinkti arba daugumai žmonių suprantamus tam tikros srities terminus, arba profesionalizmus.

Galima teigti, kad profesionalizmai užima tarpinę padėtį tarp terminų ir profesinių žargonizmų. Sąvokos *profesionalizmas* ir *terminas* persikerta: dalis profesionalizmų yra terminai, bet dalis terminų nėra profesionalizmai ir dalis profesionalizmų nėra terminai.

§ 232. Terminai kilmės aspektu. Be grynai lietuviškų terminų dar vartojami tarptautiniai terminai. Vieni iš jų yra sulietuvinti, kiti ne. Pirmieji dažniausiai vartojami ne tik specialistų, o antrieji – tik specialistų. Nesulietuvinti terminai dažniausiai yra lotyniški žodžiai ir žodžių junginiai botanikų ir medikų kalboje, pvz.: *Angelica sylvestris* – *miškinis*

skudutis, cavum nasi – nosies ertmė ir kt. Muzikai ir muzikologai dažnai vartoja itališkus žodžius ar tų žodžių junginius, pvz.: *gran cassa – didysis būgnas, appassionato* – nuoroda natose, kaip atlikti kūrinį: aistringai, karštai, su polėkiu. Pastaruoju metu (dažniausiai netaisyklingai) vartojama nemažai anglų kalbos žodžių kaip informatikos terminų, pvz.: *firewire, bluetooth, infrared* (tam tikrų kompiuterio jungčių) *adapteris*.

Kitose mokslo srityse taip pat galima rasti daugiau ar mažiau sulietuvinėtų terminų. Šiuos žodžius galima laikyti profesionalizmais, nes jie būdingi ir dažniausiai reikalingi tik specialistų kalbai ir tik profesinio bendravimo reikalams.

§ 233. Terminų tipologija. Terminai dažniausiai skirstomi pagal mokslo ar žmonių veiklos sritis, pvz.: botanikos, ekonomikos, geografijos, teisės ir kt. terminai. Bet kurios srities terminija nėra tik pavienių terminų sanaupa, nes terminas niekada nebūna tik vienas; jis visada yra susijęs su kitomis terminų grupėmis.

Bendrieji moksliniai ir tarpmoksliniai terminai atskirose mokslo srityse gali turėti šiokių tokių semantikos skirtumų, todėl norminant šiuos terminus vienos kurios nors srities specialistai neturėtų primesti savo nuomonės kitų sričių specialistams.

Terminus dar galima skirstyti pagal jais įvardijamos sąvokos pobūdį (kategoriją), pvz.: objektų pavadinimai (*veržlė*), procesų pavadinimai (*rūgimas*), ypatybių pavadinimai (*laidumas*), dydžių ir matavimo vienetų pavadinimai (*kilobaitas*) ir t. t.

Terminus taip pat galima skirstyti kai kurių mokslo šakų požiūriu. Pavyzdžiui, lingvistiniu požiūriu terminus galima skirti į taisyklingus ir netaisyklingus, motyvuotus ir nemotyvuotus, tikslus ir netikslus, vienažodžius ir sudėtinius.

Yra skiriami kalbiniai ir simboliniai terminai. Simbolinius terminus vartoja matematikai, chemikai, formaliosios logikos specialistai. Šių terminų dėmenys yra raidės, skaitmenys, operacijų ir funkcijų ženklai, pvz.: Σ , Ω , m^3 .

§ 234. Terminų gramatika. Terminas nėra visiškai nepriklausomas nuo konteksto. Jis gramatiškai derinamas su kitais sakinio žodžiais. Iš gramatinių kategorijų terminologijai yra svarbus įvardžiavimas rūšiai išskirti, pvz.: *karališkoji lelija, juodasis gandrai, sveikieji skaičiai, esamasis laikas*. Terminams sudaryti dažniausiai vartojami neveikiamosios rūšies dalyviai, pvz.: *drėkinamasis kremas, įspėjamasis ženklas* (plačiau žr.

§ 79–85 ir § 93–100). Kitos kategorijos, pvz., veiksmazodžių tranzityvumas, modalumas, dažnai terminologijai yra visai nereikšmingos.

Terminais dažniausiai eina daiktavardžiai. Terminų žodynuose taip pat dažnai galima rasti būdvardžių, veiksmazodžių,rieveiksmių. Jų terminizavimo laipsnis nevienodas, todėl ir įtraukimas į terminų žodynus yra problemiškas. Prieveiksmiai, būdvardžiai ir dalyviai gali eiti tik sudėtinių terminų dėmenimis, pvz., *daržinis lipikas*, bet savarankiškais terminais jie nelaikytini.

Problemiškas taip pat veikėjų pavadinimų terminologiškumas. Pavyzdžiui, žodis *kalbininkas* nėra kalbotyros terminas, o *gydytojas* – medicinos. Šie žodžiai neįvardija specialių minėtų mokslų sąvokų.

Sudėtiniam terminams svarbi dėmenų išdėstymo tvarka. Lietuvių kalboje rūšinis pažymynys paprastai eina prieš pažymimąjį žodį, pvz.: *paprastoji kraujažolė, rudasis piktvabalis*, tačiau yra ir išimčių: *aguona birulė, balanda smirduolė*. Taigi pažymių išsidėstymo tvarka yra tokia: derinamasis pažymynys + nederinamasis pažymynys + pažymimasis žodis. Bendroji loginė trižodžių sudėtinių terminų dėmenų išsidėstymo schema yra tokia: porūšinis terminas + rūšinis terminas + gimininis terminas. Kiekvienas pridedamasis pažymynys turi palaipsniui siaurinti įvardijamosios sąvokos apimtį.

Iš gramatinių terminijos savitumų galima paminėti daugiskaitos terminizavimą, pvz., žinduolių būrio pavadinimas *banginiai* vartojamas tik kaip daugiskaitinis daiktavardis. Šis terminas nusako ne tik tai, kad yra daug banginių, bet taip pat nurodo, kad banginių būriui priklauso ne tik tikrieji banginiai, bet ir delfinai, kašalotai bei kiti panašūs gyvūnai. Terminologinę daugiskaitą gali turėti net ir tie daiktavardžiai, kurie bendrinėje kalboje priklauso vienaskaitinių daiktavardžių grupei, pvz., medžiagų pavadinimai (*auksas, cukrus, gipsas*). Chemijoje vartojami terminai ir *cukrus* – įprastinis sacharozės $C_{12}H_{22}O_{11}$ pavadinimas, ir *cukrūs* – techninis sacharidų pavadinimas.

§ 235. Terminų taisyklingumas – vienas iš svarbiausių terminų kalbinių reikalavimų. Tai kirčiavimo, rašybos, gramatikos, žodžių darybos, gramatinimo ir vartojimo taisyklių atitikimas. Terminas ar jo dėmuo gali būti netaisyklingos darybos (*automatinis perjungėjas* (= *perjungiklis*), *vyrinžinierius* (= *vyresnysis; vyriausiasis inžinierius*)), netaisyklingai kirčiuojamas (*remontas* (= *remontas*)), netaisyklingai rašomas (*makiažas* (= *makiažas*)), netaisyklingai gramatinamas (*ekslibris* (= *ekslibrisas*)).

Dažniausi netaisyklingų terminų atsiradimo atvejai yra šie (plačiau dar žr. 2.2 skyrių *Leksika ir žodžių daryba*):

1. Netikslus priešdėlio, priesagos, galūnės, sando ar pamatinio žodžio pasirinkimas, nulemtas kitų kalbų žodžių struktūros kopijavimu. Pavyzdžiui, šiltinamosios statybinės medžiagos pavadinimas *apšildytojas* netaisyklingas ne tik dėl netinkamos priesagos vartojimo (priesaga *-tojas* vartotina tik asmenims pavadinti), bet ir dėl negerai parinkto pamatinio žodžio (turėtų būti *šiltalas*).

2. Netikslus darybos tipo ar kategorijos pasirinkimas, nulemtas analogijos principo taikymo. Pavyzdžiui, naujadaras *bebrimvietė* padarytas pagal abejotinos darybos naujadarų *augimvietė*, *kirtimvietė*, *perimvietė* analogiją ir keistinas taisyklingu naujadaru *bebravietė*. Tai pat reikia keisti *augimvietę* į *augavietę*, *kirtimvietę* į *kirtavietę*, *perimvietę* į *paravietę*.

3. Netikslus sudėtinių terminų gramatinių konfigūracijų pasirinkimas, nulemtas kitų kalbų žodžių junginių struktūros kopijavimo. Pavyzdžiui, visumos ir dalies santykiui nusakyti rusų terminijoje vartojami būdvardis + daiktavardis tipo sudėtiniai terminai, o lietuvių kalbos terminai turėtų būti kilmininkiniai žodžių junginiai: *anteninis* (= *antenos perjungiklis*).

4. Terminų rašybos klaidos dažniausiai yra šios: *j* rašymas ten, kur nereikia, pvz.: *kompjuteris* (= *kompiuteris*), *makijažas* (= *makiažas*). Sudurtinių terminų sandų, taip pat priešdėlio ir šaknies sandūroje rašomi ne visi susidūrę priebalsiai ar balsiai, pvz.: *tarplanetinis* (= *tarpplanetinis*). Dažnai klaidingai rašomas (arba neparašomas, kur reikia) brūkšnelis tarp sudėtinio termino dėmenų, pvz.: *silabinė toninė* (= *silabinė-toninė*) *eilėdara*, *gydytojas-chirurgas* (= *gydytojas chirurgas*).²⁷ Ne visada pagal rašybos taisykles parašomi astronomijos, geografijos ir kai kurių kitų sričių sudėtinių tikrinių pavadinimų dėmenys: *Didieji Grįžulo ratai* (= *Didieji Grįžulo Ratai*), *Raudonasis kryžius* (= *Raudonasis Kryžius*).

§ 236. Terminų tikslumas pirmiausia sietinas su jų vienareikšmiškumu, reikšmės apibrėžimu ir motyvacija. Tik nedidelė dalis terminų visų tam tikros srities specialistų yra vartojami ta pačia reikšme. Tai normalus dalykas, tačiau sudarant naujus terminus ar

²⁷ Brūkšnelis rašomas tik tarp lygiaverčių dėmenų, pvz., *lopšėlis-darželis*, o jei vienas termino dėmuo yra platesnės apimties negu kitas, pvz., *gydytojas* yra platesnė sąvoka negu *chirurgas*, tada brūkšnelis nerašomas.

pasirenkant jau esamą bendrinės kalbos žodį kaip terminą, reikėtų atsižvelgti į tai, ar tas terminas bus vartojamas vienareikšmiškai.

Terminijoje egzistuoja vadinamasis kategorinis daugiareikšmiškumas – tai toks reiškinys, kai tuo pačiu terminu įvardijamas ir veiksmas, ir rezultatas, pvz., *vertimas*, *arimas*. Terminų nevienareikšmiškumo dažnai atsiranda kelių mokslų sandūroje. Pavyzdžiui, *predikatas* logikoje yra objekto požymis – tai, kuo objektai panašūs arba skirtingi, o kalbotyroje tai tarinys.

Nevienodas yra sisteminių ir nesisteminių terminų vienareikšmiškumas. Sisteminiai yra tokie, kurie sudaryti griežtai laikantis konkrečios terminų sistemos reikalavimų (pvz., *trivandenilio nitridas* yra sisteminis terminas, o *amoniakas* nesisteminis). Sisteminiai terminai yra konkrečios srities griežtai apibrėžti žodžiai, o nesisteminiai – irgi taisyklingi, norminiai, bet artimesni kasdienei kalbai, turintys keletą reikšmių.

Terminų tikslumas siejasi ir su jų motyvacija. Tačiau negalima sakyti, kad motyvuoti terminai yra tikslūs, o nemotyvuoti – netikslūs. Netiksliais reikėtų laikyti tik klaidingai motyvuotus terminus, pvz., *padažnintas kvėpavimas* (= *padažnėjęs kvėpavimas*).

Termino tikslumo negalima sieti su jų darybos reikšme. Darybos reikšmė yra tarpinė tarp leksinės ir gramatinės reikšmės, pvz., termino *pievagrybis* darybos reikšmė yra „pievoje augantis grybas“, o leksinė ir termininė reikšmės – daug platesnės ir konkretesnės. Botanikai skiria kelias šių grybų rūšis ir kalba net apie *miškinius* ar *dirvinius pievagrybius*. Be to, pievose auga dar daug ir kitų grybų, kurie pievagrybiais nevadinami.

Terminų tikslumas labiausiai yra susijęs su jų semantika.

Š 237. Terminų sistemiškumas turi būti loginis, leksinis, darybinis ir gramatinis. Visa tai yra būtina sąlyga sukurti gerą, tinkamą ir sistemišką terminą. Svarbiausias čia yra loginis sistemiškumas. Taigi reikia, kad sąvokos, kurias norima įvardyti tam tikrais terminais, būtų suskirstytos vienu pagrindu, dalinės sąvokos užimtų apibrėžtą vietą bendrųjų sąvokų sistemoje. Terminologijos požiūriu nesistemiški terminai gali būti visiškai taisyklingi kalbos požiūriu ir, atvirkščiai.

Sąvokų visuma terminologijoje skirstoma kategorijomis: daiktai, procesai, reiškiniai, įrankiai, ypatybės ir kt. Praktinėje terminų tvarkybos veikloje skiriamos dvi sąvokų santykių rūšys: hierarchiniai ir nehierarchiniai santykiai, pvz.: *autobusas* (gimininė sąvoka) ir *dviaukštis*

autobusas (rūšinė sąvoka); *autobusas* (visumos sąvoka) ir *važiuoklė* (dalies sąvoka). Nehierarchiniai sąvokų santykiai dažniausiai yra šie: medžiagos produkto, priešasties pasekmės ir kt. Jie remiasi išoriniais sąvokų požymiais.

Sąvokų klasifikacija yra susijusi su jų loginiu skirstymu. Dažniausiai skirstoma pagal požymio pasikeitimą arba pagal požymio buvimą arba nebuvimą. Skirstant sąvokas, būtina laikytis tam tikrų taisyklių:

- 1) skirstymas turi būti adekvatus;
- 2) skirstymas turi būti nenutrūkstamas;
- 3) skirstymo nariai turi vienas kitą šalinti,
- 4) skirstymas turi būti atliekamas vienu pagrindu.

§ 238. Terminų trumpumas – dar vienas terminologijos reikalavimas. Geriau pasirinkti vienažodį terminą, o ne keliažodį, jeigu taip įmanoma nusakyti norimą sąvoką ir jei toks terminas yra sudarytas taisyklingai. Vienažodžio termino pasirinkimą dažnai lemia kalbos ekonomija: tokį terminą lengviau įsiminti, suprasti ir užrašyti. Dėl šios priežasties kalbos vartotojai gana nenoriai priima kalbininkų siūlomus keliažodžius terminus vietoj vienažodžio užsienio kalbos termino, pvz.: *nešiojamasis kompiuteris* vietoj *laptopas*, *išperkamoji nuoma* vietoj *lizingas*, *integrinis mikrograndynas* vietoj *mikroschema*.

§ 239. Terminų stilistinis neutralumas. Būdingiausi mokslo kalbos bruožai yra abstraktumas, logiškumas, objektyvumas, tikslumas. Mokslo kalboje gali būti šiek tiek ir emocinės-ekspresinės konotacijos bruožų. Tačiau čia reikėtų vengti įsmeininimų, hiperbolių, alegorijų; gali būti vartojami palyginimai, metaforos. Vieni terminai (pvz., *balnas* kaip matematikos terminas, *sliėkas* kaip technikos terminas) emocių-ekspresinę konotaciją įgyja kartu su terminizacija, t. y. vaizdingumas būdingas šiems žodžiams kaip terminams; kiti (pvz., botanikos terminai *raganos šluota*, *kiškio ašarėlės*; ekonomikos terminas *grietinėlės nugriebimas*) konotacijos dėl terminizacijos nepraranda, nes pasikeičia tik jų leksinė reikšmė.

Terminologijoje vaizdingumo nevengiama tada, kai norima išryškinti skiriamąją terminų funkciją. Pavyzdžiui, norint atskirti vieną augalų ar gyvūnų rūšį nuo kitos, kartais panaudojamas vaizdingas lyginimas: *pirstuotoji viksva*, *šalmuotoji gegužraibė*. Tokie terminai dažniausiai nėra originalūs, o išversti iš lotynų ar kitų kalbų.

Darybos priemonėmis terminų konotacija retai sukuriama, nors yra manančių, kad priesaga *-ybė* atitinkamu būdvardžiu pasakomą daikto ypatybę išreiškia stipriau negu priesaga *-umas*; priesagos *-inis* būdvardžiai yra sausesni ir racionalesni už daiktavardžių kilmininkus.

Tam tikri žodžiai dažnai pasidaro vaizdingi tada, kai pavartojami neįprastomis reikšmėmis. Dažnai tokie žodžiai rašomi su kabutėmis, pvz.: *senamiesčio „reanimacija“*. Mokslo darbuose reikėtų vengti tokių posakių.

Emociškai neutralūs turi būti specialybių, ligų, ligonių, pavadinimai, pedagogikos, politikos ir teisės terminija, kad nieko neįžeistų, būtų suprantami vienareikšmiškai. Pavyzdžiui, žodis *invalidas* buvo pakeistas neutralesnės konotacijos žodžiu *neįgalusis*.

§ 240. Terminų daryba. Dariniai sudaro didžiąją dalį vienažodžių terminų dalį. Ir bendrinėje kalboje, ir terminijoje iš darinių vėl daromi kiti žodžiai, todėl reikia atsižvelgti į darybos reikalavimus (žr. 2.2 skyrių *Leksika ir žodžių daryba*). Terminas turi būti tinkamas naujiems semantiškai ir formaliai nuo jo priklausomiems žodžiams kurti.

Terminologijoje visada patogiau turėti vienažodį, o ne keliažodį terminą, pvz., vietoj *žolės pjovimo mašinos* – *žoliapjovę*, vietoj *kavos malimo mašinėlės* – *kavamalę* ir pan.; trumpesnį, o ne ilgesnį žodį, fonetiškai skambesnį, o ne šaižesnį terminą (plg. neskambius terminus *špižplienis*, *šlamštlaiškis*).

Terminams sudaryti dažniausiai naudojami trys šaltiniai: savosios kalbos leksika, žodžių darybos inventorių ir kitų kalbų leksika. Taigi terminai kuriami:

1) terminizuojant gatavus bendrinės kalbos, tarmių arba kitų terminijos sričių žodžius (didžiausia darybine galia lietuvių kalboje pasižymi daiktavardžiai, būdvardžiai ir veiksmažodžiai);

2) darant naujadarus;

3) skolinantis gatavus terminus ir kitų kalbų. Pastaruoju metu didėjant kitų kalbų įtakai ir visuotinai įsigalint terminijos tarptautinimo tradicijai, dominuoja terminų skolinimasis.

§ 241. Gatavų lietuviškų žodžių terminizavimas. Tarp mokslo kalbos ir bendrinės kalbos vyksta nuolatinė apykaita: mokslo kalba kuriamas remiantis bendrinės kalbos ištekliais, o bendrinė vartoseną nuolat skolinasi specialiosios kalbos priemonių. Šitaip, pavyzdžiui, visuotinėje

vartosenoje išplinta koks tarptautinis žodis ir jis ima stelbti seną tradicinį lietuvišką žodį (pvz.: *situacija* – *padėtis*, *eksperimentas* – *bandyimas*, *faktorius* – *veiksny*, *gabaritai* – *matmenys*, *lokalinis* – *vietinis*).

Lietuvių kalboje galima rasti ne visoms mokslo sritims tinkamų terminų. Lietuviai, kaip žemdirbių ir gyvulių augintojų tauta, turi gausią šių sričių leksiką, taigi ir daug tinkamų lietuviškų terminų. Amatininkystės žodynas jau ne toks gausus, o socialinių santykių, filosofijos mokslo leksika dar skurdesnė, todėl čia reikia skolintis terminų iš kitų kalbų.

Terminizuojant gatavus lietuviškus žodžius dažniausiai žiūrima, kad terminologinė reikšmė neprieštarautų leksinei žodžio reikšmei. Gatavi lietuviški žodžiai dažniausiai terminizuojami dviem būdais:

1) praplečiant leksinę žodžio reikšmę, pvz.: *gervė* (paukštis) → *gervė* (keliamasis prietaisas); *čiuožikas* (žmogus) → *čiuožikas* (vabzdys);

2) susiaurinant leksinę žodžio reikšmę, pvz.: *medlaižys* (kas laižo medų) → *medlaižys* (Indijoje gyvenantis barsukas *Mellivora capensis*).

Terminizacija gali būti dvejopa: terminizuojami arba tautinės kalbos žodžiai, arba gretimų sričių terminai. Pastarasis reiškinys vadinamas *transterminizacija*. Pavyzdžiui, sociologijos terminus *senėjimas*, *nuovargis* yra pasiskolinusi technikos terminija.

§ 242. Naujadarų kūrimas. Terminologijoje naudojami visi pagrindiniai lietuvių kalbos žodžių darybos tipai. Ypač daug terminų daroma iš daiktavardžių, veiksmažodžių ir būdvardžių. Terminijos naujadarai daromi 4 pagrindiniais žodžių darybos būdais:

1) priesagų vedinių daryba, pvz.: *perjungiklis* (iš *perjungti*), *drėkintuvas* (iš *drėkinti*), *automobilininkas* (iš *automobilis*);

2) priešdėlių vedinių daryba, pvz.: *priesmėlis* (iš *smėlis*), *santvara* (iš *tverti*), *anticiklonas* (iš *ciklonas*);

3) galūnių vedinių daryba, pvz.: *plūduras* (iš *plūduriuoti*), *paleistis* (iš *paleisti*; pvz., „Windows 98“ *paleistis*);

4) sudurtinių terminų daryba, pvz.: *medsraigtis* (iš *medis* ir *sraigtas*), *tinklalapis* (iš *tinklas* ir *lapas*). Produktiviausi yra priesagų vediniai.

Sudaryti nauji terminai gali būti netaisyklingi dėl darinio motyvacijos ydingumo, netinkamo pamatinių žodžių pasirinkimo, nenorminio jungiamųjų balsių vartojimo ir kt. (plačiau žr. 2.2 skyrių *Leksika ir žodžių daryba*).

§ 243. Terminų skolinimasis. Pagal asimiliavimosi laipsnį dažniausiai skiriamos 3 skolinių grupės: 1) senieji (tikrieji skoliniai); 2) tarptautiniai žodžiai ir 3) svetimybės (plačiau žr. 2.2 skyrių *Leksika ir žodžių daryba*).

Terminų skolinamasi tada, kai neturima savo raiškos priemonių. Tie vertiniai, kurie neturi gero lietuviško atitikmens ir nežeidžia lietuvių kalbos sistemos, yra nepeikiami ir įteisinami. Netinkami yra tie terminai, kurie lietuvių kalboje negali būti semantiškai motyvuojami arba neatitinka lietuvių kalbos žodžių darybos polinkių. Ypač pavojingi kalbai pamorfeminiai vertiniai, neatitinkantys lietuvių kalbos dėsningumą (pvz., įrankių, kitų darbo priemonių, medžiagų pavadinimai, sudaryti su asmenis ar veikėjus žyminčiomis priesagomis: *atskiedėjas* (= *skiediklis*); plačiau žr. 2.2 skyrių *Leksika ir žodžių daryba*).

5.1.3. Terminų tvarkyba ir norminimas

§ 244. Pagrindiniai terminų tvarkybos būdai yra šie:

- 1) terminografija (terminų žodynų rengimas ir leidyba),
- 2) terminų standartizacija,
- 3) terminų bankų ir duomenų bazių kūrimas,
- 4) terminų tvarkymas rengiant ir leidžiant mokslinę ir kitokią literatūrą.

§ 245. Terminografija – tai terminų žodynų rengimas ir leidyba. Yra įvairių tipų terminų žodynų:

- pagal paskirtį terminų žodynai yra verčiamieji, aiškinamieji, mokomieji, informaciniai ir kt.;
- pagal teminę orientaciją skiriami daugelio mokslo sričių, vienos kurios nors mokslo srities, specialieji terminų žodynai;
- pagal chronologinę orientaciją skiriami etimologiniai, istoriniai, naujažodžių ir naujadarų;
  - pagal adresatą – visiems skirti (bendrieji) ir specializuotieji.
  - pagal funkciją – terminų tarties, rašybos, junglumo, dažniniai;
  - pagal apimtį – dideli ir maži, pvz., kišeniniai žodynai;
  - pagal terminų pateikimo tvarką – abėcėliniai, atvirkštiniai ir kt.

Pirmieji lietuviški terminų žodynai pradėti rengti ir leisti XX a. pradžioje. Buvo išleisti tokie žodynai: P. Matulionio „Žolynas“ (1907), M. Šikšnio „Aritmetikos ir algebros žodynėlis“ (1919), A. Maciejausko „Technikos žodynėlis“ (1920) ir kt. Geriausias tarpukario Lietuvoje išleistas terminų žodynas – „Lietuviškasis botanikos žodynas“ (1938).

Iš pastarųjų metų aiškinamųjų terminų žodynų paminėtini šie: K. Gaivenio, S. Keinio „Kalbotyros terminų žodynas“ (1990); J. Leonavičiaus „Sociologijos žodynas“ (1993); „Matematikos terminų žodynas“ (1994); K. Paulausko, R. Jasinevičiaus „Aiškinamasis kompiuterijos žodynas“ (1995); K. Daukšo, J. Barkausko, V. Daukšo ir kt. „Chemijos terminų aiškinamasis žodynas“ (2003); „Elektrotechnikos terminų žodynas“ (1999); „Aiškinamasis įmonės vadybos terminų žodynas“ (ats. red. B. Martinkus) (2000); „Aplinkos apsaugos terminų žodynas“ (sud. V. Raškauskas, K. Jankevičius, P. Zajančkauskas) (2000); „Aiškinamasis tekstilės terminų žodynas“ (sud. R. Ciukas ir kt.) (2001); „Sporto terminų žodynas“ (sud. S. Stonkus) (2002); „Statybos terminų žodynas“ (sud. A. Kudzys, A. Rosinas, B. Kudzienė) (2002); V. Palenskio, V. Valiukėno, V. Žalkausko, P. Žilinsko „Fizikos terminų žodynas“ (2007) ir kt.

Keli verčiamųjų terminų žodynų pavyzdžiai: V. Bitinaitės „Mokomasis anglų–lietuvių kalbų teisės terminų žodynas“ (1998 m.); „Vokiečių–lietuvių kalbų medicinos terminų žodynas“ (sud. G. Jonutienė) (2000); „Anglų–lietuvių kalbų hidrotechnikos terminų žodynas“ (sud. K. Baškys, V. Šulga) (2002); J. Pričinausko „Aprangos žodynas“ (2002); V. Žalkausko „Šiuolaikinių kompiuterių programų ir tinklų žodynas: anglų–lietuvių–prancūzų kalbomis“ (2003) ir kt.

Enciklopediniai terminų žodynai: A. Kratulio „Muzikos terminų žodynas“ (1975 m.); „Astronomijos enciklopedinis žodynas“ (1992 m.); „Krikščioniškosios ikonografijos žodynas“ (1997 m.); „Dailės žodynas“ (2001); „Apsaugos nuo naikinimo priemonių enciklopedinis žodynas“ (2002) ir kt.²⁸

§ 246. Terminų standartizacija – tai terminų standartų rengimas. Standartizuojant terminus siekiama suderinti skirtingų kalbų sąvokas, jų mikrosistemas ir terminus. Poreikis standartizuoti terminus dažniausiai atsiranda tada, kai kyla bendravimo sunkumų dėl terminų

²⁸ Daugiau įvairių studijų programų studentams skirtų žodynų žr. vadovėlio gale naudotos ir rekomenduojamos literatūros sąrašė.

formos nevienodumo arba dėl sąvokų turinio neaiškumo. Įstojus į Europos Sąjungą, ypač padidėjo poreikis standartizuoti terminus. Dažniausiai standartizuojami tik gamybos ir technikos sričių terminai; mažiau standartizuojama ir norminama socialinių, humanitarinių ir daugelio kitų sričių terminija.

Rengiant terminų standartus ir ypač verčiant į lietuvių kalbą tarptautinius standartus, dažnai kyla neaiškumų dėl sinonimų pasirinkimo ir terminų apibrėžčių. Lietuvių kalboje dažnai vartojami tarptautiniai terminai šalia lietuviškų ir atvirkščiai. Šis terminų sinonimijos (dubletiško) atvejis dažnai yra būtinas, norint tinkamai suvokti terminus, nes ne visada lietuviškas atitikmuo tiksliai nusako tą sąvoką, kurią žymi užsienio kalbos ar tarptautinis terminas. Lietuvių kalbininkai dažnai rekomenduoja rinktis lietuvišką, o ne tarptautinį terminą. Apskritai mokslo kalboje terminų sinonimiškumas nėra girtinas dalykas. Ypač tame pačiame mokslo darbe reikia vengti tą pačią sąvoką nusakančių terminų sinonimijos.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad pagrindinio apibrėžimo žodžio ar žodžių junginio gramatinė forma turėtų būti tokia pati kaip ir termino. Pavyzdžiui, vienaskaitiniam daiktavardžiui apibrėžti vartojama tik vienaskaita. Dydis gali būti apibrėžiamas tik kitais dydžiais. Joks matų vienetas nevartojamas dydžiui apibrėžti. Terminų standartuose apibrėžimų gali neturėti tik tie rūšiniai terminai, kurių pažyminiai pakankamai aiškiai apibūdina gimininę sąvoką.

Kiekvienas terminas turi turinį (termininę reikšmę, kurią atspindi apibrėžimas) ir formą (atskiro žodžio ar žodžių junginio pavidalu). Tinkamą terminą sudaro aiškiai tam tikrą sąvoką nusakantis turinys ir pagal kalbos reikalavimus parinkta forma. Kiekvienos srities terminiją sudaro tūkstančiai terminų, todėl terminų standartizacijai ir tvarkybai taip pat yra svarbus terminų santykių, jų skirstymo ir klasifikacijos klausimas. Spręsdama terminų turinio, formos ir jų santykio problemą, terminologija dažniausiai remiasi trimis mokslais: konkrečia mokslo sritimi (pvz., chemija, astronomija), kalbotyra ir logika.

§ 247. Kompiuterinė terminų tvarkyba daugiausia siejasi su terminų bankų ir duomenų bazių kūrimu, t. y. norima atskiruose šaltiniuose kauptą terminiją pateikti vienoje, visiems prieinamoje sistemoje. Vienas iš svarbiausių, daug sričių apimantis yra *Lietuvos Respublikos terminų bankas* (žr. <http://terminai.vlkk.lt>). Jo paskirtis – užtikrinti

nuoseklų sunormintų lietuvių kalbos terminų vartojimą, ypač Lietuvos Respublikos teisės aktuose, sukurti bendrą įvairių valstybės institucijų informacinę sistemą, prie kurios galėtų prisijungti ir duomenis teikti kiti juridiniai bei fiziniai asmenys, kuria galėtų laisvai naudotis ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje dirbantys įvairių sričių specialistai, privačios įmonės, pavieniai asmenys.

Terminų banke savo prižiūrimų sričių terminiją yra įgaliosos kaupiti ir tvarkyti ministerijos, joms pavaldūs departamentai bei tarnybos, Vyriausybės įstaigos, Seimas ir jam atskaitingos institucijos. Nuo elektroninių terminų bazių, internetinių terminų žodynų Lietuvos Respublikos terminų bankas skiriasi savo mobilumu – terminologinis darbas dirbamas pasitelkiant elektroninius ryšius; duomenys bet kada gali būti pildomi, atnaujinami.

Terminų banko terminai yra trejopi: aprobuoti, teiktini ir neteiktini. Aprobuotų statusas teikiamas tik tiems terminams, kurie yra ar bus vartojami teisės aktuose. Terminologiškai ir kalbiškai jie turi būti nepriekaištingi. Aprobuoti terminai privalomi teisės aktų rengėjams – ta pati sąvoka turi būti įvardijama tuo pačiu terminu.

Terminologiškai geri, kalbiškai taisyklingi, bet ne teisės aktuose, o, pavyzdžiui, terminų žodynuose, įvairiuose žinynuose, vadovėliuose ir pan. terminijos šaltiniuose vartojami terminai, traukiami į terminų banką su statusu teiktini. Terminų banke galima rasti ir neteiktinų terminų, bet prie jų pateikiamos nuorodos į taisyklingus – aprobuotus arba teiktinus – terminus.

Terminų banke teikiami ne pavieniai terminai, o jų straipsniai. Vienas iš svarbiausių ir privalomų duomenų – apibrėžtis. Taigi kaupiami ne vien sąvokų žymikliai, bet apibūdinamos ir pačios sąvokos. Prie kiekvieno lietuviško termino dar yra nurodomi atitikmenys anglų, prancūzų, vokiečių, ispanų, lotynų, rusų ir kai kuriomis kitomis kalbomis. Terminų straipsnyje gali būti pateikti ir termino sinonimai. Pateikiami 24 mokslo sričių terminai, pvz., biologijos, kalbotyros, psichologijos, kompiuterijos ir kt. Ateityje jų bus dar daugiau.

Dar vieną lietuvių kalbos terminų banką, vadinamąjį **terminyną**, galima rasti adresu: <http://www.terminynas.lt>. Terminyno terminų kaupimo ir pateikimo principai panašūs kaip ir anksčiau minėtame Lietuvos Respublikos terminų banke.

Paminėtinas *EuroTermBank* projektas (žr. <http://www.euroterm-bank.com>), skirtas terminologijos darbui derinti ir vienyti naujosiose Europos Sąjungos šalyse, perimant kitų Europos Sąjungos terminijos tinklų patirtį, kaupiant šių šalių patirtį ir gebėjimus. Projekto rezultatas – centralizuotas naujų Europos Sąjungos šalių terminų bankas internete, susietas su kitais nacionaliniais ir tarptautiniais terminų bankais ar ištekliais.

Lietuvių kalbą galima rasti daugiakalbėje ES terminų bazėje *IATE* (žr. <http://iate.europa.eu>), kuri skirta ES dokumentų terminijos ištekliams kaupti; Europos švietimo sistemų tezaure *TESE* (žr. <http://eacea.ec.europa.eu/portal/page/portal/Eurydice/TESEHome>), skirtame Europos švietimo ir politikos terminams kaupti.

Iš lietuviškų elektroninių terminynų dar paminėtina Lietuvos standartizacijos departamento terminų duomenų bazė (žr. http://www.lsd.lt/typo_new/index.php?id=159), kurioje surinkti Lietuvos standartų terminai, jų apibrėžtys ir kitų kalbų atitikmenys. Kitas lietuviškas terminynas – Lietuvos Respublikos Seimo terminų glosarijus (žr. http://www3.lrs.lt/pls/term/termp.term_p), kuris sudarytas iš *Eurovoc* – daugiakalbio, daugiadalykio ES terminų žodyno; *VDIC* – vertimo, dokumentacijos ir informacijos centro terminų duomenų bazės; *STD* – Statistikos departamento lietuvių-anglų kalbų statistikos terminų žodyno.

Yra sudaryti keli elektroniniai vieno žodyno terminynai: „Aiškinamasis darbuotojų saugos ir sveikatos terminų žodynas“, „Astronomijos enciklopedinis žodynas“, „Enciklopedinis kompiuterijos žodynas“, „Fizikos terminų žodynas“, „Socialinės apsaugos terminų žodynas“, „Radioelektronikos terminų žodynas“.

§ 248. Tekstinė terminų tvarkyba – tai terminų sisteminimas ir norminimas rašant, verčiant ir redaguojant įvairius tekstus. Vis dar trūksta kai kurių mokslo ir gamybinės žmonių veiklos sričių terminų žodynų. Kita vertus, enciklopedijose ir terminų žodynuose pateikta medžiaga greitai sensta.

Įvairių sričių specialistai neretai iškreiptai suvokia terminų vertimą: kaip terminų sandaros ar motyvacijos kopijavimą. Pavyzdžiui, dažnai stengiamasi vienažodį terminą išversti ir pakeisti atitinkama vienažodžiu lietuvišku terminu. Dėl to dažnai atsiranda klaidų, pvz., iš anglų kalbos paimtą terminą *electronegativity* reikėtų versti ne vienu žodžiu *elektroneigiamumas*, bet žodžių junginiu *elektrinis neigiamumas*.

Terminų vartoseną priklauso nuo konteksto, nuo stiliaus. Pavyzdžiui, plačiau visuomenei skirtuose leidiniuose reikėtų vengti tik tam tikros srities mokslininkams suprantamų terminų, reikėtų pasirinkti lietuviškus, o ne tarptautinius terminus.

§ 249. Pagrindiniai terminų norminimo principai. Pirminę terminų tvarkybą (kodifikaciją) atlieka įvairių terminų sąrašų (žodynų, standartų) sudarytojai. Pirmasis ir svarbiausias žingsnis – tinkamai suklasifikuoti sąvokas. Tai gali atlikti tik tos srities specialistai, o ne kalbininkai. Pirminėje kodifikacijoje taip pat reikia išsiaiškinti skirtingų, bet gretimų sričių terminų santykius, pavyzdžiui, kad biologijos terminai nesikirstų su žemės ūkio, chemijos ir kitų sričių terminais. Galutiniam kodifikacijos tarpsnyje pirminė kodifikacija vertinama funkcinio tikslingumo principu, t. y. patikrinama, ar tikslingai laikomasi sisteminių ryšių ir su jais susijusios distinktyvumo (skyrimo) funkcijos, ar tikslingai nusistatytas savų ir skolintų terminų santykis ir su juo susijusi terminų darybinė geba.

Terminai yra norminami remiantis tam tikrais principais. Vienas iš svarbiausių – funkcinis tikslingumas. Pagal šį principą atrenkami tie terminai, kurie priimtini visai visuomenei, o ne kuriai nors vienai terminijos vartotojų grupei.

Pagal terminijos grynumo principą iš kelių terminų renkantis vieną pirmenybė teikiama savosios kalbos žodžiams. Galima skirti ketveriopus tarptautinių žodžių su lietuviškais atitikmenimis santykius: 1) šalia lietuviško žodžio nėra atitinkamo tarptautinio žodžio, pvz.: *laikas*, *daiktavardis*, *varža*; 2) yra tik tarptautinis žodis, pvz.: *atomas*, *kamera*, *termometras*; 3) šalia lietuviško žodžio yra ir tarptautinis jo atitikmuo, bet jis yra pasyvus tos žodžių poros narys, pvz.: *bendratis* – *infinityvas*, *pusiaujas* – *ekvatorius*; 4) šalia lietuviško žodžio yra tarptautinis jo atitikmuo, kuris yra aktyvus tos žodžių poros narys, pvz.: *badmintonas* – *plunksninis*, *propeleris* – *orasraigtis*.

Efektyvumo principas taikomas tada, kai norma laikoma ir vartosenai teikiama tai, kas visiems aišku ir suprantama, kas nėra per daug subjektyvu. Žinoma, specialiųjų sąvokų turinys gali būti aiškus tik tos srities specialistams, tačiau bendrieji terminai turėtų būti aiškūs ir nespecialistams.

Sistemiškumo principas siejasi su taisyklingumo ir logiškumo principu. Pagal šį principą reikalaujama, kad kodifikuojant kalbos

normas būtų atsižvelgiama į kalbos leksinę, gramatinę, darybos sistemą ir įvairių jos posistemų santykius.

Ekonomijos principas teigia, kad pirmenybė teiktina trumpesniems kalbos vienetams. Reikia turėti omenyje tai, kad terminų žodynuose kartais pateikiami ilgi pavadinimai nėra terminai, o tik specialiųjų tos srities sąvokų apibūdinimai, pavyzdžiui, „Anglų–lietuvių kalbų teisės žodyne“ pateiktas toks angliško termino *straddle* lietuviškas paaiškinimas: *straddle – maklerio strategija, kuria siekiama išvengti rizikos turint vienodą skaičių priešpriešinių koresponduojančių vertybinių popierių.*

Paplitimo (statistinis) principas teigia, kad labiausiai paplitę kalbos faktai laikomi geriausiai atitinkančiais norma. Laikantis pastovumo principo, negalima pašalinti iš vartosenos dabarties požiūriu žiūrint netaisyklingų, bet seniai bendrinėje kalboje ir terminijoje vartojamų terminų, pvz.: *pusiaukampinė, skerdiena*. Tačiau negalima vartoti kartais dar pasitaikančių senųjų svetimybų, uždraustų vartoti Valstybinės lietuvių kalbos nutarimais, pvz.: *plintusas* (= *grindjuostė*), *žgutas* (= *varžtis*) ir kt.

5.2. MOKSLINIO TEKSTO KŪRIMO PRINCIPAI

5.2.1. Mokslinio teksto struktūra

§ 250. Mokslinis tekstas iš kitų išsiskiria griežta struktūra, iš dalies palengvinančia rašančiojo darbą: paprastai nereikia galvoti, kokios turi būti sudedamosios dalys, kokia tvarka jas išdėstyti. Tačiau struktūra mokslo srityse nevienoda. Humanitarinių, socialinių mokslų darbų struktūra laisvesnė, gali būti ir ne visos sudedamosios dalys. Griežtos struktūros paprastai laikomasi fizinių, technologijos, biomedicinos mokslų darbuose. Apibendrinta mokslinio darbo struktūra būtų tokia:

- temos pristatymas, problemos formuluotė;
- darbo tikslų, uždavinių nurodymas, metodų paaiškinimas;
- ankstesnių darbų tiriamąja tema apžvalga;
- paties tyrimo analizė;
- pateikiamos išvados ir apibendrinimai;

- nurodomos tokių tyrimų perspektyvos, o kai kada aptariami pasirinkto metodo trūkumai.

Mokslinio darbo struktūrai ypač svarbi problemos formuluotė – ji atskleidžia paties darbo turinį. Tačiau ne mažiau svarbus yra ir darbo planas, nusakantis, kokia forma bus pateiktas turinys.

§ 251. Svarbiausias teksto struktūros vienetas – pastraipa. Tai rišlių sakinių grandinė, vienijama bendros mintys. Mokslinio teksto skirstymą pastraipomis reikia labai apgalvoti: kiekvienoje pastraipoje turi būti pagrindinis sakiny – teiginys. Dažnai rekomenduojama pastraipą pradėti teiginiu ir baigti apibendrinimu, o tarp jų – aiškinimas. Mintys pastraipoje turi būti išdėstomos nuosekliai laiko, erdvės tvarkos, svarbos požiūriu. Rišliame tekste pastraipos turėtų būti panašaus dydžio. Neturėtų būti vieno sakinio pastraipų.

Panašios struktūros kaip pastraipa turėtų būti ir didesnis mokslinio teksto vienetas – skyrius. Kiekvienas skyrius pradedamas įžangine ir baigiamas apibendrinamąja pastraipa, tarp jų rašomos dėstymo pastraipos, kurios taip pat turi pagrindinį teiginį ir pateikia, detalizuoja konkrečią informaciją, susijusią su pagrindine skyriaus mintimi. Visos dėstymo pastraipos turi būti susijusios, tarp jų negali būti minties šuolių.

§ 252. Mokslinio teksto kūrimo būdų yra nemažai ir įvairių. Jų pasirinkimą lemia konkretus darbo skyrius, tačiau net ir tame pačiame skyriuje gali būti derinami keli teksto kūrimo būdai, pavyzdžiui, kitų autorių darbų apžvalgoje gali būti ir referavimas, ir vertinimas, ir gretinimas. Trumpai apibūdinsime svarbiausius teksto kūrimo būdus.

Referatas – kito autoriaus minčių santrauka, atpasakota savais žodžiais. Visada būtina parodyti, kad referuojama, pavyzdžiui: *N sako, pasakė; nurodo, nurodė; teigia, teigė; pabrėžia, pabrėžė* ir t. t.

Parafrazė (tiesioginis citavimas) nuo referato skiriasi tuo, kad perfrazuodami kitų autorių turinį privalome jį pateikti tokia pačia tvarka, kaip autoriaus pasakyta, jokios atrankos čia nėra (tuo parafrazė skiriasi nuo referato).

Reikia atidžiai cituoti, neiškraipyti autoriaus minčių. Būtina nurodyti, iš kur cituojami ar kitaip perteikiami teiginiai. Rašant mokslo darbus patartina daugiau referuoti, o ne tiesiogiai cituoti.

Aprašant ir apibūdinant pateikiami svarbūs duomenys apie tyrimo objektą, jo ypatybes.

Atpasakojimu, pasakojimu, aptarimu perteikiama eiga, todėl šie būdai dažnesni istorijos mokslo darbuose ir rečiau naudojami fiziniuose moksluose.

Be lyginimo ir priešinio nebūtų galima nustatyti skirtumų ir panašumų, palyginti ir įvertinti tiriamąjį objektą.

Analizė leidžia sistemiskai išskaidyti temą, medžiagą, tekstą. Analizuojant būtina nurodyti jos tikslą, pagrindą (teoriją, modelį), kriterijus. Kiekvienas mokslo darbas turi turėti analizės dalį.

Interpretacija atskleidžia objekto supratimą ir dažnai naudojama kartu su referatu, citatomis, analize.

Diskusija naudojama tada, kai norima iškelti skirtingus požiūrius ir argumentus. Ji gali būti naudojama apibūdinant ankstesnius kitų autorių darbus. Taip aprašant literatūrą būtina nusibrėžti diskusijos tikslą ir temą, padaryti išvadas.

Mokslo darbuose labai svarbus teiginių, nuomonių, interpretacijų argumentavimas. Rašant argumentus, reikėtų pateikti: pagrindinį teiginį, išlygas ir atsiribojimus, įrodymus ar argumentus, metodus ar sąsajas, teoriją, kritiką.

Vertinimas turi būti objektyvus, besiremiantis argumentais ir konkretais mokslo dalykiniais kriterijais, kuriuos privalu apibrėžti.

Instrukcijomis paprastai nurodoma, ką reikia daryti turint tokius tyrimų rezultatus, o perspektyvomis stengiamasi numatyti tolesnių tyrimų galimybes ir svarbą.

5.2.2. Mokslinio teksto dalių rašymas

§ 253. Mokslinis darbas skirstomas į pagrindines (įvadas, dėstymas ir išvados) ir papildomasias (antraštinis lapas, turinys, santrauka, priedai, šaltinių ir literatūros sąrašai) dalis. Dėstymas turėtų sudaryti apie 85 proc., įvadas – apie 10 proc., išvados – apie 5 proc. pagrindinės darbo dalies. Priedų apimtis daugelyje darbų neribojama.

§ 254. Įvadas – viena iš svarbiausių mokslinio darbo dalių, jis reprezentuoja visą darbą ir jo autorių, parodo darbo vietą mokslo pasaulyje; tai mokslinio darbo vizitinė kortelė. Manoma, kad įvadą geriausia rašyti, kai visas darbas jau baigtas. Tačiau darbo pradžioje galima turėti

juodraštinį įvado variantą, kuris būtų viso darbo orientyras. Įvade turi būti pateikti patys bendriausi dalykai:

- **Darbo objektas** dažniausiai sutampa su darbo tema. Apibrėžiant objektą turėtų būti pateikiamas ne tik temos pavadinimas, bet ir nurodomi jos pasirinkimo motyvai, aptariamų mokslinės perspektyvos, darbo aktualumas.

- Darbo objektas gali sutapti ir su **tiriamąja medžiaga**. Pavyzdžiui, jei darbe analizuoti naujieji iš anglų kalbos atėję skoliniai, vadinausi, objektas yra skoliniai, o aprašant tiriamąją medžiagą sukonkretinama, kokie skoliniai tirti, t. y. nurodoma, kokia empirinė²⁹ medžiaga surinkta. Įvade reikia nurodyti ir paaiškinti tiriamosios medžiagos pobūdį (publicistikos tekstai, pokalbių įrašai, apklausų duomenys ir pan.); medžiagos apimtį (pvz., surinkta 100, 5300 pavyzdžių); atrankos kriterijus (pvz., duomenys surinkti atlikus kiekybinę apklausą; duomenys rinkti ištyrus pirmo kurso studentų rašto darbus).

- Jei rašomas darbas, kuriame naudojami empiriniai duomenys, būtina nurodyti, iš kur tie duomenys surinkti, t. y. reikia nurodyti **šaltinį**. Kaip minėta, duomenys mokslo darbams gali būti labai įvairūs, taigi ir šaltiniai gali būti skirtingi. Pavyzdžiui, rašant filologijos darbus, duomenis galima rinkti iš grožinės literatūros, tekstynų, televizijos ir radijo laidų ir pan. Ekonomistai gali analizuoti bankų ataskaitas; politologai medžiagą gali rinkti iš viešų politikų kalbų; fizikai gali tirti tam tikro eksperimento metu gautus duomenis; sociologai tiriamąją medžiagą gali pasirinkti apklausų rezultatus; etnologams šaltiniu gali būti senieji liaudies amatai ir pan. Taigi visi anksčiau minėti tiriamosios medžiagos paieškos ir atrankos būdai gali būti laikomi mokslinio darbo šaltiniais.

²⁹ Empirija – medžiaga, kuri yra tyrimo objektas ir kurią galima aprašyti (stebėjimai, duomenys, tekstai, šaltiniai). Empiriniai tyrimai remiasi dvejopais principais: indukcijos arba dedukcijos. Atliekant indukcinius tyrimus pirmiausia surenkami duomenys, jie analizuojami, klasifikuojami, o tada daromi apibendrinimai, išvados. Tiriant dedukciniu metodu pirmiausia suformuluojama problema, tada nurodoma, kaip ją reikėtų spręsti. Dažnai tokiems atvejais gaunamos naujos teorijos, o tos teorijos iliustruojamos pavyzdžiais ar eksperimentais. Remiantis dedukciniais metodais išvados daromos iš pirminių teiginių. Taigi dedukcija yra atvirkštinis procesas indukcijai: čia nuo teorijos einama prie pavyzdžių. Remiantis dedukcija ne visada galima padaryti pagrįstas išvadas, nes kartais teorijai pagrįsti parenkami tik tą teoriją įrodantys pavyzdžiai, o tie pavyzdžiai, kurie prieštarauja, ignoruojami.

- **Tikslas** – paaiškinimas, ko siekiama rašomu darbu, kam šis darbas reikalingas. Tikslas turėtų būti pateikiamas vienas.

- **Uždaviniai** – nurodoma, kas ir kokiais etapais turi būti padaryta, kad būtų pasiektas tikslas. Dažniausiai užtenka nurodyti 2–5 uždavinius. Formuluojuojant uždavinius, vartotinos veiksmazodžių bendratys, o ne veiksmazodiniai daiktavardžiai, t. y. *palyginti, iširti, nustatyti*, o ne *palyginimas, tyrimas, nustatymas*.

- **Metodai** – tai medžiagos nagrinėjimo būdas. Įvade metodai tik nurodomi (pvz., aprašomasis, lyginamasis, statistinis, kokybinio interviu, tekstynų lingvistikos ir pan.), jie čia neturėtų būti plačiai aptariami ar analizuojami.

Mokslinio darbo įvade dar galima nurodyti:

- **Problema** – tai klausimas, į kurį ketinama darbe atsakyti; tai, apie ką dar ne viskas pasakyta, ne viskas išsiaiškinta iki galo. Aptariant problemą nereikia rašyti, su kokiomis problemomis susidurta renkant medžiagą, rašant darbą. Reikia pabrėžti tiriamo reiškinio problemišumą: kokias problemas bus galima išspręsti išanalizavus jūsų darbo objektą.

- **Hipotezė** – spėjimas, koks galėtų būti atsakymas į iškeltą klausimą. Hipotezė gali pasitvirtinti, gali ir nepasitvirtinti. Nereikia bijoti kelti tokių hipotezių, kurios atlikus tyrimą nepasitvirtina.

- **Teorijos pasirinkimas** – nurodoma, kokiomis teorijomis naudotasi ir kodėl jos pasirinktos.

- **Ankstesnių darbų apžvalga** – jeigu nagrinėjama tema jau kas nors rašė, įvade galima aptarti tų autorių darbus, trumpai nusakyti jų tyrimų rezultatus. Jei tiriama tema parašyta nemažai darbų, jiems apžvelgti galima skirti dalį tiriamosios darbo dalies.

- **Terminai** aptariami tuo atveju, kai jie gali būti įvairiai interpretuojami arba yra labai specifiniai; galima po įvado ar kitur pateikti pagrindinių darbe vartotų terminų žodynėlį, ypač jei tokių terminų gana daug.

- **Apsiribojimas** – paaiškinimas, kas į darbą neįtraukta, į ką neatsižvelgta ir kodėl.

- **Darbo struktūrą** prasminga pristatyti tada, kai dėl skyrių, jų išdėstymo tvarkos ar parinkimo gali kilti abejonių. Tai neturėtų būti tik dalių išvardijimas, reikėtų keliais žodžiais apibūdinti, kas bus rašoma kiekvienoje dalyje.

- Dar vertėtų nurodyti darbo **aktualumą, naujumą**, t. y. kuo tiriamą temą aktuali tam tikrai mokslo šakai, praktikai; ar mažai tyrinėta. Kiekvienas mokslinis darbas turi duoti ką nors naujo kurios nors mokslo krypties teorijai ir praktikai – antraip jo apskritai neverta rašyti. Bet naujumas – nebūtinai naujų dalykų atradimas; tai gali būti to paties dalyko analizė kitais metodais, kitais aspektais; to paties dalyko kitų problemų pabrėžimas.

- Įvade galima aprašyti **teorinę ir praktinę vertę**. Jeigu yra apibrėžtas mokslinis naujumas, tai teorinės darbo vertės galima neišskirti arba keliais sakiniais nurodyti, kokie pagrindiniai darbo teiginiai yra svarbūs analizuojant tam tikro dalyko teoriją. Jeigu darbo aspektai turi praktinę vertę, juos būtinai nurodyti. Reikėtų parašyti, kaip konkrečiai gali būti įdiegti tyrimo metu gauti rezultatai ir metodiniai teiginiai.

Įvadas turėtų būti rašomas ne viską išmanančiam skaitytojui (nors dažnai jį skaito tik vienas darbo vadovas, geras tos srities žinovas). Jį turėtų suprasti kiekvienas, net ir nieko nenutuokiantis apie analizuojamą sritį. Įvade nepageidauti įvairūs pasiteisinimai, apgailestavimai dėl laiko, vietos, medžiagos stokos. To negalima sakyti ir ginantis darbus.

Kai kuriuose darbuose (vadovėliuose, monografijose) rašomos **praktarmės**, kuriose gali būti trumpai aptariamoms darbo atsiradimo, rašymo sąlygos, dėkojama pagalbininkams, recenzentams, techniniams darbuotojams. Kursiniuose, bakalauro, magistro darbuose pratarmių rašyti nereikia. Kartais rašomos **dedikacijos**, t. y. kam skirtas darbas, – jų anksčiau minėtuose mokslo darbuose taip pat nereikia.

§ 255. Tiriamojoje darbo dalyje (dėstyme) turi būti nuosekliai analizuojami ir aprašomi įvade numatyti uždaviniai, įrodinėjami teiginiai, aiškinamos hipotezės. Šita dalis turi būti suskirstyta į skyrius ir poskyrius. Kai kurių sričių darbuose reikalaujama, kad pirmojoje tiriamojoje darbo dalyje būtų pateiktas teorinis darbo pagrindimas, naudotos literatūros apžvalga, o tada konkretūs mokslinio tyrimo rezultatai. Tai (kaip ir apskritai darbo struktūrą) reikia aptarti su vadovu. Pabaigus literatūros apžvalgą, reikėtų padaryti apibendrinančias išvadas ir informuoti skaitytoją apie tai, kas žinoma, apie problemas, kurias planuojama tirti.

Dėstymo dalyje reikia pateikti savo surinktos medžiagos analizę, savo konkretaus tyrimo duomenis. Gautus rezultatus reikia palyginti su kitų autorių duomenimis (jei tokių yra). Lygindamas ir nustatydamas tyrimo rezultatų panašumus, ypač skirtumus, autorius privalo būti labai

atsargus ir taktiškas, nedaryti skubotų išvadų. Reikia atsižvelgti į lyginamųjų tyrimų atlikimo sąlygas, tyrimo metodus ir kitas aplinkybes. Skyriaus pabaigoje galima aptarti galimas tyrimo klaidas ir abejones dėl duomenų patikimumo. Tai jokiū būdu nemenkina darbo vertės, nes pats autorius geriau negu kas kitas gali kritiškai įvertinti tyrimo rezultatus, o tai palengvina kitų tyrėjų darbą.

§ 256. Išvados, kaip ir įvadas, turi savo struktūrą. Tai atsakymas į problemos formuluotę, kuris remiasi jūsų tyrimo rezultatais (reikia prisiminti ir apribojimus). Išvadose būtina parašyti:

- ką tyrėte ir kokius gavote rezultatus;
- kas galėtų pasinaudoti darbo rezultatais;
- ką dar reikėtų tirti.

Išvadose neturėtų būti lentelių ar grafikų, visa tai pateikiama dėstyimo dalyje; neturėtų būti cituojama. Visos darbo išvados turi išplaukti iš jūsų darbo, čia negali būti teiginių, nesusijusių su konkrečiu jūsų tyrimu. Išvados turi būti konkrečios, atitikti darbo pavadinimą, tikslą, uždavinius, gautus rezultatus. Turi patvirtinti arba paneigti darbo pradžioje iškeltą hipotezę. Nebijokite išvadose parašyti, kad darbas dar galėtų būti tęsiamas (žinoma, ne dėl to, kad pritrūko laiko ir nespėjote parašyti). Dažniausiai geri mokslo darbai gali būti tęsiami: gilinamasi į mokslinio darbo rašymo metu iškilusias kitas problemas, tie patys klausimai gali būti tiriami kitais aspektais ir pan.

Patartina išvadas numeruoti. Galima skaidyti į smulkesnes dalis, pvz., 2.1.2, 3.4.2.

§ 257. Papildomosios dalys. Pirmoji papildomoji darbo dalis – **antraštinis lapas**. Jame turi būti nurodyta:

- tikslus institucijos pavadinimas (ne santrumpa);
- autorius (vardas ir pavardė);
- pavadinimas;
- rašto darbo pobūdis (kursinis, bakalauro, magistro darbas (ne bakalauro ar magistrinis darbas!), referatas, namų darbas ir kt.);
- vadovas ar tikrinantis dėstytojas (greta vardo ir pavardės reikia nurodyti dėstytojo mokslinį laipsnį ir pedagoginį vardą, pvz., *doc. dr. V. Pavardenis*; būtina suderinti gimines, t. y. *vadovas P. Jonaitis* ar *vadovė A. Jonaitienė*);
- parašymo metai ir vieta (žr. 3 priedą).

Turinys turi gerai atspindėti darbo struktūrą, reikia išvardyti visas sudėtines dalis (skyrius, poskyrius, skyrelius) ir nurodyti jų puslapius. Teksto nereikia suskaidyti į pernelyg smulkius skyrelius, pvz., 5.1.3.2.4.2. Puslapiai tekste gali būti žymimi įvairiai (dešiniajame kampe arba per puslapio vidurį, viršuje arba apačioje; kaip numeruoti, reikia išsiaiškinti savo fakultete arba katedroje). Antraštinio lapo puslapis nenurodomas, bet įtraukiamas į bendrą puslapių skaičių.

Struktūrinės darbo dalys turi būti labai aiškiai suformuluotos. Skaičiuojamas turi žinoti, ko gali tikėtis iš kiekvieno skyriaus: jeigu dalies pavadinime yra žodis *analizė*, vadinasi, bus analizuojama, jeigu – *aptarimas*, bus tik aptariama. Patartina dėstymo dalis sunumeruoti (paprastai numeruojama arabiškais skaitmenimis), kitos dalys (įvadas, išvados ir kt.) gali būti nenumeruojamos. Pavyzdžiui:

Turinys

Lietuvių kalbos fonemų automatinė garsų kaita (santrauka) ³⁰	3
The automatic changes of phonemes in Lithuanian (summary).	4
Įvadas	5
Automatinė garsų kaita lietuvių kalbos šaknyse.....	6
1.1. Priebalsių pakitimai.....	6
1.1.1. Disimiliacija	8
1.1.2. Kontrakcija.....	15
1.2. Balsių pakitimai.....	17
1.2.1. Ilgųjų balsių trumpinimas.....	18
1.2.2. <i>oj,ėj,ūv</i> vienbalsinimas	20
Išvados	22
Šaltiniai ir literatūra.....	25
Sutrumpinimai	26
Priedai	27

³⁰ Santraukos reikalingos tik bakalauro ir magistro darbams.

Turinys

Lietuvių kalbos fonemų automatinė garsų kaita (santrauka)	3
The automatic changes of phonemes in Lithuanian (summary)	4
1. Įvadas	5
2. Automatinė garsų kaita lietuvių kalbos šaknyse.....	6
2.1. Prie balsių pakitimai	6
2.1.1. Disimiliacija.....	8
2.1.2. Kontrakcija	15
2.2. Balsių pakitimai	17
2.2.1. Ilgųjų balsių trumpinimas	18
2.2.2. <i>oj,ėj,ūv</i> vienbalsinimas	20
3. Išvados	22
4. Šaltiniai ir literatūra	25
5. Sutrumpinimai	26
6. Priedai	27

Analizuojama medžiaga, didelės lentelės gali būti pateikiamos **prieduose**. Priedus reikia numeruoti ir pavadinti, jeigu būtina, paaiškinti, kas prieduose pateikiama. Puslapiai čia numeruojami kaip ir visame darbe. Dėstomojoje dalyje turi būti nuoroda į priedą.

Kai kuriuose darbuose pateikiamos iliustracijos (paveikslai, piešiniai, nuotraukų ar reprodukcijų kopijos ir kt.), jų sąrašas gali būti pateiktas darbo gale arba prieš įvadą.

Jeigu vartojama daug pasikartojančių sutartinių ženklų, simbolių, vienetų, terminų santrumpų ir jeigu jie pavartoti daugiau nei porą kartų, reikėtų pateikti **sutrumpinimų** ir **santrumpų sąrašą**. Į šį sąrašą nereikia įtraukti visiems žinomų santrumpų (*pvz., t. y., kt.*). Vienose institucijose tokį sąrašą reikia pateikti prieš įvadą, kitose – darbo pabaigoje.

Santrauka turi būti rašoma taip, kad ją galėtų suprasti ir ne tos srities specialistas. Čia turi būti labai apibendrintai pateikta:

- tema,
- problema,
- tikslas,
- metodas,
- turinys,

- rezultatai,
- išvados ir rekomendacijos.

Santrauka turi būti glausta ir informatyvi, ji turėtų padėti apsispręsti, ar skaityti šį darbą, ar neskaityti.

Šaltinių ir literatūros sąrašė (jie gali būti ir atskiri) pagal bibliografinio aprašo taisyklės (žr. 3 priedą) pateikiami tik naudotų šaltinių ir cituotos literatūros duomenys. Vadinas, į šį sąrašą įtraukiami tik tie šaltiniai ir literatūra, kurie turi nuorodas tekste. Sąrašas sudaromas abėcėlės tvarka. Publikacijas nelotyniškais rašmenimis rekomenduojama transliteruoti (t. y. perrašyti lotyniškais rašmenimis) ir pateikti bendrame sąrašė. Galima vidinė sąrašo struktūra:

- 1) knygos, serijiniai leidiniai, straipsniai ir kt. darbai lietuvių bei užsienio kalbomis (lotyniško šrifto),
- 2) kirilicos šrifto leidiniai,
- 3) nepublikuoti dokumentai,
- 4) šaltiniai.

Mokslinių darbų apimtis gali skirtis; su darbo vadovu reikėtų išsiaiškinti, kokios apimties darbą turite parašyti. Dažniausiai rašomų darbų apimtis (be priedų) nurodoma tokia: kursinis darbas – apie 1 autorinį lanką (apie 40 000 spaudos ženklų, 15–25 psl.), bakalauro darbas – apie 1,5 autorinio lanko (apie 60 000 ženklų, 35–45 psl.), magistro darbas – apie 2,5 lankus (apie 100 000 ženklų, 55–65 psl.).

5.2.3. Formalieji mokslinio teksto reikalavimai, citavimas

§ 258. Pastabos (išnašos, komentarai, nuorodos) – tekstas, kuriuo komentuojama, papildoma, paaiškinama tam tikra informacija. Jos nepriklauso ištisiniam darbo tekstui, todėl pateikiamos:

- a) skliausteliuose (tai literatūros, priedų, kitų skyrių nuorodos);
- b) išnašose (tai būtini trumpi paaiškinimai, kurių negalima tiesiogiai susieti su visu tekstu);
- c) teksto pabaigoje (čia pateikiami visi komentarai eilės tvarka, kaip jie ir buvo sužymėti tekste).

§ 259. Nagrinėjami **pavyzdžiai** turi būti pateikiami kursyvu (skaičių kursyvu rašyti nereikia). Reikšmė paprastai aiškinama paprastosiose kabutėse, pvz.: *kaduogys* „kadagys“, *kadagys* „sausų vietų dekoratyvinis spygliuotis krūmas ar medis juodomis uogomis, kadagys (*Juniperus*)“. Žodis ar junginys, kurį norima išryškinti pavyzdyje, gali būti išretinamas. Išretinami, pabraukiami arba paryškunami gali būti labai svarbūs teiginiai ar mintys.

Kūrinių pavadinimai gali būti rašomi kabutėse arba kursyvu, pvz.: Žemaitės apsakymas „Marti“ arba Žemaitės apsakymas *Marti*.

§ 260. Moksliniame darbe dažnai tenka pasiremti kitų teiginiais, jų autoriai turi būti nurodomi. Svetimos mintys gali būti pažodžiui perteikiamos (**citatos**) arba **perpasakojamos, perfrazuojamos**. Citatos rašomos kabutėse, jų moksliniame tekste neturėtų būti labai daug. Į tekstą įterpto perfrazuoto teiginio nereikia rašyti kabutėse. Pažodinėje citatoje gali būti praleidžiamas tekstas, tą vietą reikia žymėti <...>. Citatoje įterptas darbo autoriaus komentaras rašomas laužtiniuose skliaustuose [*komentaras*]. Labai ilga citata gali būti atitraukiama nuo parašės ir surinkta mažesniu šriftu arba kursyvu.

Kai kada citatos tekstas neatitinka dabartinės bendrinės kalbos (rašybos, kalbos kultūros) normų, tada kai kurių mokslo sričių dėstytojai rekomenduoja po tokio žodžio rašyti nuorodą [*sic!*].

Kabučių, skyrybos, išnašų ženklus patartina išdėstyti tokia tvarka: „Brandžiose bendrinėse kalbose nebūna ištisinės kodifikacijos.“² Taigi pirmiausia rašomas taškas ar kitas skyrybos ženklas, tada uždaromosios kabutės ir už jų išnašos ženklas.

Kartais cituojant kai kuriuos žodžius ar teiginius norima išryškinti. Tokiu atveju rašoma taip: „Brandžiose bendrinėse kalbose nebūna ištisinės kodifikacijos.“ (pabraukta mano – V. P.). Tai reiškia, kad darbo autorius, kurio inicialai nurodomi skliaustuose (pvz., Vardenis Pavardenis), nori pabrėžti žodį *ištisinės* ir jį pabraukia citatoje.

Citų, perfrazuotų teiginių autorių nuorodos gali būti pateikiamos dvejopai: pačiame tekste arba puslapio gale. Kai kuriuose moksliniuose leidiniuose visas nuorodas reikalaujama pateikti straipsnio gale. Kurį nuorodų pateikimo būdą pasirinkti, reikia išsiaiškinti su vadovu.

§ 261. Jeigu nuorodos pateikiamos **pačiame tekste**, tada skliaustuose nurodoma autoriaus pavardė, publikacijos leidimo metai ir puslapis, pvz.:

Kai kurie mokslininkai (Zinkevičius 2000: 25; Girdenis 2001: 223) šį reiškinį aiškina...

Kai kurie mokslininkai (Zinkevičius 2000; Girdenis 2001) šį reiškinį aiškina...

Tarp autoriaus pavardės ir išleidimo metų, tarp išleidimo metų ir puslapio galima rašyti ir kablelį. Prieš autorių ar veikalą tuose pačiuose skliaustuose gali būti vartojamos santrumpos *plg.*, *žr.*, pvz.: (plg. Urbutis 1978: 50), jų sutrumpinimų sąrašė paaiškinti nereikia. Kai minimos to paties autoriaus tais pačiais metais išleistos publikacijos, pridėdamos mažosios raidės. Jos išdėstomos abėcėlės tvarka, pvz.:

Esama ir kitokių vertinimų (Zinkevičius 2000a, 2000b).

Literatūros sąrašė jie surašomi taip pat tokia tvarka. Jeigu pateikiama pažodinė citata, puslapį būtina nurodyti. Jeigu perpasakojama, tada puslapio galima ir nenurodyti. Jeigu autoriaus pavardė pateikiama tekste, tada skliausteliuose nurodomi tik metai (jeigu būtina, ir puslapis), pvz.:

Z. Zinkevičius (2000) teigia, kad...

Jeigu yra keli tos publikacijos autoriai, tai literatūros nuorodoje rašoma viena pavardė ir *et al.* (iš lot. *et alteri* – ir kiti), bet rišliame tekste nurodyti visas pavardes, pvz.:

E. Jakaitienė, A. Laigonaitė ir A. Paulauskienė (1976) teigia, kad...

Kai kurių gerai žinomų veikalų gali būti nurodomos raidinės santrumpos, pvz.: *Lietuvių kalbos žodynas – LKŽ* (žodyno puslapiai nenurodomi); *Lietuvių kalbos gramatika – LKG 1965: 255*. Jeigu cituojamas darbas parašytas nelotyniško alfabeto raidėmis, tai autorius ar pavadinimas transliteruojami, pvz.: (Lukov 1976: 25).

Norint pacituoti vieno autoriaus tekste cituojamą kitą autorių, rekomenduojama rašyti taip:

<...> juo labiau, kad „skiautynys“ (daiktavardžio vedinys) nėra vienišas darinys, plg. panašius vedinius drobinys, žabiny, žirginys (Keinys 1975: 45, cituojama iš Girčienė 2003: 48).

Literatūros sąrašė nurodomas tik tas šaltinis, iš kurio cituojama.

Nėra vienos nuomonės dėl autorių vardų rašymo:

1) vardo raidę galima rašyti tik pirmą kartą minint autorių, toliau rašyti tik pavardę;

2) galima ir visada greta pavardės tekste (ne nuorodose) rašyti ir vardo raidę arba visą vardą.

Svarbiausia, kad visame darbe būtų vienodai cituojama ir tuo pačiu principu nurodomi autorių vardai bei pavardės. Tas pats pasakytina ir apie užsieniečių pavardes: jas galima lietuvininti, galima palikti originalo kalba. Rekomenduotina prie užsienietišių vardų ir pavardžių, kur galima, pridėti lietuviškas galūnes, pvz., *Sinclairis*, *Bergmannas*. Kokias galūnes reikia pridėti, nurodyta „Lietuvių kalbos skyryboje ir rašyboje“ (1992), Valstybinės lietuvių kalbos komisijos rekomendacijose.

Kai kurių sričių darbuose (dažniau fizinių mokslų) nurodomas tik cituojamos publikacijos numeris literatūros sąrašė, pvz.:

<...> tam naudojamas sandaugų sumų modelis [13, 14], kuriami sprendimo medžiai [18, 19], taikomi dirbtiniuose neuroniniuose tinkluose [16].

Literatūros sąrašas tada sudaromas ne pagal abėcėlę, o tokia tvarka, kuria buvo cituota tekste.

§ 262. Nuoroda gali būti pateikta ir **puslapio apačioje**: čia rašomas leidinio autorius, knygos ar šaltinio pavadinimas, leidimo vieta ir metai, puslapis, tekste ties autoriaus pavarde rašomas nuorodos skaitmuo, pvz.: *Rezultatai, atrodo, patvirtina A. Pakerio¹ išvadą*. Puslapio ar teksto pabaigoje rašoma:

Pakerys A. Lietuvių bendrinės kalbos prozodija, Vilnius: Mokslas, 1982, p. 136.

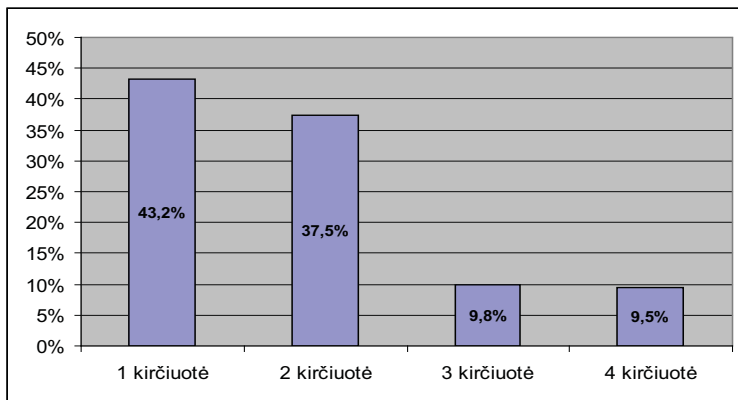
Jeigu tas pats leidinys cituojamas kelis kartus iš eilės, galima nurodyti tik *ten pat, p. ...* arba *ibidem*.

§ 263. **Lentelės, paveikslai** numeruojami iš eilės per visą darbą arabiškais skaitmenimis, šalia juodu šriftu parašomi jų pavadinimai. Žodžiai *lentelė, paveikslas* ir jų numeriai turi būti išretinti. Lentelės pava-

dinimas rašomas virš jos, paveikslas – apačioje. Po pavadinimų nereikia taškų.

1 lentelė. **Linksnų semantinės ir sintaksinės funkcijos**

Linksnis	Funkcija
Vardininkas	Subjektas
Kilmininkas	Objektas, aplinkybės
Naudininkas	Objektas, subjektas, aplinkybės
...	...

1 paveikslas. **Daiktavardžio kirčiuočių santykiai**

Į kiekvieną lentelę ar paveikslą darbe turi būti nuoroda, pvz.: *Linksnų semantinės ir sintaksinės funkcijos apibendrintai pateiktos 1 lentelėje. Kaip rodo tyrimo rezultatai, 3 ir 4 kirčiuočių žodžių nėra daug (žr. 1 pav.).* Paveikslais darbe turi būti vadinami įvairūs grafikai, diagramos. Todėl negali būti nuorodos: *kaip matyti iš 1 grafiko*, turi būti *kaip matyti iš 1 paveiksle pateikto grafiko*.

Kai kada lentelėse ar paveiksluose teikiami duomenys nėra darbo autoriaus nustatyti, tada reikia nurodyti šaltinį (šalia pavadinimo arba po lentele mažesniu šriftu).

Duomenis lentelėse, pačius lentelių ir paveikslų pavadinimus galima rašyti įprasto dydžio, t. y. 12 pt. raidėmis, bet galima rašyti ir mažesnėmis raidėmis: 10 ar 11 pt. Svarbu, kad paveiksluose ar lentelėse pateikti duomenys būtų įskaitomi ir suprantami.

Iliustracinė medžiaga (paveikslai, lentelės) ir tekstas turi vienas kitą papildyti, o ne dubliuoti. Todėl netikslinga tekste išvardyti visus lentelėje ar paveiksle esančius skaičius. Svarbu neperkrauti teksto lentelėmis ir paveikslais, nes tada sunku skaityti. Jeigu norima pateikti daug lentelių, jas reikėtų pateikti prieduose. Į priedus patartina kelti dideles (netelpančias viename puslapyje) lenteles.

5.2.4. Rašto darbų žanrai

§ 264. Mokslinių rašto darbų yra daug ir įvairių: vadovėliai, referatai, pranešimai, tezės, straipsniai, recenzijos, įvairios ekspedicijų ataskaitos ir dienoraščiai, instrukcijos, esė ir kt. Visiems jiems būdinga tai, kad,

1 lentelė. **Bendrieji mokslinių rašto darbų reikalavimai (pagal Rienecker et al. 2003: 36–37)**

Turinio kriterijai (turinys)	Mokslinė retorika (forma)
Gerame rašto darbe: <ul style="list-style-type: none"> • rodomas profesinis susidomėjimas, • taikomos, o ne atpasakojamos žinios, • pagrindžiamas vienoks ar kitoks pasirinkimas ir elgesys, • rodoma mokslinis pastabumas, • pateikiama teisinga ir patvirtinta informacija, • iškelta tinkama problematika, • naudojama tinkama metodika ir teorija, • naudojama tik reikalinga literatūra, • laikomasi faktų pateikimo etikos, • geras rašto darbas yra savarankiškas, sutelktas į vieną pagrindinį dalyką. 	Gerame rašto darbe: <ul style="list-style-type: none"> • taikomasi prie adresato, • atsakoma į problematikos formuluotės klausimą, • yra aiški ir logiška struktūra, • taisyklinga kalba, • vartojama metakalba, • tinkamai vartojama tos mokslo srities terminija, • nuosekliai laikomasi pasirinkto citavimo būdo, • geras rašto darbas atitinka techninius reikalavimus, yra vientisas teksto ir sakinio požiūriu.

remiantis konkrečios mokslo šakos sąvokomis, terminais ir metodais, aprašomas vienos ar kelių problemų tyrimas ar pati problema.

Aukštosiose mokyklose dažniausiai rašomi diplominiai, magistro, bakalauro, kursiniai darbai. Paprastai šie darbai nėra grynai teoriniai, nors turi remtis konkrečios mokslo šakos teorinėmis žiniomis. Juose pasirinktai problemai spręsti naudojama kiekybinė arba kokybinė medžiaga. Nors minėti darbai skiriasi apimtimi, analizuojamos problemos sudėtingumu, tiriamosios medžiagos kiekiu, tačiau jiems keliami bendri turinio ir mokslinės kalbos reikalavimai (žr. 1 lent.). Rašant darbą, reikia atsiminti, kad abu šie darbo kokybės kriterijų blokai lygiaverčiai: ir turinys, ir forma vienodai svarbūs. Daugelyje aukštųjų mokyklų savarankiški rašto darbai yra oponuojami, o oponentams specifiniai darbo turinio dalykai ne visada gerai žinomi, todėl jiems labai svarbi darbo forma ir kalba.

Vertinant, ar mokslo darbas yra geras ar ne visai tinkamas, galima remtis tokiais kriterijais (pagal Rienecker et al. 2003: 37–38):

- Kokia darbo apimtis palyginti su katedros nustatyta tokio darbo puslapių skaičiaus norma?
- Kaip atrodo bibliografija? Ar ji pateikiama nuosekliai? Ar naudojamasi naujausia literatūra?
- Ar turinyje atsispindi nuoseklus ėjimas nuo problemos išvados link?
- Ar darbas lengvai skaitomas?
- Ar išnašos vartojamos pagrįstai, ar nėra per ilgos, nesuprantamos?
- Ar sudarytas specifinių terminų žodynelis?
- Ar skyrių antraštės atitinka jų turinį?
- Ar darbo kalba gera: suprantama, tiksli, vientisa, vienareikšmė?
- Ar aptariama ir vertinama darbe naudojama literatūra?
- Ar tinkamai cituojama, ar citatos pateikiamos vienodai?
- Ar pateikiamos priešingos nuomonės? Ar nenuitylimi „nepatogūs“ pavyzdžiai?

Toliau aptarti dažniausiai studentų rašomi mokslinių darbų žanrai: referatas, kursinis darbas, bakalauro ir magistro darbas, mokslinis pranešimas, tezės, straipsniai, recenzija.

Referatas – svarbiausių vieno ar kelių autorių citatų rašoma tema santrauka. Todėl tai nėra savarankiškas mokslinis darbas, nors jame turėtų atsispindėti ir referato autoriaus pozicija. Referate nereikėtų rašyti visko, kas žinoma aprašomuoju klausimu. Būtina išmokti įsigilinti į temą, pasirinkti autorius (jų gali būti nedaug) ir atmesti tai, kas nėra būtina ar savaime suprantama. Referato struktūra nėra sudėtinga: jį gali sudaryti tik įvadas, vienas arba du dėstymo skyriai ir išvados.

Kursiniams darbams keliami aukštesni reikalavimai negu referatams. Nuo referato jie pirmiausia skiriasi tuo, kad paremti studento surinktais duomenimis, kurie turi būti apdoroti, išanalizuoti ir tinkamai aptarti bei interpretuoti. Kursinį darbą rašantis studentas turėtų daugiau konsultuotis su vadovu. Skirtingai nei referate, čia jau reikėtų remtis keliais ar net keliolika autorių. Kursinio darbo struktūra sudėtingesnė: pagrindinę dalį reikėtų išdėstyti 3–4 skyriuose, galimi priedai, įvairi iliustracinė medžiaga.

Bakalauro ir magistro darbas struktūros požiūriu iš principo beveik nesiskiria nuo kursinio darbo, tačiau akivaizdžiai skiriasi darbo problemišku, išsamesniu temos nagrinėjimu ir paties darbo apimtimi.

Mokslinis pranešimas paprastai yra skaitomas per mokslines konferencijas. Jame reikia ne tik kalbėti apie kokią nors mokslo problemą, idėjos naujumą, bet ir pateikti argumentų, įrodymų, komentarų. Renkiant pranešimą, reikia nepamiršti, kad jis bus skaitomas. Tad čia geriau vengti ilgų sakinių, skaitmeninius duomenis derėtų apvalinti ir pasirusuoti vaizdinę medžiagą.

Tezės paprastai yra trumpa mokslinio pranešimo santrauka, kurioje glaustai apibūdinamas tyrimas, pateikiami apibendrinti rezultatai ir išvados. Dažniausiai tezės išspausdinamos prieš konferenciją, kad konferencijos dalyviai būtų susipažinę su pristatysimais pranešimais.

Straipsniai gali būti dvejopi: grynai moksliniai ir populiarinamieji. Pirmieji rašomi tos srities mokslininkams ir nuo mokslinio pranešimo skiriasi apimtimi, išsamesne problemos analize, platesniu bei gausesniu duomenų, įrodymų, iliustracijų pateikimu ir, žinoma, sudėtingesne kalba. Populiarinamieji straipsniai rašomi neprofesionalams. Paprastai juose rašoma ne apie kokią nors problemą, o apie jau iširtus dalykus. Toks tekstas turi būti labai patrauklus.

Recenzija – kritinis straipsnio, monografijos ar meno kūrinio vertinimas. Kritika turi būti korektiška ir argumentuota. Tad recenzijos autorius privalo gerai apgalvoti ir turinį, ir kalbines raiškos priemones.

5.2.5. Rašto darbų kalba

§ 265. Visuose moksliniuose darbuose dalykinis turinys turi būti pateiktas objektyviai, išsamiai, tiksliai, teisingai ir rišliai. Mokslo darbai rašomi profesine kalba, kurioje vartojamos konkrečios reikšmės sąvokos, tikslūs terminai. Kad darbas būtų dar tikslesnis, kai kuriuos terminus reikia apibrėžti. Paprastai apibrėžiami ne visi terminai, o tik:

- pagrindiniai, kurie neįeina į pagrindinį konkrečios profesijos žodyną, jų gali nesuprasti net ir tos profesijos žmonės, nesusiję su darbe analizuojama problematika;
- paimti iš kitų mokslo krypčių ar kasdienės kalbos;
- tie terminai, kuriuos reikia patikslinti, nes darbe bus vartojami kitokia reikšme;
- terminai, vartojami keliose disciplinose.

§ 266. Vienas iš mokslinės kalbos požymių yra **metakalba**. Tai kalbėjimas apie patį tekstą. Ji gali būti vartojama pristatant temą, paaiškinant metodus, susiejant pastraipas, skyrius ir poskyrius, atskiriant savą tekstą nuo cituojamo, primenant, kas jau buvo rašyta. Visa tai lemia metakalbos vienetų pasirinkimą (Rienecker et al. 2003: 244–245):

- **metapastraipos** rašomos skyrių pradžioje bei pabaigoje ir paaiškina, kas bus rašoma ar buvo parašyta, pvz., *Ankstesniame skyriuje buvo aptarta... Dabar belieka išanalizuoti...*;
- **metasakiniai** nurodo skyriaus temą, pvz., *Šiame skyriuje bus nagrinėjamas...*;
- **metažodžiai** rodo:
  - loginį ir semantinį pastraipų ir sakinių ryšį (*be to, todėl, nes, kaip buvo minėta* ir kt.),
  - kalbos aktą (*toliau bus analizuojama, nagrinėjama, remiamasi* ir kt.);
  - teksto (*kaip minėta 3 puslapyje, kaip matyti iš 3 paveikslų, žr. 1 priedą* ir kt.) ir literatūros nuorodas (*kaip teigia X, Y nurodo* ir kt.);

- įvertinimą (*turbūt, iš dalies, gal* ir kt.),
- sustiprina tekstą, daro jį patikimą (*akivaizdu, be abejonės, žinoma* ir kt.),
- autoriaus reakciją (*galima paprieštarauti, stebina* ir kt.),
- kreipimąsi į skaitytoją (*atkreipkite dėmesį*);
- **metaženkliai** (dvitaškiai, vardijimas papunkčiui) ir **metaapi-pavidalinimas** (išskyrimas kursyvu, paryškimas, išretinimas) padeda atkreipti skaitytojo dėmesį, pateikti teiginius tam tikra tvarka, nurodyti svarbiausius dalykus.

Moksliniai darbai turi būti rašomi taisyklinga lietuvių kalba. Reikėtų vengti neaiškių, nesuprantamų žodžių vartojimo. Rekomenduojama daugiau vartoti lietuviškų, o ne tarptautinių žodžių. Kaip minėta, moksliniam stiliui būdingi sudėtiniai sakiniai, bet tokie sakiniai neturėtų būti pernelyg ilgi, nes kartais sunku suvokti pagrindinę mintį ilgame sakinyje.

Ypač reikia atkreipti dėmesį į rašybą, skyrybą, kalbos kultūrą. Galutinis darbo variantas turi būti be minėtų klaidų. Susidūrus su sudėtingesniais rašybos, skyrybos ar kalbos kultūros atvejais, reikia pasitikrinti atitinkamose knygose ar žinynuose. Labai atidžiai reikia peržiūrėti paskutinį darbo variantą (rekomenduojama perskaityti atspausdintą, o ne kompiuteryje) ir ištaisyti korektūros klaidas, t. y. sužiūrėti tarpus, skyrybos ženklų, ypač kabučių, rašybą, šriftus, raidžių dydį ir pan. (plačiau žr. 7.2).

KARTOJIMO KLAUSIMAI

---

1. Kokie požymiai būdingi mokslo kalbai?
2. Kokios mokslo šakos tiria terminų darybą ir tvarkybą?
3. Išvardykite keletą žodžių, kurie tam tikroje mokslo srityje vartojami kaip terminai ir kaip netermininiai bendrinės kalbos žodžiai.
4. Kas yra profesionalizmai ir žargonizmai?
5. Kokios mokslo sritys pasižymi nelietuviškų terminų gausa?
6. Kokį terminą ir kodėl, jūsų manymu, geriau vartoti: lietuvišką ar tarptautinį?

7. Kokia kalbos dalis dažniausiai vartojama sudarant lietuvių kalbos terminus?
8. Kokia sudėtinių terminų žodžių tvarka būdinga lietuvių kalbai?
9. Prisiminkite būdingiausias terminų darybos ir rašybos klaidas.
10. Kaip suprantamas terminų tikslumas, sistemiškumas, stilistinis neutralumas?
11. Kokiais pagrindiniais būdais sudaromi nauji terminai?
12. Kokie yra pagrindiniai terminų tvarkymo būdai?
13. Kas yra terminų bankai, kaip jie sudaromi, kam skirti?
14. Prisiminkite, kokie yra pagrindiniai terminų norminimo principai.
15. Koks svarbiausias teksto struktūros vienetas?
16. Kokius žinote teksto kūrimo būdus?
17. Apie ką reikėtų rašyti įvade?
18. Ką rašyti tiriamojame darbo dalyje?
19. Ką būtina pateikti išvadose?
20. Kokias žinote papildomas studentų rašomų darbų dalis?
21. Kas yra pastabos?
22. Kuo skiriasi citavimas nuo perpasakojimo?
23. Kaip galima pateikti literatūros nuorodas?
24. Kokius žinote rašto darbo turinio kokybės kriterijus?
25. Kokia turi būti gero rašto darbo retorika?
26. Kokius žinote rašto darbų žanrus?
27. Kas yra metakalba? Kodėl ji svarbi mokslo darbuose? Kokie skiriami metakalbos vienetai?

6. REIKALŲ RAŠTAI

---

§ 267. Reikalų raštų, arba kanceliarinė, kalba yra bendrinės kalbos atmaina, turinti tam tikrų savo ypatybių. Rašant dokumentus, reikalingas tikslus, nuoseklus, logiškas minčių dėstymas. Oficialių raštų kalba turi būti tiksli, konkreti, be dviprasmybių ir emocinių atspalvių. Dokumentai konkrečius dalykus ar reiškinius spraudžia į tam tikrus rėmus, todėl čia vartojamos apibrėžtos sąvokos ir terminai, standartiniai posakiai.

Dokumentai rašomi laikantis bendrinės lietuvių kalbos normų ir teisės terminijos. Pirmenybė teiktina lietuviškiems terminams. Prireikus tarptautinis terminas gali būti nurodytas pagreičiu su lietuviškuoju (vienas iš jų – skliausteliuose). Dokumentuose turi būti vartojami tik sunorminti lietuviški vietovardžiai.

Šiame skyriuje ir 2 priede pateiktų dokumentų pavyzdžiai bei formuluotės nėra vienintelės įmanomos; gali būti ir kitokių taisyklingų dokumentų variantų.

§ 268. Dokumentas būtinai turi turėti šiuos **rekvizitus** (tam tikras būtinąsias dokumentų dalis): įstaigos ar dokumento rengėjo pavadinimą, datą, tekstą ir parašą. Daugelis dokumentų dar turi savo pavadinimą, nurodytą parengimo ar parašymo vietą ir teksto antraštę.

Rekvizitai turi būti išdėstyti tam tikra tvarka (žr. 2 priedo 1 dokumentą):

- Herbas arba prekių ženklas spausdinamas popieriaus lapo viršuje per vidurį.
- Dokumento sudarytojo pavadinimas rašomas po herbu arba prekių ženklu (jei nėra šių ženklų, tada dokumento sudarytojo pavadinimas rašomas lapo viršuje) didžiosiomis paryškintomis raidėmis lapo centre.
- Įstaigos duomenys rašomi po dokumento sudarytojo pavadinimu arba dokumento pirmojo lapo apačioje. Įstaigos duomenys rašomi mažesnėmis negu kiti rekvizitai raidėmis ir gali būti atskirti linija.

Įstaigos duomenis sudaro: įstaigos kodas, buveinės adresas ir kita reikalinga informacija (telefonų ir faksų numeriai, elektroninio pašto adresas, internetinio puslapio adresas, sąskaitos numeris ir kt.).³¹

- Dokumento pavadinimą sudaro dokumento rūšies pavadinimas ir teksto antraštė. Pavadinimas rašomas centre didžiosiomis raidėmis. Dokumento pavadinimas ir antraštė rašomi atskirose eilutėse, antraštė dažniausiai būna prielinksnio *dėl* konstrukcija su kilmininku, pvz.: *ĮSAKYMAS / DĖL ATOSTOGŲ*. Pažymų antraštės gali prasidėti prielinksniu *apie*, pvz.: *PAŽYMA APIE GAUTAS PAJAMAS*.

- Dokumento data rašoma po dokumento pavadinimu centre. Data gali būti rašoma dvejopai: 2008-09-15 arba 2008 m. rugsėjo 15 d.

- Dokumento sudarymo vieta rašoma po data lapo centre.

- Adresatas rašomas naudininko linksniu kairėje lapo pusėje. Jei adresuojama įstaigos struktūriniam padaliniiui, įstaigos pavadinimas rašomas kilmininko linksniu, o struktūrinio padalinio pavadinimas – naudininko linksniu, pvz., Vytauto Didžiojo universiteto Personalo skyriaus direktoriui.

- Dokumento tekstas rašomas po datos, registracijos numerio, sudarymo vietos. Tekstas gali būti skirstomas skyriais, skirsniais, punktais ir jų papunkčiais.

- Parašas rašomas po dokumento tekstu. Parašo rekvizitą sudaro dokumentą pasirašiusio asmens pareigų pavadinimas, parašas, vardas ir pavardė. Pareigų pavadinimas pradamas rašyti nuo kairiosios paraštės, vardas ir pavardė rašoma tos pačios eilutės dešinėje pusėje. Pasirašoma eilutės viduryje.

Dar gali būti ir rašomi ir kiti rekvizitai, pvz., specialioji žyma, dokumento registracijos numeris, gauto dokumento nuoroda, kopijos tikrumo žyma ir pan. Anksčiau aptarti tie rekvizitai, kurie turi būti kiekviename dokumente.

§ 269. Toliau trumpai aptarti pagrindiniai dokumentų tipai ir pateikti jų pavyzdžiai.

- **Gyvenimo aprašymas** (lotyniškai *curriculum vitae* (CV)) – trumpas savo gyvenimo ir veiklos pateikimas raštu (žr. 2 priedo 2.1 ir 2.2 dokumentus). Gyvenimo aprašymas gali būti rašomas įvairiai, bet

³¹ Dažnai daroma klaidų rašant adresą, pvz., rašoma *Donelaičio 52*, o turi būti *K. Done-laičio g. 52*. Daugiau apie formaliuosius tekstų tvarkymo reikalavimus žr. 7.2 skyrių.

pageidautina, kad būtų trumpas ir informatyvus. Svarbiausi dalykai, kuriuos būtina paminėti rašant gyvenimo aprašymą: asmeniniai duomenys, išsilavinimas, darbo ar profesinė patirtis, mokslinė ar pedagoginė veikla, įgūdžiai ir gebėjimai. Dar gali būti paminėti pomėgiai ir asmeninės savybės.

Gyvenimo aprašymas gali būti rašomas pirmuoju asmeniu arba pateikiamas neutralus atskirų dalykų apibūdinimas, pvz.: *2006 m. baigiau Vytauto Didžiojo universitetą, įgijau Anglų filologijos bakalauro laipsnį* arba *2006 m. Vytauto Didžiojo universitetas, Anglų filologijos bakalauro laipsnis*. Abu rašymo būdai galimi, antrasis yra oficialesnis, labiau pabrėžiama atliktų darbų vertė.

Pagrindinės gyvenimo aprašymo dalys:

– Asmeninė informacija. Būtina nurodyti vardą, pavardę ir kontaktinius duomenis (telefoną, el. pašto adresą). Pageidautina – amžių arba gimimo datą. Nebūtina, bet galima pateikti ir daugiau informacijos apie save: nurodyti gyvenamąją vietą, šeiminių padėtį, tautybę, pilietybę ir pan.

– Darbo patirtį galima aprašyti keliais būdais. Galima pradėti nuo dabartinės darbovietės ir baigti pirmąja – taip geriausiai atskleidžiama karjeros pažanga. Taip pat galima pradėti nuo pirmosios darbovietės ir baigti dabartine. Dar vienas būdas, rekomenduojamas daug darboviečių pakeitusiems žmonėms, – pateikti darboviečių arba atliktų darbų kategorijas. Prie darbo patirties galima nurodyti rezultatus ir laimėjimus. Tai svarbu ieškantiems darbo ar siekiantiems aukštesnių pareigų.

– Išsilavinimas. Nurodoma mokykla (mokyklos), mokymosi joje laikotarpis arba mokyklos baigimo data ir įgytas laipsnis ar profesinė kvalifikacija.

– Mokslinė ir pedagoginė veikla. Dirbantys mokslinį ar pedagoginį darbą asmenys gyvenimo aprašyme nurodo mokslinių interesų kryptis, paskutinių 5 metų mokslinės ar pedagoginės veiklos laimėjimus: publikacijas, pranešimus konferencijose, parengtus leidinius, skaitytus paskaitų kursus, kur ir kaip kelta kvalifikacija.

– Dar gali būti nurodoma visuomeninė veikla, dalyvavimas įvairiose organizacijose.

– Įgūdžiai ir gebėjimai. Galima pateikti papildomos informacijos, kuri yra reikšminga sprendžiant apie jūsų kvalifikaciją: kalbų

mokėjimas, to mokėjimo lygis, sugebėjimas dirbti kompiuteriu, teisė vairuoti automobilį. Gali būti nurodomi ir kitokie įgūdžiai, svarbūs siekiamoms pareigoms, pvz.: darbo organizavimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai, oficialiosios raštvedybos išmanymas, buhalterijos pagrindai, mokymo ir konsultavimo patirtis, projektų rengimo bei vertinimo patirtis ir pan.

– Laisvalaikio pomėgiai. Jus nurodyti patartina tik ieškantiems darbo, bet tai nebūtina informacija. Galima ne tik išvardyti mėgstamas veiklos sritis, bet ir pažymėti laimėjimus.

– Asmenines savybes tikslinga pateikti tik ieškantiems darbo. Pernelyg girtis nepatartina. Reikia pabrėžti tik kelias su siekiamomis pareigomis tiesiogiai susijusias savybes. Ieškant darbo prie gyvenimo aprašymo dar galima pridėti motyvacinius laiškus, juose ir tiktų nurodyti savo teigiamas savybes.

- **Prašymas** – vieno asmens ar kolektyvinis dokumentas, kuriuo ko nors prašoma ar pageidaujama, adresuotas pareigūniui ar įstaigai (žr. 2 priedo 3 dokumentą).

- **Charakteristika** – dokumentas, kuriame pateikiamas asmens, jo darbo ir veiklos įvertinimas. Charakteristikos tekstas pradedamas charakterizuojamojo asmens vardu ir pavarde, nurodoma gimimo data, paminimi svarbiausi gyvenimo faktai. Išsamiau aprašoma paskutinės mokslo ar darbo vietos veikla ir jos rezultatai. Gali būti apibūdintos darbui ir bendravimui svarbios būdo ypatybės. Pabaigoje parašoma apibendrinamoji, jei reikia, ir rekomenduojamoji išvada.

- Į charakteristiką panaši **rekomendacija** – dokumentas, kuriame aptariama ir palankiai įvertinama asmens veikla ir pateikiami jam palankūs siūlymai (žr. 2 priedo 4 dokumentą). Rekomendacija praverčia ieškant darbo. Galimas darbdavys ar atranką vykdančias konsultantas palankiau įvertins, jei apie asmenį teigiamai atsiliepia buvęs jo vadovas ar žmogus, laikomas specialistu ar užimantis tam tikrą padėtį visuomenėje (universiteto dėstytojas, įmonės, padalinio vadovas ir pan.), kuris yra bendravęs su tuo žmogumi ir jį gana gerai pažįsta.

Studentams, dar neturintiems darbo patirties, rekomendaciją gali parašyti dėstytojas, pas kurį studijavo. Gerai dirbančiam darbuotojui rekomendaciją gali parašyti tiesioginis vadovas ar aukštesnės pareigos užimantis kolega.

Rašant rekomendacinį laišką, patartina naudoti tokią struktūrą:

– Laišką pradėti informuojant, kiek laiko pažįstamas rekomenduojamas asmuo. Jei asmuo yra darbuotojas ar kolega, reikia apibrėžti laikotarpį, per kurį dirbo kartu, pareigas, atsakomybę, projektus, kuriuose jis dalyvavo. Galima trumpai apibūdinti įmonę, jos veiklą. Pastraipa baigiama sakiniu, apibendrinančiu rekomendaciją rašančiojo nuomonę apie rekomenduojamą asmenį.

– Toliau įvertinamas asmuo kaip darbuotojas (ar studentas). Aprašoma, kaip jis vykdavo konkrečius nurodymus, pateikiami jo nuopelnai, stipriosios asmens savybės.

– Galiausiai pateikiama galutinė asmens elgesio charakteristika: ar rekomenduojamasis buvo atsakingas, mandagus; nustatoma, koku laipsniu rekomenduojamas asmuo į jo pretenduojamas užimti pareigas: be išlygų, stipriai, su tam tikromis išlygomis, iš viso nerekomenduojamas.

• **Pareiškimas** – raštas, kuriame oficialiai pranešama ir išdėstoma institucijos ar asmens nuostata dėl kokio nors dalyko. Pareiškime pateikiami tam tikri faktai ir dėl jų pasakomas pareiškimą rašančio asmens noras, reikalavimas ar koks kitas reikalas. Pareiškimai rašomi, kai pririekia kreiptis į teismą ar kitas teisėsaugos įstaigas, kai norima išdėstyti nepritarimą institucijos ar jos vadovo veiksams, pranešti apie tam tikrus trūkumus ar taisytinus dalykus.

• **Įgaliojimas** – dokumentas, kuriuo suteikiama teisė ką nors atlikti kito asmens ar įstaigos vardu.

• **Kvietimas** yra dokumentas, informuojantis apie renginį ir kviečiantis jame dalyvauti. Kvietimus tik su išlygomis galima laikyti dokumentais. Tai neformalūs, dažniausiai ir neoficialūs raštai, kurių nevaržo standartai ar raštvedybos taisyklės. Kvietimas gali būti adresuotas konkrečiam asmeniui; tokį kvietimą reikia pradėti kreipiniu, pvz.: *Gerbiamasis Vardeni Pavardeni*. Gali būti kažkokiai žmonių grupei skirtas kvietimas, pvz., seniūnijos gyventojams, studentams ir pan. Tokiame kvietime gali nebūti kreipinio. Kvietime gali būti nurodyta renginio programa, pranešimo temos.

• **Skelbimas** – viešai skelbiamas apie ką nors informuojantis raštas. Dažniausiai rašomi skelbimai, informuojantys apie būsimą renginį. Yra skiriami ne atskiram asmeniui, o visuomenei ar tam tikrai žmonių grupei. Skelbimų tekstas rašomas kaip ir kvietimų: nurodomas laikas, vieta, renginys, gali būti pateikiama programa. Dažnai skelbimai pradedami žodžiu *Dėmesio!*

- **Motyvacinis laiškas** – papildoma informacija apie darbo ieškantį asmenį (žr. 2 priedo 5.1 ir 5.2 dokumentus). Vienas pagrindinių motyvacinio laiško tikslų yra paskatinti darbdavį perskaityti besikreipiančiojo gyvenimo aprašymą. Gyvenimo aprašymas yra formalus dokumentas, o motyvacinis laiškas suteikia galimybę apibūdinti, išreikšti požiūrį į norimą darbą, įrodyti tinkamumą jam. Motyvaciniu laišku taip pat išdėstomi savo motyvai potencialiam darbdaviui, t. y. aprašoma, kodėl siekiama būtent šios darbo vietos, parodoma, kad asmuo yra tinkamas kandidatas. Motyvaciniame laiške informaciją patartina pateikti tokiu nuoseklumu:

- Prisistatoma ir nurodoma, kokių tikslų laiškas yra rašomas.
- Aprašoma, iš kur sužinota apie dominančią darbo vietą įmonėje: iš darbo skelbimo laikraštyje, internete, iš draugų rekomendacijų ir t. t.
- Išdėstomi motyvai, akcentuojant gyvenimo aprašymo įrašus, kurie būtų svarbiausi dirbant naują darbą; nurodoma, kodėl asmuo pretenduoja į konkrečią darbo vietą.
- Pabaigoje padėkojama skaitysiančiam laišką asmeniui už sugaištą laiką ir paminima, kad laukiama atsakymo.

Prieš rašant motyvacinį laišką patartina sužinoti apie įmonę kiek įmanoma daugiau, taip pat patartina nurodyti asmens, kuriam šis laiškas adresuojamas, vardą ir pavardę. Rašant motyvacinį laišką reikėtų išsiaiškinti atranką vykdančio asmens vardą ir pavardę, o jei to padaryti nepavyksta, reikėtų įdėti nuorodą „Personalo direktoriui“, „Personalo atrankos specialistui“ arba tiesiog „Direktoriui“, atsižvelgiant į įmonės dydį. Rašant motyvacinį laišką būtina atidžiai perskaityti ir įvertinti darbdavio keliamus reikalavimus, pateikti įrodymų, kad jie atitinkami, jei ne visi, tai bent jau didžioji dalis šių reikalavimų. Motyvaciniame laiške taip pat galima nurodyti, kad pridedamas gyvenimo aprašymas. Motyvaciniame laiške nereikia kartoti visko, kas jau parašyta gyvenimo aprašyme. Motyvacinis laiškas turėtų būti sudarytas iš 4–5 pastraipų, ne ilgesnis kaip vienas A4 formato lapas. Motyvacinis laiškas turi būti spausdintas, o ne rašytas ranka.

- **Ataskaita** – dokumentas, informuojantis apie per tam tikrą laiką atliktus darbus. Dažniausiai ataskaitos rašomos pagal tam tikrus tos įstaigos, kuriai rašoma ataskaita, reikalavimus. Svarbiausia paminėti, kas buvo planuota padaryti, kas padaryta, ko nepavyko nuveikti. Taip pat galima paminėti, kaip panaudotas skirtas finansavimas. Ataskaitos

apimtis – nuo vieno iki kelių šimtų lapų, atsižvelgiant į tai, kas rašo ir kam skirtos ataskaitos. Jei ataskaitą rašo studentas, pvz., pateikia informaciją apie stažuotę, jos tikslą, pasiektus rezultatus, tada užtenka kelių lapų. Vyriausybės, bankų, didžiųjų įmonių, aukštųjų mokyklų ir pan. metinės ataskaitos dažniausiai būna sudarytos iš kelių šimtų lapų ir yra visiems prieinamos. Ilgesnes ataskaitas paprastai sudaro tokios dalys: antraštinis lapas, santrauka, turinys, tekstas, priedai.

7. KALBA ELEKTRONINĖJE TERPĖJE

7.1. ELEKTRONINIS DISKURSAS

§ 270. XX a. pabaigoje atsirado nauja kalbos vartojimo sritis – pasaulinis elektroninis tinklas, arba internetas. Bendravimas internetu yra naujausias žmonių komunikacijos būdas. Šios srities galima skirti dvi svarbiausias dalis: informacinę (svetainės, duomenų bazės) ir komunikacinę (elektroninis paštas, bendravimas pokalbių svetainėse, socialiniuose tinkluose, trumposiomis žinutėmis). Vieni iš šių komunikacijos būdų, pvz., elektroninis laiškas, yra individuali, kiti, pvz., bendravimas pokalbių svetainėse, komentarų rašymas, – grupinė komunikacija. Kadangi dažnai bendraujama pasivadinus slapyvardžiais arba anonimiškai, bendravimas pokalbių svetainėse yra neoficialus, internete aptariamose netgi tos sritys, apie kurias žmonės nedrįsta kalbėti net su savo draugais.

Bendraujant informacinėmis technologijomis vartojama kalbos atmaina, internete pateikta informacija vadinama elektroniniu diskursu.³² Diskursas apima visą komunikacijos aktą: be teksto, ir dalyvių, situaciją, kontekstą, nekalbinės raiškos priemones (gestus, mimiką).

Savita kalbine raiška ir stiliumi išsiskiria elektroniniai laiškai, pokalbių svetainių tekstai. Kiti interneto tekstai iš esmės nesiskiria nuo rašytine kalba gyvuojančių funkcinių stilių. Pasak R. Miliūnaitės (2009), interneto vartoseną galima suskirstyti į oficialiąją, neutraliąją ir laisvąją.

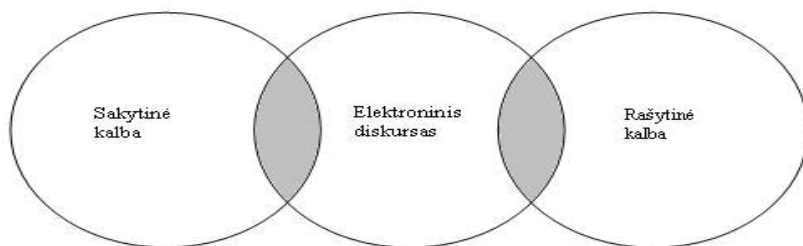
---

³² Diskurso skiriamos kelios reikšmės: 1) vartojama kalba ar kalbėjimas, bet koks tekstas; 2) tam tikros kalbos sritys; 3) interaktyvus, diskusinis bendravimas (Marcinkevičienė 2008: 16).

Pagal šią klasifikaciją internetinių tekstų žanrai (nuo oficialiausių iki laisviausių) išsidėsto taip: valdžios įstaigų informacija; įmonių, organizacijų informacija; naujienų portalai; tinklaraščiai; diskusijų forumai; komentarai. Taigi kuo neoficialesnis elektroninis tekstas ar bendravimas, tuo jame daugiau elektroninio diskurso ypatybių, būdingų sakytinei kalbai.

§ 271. Elektroninio diskurso kalbos ypatybės. Elektroninis diskursas turi ir sakytinės, ir rašytinės kalbos bruožų (žr. 1 pav.); jį galima laikyti atskira kalbos atmaina. Tekstas rašomas, bet ne tipine rašytine kalba: bendraujama viešai, bet neoficialiai. Galima sakyti, kad tai kalbėjimas rašant. Su sakytine kalba, su jos buitiniu stiliumi sieja neoficialumas, neformalumas, jausmų reiškimas, spontaniškumas, neapgalvotas bendravimas.

1 paveikslas. Sakytinės ir rašytinės kalbos sąsaja su elektroniniu diskursu

Teksto kokybę (taip pat teksto oficialumą) internete galima įvertinti remiantis tokiais požymiais (pagal Miliūnaitė 2009):

1) rašto ženklai: kokie jie vartojami – ar pripažįstama lietuviška abėcėlė;

2) kalbos etika: kaip laikomasi visuotinai priimtų kalbinio elgesio normų; tos normos rodo santykį su adresatu, tad matyti, ar išlaikoma pagarba adresatui, nesvarbu, koks būtų žanras ar stilius; kokių sluoksnių leksika vartojama (ar neišeinanti už padorumo ribų, ar vulgarioji ir pan.);

3) svetimi lietuvių kalbai elementai: kaip su jais elgiamasi, ar matyti pastangos išlaikyti lietuviškąją tapatybę;

4) kalbos normos ir stilius: ar nėra šiurkščių normos pažeidimų, ar nukrypimai nuo normų aiškiai motyvuoti.

Elektroniniam diskursui (ypač neoficialioms jo atmainoms) būdingos šios kalbinės ypatybės:

- frazeologizmai (*ar iš meilės numirėt?; gadini kiek širdis geidžia*);

- naujažodžiai (*Knygų recenzijų beveik neskaitau, bet turiu ypatingą 8-q jausmą, tad šlamšt knygės į mano rankas pakliūva retai.*)

- kalbos ekonomija:

- trumpos frazės (*labai cool; viskas ok*);

- elipsė (*pas mane (= mano automobilyje) dėvėta olandiška (= dujų įranga)*);

- sutrauktiniai žodžiai (*benzas, kompas, telikas*; vietoj *Lietuva, lietuvių kalba, litai* vartojama santrumpa *lt*; vietoj *pirmadienis* rašoma *1nis*; vietoj *žiūrėk – žėk, dabar – dbr* ir pan.);

- grafiniai ženklai (+, & vietoj žodžių *ir, su*; % vietoj *procentai*; \$ vietoj *pinigai*);

- kalbos perteklius (pertarai, pvz., *na, nu, jo, tipo, ta prasme, šiaip* ir kt.);

- neoficialioji leksika:

- deminutyvai (*kiek pamenu jis ten kažkoks nupeipęs komunistėlis buvo; sveikutis; labutis*);

- vulgarizmai (*blemba, ble, šūdas*);

- nenorminiai skoliniai (*chebra, babkės, biški, bachūras, meilas*);

- kitų kalbų intarpai (*help, sorry, ok, thanks*);

- dialogiško bendravimo pobūdis (tą rodo jaustukai, pvz.: *sveiki, ačiū, dėkui, hi*, klausiamieji įvardžiai, pvz.: *kas, ką*).

Elektroniniame diskurse palyginti su kitais rašto darbais prastėja stilius ir sintaksė. Daugelis elektroninių laiškų ar komentarų autorių nespėja nė perskaityti, ką būna parašę. Net nesistengiama idealiai sutvarkyti teksto, svarbiausia, kad perduodama informacija būtų suprata teisingai. Dažnai pradedami laiškai be jokios įžangos, netgi be pasisveikinimo. Elektroniniai laiškai, dalyvavimas pokalbių svetainėse yra

privatus asmens reikalas, todėl galima rašyti taip, kaip nori. Žinoma, rašant elektroninį laišką oficialiam asmeniui, reikia laikytis kalbos ir etiketo reikalavimų. Dėmesingiau reikėtų rašyti komentarus, kurie prieinami visiems interneto vartotojams – tai jau dalis viešosios kalbos.

§ 272. Elektroninio diskurso rašybos ir skyrybos ypatybės.

Elektroninio diskurso rašyba įvairuoja: vartojama tradicinė lietuviška abėcėlė, taip pat lotyniška be diakritinių ženklų. Vietoj tam tikrų raidžių rašomos raidžių samplaikos, pvz., *ačiū* rašoma *aciu*, *achiu*, *achoo*.³³ Kartais lietuviškos raidės pakeičiamos kitų kalbų raidėmis dėl noro parašyti įdomiau, kuo neįprasčiau, pvz.: *gawau*, *labux*.

Elektroniniame diskurse dažnai siekiant rašyti kuo greičiau atsisakoma didžiųjų raidžių. Norint pabrėžti, dažnai kartojamos tos pačios raidės, pvz.: *coooool! baisiai noooriu!* arba rašoma didžiosiomis raidėmis.

Kartais rašoma taip, kaip tariama, pvz.: ***jieskau niekaip nerandu ORION saito; išanksto dėkoju.***

Ne visada aiškios ir pažymėtos sakinių ribos, apskritai vartojama mažiau skyrybos ženklų, pvz.: *šiaip tai aš kai žiūriu filmą tai žiūriu į jį tokį koks yra ir nesistengiu ten ieškoti kažkokių nesutapimų, bet sakau gal ką praklausiau kad neaiškumų iškilo.*

§ 273. **Nekalbinių simbolių vartojimas.** Elektroniniame diskurse reikšmę kuria ne tik kalbinės, bet ir nekalbinės priemonės, t. y. ekstralingvistiniai bendravimo elementai: nuotaika, gestai, veido išraiška, intonacija, kalbėjimo greitis. Šias priemones galima vadinti jausmaženkliais (Miliūnaitė 2008). Elektroniniame diskurse naudojami dviejų rūšių jausmaženkliai: rodantys intonaciją ir rodantys emocijas.

- **Intonacija** perteikiama netradicine rašyba, šriftais ir skiriamaisiais ženklais, ypač šauktukais ir klaustukais (*labaaaaaiiiiiij žinomas vaizdelis; pleeease; galiu pasakyti tik tiek: KOL KAS aš nesispjaudau ir nesikeikiu; o kur ten tie efektai nuo kurių alpti reiktų????????!!!!!!!*).

- **Emocijos** parodomos specialiais tik bendraujant internetu vartojamais ženklais. Dažniausiai vartojamas besišypsantį veidą rodantis ženklas :-), turintis įvairių raiškos variantų. Iš neigiamas emocijas perteikiančių ženklų dažniausiai vartojama :-(. Nustebimas parodomas :-o, abejingumas =/, pašaipą :P ženklais. Pagrindinė šių ženklų

³³ Plačiau apie lietuviybės problemas informacinėse technologijose žr <http://www.likit.lt/>.

paskirtis – reikšti adresanto emocijas nevartojant žodžių, taip pat sušvelninti pasakytą nuomonę. Emocijas reiškiančių ženklų reikėtų nevertoti rašant elektroninius laiškus oficialiems asmenims.

§ 274. Elektroninio laiško struktūra. Skiriamos dvi pagrindinės elektroninio laiško dalys: informacinė ir turinio.

- **Informacinėje** dalyje nurodomas siuntimo (ar gavimo) laikas, adresanto (ar adresato) vardas ir (arba) adresas, laiško antraštė ir pan.

- Laiško antraštė yra svarbus ir apgalvotas elektroninio laiško elementas. Antraštė savo turiniu ir forma turi patraukti, sudominti; turi būti aiški, glaustai pranešanti. Kartais nuo antraštės priklauso, ar laiškas bus kieno nors perskaitytas. Dažnai antraštės pradedamos *dėl, apie*. Kartais antraštėje pateikiamas visas norimas tekstas, o laiško teksto visai nėra.

- Kad galėtų jaustis laisvi ir saugūs bendraudami internetu žmonės paprastai pasivadina ne tikruoju vardu ir pavarde, o slapyvardžiu. Bendravimas internetu yra unikalus tuo, kad pokalbio dalyviai nemato ir negirdi vienas kito, jokios reikšmės neturi nei fizinės žmogaus ypatybės, nei socialinis statusas. Dažnai pašnekovai žino tik vardus, kuriais pasivadinus siunčiamas laiškas. Dėl to internetu bendraujantys žmonės yra atviri ir nuoširdūs, kalba apie tokius dalykus, kurių kitur nedrįstų minėti. Kita vertus, internetas yra nors ir neoficialus, bet viešas minčių skelbimas, todėl labai reikia skirti viešąjį ir neviešąjį bendravimą. Pavyzdžiui, oficialius laiškus reikėtų siųsti iš tikruoju vardu ar pavarde (ar jų dalimis) pavadintos pašto dėžutės, kad skaitantysis žinotų, iš ko gautas laiškas. Be to, neoficialūs slapyvardžiai kartais būna pernelyg asmeniški, neformalūs, nederantys viešajam bendravimui.

- Elektroniniame laiške parašas nėra būtinas elementas. Paprastai elektroninio laiško adresanto vardas automatiškai pateikiamas laiško pradžioje esančioje eilutėje *Nuo* (angl. *From*). Oficialūs laišakai dažniausiai baigiasi automatiškai kartojamu parašu, kur nurodoma asmens vardas ir pavardė, užimamos pareigos, darbovietės adresas, elektroninio pašto adresas, internetinio puslapio adresas ir kt. Taigi tokie parašai pateikia papildomos informacijos apie asmenį ar įstaigą. Taip pat gali būti rašomi atsisveikinimai ir palinkėjimai, pvz.: *pagarbiai, geros dienos, sėkmės*.

- **Turinio** dalis – pats laiškas, t. y. tekstas, kurį rašo adresantas. Kartais adresatas rašydamas atsakymą adresantui naudoja kitų autorių tekstą, kad nebereikėtų rašyti ir kartoti dalykų, buvusių gautajame laiške.

7.2. FORMALIEJI KOMPIUTERIU RENKAMO TEKSTO REIKALAVIMAI

§ 275. Po beveik visų skyrybos ženklų (, . ; : ? !) turi būti tarpas, po žodžio prieš skyrybos ženklą tarpas nededamas, pvz.: *Kad vaiko organizme trūksta skysčių, rodo šie požymiai: sausos lūpos, liežuvis ir burnos gleivinė; įkritusios akys, verksmas be ašarų; tamsus šlapimas, retas šlapinimasis. Visame pasaulyje uždrausta reklamuoti pieno pakaitalus. Kodėl? Norima skatinti natūralų kūdikių maitinimą!*

Tarpu nereikia, jei kableliu skiriamos sudėtinio skaičiaus dalys, pvz.: *per mėnesį benzino kaina padidėjo 3,5 procento*, arba kai keli skaičiai sudaro skyriaus pavadinimo dalį, pvz.: 2.5.1. *Terminijos apžvalga*. Be tarpu rašomos kai kurios ženklų kombinacijos, pvz.: *? ! !.. ?.. !!! ...*, bet po kablelio prieš brūkšnį dedamas tarpas, t. y. , –. Kartais su tarpais rašomi ilgesni skaičiai, kad juos būtų lengviau suvokti ir perskaityti, pvz.: *3 876 234 gyventojų*. Įsidėmėtina, kad tokiais atvejais skaičiai negali būti skiriami kableliais ar taškais.

Reikalingi tarpai po santrumpos ir kito žodžio, pvz.: *I. Simonaitytė; doc. dr. V. Pavardenis; nr. 15; 30 %; t. y.; t. t.; š. m.* Jei sakinytis baigiasi sutrumpinimais, pvz., *t. t., kt., pan.*, po jų rašomas vienas, o ne du taškai. Negalima žodžių junginių sutrumpinimų skirti pasviruoju brūkšniu. Turi būti *a. k.*, o ne *a/k* (asmens kodas); *p. d.*, o ne *p/d* (pašto dėžutė). Pasviruoju brūkšniu žymimas dviejų žodžių santykis, pvz.: *m/sek.* (metrų per sekundę), arba du lygiaverčiai dalykai *130/80* (arterinio kraujospūdžio dydžiai).

Reikia įsidėmėti, kad po tarptautinių matų santrumpų nerašomi taškai, pvz.: *cm, km, h, ha, kg* ir kt. Taškai nerašomi po akronimų, pvz.: *ES, JAV, VDU*.

Skliaustai rašomi tokiu būdu: *Žemė yra fatalizmo motina, dėl to daugelis azijiečių dažnai pasiduoda likimui, kurį jūros (bei dvasios) jėgų sukurs-tytas vakarietis pats kalasi.*

Toliau pateiktame sakinyje matyti, kaip turėtų būti rašomos lietuviškos **kabutės**: *Jos tarptautiniu atžvilgiu esančios mažai naudingos, nes savo „mikroskopiškumu“ tik kliudančios didžiosioms valstybėms racionaliai tvar-*

kyti pasaulį.³⁴ Tarp kabučių ir žodžio neturi būti tarpų. Koks nors pavadinimas gali būti rašomas tarp kabučių arba kursyvu, pvz.: „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ pateikta apie 50 000 žodžių lizdų arba *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* pateikta apie 50 000 žodžių lizdų.

Dažnai nežinoma, kur rašytinas brūkšnelis, o kur vidutinio ilgio brūkšnys. **Brūkšnelis** rašomas tarp dviejų lygiareikšmių žodžių, kurie reiškia sudėtinį vieno dalyko pavadinimą, pvz.: *lopšelis-darželis, parodapardavimas*. Nerašomas tarp žodžių, kurių vienas paaiškina ar patikslina kitą, pvz.: *gydytojas chirurgas, bitė motinėle*. Brūkšnelis taip pat rašomas tarp dvigubos pavardės dalių ar tarp pavardės ir slapyvardžio, pvz.: *Stuoka-Gucevičius, Jonaitytė-Petraitienė, Mykolaitis-Putinas*; nurodant pašto kodą, pvz.: *LT-49296*; po skaičiaus, pvz.: *1-oji, 50-ųjų mirties metinių proga*. Prieš brūkšnelį ir po jo neturi būti tarpų.

Texte vietoj praleisto tarinio, siekiant intonaciškai išskirti ir kai kuriais kitais atvejais, rašomas **brūkšnys**, prieš brūkšnį ir po jo turi būti tarpai, pvz.: *Mažosios valstybės siela – laisvė*. Brūkšnys dar rašomas tarp žodžių ar skaitmenų, žyminčių daiktų bei reiškinių vietos, laiko, kiekio, eilės ribas, pvz.: *įmonėje dirbo 2000–2005 m.; traukinys vyksta maršrutu Vilnius–Kaunas; knygynuose pasirodė naujas italų-lietuvių kalbų žodynas; dieną bus 16–20 laipsnių šilumos*.³⁵ Šiuo atveju tarpų prieš brūkšnį ir po jo neturi būti. Bet: *birželio 18 d. – liepos 1 d.; X a. pab. – XI a. pr.*

§ 276. Įsidėmėtina kai kurių dalykų rašyba. Adreso rašymas. Kai nurodomas kokios nors gatvės, prospekto, alėjos ar pan. pavadinimas, būtina nurodyti ir nomenklatūrinio žodžio sutrumpinimą, pvz.: *Gedimino pr. 10, Kauno g. 15–42, Laisvės al. 17*. Jei vietovės ar gatvės pavadinimas yra dvižodis, abu žodžiai pradedami rašyti didžiosiomis raidėmis, pvz.: *Naujoji Vilnia, Geležinio Vilko g.* Jei gatvė pavadinta žmogaus pavarde, į pavadinimą įeina ir pirmoji vardo raidė, pvz.: *K. Donelaičio g.* Jei gatvė pavadinta slapyvardžiu, vardo raidės nereikia rašyti, pvz., *Žemaitės g.* Adresas su raidėmis rašomas taip: *Kauno g. 60A–15*.

³⁴ Jeigu renkant tekstą kompiuteriu automatiškai neparašomos standartinės lietuviškos kabutės, reikiamas kabutes galima gauti naudojant tokias simbolių kombinacijas: apatinėms kabutėms alt + 0132, viršutinėms kabutėms alt + 0147.

³⁵ Jeigu automatiškai neparašomas ilgas brūkšnys, įterpkite jį iš simbolių arba naudokite kombinaciją alt + 0150.

Datos ir laiko rašymas. Data gali būti rašoma trejopai, pvz.: *2008 m. spalio 11 d.* (įsidėmėkite, kad po mėnesio pavadinimo nerašoma santrumpa *mėn.*; ši santrumpa rašoma tik tais atvejais, kai nurodomi tik metai ir mėnuo, pvz.: *2008 m. spalio mėn.*), *2008-10-01* (atkreipkite dėmesį, kad tarp skaičių rašomi brūkšneliai, o ne brūkšniai) arba *2008 10 01*. Dokumentuose tarp datos metus, mėnesį ir dieną reiškiančių skaitmenų grupių turi būti trumpi brūkšneliai.

Laikas gali būti žymimas keliais būdais: *3 val. 15 min.*; *3:15*; *3:15*.

Nurodant **telefonų, faksų numerius** po sutrumpinimų *tel.* arba *faks.* (ne *fax.*) dvitaškis rašomas, kai pateikiami du ar daugiau numerių; jei nurodomas tik vienas numeris, dvitaškio nereikia, pvz.: *informacija teikiama tel.: 123456, 789012; informacija teikiama tel. 123456*. Jei telefono ir fakso numeriai sutampa, galima rašyti taip: *tel. / faks. (8 ~ 37) 123456*. Suskliausti skaitmenys reiškia, kad jie tos pačios numeracijos zonoje nerenkami, todėl rašant mobiliųjų telefonų numerius skliaustai nevartotini, pvz.: *mob. tel. 8 ~ 666 12345*. Ženklas ~ rašomas toje telefono numerio vietoje, kur turi būti toninis signalas, jis skiriamas iš abiejų pusių tarpais.

Elektroninį paštą galima trumpinti *el. paštas*, *e. paštas*, *el. p.*, *e. p.*, bet ne *e-paštas*, *e-p*.

§ 277. Kiti rašybos ir skyrybos atvejai. Studijų darbai gali būti skirstomi į skyrius, poskyrius ir skyrelius. Skyriaus pavadinimus reikėtų rašyti pajuodintu šriftu, taip pat galima rašyti didžiosiomis raidėmis. Kiekvienas skyrius rašomas naujame puslapyje. Poskyrio ir skyrelio naujame puslapyje pradėti nereikia. Skyriai gali būti sunumeruoti (numeris nuo skyriaus antraštės skiriamas tašku). Smulkesni skyriai numeruojami, pavyzdžiui, taip:

Fonetika

1. *Fonetikos sąvoka*
2. *Kalbos padargai*
3. *Garsų klasifikacija*

3.1. Balsiai

3.1.1. Balsių tarimas

3.2. Priebalsiai

3.2.1. Priebalsių asimiliacija

3.2.2. Priebalsių tarimas

Ką nors vardijant dažniausiai rašomas dvitaškis ir toliau tekstas rašomas naujoje eilutėje. Galimi tokie numeracijos būdai:

Dalelytė gi rašoma:

- a) *kartu su nekaitomais vienskiemeniais žodžiais, pvz., argi, betgi, kaipgi;*³⁶
- b) *atskirai nuo visų kaitomų, dviskiemenių nekaitomų žodžių ir žodžių samplaikų, pvz.: kas gi, ko gi, kodėl gi.*

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutaria:

Iš dalies pakeičiant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. sausio 12 d. nutarimą Nr. 8 „Dėl Lietuvos mokslo premijų“ (Žin., 1993, Nr. 3–73, Nr. 74–1396; 1996, Nr. 66–1586):

1. *Papildyti nurodytąjį nutarimą šiuo 2.3 punktu (ankstesnį 2.3 punktą laikant 2.4 punktu): „2.3. Darbų, pateikiamų Lietuvos mokslo premijoms, ekspertizės nuostatus“.*
2. *Išdėstyti 3 punktą taip: „3. Pavesti Švietimo ir mokslo ministerijai:*
  - 3.1. *pagaminti Lietuvos mokslo premijos laureato diplomus;*
  - 3.2. *kasmet numatyti lėšas Lietuvos mokslo premijoms mokėti ir išlaidoms, susijusioms su Lietuvos mokslo premijų komiteto darbu, padengti.“*

Tekste pavyzdžiai dažniausiai skiriami kursyvu arba retinami. Prieš pavyzdžius paprastai rašomas žodis *pavyzdžiui* arba jo sutrumpinimas *puz.* Jei išvardijami keli pavyzdžiai, po *pavyzdžiui* arba *puz.* rašomas dvitaškis, jei paminimas vienas pavyzdys, dažniausiai skiriama kableliu. Pavyzdžius galima išvardyti toje pačioje eilutėje arba galima pradėti rašyti naujoje eilutėje. Svarbiausius dalykus galima išryškinti pajuodintu šriftu arba pabraukti. Toliau pateikti keli pavyzdžių pateikimo tekste būdai.

Kreipiniai reiškiami daiktavardžio šauksmininku. Jie gali būti išplėsti derinamaisiais ir nederinamaisiais pažyminiiais, priedėliu, pvz.:

³⁶ Jei naudojama numeracija su skaičiais ir po jų rašomi taškai, tada išvardijamas tekstas turėtų būti pradedamas rašyti didžiąja raide. Jei naudojama numeracija su skaičiais ar raidėmis ir po jų rašomas skliaustelis, tada rekomenduojama tekstą rašyti mažąja raide.

Kas tu esi, žmogau, ir kur tu keliauji? Laba diena, pone Pumputi.

Ši knyga su jai būdinga laisva faktų atranka, eseistišku pateikimu ir grupavimu anaipitol nėra tipiškas vadovėlis, nors ir turi jo bruožų (pavyzdžiui, klausimų ir užduočių kai kurių skyrelių pabaigoje).

Atkreiptinas dėmesys, kad eilutė negali prasidėti skyrybos ženklu, ypač reikia atkreipti dėmesį į brūkšnius; rekomenduojama vardo pirmąją raidę ir pavardę rašyti toje pačioje eilutėje.³⁷

Dokumentai ir kiti raštai (taip pat ir studijų darbai) rašomi A4 formato lapuose (spausdintas dokumentas pateikiamas ant balto neliniuoto popieriaus lapuose, spausdinant tik vienoje lapo pusėje). Visas tekstas turi būti rašomas 1,5 intervalo eilėtarpiu, 12 dydžio *Times New Roman* arba *Palemono* šriftu, sulygiuotas kairėje ir dešinėje. Rekomenduojama kiekvieną puslapį numeruoti viršuje dešinėje pusėje arabiškais skaitmenimis be taškų ar brūkšnelių. Rekomenduojamos tokios puslapio parastės: viršuje – 2,54 mm, apačioje – 2,54 mm, kairėje – 3,27 mm, dešinėje – 2,17 mm. Iš naujos eilutės tekstas atitraukiamas 1–1,5 cm.

Puslapio apačioje ar viso teksto gale išnašos rašomos 10 dydžio raidėmis. Mažesnėmis raidėmis rekomenduojama rašyti pavyzdžius, ypač jei jų pateikiama keletas iš karto; ne tokius svarbius teiginius.

Čia pateikti bendriausi rašto darbų reikalavimai. Rašant studijų darbus reikia atsižvelgti į fakulteto ar katedros nurodymus dėl paraščių pločio, šrifto rūšies bei dydžio ir pan. reikalavimų (plačiau žr. 5.2.2 skyrių).

KARTOJIMO KLAUSIMAI

---

1. Kas vadinama elektroniniu diskursu?
2. Kokią vietą kalbos sistemoje užima elektroninis diskursas?
3. Kokias pagrindines funkcijas atlieka bendravimas internetu?

---

³⁷ Tam, kad brūkšnys, vardo pirmoji raidė ar kitas simbolis nebūtų nukeliamas į kitą eilutę, naudokite kombinaciją ctrl + shift + space.

4. Kokios kalbinės ypatybės būdingos elektroniniam diskursui?
5. Kas sieja elektroninį diskursą su sakytine bei rašytine kalba ir kuo elektronis diskursas skiriasi nuo minėtų kalbos atmainų?
6. Kas būdinga elektroninio diskurso rašybai?
7. Kokie nekalbiniai simboliai ir kodėl naudojami elektroniniame diskurse?
8. Kokios pagrindinės dalys sudaro elektroninį laišką?

PRATIMŲ ATSAKYMAI

2.1.8. Tur-bút drą-siai gā-li-ma tvìr-tin-ti; lie-tù-vių kal-bōs ar-cha-jĩš-kù-mas iř-lì-ko dēl dvie-jų prie-žas-čių. Vie-nà, mú-sų pró-tè-vių il-giáu-siai gy-vén-ta ne-di-de-lè-jè te-ri-tò-ri-jo-je. Dì-de-lès žmo-nių grù-pės pla-čio-jè te-ri-tò-ri-jo-je pa-pras-tai iř-si-sklaĩ-do, pra-rañ-da rỹ-ři, a-ti-tòls-ta (a-ti-tòls-ta), grei-čiaũ kiñ-ta iř jų kal-bà. An-trà, il-giáu-siai čia, ma-týt, gy-vã-vo ben-druo-me-nì-nè ar-bà i-ki-fe-o-dã-li-nè sán-tvar-ka. Spar-čiaũ be-si-výs-tant fe-o-da-liz-mui, at-si-rañ-da vi-suo-me-nì-nių slúoks-nių, spar-čiaũ maĩ-šo-ma kal-bà. Tàs min-tis pa-tvìr-ti-na iř ki-tų kal-bų pa-vyz-dýs. Ka-dái-se gař-sūs bù-vo vi-kin-gai. Daũg ke-liã-vo, pre-kiã-vo, ka-riã-vo, kú-rè rús-čius pã-sa-ko-ji-mus – sa-gàs. Nor-vè-gų iř švè-dų kal-bos taip y-rà pa-ki-tu-sios, kàd švè-das ař nor-vè-gas sà-vo pró-tè-vių jaũ ne-be-gã-li su-pràs-ti. Ő kàs mó-ka is-lán-diš-kai, leng-vaĩ gã-li skai-tý-ti vi-kin-gų raš-tùs.

2.1.9. Deřimtmētis, kùriame, kasà, nebráizyk, šálčiau, sēniai, pãskui, vařtai, riekė, arti, tartis, garsiakãbis, namō, kèdės, kēlių, trintis, gélè, jùdu, šálta, vejà.

2.1.10. a) vaĩkas; b) kraũjas, c) seĩfas; d) kálnas; e) ámžius; f) gañdras; g) mágas, h) veĩka; i) tēpia; j) sēnbernis; k) veĩkia.

2.1.11. a) Bùr-lauvis – bùrè, stù-mia – stùm-ti, dũlo – dũlti, dùrti – dùria, pũla – pũlti, gũmti – gũmè, pamũlti – pamũlo, skũna – skũnti, pũnti – pũna, kũlia – kũlti, bùrtas – bùria, řũlo – řũldo, iřkũlti – iřkũlo, nusvũlti – nusvũlo, užkũmo – užkũmti, iřti – iřo;

b) graudėnti – graudėna, bárti – bára, gėlti – gėlia, sėmti – sėmia, kála – kálti, ridėnti – ridėna, šáltas – šálo, kėlia – kėlti, gėrti – gėria, bálo – bálto, gyvėna – gyvėnti.

2.1.13. Kiek dienų; buvo ruduō; kōl nereikēs rašýt; vakaróp iř jiē grĩš; rytój tenai iř Ŗukỹs važiuoš; nē vienōs gyvōs; bevėik kasdiēn kuř nōrs einū; vaikaĩ jaū namiē; einū artỹn; teĩ jaunai grāžiai mergĩnai nēdera dĩrbti; anót svetimū žmoniū; todēl grĩžaũ namō; kitadōs mūms mamà daūg pāsakų skaĩtē; dēl vaikū ateitiēs plūša.

2.1.14. Kalbėti, sakýti, bangúoti, statýti, keiksnóti, skaičiuóti, vadĩnti, kapstýti, vaizduóti, skubėti;

2.1.15. Añtakis, priešnuodis, įkainis, užuolanka, prākeiksmas, sályga, añtkapis, priestatas, įplaukos, núobodulį, nēmiga, añtpilas, pógulis, añtsnukis, ígūdis, āpdaras, pākelia, āpskritas, núojauta, apýaušris, ĩberia, sāmokslas, apýsaka, pādugnes, pėrtaras, pólinkis, sāmojis, āpkasas, ātskiras, įdaras, àtriša, ĩmonė, añtklodė, pėrversmas, iñtakas, nēganda, apýbaltis, nēneša, núobauda, añtlangis, núograuža, pābaigą, ātbulas, pākaitalas, užuómina, pėrgalė.

2.1.16. a) Sūrmaišis, laūmžirgis, arbātžolės, dúonmilčiai, akmėn-pjūklis, kiaušinvagis, šilkvabalis, šónkaulis, dvárvietė;

b) dalgiākotis, kraujāžolė, dujókaukė, tautódailė, takāžolė, dantiraštis, vidūdienis, ašigalis, keiksmāžodis, arklĩarūgštė, žemėlapis;

c) šaltanōsis, raudonguřklė, geltonōdis, baltagaľvė, dykaduōnis, minkštašĩrdis, juodadařbis, gudragaľvis, skeltažiėdis, savanaūdis, savanōris, daugiadiėnis, mažareĩkšmis.

2.1.17. Ūždangą – ūždanga, ūždangas (ne priešpaskutinis skiemuo); išdáigą – išdáiga, išdáigas (tvirtapradė priegaidė); sũknią – suknià, sukniàs; dvasią – dvasià, dvasiàs; pāsaką – pāsaka, pāsakas (ne priešpaskutinis skiemuo); gĩrią – girià, giriàs; rañką – rankà, rankàs; añkštumą – añkštuma, añkštumas (ne priešpaskutinis skie-

muo); gulbė – gublė, gulbės; tūlpė – tūlpe, tūlpes (tvirtapradė priegaidė); brūknė – bruknė, bruknės; slidė – slidė, slidės; prėkė – prėkė, prėkės; laūmė – laumė, laumės; pūskojinė – pūskojine, pūskojines (ne priešpaskutinis skiemuo); sáulė – sáule, sáules (tvirtapradė priegaidė); sesėlė – seselė, seselės; lizdas – lizdù, lizdùs; botāgas – botagù, botagùs; ratukas – ratukù, ratukùs; skābymas – skābymu, skābymus (ne priešpaskutinis skiemuo); ceñtas – centù, centùs; litas – litù, litùs; tēstas – testù, testùs; rāštas – raštù, raštùs; lūkštas – lukštù, lukštùs; pīrštas – pirštù, pirštùs; tīltas – tīltu, tīltus (tvirtapradė priegaidė); mīgis – migiù, migiùs; medēlis – medeliù, medeliùs; sausainis – sausainiù, sausainiùs.

2.1.18. Gerbiù, gerbi; skubù, skubi; neigiù, neigi; rengiaù, rengei; lipaù, lipai; kláusiau, kláusei (tvirtapradė priegaidė); graibstaù, graibstaĩ; kráusčiau, kráustei (tvirtapradė priegaidė); dažau, dažai; kéikiu, kéiki (tvirtapradė priegaidė); vedù, vedi; balaù, balai; gabenù, gabenĩ; klēbinu, klēbini (ne priešpaskutinis skiemuo kirčiuotas); gárbinau, gárbinai (ne priešpaskutinis skiemuo kirčiuotas); rauginù, rauginĩ; váikščiojau, váikščiojai (ne priešpaskutinis skiemuo kirčiuotas); klaupiù, klaupi; tariaù, tareĩ.

2.1.19. Nusipláuk rankàs, grōžimės ramiù vākaru, išėis ĩ gatvės, kalbù sù Tadù, susitiko sù Dáiva, jōs vařdas Irenà, rengiù dūkra, einù namō, sekù pāskui māmą, peikiù dárba, šelpiù draugą, kenčiù skaūsmą, ištaĩsė klaidàs, įdomi legendà, trīs kulkàs, išvaĩkė šárkas, sūkvietė dukràs, sù draugè, apžiūrėjo pēlkes, išbaidė lapès, sù šventè, pākvietė sesutès, sù saikù, sugāvo žudikùs, nupiřko ratukùs, prisėk segtukù, atidavė ginklùs, eĩnam krantù, pērpjovė peiliù, sliņko tarpekliù.

2.1.20. a) Álma, Astà, Austėja, Aušrà, Brigità, Dáiva, Dalià, Dianà, Edità, Elenà, Gabijà, Ievà, Ilonà, ĩnga, Irenà, Jólanta, Judità, Jūrga, Kleopatrà, Kristinà, Láima, Láura, Linà, Loretà, Marijà, Milda, Palmyrà, Renatà, Rimà, Rità, Romà, Rūtà, Váiva, Violetà;

b) Adomù, Agnè, Áiste, Aĭgirdu, Aĭvydu, Arúnu, Audronè, Auksè, Danguolè, Gabrielè, Gièdriumi, Īndre, Jonù, Jŭrgiu, Kęstù, Láimiu, Laurynù, Mantù, Ramúnu, Rokù, Výtautu.

2.1.21. Dėdę, désnį, glėbį, kėdę, krėsłą, rémą, rėksnį, véžį, žvérį, blýną, dvýnį, grýbą, kmýną, lýsvę, nýkštį, pýpkę, plýši, rýkštę, rýtą, skýlę, skýrių, sklýpą, skrydį, výrą, žýgį, žýmę, brólį, klónį, lōpą, mōstą, nōsį, órą, óžį, pókštą, pōną, pōsmą, rópe, rōžę, stógą, šōkį, šóną, žiógą, žōdį, žōlę, brŭksnį, bústą, dzŭką, krúmą, liúną, múrą, mŭši, pjŭklą, pjŭvį, pŭką, rŭsį.

2.1.22. Griėbia, drėbė, gnýba, lōbsta, gróbė, riėda, sédi, skriejo, tŷli, švŷti, šŷkšti, dėvi, mŭvi, pasigrōži, bėgo, díegė, spiėgia, žviėgė, mėgsta, smōgia, sprōgo, vōgė, pabŭgsta, ródė, gŷja, išmóko, rŭkė, rŷja, tąso, plėšia.

2.1.23. Teisingumas yrà aukščiausias (iš klausos: *au*) gamtōs (žodžio galas) įstātymas (padėtinio ilgumo *a*), palaikantis (iš klausos: *ai*) taip (iš klausos: *ar*) visŷ (žodžio galas) žēmės (padėtinio ilgumo *e*) gyvėntojų (iš klausos: *en*) protinę (iš klausos: *in*) sándorą (iš klausos: *an*). Tām (iš klausos: *am*) išmintingam (iš klausos: *in*) įstātymui (padėtinio ilgumo *a*) paklŭsta (priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklė: *paklŭstù, paklŭstì*) visì žvérys (priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklė: dgs. gal. *žvérìs*), paŭkščiai (iš klausos: *au*), žŭvys ir (iš klausos: *ir*) nèt vabzdžiaĩ (iš klausos: *ai*). Žiūrėkite (bendraties priesagos tvirtapradės, iš jos padarytos formos išlaiko tą pačią priegaidę: *žiūrėti*), kaip (iš klausos: *ai*) dañniai (iš klausos: *ar*) gyvena (padėtinio ilgumo *e*) ir triŭsia (priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklė: *triŭsiù, triŭsi*) bičių avilŷs (žodžio galas). Kām (iš klausos: *am*) nōrs (žodžio galo taisyklės išimtis) kařtą (iš klausos: *ar*) yrà tėkė (padėtinio ilgumo *e*) matŷti (bendraties priesagos tvirtapradės) āvilį (padėtinio ilgumo *a*), tās žino, jóg (žodžio galo taisyklės išimtis) teñ (žodžio galas) neribótą (bendraties priesagos tvirtapradės, iš jos padarytos formos išlaiko tą pačią priegaidę: *ribóti*), valdžią (iš klausos: *al*) tŭri bičių motinėlė (priešpaskutinio skiemens priegaidės taisy-

klė: dgs. gal. *motinėlės*), išmintingai viską tvaikanti (iš klausos: *ar*) ir gausiōs (žodžio galas) bėčių ūeimōs (žodžio galas) nariāms (žodžio galo taisyklės išimtis: dgs. naud.) teisėgai (iš klausos: *in*) paskirstanti (iš klausos: *ir*) pāreigas (padėtinio ilgumo *a*). Vienū (žodžio galas) bėčių svarbiāusias (iš klausos: *au*) rūpestis (rūpi – rūpiū, rūpi) – riņkti (iš klausos: *in*) nektārą (padėtinio ilgumo *a*) iš žiedū (žodžio galas), kitū (žodžio galas) – triūsti (abi kitos pagrindinės formos tvirtagalės: *triūsia* [*triūsiū, triūsi*], *triūse* [*triūsiaū, triūsei*]) priē (žodžio galas) koriū (žodžio galas); vienos (priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklė: dgs. gal. *vīenas*) sėrgi (iš klausos: *er*) āvilū (padėtinio ilgumo *a*), nūgena besarmatēs vapsvās ir kamanēs, kitos tuō (žodžio galas) tārpu (iš klausos: *ar*) žiūri (priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklė: *žiūriū, žiūri*) ūvarōs (žodžio galas). Yrā bėčių, kuriōs (žodžio galas) privālo (padėtinio ilgumo *a*) globōti (bendraties priesaga tvirtapradė) motinėlę, nesitrāukdamos (iš klausos: *ar*) nuō (žodžio galas) jōs (žodžio galas) nē (žodžio galas) peř (iš klausos: *er*) žiņgsnį (iš klausos: *in*; priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklė: dgs. gal. *žingsniūs*). Kai (iš klausos: *ai*) valdōvė (priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklė: dgs. gal. *valdovēs*; galima nustatyti priesagos priegaidę pagal priebalsio minkštumą) pasēnsta (iš klausos: *en*), pāčios (padėtinio ilgumo *a*) stipriosios bītės rūpestingai (iš klausos: *in*) jā (žodžio galas) nešioja (priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklė: *nešiojū, nešioji*) aņt (iš klausos: *an*) pečiū (žodžio galas), ō (žodžio galas) labiāusiai (iš klausos: *au*) patýrusios (veikiamosios rūšies dalyvio būtasis kartinis laikas padaromas iš tiesioginės nuosakos būtojo kartinio laiko ir išlaiko tą pačią priegaidę: *patýrė, patýriau, patýrei*) ir išmānančios (padėtinio ilgumo *a*) jā gydo (priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklė: *gydau, gydai*) įvairiāusiai (iš klausos: *au*) [vāistais arba vaistaīs (abiejų priegaidę nustatom iš klausos)]. Ō jėigu (iš klausos: *ei*) nōrs vienā bītė neatlīktų sāvo priēdermiū (priešdėlis), jì susilāuktų (iš klausos: *au*) neišvengiamōs (žodžio galas) bausmēs (žodžio galas). Gamtā viską numāčiusi (padėtinio ilgumo *a*) ir sutvaikiusi (iš klausos: *ar*), kiekvienas (priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklė: dgs. gal. *kiekvīenus*) tūri đirbti (iš klausos: *ir*) sāvo dārbą (iš klausos: *ar*); tōji

(paprastoji forma trumpa ir kirčiuota *tà*) išmintis – aukščiausias (iš klausos: *au*) gyvenimo (padėtinio ilgumo *a*) teisingumas.

2.1.24. Parodojė, parodosė; skriaudojė, skriaudosė; dūdoje, dūdose; srúogojė, srúogose; gĩrioje, gĩriose; olojė, olose; dróbėje, dróbėse; kėdėjė, kėdėsė; raĩdėje, raĩdėse; pradalgėjė, pradalgėsė; sienėlėje, sienėlėsė; erdvėjė, erdvėsė.

2.1.25. Žvalgýbininkas, derýbininkas, pagálbininkas, kalbiniñkas, farmácininkas, pradiniñkas, mėdininkas, slĩdininkas, baĩdininkas, maldiniñkas, valandiniñkas.

2.1.27. Vertýbinis, pagálbinis ir pagalbĩnis, kalbĩnis, gumbĩnis, trigubĩnis, kũbinis, lubĩnis, izoliácinis, farmácinis, informácinis, okupácinis, operácinis, administrácinis, agitácinis, orientácinis, reprezentácinis, organizácinis, pradĩnis, įvadĩnis, paraidĩnis, kreidĩnis, valandĩnis, grindĩnis, veidrođĩnis, grũdĩnis, próginis, stogĩnis, aliėjĩnis, užuovėjĩnis, apytakĩnis, pėlkinis, grikiĩnis, velýkinis, vilkĩnis, kułkĩnis, lankĩnis, ratũkinis, mygtũkinis, nykštũkinis, bālinis, dalĩnis, federālinis, integrālinis, gaivalinis, trinkėlinis, šešėlinis, ļastėlinis, kumštėlinis, virvėlinis, daržėlinis, automobilinis, vanĩlinis, kaklĩnis, stāklinis, gamýklinis, varĩklinis, pamiñklinis.

2.1.29. a) Juodĩems – juodaĩ, blogĩems – blogaĩ, riebiems – riebiaĩ, stambĩems – stambiaĩ, žvarbiems – žvaĩbiaĩ, skubiems – skubiaĩ, grubĩems – grubiaĩ, statĩems – stačiaĩ, sotiems – sóciaĩ, kartĩems – karčiaĩ, kurtĩems – kurčiaĩ, rūgštieems – rūgščiaĩ, rūgščiaĩ, kruopštieems – kruopščiaĩ, pigĩems – pigiaĩ, brangiems – brangiaĩ;

b) palaidĩems – palaidaĩ, emociĩngiems – emociĩngai, sąmojĩngiems – sąmojĩngai ir sãmojĩngai, sąžiniĩngiems – sąžiniĩngai ir sãžiniĩngai, pastabiems – pastabiaĩ, pagarbiems – pagarbiaĩ, privatiems – privačiaĩ, abstraktĩems – abstraktiaĩ, atvirkštieems – atvirkščiaĩ, absoliutĩems – absoliuciaĩ, įtaigĩems – įtaigiaĩ, miegũistiams – miegũistai, prabangiems – prabangiaĩ.

2.1.30. Pavydžiai ir pavydžiai pažiūrėjo, atkakliai prąšė, normaliai veikia, deramai sutiko, raudonai ir raudonai nudąžė, lipšniai ir intymiai kalbėjo, saldžiai vėlgo, išdidžiai praėjo, pigiai pirko, aktyviai dalyvavo, demonstratyviai išėjo, našiai pasiėlgė, moderniai įrengė, skubiai išėjo, bailiai žiūrėjo, tiksliai suskaičiavo, tyliai praslīnko, sumaniai pasiėlgė, nesupraūtamai aiškino, sūriai ir riebiai nevālgyk.

2.1.31.

Šilāiniai (1)	Šilāinių	Šilāiniam	Šilāinius	Šilāiniais	Šilāiniuose
Eigūliai (2)	Eigūlių	Eigūliams	Eigūlius	Eigūliais	Eigūliuose
Anykščiai (3)	Anykščių	Anykščiams	Anykščius	Anykščiais	Anykščiuosė
Dubingiai (3 ^b)	Dubingių	Dubingiams	Dubingius	Dubingiais	Dubingiuosė
Dovilai (3 ^a)	Dovilų	Dovilams	Dóvilus	Dovilaš	Doviluosė
Giruliai (4)	Girulių	Giruliams	Girulius	Giruliais	Giruliuosė
Šiluva (1)	Šiluvos	Šiluvai	Šiluvą	Šiluva	Šiluvoje
Ignalinā (2)	Ignalinos	Ignalinai	Ignaliną	Ignalinā	Ignalinoje
Veliuonā (3)	Veliuonōs	Veliuonai	Veliuoną	Veliuona	Veliuonojė
Šatrijā (3 ^b)	Šatrijōs	Šatrijai	Šatriją	Šatrija	Šatrijojė
Krekenavā (3 ^{4b})	Krekenavōs	Krekenavai	Krekenavą	Krekenava	Krekenavojė
Garliavā (4)	Garliavōs	Garliavai	Garliavą	Garliavā	Garliavojė
Aleksōtas (1)	Aleksōto	Aleksōtui	Aleksōtą	Aleksōtu	Aleksōte
Alvitas (2)	Alvito	Alvitiui	Alvitą	Alvitu	Alvitė
Jūrbarkas (3 ^a)	Jūrbarko	Jūrbarkui	Jūrbarką	Jūrbarku	Jurbarkė
Žūvintas (3 ^b)	Žūvinto	Žūvintui	Žūvintą	Žūvintu	Žūvintė
Kaūnas (4)	Kaūno	Kaūnui	Kaūną	Kaunū	Kaunė
Papilė (2)	Papilės	Papilei	Papilę	Papilė	Papilėje
Viešvilė (3 ^a)	Viešvilės	Viešvilei	Viešvilę	Viešvile	Viešvilėje
Pabradė (3 ^b)	Pabradės	Pabradei	Pabradeį	Pabrade	Pabradėje
Rimšė (4)	Rimšės	Rimšei	Rimšę	Rimšė	Rimšėje

2.1.32. Alųtu, Alytujė; Alsėdžius, Alsėdžiuose; Amaliūs, Amāliuose; Ānciā, Āncioje; Antālge, Antālgėje; Antāvilius, Antaviliuosė; Āpašciā, Apaščiojė; Apuōlę, Apuōlėje; Avizōnis, Avizōnyosė; Babrūngā, Babrūnge; Babtūs, Bābtuose; Bālstogę, Bālstogėje; Bāltupius, Bāltupiuose; Baluōšus, Baluošuose; Bātniavā, Batniavojė; Baūškę, Baūškėje; Bīrštonā, Bīrštone; Braziūkūs, Braziūkuosė; Būivydiškes, Būivydiškėse; Būtingę, Būtingėje; Bu-

trimónis, Butrimonyšė; Čėkiškė, Čėkiškėje; Daīnavą, Dainavojė; Daugùs, Daūguose; Daūgailius, Daūgailiuose; Daukšiùs, Daukšiuose; Dėltuva, Dėltuvoje; Dievėniškes, Dievėniškėse; Domeīkavą, Domeīkavoje; Dótnuva, Dotnuvojė; Dóvainonis, Dóvainonyse; Drėverna, Drėvernoje; Dúkšta, Dúkšte; Dusetas, Dusetosė; Dvarčiónis, Dvarčionyse; Eřžvilka, Eřžvilkė; Frėda, Frėdoje; Gaīde, Gaidėje; Gąrgždus, Gąrgžduose; Gėlvonus, Gėlvonuose; Giřkalnį, Giřkalnyje; Giruliùs, Giruliuose; Griřkabūdį, Griřkabūdyje; Įndrają, Įndrajojė; Jōnavą, Jonavojė; Jósvainius, Jósvainiuose; Judrėnus, Judrėnuose; Julijanāvą, Julijanāvoje; Justiniškes, Justiniškėse; Kaiřiadóris, Kaiřiadorysė; Kałtanėnus, Kałtanėnuose; Kalvarią, Kalvarijoje; Kalvarijs, Kalvariiose; Kāmajus, Kamajuosė; Karmėlavą, Karmėlavoje; Kąugonis, Kąugonyse; Kełmė, Kełmėje; Keřnavė, Kernavėje.

2.1.33. Siuvỹklą, šokėjas, draugỹstė, karalėnė, virtuvė, skaitōvas, karalaitė, siaubūnas, strāzdana, žvalgyba, anykštėnas, plautuvė, kaimynė, pilnatis, žaliava, kauniėtis, didybė, obuoliėnė, gyvūnas, naujovė, gyvybė, kiauliena, žinōvė, dejōnė, alkūnė, garintuvė, lentyna, gāniava, sūkčiuvienė, tepliōnė, Budriėnė, ažuolynas, eīsenas, seniūnas, baūdžiava, garsenybė, mityba, krikščiónis, saldainis.

2.1.34. Perifėrinis – perifėrija, alėrginis – alėrgija, demokratiřkas – demokratiřa, stichinis – stichija, terāpinis – terāpija, simėtriřkas – simėtriřa, pediātrinis – pediātrija, psichiātrinis – psichiātrija, epilėpsinis – epilėpsija, pedagōginis – pedagōgas, geogrāfinis – geogrāfas, filolōginis – filolōgas, antropolōginis – antropolōgas, tualėtas – alfabėtas, diabėtas, bufėtas, kotlėtas, magnėtas, kabinėtas, dekrėtas, portrėtas, komitėtas, biudžėtas; studeñtas – akceñtas, argumeñtas, brežeñtas, cemeñtas, departameñtas, doceñtas, dokumeñtas, instrumeñtas, medikameñtas, momeñtas, parlameñtas, pergameñtas, preziđeñtas, reglameñtas, temperameñtas, testameñtas.

2.1.35. Aksiomà, aksiomàs; alėrgija; alėja, alėjas; alyvà, alyvàs; alternatyvà, alternatyvàs; anginà; arenà, arenàs; árka, árkas; astmà; atmosferà, atmosferàs; bārža, bāržas; brōnza; dėrma; diagramà,

diagramàs; dietà, dietàs; elektrà; epochà, epochàs; fáuna; féja, féjas; fërma, fërmas; figūrà, figūràs; fìrna, fìrmas; fleità, fleitàs; florà; fòrna, fòrmas; idéja, idéjas; ikonà, ikonàs; jachtà, jachtàs; jūrta, jūrtas; kakavà; kobrà, kobràs; kontorà, kontoràs; kultūrà.

2.1.36. Susiriñko visà aristokratijà, būs agronomù, didžiúojasi elitù, kalbėjo telefonù, susidomėjo dramaturgija, dalyvavo trys dirèktoriai, truñpas ekskursas, kalba sù dekanù, įvỹko katastrofà, rūpėjo tik karjerà, kalba sù muzikántu, sugadintas inventõrius, dèvéjo dù sezonùs, domėjosi impòrtu iř ekspòrtu, šnekėjo sù diplomatù, skaĩbina fortepijonù, kankina migrenà, pàkvietè dù sekretoriùs, pasìtiki advokatù, vartójo antibiotikus, susidomėjo hipnozè, pàkvietè notàrà, sugèdo spidometràs, àptarè visùs variántus, mačiaũ albumè, sudaũžè termometrà, mūsų dialogè, vaišino vèrmutu, penkis egzemplioriùs, pàmetè magnètà, džiaũgèsi naujų projektù, gražùs smòkingas, sergì bronchitù, pràstas alkohòlis, víenu dokumentù, gyvèna Tràkų rajonè, reñtgeno aparàtas, pasvèrè apelsinùs, šiamè periodè, susižavėjo idéja, pasvèikino čempionùs, sugèdo motòras, àtnešè protokòlà, sènas automobilis, mūsų interèsai, didelè bibliotekà, įdomì hipotèzè, mačiaũ albumè, àplenkè visùs ekipažùs, padèš komprèsas, pasisvèikino sù laureatù, pietàvom restoranè, pasàkè argumentùs, láukiu troleibùso, sùkvietè dònorus, skaĩbina pianinù, sù naujà etiketè, žinomas metòdas, nepaténkin-tas kompromisù, pasodino jazminùs, geràja féja, grįžo autobusù, turėjo dù kavalièriùs, mókysimès kitamè semestrè, plaũksim jachtà, elèktros impùlsas, Výtauto prospèktas, graži fòrna, atkiřpo penkis centimetrùs, pažiūrèk katalogè, priè sobòro, piktinosi transpòrtu, kavà teĩmose arba tèrmose, pasènæs prodùktas, matàvo voltmetrù, kalbėjo sù eruditù.

2.1.37. **Devyniòliktasis, devyniòliktoji;** manàsis, manóji; šnekùsis, šnekióji; rudàsis, rudóji; **garbìngasis, garbìngoji;** **švèdiškasis, švèdiškoji;** šimtàsis, šimtóji; **žèmiškasis, žèmiškoji;** **akýlasis, akýloji;** **didìngasis, didìngoji;** fiktyvùsis, fiktyvióji; gretimàsis, gretimóji; **áugantysis, áugančioji;** pastabùsis, pasta-

bióji; septintàsìs, septintóji; alkanàsìs, alkanóji; devyniasdešimtàsìs, devyniasdešimtóji; drėgnàsìs, drėgnóji.

2.1.38. Srėbiamas, srebiama, srebiamašìs, srebiamóji; geřbiamas, gerbiama, gerbiamašìs, gerbiamóji; **rāšomas, rāšoma, rāšomasis, rāšomoji**; šnėkamas, šnekama, šnekamašìs, šnekamóji; **gabėnamas, gabėnama, gabėnamasis, gabėnamoji**; skiriamas, skiriama, skiriamašìs, skiriamóji; **vaizduojamas, vaizduojama, vaizduojamasis, vaizduojamoji**; rėgimas, regima, regimašìs, regimóji; **akėjamas, akėjama, akėjamasis, akėjamoji**; **spáusdinamas, spáusdinama, spáusdinamasis, spáusdinamoji**; žymimas, žymima, žymimašìs, žymimóji; **jodinėjamas, jodinėjama, jodinėjamasis, jodinėjamoji**; užkrečia, užkrečiamà, užkrečiamàšìs, užkrečiamóji; pakeñčiamas, pakenčiamà, pakenčiamàšìs, pakenčiamóji; **výkdomas, výkdoma, výkdomasis, výkdomoji**; neĩgiamas, neigiamà, neigiamàšìs, neigiamóji.

2.1.39. Čia pateikiami pavyzdžiai su priešdėliu *ne-*. Kirčio vieta bus ta pati ir su kitais priešdėliais.

Nėdrebia, nėdrėbė; nėgrėbia, nėgrėbė; nelōbsta, nelōbo; neskrėija, neskrėijo; nesėja, nesėjo; nebėga, nebėgo; nedėgia, nedėgė; **nespiėgia, nėspegė**; nemėgsta, nemėgo; nedrėgsta, nedrėko; nedýgsta, nedýgo; neblōgsta, neblōgo; **nesmōgia, nėsmsgė**; nesprōgsta, nesprōgo; nėvagia, nėvogė; negỹja, negĩjo; nėveja, nėvijo; **neriėkia, nėriekė**; nesiekia, nesiekė; nėlekia, nėlėkė; **nerėkia, nėrėkė**; **neklỹkia, nėklykė**; nenỹksta, nenỹko; nepỹksta, nepỹko; nedũksta, nedũko; nerũksta, nerũko; netrũksta, netrũko; nelója, nelójo; neplója, neplójo; nemója, nemójo; negrója, negrójo; nešlúoja, nėšlavė; **neliėpia, nėliepė**; nėslepia, nėslėpė; nekrỹpsta, nekrỹpo; nekuōpia, nėkuopė; neėda, neėdė; **neliėčia, nėlietė**; **netiėsia, nėtiesė**; **nekviečia, nėkvietė**.

2.1.40. Gařiai atsikreñkščia (atsikrenkščiu, atsikrenkšti), švariai išskalbia (išskalbiu, išskalbi), vōs krėpši patempia (patempiu, patempi), vaikūs papuošia (papuošiu, papuoši), dár vėna dalỹvi

praleñkia (pralenciù, pralenci), grindis pašlúoja (pašlúoju, pašlúoji), šunį pàseria (pàseriu, pàseri), dárbo dár nebaĩgia (nebaigiù, nebaigi), sugriebia už rañkos (sugriebiù, sugriebi), pasistiẽbia aĩt pirštų galiũkų (pasistiebiù, pasistiebi), užžiẽbia šviẽsą (užžiebiù, užžiebi), šveĩniai apglẽbia mótiną (apglẽbiu, apglẽbi), skařdziai suspiẽgia (suspiegiù, suspiegi), daugiau nepajẽgia (nepajẽgiù, nepajẽgi), žinià prislegia (prislegiu, prislegi), sùsega márškinius (sùsegu, sùsegi), gandùs paneĩgia (paneigiù, paneigi), įsteĩgia naują draugiją (įsteigiù, įsteigi).

2.1.41. Kelis milijonus litų, sutiko tautiečius, vienu kitu žodeliù, mūsiškiù transpòrtu, didingu dárbu, sù daržovè, ėjome rugiena, nesigirk stiprybe, važiuosiu sù sùnènu, skanì šaltiena, pèrsirašyk taisyklès, pasodino vijoklius, kažin kókas manieràs, visùs tautininkùs, šiokià tokià naudà, lìtrinis bûtelis, daugiakalbiùs žodynus, konkùrsinès užduotys, jokiojè sodýboje, vèlyvi ir vèlyvi piètùs, trisdešimtùs nùmerius, viskuo žaviúosi, vienu žodžiù, sù šitokia mišrainè, septyniuosè projèktuose, suvãlgè meduoliùs, aĩrtimai draũgei, iš tikrũjũ nuostabù, kèturiasdešimčiai studentų, sù teisybe, tókiu paçiù vadovù, įžũliùs berniúkščius, keistàs bûtýbes, visùs dalykùs, keliàs rodyklès, sù çionýkščiu dalyviù, išvãrè berniokùs, nupjóviau rũgštynès, keturiuosè laikraščiuose, šveĩtai giesmei, daĩliai mergáitei, visùs šalininkùs, tautinis komitetas, daugiareikšmiùs žodžiùs, gražuoliù vaikinù, júodu laisvù paukščiu, cementinis pamiñklas, kókiu vándeniu, dvidešimtyje pùslapių, nesavanaũdišku póelgiu, senývai móteriai, láukiu tavęs, šešių šimtų, šitame ir šitamè archyvè, suskaiçiãvo viršúnes, lieknù darbštuoliù jaunikáičiu.

2.1.42. Šalia žodžio nurodoma kirčiuotè ir ilgųjų balsių bei dvi-
balsių *ie*, *uo* priegaidès nustatymo būdas kai kuriuose žodžiuose.

Lýgindamas (lýginti – lýgus – lýgius [dgs. gal.]) žodžiùs (2) iř mintis (4), mėginsiu šnekėti (bendraties priesaga) kaip dažžininkas (1), nòrs (žodžio galo taisyklès išimtis) neturiù nei sklýpo (2) kolektýviniam (1 – kolektývas 2) sodè (2), nei sodýbos (1) priè (žodžio galas) èžero (3^b), nei artimũjũ (artimũ), tebegyvènančių (1) káime

(1). Bèt aš geraĩ atsìmenu, kaip áuga, sakýsim (sakýti), česnākai (2), kurių dailius (4), tačiaũ aštraũs (4) kvāpo (4) netùrinčius (1) láiškus (3) noréčiau (noréti) palýginti (lýgus – lýgius [dgs. gal.]) sù žodžiais (2), ò neišsakýtas (1, neišsakýti) mintis (4) – sù geraĩ visiems (žodžio galo taisyklės išimtis) pažįstamom (1, pažinti) česnāko (2) skiltèlèm (2). Žinaũ, kàd aš nè pìrmas (3) búsiu (búti) pastebéjæs (1, pastebéjo – pastebėjau, pastebėjai), jóg žodžiais (2) sužaliāvusi (1) mintis (4), toli gražũ, neprilýgsta (neprilýgstu, neprilýgsti) tái, kurì liēka (liekũ, liekì) túnoti (túno – túnau, túnai) mūsų (įsidémétinas kirčiavimas) smegenų (3^b) žievèjè (4) (kaip ĩprasta (priešdèlių taisyklės išimtis) manýti (bendratis)). Bègì česnākas (2), gerbiamieji (gerbiamì, kilnojamojo kirčio įvardžiuotinė forma), – taĩ nè tik lancètiški (1) lāpai (2) iř sidābro (2) lukšteliũ (2) pādengtos (3^b) skiltèlès (2)! Kàs rùdenį (3^b) mègìno išràuti česnāką (2), tàs geraĩ žino, kókios (3) šaknų (4) bařzdos (4) slēpiasi gilesniaĩm dirvózemio (sudurtinio žodžio jungiamasis balsis) slúoksnyje (1).

Taĩ và, aš iř nóriu pasakýti (bendraties priesaga), kàd bè minčiũ (4), iš kurių mēs suformúojam (suformúoja – suformúoju, suformúoji) sàvo teĩginius (3^b), neĩginius (3^b) iř nórus (1), yrà dár minčiũ (4) šaknys (4) iř plikà (4) akimì (4) nemātomi (1) šakniāplaukiai (1), čiulpiantys (1) labai sudètinağą (1) gyvènimo (1) substrātą (2), sudarýtą (1, sudarýti) iš mūsų praeitiēs (3^b), iš dabartiēs (3^b) iř kažkókio (1) būdũ (2) nujaučiamõs (3^{4b}) ateitiēs (3^b).

Kaĩ neišrankũs (4) žolēdis (2) pādaras (3^b) nuéda (nuédu, nuédi) lapũs (2) sù visũ (4) stámbu (3), dár nè bėdà (4). Bèt kaĩ įsìmeta besõtis (2) kiřminas (3^b), rýjantis (1, rýja – ryjũ, ryjì) šaknìs (4) lýg (žodžio galo taisyklės išimtis) išbadéjæs (1, išbadéjo – išbadėjau, išbadėjai) itālas (2) makaronũs (2), tadà jaũ, kalbant apiē (žodžio galas) žmõgų (žmogũs 4, žmónès 3) prasìdėda intelèkto (2) mérédjimas (1). Žodžiai (2) dár žaliúoja (žaliúoju, žaliúoji) iř nètgi klēsti, bèt miñtys (4) vis liesėja (liesēju, lieséji), nýksta (nykstũ, nyksti), pūva (pūvũ, pūvì) – pragaištinağasis (pastovaus kirčio įvardžiuotinė forma) kiřminas (3^b) baĩgia pagráužti šaknìs (4).

2.2.1. Absurdas (beprasmybė), akcentuoti (pabrėžti), chaosas (sąmyšis, suirutė), charakteris (būdas), debatai (ginčas), defektas (yda, trūkumas), dekoltė (iškirptė), drakonas (slibinas), egoistas (savimyla), ekstraktas (ištrauka), ekskursija (išvyka), eksperimentas (bandymas, tyrimas), evoliucija (raida, plėtra), fantazuoti (svaičioti), flora (augmenija), fauna (gyvūnija), frazė (pasakymas, posakis), gigantas (milžinas), harmoningas (darnus), incidentas (įvykis), infekcija (užkratas), intensyvus (įtemptas), intriga (pinklės), jubiliatas (sukaktuvininkas), juristas (teisininkas), kanceliarija (raštinė), kapišonas (gobtuvas), komfortabilus (patogus), konfliktas (ginčas, kiviščas), konkurentas (varžovas), kontaktas (sąlytis), kontrastas (priešybė), kotletas (maltinis), kriminalas (nusikaltimas), legalus (teisėtas), lyderis (vadovas), meridianas (dienovidis), moralė (dorovė), periodas (laikotarpis), prioritetas (pirmenybė), progresas (pažanga), realybė (tikrovė), resursai (ištekliai), rezervas (atsarga), reziumė (santrauka), stimulus (akstinas, paskata), tolerancija (pakanta), universalus (visuotinis).

2.2.2. Alasas (= triukšmas), baranka (= riestainis), blynas (– sklindis), cielas (= visas), daboti (= saugoti, prižiūrėti), kavonės (= slėpynės), ryzas (= skuduras), šiupeliukas (= semtuvėlis), žilka (= valas).

2.2.6. 1. išleisti iš akių (= užmiršti); 2. gi (= o); matomai (= greičiausia, turbūt); pirmoje eilėje (= pirmiausia); 3. įtakoti (= daryti įtaką, paveikti); 4. vis tik (= vis dėlto); iššaukiantis (= netinkamas, nepadorus); 5. pakol (= kol); 6. nekurie (= kai kurie); savistoviai (= savarankiškai).

2.2.7. 1. a), f) prižiūrėti; 2. a), i) vienoda, b) bendra, c), f), g) bendra, vientisa; 3. a), f) ypač, c) labai, nepaprastai, d) per daug; 4. a), b) patekti; 5. a), b) glaudus, artimas; 6. a), c) toks; 7. b) subtilumas c) smulkmenas, detales; 8. a), c), d), e) pakuotė; 9. b), c) tobulas, meniškas, dailus, baigtas; 10. a) keletas, c) daugelis; 11. b), d), e) sužavėti, patraukti; 12. a), b), c) siejasi, d) susipina; 13. a), b),

d) netvarka; 14. a), b), c), d) nulemti, lemti, sąlygoti; 15. b) gaivus, tyras, c), f), g) naujas, e) skaistus.

2.2.11. 1. bedarbystę (= nedarbą), betvarkę (= netvarką); 2. daėjo (= supratau); 3. darašyti (= prirašyti); 4. apmokė (= mokė); 5. ap-leido (= paliko); 6. atžymėti (= pažymėti); 7. apjungti (= suvienyti); 8. nudruskintą (= gėlą vandenį; vandenį, iš kurio pašalintos druskos); 9. ponudegiminiai (= nudegimo); 10. prisilaikė (= laikėsi); 11. nu-kreipimą (= siuntimą); 12. išplanavimą (= planą).

2.2.12. 1. pakuojamos; 2. išklausė; 3. neleidžiami; 4. nusižen-gimą; 5. begarsį; 6. restauruotame; 7. išnaudojamas; 8. gaunama; 9. lipsite; išlipsite (gali būti ir su priešdėliu, ir be jo); 10. dalyvauti.

2.2.13. 1. išsidėvėjusios (= susidėvėjusios); 3. surinktuvas (= rinktuvas); 4. Prieš kirtimą medžiams yra nulupama žievė. 7. Au-tomobilų techninė priežiūra. 8. Banke greitai buvo panaikintas kortelės blokavimas. 9. iškylančiomis (– kylančiomis); 10. atstatyta (= atkurta); 11. beadatinį (= neadatinį); 12. pakrauti (= įkrauti); 13. išbaigtą (= baigtą; iki galo sutvarkytą).

2.2.14. 1.1. išmatavimus (= matmenis; dydį); 2.1. užvežė (= at-vežė); 3.2. pergyvena (= jaudinasi); 4.2. nukrito (= parkrito).

2.2.15. 1. išėmėjo (= valiklio); 2. autopakrovėjas (= autokrau-tuvas; automatinis krautuvas; automobilių krautuvas); 3. skiedėjo (= skiediklio); 4. tirpintojo (= tirpiklio); 5. drėkintojas (= drėkin-tuvas); 6. gaivintojo (= gaiviklio); 7. inkariečiai (= „Inkaro“ dar-bininkai); 8. kiniečiu (= kinu); 9. brazilietės (= brazilės); 11. vai-knamiečiai (= vaikų namų auklėtiniai); 12. žemietį (= kraštietį); 13. ansambliciai (= (to paties) ansamblio nariai).

2.2.16. Vengras, danas, gruzinas, olandas, estas, azijietis arba azi-jatas, europietis, brazilas, čekas, plungiškis, alytiškis, kretingiškis, pa-nevėžiškis arba panevėžietis, šiaurietis arba šiauliškis, varėniškis.

2.2.17. 1. valdininkiją (= valdininkus). 2. rūbų taisykla ir siuivykla. 3. įrengimus (= įrenginius); 4. atliko patikrinimą (= patikrino); 5. išmatavimo (= dydžio); 6. asmeniškumą (= asmenybę); 7. neišmanėliškumo (= neišmanymo); 8. bažnyčios išlaikymui (= bažnyčiai išlaikyti).

2.2.18. 2. dvikasetinis (= dvikasetis); 3. bealkoholiniai (= nealkoholiniai; be alkoholio; gaivieji); 4. vertikalinę (= vertikalią); 5. sisteminį (= sisteminį); 7. teoretiniai (= teoriniai); 8. radioaktyvumas (= radioaktyvumas); 9. šiluminę (= šilumos); 10. konstitucinėms (= konstitucijos); 11. priešpensijinio (= priešpensinio).

2.2.19. 2. prancūziški (= prancūzų); 3. stilistiškų (= stiliaus); 4. mokslinėje (= mokslinėje); 5. žemdirbiška (= žemdirbių); 6. lengvabūdiškas; lengvabūdis; 7. mėgėjiškos (= mėgėjų); 9. simpatinga; simpatišką; 10. studentiški (= studentų).

2.2.20. 1. nusirenginėti (= nusirengti); 3. baiginėjo (= buvo bebaigiąs); 4. bėgiojo (= bėgo); 6. nemandravok (= nesipuikuok); 5. apklausinėjo (= apklausė), nustatinėjo (= nustatė).

2.2.21. 1. ekonominiai (= ekonomiškai); 2. išoriniai (= iš išorės), vidiniai (= iš vidaus; viduje); 3. begaliniai; be galo; 4. beprasmiškie (= beprasmiškai); 5. psichiniai (= psichiškai); 6. šimtaprocentiniai (= šimtu procentų).

2.2.22. 1. vyrgydytojas (= vyriausiasis gydytojas), medseserį (= medicinos seserį); 2. genrangovas (= generalinis rangovas); 3. ampervalandomis (= ampervalandėmis); 4. autoservise (šio žodžio nereikia keisti, nes abu dėmenys yra tarptautiniai), autožibintą (= automobilio žibintą); 5. kinostudijoje (= kino studijoje); 6. bendrasavininku (= bendrasavininkiu); 7. makro klimato (= makroklimato); 9. pusiaupriekabė (= puspriekabė); 10. prima balerina (= primabalerina); 11. puskepalą (= puskepalį); 12. agrochemtarnyba (= agrochemijos tarnyba); 13. elektrosuvirintojo (= suvirintojo)

elektra; suvirintojo elektriko); 14. pneumokrautuvą (= pneumatinį krautuvą).

2.2.23. 1. Studentai; 2. Perėja; 3. Dujinė; 4. kasdienius; kasdieninius; 5. problemiška; 6. Naujuosius; tradiciškai; 7. integralines; 8. Latvių; 9. taisykla; 10. cheminėje valykloje; 11. skalbiniams džiovinti; 12. keraminio.

2.3.1. 1. sekretorius (= sekretorė); 2. advokato (= advokatės); 3. gali būti tik *gavėjo* arba *gavėjo* ir *gavėjos*; 4. magistrės (= magistro); 5. daktarės (= daktaro); 6. bakalaurės (= bakalauro); 7. geriausias Karolinos patarėjas (= geriausia Karolinos patarėja); 8. tarpininkas (= tarpininkė); 10. paskutiniame turnė (= paskutinėje turnė); 11. blogame (= blogyje; tame, kas bloga); 12. pasiūlytam (= pasiūlymams) 13. pikto; pikta; 14. kelinto (= nuo kelintos).

2.3.2. 1. ankštinės kultūros (= ankštinių kultūrų); 2. ruonio (= ruonių); 3. lazdyno (= lazdynų); 4. klausytojui (= klausytojams); 7. agronomų (= agronomo); 9. baltymo (= baltymų); 10. mudviem; mums; 11. šešeriomis (= šešiomis); 12. varputį (= varpučius); 13. citrinos (= citrinų).

2.3.3. 2. pirmos (= pirmosios); 3. ypatingas (= ypatingasis); 4. ypatingasis (= ypatingas); 5. uždara (= uždarają); 6. pieniškuosius (= pieniškus; pieninius); 7. vidutiniojo (= vidutinio); 8. vyriškos (= vyriškosios) giminės.

2.3.4. 1. labiau dėmesingas (= dėmesingesnis); 2. labiausiai mėgstamas (= mėgstamiausias); 3. mažiau populiarius (= ne toks populiarius); 4. labiausiai baisu (= baisiausia); 6. ekstremaliausiose (= ekstremaliose); 8. mažiau palanki (= ne tokia palanki).

2.3.5. 1. pirktum (= būtum pirkęs); 2. matė; yra matę; 3. buvote; esate buvę; 4. baigtusi (= būtų baigęsi); 5. girdisi; girdėti; 6. rašosi (= rašoma); 9. sunkiai skaitosi (= sunkiai skaitomi; juos sunku skai-

tyti); 10. girdėjosi; buvo girdėti; 11. pristatyti save (= prisistatyti); 13. pasiklausymo (= klausymosi).

2.3.6. 1. dezinfekuojantį (= dezinfekuojamą); 2. sėdintis (= sėdimas); 3. presuojanti (= presavimo; presuojamoji); 4. raminančiosios (= raminamosios); 6. spiegiamu; spiegiančiu; 7. triuškinamą; triuškinantį; 8. akinamai; akinančiai; 9. niekinamai; niekinančiai; 10. ap sunkinto (= pasunkėjusio).

2.3.7. 1. galintis; gališ, nepavargstantis; nepavargstąs; 2. eikim; eikime; 3. skaitytumėme (– skaitytume); 4. pasėdėtute (– pasėdētumėte), pakalbėtute (– pakalbētumėte), eitute (– eitumėte); 5. turį; turintys; turi, kalbēt; kalbėti; 7. norįs (– norintis, nes dalyvis eina pažyminiu).

2.3.8. 2. moheros (= moherio); 3. gegužį (– gegužę), rudenio (– rudens); 6. cholesterolino (= cholesterolio); 7. pėstįjį (– pėsčiąjį); 8. žaliuzijas (= žaliuzes); 9. kraujuje; kraujuje; 10. šviežus (– šviežias); 11. pačio (– paties); 12. folgą (= foliją); 14. ekstazi (= ekstazio); 15. orimulsiono (= orimulsijos); 16. blaivas (– blaivus); 17. ketveris (– ketverius).

2.3.9. 1. prašom; prašome, sėsti; sėstis; 2. moteriškosios, vyriškosios; 3. keletui; 4. išbūti, dvejus, aštuonis, penkias; 5. padidėjusios, trimis; 6. įtikinamai (įtikinančiai), patiki; tiki; 7. vadovė, vadybininko; 8. rašytojų, jaunos (jaunosios); pirmoji (pirma); 9. studento; 10. paskutinį, trys; 11. įtariamieji; 12. restauruojama; 13. draudžiamoji; 14. drėkintuvai; 15. drėkinamasis; žaliąja; 16. Avokadų; 17. valomas.

2.4.1. 1. ponas Antanas (= ponas; pone Antanai); 4. atvejai (= atvejų); 5. pavieniai užteršimai (= pavienių užteršimų); 9. „Saulės“ prekybos centras (prekybos centras „Saulė“); 10. mokykla „Žemyna“ (– „Žemynos“ mokykla).

2.4.2. 1. bendro susitarimo (= prie bendro susitarimo); 2. dviejų milijonų (= du milijonus); 3. 110 metrų aukščio (= 110 metrų); 4. lygio (= lygį); 5. darbdavių (= iš darbdavių); 6. dvidešimties (= kaip dvidešimt); 8. didelės reikšmės (= didelę reikšmę); 10. pirmo būtinumo (= būtiniausi); 11. žinioje (žinioje; žiniai); 12. dvidešimt ketvirto (= dvidešimt ketvirtąją).

2.4.3. 1. nurodytoms sąlygoms (= nurodytas sąlygas); 2. smulkiųjų verslininkų kontrolei (= į smulkiųjų verslininkų kontrolę); 3. šimtui litų (= šimtu litų); 4. blogiui (= į blogį; prie blogio); 5. reikalavimai importuojamai žuvų produkcijai (reikalavimai importuojamai žuvų produkcijai; importuojamos žuvų produkcijos reikalavimai); 6. trūkumas 14428 Lt sumai (= 14428 Lt trūkumas); 7. pasiteiravimui (– pasiteirauti); 8. naudojimui (– naudoti); 9. deryboms (= į derybas; derėtis); 10. šiai dienai turime užsirašiusių 30 studentų (= iki šios dienos; šiuo metu; iki dabar yra užsirašę (užsirašė) 30 studentų).

2.4.4. 1. rinktinę (= rinktinei); 2. mamą (= mamai); 3. tave (= tavęs); 4. medžius pakenkė (= medžiams pakenkė; medžius pažeidė); 6. vaiką (vaiką; vaiko); 7. direktorių (= direktoriaus); 8. instruktažą (= instruktažo); 9. tręšti daržą (= daržui tręšti); 10. numesti svorį (= svoriui numesti).

2.4.5. 1. drabužiais, negendančiais maisto produktais, buitiniomis smulkmenomis (= drabužių, negendančių maisto produktų, buitinių smulkmenų); 2. meile, atlaidumu ar bent laime (= meilės, atlaidumo ar bent laimės); 3. jodu (= jodo); 4. išsiurbtu kuru (= išsiurbto kuro); 5. pinigais (= pinigų); 6. praturtintas jodu (= praturtintas jodo; papildytas jodu); 7. žieminiu paltu (žieminiu paltu; žieminį paltą); 8. antru (= antras); 9. inžinieriumi (inžinieriumi; inžinierius); 12. lazdelės pagalba (= lazdele); 13. didžiąja dalimi (= daugiausia; labiausiai).

2.4.6. 1. manyje (= man); 2. nusikaltime (= nusikaltimu); 3. kompiuteriuose (= apie kompiuterius); 4. ši komanda užėmė pir-

mąją vietą virvės traukime (= virvės traukimo varžybose ši komanda užėmė pirmąją vietą); 5. tame, kad jis nesugeba sukoncentruoti dėmesio (= tada, kai reikia sukoncentruoti dėmesį); 6. pastovioje baimėje (= nuolat bijodami); 7. krikščioniškoje dvasioje (= krikščioniškai auklėjami); 8. eilėje atvejų (= daugeliu atvejų; ne vienu atveju); 9. sunkioje būklėje (= sunkios būklės); 10. neblaivame stovyje (= neblaivų); 11. dvasinėje plotmėje (= dvasiškai); 12. valandos bėgyje (= per valandą); 13. tame tarpe (= tarp jų); 14. nepilnoje sudėtyje (= ne visa).

2.4.7. 1. ryžtingu (= ryžtingas); 2. prižiūrėtu ir išauklėtu (= prižiūrėtas ir išauklėtas); 3. atidesniu (= atidesniam); 5. nenuovokiu ir išsiblaškiusiu (= nenuovokus ir išsiblaškęs); 6. kvailu (= kvailas); kvailu (= kvailas); 10. atstumtu ir niekieno nemylimu (= atstumtas ir niekieno nemylimas); 11. laiminga ir besišypsančia (= laimingos ir besišypsančios).

2.4.8. 1. ant saulės (– saulėje); 2. ant susirinkimo (= į susirinkimą); 4. ant 30 kilogramų mažiau (= 30 kilogramų mažiau); 5. ant pelningesnių (= į pelningesnes); 6. ant fortepijono (= fortepionu); 7. ant duonos (= duonai); 8. ant pietų (= pietums); pataikėme ant vakarienės (= sugrižome vakarienei); 9. ant tiek (= tiek; taip); 10. ant trijų dienų (= trims dienoms); 12. ant gyvūnų (= su gyvūnais).

2.4.9. 1. dėl mačo (= mačui); 2. dėl mokinių (= mokiniams); 4. dėl naujų patalpų biurui pirkimo (– pirkti naujas patalpas biurui); 6. dėl telefono sąskaitų apmokėjimo (– apmokant telefono sąskaitas); 7. dėl vykimo į konferenciją (– ar vyksime į konferenciją); 8. dėl reumato (= nuo reumato); 9. dėl suvartotos energijos (= už suvartotą energiją); 10. dėl onkologinių ligų (= nuo onkologinių ligų).

2.4.10. 1. ne iki tavo problemų (= ne tavo problemos galvoje; tavo problemos nerūpi); 5. iki tokio laipsnio (– tiek; taip); 6. iki jėgų netekimo (– netekdamas(-a) jėgų); 7. iki normos (= normalizavosi; normalus); 8. išaugo iki 6 procentų (= pasiekė 6 procentus).

2.4.11. 1. prie tokių kenksmingų sąlygų (= tokiomis kenksmingomis sąlygomis); 2. vyko prie uždarų durų (= vyko uždaras pasitarimas); 4. prie dabartinių ekonominių sąlygų (= esant dabartinėms ekonominėms sąlygoms); 5. prie ko čia aš (= kuo čia aš dėtas; kuo čia aš kaltas); 9. prie statybų (= statybose).

2.4.12. 1. apie senovės Graikiją (= senovės Graikija); 2. apie gerėjantį gyvenimą (= gerėjantį gyvenimą; kaip gerėja gyvenimas); 5. apie šį atsitikimą (= dėl šio atsitikimo); 6. apie šių krepšininukų žaidimą (= šių krepšininukų žaidimą); 7. apie sezoninį darbą (= dėl sezoninio darbo); 9. apie (apie; aplink) seną beržą; 10. apie darbuotojo Petraičio nusižengimus (= darbuotojo Petraičio nusižengimus); 12. aplink Vilnių (= apie Vilnių).

2.4.13. 1. į sveikatą (= sveikatai); 2. į vykdomosios valdžios sprendimus (= vykdomosios valdžios sprendimams); 3. į dieną (= per dieną); 5. į skaudamą vietą (= skaudamą vietą); 6. į bendravimą ir laiko leidimą kartu (= bendravimui ir laiko leidimui kartu); 7. į šviesią Lietuvos ateitį (= šviesia Lietuvos ateitimi).

2.4.14. 1. pas pareigūną (= pareigūno); 3. pas sekretorę (= sekretorės); 5. pas vieną gerą pažįstamą (= iš vienos geros pažįstamos); 6. pas patį dailininką (= iš paties dailininko); 7. pas palūkininką (= iš palūkininko); 8. pas vaiką (= vaikui).

2.4.15. 2. per ginčus (= ginčais; besiginčydamas); 3. per brūkšnelį (= neskiriami brūkšneliu); 4. per (= pro); 10. per kelis mėnesius (= po kelių mėnesių).

2.4.16. 2. prieš priešus (= nuo priešų); 3. prieš valstybę (= valstybei); 4. prieš valdžią (= valdžiai); 6. prieš kroatų (= kroatams); 7. priešais (= prieš); 8. prieš visuomenę (= visuomenei).

2.4.18. 1. už čempionę Zagrebo „Hrvacia“ (= čempionės Zagrebo „Hrvacia“ komandoje); 2. už šį ketvirtį (= šį ketvirtį); 4. už juos

sirgome (= juos palaikėme); 5. už vairo (= prie vairo); 6. už stačiatikės (= su stačiatike).

2.4.19. 2. nepraėjau pro atranką (= neperėjau atrankos); 3. pro gatvę (– per gatvę); 4. su kraujuojančia skrandžio opa (= dėl kraujuojančios skrandžio opos); 6. iš kumščio (= kumščiu); 7. ties ranka (= po ranka); 8. dėka geranoriškai paaukotų rakandų (= dėl geranoriškai paaukotų rakandų); 10. iš mano pusės pageidavimų nėra (= aš pageidavimų neturiu).

2.4.20. 1. vietoj to, kad nukreipti (= užuot nukreipęs); 2. rašant (= rašydami); 4. nepaisant (= nepaisydami); 5. kad nuvykti (= kad nuvyktų); 6. betiksliai (= be tikslo; beprasmiškai); 7. kava airiškai (= airiška kava).

2.4.21. 1. dar ir dar (dar ir dar; dar kartą); 2. labai ir labai (= labai labai); 3. kaip ir Lietuvoje, taip ir užsienyje (= tiek Lietuvoje, tiek užsienyje); 6. kaip ne keista (= nors ir keista; keista); 7. kas link (= o dėl; kalbant apie); 8. dėkui labai (– labai dėkui; labai dėkoju); 10. kur tik nenueisi (= kur tik benueisi; kur tik nueisi); minios ir minios (= minių minios).

PRIEDAI

1 PRIEDAS. KIRČIUOČIŲ PAVYZDŽIAI, VARDAŽODŽIŲ IR VEIKSMAŽODŽIŲ KIRČIAVIMAS

1 lentelė. Lietuvių kalbos garsų klasifikacija

Garsai	Kriterijus	Grupės	Įprastinė rašyba
Balsiai	Trukmė	Ilgieji	<i>q ę į y ū ū o é a e</i> (ir kirčiuoti: <i>á é í ý ú ú ó é; q̄ ę̄ ã̄ ŷ̄ ū̄ ū̄ ô ě ā ě</i>)
		Trumpieji	<i>a e i u o</i> (ir kirčiuoti: <i>à è ì ù ò</i>)
	Horizontalusis liežuvio judėjimas	Priešakinės eilės	<i>e ę é i į y</i> (ir atitinkami kirčiuoti)
		Užpakalinės eilės	<i>a q o u ū ū</i> (ir atitinkami kirčiuoti)
	Vertikalusis liežuvio judėjimas	Aukšutinio pakilimo	<i>i į y u ū ū</i> (ir atitinkami kirčiuoti)
		Vidutinio pakilimo	<i>o é</i> (ir atitinkami kirčiuoti)
		Žemutinio pakilimo	<i>a q e ę</i> (ir atitinkami kirčiuoti)
Priebalsiai	Oro skverbimasis	Sklandieji	<i>l m n r v j</i>
		Sprogstamieji	<i>b d g p t k</i>
		Pučiamieji	<i>z ž h s š ch f</i>
	Balso stygų dalyvavimas	Skardieji	<i>b d g z ž dz dž h l m n r v j</i>
		Duslieji	<i>p t k s š c č f ch</i>
	Minkštumas	Kietieji	<i>b d g z ž h p t k s š ch c č dz dž f l m n r v</i>
Minkštieji		<i>b d g z ž h p t k s š ch f c č dz dž l m n r v j</i>	
Dvigarsiai	Dėmenų sąlydis	Sutaptiniai	<i>ie uo; íe úo; iẽ uõ</i>

Garsai	Kriterijus	Grupės	Įprastinė rašyba
		Sudėtiniai	<i>ai au ei ui; ái áu éi úi; aĩ aũ eĩ uĩ;</i> tarptautiniuose žodžiuose <i>oi ou eu;</i> <i>ði ðu èu; oĩ oũ eũ</i>
		Mišrieji dvigarsiai	<i>al am an ar el em en er il im in ir ul</i> <i>um un ur;</i> <i>ál ám án ár él ém én ér ìl ìm ìn ìr ùl</i> <i>ùm ùn ùr;</i> <i>āl aĩ aũ aĩ ēl eĩ eĩ eĩ iĩ iĩ iĩ uĩ</i> <i>uĩ uĩ uĩ</i> tarptautiniuose žodžiuose <i>ol om on</i> <i>or; òl òm òn òr; oĩ oĩ oĩ oĩ</i> ir su I-uo- ju trumpuoju dėmeniu <i>èl èm èn èr</i>

2 lentelė. **(i)a linksniuotės -as galūnės daiktavardžių linksniaavimo ir kirčiavimo paradigmų pavyzdžiai**³⁸

Skie- menų skaičius	Dviskiemeniai daiktavardžiai				Daugiaskiemeniai daiktavardžiai		
	1	2	3	4	2	3 ^a	3 ^b
Kirčiuotė							
Vns. V.	káulas	sōdas	kálnas	kēlias	sijōnas	áitvaras	átvaizdas
K.	káulo	sōdo	kálno	kēlio	sijōno	áitvaro	átvaizdo
N.	káului	sōdui	kálnui	kēliui	sijōnui	áitvarui	átvaizdui
G.	káulą	sōdą	kálną	kēlią	sijōną	áitvarą	átvaizdą
Įn.	káulu	sodù	kálnu	keliù	sijonù	áitvaru	átvaizdu
Vt.	káule	sodè	kalnè	kelyjè	sijonè	aitvarè	atvaizdè
Š.	káule	sōde	kálne	kelỹ	sijōne	áitvare	átvaizde
Dgs. V.	káulai	sōdai	kalnaĩ	keliáĩ	sijōnai	aitvaraĩ	atvaizdaĩ
K.	káulų	sōdų	kalnų	kelių	sijōnų	aitvarų	atvaizdų
N.	káulams	sōdams	kalnáms	keliáms	sijōnams	aitvaráms	atvaizdáms
G.	káulus	sodùs	kálnus	keliùs	sijonùs	áitvarus	átvaizdus
Įn.	káulais	sōdais	kalnaĩs	keliáĩs	sijōnais	aitvaraĩs	atvaizdaĩs
Vt.	káuluose	sōduose	kalnuosè	keliuosè	sijōnuose	aitvaruosè	atvaizduosè
Š.	káulai	sōdai	kalnaĩ	keliáĩ	sijōnai	aitvaraĩ	atvaizdaĩ

³⁸ Lentelėse pateikiami tik dažniausių galūnių pavyzdžiai. Todėl čia nėra daugiaskiemenių 4 kirčiuotės, retesnių (i)u ir i daiktavardžio linksniuočių, kai kurių 1 kirčiuotės pavyzdžių.

3 lentelė. **(i)a linksniuotės -is, -ys galūnės daiktavardžių linksniavimo ir kirčiavimo paradigmų pavyzdžiai**

Skie- menų skaičius	Dviskiemeniai daiktavardžiai				Daugiaskiemeniai daiktavardžiai		
	1	2	3	4	2	3 ^a	3 ^b
Kir- čiuotė							
Vns. V.	sámtis	žōdis	arklŷs	glėbŷs	beržēlis	obuolŷs	paauglŷs
K.	sámčio	žōdžio	árklio	glėbio	beržēlio	óbuolio	pāauglio
N.	sámčiui	žōdžiui	árkliui	glėbiui	beržēliui	óbuoliui	pāaugliui
G.	sámįtį	žōdį	árklių	glėbį	beržēlių	óbuolį	pāauglį
Įn.	sámčiu	žōdžių	árkliu	glėbiu	beržēliu	óbuoliu	pāaugliu
Vt.	sámtyje	žōdyje	arklyjė	glėbyjė	beržėlyje	obuolyje	paauglyjė
Š.	sámti	žōdi	arklŷ	glėbŷ	beržēli	obuolŷ	paauglŷ
Dgs. V.	sámčiai	žōdžiai	arkliaĩ	glėbiaĩ	beržēliai	obuoliaĩ	paaugliaĩ
K.	sámčių	žōdžių	arklių	glėbių	beržėlių	obuolių	paauglių
N.	sámčiams	žōdžiams	arkliáms	glėbiáms	beržėliams	obuoliáms	paaugliáms
G.	sámčius	žōdžius	árklius	glėbiūs	beržėlius	óbuolius	pāauglius
Įn.	sámčiais	žōdžiais	arkliaĩs	glėbiaĩs	beržėliais	obuoliaĩs	paaugliaĩs
Vt.	sámčiuose	žōdžiuose	arkliuose	glėbiuose	beržėliuose	obuoliuose	paaugliuose
Š.	sámčiai	žōdžiai	arkliaĩ	glėbiaĩ	beržėliai	obuoliaĩ	paaugliaĩ

4 lentelė. **(i) o linksniuotės -a galūnės daiktavardžių linksniavimo ir kirčiavimo paradigmų pavyzdžiai**

Skie- menų skaičius	Dviskiemeniai daiktavardžiai				Daugiaskiemeniai daiktavardžiai		
	1	2	3	4	2	3 ^a	3 ^b
Kirčiuo- tė							
Vns. V.	úoga	rankà	galvà	klaidà	merginà	glúdumà	atramà
K.	úogos	rañkos	galvòs	klaidòs	merginos	glúdumòs	atramòs
N.	úogai	rañkai	gálvai	klaĩdai	merginai	glúdumai	ãtramai
G.	úoga	rañkà	gálvą	klaĩdą	merginą	glúdumą	ãtramą
Įn.	úoga	rankà	gálva	klaidà	merginà	glúduma	ãtrama
Vt.	úogoje	rañkoje	galvojè	klaidojè	merginoje	glúdumojè	atramojè
Š.	úoga	rañka	gálva	klaĩda	mergina	glúduma	ãtrama
Dgs. V.	úogos	rañkos	gálvos	klaĩdos	merginos	glúdumos	ãtramos
K.	úogu	rañkų	galvų	klaidų	merginų	glúdumų	atramų
N.	úogoms	rañkoms	galvòms	klaidòms	merginoms	glúdumòms	atramòms
G.	úogas	rankàs	gálvas	klaidàs	merginàs	glúdumas	ãtramas
Įn.	úogomis	rañkomis	galvomìs	klaidomìs	merginomis	glúdumomìs	atramomìs
Vt.	úogose	rañkose	galvosè	klaidosè	merginose	glúdumosè	atramosè
Š.	úogos	rañkos	gálvos	klaĩdos	merginos	glúdumos	ãtramos

5 lentelė. **ė linksniuotės daiktavardžių linksniavimo ir kirčiavimo paradigmų pavyzdžiai**

Skie- menų skaičius	Dviskiemeniai daiktavardžiai				Daugiaskiemeniai daiktavardžiai		
	1	2	3	4	2	3 ^a	3 ^b
Kirčiuo- tė							
Vns. V.	dróbė	žvākė	gerklė	lėlė	suknėlė	rietuvė	kirmėlė
K.	dróbės	žvākės	gerklės	lėlės	suknėlės	rietuvės	kirmėlės
N.	dróbei	žvākei	gérklei	lėlei	suknėlei	rietuvei	kiřmėlei
G.	dróbę	žvākę	gérklę	lėlę	suknėlę	rietuvę	kiřmėlę
Įn.	dróbe	žvākė	gérkle	lėlė	suknelė	rietuve	kiřmėle
Vt.	dróbėje	žvākėje	gerklėjė	lélėjė	suknėlėje	rietuvėjė	kirmėlėjė
Š.	dróbe	žvāke	gérkle	lėle	suknelė	rietuve	kiřmėle

Skie- menų skaičius	Dviskiemeniai daiktavardžiai				Daugiaskiemeniai daiktavardžiai		
	1	2	3	4	2	3 ^a	3 ^b
Kirčiuo- tė							
Dgs. V.	dróbės	žvakės	gérklės	lėlės	suknėlės	rietuvės	kiřmėlės
K.	dróbių	žvákíų	gerklių	lélių	suknėlių	rietuvių	kirmėlių
N.	dróbėms	žvákėms	gerklėms	lėlėms	suknėlėms	rietuvėms	kirmėlėms
G.	dróbės	žvakės	gėrkles	lėlės	suknelės	rietuves	kiřmėles
Įn.	dróbėmis	žvákėmis	gerklėmìs	lėlėmìs	suknėlėmìs	rietuvėmìs	kirmėlėmìs
Vt.	dróbėse	žvákėse	gerklėsė	lėlėsė	suknėlėse	rietuvėsė	kirmėlėsė
Š.	dróbės	žvakės	gėrklės	lėlės	suknėlės	rietuvės	kiřmėlės

6 lentelė. *(i)u* ir *i* linksniuočių daiktavardžių linksniavimo ir kirčiavimo paradigmų pavyzdžiai

Linksniuo- tė	<i>(i)u</i> linksniuotės daiktavardžiai			<i>i</i> linksniuotės daiktavardžiai			
	1	2	3	3	3	4	4
Kirčiuotė							
Vns. V.	stálčius	sùkčius	sùnùs	rungtis	žvėris	naktis	dantis
K.	stálčiaus	sùkčiaus	sūnaùs	rungtiės	žvėriės	naktiės	dantiės
N.	stálčiui	sùkčiaus	súnui	rungčiai	žvėriui	nākčiai	dañčiui
G.	stálčių	sùkčių	súnų	rungtį	žvėrį	nāktį	dañtį
Įn.	stálčiumi	sùkčiumi	sūnumì	rungtimì	žvėrimì	naktimì	dantimì
Vt.	stálčiuje	sùkčiuje	sūnujė	rungtyjė	žvėryjė	naktyjė	dantyjė
Š.	stálčiau	sùkčiau	sūnaù	rungtỹ	žvėriė	naktiė	dantiė
Dgs. V.	stálčiai	sùkčiai	súnūs	rungtis	žvėrys	nāktys	dañtys
K.	stálčių	sùkčių	súnų	rungčių	žvėrių	naktų	dantų
N.	stálčiams	sùkčiams	sūnùms	rungtims	žvėrimis	naktims	dantims
G.	stálčius	sukčius	súnus	rungtis	žvėris	naktis	dantis
Įn.	stálčiais	sùkčiais	sūnumìs	rungtimìs	žvėrimìs	naktimìs	dantimìs
Vt.	stálčiuose	sùkčiuose	sūnuosė	rungtyse	žvėryse	naktyse	dantysė
Š.	stálčiai	sùkčiai	súnūs	rungtys	žvėrys	nāktys	dañtys

7 lentelė. **Vyriškosios giminės būdvardžių linksniavimo ir kirčiavimo paradigų pavyzdžiai**

Linksniuotė	(i)a linksniuotė				(i)u linksniuotė	
Galūnė	-as galūnė		-is galūnė		-us galūnė	
Kirčiuotė	3	4	2	4	3	4
Vns. V.	júodas	meñkas	besaĩkis	tolėsnis	lýgus	panašus
K.	júodo	meñko	besaĩkio	tolėsnio	lýgaus	panašaũs
N.	juodám	menkám	besaĩkiam	tolesniám	lygiám	panašiám
G.	júodą	meñką	besaĩkį	tolėsnį	lýgų	panašų
Įn.	júodu	menkù	besaikiù	tolesniù	lýgiu	panašiù
Vt.	juodamè	menkamè	besaĩkiame	tolesniamè	lygiamè	panašiamè
Š.	júodas	meñkas	besaĩki	tolėsnì	lýgus	panašus
Dgs. V.	juodì	menkì	besaĩkiai	tolesnì	lýgūs	panašūs
K.	juodų	menkų	besaĩkių	tolesnių	lygių	panašių
N.	juodíems	menkíems	besaĩkiams	tolesniems	lygiems	panašiems
G.	júodus	menkùs	besaĩkius	tolesniùs	lýgius	panašiùs
Įn.	juodaĩs	menkaĩs	besaĩkiaĩs	tolesniaĩs	lygiaĩs	panašiaĩs
Vt.	juoduosè	menkuosè	besaĩkiuose	tolesniuosè	lygiuosè	panašiuosè
Š.	juodì	menkì	besaĩkiai	tolesnì	lýgūs	panašūs

8 lentelė. **Moteriškosios giminės būdvardžių linksniavimo ir kirčiavimo paradigų pavyzdžiai**

Link.	(i)o linksniuotė				ė linksniuotė		
Kirč.	3	4	3	4	1	2	4
V.	kietà	mažà	gardì	dailì	apýžalė	beglōbė	gerėsnė
K.	kietōs	mažōs	gardziōs	dailiōs	apýžalės	beglōbės	geresnės
N.	kietai	māžai	gárdžiai	daĩliai	apýžalei	beglōbei	gerėsnei
G.	kietą	māžą	gárdžią	daĩlią	apýžalę	beglōbę	gerėsnę
Įn.	kíeta	mažà	gárdžia	dailià	apýžale	beglōbė	geresnė
Vt.	kietojė	mažojė	gardžiojė	dailiojė	apýžalėje	beglōbėje	geresnėje
Š.	kietà	mažà	gardì	dailì	apýžalė	beglōbė	gerėsnė

Link.	(i) o linksniuotė				ė linksniuotė		
	3	4	3	4	1	2	4
V.	kietos	māžos	gárdžios	daĩlios	apýžalės	beglōbės	geresnės
K.	kietų	mažų	gardžių	dailių	apýžalių	beglōbių	geresnių
N.	kietóms	mažóms	gardžioms	dailióms	apýžalėms	beglōbėms	geresnėms
G.	kietas	mažas	gárdžias	dailiàs	apýžales	beglobės	geresnės
Įn.	kietomìs	mažomìs	gardžiomìs	dailiomìs	apýžalėmìs	beglōbėmìs	geresnėmìs
Vt.	kietosė	mažosė	gardžiosė	dailiosė	apýžalėse	beglōbėse	geresnėse
Š.	kietos	māžos	gárdžios	daĩlios	apýžalės	beglōbės	geresnės

9 lentelė. Daiktavardžio priesagų kirčiuotės

1 kirčiuotė	2 kirčiuotė	3 kirčiuotė
-ana (<i>liėkana</i>)	-aĩnis, -ė (<i>riestainis, svetaĩnė</i>)	-alas (<i>tĩrpalas</i> 3 ^b)
-iava, -liava (<i>baũdžiava, riĩkliava</i>)	-ālius, -ė (<i>snaudālius, -ė</i>)	-enà (<i>ožkenà</i> 3 ^a)
-estis (<i>mókestis</i>)	-ātvė (<i>senātvė</i>)	-esỹs (<i>ilgesỹs</i> 3 ^b)
-ymas (<i>tárdymas</i>)	-ėlis, -ė (<i>bernėlis, mergėlė</i>)	-ilas (<i>birbilas</i> 3 ^b)
-sena (<i>eĩsena</i>)	-ėklis, -ė (<i>varvėklis, dedėklė</i>)	-inas (<i>kātinas</i> 3 ^b)
-tojas, -a (<i>tárdytojas</i>)	-(i)ũkas, -ė, -ės (<i>ledinũkas, palaidinũkė, apatinũkės</i>)	-inỹs (<i>leidinỹs</i> 3 ^a)
-uvienė (<i>sũkėčiuvienė</i>)	-ũmas (<i>šnekũmas, išimty: su per-, pvz., pėrmatomumas, ir dvišakumas, skĩrtumas, šakumas „išsišakojimo vieta“</i>)	-ulas (<i>gniũžulas</i> 3 ^b)
-āila (<i>strapāila</i>)	-ũtis, -ė (<i>langũtis, akũtė, bet vārputis</i>)	-ulỹs (<i>kosulỹs</i> 3 ^a)
-āitis, -ė (<i>gimināitis, -ė</i>)	-ũžis, -ė (<i>broliũžis, giriũžė</i>)	-umà (<i>dykumà</i> 3 ^b)
-ėjas, -a (<i>šokėjas, -a</i>)	-tũvas (<i>žadintũvas, bet dũrtuvas, galqstũvas, kėltũvas, pjautũvas, šautũvas</i> 1)	-uras (<i>puĩpuras</i> 3 ^b)
-ėnas, -ė (<i>anykštėnas, -ė</i>)	-tũkas (<i>degtũkas</i>)	-urỹs (<i>švyturỹs</i> 3 ^b)
-ėna (<i>rugėna, bet jāutiena</i>)	-ĩkas, -ė (<i>nešĩkas, -ė</i>)	
-ýba, -ýbos (<i>mitýba, piršlybos</i>)	-iklis (<i>jungĩklis</i>)	
-ýbė (<i>gyvýbė</i>)	-ijà (<i>gyvũnijà, tironijà, bet perkũnija</i>)	
-ýnas, -ýna (<i>knygýnas, lentýna</i>)	-ėsis, -ėšiai (<i>pelėsis</i>)	
-ýtis, -ýtė (<i>šunýtis, akýtė</i>)		
-ójas (<i>šilójas</i>)		

1 kirčiuotė	2 kirčiuotė	3 kirčiuotė
<p>-òjus (<i>rytòjus</i>) -òkšnis (<i>upòkšnis</i>) -(i)úkštis, -è (<i>varliúkštis, -è</i>)</p>	<p>-ètis (varškètis) -iètis, -è (<i>kauniètis, -è</i>) -yklà (<i>mokyklà</i>) -ýklè (<i>rodýklè</i>) -ýnè, -ýnès, -týnès (<i>sédýnè, žudýnès, peštýnès</i>) -ýstè (<i>jaunýstè</i>) -(i)òkas, -è (<i>naujòkas, -è</i>) -(i)òklis, -è (<i>klajòklis, -è</i>) -òtis, -òtè (<i>qsòtis, plètòtè</i>) -uòklis, -è (<i>girtuòklis, -è</i>) -uòlis, -è (<i>turtuòlis, -è</i>) -uòtis, -uòtè (<i>kampuòtis, asme- nuòtè</i>) -(i)úkas, -è (<i>žaliúkas, -è</i>)</p>	
<p>-ònis, -è (jei galimi abiejų giminių vediniai: <i>ligònis, -è</i>) -òvè (jei galimi tik mot. g. vediniai: <i>daržòvè</i>) -èlis, -è (jei padaryti iš veiks.: <i>pasiùtèlis</i>) -ienè (jei padaryti iš 1 kirč. žodžio, tai išlaiko kirčio vietą ir priegaidę, pvz.: <i>brólienè (brólis1)</i>, jei iš kitų kirč. – kirtį turi priesagoje, pvz.: <i>kiškienè (kiškis 4)</i>) -tuvè (įrankių, indų pavadinimai, padaryti iš daugiaskiemenių kirčiuotų bendračių: <i>velétuvè</i>) -tinis, -è (padaryti iš daugiaskiemenių bendračių: <i>áuklétinis</i>)</p>	<p>-ònè (jei galimi tik mot. g. vediniai: <i>svajònè</i>) -òvas, -è (jei galimi abiejų giminių vediniai: <i>valdòvas, -è</i>) -èlis, -è (jei padaryti iš daikt.: <i>bernužèlis</i>) -iènè (valgių pavadinimai: <i>bulviènè</i>) -ūnas, -è (<i>pirmūnas</i>, išskyrus asmenvardžius ir vietovardžius: <i>Arúnas, Karaliúnas, Gaidžiúnai</i> ir <i>kariúnas, alkúnè, galúnè, viršúnè</i>) -tùvè (vietų pavadinimai: <i>spaustùvè</i>; įrankių, indų pavadinimai, padaryti iš daugiaskiemenių nekirčiuotų bendračių: <i>spirgintùvè</i>) -tìnis, -è (padaryti iš dviskiemenių bendračių: <i>sumuštinis</i>)</p>	<p>-atìs (<i>gaišatìs</i>, bet <i>jáunatis, káršatis, pìlnatis 1</i>) -tuvè (įrankių, indų pavadinimai, padaryti iš dviskiemenių bendračių: <i>kultuvè 3^a</i>)</p>

10 lentelė. Būdvardžio priesagų kirčiuotės

1 kirčiuotė	2 kirčiuotė	3 kirčiuotė	4 kirčiuotė
-iausias, -a (<i>didžiausias</i> , -s);	-aīnis, -ė (<i>dešimtaīnis</i> , -ė);	-anas, -à (<i>álkanas</i> , -à);	-ėsnis, -ė (<i>baltėsnis</i> , -ė);
-iñtelis, -ė (<i>vieniñtelis</i> , ė);	-īklis, -ė (<i>jaunīklis</i> , -ė);	-imas, -à (<i>svėtimas</i> , -à);	-ėlėsnis, -ė (<i>baltėlėsnis</i> , -ė);
-ūistas, -a (<i>ligūistas</i> , -a);	-ė);	-inas, -à (<i>ámžinas</i> , -à);	-aīnas, -à (<i>apvalaīnas</i> , -à)
-īngas, -a (<i>laimīngas</i> , -a)	-ùjįs, -ė (<i>laukùjįs</i> , -ė);	-à);	
-iškas, -a (<i>dañgiškás</i> , -a)	-(i)ūlis, -ė (<i>didžiūlis</i> , -ė);	-zganas, -à (<i>balžganas</i> , -à)	
-ėtas, -a (<i>dulkėtas</i> , -a);	-ūtis, -ė (<i>gerūtis</i> , -ė);		
-ýkštis, -ė (<i>pernykštis</i> , -ė);	-utīnis, -ė (<i>pirmutīnis</i> , -ė);		
-ýlas, -a (<i>akýlas</i> , -a);	-ė);		
-ynas, a (<i>mėlynas</i> , a);	-ėlis, -ė (<i>jaunėlis</i> , -ė);		
-ýtas, a (<i>akýtas</i> , a);	-iēnis, -ė (<i>avižiēnis</i> , -ė);		
-ýtis, -ė (, -a);	-ė);		
-ódas, -a (<i>mažýtis</i> , -ė);	-ýlis, -ė (<i>jaunýlis</i> , -ė);		
-ývas, -a (<i>ankstývas vienódas</i> , -a);	-ōnis, -ė (<i>vilnōnis</i> , -ė);		
-ókas, -a (<i>mažókas</i> , -a);	-(i)uōklis, -ė (<i>svyruōklis</i> , -ė)		
-ónas, -a (<i>geltónas</i> , -a);			
-(i)ópas, -a (<i>dvejópas</i> , -a);			
-(i)ótas, -a (<i>kuprótas</i> , -a);			
-(i)úotas, -a (<i>miltúotas</i> , -a)			

11 lentelė. Skaitvardžių kirčiavimas

Kirčiuotė	1	2	3	4
Kiekiniai pagrindiniai	<i>dvidešimt, trisdešimt, keturiasdešimt, penkiasdešimt, šešiasdešimt, septyniasdešimt, aštuoniasdešimt, devyniasdešimt; vienúolika, dvýlika, trýlika, keturiólíka, penkiólíka, šešiólíka, septyniólíka, aštuoniólíka, devyniólíka; túkstantis, milijárdas</i>	<i>milijónas</i>	<i>víenas, -à; keturì, kėturios 3^b; septynì, septynios; aštuonì, aštuonios; devynì, devynios; dešimtis 3^b</i>	<i>penkì, peñkios; šeši, šešios; šimtas</i>

1 PRIEDAS. KIRČIUOČIŲ PAVYZDŽIAI, VARDAŽODŽIŲ IR VEIKSMAŽODŽIŲ
KIRČIAVIMAS

Kirčiuotė	1	2	3	4
Kiekiniai kuopiniai	<i>dvėjetas, trėjetas, kėtver- tas, peñketas, šėšetas, septýnetas, aštuonetas</i>			
Kiekiniai dauginiai			<i>vienerì, víenerios 3^a; ketverì, kėt- verios 3^b; penkerì, peñkerios 3^b; šėšerì, šėšerios 3^b; septýnerì, septýnerios 3^a; aštuonerì, aštuó- nerios 3^a; devýnerì, devýnerios 3^a</i>	<i>dvejì, dvėjos; trejì, trėjos</i>
Kelintiniai	<i>vienúoliktas, -a... devý- nióliktas, -a (išlaiko kie- kinio skaitv. kirčio vietą ir priegaidę); túkstantas</i>		<i>pìrmas, -à</i>	<i>añtras, -à; trėčias, -à; ketviřtas, -à; peñktas, -à; šėštas, -à; septiñtas, -à; aštuñtas, -à; deviñtas, -à; dešimñ- tas, -à; dvidešimñtas, -à... devýniasde- šiñtas, -à</i>

12 lentelė. Įvardžių kirčiavimas

Pastoviai	Pagal kirčiuotes			Savitai
	2	3	4	
1) tas pats skiemuo ir ta pati priegaidė: <i>anóks, -ia; kitóks, -ia; šitóks, -ia; vienóks, -ia; visóks, -ia; kėletas; kelióli- ka; kitkas; viškas; támsta; mùdu, mùdvi; jùdu, jùdvi; jiėdu, jiėdvi (juódu, juódvi)</i>	<i>niėkas (tik vns. viet. niekamè); maniškis, -ė; taviškis, -ė; saviškis, -ė; mūsiškis, -ė; jūsiškis, -ė</i>	<i>jóks, -ià; kóks, -ià; šióks, -ià; tóks, -ià; túlas, -à; kažkóks, -ià; kiekvíenas, -à; kelerì, kėlerios (3^b)</i>	<i>keli, kėlios; kitas, -à; pàts, -ì; visas, -à; mānas, -à; tāvas, -à; sāvas, -à; keliñtas, -à</i>	<i>àš, tù, mės, jūs, savęs</i>
2) visada žodžio galas (priegaidė pagal žodžio galo taisyklę): <i>anàs, -à; katràs, -à; kurìs, -ì; kažkàs; kažkurìs, -ì; jìs, jì; šìs, šì; tàs, tà; kàs</i>				

13 lentelė. Savitai kirčiuojami įvardžiai ir skaitvardžiai

Įvardžiai				Skaitvardžiai				
ąš	tù		mēs	jũs	dù		dvi	trỹs
manęš	tavęš	savęš	<u>músu</u>	<u>júsu</u>			dviejũ	trijũ
mán	táu	sáu	mùms	jùm̄s			dviēm	trìms
manè	tavè	savè	mùs	jùs	dù		dvi	trìs
manimì	tavimì	savimì	mumìs	jumìs			dviem̄	trimìs
manyjè	tavyjè	savyjè	mumysè	jumysè	dviejuosè		dviejosè	trijuosè, trijosè

14 lentelė. Tarptautinių žodžių kirčiuotės

1 kirčiuotė	2 kirčiuotė
-ija (<i>chirurgija, situacija, organizacija</i> , išimtytys: <i>kalvarija</i> 2, <i>zakristija</i> 2)	-ātas, -ē (<i>advokātas, aparātas, ŗachmātai</i> , išimtis: <i>klīmatas</i> 1)
-ika (<i>pedagōgika, statistika, kritika</i>)	-ānas (<i>ŗampānas, mangānas, soprānas</i> , išimtytys: <i>ōrganas, lōcmanas, ŗturmanas, bōcmanas, vātmanas, dōbermanai</i> [visi 1 kirčiuotēs])
-orius, -ē (<i>profesorius, izoliātorius, dirēktorius</i> , išimtytys: <i>kalendōrius, egzempliōrius, sekretōrius, altōrius, elementōrius, inventōrius, piliōrius, brevijōrius</i> [visi 2 kirčiuotēs])	-ālas (<i>filiālas, kvartālas, ideālas</i> , išimtis: <i>mārŗalas</i> 1)
-eris (<i>lỹderis, ōrderis, dōleris</i>)	-āras, -ē (<i>notāras, vikāras, cigāras</i> , išimtytys: <i>bārbaras, rabārbaras, dāktaras</i> [visi 1 kirčiuotēs])
-elis (<i>mōdelis, artīkelis, fotelis</i> , išimtytys: <i>epitēlis</i> 2, <i>vermiŗeliai</i> 2)	-āžas (<i>tirāžas, garāžas, vitrāžas</i>)
-ikas, -ē (<i>cinikas, chēmikas, akadēmikas</i> , išimtytys: <i>katalīkas</i> 2, <i>fabrikas</i> 3 ^b)	-āfas, -ē (<i>autogrāfas, paragrāfas, fotogrāfas</i>)
-ingas (<i>mītingas, dempingas, vikīngas</i>)	-ākas (<i>konjākas, tabākas, maniākas</i>)
-umas (<i>akvāriumas, mīnimumas</i> , išimtytys: <i>kostiūmas</i> 2, <i>albūmas</i> 2)	-ādas (<i>limonādas, parādas, ŗokolādas</i>)
-usas (<i>papīrusas, mīnusas, kōrpusas</i> , išimtytys: <i>troleibūsas</i> 2, <i>autobūsas</i> 2)	-īzmas (<i>optimīzmas, mechanīzmas, organizmas</i>)
-āntas, -ē (<i>pedāntas, diktāntas, variāntas</i> , išimtis: <i>deīmantas</i> 1)	-īstas, -ē (<i>artistas, ŗurnalistas, idealīstas</i> , išimtis: <i>bātistas</i> 1)
-ēja (<i>idėja, alėja, asamblėja</i>)	-ītas, -ē (<i>limītas, erudītas, elītas</i> , išimtis: <i>spīritas</i> 1)
-ānsas (<i>avānsas, niuānsas, seānsas</i>)	-īnas (<i>apelsīnas, jazmīnas, cepelīnas</i> , išimtytys: <i>ōrdinas</i> 1, <i>lūbinas</i> 3 ^b , <i>rābinas</i> 3 ^b , <i>egzāminas</i> ir <i>termīnas</i> 1 arba 3 ^b)
	-īlis (<i>automobūlis, ventilis, kadrūlis</i> , išimtis: <i>sīfilis, dāktūlis, prōfīlis</i> [visi 1 kirčiuotēs])
	-īzas (<i>devīzas, servīzas, eskīzas</i>)
	-īksas (<i>afīksas, sufīksas, prefīksas</i> , išimtytys: <i>apeñdīksas, kōmīksas, fenīksas</i> [visi 1 kirčiuotēs])

1 kirčiuotė	2 kirčiuotė
<p>-ortas (<i>impòrtas, komfòrtas, transpòrtas</i>, išimtis: <i>rāpòrtas</i> 1)</p>	<p>-eñtas, -ė (<i>dokumeñtas, docėñtas, akceñtas</i>, išimty: <i>tángentas, kotángentas, pátentas, āgentas</i> „igalioti-nis“ [visi 1 kirčiuotės])</p> <p>-ètras (<i>kilomètras, termomètras, milimètras</i>, išimty: <i>hegzāmetras, pentāmetras, diāmetras, parāmetras, perimètras</i> [visi 1 kirčiuotės])</p> <p>-ėtas (<i>kotlėtas, kabinėtas, biudžėtas</i>, išimty: <i>dėbetas, knėsetas</i> [abu 1 kirčiuotės])</p> <p>-ėnas (<i>fenomėnas, džentelmėnas, gobelėnas</i>, išimty: <i>gūlđenas, bārmenas, reñtgenas</i> [visi 1 kirčiuotės])</p> <p>-ėras (<i>interjėras, ampėras, karjėras</i>)</p> <p>-ėktas -ė (<i>objėktas, architėktas, projėktas</i>)</p> <p>-ėsas (<i>procėsas, interėsas, progrėsas</i>, išimtis: <i>kāriesas</i> 1)</p> <p>-ėstas (<i>manifėstas, anapėstas</i>)</p> <p>-onas (<i>cinamònas, telefònas</i>, išimty: <i>dėmonas, diākonas, pātronas</i> „globėjas“, <i>bādmintonas, čārlstonas</i> [visi 1 kirčiuotės])</p> <p>-onas (<i>kapitònas, fortepijònas, šėtònas</i>)</p> <p>-oras (<i>moìoras, teròras, sobòras</i>, išimty: <i>tāboras, fòsforas, hūmoras, tėnoras, dònoras, rūporas</i> [visi 1 kirčiuotės])</p> <p>-opas (<i>mikroskòpas, spektroskòpas, teleskòpas</i>, išimtis: <i>pitekántropas</i> 1)</p> <p>-olis (<i>monopòlis, alkohòlis, ichtiòlis</i>, išimty: <i>siñbolis, pánkolis, bròkolis, akròpolis, metròpolis</i> [visi 1 kirčiuotės])</p> <p>-omas, -ė (<i>atòmas, simptòmas, astronòmas</i>, išimty: <i>slālomas, aksómas</i> 1)</p> <p>-otas, -ė (<i>bankròtas, despòtas, kompòtas</i>, išimty: <i>ròbotas, ceĩtnotas</i> 1)</p> <p>-olas (<i>protokòlas, benzòlas, mòlas</i>, išimty: <i>fùtolas, kùpolas, beĩsbolas, bùiùvolas, miùzikholas</i> [visi 1 kirčiuotės])</p> <p>-olas (<i>krakmòlas, kardinòlas, generòlas</i>, išimtis: <i>krištolas</i> 1)</p> <p>-osas (<i>chaòsas, patòsas, abrikòsas</i>, išimty: <i>kòkosas, tèrmosas, kòsmosas, èrosas</i> [visi 1 kirčiuotės])</p>

1 kirčiuotė	2 kirčiuotė
	<p>-ogas -ė (<i>pedagògas, dialògas, katalògas</i>, išimtis: <i>hèrcogas</i> 1)</p> <p>-ùtas (<i>atribùtas, statùtas, institùtas</i>, išimtyt: <i>skòrbutas, sùrdutas, azimutas, dìsputas, vèrmutas, greìpfrutas</i> [visi 1 kirčiuotès])</p> <p>-ùras (<i>manikiùras, veliùras, kalambùras</i>, išimtyt: <i>kòntùras, tàm bùras</i> 1)</p> <p>-ièrius, -è (<i>inžinièrius, režisièrius, milijardièrius</i>)</p> <p>-ièjus (<i>jubiliièjus, muzièjus, farizièjus</i>)</p> <p>-èjus (<i>licèjus, trofèjus, apogèjus</i>, išimtis: <i>bòbslèjus</i> 1)</p> <p>-ètè (<i>operètè, tablètè, etikètè</i>)</p> <p>-èlè (<i>karamèlè, novèlè, paralèlè</i>)</p> <p>-ālè (<i>spirālè, magistrālè, detālè</i>)</p> <p>-èzè (<i>genèzè, hipotèzè, anamnèzè</i>)</p> <p>-òzè (<i>diagnòzè, celiuliòzè, prognòzè</i>)</p> <p>-ùrà (<i>temperatùrà, struktùrà, agentùrà</i>)</p> <p>-ùnà (<i>tribùnà, karùnà, lagùnà</i>)</p> <p>-erà (<i>sferà, atmosferà, karjerà</i>, išimtyt: <i>kàmera, òpera, chòlera, lìtera</i> [visi 1 kirčiuotès])</p> <p>-emà (<i>problemà, schemà, teoremà</i>)</p> <p>-enà (<i>higienà, migrenà, antenà</i>)</p> <p>-inà (<i>balerinà, mašinà, anginà</i>)</p> <p>-amà (<i>reklamà, diagramà, programà</i>)</p> <p>-atà (<i>regatà, sonatà, citatà</i>, išimtis: <i>pròstata</i> 1, <i>natà</i> 4, <i>vatà</i> 4, <i>datà</i> 2)</p> <p>-adà (<i>ambasadà, olimpiadà, autostradà</i>)</p> <p>-yrà (<i>satyrà, rapyrà, lyrà</i>)</p> <p>-yvà (<i>perspektyvà, iniciatyvà, direktyvà</i>)</p>
<p><i>konkùrsas, ekspèrtas, fejervèrkas, impùlsas, instìnkta, pòrtveinas, pròmìlè, remòntas</i>³⁹</p>	<p><i>bibliotekà, elektrolizè, kilogràmas, klavišas, kompòstas, kompromìsas, konfliktas, manièros, motocìklas, paralýžius, pretèkstas, prodùktas, recèptas</i></p>

³⁹ Čia pateikiami labiau paplitę pavieniai atitinkamų kirčiuočių tarptautiniai daiktavardžiai.

15 lentelė. Išvestinės veiksmažodžio formos ir jų kirčiavimas

Pagrindinė forma	Išvestinė forma	Kirčiavimas ir pavyzdžiai
Bendratis (<i>tráukti, vilkti, sėdėti</i>)	Būtasias dažninis laikas	<i>tráukdavo, vilkdavo, sėdėdavo</i>
	Būsimasis laikas	<i>traũks, vilks, sėdės</i> (metatonija)
	Tariamoji nuosaka	<i>tráupty, vilkty, sėdėty</i> (be metatonijos)
	Liepiamoji nuosaka	<i>tráuk, vilk, sėdék</i>
	Veikiamosios rūšies dalyvio būtasias dažninis laikas	<i>tráukdavęs, vilkdavęs, sėdėdavęs</i>
	Veikiamosios rūšies dalyvio būsimasis laikas	<i>tráuksiqs, vilksiqs, sėdėsiqs</i>
	Neveikiamosios rūšies dalyvio būtasias laikas	a) padaryti iš daugiaskiemenės bendratis išlaiko kirčio vietą, pvz.: <i>sėdėtas</i> (1 kirčiuotė); b) padaryti iš dviskiemenės bendratis yra 3 (jei šaknis tvirtapradė) arba 4 (jei šaknis tvirtagalė) kirčiuotės, pvz.: <i>tráuktas</i> 3, <i>vilktas</i> 4
	Neveikiamosios rūšies dalyvio būsimasis laikas	a) padaryti iš daugiaskiemenės bendratis išlaiko kirčio vietą, pvz.: <i>sėdėsimas</i> (1 kirčiuotė); b) padaryti iš dviskiemenės bendratis yra 3 kirčiuotės, pvz.: <i>tráuksimas</i> 3 ^a , <i>vilksimas</i> 3 ^b
	Reikiamybės dalyvis	a) padaryti iš daugiaskiemenės bendratis išlaiko kirčio vietą, pvz.: <i>sėdėtinas</i> (1 kirčiuotė); b) padaryti iš dviskiemenės bendratis yra 3 kirčiuotės, pvz.: <i>tráuktinas</i> 3 ^a , <i>vilktinas</i> 3 ^b
	Pusdalyvis	a) padaryti iš daugiaskiemenės bendratis išlaiko kirčio vietą, pvz.: <i>sėdėdamas, sėdėdama, sėdėdami, sėdėdamos</i> ; b) padaryti iš dviskiemenės bendratis turi kilnojamąjį kirtį, pvz.: <i>tráukdamas, traukdamà, traukdami, traukdamos</i> .
	Būtojo dažninio laiko padalyvis	<i>tráukdavus, vilkdavus, sėdėdavus</i>
	Būsimojo laiko padalyvis	<i>tráuksiant, vilksiant, sėdėsiant</i>
	Būdiny	a) padaryti iš daugiaskiemenės bendratis išlaiko kirčio vietą, pvz.: <i>sėdėte, sėdėtinaĩ</i> ; b) padaryti iš dviskiemenės bendratis kirčiuojami gale, pvz.: <i>trauktè, trauktinaĩ, vilktè, vilktinaĩ</i> .

Pagrindinė forma	Išvestinė forma	Kirčiavimas ir pavyzdžiai
Esamasis laikas (<i>tráukia, veĺka, sédi</i>)	Geidžiamoji nuosaka	1. a) jei I ir II asmenuotės veiksmažodžių šaknyje yra <i>i, u, a, e</i> , tai kirčiuojama dalelytė <i>te-</i> , pvz.: <i>tėgina, tėguli</i> (bet <i>tetūri, tegáli</i>); b) jei veiksmažodis turi priesagą arba šaknyje ilgąjį balsį ar dvigarsį, tai išlaiko kirčio vietą ir priegaidę, pvz.: <i>tetráukia, tevelka, tesėdi, tegalvoja</i> (bet <i>tėkalba, tēvarva, tēskamba</i>). 2. Su <i>-ie</i> geidžiamosios nuosakos formos dabar retai vartojamos. Priesaginiai veiksmažodžiai išlaiko kirčio vietą, o esamajame laike neturintys priesagos, kirčiuojami gale, pvz.: <i>tevelkiē, tegalvojie</i> .
	Veikiamosios rūšies dalyvio esamasis laikas	<i>tráukiantis, veĺkantis, sédintis</i>
	Neveikiamosios rūšies dalyvio esamasis laikas	a) padaryti iš 1 asmenuotės daugiaskiemenių ir 3 asmenuotės veiksmažodžių išlaiko esamojo laiko kirčio vietą, pvz.: <i>dainúojamas, mātomas</i> ; b) padaryti iš 1 ir 2 asmenuotės dviskiemenių veiksmažodžių kirčiuojami 3 kirčiuote, pvz.: <i>mýli – mýlimas</i> 3 ^a ; <i>kalba – kalbamas</i> 3 ^b
	Esamojo laiko padalyvis	<i>tráukiant, veĺkant, sédint</i>
Būtas kartinis laikas (<i>tráukė, vilko, sédėjo</i>)	Veikiamosios rūšies dalyvio būtas kartinis laikas	<i>tráukęs, vilkęs, sédėjęs</i> (padaryti iš priešdėlyje kirčiuotų veiksmažodžių kirčiuojami šaknyje, pvz., <i>išbarė – išbāręs</i>)
	Būtojo kartinio laiko padalyvis	<i>tráukus, vilkus, sédėjus</i> (padaryti iš priešdėlyje kirčiuotų veiksmažodžių kirčiuojami šaknyje, pvz., <i>išbarė – išbārus</i>)

2 PRIEDAS. REIKALŲ RAŠTŲ PAVYZDŽIAI

1 dokumentas. Dokumento rekvizitų išdėstymo pavyzdys

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
K. Donelaičio g. 52, LT-44248 Kaunas, Lietuva

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos
Mokslo ir studijų departamento Tarptautinių studijų komisijai

PAŽYMA

2006-10-02
Kaunas

Patvirtinu, kad Vardenis Pavardenis, Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių kalbos katedros doktorantas, grįžo iš stažuotės (stažavosi 2006-09-04–2006-09-24) Varšuvos universiteto Baltų kalbų katedroje ir toliau tęsia studijas.

Prof. habil. dr. Vardenė Pavardenė
Vytauto Didžiojo universiteto
Lietuvių kalbos katedros vedėja

K. Donelaičio g. 52
LT-44248 Kaunas
Lietuva
Tel. +370 37 327830

2.1 dokumentas. Gyvenimo aprašymas

CURRICULUM VITAE VARDENIS PAVARDENIS

Asmeniniai duomenys

Gimimo data 1975 12 12
Namų adresas Sodų g. 30–50, LT-49000 Kaunas, tel. 8-222-12345
Darbo adresas Vytauto Didžiojo universitetas, K. Donelaičio g. 58, LT-44248 Kaunas, tel. 222222
El. paštas vardenis_pavardenis@fc.vdu.lt

Išsilavinimas

Nuo 2003 m. Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių kalbos katedros doktorantas.
 1999 m. Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių kalbos magistro laipsnis.
 1997 m. Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių filologijos bakalauro laipsnis (su pagyrimu).
 1993 m. Kauno „Nemuno“ gimnazija.

Stażuotės, kursai

2004-02-02–2004-05-26 Stažuotė Latvijos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Bendrosios kalbotyros katedroje.

Darbo patirtis

Nuo 2005 09 01 Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių kalbos katedros asistentas.
 1999–2002 Kauno Kazio Griniaus vidurinės mokyklos lietuvių kalbos mokytojas.

Igūdžiai ir gebėjimai

Kalbos

Lietuvių – gimtoji;
 Rusų, anglų – kalbu ir rašau gerai;
 Vokiečių – pagrindai.

Darbas kompiuteriu: MS Windows 2000, MS Word, MS Excel, MS Access.

Vairuotojo pažymėjimas (B kategorija).

Asmeninės savybės

Atsakingumas, iniciatyvumas, atkaklumas, reiklumas.

Pomėgiai

Slidinėjimas, kelionės baidarėmis.

2.2 dokumentas. Gyvenimo aprašymas

GYVENIMO APRAŠYMAS

Vardas, pavardė	Vardenis Pavardenis
Kontaktai	Savanorių pr. 2–10 Kaunas, 43000; tel. (8 ~ 37) 33 22 11, mob. tel. 8 888 11111, el. p. vardenis.pavardenis@gmail.com
Asmens duomenys	Gimiau 1980 01 01. Lietuvis, nevedęs.
Išsilavinimas	1998 m. baigiau Kauno Eigulių vid. mokyklą. 1998–2002 m. mokiausi Vytauto Didžiojo universitete. Baigiau Viešojo administravimo bakalauro studijas Politikos mokslų ir diplomatijos institute. Nuo 2007 m. studijuojau Vadybą ir verslo administravimą Kauno technologijos universitete.
Darbo patirtis	2002–2003 m. dirbau UAB „Kompiuteris“ kompiuterinės įrangos konsultantu-pardavėju. Nuo 2004 m. dirbu UAB „Gyvybė“ vadybininku.
Kalbos	Lietuvių – gimtoji, anglų ir rusų – labai gerai, prancūzų – pagrindai.
Igūdžiai ir gebėjimai	Dirbu kompiuterinėmis programomis <i>Word, Excel, AutoCAD, Photoshop</i> . Turiu B kategorijos vairuotojo pažymėjimą.
Asmeninės savybės	Atkaklumas, tikslo siekimas, lojalumas, reiklumas.
Pomėgiai	Krepšinis, stalo tenisas, kelionės.
Pageidavimai darbui	Galimybė tobulėti profesinėje veikloje. Nuoširdus kolektyvas.

3 dokumentas. Prašymas

VARDENIO PAVARDENIO
Mėnulio g. 2–17, LT-99222 Marijampolė, tel. (8-888) 55 666,
el. p. vardenis@ooo.com

UAB „Pasagėlė“ Direktoriui

PRAŠYMAS

2006-08-29

Marijampolė

Prašyčiau priimti mane dirbti Rinkodaros skyriaus vadybininku nuo 2006 m. spalio 1 d.

PRIDEDAMA:

1. Magistro diplomo kopija.
2. Rekomendacijos, 2 lapai.

(Parašas)

Vardenis Pavardenis

4 dokumentas. Rekomendacija

Vytauto Didžiojo universiteto
Lietuvių kalbos katedros vedėjos
Vardenės Pavardenės

Lietuvos valstybiniam mokslo ir studijų fondui

REKOMENDACIJA

VDU Lietuvių kalbos katedros doktorantui Vardeniui Pavardeniui

2006-11-17

Kaunas

Vardenį Pavardenį pažįstu seniai ir įvairiomis aplinkybėmis: nuo 1997 m. kaip gabų ir darbštų VDU bakalauro, kurio bakalauro darbui oponavau, magistrantą, aktyvų doktorantą, kurio disertacijai vadovauju, be to, dar ir kaip sumanų kolegą VDU Lietuvių kalbos katedroje.

Vardenis moka keletą kalbų, yra imlus naujovėms, sugeba savarankiškai dirbti mokslinį darbą. Aktyviai dalyvauja konferencijose, per trejus doktorantūros metus yra publikavęs 4 mokslinius straipsnius, dar du straipsniai yra priimti spausdinti. Doktorantas dalyvauja Valstybinės lietuvių kalbos komisijos finansuojamuose projektuose. Stažavosi Rygos ir Varšuvos universitetuose. Taigi doktorantas visą savo laiką skiria mokslui ir lavinimuisi mokslo labui.

Atsižvelgdama į mokslinio darbo rezultatus ir asmenines savybes rekomenduoju Vardeniui Pavardeniui skirti Valstybinio mokslo ir studijų fondo stipendiją.

(Parašas)

Vardenė Pavardenė

5.1 dokumentas. Motyvacinis laiškas

UAB „Monolitas“
Personalo skyriaus vadovui

2009 m. spalio 18 d.

Statybos darbų vadovo asistento vietai užimti

Gerb. Vadove,

Darbo ir karjeros centro tinklalapyje perskaičiau skelbimą, kuriame informuojama, kad Jūsų įmonė ieško statybos darbų vadovo asistento. Esu Vardenis Pavardenis, Kauno technologijos universiteto 2-ojo kurso magistrantas, šiais metais įgysiu Statybinių technologijų magistro laipsnį.

Mane sudomino galimybė eiti šias pareigas, nes atitinku Jūsų keliamus reikalavimus. Kaip minėta mano CV, esu atlikęs praktiką UAB „Statyba“. Atlikdamas praktiką padėjau inžinieriui projektuotojui braižyti brėžinius, taip patobulinau darbo su „Autocad“ paketu įgūdžius. Mokykloje mokiausi anglų kalbą sustiprintu lygiu, vėliau ją studijavau universitete. Turiu vairuotojo pažymėjimą, lengvąjį automobilį vairuoju 3 metus. Studijuodamas universitete aktyviai dalyvavau Statybos fakulteto studentų atstovybės veikloje, išmokau dirbti grupėje, užsibrėžti ir pasiekti ilgalaikių bei trumpalaikių tikslų, analizuoti situaciją ir spręsti problemas. 2003 m. fakultetas mane delegavo į seminarą „Concrete Using Solutions“, vykusį Didžiojoje Britanijoje.

Besimokydamas universitete ir atlikdamas praktiką supratau, kad karjera statybų srityje mane tikrai domina. Jūsų įmonę žinau kaip sėkmingai dirbančią statybos sektoriuje ir teikiančią kokybiškas paslaugas, todėl joje norėčiau dirbti.

Jeigu manote, kad būčiau tinkamas kandidatas šioms pareigoms, esu pasiruošęs su Jumis susitikti.

Pagarbiai

Vardenis Pavardenis

Pridedama: gyvenimo aprašymas, rekomendacinis laiškas.

5.2 dokumentas. Motyvacinis laiškas

Viešosios įstaigos „Gyvybės versmė“ direktoriui

2008 m. sausio 5 d.

Socialinio darbuotojo vietai užimti

Gerb. direktoriau, dienraštyje „Kauno diena“ perskaičiau skelbimą, kuriame rašoma, kad Jūsų įstaiga ieško socialinio darbuotojo. Esu Vardenis Pavardenis, Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių mokslų fakulteto Andragogikos katedros IV kurso studentas.

Mane sudomino galimybė užimti socialinio darbuoto pareigas Jūsų įstaigoje, nes turiu šio darbo patirties ir, manau, atitinku Jūsų keliamus reikalavimus. Trejus metus dirbau savanoriu Moterų krizių centre. Dirbdamas šį darbą įgijau įgūdžių bendrauti su žmonėmis, patyrusiais smurtą, turinčiais priklausomybę nuo alkoholio ar psichotropinių medžiagų.

Apie Jūsų vadovaujamą įstaigą esu girdėjęs daug gerų atsiliepimų ir pats ne kartą esu kreipėsis į Jus dėl pagalbos moterims, kurioms reikėdavo ilgalaikės paramos ar reabilitacijos. Manau, kad Jūsų reabilitacijos centras yra vienas iš geriausių ir efektyviausių veikiančių Lietuvoje.

Neabejoju, kad mano žinios, įgūdžiai, praktinė patirtis ir asmeninės savybės, tokios kaip komunikabilumas, jautrumas, atsakingumas, iniciatyvumas, gali būti sėkmingai panaudotos Jūsų organizacijoje siekiant įgyvendinti jos tikslus.

Jei susidomėjote mano kandidatūra, maloniai lauksiu Jūsų atsakymo ir esu pasiruošęs susitikti Jums patogiu metu.

Pagarbiai

Vardenis Pavardenis

3 PRIEDAS. STUDENTŲ RAŠTO DARBŲ ĮFORMINIMO PAVYZDŽIAI

1 pavyzdys. Antraštinis lapas

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
LIETUVIŲ KALBOS KATEDRA

Vardenis Pavardenis

BAIGIAMOJO DARBO PAVADINIMAS

Bakalauro baigiamasis darbas

Lietuvių filologijos studijų programa, valstybinis kodas 61204H123
Filologijos studijų kryptis

Vadovas (-ė) _____
(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė) (Parašas) (Data)

Apginta _____
(Fakulteto dekanas) (Parašas) (Data)

Kaunas, 2009

2 pavyzdys. Bibliografijos aprašo pavyzdžiai

Nr.	LEIDINYS	BIBLIOGRAFIJOS APRAŠAS
	KNYGOS	
1.	Vienas autorius	Piročkinas A. 1990: <i>Jaunajam lituanistui</i> . Vilnius: Mokslas.
2.	Du autoriai	Sirtautas V., Grenda Č. 1988: <i>Lietuvių kalbos sintaksė</i> . Vilnius: Mokslas.
3.	Trys autoriai	Sirtautas V., Petkevičienė R., Grenda Č. 2001: <i>Rinktiniai kalbotyros straipsniai</i> . Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
4.	Keturi ir daugiau autorių	Janickis V., Rinkevičienė E., Šukytė J., Žarnauskas A. et al. 1999: <i>Neorganinė chemija</i> . Vadovėlis. Kaunas: Technologija.
5.	Autorių kolektyvas (nurodomi vyriausieji redaktoriai)	DLKG 1994: <i>Dabartinės lietuvių kalbos gramatika</i> , red. V. Ambrazas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla. Arba: <i>Dabartinės lietuvių kalbos gramatika</i> red. V. Ambrazas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1994.
6.	Daugiatomis leidinys	Pikčilingis J. 1975: <i>Lietuvių kalbos stilistika</i> . D. 2. Vilnius: Mokslas. LKG 1976: <i>Lietuvių kalbos gramatika</i> , red. K. Ulvydas. T. 3. Sintaksė. Vilnius: Mokslas. Arba: <i>Lietuvių kalbos gramatika</i> , red. K. Ulvydas. T. 3. Sintaksė. Vilnius: Mokslas, 1976.
7.	Be autoriaus ir straipsnio	<i>Sociolingvistika ir kalbos kultūra</i> . Straipsnių rinkinys. Vilnius: Gimtoji kalba, 1994.
8.	Žodynas	DLKŽ 2000: <i>Dabartinės lietuvių kalbos žodynas</i> , vyr. red. S. Keinys. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. Arba: <i>Dabartinės lietuvių kalbos žodynas</i> , vyr. red. S. Keinys. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000. LKŽ 1–20: <i>Lietuvių kalbos žodynas</i> 1–2, Vilnius: Mintis, 1968–1969; 3–6, Vilnius: Valstybinės politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1956–1962; 7–9, Vilnius: Mintis, 1966–1973; 10–15, Vilnius: Mokslas, 1979–1991; 16–17, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1995–1996; 18–20, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997–2002. Gaivenis K., Keinys S. 1990: <i>Kalbotyros terminų žodynas</i> . Kaunas: Šviesa.

Nr.	LEIDINYS	BIBLIOGRAFIJOS APRAŠAS
9.	Leidiny rusų kalba	Ovčarenko V. M. 1996: Овчаренко В. М. <i>Формально-семантическая структура английских научно-технических терминов</i> . Москва: Наука.
MOKSLO DARBAI: KURSINIAI, BAKALAURO IR KT.		
10.	Bakalauro darbas	Pakalnytė N. 2008: <i>Kalbinės socialinių reklamų ypatybės</i> . Bakalauro darbas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
11.	Disertacija	Girčienė J. 2003: <i>Naujųjų skolinių atitikmenys: struktūra ir vartosena</i> . Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
12.	Disertacijos santrauka	Marcinkevičienė R. 2002: <i>Tekstynų lingvistika ir lietuvių kalbos vartosena</i> . Habilitacijai teikiamos disertacijos santrauka. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
STRAIPSNIAI ĮVAIRIUOSE LEIDINIUOSE		
13.	Vieno autoriaus straipsnis žurnale	Girčienė J. 1998: Kas skatina nelietuvišką svetimžodžių rašymą? <i>Kalbos kultūra</i> 71, 54–58.
14.	Dviejų autorių straipsnis žurnale	Žalkauskaitė G., Žalkauskas V. 1998: Dėl kompiuterijos terminų <i>laikmena, kaupiklis, skaitlys, toarkyklė</i> ir <i>kaupa</i> vartojimo. <i>Terminologija</i> 5, 65–70.
15.	Trijų autorių straipsnis žurnale	Poplack S., Sankoff D., Miller Ch. 1988: The social correlates of lexical borrowing and assimilation. <i>Linguistics</i> 26, 47–104.
16.	Straipsnis knygoje	Urbutis V. 1961: Dabartinės lietuvių kalbos sudurtinių daiktavardžių daryba. <i>Dabartinė lietuvių kalba</i> . Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 65–121.
17.	Straipsnis daugiatomyje leidinyje	Skardžius P. 1999: Kova su svetimybėmis. <i>Rinktiniai raštai</i> 5, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 799–801.
18.	Be autoriaus	Principai 1997: Lietuvių bendrinės kalbos tvarkybos principai, kodifikacijos kriterijai ir jų taikymas. <i>Gimtoji kalba</i> 4, 1–3. LKKN 1998: <i>Lietuvių kalbos komisijos nutarimai</i> , Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
19.	Knygos recenzija	Marcinkevičienė R. 1999: Paauglių žodynas (recenzija). Rec. kn.: Paulauskas J. Paauglių žodynas. Kaunas: Šviesa, 1997. <i>Knygų aidai</i> 1–3, 39–42.
20.	Žurnalo recenzija	Antanaitis A. T. 1986: Metmenys (recenzija). Rec. žurn.: Metmenys 50, Chicago, 1980. <i>Akiračiai</i> 7, 8–10.

Nr.	LEIDINYS	BIBLIOGRAFIJOS APRAŠAS
KONFERENCIJŲ MEDŽIAGA		
21.	Pranešimas konferencijos medžiagoje	<p>Girčienė J. 2000: Naujųjų svetimžodžių atitikmenys sakinėje ir rašytinėje vartosenoje. <i>Kalbos normų ir vartosenos lygmenys</i> (pranešimų tezės). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 4–5.</p> <p>Razgulina V. 2002: Svetimybų ir jų lietuviškų atitikmenų konkurencija šnekamojoje kalboje. <i>Rašomosios ir šnekamosios kalbos sąlytis</i> (6-osios Lietuvos studentų lituanistų mokslinės konferencijos pranešimai). Kaunas: Kauno technologijos universiteto leidykla, 12–15.</p>
22.	Konferencijų medžiaga be autoriaus	<i>Paradigmatika, sintagmatika ir kalbos funkcijos</i> (tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga). Kaunas: Naujasis laukas, 2000.
ELEKTRONINIAI DOKUMENTAI		
23.	Duomenų bazė	<p><i>Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas</i>. Prieiga per internetą: http://donelaitis.vdu.lt (žiūrėta 2006-10-15).</p> <p><i>Lietuvos Respublikos terminų bankas</i>. Prieiga per internetą: http://terminai.vlkk.lt:10001/pls/tb/tb.search (žiūrėta 2010-01-15).</p>
24.	Medžiaga internete	<p>1. Kai žinomas autorius (-iai), publikavimo metai ir internete publikuotos medžiagos pavadinimas: Boguslavsky I., Grigorieva S., Grigoriev N., Kreidlin L., Frid N. 2000: Dependency Treebank for Russian: Concept, Tools, Types of Information. <i>In 18th International Conference on Computational Linguistics COLING-2000</i>, Saarbrücken, Germany. Prieiga per internetą: http://acl.ldc.uppen.edu/C/C00/C00-2143.pdf (žiūrėta 2007-04-03).</p> <p>2. Kai žinomas autorius (-iai) ir internete publikuotos medžiagos pavadinimas: Atalay N. B., Oflazer K., Say B. <i>The Annotation Process in Turkish Treebank</i>. Prieiga per internetą: http://www.ii.metu.edu.tr/~corpus/treebank/ (žiūrėta 2007-04-03).</p> <p>3. Kai žinomas autorius ir publikavimo metai: Arnold D. J. 1995. Prieiga per internetą: http://clwww.essex.ac.uk/Mtbook/HTML/node53.html (žiūrėta 2007-04-03).</p>

Nr.	LEIDINYS	BIBLIOGRAFIJOS APRAŠAS
		4. Kai nežinomas autorius (ar nėra aiškaus autoriaus), rišliame tekste naudojamas akronimas ar sutrumpinimas: 1) CHANKO – <i>Helsinki anototas rusiškų tekstų tekstynas CHANKO</i> . Prieiga per internetą: http://www.slav.helsinki.fi/hanco (žiūrėta 2007-04-03). 2) HPSGB – <i>HPSG-based Syntactic Treebank of Bulgarian (BulTreeBank)</i> . Prieiga per internetą: http://www.bultreebank.org/BTBDescription.html (žiūrėta 2007-04-03).
25.	Kompaktinė plokštelė	<i>Lietuviškos knygos metai 1547–1997</i> (kompaktinė plokštelė). Vilnius: Matematikos ir informatikos institutas, 1998.

4 PRIEDAS. DIDŽIŪJŲ KALBOS KLAIDŲ SĄRAŠAS
 (sąrašas Valstybinei lietuvių kalbos komisijai leidus paimtas iš interneto svetainės <http://www.vlkk.lt>)

ŽODYNO KLAIDOS

Neteiktinos svetimybės ir jų dariniai

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.1.1.	adejalias, adijalias	= apklōtas
1.1.2.	aiva	= svaraĩnis
1.1.3.	akuratnas, -a, akurat(n)us, -i	= tvarkingas, -a, kruopštūs, -i, padorūs, -i; gēras, -à; teisingas, -a
	akuračiai, akuratn(i)ai	= tvarkingai, kruopščiai; padōriai*; gerai; teisingai
1.1.4.	apart	= bē, išskýrus; be tō
1.1.5.	arenda	= nūoma
	arenduoti	= nūomoti(s), iš(si)nūomoti
1.1.6.	babina	= ritē
1.1.7.	bakanas	= kēpalas
1.1.8.	balēja, balija	= 1. skalbtūvė; 2. praustūvė
1.1.9.	balkis	= sijà
1.1.10.	bantas	= 1. kãspinas; 2. peteliškė (<i>kaklaraištis</i>)
	bantuotas, -a	= kaspinūotas, -a
1.1.11.	baranka, baronka	= riestaĩnis
	baronkėlė, baronkytė	= 1. riestainiukas; 2. traškūtis
1.1.12.	barchatas	= aksómas
	barchatinis, -ė	= aksomĩnis, -ė
1.1.13.	basket(k)ės	= sportukai, spõrtbačiai; <i>spec.</i> krepšinio bātai
1.1.14.	baumkuchenas, bankuchenas	= šakõtis
1.1.15.	benzokolonėlė, benzokolonkė, benzokolonka	= 1. degalinė; 2. (benzino) kolonėlė
1.1.16.	bevelyti	= būti liñkusiam, -iai, liñkti; plg. 1.1.84.
1.1.17.	biednas, -a	= neturtingas, -a; skurdūs, -i
	biednai	= neturtingai, skuřdziai
	biedniokas	= vařgšas, vařgeta, skuřdžius
	biednystė	= vařgas, skuřdas
	biednuomenė	= varguómenė

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.1.18.	biskis, biskelis, biskutis ...; biškis, biškelis, biškutis ...	= truputis, truputėlis, trupučiukas, mažumėlis
	biskį, biskelį, biskutį ...; biškį, biškėlį, biškutį ...	= truputį, truputėlį, trupučiuką, mažumėlį (-ę), bent kiek
1.1.19.	blicas	= blýkstė
	blicinterview	= akimirkos (trušpas) interviu
	blicpartija	= žaibo partija
	blicturnyras	= žaibo turnyras
1.1.20.	bliudas	= dubuõ
	bliudelis, bliudukas	= dubenėlis
	pusbliudis	= pùsdubenis
1.1.21.	bliuznyti	= blevýzgoti, pliaũkšti, nešvankiai kalbėti
1.1.22.	bonka, bonké	= bûtelis
	bonkelė, bonkutė	= buteliukas
	pusbonkis	= pùsbutelis
1.1.23.	bravoras	= 1. (alaũs) daryklà; 2. (spirito) varyklà
1.1.24.	britva	= 1. skustùvas; 2. (skuçimosi) peiliukas
	britvutė	= (skuçimosi) peiliukas
1.1.25.	britvonas	= keptùvas
1.1.26.	broma	= 1. tarpùvartė; 2. vařtai; 3. árka
1.1.27.	broniruoti	= uż(si)sakýti (iš aũksto), rezervuoti
	broniruotė	= (išankstinis) użsàkymas, rezervàvimas
1.1.28.	brudas	= 1. puřvas, nešvarùmai; núosėdos; 2. bjaurùmas, bjaurastis; bjaurýbė
	brudnas, -a	= puřvinas, -à; muřzinas, -à; nešvarùs, -ì
1.1.29.	brusas	= tãšas
	bruselis, brusokas	= tašėlis
1.1.30.	bukietas	= púokštė
	bukietavimas	= <i>spec.</i> rėtinimas lizdaĩs
1.1.31.	bulka	= bandà; pyrãgas
	bulkelė, bulkutė	= bandėlė, bandùtė
1.1.32.	chrustai, krustai	= žagarėliai, ausėlės
1.1.33.	čecholas	= użvalkalas
	čecholiukas	= użvalkaliukas
1.1.34.	čerešnė	= trėšnė
1.1.35.	daboti	= 1. sàugoti, prižiũrėti; 2. žiũrėti
	pasidaboti	= 1. nusižiũrėti; 2. patikti
1.1.36.	deķis	= użklõtas, użtiesalás, plėdas

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.1.37.	dratas	= vielà
	dratinis, -ė	= vielinis, -ė
1.1.38.	ermideris, ermyderis, ermidelis	= 1. triūkšmas; 2. sámbrūzdis, maišatis
1.1.39.	fara	= žibiūtas
1.1.40.	farforas	= porceliānas
	farforinis, -ė	= porceliāninis, -ė
1.1.41.	frizuoti(s)	= garbiniūoti(s); garbanóti(s)
	frizūra	= šukūosena
1.1.42.	fundyti	= 1. váišinti; 2. dovanóti
1.1.43.	galka, galkė	= (mėsos) kukūlis
1.1.44.	geska, geskutė	= papetė
1.1.45.	grafkė, grapkė, grafkutė	= žiogėlis; segtūkas
1.1.46.	grimeris, -ė, grimierius, -ė	= grimūotojas, -a
1.1.47.	guzikas	= sagà
1.1.48.	gvintas	= sriėgis
	gvintuoti	= sriėgti
1.1.49.	išmiera	žr. 1.1.78.
1.1.50.	(iš)mislyti, (iš)mislinti	= (pra)manýti, tařti; (iš-), (su)galvóti, mąštýti
	išmislas	= prāmanas, prasimānymas
	mislis	= mintis
1.1.51.	kaldra	= aūtklodė
1.1.52.	kalnierius	= apýkaklė
1.1.53.	kavoti(s)	= 1. slėpti(s); 2. láidoti (<i>nesangr.</i>)
	kavon(k)ės	= slėpýnės, skiniūkas
1.1.54.	kazarma(s)	= kareivinėš
	kazarminis, -ė	= kareivinių
1.1.55.	kelnė	= <i>spec.</i> mentė
1.1.56.	kitka	= <i>spec.</i> spūdulas
1.1.57.	klapanas	= 1. vožtūvas; 2. aūtkišėnis
1.1.58.	kleckai	= kukūliai
	kleckienė	= kukuliėnė
	kleckučiai	= kukuliūkai
1.1.59.	knatai	= <i>spec.</i> pūsverpaliai
1.1.60.	knatas	= dāgtis
1.1.61.	knopkė, knopka	= 1. mygtūkas; 2. spraustūkas; 3. smeigtūkas
1.1.62.	kolioti(s)	= plūsti(s), kōneveikti

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.1.63.	kombikormas	= <i>spec.</i> kombinuotieji pašarai
1.1.64.	konusas	= kūgis
	konusinis, -ė	= kūginis, -ė
1.1.65.	košeliena	= šaltiena
1.1.66.	kūdas, -a	= lėsas, -à
	(su)kūsti	= (su)lýsti, (su)liesėti, (su)blõgti
1.1.67.	kurtkė, kurtka	= striukė
1.1.68.	kvasas	= girà
1.1.69.	kvoldas	= klõstė
	kvolduoti	= klõstyti
1.1.70.	lastai	= plaũkmenys
1.1.71.	lystelė	= 1. juostėlė; <i>spec.</i> leñtjuostė; 2. <i>spec.</i> ilgìnė; 3. <i>spec.</i> priesiuvas
1.1.72.	lištva, lištvelė	= juostėlė; <i>spec.</i> leñtjuostė
1.1.73.	liukras	= <i>spec.</i> glėjus
1.1.74.	liuosas, -a	= laĩšvas, -à
	liuosinti, liuosuoti	= láisvinti
	liuosuojantis, -i	= láisvinamas, -a
	liuoslaikis	= laisvãlaikis
	paliuosuoti	= 1. atlėisti (<i>iš darbo</i>); 2. palėisti
	pasiliuosuoti	= išeiti (<i>iš darbo</i>)
1.1.75.	maštabas	= mãstas
1.1.76.	mazolis, mozolis	= núospauda
1.1.77.	mereška	= peltakỹs
	mereškuoti	= peltakiũoti
1.1.78.	miera	= 1. dỹdis, nũmeris, matmuõ; 2. mãtas; 3. mãstas, matãvimo įrankis
	išmiera	= 1. matmuõ; 2. dỹdis, nũmeris
	mieruoti(s)	= matũoti(s)
	mierkavoti	= matũoti, (nu)taĩkyti
	primierka	= pri(si)matãvimas
1.1.79.	mostis, mostelė	= tẽpalas, tepaliũkas
1.1.80.	mozoti	= tẽpti; tepliõti, terliõti
1.1.81.	(ne)boti	= (ne)pãsyti, (ne)žiũrėti
1.1.82.	norka	= audinė
1.1.83.	papkė	= 1. àplank(al)as; 2. segtũvas
1.1.84.	(pa)velyti	= 1. lėisti; 2. linkėti
1.1.85.	petruška	= petrãžolė

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.1.86.	planeris	= sklandytùvas
1.1.87.	planka, plankutė	= 1. juostėlė; 2. <i>spec.</i> priekraštis
1.1.88.	plėmas, plėmė	= dėmė
	plėmuoti	= dėmėti, palikti dėmės
1.1.89.	pletkas, pliotkas	= apkalbos, paskalos
	pletkininkas, -ė	= liežuváutojas, -a
	pletkinti, pletkavoti	= liežuváuti, apkalb(in)ėti
1.1.90.	plintusas	= <i>spec.</i> griūdjuostė
1.1.91.	ploščius	= lietpaltis
	ploščinis, -ė, ploštinis, -ė	= lietpaltinis, -ė
1.1.92.	pončka(s), pončkutė	= spūrga
1.1.93.	priča(s)	= alegòrija, alegòrinis pàsakojimas; paràbolė
1.1.94.	priklus, -i	= įkyrùs, -i; šleikštùs, -i, bjaurùs, -i; atgrasùs, -i
1.1.95.	proba	= mėginys, bandinys
1.1.96.	proesai	= sóros
1.1.97.	prosas	= lygintùvas
	prosyti, prosinti	= lỳginti
1.1.98.	prūdas	= kúdra, tvenkinys
1.1.99.	pundas, pundelis, pundulys	= 1. ryšulys, -ėlis; 2. šúsnis; glėbys
1.1.100.	rasoda	= pasòdai, daigai
1.1.101.	rėdyti(s)	= vilkti(s), reñgti(s) (drabùžiais); puòšti(s), dabinti(s); reñgti, ruòšti
	aprėdas, aprėdalas	= àpdaras, àpdangalas, drabùžis; dangà
	parėdas	= papuošimas, pàpuošalas; àpdaras, apsirėngimas; išėiginiái drabùžiai
	parėdymas	= 1. pòtvarkis; 2. nuròdymas
1.1.102.	rubežius	= 1. síena; 2. ribà
	rubežiuotis	= ribòtis
1.1.103.	rūgoti(s)	= bárti(s), kéikti(s), plústi(s), iškalbėti
1.1.104.	ružavas, -a	= ròžinis, -ė; rašvas, -à
1.1.105.	salka	= mansárda
1.1.106.	sasiska, sosiska, sosiskė	= dešrėlė
1.1.107.	sklepas	= 1. rùsys; 2. pùsrùsis
1.1.108.	slaidas	= skaidrė
1.1.109.	smakas	= slìbinas
1.1.110.	sortuoti, sortiruoti	= rūšiúoti

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.1.111.	(su)bujoti	= 1. (su)vešėti, (su)keroti, tařpti; 2. (su)klestėti
	buinas, -a, buinus, -i	= 1. vešlùs, -i; iš(si)kerójes, -usi; 2. riebuš, -i
1.1.112.	strausas, štrausas	= strùtis
1.1.113.	šlanga(s)	= žarnà
1.1.114.	šlipsas	= kaklãraištis
1.1.115.	šmotas	= gãbalas
1.1.116.	šniūras	= 1. virvė; 2. virvutė; 3. <i>spec.</i> virvėlaidis
	šniūrelis, šniūriukas	= vařstis, raštis, varsčiũkas, raštėlis
1.1.117.	špaklis, špaklius	= glaistas
	špakliuoti	= glaistyti
1.1.118.	špalas	= pãbėgis
1.1.119.	špilka, špilkutė	= 1. smeigė, smeigėlė; 2. (plaukũ) segtũkas
	špilkuoti	= 1. smaigyti, badyti; 2. pašiẽpti, ironizuoti
1.1.120.	špricas	= šviřkštas
	špricuoti	= šviřkšti
1.1.121.	štatas	= valstijà
1.1.122.	štatyvas	= stõvas
1.1.123.	štuka	= 1. vienetas; 2. gãbalas; 3. pókštas, juokaĩ
	štukinis, -ė	= 1. vienetinis, -ė; 2. gabalinis, -ė
	štukorius, -ė	= pókštinkas, -ė, išdãigininkas, -ė; juokdarỹs, -ẽ
1.1.124.	šuleris	= 1. sũkčius, apgavikas; 2. išdãigininkas
1.1.125.	taimautas, taim-autas	= 1. pėtrauka; 2. <i>spec.</i> pertraukėlė
1.1.126.	tapkės	= šlepėtės, šliūrės
1.1.127.	tormozas	= stabdỹs
	tormozuoti, tarmozuoti	= stabdyti
1.1.128.	tomatai	= pomidõrai
1.1.129.	tušinti(s)	= troškinti(s)
	tušintuvas	= troškintũvas
1.1.130.	ukolas	= 1. dũris; 2. injekcija
1.1.131.	ulioti, uliavoti	= ūžti, ūžauti; puotãuti
1.1.132.	univermagas	= universãlinė (parduotũvė)
1.1.133.	universamas	= savitarnos universãlinė (parduotũvė)
1.1.134.	vailokai, veilokai	= veltiniai
1.1.135.	zelcas	= slėgtaĩnis
1.1.136.	zrazai	= suktiniai, vyniõtiniai

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.1.137.	zubras	= stum̃bras
	zubražolė	= stumbr̃ražolė
	zubrovka	= stumbrinė
1.1.138.	ženyti(s)	= tuōkti(s); vēsti; tekėti
	ap(si)ženyti	= tuōkti(s); vēsti; (iš)tekėti
1.1.139.	žgutas	= vařžtis; <i>spec.</i> pynė
1.1.140.	žiletas	= liemėnė
1.1.141.	žiletė	= (skutimosi) peiliukas
1.1.142.	žilka	= vālas
1.1.143.	žiurstas	= prijuōstė
1.1.144.	žulikas	= 1. sūkčius, vaģišius; 2. <i>spec.</i> dvišakis, trišakis

Nevartotinos naujosios svetimybės

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.2.1.	armrestlingas	= <i>sport.</i> rañkos lenkimas
1.2.2.	autodetailingas	= automobilių puošyba, automobilių apdaila
1.2.3.	barteris	= <i>ekon.</i> natūriniai (prėkių) mainai
	barterinis: barteriniai mainai	= <i>ekon.</i> natūriniai (prėkių) mainai
1.2.4.	bereitorius	= prajodinėtojas
1.2.5.	biznesmenas	= veřšlininkas
1.2.6.	bodis	= glaustinūkė, glaustinis
1.2.7.	bukeris	= (manekėnių <i>ir pan.</i>) āgentas, angažuotojas
1.2.8.	burgeris	= suvožtinis
	čyzburgeris	= sūrainis, sūrio suvožtinis
	fišburgeris	= žuvainis, žuviės suvožtinis
	hamburgeris	= mėsainis, mėšos suvožtinis
1.2.9.	čipsai	= (būlvių) traškūčiai
1.2.10.	dartas, dartsas	= 1. smigėnis, smigis (<i>žaidimas</i>); 2. smigė, strėlytė (<i>smiginiui žaisti</i>)
1.2.11.	daidžestas	= (periōdikos) apžvalgā; sántraukos
1.2.12.	e-mailas, imeilas	= elektrōninis pāštas
1.2.13.	hepiendas	= laiminga pabaigā
1.2.14.	holbolas	= trijūlių krepšinis
1.2.15.	hororas	= 1. siaūbo filmas; 2. siaūbas
1.2.16.	hospisas	= slaugōs namai (<i>nedidelė ligoninė nepagydomai sergantiems žmonėms</i>)
1.2.17.	hostelis	= nakvynės namai

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.2.18.	hotdogas	= dešrainis
1.2.19.	hotelis	= viešbutis
1.2.20.	imidžas	= įvaizdis; <i>perk. r.</i> vařdas, véidas (<i>kartais</i> išvaizda)
1.2.21.	imobilaizeris	= imobilizátorius, fiksátorius; (vaĩro) įtvaras
1.2.22.	impįčmentas	= (valstýbės) apkaltà
1.2.23.	kileris	= (saĩdomas) žudikas
1.2.24.	kornfleiksai	= (kukurūzų) drĩbsniai
1.2.25.	krosvordas	= kryžiážodis
1.2.26.	leginsai	= tamprės, tímęs
1.2.27.	leiblas, leiblis	= 1. etiketė; 2. emblemà; 3. (firmos) ženklas
1.2.28.	miusliai	= drĩbsniai (su priėdais); javaĩniai
1.2.29.	ofisas	= įstaiga (<i>kartais</i> bústinė, biũras, kontorà, ráštinė)
1.2.30.	organaizeris	= 1. užrašinė (paprastà, elektrĩninė); 2. (kanceliárinĩų reikmenų) dėklė
1.2.31.	pabas	= alinė, alũdė; smũklė
1.2.32.	pampersai	= saũskelnės
1.2.33.	parkingas	= (automobilių) aikštėlė
1.2.34.	peintbolas	= dažásvydis
1.2.35.	pleiofai	= atkriĩntamosios rungtýnės (varžýbos)
1.2.36.	ploteris	= braižýtuvas
1.2.37.	polismenas	= policininkas
1.2.38.	popkornai	= (kukurūzų) spragėšiai
1.2.39.	posteris	= afišà; plakátas
1.2.40.	presa	= spaudà
	presatašė	= <i>dipl.</i> spaudõs atašė; spaudõs atstõvas
	prescentras	= spaudõs ceĩtras
	preskonferencija	= spaudõs konfereĩcija
1.2.41.	puzlis, pũzlė	= 1. dėstas, deliõnė, dėstinis (<i>žaidimas</i>); galvõsũkis; 2. kibũčiai (<i>žaidimo dalys</i>)
1.2.42.	rolikai, rolskeitai	= riedũčiai
1.2.43.	referis	= <i>sport.</i> (vyresnỹsis) teisėjas
1.2.44.	rentingas	= (trumpalaĩkė) núoma
1.2.45.	serfingas	= baĩnglentė
1.2.46.	skeitbordas, skeitas	= riėdilentė
1.2.47.	skeiteris	= 1. riedũtininkas; 2. riėdilentininkas

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.2.48.	skinhedas, skinas	= skustagaļvis
1.2.49.	skryningas	= 1. atrankà, rūšiàvimas; 2. <i>med.</i> patikrinimas
1.2.50.	snekas	= užkandis, užkandukas
1.2.51.	sponsorius, -ė	= 1. rėmėjas, -a; 2. mecenàtas, -ė
	sponsorystė	= 1. paramà, rėmimas; 2. mecenàvimas
1.2.52.	steikas	= (amerikiėtiškas) kepsnys, didkepsnis
1.2.53.	steipleris	= segiklis
1.2.54.	stimeris	= 1. šutintùvas; 2. gàro mašinà; 3. <i>chem.</i> gàrinimo aparàtas (garintùvas)
1.2.55.	šeikeris	= (kokteilių) plaktùvė
1.2.56.	šopas	= parduotùvė, kràutuvė
1.2.57.	šorttrekas	= <i>sport.</i> trumpàsis tàkas
1.2.58.	šrederis	= (dokumentų) naikiklis
1.2.59.	taimeris	= laikmatis
1.2.60.	tyneidžeris, -ė	= paauglys, -ė
1.2.61.	vykendas	= savàitgalis
1.2.62.	vindservingas	= <i>sport.</i> 1. burlentė; 2. burlenčių spòrtas

Neteiktini vertiniai

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	ŽODŽIAI	
1.3.1.	apystova	= aplinkybė: <i>Nusikaltimo apystovas (= aplinkybes) tiria ekonominių nusikaltimų skyriaus darbuotojai.</i>
1.3.2.	gerbūvis	= 1. gerovė: <i>Reikėtų daugiau rūpintis žmonių gerbūviu (= gerove);</i> 2. aplinkà: <i>Tik noro pritrūko sutvarkyti namo gerbūvoj (= aplinką);</i> 3. aplinkótvarka: <i>Ieškoma lėšų sostinės gerbūviui (= aplinkotvarkai).</i>
1.3.3.	įstatymdavys, -ė, įstatymleidys, -ė	= įstatymų leidėjas, -a: <i>Įstatymdaviai (= Įstatymų leidėjai) turi susirūpinti, kad ne visi gerbia valstybės įstatymus.</i>
	įstatymdavystė, įstatymleidystė	= įstatymų leidimas, leidyba: <i>Įstatymdavystė (= Įstatymų leidimas) – nelengvas, tačiau kilnus darbas. Įstatymleidystė (= Įstatymų leidyba, leidimas) Lietuvoje turi senas tradicijas.</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.3.4.	išsireikšti	= pasakýti, paréikšti: <i>Ji ne visai tiksliai išsireiškė (= pasakė). Ar galima taip išsireikšti (= (pa)sakyti)? Kaip čia buvo išsireikšta (= pareikšta, pasakyta), statybos nejuda iš vietos.</i>
	išsireiškimas	= pósakis, pasákymas: <i>Mokytoja parinko gražių išsireiškimų (= posakių). Tokie pikti išsireiškimai (= žodžiai, pasakymai) spaudoje nevienija tautos.</i>
1.3.5.	laisvanoris, -ė	= savanóris, -ė: <i>Gelbėjimo darbų ėmėsi kariai, policininkai ir laisvanoriai (= savanoriai) miesto gyventojai.</i>
	laisvanoriškas, -a	= savanóriškas, -a: <i>Taikos fondas sudaromas iš laisvanoriškų (= savanoriškų) aukų.</i>
	laisvanoriškai	= sàvo nóru: <i>Studentai kai kuriuos dėstomuosius dalykus gali pasirinkti laisvanoriškai (= savo noru).</i>
1.3.6.	nekuris, -i	= šióks tóks, šiokià tokià; tam tikras, tam tikrà: <i>Mokinys įgijo nekurį (= šiokį tokį) pasitikėjimą (šiek tiek pasitikėjimo) savimi. Po nekurio (= tam tikro; kiek) laiko ir mums reikės daryti remontą.</i>
	nekurie, -ios	= kai kuriė, kai kuriós; šiokiė tokiė, šiokios tókios; kuriė ne kuriė, kuriós ne kuriós; vienas kitas, vienà kità: <i>Nekurias (= Kai kurias) mintis čia pacituosiu. Gali atsirasti nekurių (= šiokių tokių) įstatymo papildymų. Nekurie ligoniai (= Kai kurie; Kurie ne kurie ligoniai; Vienas kitas ligonis) nuo sunkių komplikacijų miršta.</i>
1.3.7.	neužilgo	= netrùkus, tuóji(aũ), greitai, véikiai: <i>Neužilgo (= Netrukus; Tuojau; Greitai; Veikiai) prasidės sėja.</i>
1.3.8.	obalsis	= šũkis, devizas: <i>Tautinio išsivadavimo obalsiai (= šũkiai) padeda atgimti ir kalbai.</i>
1.3.9.	pasėka	= padarinỹs, rezultãtas: <i>Ši liga palieka savo pasekas (= padarinius).</i>
1.3.10.	savistovus, -i	= savarañkiškas, -a; nepriklãusomas, -a: <i>Turi būti sukurta savistovios (= savarankiškos) ekonominės politikos programa. Savistovi (= Nepriklausoma) valstybė pati tvarko savo užsienio politiką.</i>
	savistoviai	= savarañkiškai, nepriklãusomai: <i>Ne kiekvienas įpratęs savistoviai (= savarankiškai) tvarkytis. Sūnus jau savistoviai (= savarankiškai, nepriklausomai) gyvena.</i>
	savistovumas	= savarankiškũmas: <i>Savistovumas (= Savarankiškumas) – geras žmogaus bruožas.</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.3.11.	stovyla(s)	= 1. statulà: <i>Prie vartų pamatėme gipsines stovylas</i> (= <i>statulas</i>); 2. figūrà: <i>Toli priekyje dar galėjai įžiūrėti vyriškio stovylą</i> (= <i>figūrą</i>).
1.3.12.	vienok	= bėt, tačiau, vis dėlto: <i>Buvo jam visokių valandų, vienok</i> (= <i>bet, tačiau, vis dėlto jis nepalūžo</i>).
JUNGINIAI		
1.3.13.	Su ant :	
	ant kiek	= kaip, kiek: <i>Matome, ant kiek</i> (= <i>kaip, kiek</i>) išaugo mūsų institutas.
	ant kiek ..., ant tiek	= kiek ..., tiek: <i>Ant kiek</i> (= <i>Kiek</i>) išaugo kainos, <i>ant tiek</i> (= <i>tiek</i>) atlyginimai tikrai nepadidės.
	ant savęs	= sáu, savarañkiškai: <i>Kada jūs pradėsite ant savęs</i> (= <i>savarankiškai gyventi?</i>)
	ant sveikatos	= į sveikātą: <i>Toks sunkus darbas jam neišeis ant sveikatos</i> (= <i>į sveikatą</i>). <i>Ant sveikatos</i> (= <i>Į sveikatą!</i>) [linkėjimas]
	ant tiek	= taip, tiek: <i>Ligonė ant tiek</i> (= <i>taip, tiek</i>) nusilpusi, <i>kad be lazdos nepaeina</i> .
1.3.14.	[būti (yra, buvo...)] (ne) kurse	= (ne)žinóti; būti (ne)supažindintam, -ai, (ne)susipažinusiam, -iai, (ne)įsigilinusiame, -iai: <i>Dėl nutarimo manęs neklauskit – aš ne kurse</i> (= <i>nežinau; nesu susipažinęs; nesupažindintas</i>). <i>Jis kurse mūsų idėjos</i> (= <i>žino apie mūsų idėjas; išmano, supranta mūsų idėjas</i>).
1.3.15.	[būti, eiti] pas save	= (būti) savo kabinetė, kambarijė ir kt.; (eiti) į savo kabinetą, kambarį ir kt.: <i>Viršininkas pas save</i> (= <i>savo kabinete</i>). <i>Einu pas save</i> (= <i>į savo kabinetą, kambarį</i>).
1.3.16.	ir taip	= ir štai; taigi; o dabar: <i>Ir taip</i> , (= <i>Taigi; O dabar</i>) <i>laidą baigiame. Ir taip</i> , (= <i>Ir štai; Taigi</i>) <i>rungtynės baigėsi lygiosiomis</i> .
1.3.17.	iš kalno	= iš anksto: <i>Viskas iš kalno</i> (= <i>iš anksto</i>) susitarta.
1.3.18.	Su kaip :	
	kaip kartas, kaip sykis	= kaip tik: <i>Kaip sykis</i> (= <i>Kaip tik</i>) norėjau skambinti.
	kaip tai	žr. 1.3.21.
	kaip taisyklė	= paprastai, dažniausiai: <i>Kaip taisyklė</i> , (= <i>Paprastai</i>) <i>pirmiausia brangsta naftos produktai</i> .

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.3.19.	Su kas :	
	kas liečia	= (o) dėl: <i>Kas liečia kredito grąžinimo sąlygas, (= Dėl; O dėl kredito grąžinimo sąlygų) susitarsime.</i>
	kas link	= veiksmožodžių valdomieji linksniai ar linksniai su prielinksniais: <i>Kas link tautybės, (= Tautybės; O tautybės tai) jie visi lietuviai. Kas link muzikos, (= Muzikai; O muzikai; Jei kalbėsime apie muziką, tai jai) mano vaikas visai negabus. Kas link mokslų, (= Mokslais) mano pusbrolis visai nesidomi – tik kas link pinigų (= pinigais). O kas link vestuvių, tai apie jas dar negalvoju (= O apie vestuves tai dar negalvoju).</i>
1.3.20.	prie ko	= kuo dėtas, -à: <i>Prie ko čia mes (= Kuo mes čia dėti)? Banko vadovybė čia ne prie ko (= niekuo dėta).</i>
1.3.21.	Su tai :	
	būk tai	= esą, nevà, girdi, kàd, lýg, taĩtum: <i>Žmonės kalbėjo, būk tai (= esą, kad, nevà...) pinigai keisis.</i>
	(kaž)kada tai	= kažkadà, kitadòs, kadàise: <i>Apie šunelių priežiūrą (kaž)kada tai (= kažkada, kitados, kadàise) mano jau rašyta.</i>
	(kaž)kaip tai	= 1. kažkaĩp, kažin kaĩp: <i>Per tuos metus jis (kaž)kaip tai (= kažkaip) sulinko, suseno; 2. kaĩp nòrs: Reikės (kaž)kaip tai (= kaip nors) suktis iš šios padėties.</i>
	(kaž)kas [(kaž)ko, (kaž)kam...] tai	= kažkàs (kažkò, kažkám...), kažin kàs; kai kàs: <i>Girdžiu, už durų (kaž)kas tai (= kažkas, kažin kas) šlama. (Kaž)ko tai (= Kažko; Ko nors) nauja nesugalvosi.</i>
	(kaž)kieno tai	= (kaž)kienò, kažin kienò: <i>Palikti (kaž)kieno tai (= kažkieno) raktai ir pinigine.</i>
	(kaž)kodėl tai	= kažkodėl, kažin kodėl: <i>Pavasarį man dažnai (kaž)kodėl tai (= kažkodėl, kažin kodėl) skauda galvą.</i>
	(kaž)koks [(kaž)kocio, (kaž)kokiam...], (kaž)kokia [(kaž)kokios, (kaž)kokiai...] tai	= 1. kažkòks (kažkòkio, kažkokiám...), kažkokià (kažkokiòs, kažkókiai...): <i>(Kaž)koks tai (= Kažkoks) žmogus tavęs ieškojo; 2. tam tikras, tam tikrà: Statant užtvanką gali atsirasti ir (kaž)kokių tai (= tam tikrų) gamtos apsaugos pažeidimų.</i>
	(kaž)kuris tai, (kaž)kuri tai	= kuris, kuri; kažkuris, kažkuri; kažin kuris, kažin kuri: <i>(Kaž)kuris tai (= Kažkuris; Kažin kuris) kaimynas išbėgo pirmas ir vagį sučiupo.</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	(kaž)kur tai	= 1. kažkuž, kažin kuž: <i>(Kaž)kur tai</i> (= <i>Kažkur; Kažin kur</i>) paklydo mūšų šuniukas; 2. iš daliės: <i>Gal aš kalbėdama (kaž)kur tai</i> (= <i>iš dalies</i>) pasakysiu ir kitų nuomonę; 3. apie, maždaug, apytikriai: <i>Susitiksime (kaž)kur tai</i> (= <i>maždaug, apie</i>) penktą.

Žodžių ir junginių reikšmės klaidos (semantizmai)

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.4.1.	abuojas, -a	nevert. r. „abejingas, -a“: <i>Savo darbui jis visai abuojas</i> (= <i>abejingas</i>).
	abuojumas	nevert. r. „abejingumas“.
1.4.2.	apmokyti	nevert., jei nekalbama apie paviršutinišką, menko intensyvumo, neilgai trunkantį mokymą: <i>Nusikaltėlių padėjo surasti specialiai apmokyti</i> (= <i>iš)mokyti</i>) šunys.
	apmokymas	nevert. r. „mokymas, išmokymas“.
1.4.3.	apsidėti	žr. 1.4.28.
1.4.4.	apsieiti	nevert. r. „atsieiti, kainuoti“: <i>Jų išlaikymas valstybei brangiai apsiejo</i> (= <i>atsiejo, kainavo</i>).
1.4.5.	ap(si)jungti	nevert. r. „su(si)jungti; su(si)vienyti; su(si)burti“: <i>apjungti</i> (= <i>sujungti</i>) firmas, bankus, įmones ir pan.; <i>apjungti</i> (= <i>suvienyti</i>) pastangas, jėgas ir pan.; <i>apjungti</i> (= <i>suburti</i>) žmones, visuomenę, bendraminčius ir pan.; <i>apsijungti</i> (= <i>susiburti</i>) į draugiją, sąjungą ir pan.
	ap(si)jungimas	nevert. r. „su(si)jungimas; su(si)vienijimas; su(si)būrimas“.
1.4.6.	apsivesti	= <i>vesti</i> (kalbant apie vyrą); <i>(iš)tekėti</i> (kalbant apie merginą); <i>susituokti</i> .
1.4.7.	aptarnauti sąskaitą	= <i>tvarkyti sąskaitą</i> .
1.4.8.	apturėti	nevert. r. „turėti, patirti“: <i>Kiek vargo apturėjau</i> (= <i>turėjau, patyriau</i>) dėl to savo vaiko!
1.4.9.	atidaryti:	
	atidaryti akis	= <i>atmerkti akis, atsimerkti</i> ;

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	atidaryti atminimo lentą, paminklą	= <i>atidengti atminimo lentą, paminklą</i> ;
	atidaryti čiaupą	= <i>atsukti čiaupą</i> ;
	atidaryti dujas, vandenį	= <i>paleisti dujas, vandenį</i> ;
	atidaryti knygą, sąsiuvinį	= <i>atversti, atskleisti knygą, sąsiuvinį</i> ;
	atidaryti skėtį	= <i>išskeisti skėtį</i> .
1.4.10.	atidengti:	
	atidengti kaltininką, nusikaltėlį	= <i>nustatyti kaltininką, nusikaltėlį</i> ;
	atidengti sąskaitą	= <i>atidaryti sąskaitą</i> .
1.4.11.	atidirbti	nevert. r. „baigti rengti, kurti, galutinai apdoroti, ištobulinti“: <i>atidirbti</i> (= <i>baigti rengti, kurti, galutinai apdoroti, ištobulinti</i>) <i>metodiką, planą, projektą, technologiją</i> ir pan.
1.4.12.	atkoreguoti	nevert. r. „(pa)koreguoti“: <i>Mūsų komitetas šį projektą neseniai atkoregavo</i> (= <i>pakoregavo</i>).
1.4.13.	atkrauti	nevert. r. „išsiųsti; išvežti“: <i>Atkrovėme</i> (= <i>Išsiuntėme; Išvežėme</i>) <i>prekes į Vokietiją</i> .
1.4.14.	atleisti	nevert. r. „(iš)duoti; parduoti“: <i>atleisti</i> (= <i>(iš)duoti</i>) <i>knygą</i> (skaitytojui); <i>atleisti</i> (= <i>parduoti</i>) <i>prekę</i> (pirkėjui).
	atleidimas	nevert. r. „išdavimas; pardavimas“.
1.4.15.	atlieti	nevert. r. „nulieti, išlieti, padaryti ką liejant“: <i>atlieti</i> (= <i>nulieti, išlieti</i>) <i>detalę, paminklą, skulptūrą</i> ir pan.
1.4.16.	atmainyti	nevert. r. „panaikinti“: <i>atmainyti</i> (= <i>panaikinti</i>) <i>įstatymą, nutarimą, potvarkį, susitarimą, nuosprendį</i> ir pan.
1.4.17.	atmirti	nevert. r. „(iš)nykti, mirti, liautis egzistavus“: <i>Senosios tradicijos pamažu atmiršta</i> (= <i>miršta, nyksta</i>).
1.4.18.	atreaguoti	nevert. r. „(su)reaguoti“: <i>Į mano skundą seniūnija neatreagavo</i> (= <i>ne(su)reagavo</i>).
1.4.19.	atredaguoti	nevert. r. „suredaguoti“: <i>Tekstas prastai atredaguotas</i> (= <i>suredaguotas</i>).
1.4.20.	atreguliuoti	nevert. r. „sureguliuoti“: <i>Vairą reikėtų atreguliuoti</i> (= <i>sureguliuoti</i>).
1.4.21.	atremontuoti	nevert. r. „suremontuoti“: <i>Atremontavo</i> (= <i>Suremontavo</i>) <i>namą ir garažą</i> .

4 PRIEDAS. DIDŽIŲJŲ KALBOS KLAIDŲ SĄRAŠAS

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.4.22.	atrestauruoti	nevalt. r. „restauruoti“: <i>Atrestauravome (= Restauravome) paveikslą ir freską.</i>
1.4.23.	atsiekti	nevalt. r. „pasiekti“: <i>Šiemet atsiekėme (= pasiekėme) neblogų rezultatų.</i>
	atsiekimas	nevalt. r. „laimėjimas, pergalė; atradimas“.
1.4.24.	atsinešti	nevalt. r. „elgtis; žiūrėti (į ką)“: <i>Po to įvykio jis atsineša (= žiūri) į mane labai draugiškai (elgiasi su manimi labai draugiškai).</i>
	atsinešimas	nevalt. r. „elgesys; požiūris“.
1.4.25.	at(si)žymėti	nevalt. r.: 1. „pa(si)žymėti“: <i>Prašom at(si)žymėti (= pa(si)žymėti) bilietį; 2. „apdovanoti“: Geriausi darbuotojai buvo atžymėti (= apdovanoti) vertingomis dovanomis.</i>
	atžyma	nevalt. r.: 1. „žyma; įrašas“; 2. „žymė; žymuo“.
1.4.26.	bendrai	nevalt. išvadiniu (apibendrinamuoju) žodžiu: <i>Bendrai (= Apskritai) jis neblogas žmogus.</i>
1.4.27.	davinys	nevalt. r. „duomuo“: <i>Pastarųjų apklausų daviniai (= duomenys) teikia vilčių.</i>
1.4.28.	dėti(s):	
	dėti(s) suknelę, švarką, paltą, apsiaustą ir pan.	nevalt. r. „vilkti(s) suknelę, švarką, paltą, apsiaustą ir pan.“;
	dėti(s) apavą, kojines, kelnes, sauskelnes ir pan.	nevalt. r. „auti(s), mauti(s) apavą, kojines, kelnes, sauskelnes ir pan.“;
	dėtis diržą, juostą ir pan.	nevalt. r. „juosti(s) diržą, juostą (diržu, juosta) ir pan.“;
	dėti(s) auskarus, laikrodį, sagę ir pan.	nevalt. r. „segtis auskarus, laikrodį, sagę ir pan.“
1.4.29.	gautis	nevalt. savaimine rezultatine reikšme: <i>Gali taip gautis (= išėiti, atsitikti), kad šiemet nebesusitikime. Kas čia gavosi (= pasidarė, išėjo)? Lyginant su 1997 m., gautųsi (= išėitų, būtų) visai kitas vaizdas.</i>
1.4.30.	gyvybingas, -a	nevalt. r. „nepasenęs, -usi, tinkamas, -a vartoti“: <i>gyvybingas (= nepasenęs, tinkamas vartoti) glaistas, skiedinys, gyvybingi (= nepasenę, tinkami vartoti) dažai, vaistai ir pan.</i>
1.4.31.	glaustas, -a:	
	glaustais terminais	= greitai, per trumpą laiką: <i>Užsakymus atliekame glaustais terminais (= greitai, per trumpą laiką).</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.4.32.	įjungti	nevalt. r. „įrašyti, įtraukti“: <i>įjungti</i> (= <i>įrašyti, įtraukti</i>) <i>į planą, sąrašą, komisiją</i> ir pan.
1.4.33.	imti(s)	žr. 1.4.57.
1.4.34.	įnešti	nevalt. r.: 1. „pateikti“: <i>įnešti</i> (= <i>pateikti</i>) <i>pasiūlymą</i> ir pan.; 2. „įtraukti, įrašyti (į ką)“: <i>įnešti</i> (= <i>įtraukti, įrašyti</i>) <i>į sąrašą, sutartį, protokolą</i> ir pan.; 3. „įtraukti, įrašyti, padaryti (ką)“: <i>įnešti</i> (= <i>padaryti</i>) <i>pataisą, pakeitimą, papildymą</i> ir pan.
1.4.35.	įpakavimas	nevalt. r. „pakuotė“: <i>Žaislai atsiųsti popieriniame įpakavime</i> (= <i>popierinėje pakuotėje</i>).
1.4.36.	išdirbti	nevalt. r. „parengti, sukurti“: <i>išdirbti</i> (= <i>parengti, sukurti</i>) <i>projektą, terminiją</i> ir pan.
1.4.37.	išeiti: išeinant iš ko	nevalt. r. „remiantis kuo, vadovaujantis kuo; atsižvelgiant į ką“: <i>Nutarimas buvo priimtas išeinant iš susidariusios padėties</i> (= <i>atsižvelgiant į susidariusią padėtį</i>).
1.4.38.	išieškoti: išieškotas, -a	nevalt. r. „išdailintas, -a, dailus, -i, prašmatnus, -i, elegantiškas, -a, subtilus, -i, rafinuotas, -a, galantiškas, -a“: <i>išieškotas, -a</i> (= <i>išdailintas, -a, prašmatnus, -i</i>) <i>dirbinys, forma</i> ir pan. (apie meno kūrinį); <i>išieškotas</i> (= <i>subtilus, rafinuotas</i>) <i>skonis; išieškotos</i> (<i>dailios, rafinuotos</i>) <i>manieros; išieškotas</i> (= <i>dailus, galantiškas</i>) <i>elgesys</i> ir pan.
1.4.39.	išimti: išimti dokumentus, ginklus, sprogmennis, narkotikus ir pan. (iš asmens) dokumentų, ginklų, sprogmenų, narkotikų ir pan. išėmimas (iš asmens)	= <i>paimti dokumentus, ginklus, sprogmennis, narkotikus</i> ir pan.; = <i>dokumentų, ginklų, sprogmenų, narkotikų</i> ir pan. <i>paėmimas</i> .
1.4.40.	išjungti	nevalt. r.: 1. „išbraukti, atleisti“: <i>išjungti</i> (= <i>išbraukti</i>) <i>iš plano, sąrašo, suvestinės</i> ir pan.; <i>išjungti</i> (= <i>išbraukti, atleisti</i>) <i>iš komisijos, komiteto, tarybos, organizacijos</i> ir pan.; 2. „išskaičiuoti, atimti“: <i>išjungti</i> (= <i>išskaičiuoti, atimti</i>) <i>iš kainos, sumos, vertės</i> ir pan.

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.4.41.	išlaikyti	nevert. r. „išskaičiuoti“: <i>išlaikyti (= išskaičiuoti) alimentus, mokesčius</i> ir pan.
	išlaikymas	nevert. r. „išskaičiavimas, išskaita“.
	išlaikytas, -a	nevert. r. „santūrus, -i, susitvardantis, -i, susivaldantis, -i“: <i>Mano naujasis kaimynas – pavydėtinai išlaikytas (= santūrus, susitvardantis, susivaldantis) žmogus.</i>
1.4.42.	išmetinėti (užmetinėti)	nevert. r. „prikaišioti, priekaištauti“: <i>Tu jam dėl to neišmetinėk (neužmetinėk) (= neprikaišiok, nepriekaištauk).</i>
	išmetinėjimas (užmetinėjimas)	nevert. r. „prikaišiojimas, priekaištas“.
1.4.43.	išnešti	nevert. r.: 1. „priimti“: <i>išnešti (= priimti) nutarimą, sprendimą, nuosprendį</i> ir pan.; 2. „duoti, pareikšti“: <i>išnešti (= duoti, pareikšti) įspėjimą, papirkimą</i> ir pan.; 3. „pateikti“: <i>išnešti (= pateikti) pasiūlymą, protestą</i> ir pan.
1.4.44.	(iš)pildyti:	
	išpildyti kūrinių	= <i>atlikti kūrinių;</i>
	(iš)pildyti planą	= <i>(į)vykdyti planą;</i>
	pildyti pareigas	= <i>eiti pareigas.</i>
1.4.45.	išpulti	nevert. r.: 1. „tekti, priderėti, prireikti, priklausyti“: <i>Užmokėk jam, kiek išpuola (= pridera, priklausu)</i> ; 2. „pasitaisyti“: <i>Kalėdos pernai išpuolė (= pasitaikė) gražios.</i>
1.4.46.	išrišti	nevert. r. „išspręsti“: <i>Kažin, kaip šį klausimą išriš (= išspręš) apskritis?</i>
	išrišimas	nevert. r. „išsprendimas“.
1.4.47.	išskirti	nevert. r. „(pa)skirti“: <i>Išskyrė (= Paskyrė) sklypą namui statyti. Firmos vadovai išskyrė (= (pa)skyrė, davė) premijas.</i>
1.4.48.	išstatyti sąskaitą	= <i>pateikti, išrašyti sąskaitą.</i>
1.4.49.	išstoti	nevert. r. „kalbėti; viešai pasirodyti“: <i>Kas dar nori išstoti (= kalbėti)? Dabar išstos (= pasirodys) ansamblis.</i>
	išstojimas	nevert. r. „kalba; viešas pasirodymas“.
1.4.50.	iššaukti	nevert. r. „sukelti“: <i>iššaukti (= sukelti) ligą, reakciją, žemės drebėjimą</i> ir pan.
	iššaukiantis, -i, iššaukiamas, -a	nevert. r. „įžūlus, -i, provokuojamas, -a“: <i>iššaukiantis (= įžūlus, provokuojamas) elgesys, žvilgsnis, tonas</i> ir pan.
	iššaukiančiai, iššaukiamai	nevert. r. „įžūliai, provokuojamai“.

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.4.51.	išvesti	nevert. r. „išbraukti, atleisti“: <i>išvesti</i> (= <i>išbraukti, atleisti</i>) <i>iš komisijos, komiteto, tarybos</i> ir pan.
	išvesti iš eksploatacijos	= <i>nutraukti eksploataciją; sustabdyti; išjungti.</i>
1.4.52.	išžiūrėti	nevert. r. „apsvarstyti, išnagrinėti“: <i>išžiūrėti</i> (= <i>apsvarstyti, išnagrinėti</i>) <i>prašymą, siūlymą, skundą</i> ir pan.
1.4.53.	įvesti:	
	įvesti į eksploataciją (eksploatacijon)	= <i>atiduoti naudoti, eksploatuoti; paleisti; įjungti;</i>
	įvesti į komisiją, komitetą, tarybą ir pan.	nevert. r. „įtraukti į komisiją, komitetą, tarybą ir pan.“;
	įvesti kamuolį į žaidimą	= <i>paduoti (įmesti, įspirti) kamuolį į žaidimą;</i>
	įvesti pataisą, papildymą	= <i>įtraukti, įrašyti, įdėti pataisą, papildymą.</i>
1.4.54.	kurčias, -ia	nevert. r. „duslus, -i“: <i>Nuaidėjo kurčias</i> (= <i>duslus</i>) <i>spro-gimas.</i>
1.4.55.	matomai (regimai)	nevert. įterptiniu žodžiu nuomonei reikšti: <i>Matomai (Regimai)</i> (= <i>Matyt</i>), <i>mums reikėtų dar kartą pasitarti. Matomai (Regimai)</i> , (= <i>Turbūt</i>) <i>jau laikas eiti miegoti.</i>
1.4.56.	nešti atsakomybę	= <i>būti atsakingam, -ai, atsakyti.</i>
1.4.57.	nuimti:	
	nuimti draudimą, apribojimus, sankcijas, muitus ir pan.	= <i>panaikinti draudimą, apribojimus, sankcijas, muitus</i> ir pan.;
	nuimti greitį, tempą	= <i>sumažinti greitį, tempą;</i>
	nuimti nuo kontrolės	= <i>nutraukti kontrolę, liautis kontroliuoti, kontroliavus;</i>
	nuimti nuo pareigų	= <i>atleisti iš pareigų;</i>
	nuimti premiją, priemoką	= <i>neduoti, neskirti premijos, priemokos; nubraukti premiją, priemoką;</i>
	nuimti priežastis, (psichologinę) įtampą	= <i>pašalinti, panaikinti priežastis, (psichologinę) įtampą;</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	nuimti skausmą	= <i>numalšinti skausmą</i> ;
	nu(si)imti apavą, kojines, kelnes, sauskelnes ir pan.	nevert. r. „nu(si)auti, nu(si)mauti apavą, nusimauti kojines, kelnes, sauskelnes ir pan.“;
	nu(si)imti diržą, juostą ir pan.	nevert. r. „nu(si)juosti diržą, juostą ir pan.“;
	nu(si)imti sągę, auskarus, laikrodį, žiedą ir pan.	nevert. r. „nu(si)segti sągę, laikrodį, išsisegti auskarus, nusimauti žiedą ir pan.“ ;
	nu(si)imti nuo įskaitos	= <i>iš(si)braukti, iš(si)rašyti, iš(si)registruoti iš įskaitos</i> ;
	nu(si)imti suknelę, apsiaustą, švarką, paltą ir pan.	nevert. r. „nu(si)vilkti suknelę, apsiaustą, švarką, paltą ir pan.“
1.4.58.	pajungti	nevert. r.: 1. „privesti“ (kalbant apie komunikacijas): <i>pajungti (= privesti) dujas, elektrą, vandenį, šildymą, telefoną</i> ir pan.; 2. „įjungti“ (kalbant apie tiekimo pradžia): <i>pajungti (= įjungti) dujas, elektrą, vandenį, šildymą, telefoną</i> ir pan.; 3. „prijungti“: <i>pajungti (= prijungti) variklį, skalbimo mašiną</i> ir pan.
	pajungimas	nevert. r. „privedimas; įjungimas; prijungimas“.
1.4.59.	pakelti:	
	pakelti klausimą, problemą	= <i>iškelti klausimą, problemą</i> ;
	pakelti duomenis, bylą ir pan.	= <i>peržiūrėti, pa(si)tikrinti duomenis, bylą</i> ir pan.
1.4.60.	paskaičiuoti	nevert. r. „(tiksliai) apskaičiuoti, suskaičiuoti“: <i>Būtina paskaičiuoti (= apskaičiuoti) didžiausią šių vaistų dozę.</i>
	paskaičiavimas	nevert. r. „(tikslus) apskaičiavimas“.
1.4.61.	pastatyti	žr. 1.4.98.
1.4.62.	pašalinis (vaistų) veikimas	= <i>šalutinis (vaistų) poveikis.</i>
1.4.63.	pašvęsti	nevert. r. „skirti, dedikuoti“: <i>Vakaras pašvęstas (= kirtas) poeto 100-ųjų metinių sukakčiai. Knyga pašvęsta (= skirta) lietuvių kovoms su kryžiuočiais.</i>
1.4.64.	pavesti	nevert. r. „apvilti, apgauti; netesėti“: <i>Jis ne kartą yra mus pavedęs (= apvylęs, apgavęs).</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.4.65.	pernešti	nevalt. r. „pakelti, iškentėti, iškęsti, išturėti, išverti“: <i>pernešti</i> (= <i>pakelti, iškentėti, iškęsti, išturėti, išverti</i>) <i>skausmą, sielvartą, netektį, nelaimę</i> ir pan.
1.4.66.	perspėti	nevalt. r. „užkirsti kelią, neleisti atsirasti“: <i>perspėti ligą, nusikaltimą, nelaimę</i> ir pan. (= <i>užkirsti kelią, neleisti atsirasti</i>) <i>ligai, nusikaltimui, nelaimei</i> ir pan.
1.4.67.	pervesti	nevalt. r. „perkelti“: <i>pervesti</i> (= <i>perkelti</i>) <i>į kitą grupę, klasę, kursą, skyrių, į kitas pareigas</i> ir pan.
1.4.68.	peržiūrėti	nevalt. r. „persvarstyti; iš naujo, dar kartą apsvarstyti“: <i>peržiūrėti</i> (= <i>iš naujo, dar kartą apsvarstyti</i>) <i>bylą, klausimą, tvarką</i> ir pan.
1.4.69.	praanalizuoti	nevalt. r. „išanalizuoti“: <i>Būtina praanalizuoti</i> (= <i>išanalizuoti</i>) <i>padėtį</i> .
1.4.70.	prabalsuoti	nevalt. r. „balsuoti, pabalsuoti, nubalsuoti, subalsuoti, baigti balsuoti“: <i>Mes jau prabalsavome</i> (= <i>balsavome, pabalsavome, buvome balsuoti</i>).
	prabėgti	nevalt. r. „(nu)bėgti“: <i>Kasdien prabėgu</i> (= <i>nubėgu</i>) <i>keletą kilometrų</i> .
1.4.72.	pračiuopti	nevalt. r. „apčiuopti, užčiuopti“: <i>Padidėjusias kepenis nesunku pračiuopti</i> (= <i>užčiuopti</i>).
1.4.73.	pradiktuoti	nevalt. r. „padiktuoti“: <i>Pradiktavau</i> (= <i>Padiktavau</i>) <i>visas pavardes telefonu</i> .
1.4.74.	praeiti	nevalt. r.: 1. „nueiti“: <i>praeiti</i> (= <i>nueiti</i>) <i>atstumą, kelią, nuotolį</i> ; 2. „išėiti“: <i>praeiti</i> (= <i>išėiti</i>) <i>kursą, mokyklą, mokslus</i> (t. y. baigti kursą, mokyklą, mokslus); 3. „paeiti“: <i>praeiti</i> (= <i>paeiti</i>) <i>į priekį, į kairę, į dešinę</i> ir pan.; 4. „eiti“: <i>Praeiti</i> (= <i>(I)eiti</i>) <i>draudžiama</i> .
	praėjimas	nevalt. r. „(i)ėjimas“: <i>Praėjimas</i> (= <i>Iėjimas</i>) <i>į kiemą kitoje pusėje</i> .
1.4.75.	prafinansuoti	nevalt. r. „finansuoti“: <i>Šį projektą derėtų prafinansuoti</i> (= <i>finansuoti</i>) <i>iš rezervų fondo</i> .
1.4.76.	pragalvoti	nevalt. r. „apgalvoti“: <i>Šis sprendimas gerai pragalvotas</i> (= <i>apgalvotas</i>).
1.4.77.	prakeliauti	nevalt. r. „keliauti, nukeliauti“: <i>Tą vasarą prakeliavome</i> (= <i>nukeliavome</i>) <i>300 km</i> .
1.4.78.	praklausti	nevalt. r. „perklausyti, išklausti“: <i>praklausti</i> (= <i>perklausyti</i>) <i>įrašą, praklausti</i> (= <i>išklausti</i>) <i>paskaitą</i> ir pan.
1.4.79.	prakomentuoti	nevalt. r. „(pa)komentuoti“: <i>Šis įvykis buvo išsamiai prakomentuotas</i> (= <i>(pa)komentuotas</i>) <i>per televiziją</i> .

4 PRIEDAS. DIDŽIŲJŲ KALBOS KLAIDŲ SĄRAŠAS

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.4.80.	prakonsultuoti	nevert. r. „(pa)konsultuoti“: <i>Mūsų grupę dėstytojas jau prakonsultavo (= (pa)konsultavo).</i>
1.4.81.	prakontroliuoti	nevert. r. „(pa)kontroliuoti“: <i>Prakontroliuokite (= Pakontroliuokite), kad ataskaitos būtų pateiktos laiku.</i>
1.4.82.	pramatyti	nevert. r. „numatyti“: <i>Šitą ėjimą (šachmatų) reikėjo pramatyti (= numatyti).</i>
	pramatymas	nevert. r. „numatymas“:
1.4.83.	praplaukti	nevert. r.: 1. „nuplaukti“: <i>praplaukti (= nuplaukti, t. y. įveikti) atstumą, distanciją, nuotolį ir pan.</i> ; 2. „perplaukti“: <i>praplaukti (= perplaukti) baseiną, ežerą, tvenkinį ir pan.</i>
1.4.84.	praskambėti	nevert. r. „nuskambėti, suskambėti“: <i>Jos balse praskambėjo (= nuskambėjo) nepasitenkinimo gaidelė.</i>
1.4.85.	pravažiuoti	nevert. r. „važiuoti, įvažiuoti, nuvažiuoti“: <i>Pravažiuoti (= Važiuoti) be bilieto draudžiama. Pravažiuoti (= Įvažiuoti) į kiemą reikia iš kitos pusės. Mums liko pravažiuoti (= važiuoti, nuvažiuoti) 5 km.</i>
	pravažiavimas	nevert. r. „(į)važiavimas“: <i>Už pravažiavimą (= važiavimą, kelionę) be bilieto jums teks mokėti baudą. Pravažiavimas į teritoriją draudžiamas (= Įvažiuoti į teritoriją draudžiama).</i>
	pravažiuojantis, pravažiuojamas bilietas	<i>= nuolatinis, mėnesinis bilietas.</i>
1.4.86.	pravesti	nevert. r.: 1. „nutiesti, įvesti“: <i>Laidai neturi būti pravedami (= tiesiami) paviršiuje</i> ; 2. „išvesti, nubrėžti“: <i>Pravesti (= Išvesti, nubrėžti) liniją.</i>
1.4.87.	pribūti	nevert. r. „ateiti, atvykti“: <i>Skirtu laiku jis taip ir nepribuvo (= neatėjo, neatvyko).</i>
1.4.88.	priešakinis, -ė	nevert. r. „pažangus, -i“: <i>priešakinė (= pažangi) idėja, mintis, pasaulėžiūra, priešakinis (= pažangus) mąstymas ir pan.</i>
1.4.89.	prigulėti	nevert. r. „priklausyti, priderėti, pareiti“: <i>Tie pinigai jam priguli (= priklauso, pridera). Tai priguli (= priklauso, pareina) ne nuo žmogaus valios.</i>
1.4.90.	priimti vaistus	nevert. r. „gerti, vartoti vaistus“:
1.4.91.	prileisti trūkumų	<i>= padaryti, pridaryti trūkumų; leisti atsirasti trūkumams.</i>
1.4.92.	rastis	nevert. r. „būti“: <i>Mūsų būstinė randasi (= yra) Kaštonų gatvėje. Kur tu dabar randiesi (= esi)?</i>
1.4.93.	regimai	žr. 1.4.55.

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
1.4.94.	reiškia	nevert. r. „vadinasi, taigi“: <i>Reiškia (= Vadinasi), tu rytoj neateisi? Reiškia, (= Taigi) dirbsime iki vėlumos.</i>
1.4.95.	sąstatas	nevert. r. „sudėtis“: <i>komandos, komiteto, tarybos ir pan. sąstatas (= sudėtis).</i>
1.4.96.	sekantis, -i	nevert. r.: 1. „šis, -i, šitoks, -ia, toks, -ia“ (prieš išvardijimą): <i>Vilniuje šiuo metu veikia sekančios (= šios, tokios) parodos: [...];</i> 2. „štai kas; štai kodėl“ (prieš aiškinimą): <i>Atsakydamas į jūsų raštą pranešu sekantį (= štai ką): [...].</i>
	sekančiai	nevert. r. „taip, šitaip“.
1.4.97.	skaityti	nevert. r.: 1. „laikyti“ (ką kuo): <i>Jis manęs žmogum neskaito (= nelaiko);</i> 2. „manyti, būti tam tikros nuomonės, būti įsitikinusiam, -iai“: <i>Skaitau (= Manau), kad jūsų nuomonė nėra teisinga.</i>
1.4.98.	statyti:	
	statyti grafiką, planą, tvarkaraštį	= (su)daryti grafiką, planą, tvarkaraštį;
	statyti tašką, kablelį, kitus skyrybos ženklus	= (pa)dėti, (pa)rašyti tašką, kablelį, kitus skyrybos ženklus;
	statyti kandidatūrą	= (iš)kelti kandidatūrą;
	statyti klausimą, reikalavimą, sąlygą	= (iš)kelti klausimą, reikalavimą, sąlygą;
	statyti pažymį	= (pa)rašyti pažymį;
	statyti protokolą	= (su)rašyti protokolą;
	statyti tikslą	= (iš)kelti tikslą;
	statyti kelią, dujotiekį	= (nu)tiesti kelią, dujotiekį;
	statyti radiatorių, variklį, skaitiklį ir pan.	nevert. r. „įrengti, įtaisyti, pritaisyti, (į)dėti radiatorių, variklį, skaitiklį ir pan.“;
	statyti telefoną	nevert. r. „(į)vesti telefoną“.
	1.4.99.	aukščiau stovintis, -i (pareigūnas, įstaiga)
1.4.100.	stovis:	
	ligonio, pastato stovis	= ligonio, pastato būklė;

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	dvasinis, moralinis stovis	= <i>dvasinė, moralinė būseną.</i>
1.4.101.	talpinti	nevert. r. „dėti, spausdinti“ (pvz., laikraštyje).
1.4.102.	tūlas, -a	nevert. r. „toks, -ia, kažkoks, -ia, vienas, -a, kuris ne kuris, kuri ne kuri“: <i>Tūlas (= Vienas; Kažkoks) amerikiečių bankininkas užsisakė portretą.</i>
1.4.103.	užbėgimas	nevert. r. „bėgimas“ (bėgimo varžybų etapas).
1.4.104.	uždaryti:	
	uždaryti akis	= <i>užmerkti akis, užsimerkti;</i>
	uždaryti čiaupą	= <i>užsukti čiaupą;</i>
	uždaryti knygą, sąsiuvinį	= <i>užversti, užskeisti knygą, sąsiuvinį;</i>
	uždaryti sąrašą, kartoteką	= <i>baigti (pildyti, rašyti) sąrašą, kartoteką;</i>
	uždaryti skėtį	= <i>suglausti skėtį.</i>
1.4.105.	užėjimas	nevert. r. „ėjimas“ (ėjimo varžybų etapas).
1.4.106.	užinteresuoti	nevert. r. „suinteresuoti, sudominti“: <i>Svarbiausia – užinteresuoti (= suinteresuoti, sudominti) pirkėją.</i>
1.4.107.	užkrauti akumuliatorių	nevert. r. „įkrauti akumuliatorių“.
1.4.108.	užmanyti	nevert. r. „sumanyti, sugalvoti“: <i>Jam pavyko užmanyti (= sumanyti, sugalvoti) naują šio uždavinio sprendimą.</i>
	užmanymas	nevert. r. „sumanymas“.
1.4.109.	užmetinėti	žr. 1.4.42.
1.4.110.	užnešti	nevert. r.: 1. „užtepti; užkrėsti“: <i>užnešti (= užtepti) dažų, glaisto; užnešti (= užkrėsti) tinko ir pan.; 2. „pažymėti“: užnešti (= pažymėti) kontūrus, taškus ir pan.</i>
1.4.111.	už(si)pilti automobilį, traktorių ir pan.	nevert. r. „į(si)pilti, pri(si)pilti (degalų) į automobilį, traktorių ir pan.“;
	už(si)pilti benzino, kitų degalų (į automobilį)	= <i>į(si)pilti, pri(si)pilti benzino, kitų degalų.</i>
1.4.112.	užplaukimas	nevert. r. „plaukimas“ (plaukimo arba irklavimo varžybų etapas).
1.4.113.	už(si)dėti	žr. 1.4.28.
1.4.114.	užskaityti	nevert. r. „įskaityti“: <i>Už laimėtą partiją žaidėjui užskaitomas (= įskaitomas) taškas.</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	užskaita	nevert. r. „įskaita“: <i>Atlikus užskaitą (= įskaitą) įmonių skolos sumažėjo.</i>
1.4.115.	užvažiavimas nevert. r.:	1. „važiavimas“ (automobilių, dviračių, motociklų ir pan. varžybų etapas); 2. „jojimas“ (žirgų lenktynių etapas); 3. „pamaina (sanatorijoje, poilsio namuose)“.
1.4.116.	užvežimas (pvz., prekių)	nevert. r. „ko nors atvežimas (pvz., prekių), pristatymas“.
1.4.117.	vesti:	
	save vesti (vesti save)	= <i>elgtis: Diskotekoje jis save vedė (= elgėsi) tiesiog nepakenčiamai;</i>
	vedantis, -i, vedantysis, -čioji specialistas, -ė	= <i>vadovaujantis, -i, vadovaujantysis, -čioji specialistas, -ė;</i>
	vedantis bruožas, principas, motyvas, vaidmuo ir pan.	= <i>svarbiausias, pagrindinis bruožas, principas, motyvas, vaidmuo</i> ir pan.;
	vedantysis ratas, velenas	= <i>varantysis ratas, velenas.</i>
1.4.118.	vieningas, -a	nevert. r. „vienodas, -a“: <i>vieningi (= vienodi) mokesčiai, tarifai</i> ir pan.
1.4.119.	žinoti	nevert. r.: 1. „mokėti“: <i>Prastai žinau (= moku) anglų kalbą;</i> 2. „išmanyti“: <i>Jis nežino (= neišmano) technikos;</i> 3. „pažinti“: <i>Vadovai turi žinoti (= pažinti) savo pavaldinius.</i>

ŽODŽIŲ SANDAROS KLAIDOS

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
2.1.	<u>Svetimi žodžių elementai</u>	
2.1.1.	-arėja, -erėja – skolintinių daiktavardžių elementai, pvz.:	
	batarėja	= batèrija;
	galanterėja	= galantèrija
	galerėja	= galèrija
	loterėja	= lotèrija
	oranžerėja	= oranžèrija

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
2.1.2.	-avas, -ava – būdvardžių priesaga (ar baigmuo), pvz.:	
	bordavas, -a	= bòrdinis, -ė, vỹšninis, -ė, taĩsiai raudónas, -a
	dangavas, -a	= daĩgiškias, -a, dangaũs spalvõs, meĩsvas, -à, žỹdras, -à
	fioletavas, -a, violetavas, -a	= violėtinis, -ė
	kerzavas, -a: kerzavi	= kerzĩniai (bãtai)
	kremavas, -a	= krėminis, -ė, krėmo spalvõs
	lelijavas, -a	= lelijinis, -ė, lelijų spalvõs
	morkavas, -a	= mĩrkinis, -ė, mĩrkų spalvõs
	pliušavas, -a	= pliušinis, -ė
	ružavas, -a	= rĩžinis, -ė, raũsvas, -à
	smėliavas, -a	= smėlinis, -ė, smėlio spalvõs
	šaliavas, -a	= šalinis, -ė (apykklė)
	vỹšniavas, -a	= vỹšninis, -ė, vỹšnių spalvõs
2.1.3.	-avoti – veiksmazodžių priesaga (ar baigmuo), pvz.:	
	baliavoti	= puotãuti, pokyliãuti
	bėdavoti	= bėdĩti, skũstis
	dėkavoti	= dėkĩti
	komandavoti	= komandũti, įsakinėti
	meistravoti	= meistrãuti
	ponavoti	= ponãuti
	žiemavoti	= žiemĩti
2.1.4.	da- (neda-) – priešdėlis, pvz.:	
	dabėgti	= pribėgti, nubėgti (iki ko nors): <i>Nedabėgo (= Nepribėgo, nenubėgo) iki finišo</i>
	dadėti	= pridėti, (dár) įdėti: <i>Dadėk (= Įdėk dar) kelis obuolius, kad krepšys būtų pilnas</i>
	dadirbti	= baĩgti dirbti, (dár) padirbti, išdirbti: <i>Dadirbsiu (= Išdirbsiu) iki pensijos ir išeisiu</i>
	daeiti	= 1. prieiti (<i>ką</i>), nueiti (iki ko nors): <i>Taip kartu ir daėjome (= priėjome) upę (nuėjome iki upės)</i> ; 2. su(si)prãsti, susiprotėti: <i>Pagaliau man daėjo (= aš supratau, man paaiškėjo)</i>
	daėsti	= 1. baĩgti ėsti; pri(si)ėsti (iki soties): <i>Šuo nedaėdė (= nebaigė ėsti; nepriedė)</i> ; 2. įsiėsti, įkyrėti, nusibĩsti: <i>Visiems jis daėdė (= įsiėdė, įkyrėjo, nusibĩdo)</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	daleisti	= 1. (pri)léisti: <i>Lankytojai prie ligonių nedaleidžiami (= neleidžiami)</i> ; 2. léisti atsirasti, pa(si)darýti: <i>Negalime daleisti pažeidimų (= leisti atsirasti pažeidimams)</i> ; 3. sakýti, tafti, manýti: <i>Daleiskim (= Sakykim), tu teisus</i>
	damokėti	= primokėti
	dapilti	= pripilti (iki viršaus), (dár) įpilti, pripildyti
	darašyti	= prirašyti
	dasiecti	= pasiekti
	dasigauti	= nusigauti (iki ko nors)
	dasiprotėti	= susiprotėti, susiprasti
	davesti	= 1. privèsti (prie ribos): <i>Arklį davedė ligi ėdžių (= privedė prie ėdžių)</i> ; 2. išvèsti (iš kantrybės, pusiáusvyros): <i>Toks jų elgesys mane visai davedė (= išvedė iš kantrybės, pusiausvyros)</i> ; 3. baįgti dirbti, padarýti: <i>Darbą reikia davesti (= padaryti, pabaigti) iki galo</i>
	nedakepęs, -usi, nedakeptas, -a	= 1. ne(iš)kėpęs, -usi, nebaįgęs, -usi kėpti, pùszalis, -ė; 2. kváištelėjęs, -usi
	nedakepėlis, -ė	= nekėpėlis, -ė, nesubrėndėlis, -ė; kvaišėlis, -ė; nei šióks, nei tóks, nei šiokià, nei tokià
	nedamuštas, -a	= 1. nepribaigtas, -à (mušti); 2. kváištelėjęs, -usi
	nedateklus	= nepriteklus, trúkumas, stokà; vařgas, sunkùmas, skuřdas
2.1.5.	-dėjas, -a – daiktavardžių elementas, pvz.:	
	geradėjas, -a	= geradarỹs, -ė
	niekadėjas, -a	= niek(a)darỹs, -ė, nenáudėlis, -ė, niėkšas, -ė
	piktadėjas, -a	= piktadarỹs, -ė
2.1.6.	-ikas – skolinčių mažybinės reikšmės daiktavardžių priesaga, pvz.:	
	kubikas	= kùbas, kubėlis, kubiùkas
	pufikas	= pùfas, pufiùkas, pañpsas, pampsiùkas.
2.1.7.	-(in)yčia – daiktavardžių priesaga, pvz.:	

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	cukrinyčia	= cùkrinė
	druskinyčia	= drùskinė
	kiaulinyčia	= kiaulidė
	langinyčia	= langinė
	pipirnyčia	= pipirinė
	rūkinyčia	= (mėsos, žuvų) rūkyklà
	varpinyčia	= varpinė
2.1.8.	-ka, -kė – priesagos (ar baigmenys):	
	a) bendrinių daiktavardžių, pvz.:	
	čigonka	= čigōnė, čigoniūkė
	damkė	= (šāškių) damà
	draugelka	= draugūžė
	etažerka	= etažerė, knỹginė
	giedorka	= giedōtoja, giesminiūkė
	kaimynka	= kaimynė, kaimynėlė
	kumelka	= kumėlė, kumėlšė, kumėlpaikė
	mašinka	= mašinėlė
	mergelka	= mergiōtė, meřgišcia, mergiūkštė
	miescionka	= miesciōnė
	razinka	= razinà, džiovinta vỹnuogė
	sardelka, sardelkė	= sardėlė
	vagilka	= vagilė, vagišė
	b) asmenvardžių, pvz.:	<i>Birutka</i> (= <i>Birutė, Birutėlė, Biručiuokė</i>), <i>Irka</i> (= <i>Irena, Irutė</i>), <i>Gražka, Gražkė</i> (= <i>Gražina, Gražinutė</i>), <i>Vytka, Vycka</i> (= <i>Vytas, Vytelis, Vytukas</i>), <i>Staska</i> (= <i>Stasys, Staselis, Stasiukas</i>)
2.2.	Netaisyklingos darybos arba ne savo darybine reikšme vartojami žodžiai su lietuviškais elementais	
2.2.1.	Būdo prieveiksmiai su -(i)ai , padaryti:	
	a) iš būdvardžių su priesaga -inis, -inė , pvz.:	
	asmeniniai	= āsmeniškai
	besąlyginiai	= besālygiškai, be sālygų, griežtai
	dvasiniai	= dvāsiškai
	ekonominiai	= ekonōmiškai

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	eksperimentiniai	= eksperimentiškaai, eksperimentais, bañdymais
	esminiai	= iš esmės, sąvo esmė; iš tiesų, iš tikrųjų
	fiziniai	= fiziškai
	išoriniai	= išoriškai
	materialiniai	= materialiai
	meniniai	= mėniškai
	orientaciniai	= apytikriaai; maždaug
	plytiniai (raudonas)	= plýtiškai (raudonas), plýtų (raudonio, raudonumo) spalvós
	principiniai	= iš principo
	psichiniai	= psichiškai
	šimtaprocentiniai	= šimtų procentų
	teoriniai	= teoriškai
	tiesioginiai	= tiesiog(iai)
	tradiciniai	= tradiciškai, iš tradicijos, pagal tradiciją
	vidiniai	= iš vidaus, vidumi
	vidutiniai	= vidutiniškai
	Išimtis: begaliniai	
	b) iš santykinių būdvardžių, turinčių vienaskaitos vyriškosios giminės vardininko galūnę -is , o daugiskaitos naudininko -(i)ams (<i>bejėgis</i> ir <i>pan.</i>), pvz.:	
	bejausmiai	= bejaūsmiškai, be jaūsma
	bejėgiai	= bejėgiškai
	beprasmiai	= beprāsmiškai, be prasmės
	betiksliai	= betiksliai, be tikslo
	civiliai	= civiliškai
	dviprasmiai	= dviprāsmiškai
	vieniinteliai (galimas, -a)	= vieniñteliai, -ė (gālimas, -à)
	Pastaba. Prieveiksnius su -(i)ai daryti iš tokių kokybinių būdvardžių galima, pvz.: <i>tylutėliai atsiduso, pusdykiai pardavė, pokvailiai atrodo, padalijo apylygiai.</i>	
2.2.2.	Daiktavardžiai, žymintys įrankius bei kitas darbo priemones ar tam tikras medžiagas, su priesagomis:	
	a) -ėjas , pvz.:	

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	atskiedėjas	= skiediklis
	atskyrėjas	= (tėpalo) skyriklis
	autopakrovėjas	= automobilinis krautūvas
	įkrovėjas	= (akumuliatoriaus) (į)kroviklis
	išėmėjas	= (dėmių) valiklis; (vaisių kauliukų) gliaudiklis
	išjungėjas	= išjungiklis, jungiklis; jungtūvas
	išleidėjas	= (nutekamųjų vandenų) išleistūvas
	išskyrėjas	= (benzino, riebalų) skirtūvas
	išspaudėjas (sulčių)	= sulčiūspaudė
	jungėjas	= jungiklis; jungiamoji mēdžiaga
	kasėjas	= (tranšėjų) kasiklis
	klojėjas	= (vaūzdžiū) klotūvas
	nuėmėjas	= (gaūso) ėmiklis; (vaisių) skintūvas
	nuleidėjas	= (šiūkšliū) nuleistūvas
	pakėlėjas	= kėliklis; kėltūvas
	pakrovėjas	= krautūvas
	paleidėjas	= (automātinis) paleidiklis
	pastūmėjas	= stūmiklis
	perjungėjas	= pėrjungiklis, jungiklis
	praskiedėjas	= skiediklis
	purškėjas	= (traūšū) purkštūvas
	sanpraleidėjas	= sanitārinė ŗvarklā
	skiedėjas	= skiediklis
	sugėrėjas	= (kvapū) gėriklis
	sukėlėjas (putū)	= putōkšlis
	surinkėjas	= rinkiklis; (ōro, vandeū) rinktūvas
	sutepėjas	= teptūvas; tepiklis
	trėšėjas	= (želdiniū) trėšiklis
	b) -ovas, pvz.:	
	autoatsakovas	= atsakiklis
	c) -tojas, pvz.:	
	apšildytojas, apšiltintojas	= ŗildytūvas; ŗiltalas
	aušintojas	= aūšalas; aušintūvas
	balintojas	= baliklis, bālas
	baltintojas	= baltiklis, baūtalas
	braiūytojas	= braiūyklė
	dalytojas	= (paūarū) dalūtūvas, skirstytūvas
	drėkintojas	= (ōro) drėkintūvas

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	formuotojas	= (blòkų) formuotùvas
	gaivintojas	= (óro) gaiviklis
	gaudytojas	= (tranų) gaudýklė
	gražintojas	= (plaukų spalvòs) gaiviklis
	greitintojas	= greitintùvas
	ieškotojas	= (ceñtro) ieškiklis
	išryškintojas	= (fotografijos) rýškalas
	kietintojas	= kietiklis, kiėtalas
	maišytojas	= (smėlio) maišýtuvas
	masažuotojas	= masažuòklis
	minkštintojas	= minkštiklis
	pagreitintojas	= greitiklis; greitintùvas
	paskirstytojas	= skirstytùvas; (betòno) skleistùvas; (liepsnòs) sklaidiklis
	pašalintojas	= (rùdžių) valiklis
	pašildytojas	= šildytùvas
	prailgintojas	= ilgintùvas (ilginamasis laidas)
	ryškintojas	= rýškalas
	sėsdintojas	= nusodintùvas
	skirstytojas	= (srovės) skirstiklis, skirstytùvas; (liepsnòs) sklaidiklis
	standintojas	= standiklis
	stiprintojas	= (plaukų) stipriklis; stiprintùvas
	sukietintojas	= kietiklis
	tirpintojas	= tirpiklis
	treniruotojas	= treniruòklis
	užpildytojas	= užpildas
	valytojas	= (dėmių) valiklis; (sniėgo) valýtuvas
	žadintojas	= (įtampos) žadintùvas
2.2.3.	Priesagos -inis, -inė būdvardžiai, padaryti iš veikėjus reiškiančių veiksmažodinių daiktavardžių, turinčių priesagas -ėjas, -tojas , pvz.:	
	ganytojinis, -ė	= ganýtojo, ganýtojų (pvz., laiškas)
	gydytojinis, -ė	= gýdytojo, gýdytojų (pvz., drabužiai)
	mokytojinis, -ė	= mókytojų (pvz., pasitarimas)
	rašytojinis, -ė	= rašýtojų (pvz., spauda)

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	skaitytojinis, -ė	= skaitytojų (pvz., klubas)
	vertėjinis, -ė	= vertėjo, vertėjų (pvz., konferencija)
2.2.4.	Būdvardžiai su priesaga -iškas, -iška veikėjo priklausymui kokiai nors kategorijai, ypač tautybei, reikšti	pvz.: <i>švediškieji</i> (= švedų) <i>sportininkai</i> , <i>turkiškieji grobikai</i> (= grobikai turkai), <i>rusiškieji mokslininkai</i> (= rusų mokslininkai; mokslininkai rusai)
2.2.5.	Veiksmažodžiai su priesagomis -inėti, -dinėti ne kartotiniam, o tęstiniam kartiniam veiksmui reikšti	pvz.: <i>Partrenkė mašina, kai pereidinėjau gatvę</i> (= ėjau per gatvę). <i>Tada baiginėjau</i> (= buvau bebaigęs) <i>institūtą. Gydytoja paprašė nusirenginėti</i> (= nusirengti). <i>Dirbtuves reikėtų perkelti į kokią bankrutuojančią ar uždarinėjančią</i> (= uždaramą) <i>miesto gamyklą. Trečią žaidimo minutę atrodė, kad jau pralaiminėjame</i> (= pralaimime, esame bepralaimi) <i>rungtynes</i>
2.3.	<u>Neteiktini sudurtiniai žodžiai</u>	
2.3.1.	Asmenis reiškiantys priesagos -ietis, -ietė žodžiai, padaryti iš dvižodžių ar keliažodžių gyvenamųjų, darbo vietų, įstaigų, įmonių ar organizacijų pavadinimų	pvz.: <i>naujavilnietis</i> (= <i>Naujosios Vilnios gyventojas</i>), <i>kazlųrūdietis</i> (= <i>Kazlų Rūdos gyventojas, kazlinis</i>), <i>vaiknamietis</i> (= <i>vaikų namų auklėtinis</i>)
2.3.2.	Sudurtiniai sutrauktiniai žodžiai, sudaryti iš vieno ar kelių žodžių pradžios ir paskutinio viso žodžio, pvz.:	
	agrochemtarnyba	= agrochėmijos tarnýba
	dietgydytojas, -a	= (gýdytojas, -a) dietològas, -ė
	genplanas	= generàlinis plànas
	genrangovas	= generàlinis rangòvas
	medsesuo	= medicinos sesuò, gailestingoji sesuò
	politekonomija	= politinė ekonòmija
	vetpunktas	= veterinàrijos pùntkas
	vyrgydytojas, -a	= vyriàusiasis gýdytojas, vyriàusioji gýdytoja
	vyrinžinierius	= 1. vyriàusiasis inžinièrius, vyriàusioji inžinièrė; 2. vyresnýsis inžinièrius, vyresnioji inžinièrė
	Pastaba. Neteiktini ir tokio tipo firmų vardai: „ <i>Lietlatstatyba</i> “, „ <i>Vàrėngrybas</i> “ ir pan.	

LINKSNIŲ VARTOJIMO KLAIDOS

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
3.1.	Vardininkas nevertotinas:	
3.1.1.	neapibrėžtam daiktų kiekiui ar daikto daliai reikšti (vietoj dalies kilmininko) su veiksmažodžiais:	
	(atsi)rasti(s)	pvz.: <i>Mieste atsirado valkataujantys šunys (= valkataujančių šunų). Kolektyve vėl atsirado nesutarimai (= nesutarimų). Nuo šviežių braškių kartais atsiranda odos išbėrimai (= išbėrimų; kartais išberia odą).</i>
	būti (yra, esti, būna, buvo...)	pvz.: <i>Pirkėja paklausė, ar yra pienas (= pieno). Žmogaus gyvenime būna potvyniai ir atoslūgiai (= potvynių ir atoslūgių). Gal jūsų šeimoje yra kokios problemos (= kokių sunkumų)? Kiekvienoje visuomenėje visada buvo, yra ir bus dori žmonės (= dorų žmonių).</i>
	daugėti (gausėti)	pvz.: <i>Susirgimai (= Susirgimų) gripu padaugėjo (pagausėjo).</i>
	įvykti	pvz.: <i>Spėjama, kad nuo trankios muzikos įvyksta pokyčiai (= pokyčių) smegenyse.</i>
	kilti	pvz.: <i>Dėl projekto kilo visokios abejonės (= visokių abejonių). Pasitarime iškilo nauji klausimai (= naujų klausimų) dėl darbo sutarčių.</i>
	mažėti	pvz.: <i>Nelaimingi atsitikimai (= Nelaimingų atsitikimų) buityje nemažėja. Šiomet ūkyje sumažėjo karvės (= karvių) ir kiaulės (= kiaulių).</i>
	pasitaikyti	pvz.: <i>Gyvenime pasitaiko įvairūs nesusipratimai (= įvairių nesusipratimų). Mokinio rašiniuose vis pasitaiko skyrybos klaidų (= klaidų).</i>
3.1.2.	kreipiniui reikšti	pvz.: <i>Vairuotojas (= Vairuotojau), atidarykit duris. Birutė (= Birute), jus kviečia direktorius. Gerbiamasis pranešėjas (= pranešėjau), jums liko 10 minučių.</i> Pastaba. Priedėliu einančio daiktavardžio <i>ponas</i> vardininkas – ne klaida: <i>Pone pirmininke / Ponas pirmininke, čia reikia jūsų parašo.</i>
3.2.	Kilmininkas nevertotinas:	

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
3.2.1.	veiksmo objektui reikšti su veiksmažodžiais:	
	prieiti ko	= prieiti ką, prie kō: <i>Priėjome išvados (= išvadą, prie išvados). Priėjo bendros nuomonės (= bendrą nuomonę, prie bendros nuomonės).</i>
	siekti ko (kiekio reikšme)	= siekti ką: <i>Žuvies svoris siekė kilogramo (= kilogramą). Jo ūgis siekia dviejų metrų (= du metrus).</i>
3.2.2.	skaitvardžių kilmininkas – lyginamajai kiekybei reikšti su aukštesnio laipsniorieveiksmiais (ne) daugiau, (ne) mažiau	pvz.: <i>Čia telpa daugiau šimto (= daugiau kaip šimtas, daugiau negu (nei) šimtas, per šimtą, šimtas su viršum) žmonių. Parašyk ne mažiau penkių puslapių (= ne mažiau kaip penkis, ne mažiau negu (nei) penkis puslapius).</i>
3.3.	<u>Naudininkas nevertotinas:</u>	
3.3.1.	veiksmo objektui reikšti su žodžiais:	
	atitikti kam	= atitikti ką: <i>Nuorašas atitinka originalui (= originalą).</i>
	neatitikti kam	= neatitikti kō: <i>Pasiūla dar neatitinka paklausai (= paklausos).</i>
	kreipti dėmesį kam	= kreipti dėmesį į ką: <i>Daugiausia dėmesio kreipiame pažangumui (= į pažangumą; skiriame pažangumui). Nekreipkite dėmesio tam šurmuliui (= į tą šurmulį).</i>
	linkti kam	= liūkti į ką: <i>Jis labai linkęs mokslui (= į mokslą)</i>
	panašus, -i kam	= panašus, -i į ką: <i>Sūnus labai panašus tėvui (= į tėvą).</i>
	prisitaikyti kam	= prisitaikyti prie kō: <i>Mums bus nelengva prisitaikyti naujoms sąlygoms (= prie naujų sąlygų).</i>
	sutelkti dėmesį kam	= sutelkti dėmesį į ką: <i>Dabar sutelkime dėmesį šiai schemei (= į šią schemą).</i>
	užjausti kam	= užjausti ką: <i>Visi užjautėme bendradarbei (= bendradarbę).</i>
3.3.2.	daiktui apibūdinti, kai nereiškiamas paskirtis	pvz.: <i>Jis yra čempionas 50 km distancijai (= 50 km distancijos čempionas). Padarytas nuostolis 200 litų sumai (= 200 litų (sumos) nuostolis). Atlikta darbų 5000 litų sumai (= už 5000 litų).</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
3.3.3.	konkretaus laiko ribai arba momentui reikšti, kai nežymima paskirtis	pvz.: <i>Šiai dienai (= Iki šios dienos) įregistruoti 775 laikraščiai. Spalio 25-ai dienai (= Iki spalio 25-os dienos) % bulvių. % nukasta 90 Šiai valandai (= Šių valandų; Iki šios valandos) rinkimų rezultatai dar nepatiksinti. Metų pradžiai (= pradžioje) institute dirbo 83 darbuotojai.</i>
Pastaba. Veiksmo trukmei bei paskirčiai reikšti naudininkas – ne klaida: <i>Išvažiavo vienai dienai. Posėdį atidėjo kitai savaitei. Lėšų skyrė tik šiam mėnesiui.</i>		
3.3.4.	su judėjimo reikšmės veiksmožodžiais (eiti, rinktis, važiuoti, vykti ir pan.) tikslui reikšti	pvz.: <i>Išėjo pietums (= pietų, pietauti). Susirinko posėdžiui (= į posėdį, posėdžiauti). Teatras išvažiavo gastrolėms (= į gastroles, gastroliuoti, gastrolių). Vykstame oficialiam vizitui (= su oficialiu vizitu, oficialaus vizito).</i>
3.4.	<u>Galininkas nevertotinas:</u>	
3.4.1.	neapibrėžtam daiktų kiekiui ar daikto daliai reikšti (vietoj dalies kilmininko)	pvz.: <i>Reikalinga sekretorė, mokanti užsienio kalbas (= kalbų). Visi mes darome klaidas (= klaidų). Prašom atnešti dvi juodas kavas (= du [puodelius] juodos kavos) ir vieną arbatą (= vieną [puodelį, stiklinę] arbatos). Karštą vandenį (= Karšto vandens) turime kartą per savaitę.</i>
3.4.2.	tiesioginiam objektui reikšti greta neigiamo veiksmožodžio (vietoj kilmininko)	pvz.: <i>Nedarinėk duris (= durų)! Kodėl neužsisakėte mūsų žurnalą (= žurnalo)? Šiuos užrašus (= Šių užrašų) nevadinčiau reportažu.</i>
3.4.3.	su judėjimo reikšmės veiksmožodžiais tikslui arba siekimui reikšti, kai tas galininkas vienas be bendraties neįmanomas	pvz.: <i>Išėjo linus (= linų) rauti. Atvyko skaityti paskaitas (= paskaitų). Nuvažiavo atsiimti dokumentus (= dokumentų). Išėjo tėvynę (= tėvynės) ginti.</i>
3.5.	<u>Inagininkas nevertotinas:</u>	
3.5.1.	objektui reikšti su pilnį žyminčiais veiksmožodžiais (gausėti, daugėti, prikimšti, prigrūsti, prikrauti ir pan.)	pvz.: <i>Fonoteka gausėja įrašais (= Fonotekoje gausėja, daugėja įrašų). Kišenės prikimštos pinigais (= pinigų). Lentynos prikrautos knygomis (= knygu).</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
3.5.2.	kokybės turiniui reikšti su gausą žyminčiais būdvardžiais (dosnus, -i, gausus, -i, turtin-gas, -a ir pan.)	pvz.: <i>Jis dosnus pažadais (= pažadų). Kraštas gausus miškais ir upėmis (= Krašte gausu miškų ir upių). Praejęs teatro sezonas buvo turtingas naujais spektakliais (= Praejęs teatro sezoną buvo daug. gausu naujų spektaklių). Ar esi turtingas pinigais (= pinigų)?</i>
3.5.3.	veikėjui ar būsenos sukėlėjui (bet ne priemonei) reikšti su neveikiamosios rūšies dalyviais	pvz.: <i>Bičiulis buvo priblokštas tuo įvykiu (= to įvykiu). Buvome nuliūdinti tokiu jo elgesiu (= tokio jo elgesio; Mus nuliūdino toks jo elgesys).</i>
3.5.4.	daiktavardžių įnagininkas su veiksmažodžio būti formomis – nuolatiniam (nekintamam) būviui reikšti	pvz.: <i>Šio leidinio steigėju (= steigėjas) yra mūsų institutas. Sprendžiant iš akcento, jis galėjo būti prancūzas). Kas buvo šios infekcijos priežastimi (= priežastis)?</i>
3.5.5.	būdvardžių (ir būdvardiškai vartojamų žodžių) įnagininkas – būviui reikšti	vietoje vardininko: <i>Sąrašė jis buvo pirmuoju (= pirmasis), todėl atrodė tokiu patenkintu (= toks patenkintas). Kas nenori tapti turtingesniu (= turtingesnis)?</i> vietoje kilmininko: <i>Vien pinigai nepadaro žmogaus laimingo (= laimingo);</i> vietoje naudininko: <i>Lengva žmogui būti geru (= geram), sunkiau – teisingu (= teisingam). Tai padėtų jam tapti profesionalesniu (= profesionalesniam);</i> vietoje galininko: <i>Sunkumai privertė ją būti taupesne (= taupesnę) ir išradingesne (= išradingesnę). Kas jį tokiu (= tokį) padarė?</i>
		Pastaba. Su veiksmažodžiais laikyti, (pa)skelbti, (pa)vadinti, pripažinti įnagininkas – ne klaida, pvz.: <i>Jį laikė gražiu, bet lengvabūdišku. Jis padėtį pavadino pavojinga. Teismas jį pripažino nekaltu. Po dvejų metų jaunuolį paskelbė dingusiu be žinios.</i>
3.6.	Vietininkas nevertotinas:	
3.6.1.	būsenos patyrėjui reikšti	pvz.: <i>Jame (= Jam) netikėtai kilo puiki mintis. Mokytoja nuolat diegia savo mokiniuose (= mokiniams) grožio supratimą ir ugdo juose (= jų) gėrio pradus. Ko jame daugiau – humoristo ar žurnalisto (= Kas jis labiau – humoristas ar žurnalistas)? Dar vaikystėje būsimajame sportininke susiformavo (= susiformavo būsimąjį sportininko) tvirtas charakteris (būsimasis sportininkas išsiugdė tvirtą charakterį).</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
3.6.2.	veikimo, būsenos ar požymio sričiai (bet ne vietai) reikšti	pvz.: <i>Ji gabi ir moksle, ir sporte, ir muzikoje (= ir mokslui, ir sportui, ir muzikai). Spėjau įsitikinti jų teisingume ir sąžiningume (= teisingumu ir sąžiningumu). Asmuo įtariamamas sunkiame nusikaltime (= sunkiu nusikaltimu; padaręs sunkų nusikaltimą; sunkiai nusikaltęs). Menkai nusimananau mašinos (= apie mašinas). Jis neblogai nusimano ekonomikoje (= apie ekonomiką; išmano ekonomiką). Ką jis nutuokia toje tapyboje (= Ką jis nutuokia, išmano apie tą tapybą)? Prisipažino meilėje (= Prisipažino mylįs, kad myli; Pasisakė mylįs, kad myli).</i>
3.6.3.	daikto būviui, būsenai ar požymiui reikšti, pvz.:	
	apimtyje	pvz.: <i>Atlikome tyrimus plačioje apimtyje (= plačios apimties, didelius tyrimus).</i>
	atstume	pvz.: <i>Kelių metrų atstume (= atstumu; už kelių metrų; per kelis metrus) pamačiau gyvatę.</i>
	aukštumoj(e)	pvz.: <i>Vakar tu pasirodei aukštumoj (= gerai, puikiai, pagirtinai).</i>
	būklėje	pvz.: <i>Pastatai palikti apgailėtinoje būklėje (= apgailėtini, apgailėtinos būklės). Namas yra avarinėje būklėje (= avarinis; avarinės būklės; Namo būklė avarinė).</i>
	dvitomyje (tritomyje ...)	pvz.: <i>Raštai išleisti dvitomyje (= dvi tomiu, dviem tomais).</i>
	egzemplioriuje	pvz.: <i>Tekstas perrašytas trijuose egzemplioriuose (= trimis egzemplioriais). Išspausdink penkiuose egzemplioriuose (= penkis egzempliorius).</i>
	etate	pvz.: <i>Dirba dviejuose etatuose (= dviem etatais; Turi du etatus).</i>
	formoje	pvz.: <i>Sportininkas šiandien ne formoje (= prastos, blogos formos). Serga tymais lengvoje formoje (= lengva forma; lengva tymų forma). Kokioj formoj (= Kokia forma; Kaip) atsiskaitysime? Nusipirkau kumpio formoje (= forminio kumpio).</i>
	galioje (būti, pasilikti)	pvz.: <i>Šis įstatymas tebėra galioje (= tebegalioja).</i>
	kalboje	pvz.: <i>Skaitė paskaitą lietuvių kalboje (= lietuvių kalba; lietuviškai). Knyga išėjo anglų ir švedų kalbose (= anglų ir švedų kalbomis).</i>
	kame	pvz.: <i>Kame čia reikalas (= Koks čia reikalas; Kas (čia) yra; Kas (čia) nutiko)?</i>

4 PRIEDAS. DIDŽIŲJŲ KALBOS KLAIDŲ SĄRAŠAS

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	kryptyje	pvz.: <i>Apgynė disertaciją edukologijos kryptyje</i> (= edukologijos, edukologijos krypties disertaciją).
	lygyje	pvz.: <i>Konkursas vyko aukštame lygyje</i> (= buvo aukšto lygio; vyko puikiai; buvo gerai organizuotas).
	medžiagoje (atlikti)	pvz.: <i>iškalti, nukalti paminklą granite</i> (= iš granito); <i>išlieti, nulieti skulptūrą bronzoje</i> (= iš bronzos).
	normoje	pvz.: <i>Prietaisas jau normoje</i> (= veikia normaliai). <i>Kraujospūdis normoj</i> (= normalus, geras). <i>Viskas normoj</i> (= normalu, gerai).
	nuosavybėje	pvz.: <i>Inventorius yra mokyklos nuosavybėje</i> (= yra mokyklos nuosavybė; priklauso mokyklai).
	nuotaikoje	pvz.: <i>Vakar buvau ne nuotaikoj</i> (= be nuotaikos; prastos nuotaikos; prastai nusiteikęs).
	nuotolyje	pvz.: <i>Jų namai stovi kelių kilometrų nuotolyje</i> (= už kelių kilometrų; keli kilometrai) nuo ežero.
	originale	pvz.: <i>Pagaliau pamatėme tą paveikslą originale</i> (= to paveiklo originalą). <i>Romaną buvau skaitęs originale</i> (= originalo kalba).
	pardavime	pvz.: <i>Šiandien pardavime yra trijų rūšių mėsos</i> (= parduodama trijų rūšių mėsa; turime (parduoti) trijų rūšių mėsos).
	pavidale	pvz.: <i>Prekės gautos fasuotame pavidale</i> (= fasuotos). <i>Po reakcijos gavome medžiagą kristalų pavidale</i> (= kristalų pavidalo; kristalinę medžiagą).
	rankraštyje	pvz.: <i>Kiek metų tas romanas buvo rankraštyje</i> (= rankraštis, rankraštinis, nespausdintas)? <i>Skaičiau šį veikalą rankraštyje</i> (= nespausdintą; šio veikalo rankraštį).
	ryšyje (su)	pvz.: <i>Augalai yra glaudžiamame ryšyje</i> (= glaudžiai susiję) su dirvožemiu.
	ritme	pvz.: <i>Šokite valso ritme</i> (= ritmu).
	sąlytyje (su)	pvz.: <i>Jis visą laiką buvo glaudžiamame sąlytyje</i> (= glaudžiai, labai susijęs) su gamtos mokslais.
	stadijoje	pvz.: <i>Turime sunkumų ir esame laukimo stadijoje</i> (= Turime sunkumų ir tebelaukiame). <i>Viskas tebėra projektų stadijoje</i> (= projektai; projektuojama).
	statuse	pvz.: <i>Ministerijoje dirbs tie patys žmonės, tik naujame statuse</i> (= tik įgaus (turės) naują statusą; tik statusas bus naujas).
	stiliuje	pvz.: <i>Jis mėgsta rengtis sportiniame stiliuje</i> (= sportiniu stiliumi, sportiškai). <i>Eilėraštis parašytas iškilmingame stiliuje</i> (= iškilmingu stiliumi; Eilėraščio stilius iškilmingas).

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	stovyje	pvz.: <i>Pirkšiu pianiną gerame stovyje (= Pirkšiu gerą, geros būklės pianiną). Jau keli mėnesiai šalis yra karo stovyje (= šalyje yra karo būvis, padėtis). Jį rado girtame stovyje (= girtą).</i>
	sudėtyje	pvz.: <i>Komanda susirinko pilnoje sudėtyje (= visos sudėties; visa); žaidžia tokioje sudėtyje (= tokios sudėties).</i>
	sumoje	pvz.: <i>Patvirtino sąmatą 1000 litų sumoje (= 1000 litų (sumos) sąmatą). Bendroje sumoje turime 3000 litų pelno (= Bendra pelno suma – 3000 litų; Iš viso turime 3000 litų pelno).</i>
	tame	pvz.: <i>Gamykla nedirba, o dalykas tame (= tas; toks), kad negauname žaliavų (Gamykla nedirba, mat, nes negauname žaliavų). Reikalas tame (= tas; toks; Atsitiko taip), kad baigėsi benzinas.</i>
	tame skaičiuje	pvz.: <i>Statybai skirta 9000 tūkst. litų, tame skaičiuje (= iš jų; iš to skaičiaus) 500 tūkst. litų montavimo ir apdailos darbams.</i>
	tame tarpe	pvz.: <i>Ekspedicijoje dalyvavo 15 žmonių, tame tarpe (= tarp jų) ir vienas gydytojas. Tokių konkursų, tame tarpe (= tarp jų; iš jų ir) senamiesčiui restauruoti, reikėtų skelbti daugiau.</i>
	tempe	pvz.: <i>Pamėginkime pagriežti šį kūrinį greitesniame tempe (= greitesniu tempu; greičiau).</i>
	variante	pvz.: <i>Apsvarstykime tolesnius veiksmus įvairiuose variantuose (= įvairiais variantais; įvairius veiksmų variantus).</i>
3.6.4.	Būsenos priežastys, pagrindui reikšti, pvz.:	
	išdavoje	pvz.: <i>Pervargimo išdavoje (= Nuo pervargimo; Dėl pervargimo; Pervargęs) organizmas nusilpsta.</i>
	įtakoje	pvz.: <i>Sausros įtakoje (= Dėl sausros) gausime menkesnę derlių.</i>
	pasekmėje	pvz.: <i>Karo pasekmėje (= Dėl karo) krašto ūkis buvo nuniokotas (Karas nuniokojo krašto ūkį).</i>
	pasėkoje	žr.1.3.9
	poveikyje	pvz.: <i>Vaistų poveikyje (= Nuo vaistų) ligoniui palengvėjo. Įtempto darbo poveikyje (= Dėl įtempto darbo; Nuo įtempto darbo) pablogėjo sveikata.</i>
	rezultate	pvz.: <i>Tokio apsilaidimo rezultate (= Dėl tokio apsilaidimo) kilo gaisras (Tokio apsilaidimo rezultatas – gaisras).</i>

4 PRIEDAS. DIDŽIŲJŲ KALBOS KLAIDŲ SĄRAŠAS

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	sąryšyje (su)	pvz.: <i>Ligonį skubiai operavo sąryšyje su pasunkėjusia būkle (= dėl pasunkėjusios būklės; pasunkėjus būklei). Jis atleistas iš pareigų sąryšyje su perėjimu (= ryšium su perėjimu; nes perėjo) į kitą darbą.</i>
3.6.5.	veiksmo būdai ar laikui reikšti, pvz.:	
	daugelyje atvejų	pvz.: <i>Operacijos daugelyje atvejų (= daugeliu atvejų; daugiausia; dažniausiai) pavykdavo.</i>
	daugumoje(e)	pvz.: <i>Daugumoje (= Daugiausia; Dažniausiai; Paprastai) gripu sergama pavasarį ir rudenį. Bendrovėje dirba daugumoje (= daugiausia) moterų.</i>
	didžiumoje	pvz.: <i>Šiandien tas autorius didžiumoje (= iš esmės, beveik visai) užmirštas.</i>
	eilėje atvejų	pvz.: <i>Dėl avarių eilėje atvejų (= dažnai, neretai) būna kalti pėstieji.</i>
	esmėje	pvz.: <i>Niekas esmėje (= iš esmės) nepasikeitė.</i>
	pagrinde	pvz.: <i>Statybos darbai pagrinde (= apskritai, iš esmės) baigti. Susirinko pagrinde (= daugiausia) pagyvenę žmonės.</i>
	paskutinėje eilėje	pvz.: <i>Šį klausimą aptarsime paskutinėje eilėje (= paskutinį; paskiausiai; pabaigoje).</i>
	pilnumoje	pvz.: <i>Remontą baigėme pilnumoje (= visai, visiškai; iki galo).</i>
	pirmoje eilėje	pvz.: <i>Pirmoje eilėje (= Pirmiausia; Pradžioje) sudarykime darbo planą.</i>
	principe	pvz.: <i>Principe (= Iš principo) su tavim sutinku.</i>
	visumoje	pvz.: <i>Paroda visumoje (= apskritai) pavyko.</i>
3.6.6.	kaip prielinksnis ar polinksnis laiko tarpui reikšti:	
	bėgyje	pvz.: <i>Darbą turime baigti metų bėgyje (= per metus; šiais metais). Laiko bėgyje (= Laikui bėgant; Ilgainiui) tiltas apgriuvo. Pretenzijos priimamos mėnesio bėgyje (= mėnesį; visą (šį) mėnesį; per mėnesį).</i>
	laike	pvz.: <i>Sprendimas gali būti apskundžiamas laike 10 dienų (= per dešimt dienų).</i>
	laikotarpyje	pvz.: <i>Atsakymą gausite trijų dienų laikotarpyje (= trijų dienų laikotarpiu; per tris dienas).</i>

PRIELINKSNIŲ VARTOJIMO KLAIDOS

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
4.1.	<i>ant</i> nevertotinas:	
4.1.1.	veiksmo priemonei, nesusijusiai su vieta, reikšti	pvz.: <i>Ji puikiai griežia ant smuiko</i> (= smuiku). <i>Gaudo žuvis ant sliekų</i> (= sliekais, su sliekais). <i>Dirba ant dvejų staklių</i> (= dvejomis staklėmis).
4.1.2.	objektui reikšti su būdvardžiais:	
	apstus, -i	pvz.: <i>Ruduo apstus ant obuolių</i> (= apstus obuolių; Rudenį apstu obuolių).
	gabus, -i	pvz.: <i>Kaimynų vaikas gabus ant muzikos</i> (= muzikai).
	godus, -i	pvz.: <i>Nebūk godus ant svetimo gero</i> (= svetimo gero).
	šykštus, -i	pvz.: <i>Ji visada šykšti ant pinigų</i> (= pinigų).
	turtingas, -a	pvz.: <i>Šiomet esam turtingi ant šieno</i> (= šieno; Šiomet turim daug šieno).
4.1.3.	veiksmo objektui reikšti su veiksmazodžiais:	
	keisti (ant ko)	pvz.: <i>Paprašė pakeisti batus ant mažesnių</i> (= į mažesnius; mažesniais). <i>Vaikas apsikeitė naujesnį pašto ženkliuką ant senesnio</i> (= į senesnį).
	mainyti (ant ko)	pvz.: <i>Išmainė vištą ant katino</i> (= į katiną).
4.1.4.	daikto matmenims ar dydžių santykiui žymėti	pvz.: <i>Kambario matmenys 2 ant 3 metrų</i> (= du iš trijų metrų; du ir trys metrai). <i>Kraujospūdis 80 ant 120</i> (= 80 ir 120; 80 su 120). <i>Žemėlapiu mastelis 1 ant 1000</i> (= 1 su 1000). <i>Vaistų imkite vieną šaukštelį ant pusės stiklinės</i> (= pusei stiklinės, į pusę stiklinės) vandens.
4.1.5.	daikto požymiui, nesusijusiam su vieta, reikšti	pvz.: <i>Batai ant aukštų kulnų</i> (= aukštais kulnais; Aukštakulniai batai). <i>Radio imtuvas ant mikroschemų</i> (= su mikroschemomis).
4.1.6.	vietai reikšti, kai žymimas ne paviršius, o nurodoma kryptis į vidų arba buvimas viduje	pvz.: <i>Nuvažiavo ant stoties</i> (= į stotį), <i>bet pavėlavo ant autobuso</i> (= į autobusą). <i>Ant turgaus</i> (= Turguje) <i>pilna atvykėlių. Ką kalbėjo ant susirinkimo</i> (= susirinkime)?

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
4.1.7.	laikui reikšti	pvz.: <i>Susitiksime ant rytojaus (= rytoj; rytojaus dieną). Ant dienų (= Šiomis dienomis; Greitai; Netrukus) pasirodys naujas žurnalo numeris. Atidėkim šį reikalą ant pirmadienio (= pirmadieniui; iki pirmadienio). Vaistus liepė gerti du kartus ant dienos (= per dieną; dienoje). Kiek tau palikti pinigų ant savaitės (= savaitei)? Išvažiuoju ant visados (= visai; visam laikui). Iš pradžių pykosi, bet ant galo (= galų gale; pagaliau) susitaikė. Tą klausimą svarstykime ant galo (= gale; pabaigoje).</i>
4.1.8.	veiksmo ar būsenos pobūdžiui reikšti	pvz.: <i>Dirba ant dviejų etatų (= dviem etatais; turi du etatus; eina dvejus pareigas). Jis jau ant pensijos (= pensininkas; išėjęs į pensiją). Mokėsi ant penketų (= penketais). Pirkau televizorių ant išsimokėjimo (= išsimokėtinai). Esu ant biuletenio (= Turiu biuletenį, nedarbingumo lapelį) ir sėdžiu ant dietos (= laikausi dietos). Jau porą metų ji gyvena ant buto (ant kambario) (= nuomoja butą, kambarį).</i>
4.1.9.	paskirčiai, siekimui, veiksmo tikslui reikšti	pvz.: <i>Pasilik pinigų ant maisto (= maistui). Įsidėk pinigų ant kelionės (= kelionei; į kelionę; kelionėn). Ar užteks duonos ant šešių žmonių (= šešioms žmonėms)? Pakvietėme svečių ant pietų (= pietų; pietauti). Iškvietė ant dvikovos (= į dvikovą). Mokosi ant inžinieriaus (= inžinieriumi; inžinieriaus specialybės).</i>
4.2.	<u>apie</u> nevertotinas veiksmo objektui reikšti su žodžiais: domėtis (apie ką) ginčytis (ginčas) (apie ką) rodyti (apie ką) skųstis (skundas) (apie ką)	pvz.: <i>Direktorius per mažai domėjosi apie darbo sąlygas (= darbo sąlygomis).</i> pvz.: <i>Apie ką (= Dėl ko) čia ginčijatės? Kilo ginčas apie pelno paskirstymą (= dėl pelno paskirstymo; kaip paskirstyti pelną).</i> pvz.: <i>Ši lentelė rodo apie gamybos tempų kitimą (= gamybos tempų kitimą; kaip kinta gamybos tempai).</i> pvz.: <i>Nėra ko tau skųstis apie gyvenimą (= gyvenimu). Gauname nemaža skundų apie duonos kokybę (= dėl duonos kokybės).</i>
4.3.	<u>į</u> nevertotinas veiksmo objektui reikšti su žodžiais: atsiliepti (į ką) (r. „daryti poveikį“) daryti įtaką (įtaka) (į ką) daryti poveikį (poveikis) (į ką)	pvz.: <i>Nemiga visada neigiamai atsiliepia į darbingumą (= darbingumui).</i> pvz.: <i>Tėvų elgesys visada daro įtaką į vaikus (= vaikams).</i> pvz.: <i>Aptarė naujų vaistų poveikį į organizmą (= organizmui).</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	daryti spaudimą (spaudimas) (į ką)	pvz.: <i>Jie darė spaudimą į mūsų darbuotojus (= mūsų darbuotojams).</i>
	įsimylėti (į ką)	pvz.: <i>Visi mokiniai įsimylėję į naująjį mokytoją (= naująjį mokytoją).</i>
	nurodyti (į ką)	pvz.: <i>Vadovas nurodė į keletą darbo trūkumų (= keletą darbo trūkumų).</i>
	skirti dėmesį, dėmesio (į ką)	pvz.: <i>Skirkite daugiau dėmesio į ligų profilaktiką (= ligų profilaktikai).</i>
	veikti (į ką)	pvz.: <i>Orai labai veikia į žmonių nuotaikas (= žmonių nuotaikas).</i>
	žaisti (į ką)	pvz.: <i>Žaiskime į karą (= karą) arba į futbolą (= futbolą). Užteks žaisti į slėpynes (= slėpynes, slėpynių, slėpynėmis).</i>
4.4.	<u>iki</u> nevertotinas būviui beasmeniam sakinyje reikšti	pvz.: <i>Dabar jam ne iki egzaminų (= ne egzaminai rūpi; ne egzaminai galvoje). Šiandien žvejams ne iki raudžių (= ne raudės galvoje; toli gražu ne raudės rūpi) – laukia privatizavimo. Visiems buvo ne iki juoko (= ne juokas galvoj).</i>
4.5.	<u>iš</u> nevertotinas su žodžiais <i>nutarimas, pranešimas, protokolas, raštas</i> ir pan. parašymo datai žymėti	pvz.: <i>Remsimės nutarimu iš spalio 17 dienos (= spalio 17 dienos nutarimu). Reikia patikrinti protokolą iš kovo 5 dienos (= kovo 5 dienos protokolą).</i>
4.6.	<u>pas</u> nevertotinas:	
4.6.1.	nuosavybei, priklausymui, turėjimui žymėti	pvz.: <i>Kiek pas tave (= [tu] turi) pinigų? Pas ką yra klausimų (= Kas turi klausimų; Kas norėtų paklausti)? Pas mane nėra (= [Aš] neturiu) laiko. Pas ją (= Jos) gražūs plaukai. Pas ją (= Jai) gimė sūnus. Pas mane (= Man) pakilo temperatūra. Pas tave (= Tavo) negerai parašyta (Tu negerai parašei). Pas čigonus (= Čigonų) įdomūs laidojimo papročiai. Pas varžovą neišlaikė nervai (= Varžovui neišlaikė nervai; Neišlaikė varžovo nervai). Neseniai pas jį (= jam) išoperavo apendiksą. Pirmą vietą pas Jonaitį (= Pirmą vietą užėmė Jonaitis; Pirmą vietą atiteko Jonaičiui).</i>
4.6.2.	veiksmo adresatui, šaltiniui, nesusijusiam su vieta, reikšti su veiksmazodžiais, pvz.:	
	atsiprašyti	pvz.: <i>Atsiprašyk pas mokytoją (= mokytoją, mokytojo) už įžeidimą.</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	gauti	pvz.: <i>Pas ką (= Iš ko) gavai tą žurnalą?</i>
	imti	pvz.: <i>Jis paėmė pas mane (= iš manęs) pieštuką.</i>
	įsigyti	pvz.: <i>Jis sakė įsigijęs tą knygą pas gatvės prekeivį (= iš gatvės prekeivio).</i>
	klausti	pvz.: <i>Paklausėme pas praeivį (= praeivį; praeivio), kur galėtume užkąsti.</i>
	kreiptis	pvz.: <i>Informacijos kreipkitės pas pavaduotoją (= į pavaduotoją).</i>
	pirkti	pvz.: <i>Pirkau pas jį (= iš jo) dviratį.</i>
	prašyti	pvz.: <i>Prašysiu pas direktorių (= direktorių; direktoriaus), kad išleistų atostogų.</i>
	reikalauti	pvz.: <i>Pažymėjimo reikalaukite pas buhalterį (= iš buhalterio).</i>
	skambinti	pvz.: <i>Skambink pas pirmininką (= pirmininkui) iš ano kabineto.</i>
	skolintis	pvz.: <i>Teko skolintis pinigų pas draugę (= iš draugės).</i>
	skųstis	pvz.: <i>Skųsiuosi pas patį ministrą (= pačiam ministrui).</i>
	sužinoti	pvz.: <i>Tvarkaraštį sužinosiu pas draugę (= iš draugės).</i>
	šauktis	pvz.: <i>Susirgęs šaukis pas daktarą (= daktaro).</i>
	teirautis	pvz.: <i>Dėl kelialapio teiraukitės pas vedėją (= vedėjos).</i>
	vogti	pvz.: <i>Pas kaimynus (= Iš kaimynų; Kaimynams) pavogė arklį.</i>
4.7.	<i>po (su įnaginin-ku) nevirtotinas</i> veiksmo būduri ar pagrindui reikšti	pvz.: <i>Dokumentai išduodami po parašu (= su parašu; pasirašytinai). Kiek jis jau laikomas po areštu (= areštuotas, suimtas)? Čia stovi įrenginiai po įtampa (= su įtampa). Po kokia rubrika (= Su kokia rubrika, antrašte) dėsimė šį straipsnį? Laivas plaukioja po (= su) Lietuvos vėliava.</i>
4.8.	<i>prie</i> nevirtotinas:	
4.8.1.	veiksmo sąlygoms reikšti junginiuose:	
	prie (kokių) aplinkybių	pvz.: <i>Nusikaltimas padarytas prie sunkinančių aplinkybių (= sunkinančiomis aplinkybėmis).</i>
	prie uždary durų	pvz.: <i>Posėdis vyko uždary durų (= už uždary durų; uždaromis durimis; neviešai; buvo uždaras).</i>
	prie ligos (gripo, plaučių uždegimo...)	pvz.: <i>Prie gripo (= Sergant, susirgus gripu) reikia gulėti.</i>
	prie (kokių) norų	pvz.: <i>Ir prie geriausių norų (= Ir geriausių norų turėdamas; Kad ir labai norėdamas) negalėsiu tavęs pasitikti.</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	prie progos	pvz.: <i>Prie progos</i> (= <i>Pirma proga</i> ; <i>Progai pasitaikius</i> ; <i>Radę, turėdami progą</i>) aplankykite šią parodą.
	prie (kokių) sąlygų	pvz.: <i>Sunku dirbti prie esamų sąlygų</i> (= <i>tokiomis sąlygomis</i> ; <i>kai tokios sąlygos</i> ; <i>esant tokioms sąlygoms</i>).
	prie (kokios) temperatūros	pvz.: <i>Prie aukštos temperatūros</i> (= <i>Aukštoje temperatūroje</i> ; <i>Kai aukšta temperatūra</i> ; <i>Esant aukštai temperatūrai</i>) ši medžiaga lydosi.
4.8.2.	keitimo santykiui reikšti	pvz.: <i>Pinigai bus keičiami santykiu vienas prie šimto</i> (= <i>vienas už šimtą</i> ; <i>vienas su šimtu</i> ; <i>šimtas į vieną</i>).
4.9.	<u>prieš nevertotinas</u> veiksmo objektui reikšti su žodžiais:	
	atsiprašyti (prieš ką)	pvz.: <i>Teko atsiprašyti prieš draugą</i> (= <i>draugą</i> ; <i>draugo</i>).
	atsparus (prieš ką)	pvz.: <i>Kaktusai atsparūs prieš sausras</i> (= <i>sausroms</i>).
	gintis (prieš ką: badą, stichiją ir pan.)	pvz.: <i>Ginsimės prieš visus</i> (= <i>nuo visų</i>), kurie mus puls.
	neapykanta (prieš ką)	pvz.: <i>Jis ilgai jautė neapykantą prieš tikrą brolių</i> (= <i>tikram broliui</i>).
	pareiga (prieš ką)	pvz.: <i>Jaučia pareigą prieš tėvus</i> (= <i>tėvams</i>).
4.10.	<u>už nevertotinas</u> junginiuose:	
	imti (laikyti) už pagrindą	pvz.: <i>Rezoliucijos projektą siūloma priimti (laikyti) už pagrindą</i> (= <i>pagrindą</i> ; <i>kaip pagrindą</i>).
	žaisti už... komandą (nesant pavadinimo)	

ĮVAIRIŲ FORMŲ VARTOJIMO KLAIDOS

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
5.1.	<u>Giminės formos</u>	
5.1.1.	Nevartotinos vyriškosios giminės daiktavardžių formos moterims pagal profesijas, pareigas, mokslo laipsnius ir pan. apibūdinti Pastaba. Mokslo vardams, laipsniams ir pan. apibūdinti vartojami vyriškosios giminės daiktavardžiai, pvz.: <i>Absolventei Rutkutei įteiktas chemijos dėstytojo diplomas. Profesorė Dainienė turi habilituoto mokslų daktaro laipsnį.</i>	pvz.: <i>architektas (= architektė) Žilienė, advokatas (= advokatė) Butkutė, direktorius (= direktorė) Vaitkuvienė, profesorius (= profesorė) Nakienė, ministras (= ministrė) Rudienė, viršaitis (= viršaitė) Skuodytė.</i>
5.1.2.	Nevartotinos kelintinių skaitvardžių ir įvardžio kelintas, -a vyriškosios giminės kilmininko formos mėnesio dienai nusakyti	pvz.: <i>Kelinto (= Kelinta) šiandien? – Spalio antro (= antra, antroji). Pensijas mokės lapkričio devinto (= devintą). Atostogausiu nuo liepos penkiolikto (= penkioliktos).</i>
5.1.3.	Nevartotinas vyriškosios giminės būdvardžių bei būdvardinės reikšmės dalyvių galininkas ir įnagininkas vad. bevardės giminės reikšme	pvz.: <i>Bandoma pasiekti nepasiekiamą (= nepasiekiamą; tai, kas nepasiekiamą). Laikau reikalingu (būtinu) tai pranešti (= Laikau reikalinga (būtina) tai pranešti; Manau, kad reikia (būtina) tai pranešti). Remiantis išdėstytu (= tuo, kas išdėstyta), daroma išvada.</i>
5.2.	<u>Pagrindinės kiekinių skaitvardžių nuo 2 iki 9 formos ir įvardžio <i>abu, abi</i> formos</u> nevirtotinos su daugiskaitiniais (t. y. turinčiais tik daugiskaitinę formą) daiktavardžiais	pvz.: <i>Dabar teatre pertrauka tarp dviejų (= dvejų) gastrolių. Dalyvavo trijose (= trejose) varžybose. Spinta su keturiomis (= ketveriomis) durimis. Dvidešimt septynios (= Dvidešimt septynerios) staklės pakeistos naujomis. Laimėjome abi (= abejas) rungtynes.</i>
5.3.	<u>Dešimtis reiškiančių kelininių skaitvardžių įvardžiuotinės formos</u> nevirtotinos dešimtmečiams žymėti	pvz.: <i>Trisdešimtieji (= Ketvirtasis dešimtmetis, t. y. 1930–1939 m.) buvo kūrybiškiausias rašytojo gyvenimo dešimtmetis. 70-ųjų metų (= Aštuntojo dešimtmečio) jaunimas.</i>
5.4.	<u>Bendratis</u>	
5.4.1.	Su jungtuku jei(gu) nevirtotina sąlygai reikšti	pvz.: <i>Jeigu kalbėti (= Jeigu kalbėsime, kalbėtu-me; Kalbant) tiksliau, sugaištas ištisas mėnuo. Ši sesija labai ilga, jeigu lyginti (= jeigu lyginsime; palyginti) su ankstesnėmis. Jei tikėti (= Jei tikėsime) psichologais, tik laiminga motina užaugina laimingus vaikus.</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
5.4.2.	Su jungtuku kad (taip pat su idant) nevirtotina tikslui reikšti	pvz.: <i>Visą savaitę dirbsime, kad suskaičiuoti (= kad suskaičiuotume; norėdami suskaičiuoti) padarytus nuostolius. Kad priimti galutinį sprendimą (= Norint priimti galutinį sprendimą; Kad būtų priimtas galutinis sprendimas), reikia dar pasitarti su specialistais. Susirinkome, kad pasidalyti (= pasidalyti; kad pasidalytume) patirtimi. Tam, kad surasti nusikaltėlius (= Tam, kad būtų surasti nusikaltėliai; Norint surasti nusikaltėlius), reikia papildomų duomenų. Ant pakylės užlipo vakaro svečias, idant pranešti (= pranešti; idant praneštų; kad praneštų) gerą naujieną.</i>
5.5.	<u>Neigiamosios tariniu einančios formos</u> nevirtotinos šalutiniuose sakiniuose nuolaidai žymėti, kai nereiškiamas neigimas	pvz.: <i>Kaip nesistengė (= Kad ir kaip stengėsi; Nors ir labai stengėsi), niekam negalėjo įtikti. Kaip ten nebūtų (= Kad ir kaip ten būtų; Šiaip ar taip), reikia važiuoti. Kaip nekeista (= Kad ir keista; Nors ir keista; Keista), projektas dar neparengtas. Bet, kaip nebūtų keista (= kad ir kaip būtų keista; kad ir labai būtų keista), pastatas išliko nesugriautas.</i>
5.6.	<u>Vientisinės tariamosios nuosakos formos</u> nevirtotinos vietoj sudurtinių formų praeities veiksmui (dažnai tariamam, neįvykusiam) reikšti	pvz.: <i>Nepasakyčiau, kad vakarykštis aukcionas sudrebinų (= būtų sudrebinęs) Kauną. Varikliai sandėlyje dar gulėtų (= būtų gulėję) ne vienus metus, jei jų nerastų (= nebūtų radę) kontrolieriai. Jeigu jie važiuotų (= būtų važiuavę) mažesniu greičiu, avarija nebūtų įvykusi.</i>
5.7.	<u>Veiksmažodžių išnuomoti, numatyti, parduoti, rašyti (kirčiuoti, linksniuoti, tarti), skaityti, statyti, žiūrėti ir pan. sangražinės formos</u> nevirtotinos neveikiamosios rūšies reikšme (jeigu veiksmas negali vykti savaime):	
	išsinuomoti (r. „būti išsinuomojamam, -ai“)	pvz.: <i>Išsinuomuoja (= Išnuomojamas) vieno kambario butas.</i>
	nusimatyti	pvz.: <i>Kas dar nusimato (= numatoma; numatyta) programoje? Nusimato (= Numatomas) oro atšilimas (Numatoma, kad oras atšils).</i>
	parsiduoti (r. „būti paroduodamam, -ai“)	pvz.: <i>Parsiduoda (= Parduodamas) namas su sodu. Ar čia žaislai neparsiduoda (= žaislų neparuodate)?</i>
	rašytis (kirčiuotis, linksniuotis, tartis)	pvz.: <i>Nosinė čia nesirašo (= nerašoma; Nosinės čia nerašome). Kaip kirčiuojasi šis žodis? (= Kaip kirčiuojamas, kirčiuotinas šis žodis? Kaip kirčiuoti šį žodį?)</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	skaitytis (r. „būti skaitomam, -ai“)	pvz.: <i>Norėjau taip parašyti, kad knyga įdomiai skaitytųsi (= būtų įdomi skaityti; kad knygą būtų įdomu skaityti).</i>
	statytis (r. „būti statomam, -ai“)	pvz.: <i>Kaip tik toje vietoje ir statėsi (= buvo statomas) naujas namas.</i>
	žiūrėtis	pvz.: <i>Aktoriai tame spektaklyje gražiai žiūrėsi (= Į aktorius tame spektaklyje gražu, malonu, miela žiūrėti; Aktoriai... gražiai atrodo).</i>
5.8.	<u>Dalyvis</u> nevartotinas:	
5.8.1.	veikiamasis esamojo laiko dalyvis – su veikėjo nereiškančiais daiktavardžiais	pvz.: <i>komplektuojančios (= komplektuojamosios, komplektinės, komplektavimo) detalės</i>
5.8.2.	veikiamasis būtojo laiko dalyvis – reikšti lygia greta su tarinio veiksmu vykstančiam arba vėlesniam veiksmui	pvz.: <i>Į orą pakilo raketos, numušios (= ir numušė) tris priešų lėktuvus. Pirmą kartą jis paragavo alkoholio, išgėręs (= gerdamas; kai gėrė) su draugu šampano. Vakar kalbėjo pirmininkas, paraginęs (= ragindamas; ir ragino) aktyviau dalyvauti rinkimuose.</i>
5.8.3.	neveikiamasis būtojo laiko dalyvis – reikšti savaiminei (t. y. be pašalinio poveikio, specialaus įsikišimo atsiradusiai) ypatybei, pvz.:	
	apsunkintas, -a	pvz.: <i>Ligonis skundžiasi apsunkintu (= pasunkėjusiu) rijimu;</i>
	išplėstas, -a	pvz.: <i>Odos paviršiuje matyti išplėstos (= išsiplėtusios) venos;</i>
	padidintas, -a	pvz.: <i>Jam buvo nustatytas padidintas (= padidėjęs) skrandžio rūgštingumas. Padidintos paklausos (= Paklausios; Paklausiosios) prekės;</i>
	pagreitintas, -a	pvz.: <i>Jau kuris laikas nepavyksta sureguliuoti pagreitinto (= pagreitusio) širdies plakimo;</i>
	sulėtintas, -a	pvz.: <i>Šiai ligai būdinga sulėtinta (= sulėtėjusi) medžiagų apykaita;</i>
	sumažintas, -a	pvz.: <i>Esant sumažintam (= sumažėjusiam) kraujospūdžiui (Dėl sumažėjusio kraujospūdžio) svaigsta galva.</i>

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
5.9.	Pusedalyvis nevertotinas žymėti šalutiniam veiksmui, kuris nė vienu momentu nesutampa su tarinio veiksmu	pvz.: <i>Įstojau į muzikos mokyklą, čia baigdamas (= ir čia baigiau) keturias klases. Policininkai netrukus sulaikė vagis, juos nuveždami (= ir nuvežė juos) į nuovadą.</i>
5.10.	Padalyvis	
5.10.1.	Nevertotinas šalutiniam to paties veikėjo veiksmui reikšti asmeniniuose sakiniuose (vietoj pusedalyvio ar dalyvio)	pvz.: <i>Kuo remiantis (= remdamasis) laikraštis skelbia tokią informaciją? Atsižvelgiant (= Atsižvelgdamas) į susidariusią padėtį, įsakau... Pažvelgus (= Pažvelgę) į šias nuotraukas, pastebėsime tam tikrą ryšį. Jos elgiasi nepažeidžiant (= nepažeisdamos) taisyklių.</i>
5.10.2.	Būtojo kartinio laiko padalyvis nevertotinas tikslui reikšti su jungtuku kad (taip pat su idant)	pvz.: <i>Kad apsisaugojus (= Kad apsisaugotumėt; Norėdami apsisaugoti) nuo gripo, gerkite čiobrelių arbatą. Reikia perskaičiuoti sąskaitą, kad išvengus (= kad būtų išvengta; norint išvengti) atsitiktinių klaidų. Idant tvirčiau pasijutus (= Idant; Kad tvirčiau pasijustume; Norint tvirčiau pasijusti), pravartu dar sykį atsigręžti į praeitį.</i>
5.10.3.	Būtojo kartinio laiko padalyvis nevertotinas sąlygai reikšti su jungtuku jei(gu)	pvz.: <i>Jeigu apskaičiavus (= Jeigu apskaičiuotume) nuostolius, išaiškėtų tikroji įmonės padėtis. Projektas būtų patobulintas, jei atidėjus (= jei atidėtume) svarstymą.</i>
5.11.	Prieveiksmiai su -ai (padaryti iš priesagos -iškas būdvardžių) nevertotini daikto kokybei žymėti	pvz.: <i>skrybpos itališkai (= itališkos skrybpos; skrybpos – kaip italų), poilsis kanadietišškai (= kanadietiškas poilsis), viščiukai vilnietišškai (= vilnietiški, vilnietišškai kepti viščiukai), parlamentinė kova gruziniškai (= gruziniška parlamentinė kova; parlamentinė kova – kaip gruzinų).</i>

SAKINIO DALIŲ IR SAKINIŲ JUNGIMO KLAIDOS

Nr.	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
6.1.	<i>gi</i> nevertotina priešinamajam sujungimui vietoj jungtuko	pvz.: <i>Trūksta laikinų poilsiaviečių, gi (= o, bet) ir esamos ne visos jaukios. Jis mušė, gi (= o) mes tik žiūrėjome. Vienos moterys negali atsidžiaugti patogiais žemakulniais batais, gi (= o) kitos tebeieško aukštakulnių.</i>
6.2.	<i>ir</i> nevertotinas jungti žodžiams vardažodžių irrieveiksmių stiprinamosiose konstrukcijose, pvz.:	
	daug ir daug	pvz.: <i>Čia dar slypi daug ir daug (= daug, labai daug, daug daug, be galo daug, itin daug) paslapčių.</i>
	labai ir labai	pvz.: <i>Buvome labai ir labai (= labai labai, nepaprastai, be galo) laimingi.</i>
	minios ir minios	pvz.: <i>Gatvėmis plaukė minios ir minios (= minių minios) žmonių.</i>
	tūkstančiai ir tūkstančiai	pvz.: <i>Turėjome peržiūrėti tūkstančius ir tūkstančius (= tūkstančių tūkstančius; tūkstančius) bylų.</i>
6.3.	<i>sykį</i> nevertotinas šalutiniams sąlygos sakiniams jungti	pvz.: <i>Sykį (= Jei; Jeigu jau) susitikome, turime pasišnekėti. Tai ir važiuok, sykį (= jei, jeigu; kad) jau nutarei.</i>
6.4.	<i>vietoj to, kad</i> nevertotinas su bendratimi ar padalyviu vietoj <i>užuot</i>	pvz.: <i>Vietoj to, kad paaiškinti (= Užuot paaiškinęs), dar labiau viską supainiojo. Vietoj to, kad ugdyti (= Užuot ugde) savus restauruotojus, švaistėme lėšas kitur. Raštą vadovai nuslėpė, vietoj to, kad paskelbus (= užuot paskelbę) jį viešai.</i>

NETEIKTINA ŽODŽIŲ TVARKA

	Klaidos	Galimi klaidų taisymai
	Derinamasis arba kilmininku išreikštas nederinamasis pažyminy neturi eiti po pažymimojo žodžio atskirai vartojamuose prekių ir kitų gaminių pavadinimuose	pvz.: <i>silkė rūkyta (= rūkyta silkė); sūris „Šėtos“ (= Šėtos sūris); kiaušiniai virti (= virti kiaušiniai) su sviestu; dažai grindų rudi (= rudi grindų dažai); palaidinės rausvo šilko (= rausvo šilko palaidinės) trumpomis rankovėmis ir pan.</i>

BŪTINIAUSI LIETUVIŲ TARTIES REIKALAVIMAI

Nr.	Klaidos	
8.1.	Skirti trumpuosius balsius nuo ilgųjų ir kirčiuotuose, ir nekirčiuotuose skiemenyse:	
	<i>a</i> ir <i>ā</i>	pvz.: <i>ràstų – rāstų, tà – tā; rastù – rąstù, dúona – dúoną</i>
	<i>e</i> ir <i>ē</i>	pvz.: <i>nèšti – nēša; tesiù – tēsù, sáule – sáulę</i>
	<i>e</i> ir <i>é</i>	pvz.: <i>vèsti – vésti, èstų – éstų; režimas – režimas</i>
	<i>i</i> ir <i>y</i>	pvz.: <i>trìs – trÿs, kurì – kurÿ; šilù – šylù, stóti – stótį</i>
	<i>u</i> ir <i>ū</i>	pvz.: <i>siùsti – siÿsti, namù – namÿ; rudà – rūdà, keltu – keltų</i>
	<i>o</i> ir <i>ō</i>	pvz.: <i>sòdq – sòdq; jonù (jònas) – Jonù (Jònas)</i>
	Pastaba. Ypač nepriimtina ilginti trumpuosius kirčiuotus balsius žodžio gale.	
8.2.	Skirti balsius <i>e, ė, o</i> nuo sutaptinių dvibalsių <i>ie, uo</i> kirčiuotuose ir nekirčiuotuose skiemenyse	pvz.: <i>sēnq – sienq, rēkti – riekti, ódq – úodq; senėlė – sienėlė, rėkimas – riekimas, kopimas – kuopimas</i>
8.3.	Skirti dvibalsių ir mišriųjų dvigarsių tvirtapradę priegaidę nuo tvirtagalės:	
	<i>ái</i> ir <i>aĩ</i> ,	pvz.: <i>táiko – laiko, tái – taĩ</i>
	<i>áu</i> ir <i>aũ</i> ,	pvz.: <i>tráukia – šaũkia, láuk – laũk</i>
	<i>ėi</i> ir <i>eĩ</i> ,	pvz.: <i>léisti – keĩsti</i>
	<i>ùi</i> ir <i>uĩ</i> ,	pvz.: <i>ùiti – puĩkti</i>
	<i>ál</i> ir <i>aĩ</i> ,	pvz.: <i>káltas – kaĩtas</i>
	<i>ám</i> ir <i>aĩm</i> ,	pvz.: <i>sámtis – kaĩštis</i>
	<i>án</i> ir <i>aĩn</i> ,	pvz.: <i>kánda – raĩnda</i>
	<i>ár</i> ir <i>aĩr</i> ,	pvz.: <i>tárpas – vaĩpas</i>
	<i>él</i> ir <i>eĩ</i> ,	pvz.: <i>kélti – telkti</i>
	<i>ém</i> ir <i>eĩm</i> ,	pvz.: <i>pémpė – teĩpė</i>
	<i>én</i> ir <i>eĩn</i> ,	pvz.: <i>sénti – keĩtė</i>
	<i>ér</i> ir <i>eĩr</i> ,	pvz.: <i>vėrti – veĩsti</i>
	<i>il</i> ir <i>iĩ</i> ,	pvz.: <i>pĩlti – tĩlpti</i>
	<i>im</i> ir <i>iĩm</i> ,	pvz.: <i>kĩmti – iĩmti</i>
	<i>in</i> ir <i>iĩn</i> ,	pvz.: <i>pĩnti – riĩnti</i>
	<i>ir</i> ir <i>iĩr</i> ,	pvz.: <i>vĩrti – viĩrti</i>
	<i>ul</i> ir <i>uĩ</i> ,	pvz.: <i>kũlti – guĩti</i>
	<i>um</i> ir <i>uĩm</i> ,	pvz.: <i>stũmti – kuĩmpti</i>
	<i>un</i> ir <i>uĩn</i> ,	pvz.: <i>siũndė – siuĩntė</i>
	<i>ur</i> ir <i>uĩr</i> ,	pvz.: <i>kũrti – skuĩrti</i>
	Pastaba. Pageidautina skirti ilgųjų balsių ir sutaptinių dvibalsių <i>ie, uo</i> priegaides.	

Nr.	Klaidos	
8.4.	Laikytis kietųjų ir minkštųjų priebalsių tarimo taisyklių:	
8.4.1.	Tarti minkštuosius priebalsius prieš priešakinius balsius skoliniuose (kaip lietuviškuose žodžiuose):	
	prieš <i>e</i>	pvz.: <i>dėmonas, nègras, procėsas</i>
	prieš <i>ė</i>	pvz.: <i>licėjus, panacėja, kupė</i>
	prieš <i>i, y</i>	pvz.: <i>kumysas, šašlykas, situacija</i>
8.4.2.	Tarti minkštąjį priebalsį l prieš minkštuosius priebalsius (net jei tarp jų įsiterpia k ar g)	pvz.: <i>buhalteris, Báltija, filme; alksnis, smulkmena, álgebra</i>
8.4.3.	Tarti kietuosius priebalsius prieš kietuosius priebalsius	pvz.: <i>balkònas, albùmas, filmas, kultūrà</i>
	Pastaba. 8.4.3. punkto reikalavimas gali būti netaikomas labai specialiems tam tikrų sričių terminams (pvz.: <i>álfa, áltas, vòltas</i>), kitų kalbų citatoms (pvz.: <i>salto mortale</i>), kai kuriems iš tradicijos tariamiems žodžiams (pvz.: <i>pòlka, vòlsas</i>).	

KNYGOJE NAUDOTA IR REKOMENDUOJAMA LITERATŪRA

- Aiškinamasis anglų–lietuvių kalbų kompiuterijos terminų žodynas* (red. A. Kirejevas). Kaunas: Smaltija, 1997.
- Aiškinamasis kompiuterijos žodynas. Lithuanian–English–Russian dictionary of computing* (red. K. V. Paulauskas, R. Jasinevičius). Kaunas: Technologija, 1995.
- Aiškinamasis šiluminės ir branduolinės technikos terminų žodynas* (red. E. Švenčianas). Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2004.
- Armalytė O., Pažūsis L. 1990: Vertimo teorijos pradmenys. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Armalytė O., Pažūsis L. 1998: *Anglų–lietuvių kalbų teisės žodynas (English–Lithuanian law dictionary)*. Vilnius: Alma littera.
- Astronomijos enciklopedinis žodynas* – <http://www.astro.lt/enciklopedija/>.
- Augalų biologijos terminų žodynas* (red. O. Rupailienė). Vilnius: UAB „Nacionalinių tyrimų centras“, 1998.
- Bagdonavičius V. 1994: *Matematikos terminų žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Bielinienė J. 2000: *Iškalbos menas*. Vilnius: VDA leidykla.
- Bitinienė A. 2005: Mokslinis stilius ir jo intertekstualumas. *Žmogus ir žodis: didaktinė lingvistika* 7(1), 68–72.
- Bitinienė A. 2007: *Publicistinis stilius*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
- Buračas A. 2006: *Internetinė finansų ir investicijų informacija (Finance and investment information on web): enciklopedinis finansų ir ekonomikos žinynas*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
- Čepaitienė G. 2007: *Lietuvių kalbos etiketas: semantika ir pragmatika*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
- Čičinskas J., Lazutka R. 1992: *Ekonomikos teorijos terminų žodynėlis*. Vilnius.
- Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 2005.
- Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas* – <http://donelaitis.vdu.lt/>.
- Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* – <http://www.lki.lt/dlkz/>.

- Daukšas K., Barkauskas J., Daukšas V. ir kt. 2003: *Chemijos terminų aiškinamasis žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Džežulskienė J., Kazlauskienė A. 1995: *Kalbos kultūros pratimai*. Kaunas: Aesti.
- Ekonomikos terminai ir sąvokos: mokomasis žodynas*. Vilnius: VPU, 1999.
- Enciklopedinis kompiuterijos žodynas* – http://www.likit.lt/?i=terminija/enciklopedinis_zodynas.
- Ferber M. 2004: *Literatūros simbolių žodynas*. Vilnius: Mintis.
- Gaivenis K. 2002: *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Gaivenis K., Keinys S. 1990: *Kalbotyros terminų žodynas*. Kaunas: Šviesa.
- Girdenis A., Pupkis A. 1978: Bendrinės kalbos norminimo ir kodifikavimo principai. *Baltų kalbos ir jų tyrinėjimo metodai*. Vilnius, 53–66.
- Grikielis R., Maniokas K., Martikonis R., Sinkevičius E. ir kt. 2002: *Europos Sąjunga: enciklopedinis žinynas*. Vilnius: Eugrimas.
- Halder A. 2002: *Filosofijos žodynas*. Vilnius: Alma litera.
- Heinrich D., Hergt M. 2000: *Ekologijos atlasas*. Vilnius: Alma Litera.
- Istorijos žodynas*. Vilnius: Vaga, 2003.
- Jonutienė G. 2000: *Vokiečių–lietuvių kalbų medicinos terminų žodynas*. Vilnius: Danielius.
- Jovaiša L. 1993: *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa.
- Jovaiša L. 2007: *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Kalbos patarimai 1*. Gramatinės formos ir jų vartojimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.
- Kalbos patarimai 2 (1)*. Sintaksė: linksnių vartojimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003.
- Kalbos patarimai 2 (2)*. Sintaksė: prielinksnių ir polinksnių vartojimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003.
- Kalbos patarimai 2 (3)*. Sintaksė: įvairūs dalykai. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003.
- Kalbos patarimai 4 (1)*. Leksika: skolinių vartojimas (svetimybės, tarptautiniai žodžiai). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.
- Kalbos praktikos patarimai*. Vilnius: Mokslo, 1985.
- Kanceliarinės kalbos patarimai* – <http://lkz.mch.mii.lt/Kanceliarinis/>.
- Kardelis K. 2002: *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
- Keinys S. 1999: *Bendrinės lietuvių kalbos žodžių daryba*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Kirčiavimo programa – <http://donelaitis.vdu.lt/main.php?id=4&nr=9>.
- Kniūkšta R. 2005: *Administracinė kalba ir jos vartosena*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Kompiuterinės leksikos aiškinamasis žodynas – <http://aldona.mii.lt/pms/terminai/term/z2odynas.html>.

- Koženiauskienė R. 2001: *Retorika: iškalbos stilistika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Koženiauskienė R. 2005: *Juridinė retorika*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Kuzavinis K., Savukynas B. 2005: *Lietuvių vardų kilmės žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Laužackas R. 2005: *Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas*. Kaunas: VDU.
- Leonavičius J. 1993: *Sociologijos žodynas*. Vilnius: Academia.
- Lietuvių kalba informacinėse technologijose – <http://www.likit.lt/>.
- Lietuvių kalbos enciklopedija* (par. K. Morkūnas, red. V. Ambrasas). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007.
- Lietuvių kalbos instituto interneto svetainė – <http://www.lki.lt>.
- Lietuvių kalbos komisijos nutarimai 1977–1998*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998.
- Lietuvių kalbos tarties žodynas* (sud. V. Vitkauskas). Vilnius, 2003.
- Lietuvių kalbos žinynas*. Kaunas: Šviesa, 2007.
- Lietuvių kalbos žodynas* – <http://www.lkz.lt/>.
- Lietuvių literatūros enciklopedija* (red. V. Kubilius, V. Rakauskas, V. Vanagas). Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001.
- Lietuvos Respublikos valstybinė kalba: teisės aktų rinkinys*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997.
- Lyberis A. 2002: *Sinonimų žodynas*. Vilnius: Mokslas.
- Lydeka A. 2002: *Protokolo pagrindai kiekvienam, siekiančiam...* Vilnius: Eugrimas.
- Marcinkevičienė R. 2008: *Žanro ribos ir paribiai. Spaudos patirtys*. Vilnius: Versus aureus.
- Mastroberti S., Rupert M. K. 2001: *Filosofijos žinynas: trumpa filosofijos istorija nuo Antikos iki mūsų dienų*. Kaunas: Šviesa.
- Miliūnaitė R. 2008: *Pirmas žvilgsnis į interneto kalbą* (prieiga per internetą: <http://www.kalbosnamai.lt>).
- Miliūnaitė R. 2009: *Interneto kalba ir žmogaus tapatybė* (prieiga per internetą: <http://www.kalbosnamai.lt>).
- Mockevičius R. 2002: *Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodynas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
- Mokomasis lietuvių kalbos rašybos ir kirčiavimo žodynas*. Kaunas: Šviesa, 2008.
- Motuzas A., Vaičys M., Buivydaitė V., Zakarauskaitė D. 1997: *Sisteminis dirvotyros terminų žodynelis*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Nauckūnaitė Z. 2000: *Iškalbos mokymas*. Kaunas: Šviesa.
- Nauckūnaitė Z. 2002: *Teksto komponavimas: rašymo procesas ir tekstų tipai*. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Nauckūnaitė Z. 2003: Loginiai ir lingvistiniai sakininės ir rašytinės raiškos skirtumai. *Žmogus ir žodis* 1, 78–83.

- Pakerys A. 1991: *Tarptautinių žodžių kirčiavimas*. Kaunas: Šviesa.
- Paulauskienė A. 1994: *Lietuvių kalbos morfologija*. Paskaitos lituanistams. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Paulauskienė A. 2000: *Lietuvių kalbos kultūra*. Kaunas: KTU.
- Paulauskienė A. 2004: *Teisininkų kalba ir bendrosios kalbos normos*. Vilnius: Justitia.
- Paulauskienė A., Tarvydaitė D. 1986: *Gramatikos normos ir dabartinė vartoseną*. Kaunas: Šviesa.
- Paulauskienė A., Tarvydaitė D. 1998: *Žodyno normos ir dabartinė vartoseną*. Kaunas: Šviesa.
- Piiskoppel L. 2002: *Anglų–lietuvių kalbų medicinos terminų žodynas*. Kaunas: Šviesa.
- Piročkinas A. 1990: *Administracinės kalbos kultūra*. Vilnius: Mokslo.
- Psichologijos žodynas* (red. K. Augis ir kt). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.
- Pupkis A. 2005: *Kalbos kultūros studijos*. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Rakucevičius R. 2003: *Politologijos žodynas–žinynas*. Vilnius.
- Rienecker L., Jørgensen P. S. 2003: *Kaip rašyti mokslinį darbą*. Vilnius: Aidai.
- Ryklienė A. 2001: *Elektroninis diskursas: kalbos ypatybės ir stilius*. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Rudaitienė V., Vitkauskas V. 1998: *Vakarų kalbų naujieji skoliniai*. Vilnius: Enciklopedija.
- Socialinės apsaugos terminų žodynas* (par. S. Angele ir kt.). Vilnius: Sveikatos ekonomikos centras, 1999.
- Straizys V. 2003: *Astronomijos enciklopedinis žodynas*. Vilnius: Teorinės fizikos ir astronomijos institutas.
- Šukys J. 1998: *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartoseną ir normos*. Kaunas: Šviesa.
- Šukys J. 2000: *Kalbos patarimai politikams ir visiems kalbų sakytojams*. Vilnius: Valstybės žinios.
- Vaicekauskienė L. 2007: *Naujieji lietuvių kalbos svetimžodžiai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Vainauskas V. 2000: *Kartografijos ir geodezijos terminų aiškinamasis žodynas*. Vilnius: Valstybinė geodezijos ir kartografijos tarnyba.
- Valiukėnas V., Makariūnienė E., Morkūnas G. 1999: *Jonizuojančiosios spindulinės ir radiacinės saugos terminų žodynas*. Vilnius: Litimo.
- Valiukėnas V., Žilinskas P. J. 1997: *Metrologijos terminų žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Valstybinės lietuvių kalbos komisijos interneto svetainė – <http://www.vlkk.lt>.
- Vasiliauskienė V., Rimkutė E. 2007: *Probleminiai lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos aspektai*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.

- Verslo terminų anglų–lietuvių kalbų žodynas (English–Lithuanian business dictionary)* (sud. A. Cesevičienė ir D. Čivilienė). Vilnius: Valdo leidykla, 2004.
- Vietovardžių žodynas – <http://lkz.mch.mii.lt/Vietovardziai/>
- Vilkončius V. 2001: *Vertimas į lietuvių kalbą: trafaretų antplūdis*. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Vladarskienė R. 2003: *Dokumentų tekstai*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Vladarskienė R. 2004: *Sintaksinių priemonių ypatybės valstybės dokumentų kalboje*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Volungevičienė E. 1995: *Vokiečių–lietuvių, lietuvių–vokiečių kalbų teisės terminų žodynas (Deutsch-Litauisches, Litauisch-Deutsches Juristisches Wörterbuch)*. Vilnius: Žodynas.
- Vonsavičius B. 2006: *Dokumentalistikos pagrindai*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
- Žalkauskas V. 2003: *Šiuolaikinių kompiuterių programų ir tinklų žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Žemaitis V. 2003: *Etikos žodynas*. Vilnius: Rosma.
- Žilinskas P. J. 2003: *Patarimai rengiantiems rašto darbus*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Župerka K. 2001: *Stilistika*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
- 5 kalbų žodynas: ekonomika, politika, teisė* (sud. E. I. Volungevičienė, R. Laurušonienė, R. Tamošaitienė). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.

Kazlauskienė, Asta; Rimkutė, Erika; Bielinskienė, Agnė

Bendroji ir specialybės kalbos kultūra (Antras pataisytas leidimas) /
Asta Kazlauskienė, Erika Rimkutė, Agnė Bielinskienė. – Kaunas: Vytauto
Didžiojo universiteto leidykla, 2011. 372 p.

ISBN 978-9955-12-655-3

Tai aukštųjų mokyklų bendrasis vadovėlis, sudarytas remiantis Valstybinės lietuvių kalbos komisijos rekomenduojama Specialybės kalbos programa. Šiuo leidiniu galės naudotis aukštųjų mokyklų studentai, vidurinių mokyklų mokytojai, visi, kurie nori savarankiškai išmokyti taisyklingos bendrinės kalbos, tinkamai pasirengti kalbai, parašyti mokslinį darbą ar dokumentą. Knyga palengvins organizuoti pratybas, padės formuoti kalbos įgūdžius ir savarankiškai mokytis, pasikartoti, pasitikrinti.

Asta Kazlauskienė, Erika Rimkutė, Agnė Bielinskienė

BENDROJI IR SPECIALYBĖS KALBOS KULTŪRA

Antras pataisytas leidimas

Redaktorė Erika Rimkutė
Viršelio, maketo dailininkė Rasa Švobaitė

Išleido Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, S. Daukanto g. 27, LT-44249 Kaunas